

Proibito

2

IOANNIS WIERI,

Illustrissimi Ducis Iuliæ, Cliviæ, &c.
quondam Archiatri

OPERA OMNIA.

QUORUM

Contenta versa pagina exhibet.

Editio nova & hactenus desiderata.

Accedunt Indices Rerum & verborum copiosissimi.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM VANDEN BERGE, sub Signo
Montis Parnassi.

ANNO MDCLX.

ELENCHUS
OPERUM
IOANNIS WIERI.

Magnificis, Nobilissimis, Amplissimis, Spectatissimisque
DOMINIS

D. CORNELIO DE GRAEF,
Toparchæ de Zuyd-Pols-broeck, &c.

D. IOHANNI HUYDECOPER,
Equiti, Toparchæ in Maerseveen, Neerdijck, &c.

D. HENRICO SPIEGEL.

D. SIMONI VAN HOORN, I.V.D.

POTENTISSIMÆ AC TOTO ORBE CELEBRATISSIMÆ CIVITATIS AMSTELODAMENSIS CONSULIBUS MERITISSIMIS, DIGNISSIMIS.

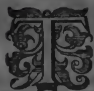
UT ET

D. NICOLAO TULPIO,
Medicinæ Doctori celeberrimo.

D. CORNELIO WITZENIO I.V.D.

EJUSDEM CIVITATIS EX CONSULIBUS THESAURARIIS FIDELISSIMIS.

Magnifici, Nobilissimi, Amplissimique Domini

Hemistius cognomento εὐφραδὴς, (quod interpretari licet SUADAM) amænissimum aurei seculi germen, cum animadverteret Imperatorem, quasi quendam terrarum

Deum, maxima veneratione ab hominibus coli, pretioſiſſimiſque muneribus, maxime coronis aureis & gemmeis communi civitatum gratulatione donari; ne ipſe tot obſtrictus nominibus, in eo munerando defuiſſe videretur; excogitavit aliquid ſane Conſtantino ſuo dignum. Coronam ſcilicet non auro gemmiſque diſtinctam, non duodenis radiis antiquo ritu illuminatam; ſed ex pulcherrimis Philoſophiæ floribus, ex viridiſſimis Academiæ lauretis concinnatam: quam ipſe texuerat συλλεξάμενος ἐκ τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λειμώνων. Næ eo munere & Philoſophiam velut in ſolio Imperatorio collocavit, & tanto aliorum munificentiam intervallo anteceſſit; quanto fortunæ bonis veriſſimi animorum theſauri, hoc eſt, ſapientiæ inventa antecellunt. Verum pace Themiſtii dictum eſto. Superiori ſeculo, JOANNES WIERUS Domo Gravienſis, Medicus & Philoſophus undiquaque doctiſſimus, non quidem Principi alicui, ſed VERITATI atque corporis animiq; SANITATI, ſertum longe floridius ad pulchritudinem, ad venuſtatem gratius, atque ad diuturnitatem perennius, in Horto Sapientiæ ex omnium coronamentorum elegantia elaboravit. Dum enim *veteres avias* (ut cum Perſio loquar) *de pulmone revellit*, diaboli ejuſque ſatellitum fraudes dete-

gendo.

gendo, innoxios Magiæ ſuſpicione liberando, illos qui alimento ſe non indigere jactabant, proſtituendo, ac denique morbis conclamatis præſidium non ex Orco, ſed interioribus Medicinæ penetralibus ſollicitando: quicquid eruditum ex officina Sapientum prodierat, quicquid ut in Arce collocandum in Palladia incude ab hominibus limatiſſimis erat fabricatum, quicquid ex arcanis Encyclopædiæ myſteriis, ex Ecademi Heroo, meliore metallo formata ingenia deprompſerant, quicquid denique omnis ætas, omnis regio, omnes Philoſophorum labores pepererant, in hanc ſuam Coronam, quaſi Gygis aut Apollonii theſaurum, elegantiſſima artificioſiſſimaque manu congeſſit: ut ei merito velut Isii Ægyptii veſtibulo elogium iſtud *πάνσοφον* inſcribas, Ἐγώ εἰμὶ πᾶν τὸ ὄν καὶ γεγονὸς καὶ ἐσσόμενον. Non diffitendum, Invidiam, quæ comes ſolet eſſe virtutis, atro loliginis ſucco non tam inficere, quam obſcurare laboraſſe præfulgidum Coronæ hujus jubar; at quam irrito conatu, patet ex gemina Apologia huic noſtræ Editioni ſuperaddita. At, cum nihil ſub Sole ſit conſtans & ſtabile, atque ipſa ſidera ſuas habeant maculas & Eclipſes, Corona hæc toto alias orbe celebratiſſima, per præpoſterum ſtudium, aut verius fatum hominum

noſtri ordinis, (Typos ſuos ut plurimum deſtinantium Æternitati librorum deteriorum) parum quin diſſoluta, ſi non ignorantiæ tenebris oppreſſa fuit. Eoque, ego, qui nomen meum inter eos profiteor, quos Magnus Eraſmus ſæculorum ſoſpitatores vocare ſolet, officii mei eſſe ratus ſum, pro reſtauranda hac corona, omnes librorum lemniſcos ad eam pertinentes conquirere, quod perſuaſum haberem, lumen quod ex iis radiat, cujuſcunque conditionis hominibus tum erudiendis tum oblectandis ſervire plurimum. Ac quoniam nullum detrectavi laborem, ſub inde Herculeo parem, nec ullis peperci ſumptibus (permagnos feci, dum per totum ferme orbem diſperſos libros colligo, & quoſdam ex Germanico idiomate in Latinam linguam transferri curo) Deus è cœlo conatui huic benedixit: atq; eodem favente hanc præfulgidam coronam omnibus ſuis lemniſcis & ramentis inſtructam, primus congeſſi, ordinavi, polivi. Quum vero hæc ipſa ritu & cæremoniis amplius initianda ſit; nulli occurrerunt, præter vos, Viri Magnifici, Nobiliſſimi, & Ampliſſimi, quibus ea offerri mereatur. Vos enim per virtutem eruditi, per eruditionem optimi, tanta prudentia & laude civitatis maximæ, & ſub alio quoque ſole potentiſſimæ. Quietem & felicita-

tem

tem procuratis,ut obſtupeſcant peregrini,ringantur injuria. Glorioſiſſimo Imperat. Ferdinando I. quærenti, qua ratione tanta hominum multitudo,quam tum Noriberga mænibus ſuis complectebatur,in officio contineri poſſet,Joannes Tucherus Conſul reſpondit: *Bonis verbis,& aſperis pœnis.* Iiſdem artibus, vos quoque, cives & inquilinos veſtros in officio continetis; ſimul, non modo Mercurium iis quam propitium redditis,dum urbem veſtram(quæ jam diu audit orbis Epitome) Orientis & Occidentis divitiis locupletatis; ſed Minervam quoque faventiſſimam;dum omnigena ornamenta literaria,& liberalium ingeniorum exercitia,quibus celeberrimæ quoque Academiæ deſtituuntur,velut Mercurialis ſtrepitus linimenta, regiis impenſis procuratis. Patiamini ergo, Domini Clementiſſimi,hanc coronam,quam ſera poſteritas Colophonio calculo comprobabit, foribus veſtris & Tholo publicæ Bibliothecæ (quam inſtructiſſimam habetis) ſuſpendi, ſimul favete conatibus hujus veſtri civis,qui Deum rogat bono reipublicæ perennare atque feliciter rem gerere poſſitis, ſimulque manet

Amſtelodami
cIↃ IↃc LX.

Magnificarum Dominationum Veſtrarum humillimus cliens

PETRUS VANDEN BERGE

VINCE
TE
IPSVM

[illegible] Sculp.

IOANNES WIERVS

ANNO ÆTATIS LX SALUTIS M D LXXVI

Εἰς Ἰωάννην τὸν Βίηρον ἰατρὸν
[illegible]

Ἦν ἄρα [illegible] ἰατρὸς [illegible] αὐτὸς
Ἰατὴρ [illegible],
φάρμακα [illegible] βιοτ[illegible],
Ἤια [illegible] φάρμακα πᾶσι χέας.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Σώματος ἀνδρομέου ὁ μὲν μόνον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι,
Ἀλλὰ σὺ καὶ ψυχῆς οἶδας ἀκεστορίην.
Τοίνυν καὶ πολλῶν πλεῖον [illegible] ἄλλων,
Ὅττι τῆς ψυχῆς σῶμ' ἀμεινότερον.

VITA
IOANNIS WIERI.

Floruit circa annum 157•

ERMANIA *est universa in superiorem & inferiorem distributa: quæ* Belgium & Gallia Belgica *appellatur. In hac natum accepimus* JOAN. WIERUM *Latino cognomento* Piscinarium, *quo apud exteros notior fuit, domo honestissimâ, patre* Theodoro, *matre* Agnete, *sub annum Christi* millesimum quingentesimum, decimum quintum, *in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito,* Gravia *nuncupato. A puero ad literas adhibitus statim indolis egregiæ documenta dedit præclara. Pervenit deinde in* Henrici Cornelii Ægrippæ *notitiam: cujus aliquandiu se usum esse institutione fatetur: cum &* præceptorem & herum suum venerandum **vocet. Apud hunc scribit legisse se partem librorum* Steganographiæ Trithemii *scriptum, cum figuris & spirituum nominibus, eamque inscio illo exscripsisse. Quid verò de ejusmodi senserit, *ibidem indicat:* præstigias, *inquit:* ostentant, non miracula: quæ non DEI adsistentia; sed permissione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Ioannis Wier. Piscinarius dictus.

Gravia oppidum. H. Cornel. Agrippa præceptor Wieri.

** Wier. l. III. de præstig. dæm. c. 22. & 38.*

Steganographia Trithemii.

**Lib. 2. de præstig. cap. 6.*

Quemadmodum autem omnes, quotquot in literis excelluerunt, multa tulerunt & fecerunt: ita & ipse literis abditus primis earum jactis fundamentis, publica ad Lycea sese contulit, illud poëtæ cogitans:

——— tentanda via est, qua me quoque possim
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.

E. Germania itaque egressus Lutetiam *Parisiorum venit, ac medicis potissimùm operam dedit. Lutetiâ* Aureliam *accessit, ubi* Natalis Ramardi, *medici regii filios duos,* Natalem *apud S. Lazarum in suburbiis Priorem, &* Ioannem *cum* Ioanne Verreto *nepote, instituendos suscepit: eosque paulò post Pari-*

Lutetiam venit Wierus. Inde Aureliam.

** Anno 1534.*

*sios reduxit. Eo autem * tempore Aureliam venit, quo tragœdia accidit, cum Prætoris Aureliensis uxore defunctâ & monachis mendicantibus: quam* Sleidanus *describit. Generis igitur humani, ubi à* DEO *discesseris, artem conservatricem, medicinam dico amplexus, & ab iis quæ sunt* [illegible] *egregiè instructus, magnis itineribus eo in studio progressus est: celeriterque ad metam, insignibus doctoralibus non precariò obtentis, pervenit.*

In Africam proficiscitur.

** lib. 2. cap. 15.*

Et in Cretam.

Peregrinatione deinde susceptâ, in Africam *trajecit, ubi quæ viderit circulatorum & Theraphim genera, ipse recenset in* * commentariis de præstigiis dæmonum. *Pervenit & in* Cretam *insulam: ubi hoc se, quod ferè fidem superet, vidisse narrat. Rusticus in quodam tumultu sagittâ circa dorsum impactâ, vulneratus fuit; evulsâ sagittâ ferrum in thorace est relictum. Chirurgus vulnus sanat, frustra quæsitâ cuspide. Post biennium juxta alvum ea excidit semiexesa. Hæc ipse.*

Fit archiater princip. Cliviensis.

** Anno 1550.*

Domum ad suos reversum, ut virtus latere nescit, illustrissimus princeps Guilielmus *Cliviæ dux, ad se eum * invitavit: ut à curâ corporis ac valetudinis sibi esset. Id officium cum* viginti *vel* triginta *quasi annis fideliter obiisset: non suo solum principi acceptus gratusque; sed & compluribus aliis comitibus ac magnatibus à medicinis, verèque* κοινὸν ἀγαθὸν *fuit.*

Puella sine cibo & potu vivere credita. Sed falsò.

Accidit ipso tunc in aulâ Clivensi agente, quod silentio involvendum minimè videtur. Unnæ *in comitatu Marchiæ, fuit puella quædam* duodecim *annorum* Barbara, *à lethali decubitu nihil cibi aut potus adsumsisse credita. Eam cum* WIERUS *vidisset toto corpore benè habitam & agilem, sed ventre collapso: meram imposturam esse, ingenuè testatus est. Tandem impetrat ut examini suo in ædibus, quas Cliviæ habebat, principis decreto committeretur. Hic puellæ clam observata statim detecta fuit versutia & dolus: dum ubi ubi potuit, clanculum esculenta & poculenta surripuit. Tametsi verò pœnam & paren-*

parentes virguncula & ipsa puella cum sorore, antea ciborum subministratrice, meriti essent: tamen WIERO *deprecante princeps illis ignovit, senatu Unnensi seriò reprehenso; qui sibitam stupide à puellâ passus esset imponi. Hæc fuit comœdiæ illius catastrophe, paulò lætior illâ, quæ * Eslingensem virginem mansit.* * De qua Crusius lib. 11. part. 3. cap. 20. annal.

Tandem fatis concessit vir benè de Repub. literaria, quin & de sagarum genere meritus. Nam apud ducem illum dum versatur, non sine suspiriis aliquoties vidit multos Christiani vulgi, præsertim vetulas, ob veneficii suspicionem in carceres compingi: quæstionibus subjici; flammis exuri. Id ei ansam præbuit; ut laudatum multis scripserit opus de veneficis & sagis: *in quo quantum in Theologiâ, in Iurisprudentiâ, Medicina, Philosophiâ profecerit; re ipsâ declarat; argumenta ex illarum disciplinarum fontibus desumta adferendo. Etsi autem eo scripto operam non lusit, cum ex magistratibus non pauci eo nomine gratias ipsi egerint: quippe qui prudentiores cautioresque eo scripto facti essent: non defuerunt tamen; qui in eo & reprehenderent non pauca; & in certamen provocarent. Inter hos fuit* Paulus Scalichius, Joannes Campanus Leo Suavius: *nec* Joanni Brentio *usquequaque satisfecisse videtur.* Opus de veneficiis & sagis. Adversarii Wieri.

Floruit amicitiâ virorum eâ tempestate magnorum. In Gallia familiariter usus est multis non obscuri nominis viris, potissimum medicis. Gerardo Fabro Cadurcano, Vitali Besumbæo, Joachimo *quodam ex Provinciâ oriundo*, Michaële Villanovo, *& aliis. In patria verò* Joanne Echtio, Bernhardo Cronenbergio, Huberto Fabro *medicis Coloniensibus, aliisque permultis in germaniâ & extra eam doctrinæ laude claris viris.* Amici.

*Corpore fuit satis compacto viribusque integris adeò, ut de se commemoret *: dies aliquando quatuor illæsè absque omni cibo & potu sanum vixisse: imò longiùs ferre jejunium potuisse:* Valetudo. * lib. de commentit. jejuniis.

** 2 *tuisse:*

tuisse: nisi quid gravius sibi ex continuis vigiliis fuisset veritus.

Fratres habuit duos Arnoldum & Matthiam: *cum quibus domi paternæ hoc se observasse* * *scribit admodum puerum, non sine ingenti terrore. In tabulato (sub quo forte dormiebant) asservabatur magna lupuli copia, unde quæstum pater faciebat. Quoties igitur venturi essent emptores: lares narrat fuisse auditos: atque saccorum per scalas devolutorum strepitum imitatos, omine semper fausto & veraci. Audit enim diabolus mercatores, aliquò mercium causa profecturos, de illis anteà inter se colloquentes: videt iter ingredientes. Itaque apud eos, ad quos illi tendunt, sua antè agitat ludibria; ut pronunciasse futura videatur.*

* Lib. de præstig. cap. 14.

Lares futurorum præsciî.

MAR-

MARTINI SCHOOCKI
Professoris in Academia Groningæ & Ommelandiæ Judicium de libris JOANNIS WIERI, inscriptis
DE PRÆSTIGIIS DÆMONUM.

VT invidia eminentia præ cæteris petere solet; ita sapientes atque eruditos perpetuo comitatur, quod soli non solum audiant, sed re ipsa quoque sint homines. Maxime vero infesta est ingenii monumentis, in quibus post cineres & favillas quoque certo vivere possent, nisi ea supprimere, non quidem è vulgo homines, sed illi ipsi, qui docti haberi cupiunt, omnibus modis laborarent. Fatum hoc non hujus illiusve solum libri, aut Scriptoris, sed omnium, quotquot in librariis & Bibliothecis noti sunt. Plato, cui ipsa Invidia testimonium hoc perhibere cogitur, quod fuerit omnium, quicunque scripserunt, aut locuti sunt, & copia dicendi & gravitate princeps, per scomma aureus vocatus est ab Epicuro: in illius quoque Dialogis plerique confusionem jam olim notarunt, atque si credimus Athenæo, contra illos librum quoque scripsit Theopompus Chius, contendens plerosque mendaces & inutiles esse. Discipulus Platonis Aristoteles, quo nihil politiùs aut acutius se nosse testatur Marcus Cicero, florentibus adhuc Athenis, scriptorum & morum suorum Censores expertus fuit Aristoxenum, Timæum, & Epicurum, atque nequid dicam de novitiis ipsius adversariis, ipse Gregorius Nazianzenus cum stomacho hæc alicubi pronunciat: *Abjice Aristotelis minutè loquacem sagacitatem, abjice mortiferos illos super anima sermones, & universa humana illa dogmata.* Ciceroni ipsi, Romuli nepotum di-

ſertiſſimo, ridicula poëmata non modo Juvenalis tribuit, verum M. Cato eum *ridiculum conſulem*, Papirius vero Præliis aut *velitem*, aut *conſularem ſcurram* vocavit. Ciceroni jungendus Demoſthenes, oratorum Græcorum princeps. De illo apud ipſum Ciceronem, qui alias eum admirari ſolet, hæc legas in Oratore: *Nobis non ſatisfacit ipſe Demoſthenes, qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non ſemper implet aures meas.* Nè quis iraſcatur æmulo Demoſthenis Æſchini, qui applaudente ex parte Dionyſio Halicarnaſſæo, dictionem ſummi viri, ut moroſam & elaboratam nimis traduxit. Similiter Strabo Geographorum maximus, de Herodoto non dubitavit ſcribere, quod in hiſtoria ſua *nugetur, atque condimenti loco prodigioſas fabulas orationi immiſceat.* Quod Herodoto, contigit quoque Thucydidi, quem quamquam Cicero agnoſcit eſſe *rerum geſtarum pronunciatorem ſincerum atque grandem*, plurimi tamen Flavio Joſepho teſte, variorum mendaciorem eundem accuſarunt. Virgilius Maro, quem Vellejus Paterculus Latini carminis principem vocat, non Grammaticorum ſolum, ſed, ipſorum virorum principum ſiniſtra judicia incurrit. Ennii ſtercora gemmis illius Hadrianus Princeps prætulit, Auguſtique pronepos Caligula divinam Æneidem convitiis inceſſere, & parum quin proſcribere, inſtituit. Cornelius Tacitus, in quo laudando Lipſius modum invenire non potuit, quemque parentem ſuum Tacitus Auguſtus vocare ſolet, (ſi fides Æmilio Ferreto habenda) non ſatis Latine ſcribit, ejuſque dictio, judice Alciato viro ſummo, præ illa Pauli Jovii, aſpera & ſenticeto alicui ſimilis eſt. De Seneca Philoſopho, inſigni illo morum magiſter, hoc judicium fert Fabius Quintilianus, quod *in Philoſophia parum diligens fuerit, uſuſque corrupta in eloquendo oratione, rerum pondera minutiſſimis ſen-*
ten-

tentiis fregerit. At cur privis exemplis colligendis immoror? Nunquam ulli adhuc ſcripto, ad unguem licet facto, omnibuſque ſtatuis emendatiori, hoc contigit, quod Phidiæ Minervæ, quæ digna habita fuit, ut extra invidiæ atque obtrectationis regnum in arce collocaretur. Ut alios omittam, hos invidiæ & malevolentiæ inſultus expertus fuit JOANNES WIERUS, Medicus non modo experientiſſimus, verum vir quoque undiquaque doctiſſimus, cum elaboratiſſimum opus de Præſtigiis dæmonum evulgaſſet: in quo cum abeat à recepta ſententia, iiſque obloquatur, qui anilibus conjecturis moti, rogo deſtinare ſolent homines Magiæ duntaxat ſuſpicione laborantes; non modo habitus fuit publice Magiæ diabolicæ fautor & patronus, verum etiam graphicus Magus. Ne quid enim dicam de Bartholomæo Fayo, qui paſſim in ſuo Energumeno hoc nomine eum notat & reprehendit; Joannes Bodinus vir doctus & ſcriptis plurimis celeberrimus, ex profeſſo hoc egit in peculiari libello annecti ſolito illius Dæmonomaniæ. Summa accuſationis eſt hæc, quod WIERUS ipſe fateatur ſe non modo exſcripſiſſe Joannis Trithemii Steganographiam, quam in muſeo Magiſtri ſui Agrippæ repererat, ſed lib. 2. cap. 5. de Præſtigiis, fateatur ſe fuiſſe Agrippæ diſcipulum, atque lib. 3. cap. 35. hunc vocet *Magiſtrum ſuum fidelis memoriæ*, itemque *venerandum præceptorem.* Sed an propterea Magus habendus WIERUS? Quid ſi Cornelium Agrippam virum longe doctiſſimum falſo Magiæ inſimulari pertendiſſet, (hoc modeſte docere ſolum inſtituit d. lib. 2. cap. 5.) haut magis peccaſſet, atque multi viri ſummates, quos duces ſecutus vir hoc ſeculo ſummus Gabriel Naudæs integrum caput xv. Apologiæ, ſcriptæ pro iis, qui per calumniam Magiæ inſimulati fuerunt, excuſando Agrip-

pæ consecravit. Quam Apologiam antequam vidissem, persuasissimum mihi erat, Agrippam, juvenem fortè, Magicis sacris irretitum mature resipuisse, maxime cum hoc ipse innuat in Præf. præmissa ad libros de Occulta Philosophia, qua non modo veniam petit, sed notat quoque censoria virgula libros à se prima ætate conscriptos. Commendat ergo WIERUS Agrippam, sane supra seculum suum eruditum, qualem fuerat expertus, & familiariter, cum eo per domesticam consuetudinem conversando, noverat. Vitio quoque WIERO verti non debet, quod exscripserit Steganographiam Abbatis Trithemii. Calculum suum lib. 2. de Præstig. cap. 6. adjicit calculo Caroli Bovilli, atque nihil sani in toto hoc scripto agnoscit. Quanquam Naudæus d. lib. cap. 17. Trithemium ab omni Magiæ specie liberare nititur, quod & ante eum fecerat Tannerus Jesuita, cui hic non convenit cum socio suo Delrione. Steganographia ipsa Trithemii calculo multorum specimen exhibet artis Notoriæ, videturque docere Cryptographiam. Legi velim Anonymi (sed qui putatur fuisse Orthodoxus Theologus) Epistolam, qua anno sexto hujus seculi, secundum Editionem Francofurtensem, hanc ipsam Steganographiam obtulit Philippo Electori Palatino, atque diligentius attendi protestationem ipsius Trithemii, amolientis á se crimen Magiæ, quæ ibidem occurrit. Ut ut sit vero, hæc non tangunt WIERUM, ut neque juvenilia & inconsiderata Cornelii Agrippæ scripta: quique his argumentis moventur, ut putent WIERUM ad ordinem Magorum non modo relegandum esse, sed & Doctorem singularem Magiæ habendum, æque procul à sana mente, atque à candore absunt. Quid facias tamen? hodie adhuc inveniuntur, quibus volupe est cum mortuis luctari, cum tamen Larvæ his parcere consueverint

verint

verint Talibus aliud non oppono, quam illud Maronis:

——— Iam parce sepulto,
Nec Patris Anchisæ cineres, Manesve revelle.

Interim tamen non omnia probanda sunt, quæ in libris WIERI de Præstigiis Dæmonum, & in libris, De Lamiis, occurrunt. Tria præ aliis jure merito in illis argui existimo. 1. Quod in Scriptura nullibi Magia, ut illicita condemnetur. 2. Quod nulli unquam cum Diabolo, de exercenda ad tempus aliquod Magia, pactum inierint, confessionesque Magorum deliriis esse accensendas. 3. Ac proinde nefas esse, ob crimen Magiæ aliquem ultimo supplicio afficere. Quæ Paradoxa licet vir prudens & salutis proximorum suorum quam studiosus, tueri instituerit, quod videret à crudelibus magis quam severis judicibus, quotidie multos innocentes, quasi Magos, ad ignem rapi, speratamque bonorum confiscationem judici crudeli & avaro dictare tormenta, ipsi Phalaridi ignota; nihilominus hæc ipsa jure summo nominatim in authore ex Pontificiis notarunt præ aliis Bodinus, Fayus, Binsfelsius, Martinus Delrio, Adamus Tannerus, Paulus Layman (hi tres posteriores fuerunt Jesuitæ) puresque alii, quos longum foret enumerare. Ex Augustanæ vero Confessionis Theologis, & Reformatis, nominatim Brentius, Hemmingius, Danæus, Raynoldus, Perkinsus, & qui primo loco adduci debuisset Jacobus Magnæ Britanniæ Rex in sua Dæmonologia. Nec tamen æque WIERUS deliquit, atque Reginaldus Scot nobilis Anglus, cujus liber jussu laudati jam Regis in Anglia combustus fuit, quod aperte Magiæ crimen non modo negasset, sed etiam ex professo oppugnasset. WIERUS, etiam ante editos libros de Præstigiis, adversarium habuit Thomam Erastum, non modo Medicum & Philoso-

losophum incomparabilem, verum etiam Theologum judiciosum, qui viso Apologetico WIERI, mox eodem anno, sive anno superioris seculi septuagesimo octavo, evulgavit responsum, oppido quam eruditum, in quo licet solide ad argumenta WIERI respondeatur, non tamen Magiæ WIERUS arguitur, sed ut vir doctus commendatur. Quod, ut publice constet, lubet paucula ex Epistola Dedicatoria hic repræsentare. *Ita ergo ibi Erastus:* Inventus est vir doctus, qui miseratione infelicium mulierCularum permotus, pro magis ut arbitror, quam recto studio earum defensionem suscepit. Nec me inscio fecit, sed ante annos aliquot de consilio suo certiorem me reddidit. Ego vicissim ei respondi, non modo non ingratum mihi hoc fore, sed jucundissimum. Quin etiam obtestatus sum, ut, si errare nos videret, audacter nos confutaret. Equidem non de caussa aut vitiosa nuce, sed de hominum, pro quibus Christus mortem subire acerbissimam dignatus est, salute agitur: ac proinde non sceleratus solum, verum etiam immaniter impius juste censeri possem, si crudelem & falsam opinionem humaniori, & veriori sententiæ anteponerem. Mori certe malim quovis mortis genere, quam sciens & prudens, in re tanti momenti errare: præsertim cum error in talibus non sit simplex lapsus, sed periculosus & cum pernice aliquorum conjunctus. Quamobrem serio eundem rogavi, ut publice hominum salutis causa argumenta sua, quibus meam sententiam refelli posse arbitraretur, vel privatim communicaret, vel publice omnibus expendenda proponeret, me, si rectiora docuisset, publice quoque gratias libenter acturum esse, sive privatim sive publice erudivisset. Res est in annos aliquot dilata, & cum nihil sperarem amplius, tandem circa principium hujus anni tanto ante intentata confutatio prodiit. Ego eam

eam cum avide perlegissem, & meliora me visurum frustra expectavissem, mirum est, quam fuerim demiratus. Nihil enim prorsus, quod quidem momenti alicujus esset, deprehendi, quod non antea solide à me confutatum fuisset. Itaque sic mecum ratiocinari cœpi: Si vir tantus, & in hac ipsa quæstione tam exercitatus tot jam annis nihil excogitare potuit, quo vel tua infirmaret, vel sua corroboraret, satis manifestum est, quanta causæ, quam defendis, bonitas sit. *Hactenus Erastus.* Non diffiteri licet præter jam dicta, alia pariter occurrere, quæ jure merito aliquis arguat. At, quisquis eruditus, & simul candidus est, semper cogitat illud Horatii:

——— Non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Eoque (ut finiam) existimo bene de Republ. literaria promeritum fuisse Typographum, quod scripta Wieri diu desiderata nitidioribus Typis exscribi curarit. Adfer modo, benevole Lector, candorem & mentem defæcatam, atque (ut persuasum habeo) non minus mihi, quam Typographo applaudes. Quod reliquum, Vale.

Judicium ejusdem de reliquis WIERI scriptis.

Uod dubius essem, an Typographus, quid WIERI, *præter ejus libros de Præstigiis Dæmonum, evulgaturus esset, de his solummodo, simul succurrendo Authoris innocentiæ, judicium meum interposui. At, quum supra eos se voluerit tollere, qui uni lucro student, nullisque sumptibus pepercerit, quò omnia scripta viri, supra quam dici possit, eruditi, colligeret, atque in unum volumen redigeret, conducendo etiam nonnullos, qui ea, quæ Germanicæ solum legebantur, Latina toga induerent; ulteriori ejusdem desiderio satisfacere volui, atque libere profiteri, quid censeam de reliquis scriptis, quæ posthac nostri* MONTANI *studio & diligentia uno voluntine comprehendentur, quum antehac ullo vix precio comparari possent. Quantum ergo ad libros de Lamiis, diffiteri non possum, me ratione variorum in alia omnia à* WIERO *discedere; suspiciendam tamen, & maximopere commendandam puto, non minus omnigenam ipsius eruditionem, quàm studium justitiæ, imo conscientiæ. Quis ita rerum imperitus, qui ignoret, plurimos utriusque sexus homines, ductos fuisse & ultricibus flammis traditos, nullam aliam ob causam, quam quod avarus judex, contra eos produxisset quosdam viros Belial, qui contra innocentes quædam Magiæ specimina, ab iis quasi exercita, probassent? Item, tales judices, justos quoque ab hominibus sui commatis haberi consuevisse, quod per dira tormenta & Phalaridi quoque ignota, confessionem criminis atrocissimi extorsissent vitæ suæ prodigis. Qui licet haud aliam ob caussam se reos prodiderint, quam ut tormentis eximerentur, judici tamen nomen decusque per innocentiam suam procurarunt, quod ex formula egisset. Si cui vero placuerit attendere ad illa, quæ disputat* WIERUS, *circumspe-*

spectius versabitur; maxime, si urnæ judiciali assideat: nec inanibus suspicionibus omni ratione destitutis, tantum tribuet, ut iis equuleum destinet. Certe hoc collegisse videor, quod ex quo scripta WIERI *prodierunt; per Germaniam, Galliam, & Belgium, ratio submoverit suspiciones, quæ Majorum ævo, sufficere videbantur ad aliquem, velut veneficum submovendum. Liber de fictitiis Iejuniis, errori populari expugnando destinatus, tum per liquidas rationes docet, admirationem non mereri apud naturæ consultos, ad quæ vulgus obstupescere solet; tum etiam prostituit aruscatores, per speciem religionis, ex talibus ludibriis quæstum facere solitos. Cum hoc* WIERI *libro conferri meretur eximius Tractatus & excellentissimi Philosophi Fortunii Liceti de Feriis Altricis animæ: Atque, si quis instituerit utrumque inter se contendere, næ eximium operæ pretium fecerit. Porro in Tractatibus Medicis Author noster singularis est, &, quasi sub Herculis sidere natus esset, non nisi adversus morborum monstra fertur, Hydropem, Quartanam, &c. Scorbutum, seu, Sceletyrben Plinii, morbum multis populis Endemium, naturæ præsidiis expugnari atque profligari posse, ex primis docuit. De Varenis (morbus est per Westphaliam nimis quàm familiaris) primus & solus forte egit. Atque, cum adversus illum præsidia potissimum Magica adhiberi inter Westphalos consuevissent, ipse ostendit circa naturam matrem, Pœnorum proverbium cum ratione usurpari possem, quo dicitur eadem terra & ciconias & serpentes proferre. Tractatulum ejusdem Germanice scriptum, cum à filio Henrico submissus esset, tanti fecit vir Celeberrimus Henricus Smetius, Medicinæ Professor Senior in Academia Heidelbergensi, ut eum, Latine à se conversum Miscellaneorum Medicorum libro tertio, velut Emblema quod, inserere voluerit. Quæ habet de morbo Gallico, (utinam non modo Gallis, sed & omnibus Christianis ignoto!) Sudore Anglico, Pestilentia Epidemica, atque Iliaca Passione, talia videntur mihi, (qui alias, nec pro*

Medici filio me gero) ut, illorum evulgatione, homines tam diu devotos sibi reddiderit, quam ipsi cum morbis luctabuntur. Qui tam feliciter cum corporis Tyrannis congressus erat, experiri quoque voluit, quid & quantum posset circa animi morbos. Eoque elegit ejusdem insaniam, (Iram innuo) quæ cum sit plurimorum peccatorum fons, quomodo illius venæ obstrui possint, non minùs Philosophicè & Medicè, quam Theologicè ostendere instituit. In quo quid præstiterit, ipse, benevole Lector, dijudica. Librum hunc inventu antehac rarissimum, & parum quin auro contra carum, Montanus Typographus reliquis WIERI *scriptis sociavit: eoque dignum judico, cui Resp. literaria hoc nomine gratias agat, quam obstringet se æternum, si, non nisi libros cum* WIERI *scriptis paria faciente sive optimos, exscribere posthac instituerit: quod facturum auguror, imo voveo.*

AD

AD

AUGUSTISSIMUM TOTIUS ORBIS CHRISTIANI CÆSAREM, REGES SERENISSIMOS, PRINCIPES ET DUCES ILLUSTRISSIMOS, COMITES GENEROSOS, ET QUOSCUNQUE ULLUM MAGISTRATUM GERENTES, TAM SECULARES QUAM ECCLESIASTICOS,

Libellus supplex.

INVICTISSIME Imperator, Reges & viri principes, quibus ordine legitimo, rationibus gravissimis gladium ad coercendam merito supplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos verò qui se rectis politiæ legibus inculpatè submittunt, vigilanter defendendos, eoque nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conservandam, commendavit Rex regum, & Dominus dominantium: vobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subjectione reverenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigiis, quibus à rerum primordiis tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus universi mali architectus: & in iis quas senescente mundo demum idem ille veterator mille artifex in deliris stupidisque quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ Europæ fœdissimam labem, hominum errorem crassissimum, cædem insontium frequentissimam, & vulnus conscientiarum magistratus haud profectò leve: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentissimoque vestro clienti, tempus apud vos proponendi his sex libris meam qualemcunque sententiam. Quæ si supremi ordinis vestri punctum non tule-

tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamque, ut quàm ocyssimè, ita & libentissimè palinodia supprimere non gravabor, rationibus argumentisque nervosioribus convictus. Sin verò authoritatis vestræ calculo ea confirmabitur, operæ precium me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota vetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando in vestri Imperii regnis, provinciis & ditionibus se offerat occasio deliberandi, judicandi & pronunciandi de causis illis diabolicis; & potissimùm de Lamiarum negocio hactenus tam multifariis tricis involuto. Hoc modo sereniore mentis oculo hujusmodi dæmonum ludibria disceretum iri, omnesque verè Christianos non tantam eorum esse potentiam cogrituros, ut dubito minimè: sic quoque minus innoxii sanguinis, quem avidissimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragœdiarum author invidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atque Christi regnum longius latiusque propagabitur.

PRÆ-

PRÆFATIO

De totius Operis argumento.

Rem profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ vires exuperantem agressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, larvis & mundi dominis in theatrum prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosque elabendi recessus; quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, vitæ longissimæ usum, & voluntatis perversitatem, longè lateque crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscunque eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm videas. Quanquam vera hæc esse non inficiar: in alia tamen enutritus schola; atque ab aliis institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Ægyptios & vates Memphiticos, vel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: Actor. 9. *ex D. Pauli, vasis electi, & pugilis adversus spirituales astutias in cœlestibus invicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumque quæ* Philip. 2. *in eis sunt, & verbum Christi (in cujus nomine horum spiri-* Ephes. 6. *tuum genua flectuntur, ipsique dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum divini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi hujus potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas, ut quò se convertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpi-* Occasio operis. *tantes, ignorarint quamplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cujus ut, invento qualicunque filo, explicandi commonstrarem viam multò aliam, quàm hactenus observatam videre licuit, hoc institui Opus. Ne verò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut ejus ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis convenienter cohæreret partibus.*

**** *Cete-*

ARGUMEN. libri Primi.

Cæterùm quum universum id negocium sit dæmonum præstigiis ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur via, in Primo libro, diabolus quid sit, quæ ejus origo, qui primi dolosi ejus conatus, perniciosique progressus ab Eva in rerum primordiis, ad hæc usque tempora, quæ item ipsius potentia, quid etiam prorsus non possit: quodq́; limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur.

SECUNDI. Magi infames.

Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostensurus: ad magos infames, dæmonum operâ quascunque præstigias oculis nostris destinato studio multifariam objicientes, divinationumq́; variis larvis alios deludentes, & medicinæ sacræ suis imposturis satanicis fœdè conspurcantes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamiis segrego, ut quæ sexu inconstantes, fideique lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibriis magis sint obnoxiæ: qui in illarum vim imaginativam sive vigilantibus sive dormientibus se insinuans, quascunque formas ipsis inducit, ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illæ sciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abstrusa voluntate vel consensu peractarum, aut plagarum hominibus bestiisve invectarum, sive designatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, se effectrices esse: quemadmodum mentem quoque lædi, multifariisque imbui imaginibus, sæpe in iis quorum cerebrum atra bilis vel ejus vapor vitiarit, spectamus. Nullos quoque libros eas habere, nullos exorcismos, characteres, aut similia monstra, velut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læsam à dæmone mentem, aut corruptam imaginationem: unde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perspicuum. Hi namque viri sunt sæpe docti & cordati, sed curiosi longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dæmoniacam, quæ saltem præstigias & rerum ludibria, præter naturalem morem ostentant: illæ verò utplurimùm fœminæ, eædemque vetulæ, & mente titubantes,

TERTII. Lamiæ.

tes, domique latentes: in quarum, uti organorum convenientium, phantasiam propè torpidam, velut ſedem ſuis ſtudiis accommodatam, in melancholiæ morbo, mærore, vel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur: nec tam præſtigiis deludens, quàm quæcunque hominum infortunia, calamitates & interitus tanta vehementia imprimens, ut qualia quantaque ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alieniſſimæ & prorſus inſontes. Has itidem à veneficis, quos φαρμακεύτας Græci dicunt, ſeparo: qui veneno vel propinato vel illito, vel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines vel beſtias lædunt. Sic plurimùm intereſſe inter prophanos magos, lamias & veneficos intelligetur: de quibus tamen, velut iiſdem hactenus confuſè actum, diſputatum, & pronunciatum eſt. Venefici. φαρμακεύτας.

Ut autem hæc innoteſcerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonſtrans eos à dæmonibus exerceri, vel obſeſſos eſſe, ex occulta Dei permiſſione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QUARTI.

Hinc juſto ordine, libro Quinto, ad eorum qui ejuſmodi maleficio colliſi creduntur, curationem, infinitis partibus aliam quàm hucuſque obſervata ſit, me confero: ubi, quæcunque curationes illicitæ à dæmoniis in ſui regni confirmationem effictæ, pervetitas conjurationes, characteres, ligaturas, periapta vel appenſa, annulos, ſigilla, imagines, & ſimiles umbrarum furias, ſacroſanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere convincuntur, exploduntúrque: ut ab iis fæcibus, velut expurgato Augiæ ſtabulo, liberatæ mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia poſthac confugiant, puris manibus in cœlum ſublatis, ac medicinæ ſacra in hoc negocio incorruptius conſcientia ſynceriore tractentur: qui præcipuus fuit hujus inſtituti mei laboris ſcopus. QUINTI.

In hac tamen gravi meditatione aliquandiu ſuprà quàm dici poteſt occupatus, tantumque non (novit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd vetulas illas dementatas, à dæmone illuſas, Lamias

mias vulgò dictas, quæ nihil flagitii singularis commisissent (non enim loquor de veneficis) tam atrociter, sine ulla commiseratione multis in locis in caliginosos squalidosque carceres, horridæ umbrarum hospitia & dæmoniorum domicilia inconsideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis devorandas temerè objici viderem: propriaque amentium anicularum confessioni stari, nec satis inter Lamias & veneficas discerni: & Magos sacrilegos, in lege veteri mulctatos graviter, jam impunius, imò cum laude apud plerosque versari: non potui non inquam argumenti ratione, conscientiæ impulsu actus, meam hac de re sententiam qualemcunque, quinque iis libris adjungere, Sextoque libro velut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, sentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI *veritate rempubl. cum Simone & Elima avertentium, eamque sedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo seductas, velut melancholia agitatas, vix autem hæreticas (eæ enim mente illæsa, sed præfracta constant:) postremò etiam, quid de veneficorum supplicio statuendum existimem, subjunxi: ubi locum habere videtur promulgatum ex Dei voluntate Mosis edictum, Græcè à Septuaginta senioribus redditum, & velut explicatum in varia illa Hebraicarum vocum significatione,* φαρμάκους οὐ περιβιώσετε, *Veneficos (vel ut Hebræi habent, veneficas) non sinetis supervivere. Ad venena usurpantes legem hanc quoque refert Iosephus Iudæus.*

[Margin: SEXTI. — Act. 13. — Hæretici. — Contra veneficas edictum Mosis. Exod. 22. Lib. 4. cap. 8. antiq. Iuda.]

Nec sibi hîc leges à me arrogantius præscribi criminentur Magistratus, aut legum periti: hoc enim meum fuisse institutum minimè, testor Deum: sed ex commiseratione meditationem meam solummodò aliis cordatioribus & piis viris, necnon veritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summisse offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur:

tentur : qui secus censebunt, ignoscant benevolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, ἄνευ παθῶν *conferri cupio, dum in consilium vocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegiis : aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegiis : Canon in cap. 1. & 2. ubi Alb. post Iohan. And. de sortil. in antiquis : Alb. cons. 55. 1. volum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis : vel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initiis : Alber. de Rosatis in Dictionario, super verbo Sortilegium : sive Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegiis, in tractatu Criminalium : aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxiis medicamentis, parte tertia : item auditor ejus Grillandus, aut etiam 2. Lib. Sylvestri Prieratis de Strigomagis : seu Bonavent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.*

Porrò de re ipsa & materia, quoniam ad veritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI *quietem, ac proximi utilitatem spectat, non est quòd multis agam : quum ea sit hujusmodi, ut quantum libet inelegantem sit sortita artificem, satis tamen ipsa per se, omnium oculis sese queat & debeat commendare: præsertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus vel ut incognitæ, vel ut obscuræ latuère. Solitum verò esse apud Græcos olim proverbii loco, hominibus parum scitè in re præclara versantibus objici, Proba quidem materia, si probum nacta fuerit artificem, non ignoro : at cuilibet liberum permitto de artificis opere statuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius vel nasuti Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, sive severi Catonis censuram deprecor, si merear : ita nec auram popularem, aliámve laudem magnopere venor, bona fretus conscientia, qua hanc aggressus sum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus sua accedet : dummodò illius accrescat gloria, & satanæ tyrannis imminuatur, abundè satis erit factum meis votis.*

IOANNES EWICH
Doctor Medicinæ.

DÆmonis exortum, ſtudium, vireſque, doloſque,
Qui velut in media luce videre cupis:
Qui quæ carminibus ſit vis, & quanta nocendi,
Si deſint ſacris philtra parata modis:
Qui miſere variis homines cruciatibus actos
Noſſe cupis, quáque hos arte levare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima ſectæ,
Inſonti ut parcas, conſtituenda ſiet:
Hunc lege, quem IANUS WIERUS condidit arte,
Iudicio, & magna ſedulitate, librum.
Vive opus eximium, meritumque attolle trophæum,
Victa eſt Circeæ turba prophana ſcholæ:
Vive etiam æternos, Authôr, fœliciter annos,
Non erit ingenii fama ſepulta tui.

IOANNES BRACHELIUS LL.
Licentiatus ad Lectorem.

CUm Deus immenſi ſpacioſa volumina cœli
Conderet, & medio ſuſpenderet æthere terras,
Ornaretque polum ſtellis, atque æthera nimbis:
Ille ſibi pariter famulos, divina creavit
Corpora, qui tenues ferrent ſua juſſa per auras,
Quique procul curis agerent terreſtribus ævum.
Horum de numero genitor juſtiſſimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detruſit ad undas:
Illic & manicis & dura compede vinctus,
Ad ſcelerum pœnas ſedet, æternumque ſedebit,
Triſtia commiſſæ perſolvens crimina culpæ.

Quas

Quas tamen interea fraudes, quaſque improbus artes
Nocte dieque ſtruat miſeris, quæ retia tendat,
Quidve potis, ſi fortè tibi cognoſcere curæ eſt,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta WIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua vota docebis.
Inſuper & magicis quæ ſit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca deſint:
Quave veneficiis preſſo medicaberis arte,
Quamve ſatis dignam pendent ſub judice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande WIERE labores
Sumpſeris, haud equidem ſat adhuc diſcernere poſſum.
Publica me, dicis, moverunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraque pectora vulgò
Suſpicit, & meritos rebus perſolvit honores?
Tu tamen hoc feſſam nimium ſolabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura eſt tempore fama.

EJUSDEM

Εἰς τὰ τοῦ Βιήρου περὶ μαγείας ὀκτάστιχον.

Δαίμονα τὸν στυγερὸν τὸν ἀτάσθαλα μηχανάοντα,
Τοῦ σθένος ἠδὲ βίην μεγάλην, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος,
Στρίγγα τε νυκτερινὰν καὶ ψεύδεα πολλὰ γοήτων,
Οὐ μόνον ἐκ τούτων ἐδάης πεφιλημένε βίβλων.
Ἀλλὰ καὶ ὡς μέλλεις τὸ γοητικὸν ἄλγος ἀλάλκειν
Ἀνέρι, τὸν φίλτροις γραῦς φαρμακόεσσα δάμασσεν.
Τίς δὲ τελευταῖον τίσις ἔσσεται. ὦ διὰ πολλὸν
Ἔλλαχον εὖχος ἐνὶ ξυμπᾶσι βροτοῖσι Βιῆρος.

IN

IN

IOAN. WIERUM

Illustrissimi Clivorum Ducis
Archiatrum.

E. CAR. UTENHOVII F.

Allusionum Lib. I.

EPIGRAMMA.

ILle VIA tota totoque ERRARE videtur
ERRO vagus cœlo, docte WIERE mihi,
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
Nômen ab ERRANDO credidit esse tibi.
Ni quòd ABERRANTES recto de tramite, rectam
(Ceu Paracelsistas) cogis inire viam.
Nam neque cognomen tibi DEVIUS indidit ERROR,
Quem neque transversum DEVIUS ERROR agit.
Non VIA tartarei quæ fert Acherontis ad undas
LATIOR: Angustum dat tibi nomen ITER.
Fit VIA VI quæ nos supera ad convexa polorum
Ducit, & acclivi surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITÆ VIA, perge, beatæ,
VIQUE tibi cœlo sterne WIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITÆQUE VIÆQUE CUPIDO,
Argolicáque BIOY voce WIERUS ΕΓΩΣ.

ΟΥ ΘΕΝ, ἄτερ μυστίων καὶ χαρίτων, ὁ-ΒΙΟΣ.

A U-

AUTHORES

In hoc Opere citati.

A.

ABdias Bab. *Episc.*
Abenezra.
Accursius.
Ælianus. Ælius Gallus.
Ælius Spartanus.
Ætius. Æneas Sylvius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus Crantz.
Albertus de Rosat.
Albertus Mag. *Teutonicus.*
Albucasis.
Alchindus *Arabs.*
Alciatus. Alcimus.
Alexander Aprodiseus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almansor.
Aloysius Cadamustus.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius Magirus.
Ambrosius. Andreas Masius.
Andreas Thevet *Angoul. hist.*
Andreas Vesalius.
Angelonius.
Angelus Politianus.
Anselmus Parmensis.
Antiphon.
Antonius Benivenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apulejus. Arator. Aratus.
Archelaus. Aristophanes.
Aristippus. Aristoteles.
Arnoldus de Villa nova.
Artemon. Artephius.
Asclepiades. Athanasius.
Athenæus.
Athenagoras.
Athenorodus. Averrhoës.
Augerius Ferrerius.
Augustinus.
Augustinus Steuchus Eugub. *Episc. Kisam.*
Ausonius. Avicenna.
Azaravius.

B.

BAldus.
Bartolus.
Bartholomæus Anglicus.
Bartholomæus Pisanus.
Basilius Magnus.
Bassianus Landus.
Beda.
Benedictus Victorinus *Favent.*
Benno Cardinalis.
Bernardus.
Berno. Berosus.
Bias Prieneus.
Boccatius. Boëtius.
Bonaventura.
Bonefacius de Vital.

C.

CÆsar Constantinus.
Jul. Cæsar Scaliger.
Hier. Cardanus.
Carolus Bovillus.

***** Car-

Carpocrates.
Caspar Peucerus.
Cassianus.
Cassiodorus.
M. Cato. Catullus.
Celsus. Chilo.
Chrysippus.
Chrysostomus.
Cicchus Asculus *Florent.*
Cicero.
Cyprianus.
Cyrillus.
Claudianus.
Clemens *author libr. Recogn.*
Beat. Clemens de Constant. *Apostol.*
Cleopatra.
Cœlius.
Columella.
Constant. Imperat.
Cordus. Cornelius Nepos.
Costaben Luca *Hebr.*

D.

Damascenus.
Damon.
David Kimhi.
Decretalia.
Democritus Abderites.
Diodorus Siculus.
Diogenes.
Dion Nicæus.
Dionysius.
Dioscorides. Duris.

E.

Eduardus.
Egesippus.
Egnatius. Empedocles.
Epicurus. Epiphanius.
Erasmus. Eucherius.
Eurycles. Euripides.
Eusebius. Eustachius.

F.

Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Corthesius.
Ioan. Fernelius.
Leon. Fioravantus.
S. Fontainus.
Hier. Fracastorius.
Franciscus Morand.
Fulgentius Placiades.
Fulgosus.
C. Furius Cresinus.

G.

Galenus.
Garcias ab Horto.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antisiod.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.
Georgius Sabinus.
Gerson. Gesnerus.
Gyraldus. Giselbertus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus. Gregorius.
Gregorius Nazianzenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guidus Cauliacensis.
Guilielmus Brabantinus *Hist.*
Guilielmus Malmes *Hist.*
Guilielmus Placentinus.
Guilielmus Turnerus Angl.
Guilielmus Vatignana.

H.

Harpocration.
Haymo.

Hector

Hector Boëthius *Hist.*
Helinandus.
Heliodorus.
Heinricus *Instit.*
Helmoldus.
Hermes.
Hermogenes.
Heracletus. Herodotus.
Hesiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hildebertus.
Hildegardis.
Hippocrates.
Hippol. Marsil.
Homerus.
Honorius.
Horatius.
Hugo Cluniacensis.
Hugo Eterianus.
Hugo de S. Victore.

I.

Iacobus de Chusa.
Iacobus *D. in Leichtenburch.*
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprenger.
Iamblichus.
Iason Pratensis.
Idiota.
Igmarus Remensis *Archiepisc.*
Ioan. And.
Ioan. Anglicus.
Ioan. Baptista Porta.
Ioan. Francis. Picus.
Ioan. Franc. Ponzivibius *Placentinus.*
Ioann. Genadius.
Ioann. Guinterius *Ander.*
Ioann. Herold.
Ioann. Kentmannus.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo African.
Ioann. Nider.
Ioann. Salisberiensis.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vasseus.
Iodocus Damhouderius *Brug.*
Iosephus.
Irenæus.
Isodorus.
Isogonus.
Isychius.
Iulianus Apostata.
Iulianus Philosophus.
Iulius Cæsar.
Iulius Obsequens.
Iustinus.
Iuvenalis.

L.

Labeo.
Lactantius.
Lælius.
Laërtius.
Leo. Leonides.
Levi Gersonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lysimachus.
Livius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludovicus Cœlius Rhod.
Ludovichus Milichius.
Ludovic. Roman. *Patrit. Hist.*

M.

C. Manilius.
Marcellus.

Marcus Heremita.
Marcus Marius Fryſchius.
Martianus.
Marſilius Ficinus.
Martinus de Arles. Marullus.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Triſmegiſtus.
Meſue. Methodius.
Publ. Mimus.
Moſes Ægyptius.
Moſes Bar-cepha *Syrus Epiſc.*

N.

NAuclerus.
Neratius.
Nicephorus. Nicolaus.
Nicolaus Monardis.
Nonius.

O.

OCtavianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Olympiodorus.
Origenes.
Ovidius.

P.

PAmphilus.
Paulinus.
Paulus Ægineta.
Paulus Venetus.
Pauſanias. Perſius.
Petrarcha.
Petrus Aponenſis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Alphonſus.
Petrus Bellonius:
Petrus Bembus.
Petrus Bleſenſ.
Petrus Cantor.
Petrus Cluniacenſis.
Petrus Damianus.
Petrus Lombardus.
Petrus de Palude.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonſtratenſis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philaſtrius.
Philo. Philochorus.
Philoſtratus.
Phocylides.
Picatrix Hiſpanus.
Pythagoras.
Platina. Plato.
Plautus. Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus. Plutarchus.
Pogius Florentinus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poſſidonius. Primaſius.
Priſcianus *Philoſ.*
Proclus. Propertius.
Proſper. Pſellus.

Q.

Quintilianus.

R.

RAbanus.
Rabi Iſmaël.
Rabi Moſes.
Rabi Simon.

Radul-

Radulphus. Ravisius.
Raymundus.
Remigius.
Reuchlinus.
Rhases.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ronsæus. Ruffinus.
Ruffus Ephesius.
Rupertus.

S.

SAadias.
Sabellicus.
Salonius. Savonarola.
Saxo Grammaticus.
Saxoniæ Chronicon.
Sebastianus Franc.
Sedulius. Seneca.
Serapion Ascalonites.
Q. Serenus. Sestius.
Severus Sulpitius.
Silius. Sigebertus.
Iac. Sylvius.
Sylvester Prioras.
Synesius.
Smaragdus.
Socrates.
Solinus. Sophocles
Sophronius. Soranus.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

TAcitus.
Tatianus Assyrius.
Tertullianus. Terentius.
Thebit. Themison.
Theocritus. Theodoretus.
Theodorus *Byzant*.
Theognides.
Theophrastus.
Theophrast. Paracelf.
Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Tibullus. Timagenes.
Ioan. Tritemius.

V.

VAlerius Maximus.
Valerius Flaccus.
Valesius de Taranta.
Varignana. Varro.
Vegetius. Victor.
Vincentius. Virgilius.
Ulpianus.
Ulricus Molitor.
Volaterranus.
Vopiscus.

X.

XAnthus.
Xenocrates.
Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

ZOnaras *Hist*.
Zeno.
Zoroaster. Zozimus.

Illustrißimo atque Excellentißimo
Principi ac Domino,

D. GUILIELMO,

Cliviæ, Juliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Ravensburgi, Domino in Raveftein, &c. ſuo Domino Clementiſſimo, perpetuam in Chriſto IESU felicitatem precatur

IOANNES WIERUS *Medicus*.

N tam pernicioſa varietate fanaticarum & peſtilentium opinionum, quibus hoc ævo miſerè orbem concutit Chriſtianum Satan, non minimi eam momenti eſſe ſentio, Princeps illuſtriſsime: quam idem ille velut perditiſsimum ſeminarium, mentibus hominum inſevit incantamentorum nomine. Etſi enim multifariam in religionis noſtræ controverſiis, vel ob diverſos ceremoniarum ritus, vel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi diſtrahantur; ſententiæque varient, faces ſub dente antiquo ſerpente: non tamen inde tam deploranda ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtiis citra veneni vel propinationem vel applicationem, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias vel Sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriantur diverſæ vel pro hominum affectu, vel prout cuilibet ſua ſatisfacere mens videtur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ ſæpius non habebunt, ut aut animæ ſalutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, vel diſſuant. At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm conjunctam cum dæmone neceßitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixoſas vicinarum factiones, quas ruſticorum ſimultates, quæ urbium diſsidia, quàm frequentes inſontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundiſsima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficii

Controverſiæ de Religione.

Rom. 14.

Opinio de Lamiis.

(non

(non inquam veneficii) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, perversè in religione Christiana institutum vulgus: vix alius hominum ordo comperitur, cui universum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & justior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in iis æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsaque innocentium muliercularum de inflicto ejuscemodi malo criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam virulentum expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei verbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò graviter moveri, ut contagionis virus jam multò longius latiusque cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis sentio. Tanta vigilantia quamcunque observat occasionem veterator ille, somnolenter hujus artes permittentibus iis, quorum intererat die noctuque doctrinæ Evangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusque evertere. Dum itaque ad gravem hanc impietatem silentio connivent Theologi plerique omnes: dum opinionum falsitatem in morborum causis, eorumque impiis curationibus tolerant Medici: dum sententias ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non tam ratione discussa, quàm præjudicio quodam citra contradictionem usurpata, hic pronunciant Iurisconsulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium misertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut saltem exitiali medendo vulneri manum admoverit: operæ mihi precium facturus videbar, si ego velut κολοιὸς ἐν ταῖς μίσαις, *garritu saltem aliis veternum excuterem: & arduam hanc rem, quæ nostræ religioni Christianæ summa sit contumelia, altius perscrutandi, discutiendique, qualemcunque ansam fusiori oratione & quantulacunque demonstratione subministrarem. Etsi non eram nescius, pravæ opinionis sine ratione per-*

Causa scribendi.

Prava

opinio, inexpiabilis tinctura.

pertinaciam, inexpiabilem esse tincturam, & quæ elui nequeat, ut scitè à Galeno nostro scribitur, his verbis: ἐστὶ δὲ ἀδύνατα βαφῇ δευσοποιός οὕτως, ὡς τὸ τῶν αὐτῶν λόγων ἡμῶν πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα παιδευθὲν· οὐ γὰρ ἔτι μεταπεῖσαι τοὺς ἑαυτοὺς ἐντραφέντας. *Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut veritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, novam rem ad communem hominum mentem & assensum accommodare.*

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusque tenuitatis meæ conscius, quicquam præ aliis intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè novi, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hic præjudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones assiduæ, quæ certè ferias ejusmodi lucubrationibus sedulò donandas, mihi præripiunt: ut hoc nomine superioribus venationibus Hambachi institutis, dum tuæ Cels. atque ejusdem illustri generosæq; soboli ex officio inservirem, huic potissimum studio vacaverim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiore veritatis inquisitione, oratione luculentiore, & demonstratione evidentiore, magisq; nervosa, cùm ob ingenii acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum verò maximè propter amplioris otii accessionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoque palàm liberè profiteor. At interea jejuno meo scripto felicia illa ingenia provocatum iri sperare volo, ut vel dicendo, me rectius erudiant, qui ejusmodi collationum solet esse fructus: vel, tacendo meam hanc sententiam ab inolita religioso illo seculo opinione ὡς διὰ πάντων *dissonantem, comprobent. Hac ratione reportasse me ex laboribus usuram satis uberem confidam: nec me præstitæ pœnitebit operæ, si saniore doctrina in veritatis cognitionem revocer, aut saltem in rara paucisq; audita opinione confirmer. Etenim ut naturam in profundo veritatem penitùs abstrusisse, rectissimè docuit Democri-*

Veritas in profundo abstrusa.

mocritus: ita eam vigilantius inquirere, investigare & rimari decet. Id siquidem cum majori æquitate conjunctum est: quam sententiam, quam temerè quis amplexus sit, pertinaciter defendere.

Argumentum autem hujus commentationis nostræ partim est Theologicum, quo diaboli artes & studia Sacrarum literarum testimoniis produntur: & quo iis modo tutissime obviam iri possit, docetur, Partim etiam Philosophicum, dum naturalibus convincuntur rationibus vana satanæ ludibria, & corrupta sagarum imaginatio: Partim item Medicum, ubi secundum naturæ legem, morbos, eorum causas & symptomata Lamiis perperam hactenus imputata, oriri demonstratur. Partim id etiam Iurisprudentiæ placita spectat, quum de magorum infamium, Lamiarum & veneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quam hactenus usurpatum est modo, disseratur. Argument. operis. Theologicum, Philosophicum. Medicum. Juridicum.

Historias autem inserui passim varias, eo potissimum fine, quod quum tam diversa tamque multifaria sæpenumero in hoc satanæ negotio à multis referantur: ex nostrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunque explicatione, citius in actionum præstigiarumque dæmoniacarum, & rerum multijugarum cognitionem ac judicium perveniri posse arbitratus sim. Cur variæ inferantur historiæ.

Ne autem hîc mei ingenii metas & professionis limites temere præfractaque opinione, nimis proprio fisus cerebro, transiliisse censerer, hæc mea πεμάδια plerisque doctissimis, etiam ex tuæ Cels. familia viris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaque proposui, ut horum censura vel starent, si ratione niterentur: vel caderent, si convincerentur erroris: vel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Iam vero si maleficarum Malleum hoc absolvisse pensum quis objiciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto, affectu omni sejuncto, contule- Malleus maleficarum.

rit: ſententiam profectò aliam omnino, imò contrariam me ſuſtinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumque agere, ſane lubet minime. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigiſmundi Bohemiæ regis conſiliarius, in Dialogis de Lamiis & Pithonicis: nonnihil quoque de ſtrigibus ſcripſit Ioannes Franciſcus Picus: Abbas item Spanheimenſis Ioannes Tritemius quæſtiones quinque Maximiliano Cæſari propoſuit: noſtra quoque lingua argumentum hoc attigerunt quidam Germani: quo autem judicio, operis noſtri collatione innoteſcet.

Cæterùm præter multas graveſque cauſas, quæ ut tuæ Celſitud. has meas qualeſcunque cogitationes conſecrarem, me impulerunt, hæc quoque induxit potiſſimum: quod quum jam in viceſimumſextum annum tuæ Celſitud. à medicinis fuerim, ac diverſas ſæpenumero in tuæ Celſ. aula audierim de Lamiarum jam denuo in ampliſſimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis ſententias: vix à nemine tamen certiorem, meæ conſonam magis, & è veritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognoviſſe, atque illam quam aliquoties à tuæ Celſitud. ore his hauſerim auribus, velim nolim fateri cogor: Sententia ducis Cliven. de Lamiis. *nimirum Lamias nemini ulla voluntate maligna quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioſo nocere poſſe: ſed vitiata per occultos dæmonis cuniculos phantaſia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem ſibi inducere, quæcunque mala ab ipſo ſatana illata, vel naturali occaſione ex abſtruſo Dei conſilio prognata, abs ſe perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam vocatur, & earum organa indagine circumſpectiore obſervantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei* ἀδυνατία *&* Veneficium. *falſitas. Veneficium ſolummodo à* φαρμακευτρίαις *vel veneficis, veneno vel propinato vel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celſitudo. Hinc fit, quòd non multorum more, pœnam deluſis aniculis ſtatim ſevere infligi jubeat: ſed matura deliberatione prius de veneno dato exactè inquiri, poſt ſi de ea indubitanter conſtet, le-*

gum

gum præscripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Cels. velit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclarissimas & innumeras animi ingeniiq; dotes, quibus ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasque, ut & tuorum & vicinorum omnium oculos in te convertas. Nihil hic præter institutum dicam, de non vulgari tuæ pietatis studio: cujus ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignissima possem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm favorem, vererer. Sit autem hoc unum, quod neque solem exorientem unquam videas, neque vesperi te lecto componas, quin ardenter prius fusis ad Deum precibus, à sacra lectione te totum, & omnes tuæ Cels. subjectos, ipsius patrocinio fideliter commiseris. Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosissimis exemplar existis admirabile: sed et tui ordinis illustrissimis, eïsdemque potentissimis heroibus optimo præluces jure: ut ebriam tuam Celsitud. vidisse neminem, non minima laus sit imò ratam esse velis Assueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, severè cavetur. Sed tamen non sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quàm vita regentis. Quo fit, etiam, ut nemo te præsente non solùm dejerare, verum etiam jurare audeat. Conscius est enim unusquisque, quàm Celsitud. tua odio plusquam Vatiniano prosequatur omnes, qui assiduis suis dejerationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubescunt: qua blasphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, est quòd Christianæ religionis homines meritò doleant, lugeantque, plagis hinc enatis palam visis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturaque responsione labores: quo vel unico incomparabili exemplo, verè paternum affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorum gregem, quis non exosculetur? quibus ut nec contemptum hic Karlorum nomen, in aliorum ore innatans assiduè, unquam à tua Celsitud. objectum fuisse, quis audivit,

Mores principum plus legibus valent.

Esth. 1.

Claud.

Keill.

ita

ita sæpenumero eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usque adeo tua Celsitud. studio curaque esse norunt omnes, quam tuam rempublicam in summa tranquillitate perpetuo conservare : id quod cum rara, imò divina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, undequaque bellico strepitu circum maximas tua Cels. ditiones sæviente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremam meretur laudem, quinimò apud omnem posteritatem propagandam, quod velut doctorum Mecœnas, singularem facias interdum ingeniorum delectum in iis, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunque facultate Academias tuis impensis ablegari, ali, studiorumque curriculum feliciter perficere voluisti, quo aliquando tuæ Cels. & reipublicæ decori usuiq; esse queant: ut ea ratione insignibus doctrina, Prudentia, existimatione, & rerum cognitione usuque viris, illustrem illum tuæ Cels. comitatum esse ornatum, ad reliqua celeberrimæ tuæ aulæ ornamenta, non immerito referri debeat. Minus tamen id mirum videri debet, quod ipse doctus, eruditos semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscunq; honorariis & stipendiis eos in tuam amplissimam pellicere accireque familiam, jam inde à quo princeps es, non intermiseris. Sic providentia non vulgari factum est, quod hîc in venerando ordinis Senatorii consessu, primo sit dignata loco tua Cels. virum doctrina multijuga, nec vulgari prudentia, rerumque variarum usu & eximiis animi corporisque dotibus clarissimum, D. Henricum Barzium cognomine Olislegerum, Ll. Doctorum & Cancellarium Clivensem vigilantissimum, patriæque amantissimum. At prorsus calamo hîc imperasse præstat, quam leviter oratione jejuna verè heroicas tuæ Cels. virtutes omnem omnium laudem post sè relinquentes attigisse: quas non aliorum relatu cognovi, sed hisce oculis in tua Cels. velut in lucidissimo speculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces vitilitigatorum insolescentium dentes haud difficulter victurum me confido: præsertim cùm à meis partibus in procinctu stare invictam veritatem non dubitem. Precor Deum opt. max patrem Domini nostri JESU CHRISTI, *ut quod pro sua bonitate immensa in tua Celsitud. feliciter cœpit, majore sui Spiritus accessione uberius augeat, ad nominis sui gloriam, Celsitud. tuæ salutem, & florentissimarum ditionum tuarum felicitatem.*

DE DIABOLO, EJUS ORIGINE, STUDIO ET POTENTIA,

LIBER PRIMUS.

DE *Diaboli Origine, quando sit creatus, quæ ejus essentia, & de illius lapsu.*

CAP. I.

ÆMONUM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore Diabolo, hujus artibus, studiis & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusque authoritate ac existimatione perspecta, evidentius cunctas ejus actiones unusquisque dilucido mentis oculo introspicere, & posthac minus impedite penitusque dijudicare queat.

§ 2. Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideique indubitatæ confessionem, quemadmodum Aristotelis & Peripateticorum, adeoque Sadducæorum, non esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus rejicio: sic & Platonis cõmmentitiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrii, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiose quidem de dæmonibus, verum multa, quæ non videre aut cognovere, tanquam rei notæ historiam conscripserunt. *Peripat. negant dæmones. Act. 23. Fabula de dæmonibus. Gen. 1.*

§ 3. Omnipotentem itaque universi architectum Deum, ante aspectabilis hujus mundi opificium, corpoream illam cœli machinam admirandis spirituum ordinibus in ministerium pulchre ornatam condidisse, ex historia sancta Mosis, divinæ Majestatis legati, atque *Hebr. 1. Angeli quando creati. Exod. 31.*

fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarum veritas) firmiter credendum est.

Angeli quid
Dionys. de Divin. nomin.

§ 4. Boni vero hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ nimirum intelligentes, ἀσώματοι: essentia sua divinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus, eo, quo ipse vellet & præscriberet, modo: quibus & suam vicissim bonitatem in omni æternitate communicaret, quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesque æternæ & immotæ justitiæ suæ illustres, tanquam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit. Ac de angelorum quidem natura, præter alios, Nazianzenus scribit in Oratione εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα: unde vero ἀγγελικαὶ δυνάμεις, idem etiam εἰς τὰ γενέθλια.

Dæmonum origo.
2. Pet 2.
Iud. epist.
Iob. 4.
Luc. 10.
Esaia 41.
Apoc. 12.
Esaia 14.

§ 5. Sed ubi quidam, ob dotes, quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbitrio, & adeo insolescerent, ut sese tandem Deo conferrent, non servantes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, vinculisque perpetuis sub caligine ad magni illius diei judicium servavit. Huc illud Esajæ vaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem Luciferum vates nuncupat) fastu & altissimo lapsu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram projectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas ut Joannes ait, tortuosus serpens Esajæ. Hunc casum non solum nostri & Hebræorum Theologi docent: verum etiam Assyrii, Arabes, Ægyptii & Græci suis dogmatibus confirmant. Homerus sub Ates deæ nomine eum obscurasse videtur. Alii per γιγαντομαχίαν eundem tacite significasse, & graphice hujus angeli supercilium depinxisse volunt:

Qui ausus similem regi componere sedem,
Non veritus summi regis, nec fulminis ictus,
Paulatim carpens sublimia tecta tonantis,
Cum superimpositum Pyndo subvertit Olympum
Ira Iovis, terramque dedit sub tartara pestem.

Ophin.

§ 6. Pherecydes idem dæmonum lapsum describit: & Ophin, hoc est, serpentem dæmoniacum, rebellantis, & à divinæ mentis placito deficientis exercitus caput & antesignanum fuisse tradit. Eandem

dem ruinam & Trismegistus in Pimandro depingit: vetustissimum Empedoclem, dæmones *οὐρανοπετεῖς cælo ruentes* vocantem, eorum casum novisse, significat Plutarchus in sermone de Fœnore. *Tract. in*

§ 7. Eleganter hic Augustinus | Quæris unde diabolus? Inde *Ioan. 42.* utique, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in sua obedientia perstiterunt, ille inobediendo & superbiendo lapsus est angelus, & factus est diabolus. Item de Vera relig. cap. 13. Diabolus, in quantum angelus est, non est malus: sed in quantum perversus, propria voluntate. Magis enim seipsum quam Deum diligendo, subditus ei esse noluit, & intumuit per superbiam, & à summa essentia defecit. Item De civit. Dei, VIII: 22: Dæmones esse credendum est spiritus nocendi cupidissimos, à justitia penitus alienos, superbia tumidos, invidentia lividos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cæli superioris sublimitate dejecti, merito irremissibilis transgressionis in hoc sibi congruo velut carcere prædamnati sunt. Nec tamen, quia supra terram & aquas aëri locus est, ideo & ipsi sunt meritis superiores hominibus, qui eos non terreno corpore, sed electo in auxilium Deo vero, pia mente facillime superant. Sed multis plane participatione veræ religionis indignis, tanquam captis subditisque dominantur, quorum maximæ parti mirabilibus & fallacibus signis sive factorum sive prædictorum deos se esse persuaserunt. Vide eundem contra Iulian. VI. 9. & de Nat. boni adv. Manich. 33. & I. Hypognost. contra Pelag.

§ 8. Hi ergo spiritus antea divini, cælestes, puri, lucidi, nullius *Heb. 1.* malitiæ conscii, Dei solius nutum observantes, in ministerium emit- *Psal. 103. & 104.* tendi propter eos, qui hæredes futuri essent salutis, angelicam essen- *Spiritus im-* tiam non omnino perdiderunt: sed perditissime, originali justitia *mundi & mali.* & lumine gratiæ privati, vitiarunt, denigraruntque, ut jam aërei, *Ephes. 2. 6.* mundani, obscuri, tenebricosi, & (uno verbo) immundi malique *1. Corinth. 2. Zach. 13.* dicantur & sint. Ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum ob- *Matth. 8.* tineant, lapsus tamen pœnam infinitis partibus duriorem, obscurata *12. Marc. 1. 3. 5. Luc. 8.* obfuscataque divinæ sapientiæ luce sustinent: & graviorem expe- *9. 11. Act.* ctant, quam ex transgressione genus humanum. Quanquam si hoc *19. Iudic. 9. Genus hu-* quoque supremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum a- *manum.* nimis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima perspicacissimo mentis acumine intueretur clarius, penitius intellige- *Genes. 1.* ret, certiusque dijudicaret; quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu *Genes. 2.* solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Qui Theologi quibus in locis de dæmonum lapsu; causa lapsus, & natura scripserint.

CAP. II.

Lib. 1. ad Monimum.

DE causa lapsus angelorum scribit in hæc verba Fulgentius: Superbia tunc initium sumpsit, quum angelus adversus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ est radix omnium malorum) volens usurpare quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit & cecidit: in quo si stetisset, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupivit plus extra se, minus factus est in se: quam concupiscentiam licet explere nequiverit, opere tamen retinuit voluntatem. Sic ipse sibi jam factus est pœna, ut supplicium esset semper voluntas mala, tanquam cæco ipsa cæcitas sua.

§ 2. Et Alcimus in lib. de Peccato Originali:

Angelus hic dudum fuerat: sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quod fuerit, rabido concepit corde furorem,
Autoremque negans: Divinum consequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia jactantem præcelsa potentia cœlo
Jecit, & ejectum prisco spoliavit honore:
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub judice pœnas.

§ 3. Quoniam autem à veteribus Theologis cum de lapsu dæmonum, tum de causa lapsus, illorumque natura tam eleganter & copiose scriptum est, ut actum agere videar, si ea omnia hic congererem, indicabo veluti digito autores & loca, quæ haud difficulter consulet lector studiosus. Id eo libentius & necessario magis facio, quod instituti sit mei, aliena non meis, sed cujusque authoris verbis in omni nostra scriptione repræsentare. Sic enim nullius aut laudem interverti, aut sensum detorqueri, lectoris studio ac judicio consuli; mihi autem, & vero ipsi veritati optime caveri existimo. Scribunt igitur de tribus illis Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæresi 64. Athanasius in lib. de Virginitate: & in Quæstionibus sacræ Scripturæ, quæstione 6. Gregorius Nazianzenus, oratione 1. de Reconcil. monach.

monach. τῶν ἀγγέλων πτῶσιν idem describit ἐν τῇ περὶ θεολογίας. Greg. Nyssenus de vita Mosæ. Basilius Magnus, in serm. Quod Deus non sit author malorum. Chrysostomus hom. 15. in cap. I. Joan. in homil. de Adam & Eva. Cyrillus in Dial. de ador. in spirit. Ambrosius Epistol. 84. Eusebius de Demonst. Euangelica, Lactantius lib. 2. cap. 9. Damascenus lib. 1. cap. 18. Isychius lib. 4. in 13. cap. Levitici. Hieronymus in epist. ad Antonium, & Adv. error. Joa. Hierosolym. Antonius epistola 2. Prudentius in Hamartigonia. Gregorius Moral. 11. 17. & in cap. 9. Job. lib. 9. cap. 2. & lib. 2. in cap. 2. primi Reg. & lib. 3. in caput 7. primi Reg. item Moral. in Job IV. 13. Leo ad Turbium Asturicensem episcop. & serm. 4. de coll. eleemosyn. Prosper de Vita contempl. III. 23. Primasius in cap I. ad Rom. Joha. Cassianus coll. VIII. 10. Paulinus epist. 4. Sedulius in cap. I. ad Rom. Theodoretus quæstion. 19. & 24. in Genes. Eucherius lib. I. in lib. Reg.

§ 4. Unde sit diabolus, annotat & Rabanus de Sermon. propriet. IV. 10. Idem lib. de Modo pœnitentiæ cap. 18. In Ecclesiasticum, III. 3. & in epist. Rabani & Fuldensium monach. ad Orgarum archiepisc. Haymo in Psal. 18. 81. 143. In Apocal. 1. 2. & super Euangel. feriæ 3. post Invocavit, & super 3. caput Oseæ. Hincmarus ad Hincmarum Laudunensem cap. 44. Idiota cap. 2. de Vera pœnitentia. Giselbertus in lib. Altercat. cap. 3. Radulphus lib. 8. cap. I. in Levitic. Anshelmus. Cur Deus homo, I. 7. Idem in 12. cap. Matth. In 10. cap. prioris ad Corinth. In cap I. ad Ephes. In 3. cap. prior. ad Timoth. Ibidem cap. 6. In Dialogo de casu diab. cap. 3. Petrus Damianus in epist. cujus initium, Prodigium. Rupertus in Joan. l. VII. 7. & lib. VIII. 8. in eundem. in Apocal. VII. & VIII. 13. 18. & X. 17 & XI. Eandem. & XII. 21. & in Matth. V. 5. & XIII. 26. In Exod. III. 10. Lib. I. De Victoria verbi Dei, I. 8. 21. De glorif. III. 8. Petrus Alphonsus Tit. 10. Honorius in Psal. 18. Hugo de S. Victore in eulogio de sponsa. Bernardus serm. 5. de verbis Esajæ, & serm. 27. inter parvos, & serm. 17. super Cant. Lombardus lib. 2. distinct. 6. Petr. Blesensis epist. 34. Petr. Cantor cap. 13. de Invidia, & cap. 15. de Humilitate. Hildebertus epist. 31. Hildegardis lib. I. Visione 2. Hugo Eterianus lib. de regressu animarum ab inferis, cap. 9. Bartholomæus

Anglicus de proprietatibus rerum, 11. 19.

Quare & quomodo Evam deceperit diabolus, & primum corruperit mundum.

CAP. III.

Diaboli erga Deum odium immedicabile.

PORRO ex illa ſui excluſione, repulſa, ac ignominioſa ex patriis ſedibus deturbatione, tam ingens, ἄσπονδον & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi ſpiritus, ut, quæ eum offendere, vel ejus gloriam labefactare, aut, quod admiranda providentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, vitiare & corrumpere poſſe viderentur, acerrima indagine inveſtigare, & ſtudio indefeſſo conari cœperint.

§ 2. Ac primum nobiliſſimam inter creaturas, clariſſimo ſapientiæ cœleſtis lumine illuſtratam, abſque labe Deo fœdere conſociatam, primam parentem noſtram Evam adoriuntur: quam partim amiſſi ſtatus dolore, partim alienæ felicitatis invidia à Deo alienare, ſuique exitii ſociam reddere ſatagunt, deluduntque aſtu quam blandiſſimo, & ubi nullus videbatur ſubeſſe fucus, ſubmota comminationis certiſſimæ mortis opinione, his ſcilicet verbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter eluſis & abjectis præceptionibus à Deo datis, Evam erigunt falſis pollicitationibus in ſpem longe majorum ornamentorum, excellentioriſque potentiæ, hoc modo: Deus novit, quod ipſo die, quando comederitis ex ipſa arbore, aperientur oculi veſtri, eritiſque ſicut dii, ſcientes bonum & malum. Idem profecto laqueus, quo ſemetipſos ſtatim à creatione ſua & allectos & irretitos fuiſſe ſentiebant. Sic perfecerunt tandem, ut miſera à mandato deſciſceret, ſequereturque conſilia in ſuam internecionem contra Deum inſtituta atque ordinata.

Gen. 3.

§ 3. Nam Satan jam malus, malum tranſgreſſione edoctus, & cauſæ ſui lapſus probe conſcius, quod nimirum præſcriptas ſui miniſterii metas faſtu tranſilire cogitaſſet, in idem ſtudium Evam pertrahere conatus eſt gratæ perſuaſionis illecebris, quod ab eſu vetito oculis Evæ & Adæ reſeratis, diis adæquarentur, ſcientes bonum antea ſolummodo cognitum, & malum nondum notum. Nec illi, ſubſequuturæ ex inobedientia calamitatis præſcio, labor fuit inanis: licet illa ſe à ſerpente falſam, ſero agnoſceret, confitereturque. Violata ſiquidem obedientia, factus eſt hoſtis Dei homo, in pœnas

Hostis Dei factus homo ex inobedientia.

pœnas illapsus transgressioni divinitus constitutas, condemnationem nempe, diaboli tyrannidem, ac mortem tum hanc, tum æternam: denique & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cum authoritate ipsum ornarat Deus.

§ 4. Proinde Tatianus Assyrius contra Græcos: Verbum, inquit, ante creatos homines produxit angelos, utraque vero creatura, arbitrii sui libertati permissa est,&c. & paulo post: Postquam vero homines callidiorem quendam, utpote provectiorem ætate, sequuti sunt, & divinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tum verbi potentia & hujus dementiæ authorem, & obsequutos ei homines, commercio suo privavit: & qui ad imaginem Dei factus erat homo, potentiore spiritu jam exutus, mortalis fit: angelus autem ille primogenitus in dæmonem mutatur: & alii phantasmata ejus sequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrii libertatem stultitiæ suæ permittuntur. Scite admodum quoque Augustinus hic scribit ad Julianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in veritate non stetit: & doctor mendacii, quia ab ipso primum inventum est mendacium. Alibi interserit: A semetipso deceptus, alterum decipere concupivit. Ipse est adversarius effectus generis nostri, inventor mortis, superbiæ institutor, radix malitiæ, scelerum caput, princeps omnium vitiorum, persuasor turpium voluptatum. Hinc ergo, cum illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrûm intueretur, videretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate vestitum: æmulus atque invidus tantam beatitudinem hominem accepisse; quam ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, invidit statim insatiabilis homicida, primumque parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliavit, & nos interemit.

Quando creati angeli, & quales.

Contra Judæos, Paganos & Arrianos cap. 2.

Diabolus quid.

Hominum ante lapsum status.

§ 5. Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimum recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, adversus eorum violentiam: deinceps porro furere, variisque modis ferocius insidiari occipiunt, machinari omni arte doloque ea, quæ ad promissionis hujus depravationem, abolitionemque in Dei contumeliam, & hominum perni-

Cain Abelem occidit. Genes. 4. Joan. 8. perniciem facerent. Sic Cainum, tertium, hominem, invidiæ facibus mox inflammant in Abelis justi, numero quarti, crudelem cædem homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & universum generis humani figmentum paulatim ea malitiæ scelerumque tum *Genes. 6. Genes. 7.* magnitudine tum multitudine depravarunt, ut Deum fecisse hominem pœnituerit: eumque prorsus, exceptis octo in arca conservatis, aquarum inundatione absorpserit.

Quid in alterius mundi initio machinatus sit diabolus, & quando Magia infamis cœperit.

CAP. IV.

Diluvio mundus interiit. HIC deleto propemodum hominum genere, ob prosperas suas machinationes, exoptatosque successus triumphum se acturos hi spiritus sperabant. Quapropter siccata aquarum diluvie, statim in alterius hujus mundi renascentis quasi infantia, in *Execratio Chami. Gen. 9.* Nohæ patris inebriati irrisionem, pudendis ejus denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris exectationem audierit, extimulant.

Magia infamis inventor. Clem. lib. 4. Recognit. § 2. Cujus filium Misraim, ab his spiritibus haud dubie institutum, magiæ infamis blasphemam impietatem primum comperisse, atque hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci originem, postea docebitur. Ad Nohæ irem sobolem, Jovis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aspiratione paulo duriore pronunciant) refertur alicubi: quemadmodum Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Dodonam prius vocatam, occupavit, excoluit, suoque insignivit nomine: ut sanctas patrum Ecclesiæ sedes in prostibula dæmonum, impendio flagitiosa, degenerasse sit verisimile. *Jovis Hammonis oraculum. Dodonæum. Epirus Dodona.*

§ 3. Horrendas vero idololatrias confestim à diluvio, Noha adhuc superstite, indefesso dæmonum studio in Ecclesiam Dei irrupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore miserum senem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non posset, testatur sacra Historia. *Sodoma & Gomorra. exitium. Gen. 19. Esaia 13. 2. Petr. 2. Epist Jud. 6*

§ 4. Inde tam inauditis turpissimæ libidinis furiis, populosissimas Sodomorum & Gomorræ civitates exagitar ille spirituum cœtus, ut ne decem quidem in tanto numero inventi sint justi: & missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subversæ sint urbes illæ, &

læ, & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulque germine terræ.

§. 5. Hinc è vestigio Loth egressum, ebrietate & incestu cum filiabus nefario graviter vulnerat. Nonne & Esau de innocentis fratris Jacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Post & in justum Josephum æmulatione fratres excitavit, propemodum fratricidas factos: Illum etiam, objecta adulterii occasione captiosa, tandem perdere voluit. Nonne etiam, quo Israelem numeraret, Davidem excitavit satanas? ut pestilentia inde ceciderint virorum septuaginta millia.

Loth ebrius incestus. *Gen. 27.* *Gen. 37.* *Gen. 39.* *2. Reg. 24.* *1. Paral. 21*

Quomodo pro Diis haberi voluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumque in hoc officio nomenclatura.

CAP. V.

EJUSMODI denuò felicibus auspiciis audaciores redditi dæmones, in hujus mundi principatum exules protervius grassati sunt, cultusque simul multifarios & oracula inde diversa divinis contraria effinxerunt, ac ad ea invitarunt pellexeruntque animas vacillantes: ita ut universum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadam subjugarint, obstreperumque divinæ legi, & contumacem, atque idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cujuscunque vitiositatis plenum reddiderint.

Dæmones, ut dii habiti. *Tertullia. in Apolog. advers. gentes, cap. 23.*

§. 2. Eo demum audaciæ & petulantis fastus excrevit horum insolentia & ars, ut pro diis haberi apud periros imperitosque voluerint, & præsidere regionibus, populis, insulis, montibus, fontibus, locis, urbibus, vicis, familiis, tanquam [illegible] proprii, tutelares & patrii: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apulejus, Diodorus Siculus, partim alii recensent historiographi & scriptores haud ignobiles. Eorum vero nominum explicatione, ut plurimum studia dæmonum prodi non dubium est.

De diis gentium Lilius Gregor. Gyrald. *De cognominib. deorum. Iulianus Aurel. Less. & Germanicis libris seu Ioannes Herold.*

§. 3. Sic BEL, vetustum, nihil, confusum sonans, Babyloniorum habebatur deus: Esajæ 46. Daniel. 14. BEELZEBUB, dominus muscæ: qui omnibus retia tendens, muscam saltem, id est, infirmum capit. Spurcissimum Accaronitarum idolum, qui sunt quidem in regione Judææ, sed impii. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dæmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Mat. 10. 12. Mar. 3. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Trismegistus, Δαιμονάρχην dixe-

Dæmones pro diis habiti & eorum nomina. Beli Beelzebub. Lactant. li. 2. cap. 15. de Orig. err.

De Triapo, Hermaphrodito, Dionysio, gentium diis. Diodor. Sic. li. 5. ca. 1.

dixerunt: plerique Latini Sumanum, quasi summum deorum manium: à gentibus Priapus appellabatur. Serapin & Proserpinam, malignorum dæmonum primarios vocat Porphyrius. BAAL, idolum aut dominans vel subijciens, aut possidens, nomen idoli à Sidoniis ad Judæos profecti, Samariæ & Moabitarum numinis: Martem Græci putant. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon destruxit, Jud. 6. BEELPHEGOR, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus sive nuditatis, Moabitarum deus: Oseæ. 9. 11. Num. 25. Deuteron. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deuter. 3. 4. Josue 22 Sunt qui Archenm Priapum fuisse sentiant, qui in carnis ocio celebratur. ADRAMELECH, pallium regis, sive magnitudo vel potentia regis vel consilii, idolum Sepharvaim: quæ fuit Assyriorum urbs: 4. Reg. 17. ANAMELECH, afflictio sive responsio regis, deus Sepharuaim. Succor Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen. NERGAL, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perside erant ac Media oriundi: Josephus xi. 2. ASIMA, delictum, idolum virorum Emath. NIBHAS, prophetans, aut potius loquens visionem, aut fructus visionis, deus Heveorum. TARTAC, concatenatus, Heveorum numen: 4. Reg. 17. NISROCH, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Assyriorum: 4. Reg. 19. CHAMOS, quasi palpans, aut quasi recedens, vel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11. MELCHOM, rex vel consiliator eorum, idolum, quod colebant filii Ammon: 4. Reg. 23. 1. Paral. 20. Ierem. 49. DAGON, frumentum, aut dolor, vel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10. ASTARTE, quod à caula sive grege dici videtur, nomen deæ Sidoniorum, à Solomone cultæ: 3. Reg 11. 4. Reg. 23. Venerem Sidoniam fuisse plerique arbitrantur.

§ 4. Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. Sicut ASTAROTH, Palæstinorum fuit deus, Josepho teste: quem sustulerunt Judæi Solomonis jussu, 1. Reg. 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Reg. 23. Et quanquam significet greges, aut etiam divitias, faciens explorationem sive lucernam legis: fuit tamen olim nomen civitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. Lib. 6. cap. 14. antiquit. Iudaic.

§. 5. Le-

§ 5. Leguntur & aliæ in Bibliis, horum numinum nomenclaturæ: ut BAALIM, plurali numero: 1. Reg. 7. 2. Paralip 28. Jeremiæ 2. BAALBERITH, dominus fœderis: Jud. 9. REMPHA: Actor. 7. REMMON, id est altitudo: 4. Reg. 5. ADONIS, in Hebræo Thamuz, hoc est consumptus, seu incendium, Syrum est: Ezech. 8.

§ 6. Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas vocabant Nymphas sanctas: quæ invocatæ ostenderunt Amorrhæis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores septem virorum peccatorum, qui eas consecraverunt post diluvium, videlicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abition, Elat, Desuat.

§ 7. Deus Waldat: Abd. episcop. Babyl. lib. 8. Hist. Apostol.

§ 8. Adorabantur & vituli aurei: 3. Reg. 12. Militia cœli: 4. Reg. 17. Regina cœli: Hieremiæ 44. quam cœli machinam intelliges.

§ 9. Sic olim Pomerani grandem nucem divino honore sunt prosequuti: & à certo equo generoso nigri coloris Stetinenses belli omen capiebant. *Chron. Sax in vita Ottonis lib. 3. cap. 21. & libro 2. cap. 21. 22.*

De provinciarum Diis, Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero. Item quod in Dei populum pervaserit idololatria.

CAP. VI.

COLUERUNT & reliquæ provinciæ suos deos: Ægyptii, Osirim & Isidem: quorum filius Anubis, quòd canibus gauderet, in specie canis etiam ab iisdem cultus est. Unde Virgilius inquit: *Provinciarum dii.*

Omnigenumque deûm monstra & latrator Anubis.

§ 2. Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quæ Ægyptij universi colunt: quemadmodum ex animalibus terrestribus tria, bovem, canem, felem: ex volatilibus accipitrem atque ibim: ex aquatilibus duo, lepidotum piscem, & oxyrinchum. Sunt alia, quæ quisque seorsim colit: ut Saitæ & Thebani ovem, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalum Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt juxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendesij, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Persæ ignem Orimasda ab ipsis nun- *Strabo l. 16 & lib. 17.*

sis nuncupatum; Æthiopes Meroen incolentes, Iovem & Bacchum: Arabes, cum Baccho Venerem, & Diasaren: Bœoti Amphiaraum, Aphti Mopsum, Scythæ Minervam, Naucratitæ Serapim, Syri Astartem, Norici Tibilenum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampsaceni in Hellesponto Priapum, in Diomedea insula, Diomedem. Sic Delphi colunt Apollinem: &, quemadmodum canit Ovidius in Fastis,

August. de civitate Dei, XVIII. 18. Vide lib. 4. cap. 22.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesque Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

§ 3. Mythræ simulacrum tale quoque fuit apud Persas, ut leonis effigiem præ se ferret, tiaramque gestaret. Quæ quidem effigies utrisque manibus cornua bubula comprimebat: Ad cujus sacra in antrum sacerdotes, ut olim Hiberni quoque in Patricij antrum, conveniebant, & Apollinem clara voce Mythram vocabant, ac bovem cornibus ex antro educebant, & Mythræ immolabant.

§ 4. Ut muscæ insuper facescerent, litatum est Cyrenaico Achori: quemadmodum Herculi Canopio, ut culices minus infestarent. Sic & numen invocabatur Apollinis Parnopæi, ut à muribus non arroderentur casei vel aliud simile: Bœotiorum enim lingua Parnopion mus est.

Græcorum idololatria.

§ 5. Græci, quorum post Ægyptios vanitas, præcipua & superstitio celebratur, ad hæc cælo Iovem, mari Neptunum, intimis terræ cavernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum singulis alios infinito numero adjunxerunt: Saturnum & Cybelem Iovi: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Minervam, Venerem, Dianam Ephesiorum deam, Actorum 19. Neptuno Nereum, quem ἁλιμέδοντα & γέροντα nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum. Imo singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamque opinionem, numinum illorum sese specie ostentans, auxit & confirmavit.

Romanorum dii.

§ 6. Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt. Inter quos numerantur ab antiquioribus pro evocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: Deinde dij majorum gentium, Iuno, Vesta Trojanorum dea: quam profugus Æneas in Italiam transtulit. item Minerva, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius,

Ioves. Dii majorum gentium. Vesta.

tinus, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Consentes dicuntur, cum Iove de rebus omnibus consultantes. Quibus octo adjungebantur, ut coadiutores, Selecti dii nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Pluto, Bacchus, Sol, Luna, Tellus. Penates, Iuno & Minerua: Dii communes, Mars Latio venerandus erat, quia praesidet armis: item Bellona, Victoria: Dii geniales, Terra, aqua, aër, ignis, sol & luna, quibus natali die quisque sacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum vim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos privatarum rerum, triviorum viarumque & urbis curam agere opinio erat. Unde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Praestites Ovidio Fastorum v. dicti,

Consentes. *Dii selecti.* *Penates.* *Dii communes.* *Dii geniales.* *Genij.* *Lares.* *Praestites.*

Quòd praestent oculis omnia tuta suis;

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in aedibus: pacato enim & quieto numine domum possidere putabantur.

§ 7. Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominibus ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His accedebant dii patrii & tutelares, & reliqua familia Faunorum, Sylvanorum, Satyrorum, Lemurum. Rabbi Abraham, autor libri Zeror Hammor, scribit in illum locum Genes. 2. Quod creavit ut faceret, significari daemones illos familiares, ut sunt Fauni, Satyri, incubi, penates & similes, qui quidem sint creaturae, sed imperfectae, quod Deus vespera sabbathi praeventus, illos non perfecit. Et hinc est, quod fugiunt sabbathi sanctitatem, quaerentes montes & tenebrarum latibula, in quibus delitescunt usque ad finem sabbathi, & tunc revertentes infestant homines, quibus & damnum dare conantur. Quae merae sunt nugae.

Indigetes. *Dii patrij & tutelares*

§. 8. Potentissimum suum numen Thor appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Frigga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisivit diligentia, supra triginta millia commentitiorum deorum reperisse se, literarum monumentis tradidit. Hinc etiam rituum & sacrificiorum excrevit numerus, quorum sexcenta sexaginta sex genera Aegyptiis in usu fuerunt: Graecis & Romanis non multò pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificiis olim superati putantur, factam tamen temporis successu multam vicissitudinem, Romanosque superstitionis victoria potitos esse, dolens vereor.

Olaus Magnus Hist. Sept. III. 3. Idem Oenomaus & Hesiodus. *Deorum numerus.* *Sacrificiorum numerus apud Aegyptios.*

§. 9. Infinitum esset hic enumerare reliquarum gentium barba-

rarum numina: cujusmodi sunt Viti, Rugievithi, Porevithi, Porenutij & Stanitiæ (aliis Stuatitæ) apud Rugianos, de quibus amplè Saxo Grammaticus Danicæ histor. l. xiv. & Crantzius de Vandal. rebus, v. 12. 13. Zuantevith apud eosdem meminit Heimoldus 11. 12. & 13. de rebus Sclavorum. Apud quos & Prove idolum in sylvis & lucis degens: apud Polabos Suma muliebre numen: apud Obotritos Rodigast deus cultus; item Podaga, Siuva: Flins apud Vandalos Lusatiam incolentes; Triglas triceps apud Stetinenses: similiter Heronitus, qui lingua Latina Mars dicitur, Wolgasti deus fuit. At horum memoriam perdat unicus ille omnipotens Deus. quemadmodum & quæ Turci sunt numina sortiti, quibus honorem divinum, uti & Romanensibus moris est, deferunt. Est enim apud hos Hattscipertesch cognominatum, hoc est, peregrinationis adjutor, quem implorant peregrini.

Ide c. 70. 4.

In. Chron. Saxon.

In vita Ottonis lib. 2. cap. 21. 22. & l. 3. cap. 5. Ioan. Cuspinianus de Turcarum religione.

§ 10. Ascikpassa amoris patronus habetur, imploraturque in matrimonio prolis impetrandæ causa, vel in partus discrimine, vel maritatis litigantibus. Vairpassa dissidentibus patrocinium unionis conferre creditur, nunc se juvenem, nunc senem hominibus ostendens. Schleychpassa conturbatis & afflictis solatium præbere dicitur. Chiridirelles viatoribus in necessitate constitutis auxilio esse solet: Quem in viatoris forma equo insidentem apparere invocantibus ferunt.

§ 11. Coluntur & quidam dii, qui pecorum & cæterorum animalium curam gerunt, & qui pro pluvia elicienda aut serenitate inducenda invocantur. Quorum alter Goivelmirschin, alter Barscumbassa nuncupatur. His butyro litant, & calido pane, quem passama vocant.

§ 12. Prolixior verò in recitando gentilitiorum deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum vocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius.

Dii gentium dæmonia. Psal. 95.

§ 13. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille vates David: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dii gentium, terrarum, & dii populorum terræ, 2. Paralip. 32. dii populorum, 1. Paral. 16. dii terræ, Jud. 3. idola nationum, Sapient. 15. dii montium, 3. Reg. 20. dii filiorum Seir, 2. Paralip 25. dii Damasci, 2. Paral. 28. Dii autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. item Iosias, 4. Reg. 23.

§. 14. Nec

§ 14. Nec solum abominanda hæc idololatriæ portenta invaluerunt, pervagataque sunt omnes gentes: verùm etiam in populum Dei molimine diaboli pervaserunt, virusque seminarium sparserunt. Nam deos Laban patris sui, & soceri Jacobi, furabatur Rachel fugiens. At Jacobus tandem domui suæ, & omnibus qui secum erant, præcipit inquiens: Abjicite deos alienos, qui sunt inter vos, mundamini, & immutate vestimenta vestra. Itaque eos illi cum inauribus, quæ in illorum auribus erant, dederunt Jacobo, quos subter quercum, quæ erat juxta Sichem, ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eique sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti sunt dii tui, ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Ægypti. Ac tria millia virorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Levitis uno die. Et Judic. 10. filii Israel rursus fecerunt malum in oculis Domini, coluerunt que Baalim & Astaroth, & deos Aram & Syriæ, deos Sydon, & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon, deos denique Palæstinorum: deserueruntque Dominum, & non servierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim, Oseæ 4. & Ezechielis 8. 18. & multis aliis locis.

Idololatria in pop. Dei.

Genes. 31.
Gen. 35.

Exod 32.
Vituli adorantur.

De humani sanguinis victima, à diabolo inventa, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos, & alios. Item de divinatione ex mactatorum hominum visceribus.

CAP. VII.

SUB hoc quoque fraudulento blasphemiarum, sacrificiorum & vaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille artifex ille, in cœtu Israelis sancto: ut is abjectis contumacissimè legibus cœlestibus & oraculis, sanguine humano litaverit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in valle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Humani sanguinis victima.
2. Paral. 33.
Hierem 32.
Psal. 106.

§ 2. Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa sint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorum sacrorum Romani à Græcis sint mutuati: eò demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, ut ad sua ipsius jussa humano quoque sacrificarent sanguine. Hoc enim authore, vaticinia Tiresiæ & Calchantis jubebant mactare humanas victimas: sanciebantque præsentem αἱμακουρίαν, atque prodigiosam illam de plu-

Sapient 14

Tiresiæ & Calchantis vaticinia

plurium deorum numero opinionem. Tiresias pollicetur Thebanis victoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit victima pro patria. Calchas vaticinatur de Troiæ excidio, & successus spondet: at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari jubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, adversus sævissimam luem in tota vicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cum Comethone, quam in Dianæ templo ipse stupraverat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus juvenis, pro Comethone puella venustissima ad Dianæ aram mactetur. Idem Messeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit victoriam: verum ea conditione, si virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quum Aristodemus, unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam, quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram servaret, ex se gravidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundia, evestigio interemptam filiam dissecat: paulo post noctu secundum quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à Satana repræsentata, graviter animo dejectus, ad tumulum ejus semetipsum jugulat. Androgei etiam cædes expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro devorandas mitterent.

Creontis filius victima.
Iphigenia hostia.
Menalippus, Comethe.
Aristodemus filiam & seipsum jugulat.

§. 3. Nationem esse omnium Gallorum admodum deditam religionibus, scribit Cæsar. Atque ob eam causam, qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in prœliis periculisque versantur, homines aut pro victimis immolant, aut se immolaturos vovent, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaque ejusdem generis habent instituta sacrificia. Alii immani magnitudine simulachra habent, quorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent: quibus succensis, circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensi gratiora diis immortalibus esse arbitrantur. Sed cum ejus generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descen-

Lib. 6. de bello Gall.

descendunt. Non igitur immerito tantæ immanitatis administros & vates tam Barbaros, quos Cæsar Druidas vocatos dicit, Bardos Lucanus appellat: *Druidæ Bardi.*

Vos quoque, qui fortes animas belloque peremptas,
Laudibus in longum vates demittitis ævum;
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

§ 4. Tertullianus in Apologetico refert, in Aphrica infantes palàm Saturno fuisse oblatos usque ad proconsulatum Tiberii, qui sacerdotes ejus religionis in patibulis suspendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem authore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: ejusmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In civitate Enchadarum, quidam Jupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cum Bellona, belli dea, paciscuntur sanguine ex lumbis effuso. In officio divino nobiles pueri cæduntur omnes, astantibus parentibus, qui, ut perdurent, hortantur. Temixtitæ in America, idola sanguine hominum oblatorum conspersa fuisse, author est Ferdinandus Corthesius.

§ 5. Gothi quoque suum majorem deum Odhen, id est fortiorem, armis præsidentem, semper crudelissimo placavere cultu, morte scilicet captivorum. arbitrati bellorum præsidem convenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolute didicissent, ut devictis Europæ & Asiæ potentissimis imperiis, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Upsalensis deorum satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorum corporum hostias mactavit. Teutates & Hesus idola quondam fuere Gallorum, quibus etiam non nisi sanguine humano sacrificabant, teste Lucani versu: *Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. cap. 3. 4.*

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates.

§ 6. Inter multiformia Sclavorum numina prælucet Swantenith, deus terræ Rugianorum, utpote efficacior in responsis, cujus intuitu cæteros quasi semideos æstimabant. Unde etiam in peculium honoris quotannis hominem Christianum, quem sors dederat, eidem litare consueverunt. *Helmold. capite 52. de rebus Sclavor.*

§ 7. Talia certè, non ab illa æterna mente, justa, casta, misericorde, rerum tam conservatrice quam conditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui veri Dei odio, inde usque à rerum primordiis, in conscientias & corpora hominum qua-

vis occasione immanissime sævierunt, & multiplici eorum cæde plurimum delectati sunt, adeo etiam, ut voluptatem hanc, quam ex successu talium latrociniorum capiunt, risu nonnunquam inter dira sacra prodiderint. Quis enim alius ejus risus auctor fuisset, qui ex jugulo virginis ac puellæ illius ortus traditur, quam Mithridates aruspicum jussu Furiis immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pompejo Coss. attestante Julio Obsequente. Hinc philosophi tradunt, dæmones nidoribus sacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorem, tale numen colere, quod colentium supplicio magis placatur, quam pietate & officio.

Cassiodor in Epist.

Divinatio ex visceribus mactatorum hominum.

§ 8. Atqui ἀνθρωπομαντείᾳ, id est, divinatione ex mactatorum hominum visceribus, primum solumque diaboli instigatione usum Heliogabalum imperatorem, turpissimum & flagitiosissimum monstrum, accepimus. Qui paulo post hujus immanitatis plusquam belluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abjectus, inter excrementa computruit.

De diaboli vatibus, enthusiastis, Pythiis mulieribus, & plerisque Sibyllis.

CAP. VIII.

Enthusiastæ.

Ut porro suam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis dein cohonestaret organis, & suis undiquaque communiret membris, enthusiastas & vatidicos ministros quoque finxit dæmon, æmulatione, veri Dei, qui per prophetas sanctos cum patribus locutus est, ne cedere Deo videretur scilicet, & in graviorem hominum ruinam.

Pythiæ vates. Levit. 19 20. 1. Reg. 28.

§ 2. Adhibuit insuper ejusdem artis fœminas, vates Pythias, quæ pene apud singulas fuere gentes, atque adeo Dei populum etiam conspurcarunt: ut Moses lege lata strictissime caverit, ne consulerentur, easque lapidibus obrui jusserit. Ejusmodi consultationis diras luit pœnas Saul rex.

Sibyllæ. Ambros. in Commenta. in epistolam prior. ad Corinth. Vide post in

§ 3. Huc pertinent pleræque famosæ Sibyllæ, à dæmone velut conductæ, ad ipsius regni, quod in genere humano instaurarat, conservationem & confirmationem. Ex quarum libris ad varias insanias compellebantur Romani: ut apud alios plerosque, tum apud

apud Zozimum videre est: à quo multa citantur carmina, Gentilium superstitione plena, licet Sibyllæ vel Erythreæ, Babyloniæ vel Cumanæ opus heroico scriptum carmine, Christi præconia declararit. Ex prophetarum tamen vaticiniis, potissimnm Esajæ & Davidis, non obscure ea quoque colligere potuit diabolus. Mansit tamen ejusmodi vatum præcipua authoritas & observantia usque ad Christum, æterni Dei filium. Quo nato, prodeunteque ut legationis suæ ministerio ex Patris cœlestis voluntate persungeretur, cessarunt passim in orbe terrarum oracula, & quæcunque impiatum divinationum genera; testibus Athanasio, Justino, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dæmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac desertis quibuscunque enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, non quidem ultrò, verum compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiæ vindicis CHRISTI: partim verò condemnationis sui, quam præ foribus jam esse cernebant. Quandoquidem eo CHRISTUM missum probè norant, ut satanæ opera pessundaret, demolireturque, & genus humanum in integrum restitutum vindicaret adversus diaboli technas rabiemque, ex his Zachariæ vaticiniis divina voce longe antea traditis: Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultra eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritum de terra auferam.

fine apolog. adversus Scalichium.

Christo nato cessarunt oracula, conticuerunt dæmones.

Justinus in Dial. adversus Judæos.

Athana. de Humanitate verbi, ejus que corporali adventu.

Aug. de civitate Dei.

Euseb. lib. 7 cap. 6. & l. 5. cap. 1. 8.

Rupertus in Joannem lib. 10. cap. 12.

Plutarch. de abol. orac.

Plin. lib. 30. cap. 1.

§ 4. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis objiciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchre igitur & vere Athanasius inquit: Olim dæmonia inani specie ludibriisque rerum intricabant homines, infessis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præstigiis fatuos in furorem agebant: nunc vero quum apparuit Dei verbum, spectra hujusmodi & ludibria imaginum cessaverunt.

Zach. 13.

De human. verbi.

De uno eodemque diaboli cultu in dissitissimis regionibus, & quam varie in Christiana Europa illudat.

CAP. IX.

TANDEM & hoc non fine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiares quasdam cæremonias coluisse

luisse pletosque non diffiteat) ut non solum in longissimè dissitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotissimos Indorum Gymnosophistas, unus idemque ejus cultus observaretur: sed & (quod multo magis mirandum, vel potius dolendum) in Christiana nostra Europa apud diversissimas regiones, in cujuscunque materiæ vel nominis idolis, non dissimili ritu honor sibi haberetur.

In cujuscunque materia vel nominis idolis colitur diabolus.

§ 2. Hanc cæcitatem apud commoda suis præstigiis organa auxit, voce, cantu, capitis nutu, aversione, inflexione ad latera, manuum gesticulationibus, aut aliis motibus: eoque modo indicia propitiæ vel aversantis atque abhorrentis voluntatis edidit ex statuis: profanavitque loca, quæ certe erant domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctissimæ scholæ patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τῦ θεῦ: in quæ velut conversa suæ impietatis & superstitionis latibula, suas blasphemias in Deum contumeliosas, & hominum generi exitiales eructare atque evomere conatus est. Iind in hac mundi senecta nutantibus technis illis manifestis, se in vero Dei templo collocat, & hominum mentibus dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, se, graviori divinæ majestatis contemptu, atque hominum exitio, magis ulciscitur.

Sap. 14. 15.

In vero Dei templo se collocat diabolus.

1. Corint. 3. 6 2. Corint. 11.

§ 3. Huc pertinent ludibria, quibus nostros homines etiam adegit, ut, nisi sacro baptismo, regenerationis lavacro, ad Christi solummodo membra pertinente, & exorcismis, tantum, ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis, qui ejus pellendi singulare donum habent, applicandis, etiam campanæ & tintinnabula expientur, sanctificenturque, sponsoribus & testibus, in sacrilegam uberioris auri expilationem, undique convocatis, res illas inanimatas mortuasque è turribus à diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimo foveæ & stagna ostenduntur, quæ etiam vidi, si dignus sum, quo ejusmodi non baptizatas consecratasque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseveranter dicunt: audirique earum sonum nocturna hora duodecima in Nativitatis Christi solennibus, vel etiam singulis quatuor anni temporibus, quæ vocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caveant imprudentes, nec inveniantur, qui audierit. Quod si aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur. Interim tamen hisce religionis nostræ præstigiis illi detinentur. Nec ita pridem eo loci prope Abbatiam Knechtestein

Campanarum baptismus & exorcism.

ſtein ductus ſum, ubi firmiter adhuc credi hoc ſacrilegium coram audivi: monſtratur fovea, turriſque oſtenditur. Propterea perquam prudenter & piè Cæſar Maximilianus inter gravamina ſedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum conſecrationem recenſuit in hæc verba: Suffraganei excogitaverunt, ut ſolum ipſi, & nullus alius ſacerdos, Laicis campanas baptizarent.

§ 4. Credunt deinde ſimpliciores, ita affirmantibus ſuffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempeſtates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur compatres; præcipue vero, qui fortuna pollent: exorantur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata eſt, tangunt, ac ſuffraganeo præcinente (quemadmodum in parvulorum baptizatione fieri ſolet) omnes pariter reſpondent, ac campanæ nomen ingeminant, veſteque nova (quemadmodum & Chriſtianis fieri ſolet) campana induitur. Inde ad ſumptuoſa properatur convivia, quibus præcipue compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon ſuffraganei, & eorum capellani cum multis aliis miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſolvere neceſſe eſt, quam illi munuſculum vocare ſolent. Inde evenit, ut aliquando etiam in parvis villis centum floreni in tali abſumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non ſolum ſuperſtitioſa, ſed etiam Chriſtianæ religioni contraria, ac ſimpliciorum ſeductio & mera exactio eſt. Verum etiam epiſcopi, ut ſuffraganeo vel viliſſima obærare poſſint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Res igitur tam nefanda & illicita merito aboleri debet.

§ 5. Scribit itaque in hæc verba, ſcite ad modum Lactantius: Ita hominum credulitatem mentita divinitate deludunt dæmones, quod illis verum aperire non expedit. Hi ſunt, qui imagines & ſimulachra fingere docuerunt: qui, ut & hominum mentes à cultu veri Dei averterent, & fictos mortuorum regum vultus, & ornatos exquiſita pulchritudine ſtatui conſecrarique fecerunt, & illorum ſibi nomina quaſi perſonas aliquas induerunt. Sed eos magi & ii, quos vere maleficos vulgus appellat, quum artes ſuas execrabiles exercent, veris ſuis nominibus cient, illis cœleſtibus, quæ in Sacris litteris leguntur. Hi porro inceſti ac vagi ſpiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, ſerunt ac miſcent falſa cum veris. Ipſi enim cœleſtes multos finxerunt eſſe, ſed veritatem mentitis nominibus involutam ex oculis abſtulerunt. Et paulo poſt:

De Orig. err. 11. 17.

Magi. Malefici.

Illi autem, qui desciverunt à Dei ministerio, quia sunt veritatis inimici, & prævaricatores, Dei, nomen sibi, & cultum deorum vendicare conantur: non quod ullum honorem desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non potest, sed ut hominibus: quos nituntur à cultura & notitia veræ majestatis avertere, ne immortalitatem adipisci possint, quam ipsi sua nequitia perdiderunt. Offundunt itaque tenebras, & veritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint: & ut illiciant facile, in templis se occulunt, & sacrificiis omnibus præsto adsunt, eduntque sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris divinitatis ac numinis. Et post: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac versutia, & his artibus, notitiam veri ac singularis Dei apud omnes gentes inveteraverunt. Suis enim vitiis perditi sæviunt, & grassantur, ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitaverunt, ipsi hostes humani generis, ut quam multas devorarent animas. Pluta ibidem.

Obscænum diaboli ludibrium. De reg. Dania. l. XIV.

§ 6. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morando divelli poterant. Interdum utrique perticis è diverso appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum prębuere. ea miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit: creditumque est, earum viribus effectum, quod dæmonum erat præstigiis adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

Sermon. 4. Simile quiddam apud Gregorium legitur lib. 29. Moralium, super illud Job: Dividitur astus super terram. Item apud Leonem pont. Ser. 8. Nativitat.

§ 7. Sed artificiose nimis maligni hujus conatus varios describentem audi Augustinum in Sermonibus communibus: Quid pravius, quid malignius, quidue adversario nostro nequius? qui posuit in cælo bellum, in paradiso fraudem, odium inter ptimos fratres, & in omni nostro opere zizania seminavit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in conversatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in præsulatu sive dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in membris operationes iniquas: in vigilando movet ad prava opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lætos movet ad dissolutionem, tristes autem ad desperatio-

desperationem. Sed, ut brevius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius pravitate commissa.

Vnde tam admirandas res, & potissimum vaticinari possunt dæmones.

CAP. X.

Nec mirum est, varia & infinita ejus generis hos spiritus conari. Quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longe lateque præcellunt, multa Dei permissu, partim vere, partim præstigiose intelligunt, & possunt. Quibus accessit, teste Augustino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum vita à primo ævo protenditur, comparata insignis rerum longe majorum experientia, quam hominibus ob brevitatem vitæ momentaneam potest evenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potissimum ob Scripturæ sanctæ & vaticiniorum cognitionem, prædicunt, vel etiam probabili conjectura consequuntur: nonnunquam etiam, quæ ipsi facturi sunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudant.

Vnde tam ad miranda possunt dæmones.

De spir. & ani. cap. 28.

§ 2. Quo nomine illis mirabilem prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quum sint dæmoniaci spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degravantur. Hinc addit: Et ideo, quæ medici longo tempore & labore plurimo assequuntur, hæc illi, tanquam spiritus, absque mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiam aliquid, quam homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quod ea, quæ sciunt, non ad salutem, verum ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus sic differit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubique geratur, tam facile sciunt, quam enunciant. velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur. Sic & authores interdum videri volunt eorum, quæ annunciant, & sunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen

Recogn. I. 4.

In Apolog. adversus gentes, cap. 22.

Divinationes dæmonum unde.

men

men nunquam. Diſpoſitiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, divinitatem æmulantur, dum furantur divinationem.

§ 3. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in eventus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Sic præſcivit diabolus ex
Daniel. 8. Eſajæ & Danielis oraculis (quorum uterque adoleſcentem Alexandrum expreſſe delineat) eum ipſum Alexandrum ſuperato Dario, potiturum Aſia univerſa, tranſlaturum Imperium à Babyloniis ad Græcos. Propterea Delphicam vatem conſulenti, & ab invita reſponſum extorquenti, tandem ipſa in hæc verba prorumpens, reſpondit: Invictus eris Alexander. Poſtea ad Perſas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Aſiæ, ſimulachrum Orphei ſudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra ejus verticem ſeſe librare, & in adverſos hoſtes trajicere viſa eſt. Ludibria haud dubie dæmonii hæc erant, adornata ad prodigiorum & auguriorum, quibus tunc fidebatur, obſervationes confirmandas. Darium è diverſo, ancipitibus ſomniis in falſam victoriæ ſpem erexit.

§ 4. Prænovit ex Eſajæ prophetiis, fore ut Tyrus deſtruatur à
Eſaja 23. Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naves maris, quia vaſtata eſt domus, unde venire conſueverant. De terra Cethim revela-
Vide Joſephum. Jud. 1. 6. tum eſt eis. Terram vero Cethim Macedoniam eſſe, aſſerunt plerique & ab Homero κητείους Macedones vocatos. Quidam tamen per terram Cethim, Cyprios intelligant. Inde quum fuſo fugatoque Dario, copias ad Tyrum admoviſſet Alexander, præmonuit quendam, qui civibus prænunciaret, Apollinem civitatem deſerturum eſſe: ut quum eventus reſponderet, idolorum exiſtimationem ſtabiliret.

§ 5. Ex iiſdem Eſaiæ & Danielis vaticiniis præſcivit, fore ut Aſſyriorum monarchia peſſum iret, & in poteſtatem redigeretur
Eſaja 44. Medorum ac Perſarum: & quidem à Cyro, cujus nominatim Eſaias meminit. Unde conjectatus eſt, Crœſum etiam de regno Lydiæ periclitaturum eſſe. Quare & aliquanto ante τὸν πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quod in Cyri tempora incidere eum proſpiciebat, amiſſurum regnum Lydiæ prædixit, conſultus ex oraculi Delphici ſede: & poſtea cum regnum adeptus eſſet Crœſus, ut opum ſuarum fiducia inſoleſcentem, ſuperbientem, & regnum Perſicum affectantem everteret,

teret, χρησμῷ κιβδήλῳ victoriam in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendum perduxit: quo modo victus, captus & regno exutus, vitam in Persia finivit.

§ 6. Prædictionis vero dæmoniacæ finem luculente ostendit Imperatoris Valentis facinus. De quo literarum monumentis traditur, quod nova correptus insania, dæmonem interrogarit, quis post ipsum Imperio esset potiturus. Dæmon oblique respondet, & literas Græcas ostentat, θεοδ. significans hoc fore initium nominis ejus, qui sibi successurus erat. Ita interimi omnes jubet Valens, quotquot in suæ nomenclaturæ principiis easdem sortirentur literas, Theodori nimirum, Theodoti, parentes Theodosii, ejus scilicet qui Imperium adeptus est postea, Theoduli: interque eos numeratur Theodosiolus, vir nobilis Hispanus. Cæteri metu novi periculi nomina sibi indunt alia. Socrates IV. 19. Sozomenus VI. 35. Paulus Diaconus XII. Joa. Zonaras tomo 3. Infinita ejuscemodi in historiis observantur exempla.

§ 7. Sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur: ubi prius singulare recensque satanici vaticinii exemplum subdidero, scriptum à Magistro nostro Joanne Henrici Colen Buscoducensi ad Magistrum nostrum Hunæum Lovaniensem, 3. Martii, ann. 1574. Gueserum Belgicorum nefandi & tyrannici consilii finem nostræ quidem civitatis juvenis novem annorum, Spiritu sancto afflatus, ut fertur, prædicit. Metuimus tamen fraudem esse maligni spiritus, quod tamen nemo doctorum virorum deprehendere potuit. Clamat puer iste, & postulat feruentes & assiduas preces: qui & ipse tribus horis diei, extensis orat brachiis. Prædixit mira hujus temporis, quæ omnia evenere, & ne in minimo quidem allucinatus est. Ait quoque, se audivisse ab angelo Gabriele finem harum tragœdiarum, ante dimidium æstatis futurum: Regem quoque nostrum, in has inferiores patrias venturum, & compositurum omnia felicissimis mediis. Prædixit quoque punctum temporis, quo Middelburgum fuit captum, & hujusmodi alia infinita, quæ dictis ejus consonant. Fui & ego indignus vocatus ad examinandum juvenem, & in stuporem & admirationem summam raptus, quando puer tam simplex & literarum imperitus tam expedite ad omnia interrogata, etiam solitissima, respondere potuerit. Et quia angelus satanæ transfigurat se, &c. petivi ab eo varia & multa: verum non solum non veretur & timet crucem Domini aut nomen Jesu angelus: sed &

preces juvenem docuit, quæ nihil aliud sonant, quam, JESU Nazarene pro nobis crucifixe, miserere nobis: subveni miseris peccatoribus, ut revertamur ad fidem. Hactenus ille.

Puer dæmoniacus. § 8. Puerum hunc à dæmone actum fuisse, qui in eo loqueretur, & sua ederet vaticinia, contrarius docuit eventus. Nullus etenim intestinarum dissensionum Belgicarum exitus vel ea sequenti æstate, vel tertio post anno, quo hæc scriberem, quum nihil etiam rumoris adhuc de regis adventu spargeretur: quinimo ne quidem adhuc anno 1581. quo hæc recuderentur. Spiritus autem Dei ne in re minima quidem aberrare aut allucinari potest. Hîc facile innotescit ille Gabriel, qui & punctum temporis, quo Zelandiæ Middelburgum in deditionem veniret, annunciare per juvenis os potuit ob celeritatem incomprehensibilem, quia spiritus est. Idem quoque ad illiusmodi modum orandi puerum incitavit, ut suis vaticiniis falsis & imposturis cautius fidem conciliaret. Hac ratione veritatem mendacio commiscere perpetuo solet. Addam hoc, ne angelum quidem Dei futura scire, ut de se testatur. 4. Esdræ 4. Quid præterierit, scio: quid autem futurum sit, ignoro.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quam Apostoli: & quare illum tentarit diabolus.

CAP. XI.

PERHIBET sacræ scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTUM penitius novisse, quam ipsi quibuscum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortem resurrectionemque sciverit, testatusque fuerit invitus, ad quid venisset CHRISTUS: nimirum, quo cognitum faceret Satanam, ejusque fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum everteret. Qua propter metu judicii divini æternarumque pœnarum contremiscens, & tantùm non deficiens, in obsesso ante CHRISTUM procidente, magna exclamavit voce: Ah, quid rei nobis
Marc. 1. tecum est, JESU Nazarene? venisti ad perdendum nos. Novi te
Luc. 4. qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpavit illum JESUS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cum projecisset illum dæmon in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et post: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTUS ille filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quod scie-

sciebant ipsum esse CHRISTUM. Hic Athanasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTUS, ne simul cum veritate, etiam suam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiamsi vera loqui videatur. Illud alias etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio] docetur: ut *Matth. 16.* alii eum Heliam, alii Joannem baptistam, alii Hieremiam, alii *Marc. 8.* *Luca 9.* unum de propherarum numero esse dicerent. Petro autem pronun- *Joan. 6.* cianti, Tu es CHRISTUS ille filius Dei viventis: respondit CHRISTUS, Beatus es Simon bar Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic revelatum asserit CHRISTUS, hoc ipsum & Satan novit, & palam testatus est, non rogatus. Hinc ipsius ingenii acumen liquet, cujus ope res etiam abstrusissimas, nostrisque sensibus apprime alienas, novisse potest.

§ 2. Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba cla- *Actor. 16.* mitantis testimonium: Isti homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annunciant vobis viam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & aliis data legimus. Veritatem vero hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendam amplectendamque eorum doctrinam permoverent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerii Euangelici virtutem, & sui condemnationem ac expulsionem ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata post opprimere, novis rumoribus disseminatis per Pythiam vatem, obsessos & idola, quæ apud stultum vulgus magno habebantur loco. Addatur & illud mali spiritus responsum: Jesum novi, & Paulum *Act. 19.* scio, vos autem qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est, JESU *Matth. 8.* fili Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

§ 3. Enimvero semen mulieris contriturum caput serpentis, *Marci 6.* *Luc. 8.* prophetarum de CHRISTO nascituro etiam in Bethlehem Judææ *Genes. 3.* vaticinia: præfinitum hinc tempus, JESUM in divæ virginis ute- *Michea 5.* *Matth. 12.* ro, superveniente Spiritu sancto, & virtute Altissimi obumbrante *Luc. 1. 2.* conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam ejus *Esaja 7.* nativitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, sciverat dæmon. Quapropter inter spem & metum, Herodis animum diris contra JESUM inflammavit facibus, ut inter infan-

tium Bethleemiticorum bimulorum ætateque juniorum deplorandam cladem, Jesus simul internecione absumererur. Atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringique, reipsa experitur diabolus.

A Christo vult adorari diabolus.
Matt. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.
Daniel. 4.

§ 4. Ne quid tamen incredibili ejus audaciæ & fastui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogativa honoraretur, vel Christum certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quum divinam majestatem in hominum regnis atque imperiis solam dominari, eaque cui libet tradere constet. Porro Christum jam certo cognitum, voluit etiam perditum: quare, ut eum proderet, in cor Judæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim hujus solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo caute tectum.

Multa studia Diaboli, & opera breviter comprehensa.

CAP. XII.

Diaboli studia & potentia.

Strabo Geog. lib. 16.

CÆTERUM ut instituti mei ratio certius citiusque innotescat, paucis, veluti fasciculo uno, quædam ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica ejus essentia non interierit, sed male propriæ voluntatis affectu degenerarit, accreveritque tam diutino tempore eximia rerum observatio & usus insignis: magnæ illum esse constat virtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quam humanæ, perspicacitatis acutissimæ, vigilantiæ summæ, artificii technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odii erga genus humanum ἀσπόνδου ϗ ἀνηκέστου: atque hoc nomine eum sepenumero (permittente, vel saltem connivente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cavernas ingerere, in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequentatum est, insinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerva, Diana, Marte, Jove, Api bove, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex

vacca

vacca Memphi, ex bove Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao vate in Attica, responsa date, humana voce, nutu, aliove gestu, affictis subinde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, alias trementium, aut ridicule gesticulantium: quandoque somniis, amphiboliis interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat Diabolus quousque toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

§ 2. Et sane Deum quibusdam sagacioribus hominibus has ejus technas jam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce verbis: Nec me præterit de motu & voce deorum immortalium humanis oculis auribusque percepta, quam ancipiti opinione æstimatio versetur: sicut de transitu Junonis in urbem. Captis enim Veiis à Furio Camillo, unus militum simulachrum Junonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare vellet? Deamque respondisse, velle se. Quamvis unus vocem audiverat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alii simulacrum annuisse tantum: alii unum hoc inter milites & vulgum sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Junonem petitam portare se credentes, Læti in ea parte Aventini montis, in qua nunc templum ejus cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic videmus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Lib. 1. cap. 8.

Livius.

§ 3. Cæterum alia religionis opinione legitur in divæ Irmgardis comitissæ vita, quomodo tertio Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inveneritque crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium visitur. Hic prostrata orationique intenta audit vocem ex ore imaginis cruci affixæ, hunc in modum: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratiisque actis, se facturam recepit, si modo digna haberetur: simulque hoc simulacrum vidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suæ sponsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratiis Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temere factum, Coloniam reversa est, & præfato loco provoluta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idque haud leve mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mire conformi datum est, quæ scilicet salutari

lutari te plurimum voluit. Ad hæc è vestigio Coloniensis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore episcopus cum solenni pompa venerabile sacramentum in hujus simulacri capite inclusit, quod repente etiam seipsum rursus eo modo contraxit occlusitque, ut non fuisse divulsum videretur. Hîc multa contigisse miracula, & perpetuum ea ratione in lampade foveri lumen narratur. Hæc eadem comitissa insignem pagum Suchtelen in Juliacensi ducatu legavit D. Pantaleonis hæredibus Coloniæ, quare huic etiam in vicina sylva erectum fuit sacellum, quo religionis ergo Martis die post Paschę solennia confluere solet ingens eorum multitudo, qui vel morbo vel alia calamitate premerentur.

§ 4. At quum ejusmodi prodigia nostro non videantur seculo, nec judicium arti medicæ permittatur, hîc Theologis non illibenbenter cedo: quemadmodum & in similibus quæ in hanc rem nimis religiose traduntur in Chronici Casinensis lib. 4. cap. 68. item in Schedelii ætate quarta: in Vincentii lib. 26. cap. 12. lib. 27. cap. 23. 84. 98. 99. 100. 101; lib. 29. cap. 6. 7. 8. 9. 10. multisque locis aliis: uti & in continuatore Sigeberti, & ab Helmoldo in Chronici Sclavorum cap. 8. 43. 70. in Chronic. Saxoniæ: item lib. 1. vitæ Bernhardi, cap. 10: in Othonis Frisingensis lib. 7. cap. 32. in Austria Cuspiniani.

§ 5. Potuit adhæc Diabolus ad Jovis Hammonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenem, in solitudinibus vastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donariis celebratius reddere. Novit & vaticinari ex certis indiciis vel conjecturis, sive rerum retroactarum observatione, ut hinc etiam cogitatus & sensa pervidisse quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, veritatem caligine obscuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ non novit, constanter affirmat: & quæ novit, si semel vere, decies illa falso refert.

Diabolus quomodo vaticinetur.

§ 6. Potest quoque plerisque locis in simulachris sua exercere ludibria, ut ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea venerentur incauti, adorent, eorum opem implorent in rerum angustiis, in valetudine adversa, & quacunque afflictone: quo à veri Dei cultu & ejusdem filii invocatione ad suas imposturas in inte-

interitum eos avocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinem scribit Severus Sulpitius, dæmonum simulachra candido tecta velamine, misera per agros suos circumferre dementia. Nec Satanæ difficile est, animarum corporis mole exutarum figuram mentiri, circa monumenta versari, in cœmiteriis oberrare, spectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, vetitam religionis ergo peregrinationem, justorum & parentalium præscripta forma persolutionem damnosam, imperitos, minusque Deo fidentes cogat. Visum est & spectrum, quod à presbytero flagitaret absolutionem, quia citra confessionem decesserat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes vero diversis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleque sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spem felicium successuum illectos perimere, aut tristium eventuum metu injecto cruciare.

Lib. 1. in vita D. Martini.

Eras. lib. 21 epist. penult.

Mich. Psell.

§ 7. Novit adhæc varias ostentare formas, inania idola arte mira conformare, visus organum turbare, oculos perstringere, falsa pro veris singulari dexteritate ne agnoscantur, proponere: quæ vere sunt, ut non appareant, velare: & quæ revera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumque agere: & ut canit Poëta,

Tum variæ illudunt species atque ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tygris,
Squammosusque draco, & fulva cervice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemque horribilemque feram fluviúmque liquentem.

Virg. 4. Georg.

§ 8. Consuevit & hominum mentes multifariis phantasmatum ludibriis vitiare, vigilantes perturbare, dormientes insomniis terrere, peregrinantes à recto itinere seducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, alias terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerunque boni specie serere, & veritatis confessione in suam illicere massam, graviusque fallere.

§ 9. Solet quoque lac vaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire: vinum aliunde adferre, claustra reserare: præterea ocyssime res varias, velut panni lacinias, ossa, ferramenta, clavos, acus, aciculas, fila, eorumque globulos, intortum capilli-

Julius Obsequens, de Prodigiis.

tium, ligna, idque genus portenta in vivorum extremas fauces, nec penitius, quo ore rejiciantur, ingerere: in mortuorum ventriculum & partes alias præstigiis aptas, & post mortem sectas ligna, cultros, & quæcunque vis alia, fallaciter arte dolosa inter secandum inserere: nec solum talia ostentare, sed etiam partes vitales prius ex astantium oculis in ejusmodi anatome auferre ac summovere, quam animadvertatur. Neque vero per alium, neque alia ratione in extorum nefanda observatione apud veteres olim ea procurata fuere miracula, ut Cæsari Dictatori exta sine corde sint inventa: Posthumio vero consuli, Catoni, Decemviris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis victimis modo jecur, modo caput jecinoris defuerit.

§ 10. Similiter ex parte postica & uteri collo novit implicatos crines, atenæ copiam, clavos ferreos, ligna, vitra confracta, stupam, lapides, ossa, & similia præstigiis movere, offuscata interim oculorum acie: insecta auribus furtive immittere, quæ postea vel prodeant, vel evolent. Hæc à me visa sunt alata, ex auribus cujusdam virginis Henricæ nomine, misere à dæmonio exagitatæ, desumpta. Proclive illi quoque est, ulcere corpus defœdare, pudenda meliceride vel ulcere sanioso inficere, evirationis persuasionem falso inducere, corpora tota obsidere, eaque sursum ac deorsum distrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Hujusmodi violentam virginis prædictæ sublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo juvante, alias intrepide reluctando impedire valui: à morsus tamen interim inflictu, quo manus meas mire impetebat, in horribili illa subvectione, anxie cavendum erat. Cur enim non tam meos promovere conatus in juvando, quam dæmoni permittere sua studia in lædendo, potuit Deus?

§ 11. Assuevit præterea varie corpora transferre, eorumque humores commovere, originem nervorum in cerebro turbare, quo atrocissimis rarissimisque convulsionis speciebus, jactu tractuque incredibili, & quasi crepantibus sonitu horrifico juncturarum compagibus, in admirationem, diffidentiam, sinistram de aliis opinionem, ad mendacia, vetita auxilia & cædes, homines compellat. Ad hunc modum nervos & musculos præter voluntatem inordinate crudeliterque convellere potest: plerunque τέτανον ciere, ut cervix una cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed juxta in utramque partem intendatur: subinde ἐμπρο-

ὀσθότονον

θότονον vel tenſionem ad anteriora excitare valet, ut caput, cervix, reliquumque corpus, jugularibus venis mirum in modum circum collum diſtentis, contrahatur: quandoque ὀπισθότονον vel tenſionem ad poſteriora citare tam vehementem ſolet, ut caput in dorſum & ſcapulas graviter convellatur, cruribus interim contractis: item diverſas horribilium convulſionum facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormento luxatis divulſiſque enervare, aut palpitantium, trepidantiumve muſculorum ſpeciem inferre: quibuſdam os & oculos truculenter intorquere, ſeptum tranſverſum in homine ita conſtringere, ut ſpiratio vix difficulter duci queat, arteriis interim pulſantibus leviculum inferens impedimentum, ſed ventriculum ſingultibus frequentibus convellens. Interim hic præſtantiſſimos ſæpe medicos ludificat, qui ejuſcemodi morborum dira contuiti ſymptomata, imò larvas, ad naturales ea referentes cauſas, fruſtra curationem medicamentis tentant.

§ 12. At aquam etiam conjurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & voce in corporibus quæ obſidione coercet regitque, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, virtute radicis incluſæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. *Joſeph. lib. 8. antiq. Judai. cap. 2.* Deinde multa obſervare aſſolet, artificioſeque imitari, ſeu vere ſeu falſo: plurima eorum quæ acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia ratiocinari & colligere: varia ex notis naturalibus argutiſſime elicere, penitiſſimeque eruere: diverſa in imperiorum & hominum privatorum negociis moliri, mira aſtutia contexere telam longam, variam nobiſque inextricabilem, qua inopinato inſperatoque implicantur & irretiuntur certe plurimi: tandem homines, beſtias, aerem conturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras confligentium exercituum exprimere, clangores tubarum, armorum ſtrepitus, ferientium ſe mutuo & ex ictibus collabentium ſonitus, voces eiulantium aut exultantium imitari, ſcelerate abuti natura rerum ad generis humani perniciem, callide exitioſas præſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuque agentium confundere, mala quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in cervices noſtras cogere & contorquere, bona abigere atque excludere: quinimo ea interdum ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoque mala ſub ſpecie bonorum: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cœlum terræ miſcere & involvere.

Adversus gentes ca. 22.

§ 13. Proinde in Apologetico scite testatum reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio, est hominis eversio. Sic Spiritalis malicia à primordio auspicata est in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos: animæ vero repentinos & extraordinarios per vim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus viribus, licet & invisibiles & insensibiles in effectu potius quam in actu appareant: si poma, si fruges nescio quod auræ latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate convulnerat: si cæca ratione tentatus aer, pestilentes haustus suos effundit. eadem igitur obscuritate contagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentiis, fœdis ac sævis libidinibus, cum erroribus variis: quorum iste potissimus, quod eos ipsos captis & circumscriptis hominum mentibus comedat, ut & sibi pabula propria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior pascua est, qua hominem è cogitatu veræ divinitatis avertat falsis præstigiis: quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani verba supra recitantur Cap. 10.

Mentiendo defunctorum spiritus, quibus præstigiis religiosos ludificare solet diabolus, ostenditur præscripta eorundem spirituum inquirendorum formula.

CAP. XIII.

Ut evidentius omnium oculis pateat, dæmonem quandoque etiam ordinis Ecclesiastici viris illudere, atque mortuorum sæpe animas imitari, ex Tractatu Jacobi de Chusa ordinis Carth. Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituum, & quomodo inquiri & agnosci debeant, si vere aut ficte appareant, ipsius verba fideliter hic adjungam, maxime quod mysterii loco præscriptum hoc conservari apud ejusmodi professionis homines non ignorem.

§ 2. Primo videtur expediens fieri jejunium trium dierum cum aliquibus missarum celebrationibus, & devotis orationibus, scilicet septem Psalmis pænitentialibus sæpe repetitis. Quibus peractis, accersendi ac vocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes devoti. Cre-

ti. Crederem hoc aptius fieri per devotos religiosos à secularibus actionibus exoccupatos, & mente in Deum elevatos, propter horror & terrorem propellendum: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostendere consuevit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: non tamen sine certis ceremoniis, cum in collatione omnium sacramentorum & in missis ecclesia utatur ceremoniis. Assumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent septem Psalmos ac Evangelium sancti Joannis. Ingressi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necessitate omnia fieri sive requiri, sed æstimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necessitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legi. Stola etiam sancta non videtur esse inutilis. Ingressi igitur locum, flectentes genua, ut videtur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem sequentem: Domine JESU Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & parvulis revelare salubria & utilia consuevisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam per passionem tuam, & preciosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & læsione nostra & omnium hominum, se relevet, significans famulis tuis, nobis vel aliis peccatoribus, quis sit, & cur venerit, & quid desiderium suum existat, ut tum exinde honorari valeas: & ipse, si possibile est consolari, & fideles tui iam sublevari, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.

§ 3. Post hæc ad interrogatoria veniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per JESUM Christum, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui velis respondere, & ut nomines eum, aut per signum eum significes. Est ne ille N. aut iste N. & sic de singulis, quotquot sunt præsentes, nominando specialiter: quia expertum est, quod non respondet cuilibet. Si autem aliquam vocem aut pulsum fecerit ad alicujus nominationem, illi committantur alia interrogatoria, scilicet, cujus hominis anima fuerit, & propter quid venerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in eleemosynis: aut quot missas, tres, sex x. xx. xxx. &c. & per quos sacerdotes, religiosos vel seculares? & si jejunia, quæ, quanta, & quot, & per quas personas? Si eleemo-

synas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus aut leprosoriis, aut aliis mendicantibus & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectæ liberationis, & propter quas causas sit deputatus pœnis purgatorii? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exempla, in quibus animæ dedefunctorum per se expressetunt viva voce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo investiganda, nisi ea per se proprio motu voluerit revelare. Et in diebus festivis & tempore sobrio, puto ante prandiū, convenientius hanc fieri inquisirionem: aut forte si tempore noctis, magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si forte nullum signum appareret illa hora, ex tunc differendum est ad aliud tempus, donec iterum se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto judicio certis horis & personis, non omnibus se revelant. Nec timendum est, quod spiritus ille personam talem in corpore lædat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam jam expectat statum merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prædestinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quod si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, jam suspectus esset, quod non esset unus de bonis, sed de reprobis, salvo judicio divino.

§ 4. Notandum secundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prædictis revelationibus & apparitionibus interesse, nisi valde fortiter complexionatis, qui non de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quod aliqui visis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quam in animæ purgatione, qui de his investigare volunt. Quia enim non est proportio inter animam viventem in corpore, & animam exutam à corpore; ideo semper terrore apparent hominibus viventibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli non nisi cum terrore magno etiam viris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisque locis sacrarum Scripturarum.

Tum facilius falluntur homines tenebrarum umbris territi, & quod non satu dyndi-tent

§ 5. Secundo notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum revelationem; credo, quod hoc pendeat ex divina voluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsarum, ac magis

dispositus,

dispositus. Reperiuntur etiam tempore diei se animæ revelasse ac ostendisse. Quantum autem est ad se, ipsæ semper paratæ essent se ostendere propter celeriorem liberationem. *quæ audiunt & non videntur vel quæ videre videntur.*

§ 6. Tertio notandum, quod diversis apparesit modis: non quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dæmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in vita S. Martini legitur: sed invisibiliter, ut solum sonus, vox aut strepitus percipiatur à viventibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio, gemitus aut luctus aut planctus; aut plausio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur, quod in locis separatis ab hominibus se non ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus; licet in locis seorsum possunt puniri. *Quia ibi nullus fallendi locus.*

Quomodo & qua substantiæ commoditate tam varia machinetur Diabolus, ex Psello: interjecta historia de bestiola ex militis dormientis ore egressa, & rursus ingressa.

CAP. XIV.

Atqui fusiorem, ea quæ diximus, aliaque similia agendi modum & rationem, Michaëli Psello explicavit quidam Marcus, dæmonii cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina vitam solitariam degens. Dæmones, ait, licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum sibi concessum, pro arbitrio velut nubes vento flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt; quemadmodum lumbricis videtur accidere ob substantiam molliorem, ductuque facillimam: neque solum magnitudine diversitas in eis accidit, verum etiam figuras coloresque variant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque est natura paratum, qua enim ratione est natura facile cedens, sic in varias figurarum species transformatur: qua vero aereum est, diversos aeris instar colores subit. Sed aer quidem extrinsecus coloratur; corpus vero dæmonis, juxta animi sui affectus, species colorum mutat, velut & hominis: sed longe melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam vir apparet & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utris vasisque formam se aliquando transfert. *Psellus de dæmonibus. Marcus dæmonis cultor.*

Lib Chronicorum 18.

§ 2. Lubet non inelegantem hoc loco historiam apte interponere. Refert Helinandus monachus, se audivisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico, Remensi archiepiscopo, Ludovici Gallorum regis fratri: quod Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cujus ore visa est ab aliis vigilantibus quædam alba bestiola mustelæ similis exiisse, atque ad vicinum ibi rivulum procurrisse. Cumque sursum deorsum in ripa rivuli anxia cucurrisset, nec transeundi viam inveniret, quidam ex astantibus accedens, evaginatum gladium, rivulo angusto, veluti pontem faciens, imponit. Bestiola ilico rivulum super gladium transgrediens, longius procurrit, & sese subduxit. Paulo post redire visa, cum iterum notum pontem quæreret, atque eo jam sublato discurrens, transire non valeret, idem ille, qui antea, rursum rivuli ripas imposito gladio conjungit atque abscedit. Tum transit bestiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico, qui dormierat expergiscitur, rogatusque, num quid in somno passus esset? respondit, se fessum esse, & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere: in quo bis, super pontem ferreum, flumen transivisset. Unde socii collegerunt, eum, quæ ipsi viderant, vere somniasse.

Mustela similis bestiola videtur ex militis dormientis ore egredi, rursusque ingredi

§ 3. Mihi vero diaboli ludibrium esse videtur, qui, ut vigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoque interituram cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetque, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis objecit. Reperimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomenii, animam relicto corpore errare solitam, vagamque è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci non possent: corpore interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ vocabantur, remeanti animæ velut vaginam ademerint. Aristei etiam visam evolantem ex ore in Proconneso corvi effigie, magna quæ sequitur fabulositate, &c.

Lib. 7. cap. 52.

§ 4. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neque id mirum est. Nam præter supradicta idem etiam Marcus, loco paulo ante citato, deinde refert. Spiritui, qui nobis inest, phantastico propinquant dæmones; utpote qui & ipsi spiritus sint: verba perturbationum & voluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem vocem pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos abs-

que

que sonitu, immittentes. At quonam pacto inquam, respondet Psellus, sine voce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirum, ait Marcus, si modo illud animadvertas, quemadmodum videlicet, qui loquitur, si procul loquatur, vehementiore clamore eget: factus vero propinquior, in audientis aurem susurrando subloquitur: qui, si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo ejus voluntate conceptus, nullo penitus sono audienti illaberetur.

§ 5. Et paulo post: Sicut aër præsente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa, quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusque quasi specularibus: sic & dæmoniaca corpora, suscipientia ab ea, quæ intus est essentia phantastica, figuras atque colores, & quascunque ipsi voluerunt formas, in ipsum animalem nostrumque spiritum transmittunt, multa nobis negotia præbent, voluntates & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias voluptatum, simulachra passionum frequenter concitantes vigilantibus atque dormientibus: Nonnunquam vero femina nobis & inguina titillantibus incitantes, insanos & iniquos amores subjiciunt & subacuunt: præcipue autem, si humores calidos humidosque ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistica fraude. Hactenus Marcus, quem magnum Irenæus & Epiphanius, magicæque imposturæ expertissimum vocant.

§ 6. Ille & de quodam genere ejus fascini, quo in distributione doni suæ gratiæ usus est, ita refert, quod solitus sit spectatorum & auditorum suorum oculos perstringere calice vino repleto, quod rubrum & purpureum subito apparere fecit, ut putaretur supernatum potestatum sanguis in calicem destillasse, &c. Plures ejus illusiones apud Irenæum lib. 1. cap. 9. & reliquis.

§ 7. Trithemius adhæc nullam figuram magis, quam hominis, dæmones sibi coaptare docet. Cæterum, quando ad hanc non invenerint convenientem aëris materiam, apparentem formam sibi eos inducere ait, prout contrarius vel humor vel vapor effingat, & sic in forma conspiciantur plerunque leonis, lupi, suis, asini, hippocentauri, hominis cornuti, etiam caprinis pedibus, quales variis in locis quandoque apparuere: sicut de Morpheo filio Somni fabulantur poëtæ. Cui enim melius illud Ovidii conveniat?

Excitat artificem simulatoremque figuræ *Morphea.*

Doce-

Docebitur hoc capitibus sequentibus per exempla, cum vetera, tum recentia.

Exempla varia formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

CAP. XV.

Lib. 8. epist. ad Suram.

Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

Memorabilia variæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum exempla describit C. Plinius junior, in hæc verba, & primum de Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque: perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moraturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eadem figura in littore occurisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projecit.

Sabellic. Exempl. x. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

§ 2. Jam illud nonne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spaciosa & capax domus, sed infamis & pestilens. In ea per silentium noctis sonus ferri, &, si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde proxime reddebatur: mox apparebat senex idolon, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus tristes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus, & crescente formidine mos sequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisque causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta. Præscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali vellet.

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terricula menta animus.

§ 3. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoque precio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imo tanto magis, conducit. Ubi cœpit advesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stilum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simula-

chra

chra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere stilum: sed obfirmare animum, auribusque prætendere. tum crebrescere fragor, adventare etiam, ac jam ut in limine, jam ut intra limen audiri: respicit, videt agnoscitque narratam sibi effigiem: stabat, innuebatque digito, similis vocanti. hic contra, ut paululum expectaret, manu significat: rursusque ceris & stilo incumbit. Illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idem, quod prius, innuentem; nec moratus, tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem: desertus, herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus: monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum, nuda & & exesa reliquerat vinculis. Collecta publice sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

§ 4. Item, apud Actium M. Antonii fractis copiis, Cassius Parmensis, qui partes ejus secutus fuerat, Athenas confugit. Ubi concubia nocte, cum solicitudinibus & curis mente sopita, in lectulo jaceret, existimavit ad se venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capillitio demisso: interrogatumque quisnam esset, respondisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro visu, & nomine horrendo, servo inclamavit: sciscitatusque est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem vidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse. Iterum quieti & somno se dedit; atque eadem animo ejus obversata est species. Itaque fugato somno, lumen intro ferri jussit, puerosque à se discedere vetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, parvulum admodum tempus accessit. Facile hujus mortem poterat diabolus prænovisse, ex Cæsaris in hanc rem apparatu & verbis. Describit quoque Valerius, Julii simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Max. 1. c. 5. κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.

Li. 1. ca. 6.

§ 5. Dionysius Syracusanus brevi antea quam interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis gravatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domum verrens & expurgans. Unde ille usque adeo extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Dionysium Syracusanum exterruit spectrum.

F § 6. M.

Plutarch. in vita Cæsaris paulo aliter.

§ 6. M. Brutus, quum ex Asia contra Octavianum & Antonium aliquid grave moliretur, contigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo volutans: interim animadvertit aliquem ad se cubiculum ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num quis ex familia vel ministris aliquid vellet: inopinato videt imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorque Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus esset, vel aliquis deorum, & quid vellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus; in Philippis denuo me videbis. Inquit Brutus ingenue, ut vir Romanus & magnanimus: Imo fine metu te iterum videbo. Quum autem ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquem observassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infelicem instituti sui prælii successum verebatur: quemadmodum evenit.

Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.

Ang. Politia n Misc. c 58.

Monstrosa specie apparet diabolus.

§ 7. Quum bellum inter se Romani Albanique gererent, & utraque in procinctu jam staret acies, extitit repente quidam monstrosa specie, pelle amictus furva, vociferans. Jubere Ditem, patrem, deamque Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam committeretur prælium. Quo viso perterrefacti Romani, protinus aram sub terra ædificarunt, & statim, sacrificio facto, pedum viginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus, præterquam Romanis ignoraretur.

Julius Obsequens.

§ 8. M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarum visæ fuerunt, & appropinquantium oculos eludebant. Unde respondebant aruspices, magistratuum & sacerdotum interitum fore. Cajo Lælio, Lucio Domitio Coss. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri veste, pallida facie interdiu gregatim ambulare visa fuit, cum nil nisi spectra essent. Cajo Pansa & Hircio Coss. Cæsari unam hostiam immolanti, duplicia exta apparuerunt. Tagen extispicinæ & aruspicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruscorum libris, cum terra araretur, & sulcus altius actus esset, repente ex sulco apparuisse pueri specie, sed senili prudentia; & eum, qui arabat, allocutum fuisse; & cum ejus aspectu obstupefactus bubulcus exclamasset, populum in eum Hetruriæ locum concurrisse: puerum multa locutum, sed nil nisi de nefandæ aruspicinæ doctrina: quod omen populus excepit, & literis mandavit. Si verum hoc sit, quis dubitet, ipsum Tagen dæmonem fuisse in forma pueri declamantem? aut, ut cum Lucano loquar,

Tages.

Lib. de Divinationibus.

loquat, —— *Conditor artis Finxerit ista Tages.*

§ 9. Quum magna esset Romæ existimatio duorum senatorum Symmachi & Boetii, qui gener Symmachi fuit, eos Ticinum evocavit Theodoricus Gotthorum rex, & diu captivos tenuit, quia aliquibus ejus decretis fuerant adversati, & forte quia impedierant, ne Arrianis ecclesiæ traderentur; & bona eorum publicavit, & tandem eos interfici jussit. Hanc injustam crudelitatem hæc secuta est pœna. Non multo post eorum necem, cum cœnanti propositum fuisset in mensa grande caput piscis, visus est sibi cernere caput Symmachi, horribili rictu & flammeis oculis minitantibus ipsi. Repente itaque consternatus & tremens jussit se in lectum collocari, & accito medico Elpidio, narravit amicis terribilem illam Symmachi speciem conspectam, & in deploratione sceleris sui paulo post extinctus est.

§ 10. In gravissimo prælio Atheniensium & Persarum ajunt ante aciem terribiles sonitus esse auditos, & visa spectra, quæ Athenienses postea dixerunt fuisse speciem Panos, qui terrorem tantum Persis incusserit, ut fugerent. Inde Panici terrores postea dicti sunt, subitæ consternationes. *Panici terrores.*

§ 11. Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclavis, horrenda forma, tanquam bono & optato omine, superne in vertice montis viso dæmone, fuisse interemptos: quia eo monstro veluti divinitus dati ducis adventu firmati, sumptis victoriæ auspiciis, ex improviso Saxones eosdem prorsus occiderunt. *Lib. 4. Hist.*

§ 12. Alexander ab Alexandro scribit, quendam suum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curasse; &, cum inde Romam reverteretur, nocte adveniente in hospitium viæ proximum divertisse, & ibi se animo & corpore fatigatum quieti dedisse. Cumque solus degeret, & adhuc vigilaret, ait repente amici nuper defuncti imaginem summo pallore & macie, ac eo ferme habitu oris, quali illum, cum ægrotaret, dimiserat, ad se accessisse: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quisnam esset interrogavit. Ille autem cum nihil respondisset, exutis, ut videbatur, vestibus, in eodem, cui ipse incumbebat, lectulo se collocavit, ac prope accessit, quasi eum amplexurus. Alter vero, cum fere jam metu exanimis videretur, ad lectuli spondam secessit, illumque propius accedentem abegit: qui se repulsam pati videns, alterum torvo & minus familiari vul- *Genial. dier. 1. 9.* *Spectrum mirum.*

 tu

tu aspectat: resumptisque mox vestibus è lectulo surrexit, & cinctus calceatusque inde abiens, nunquam postea appatuit. Quo timore familiaris ille perculsus, gravi corripitur morbo, ut propemodum interierit. Addebat his, dum in lectulo cum illo luctaretur, se nudum illius pedem usque adeo gelidum contrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari.

§ 13. Ad hæc, Gordianus amicus meus, spectatæ fidei homo, mihi retulit, quum Aretium cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, longe aberrassent per difficilia & devia loca, ubi nihil viderent culti, sed saltem nemora, saltus nivei & inaccessi objicerentur oculis, & ipsa terreret solitudo, vergenteque ad occasum sole, labore fessi consedissent; tandem hominis vocem procul audiri visum est, quam sequuti, in proximo fastigio trium hominum conspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demissis tunicis, in veste lugubri funestaque, barba capilloque summisso, horribili facie. Qui quum voce gestuque ad se ipsos advocarent, ac jam prope illexissent, ingente interim corporis mole, longe humana majores apparuerunt: atque alius specie non absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusque indecoros. Quo spectaculo consternari fugam hi cepere; viamque arduam & præcipitem emensi, vix rustici demum vile hospitium, ubi diverterent, invenere.

Tres visi dæmones.

§ 14. Idem Alexander ejusdem argumenti historias describit lib. 4. in hæc verba: Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem sibi evenisse narravit, ejus veritatem multorum comprobans testimonio. Se videlicet, cum apud sibi familiarem & conjunctissimum Neapoli diverteret, & nocte intempesta hominis in via clamantis, opemque implorantis vocem audisset, accenso lumine accurrisse, & quid rei esset, inquisivisse. Ibique dæmonem & dirum quoddam numen tetra & horribili specie conspexisse, quod juvenem vociferantem & reluctantem in via infestis manibus invadere nitebatur. Ad hunc prope accedentem miser ille accurrit, vestemque & manum, quam potuit tenacissime, apprehendit; multumque & diu frustra reluctatus, invocato numinis divini auxilio, vix tandem à dæmone se vindicat. Quum vero juvenem animo turbatum in domum recepisset, ut ab ipso dimitteretur, aut pallium relinqueretur, nunquam potuit effici: tantus enim illum invaserat horror, ut mente evicta sui non esset compos,

Genial. dier. c. 19.

De juvene parentibus immorigero, & ab illis execrato, insigne exemplum.

compos, quum illi perpetuo ob oculos versari videretur illa species. Ubi tandem ad se rediisset, rem omnem, quo pacto habuerat, exposuit. Fuerat autem sceleratæ vitæ, contemptor Dei & parentibus immorigerus: quos tunc objurgarat, contumeliasque & intoleranda probra in eos congesserat, ut ab illis consecratus diris execrationibus abierit.

§ 15. At ne cui hæc vana fictaque appareant, Thomas monachus homo minime malus, cujus fidem probitatemque in rebus non paucis expertus sum, serio mihi retulit, quum in monasterio & sacris ædibus, sitis in Lucanis montibus, cum pluribus altercatus fuisset, & post multa convicia rixasque animo perturbato solus secessisset per nemora, se speciem hominis vultu tetro, aspectu deformi sævoque, nigra barba, promissis tunicis, obviam habuisse. Qui rogatus, quid solus per devia oberraret loca? respondit, se equum, quo vehi solet, amisisse, & sua opinione in proximos excurrisse campos. Cumque per sinus invios equum una quæsitum pergerent, ad rivulum, in cujus alveo gurgites latebant formidabiles, devenerunt. Quare monachum calceos exuentem in faciliorem transitum, magnopere urgebat alter, ut in ipsius conscenderet humeros, transferendus ab eo, qui major erat corpore. Ille acquiescens, collumque amplexus alterius vada inquirentis, pedes ipsius non humana, sed tetra & deformi specie contuetur. Qua re animadversa, terrore perculsus, divinam implorat opem: atque evestigio dæmonem & simulachrum illud dirum, audita invocatione divina, murmure querulo & turbine usque adeo valido profugisse asseverat, ut imminentem quercum ingenti colliserit impetu, & infractis ramis radicitus everterit. Se autem consternatum & velut exanimem diu jacuisse: &, nisi prævidisset, diabolum in vortices & voragines fluvioli præaltas ipsum præcipitaturum fuisse, atque interempturum, persuasum habet.

Monacho dæmon apparet.

§ 16. Sed præ omnibus quæ audiverim aut viderim, res est admiratione digna, quam recenti memoria evenisse Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ vitæ, parentem obiurgasset, conviciisque proscidisset, iis agitatus furiis dæmonem invocat, cui se devoverat; Romamque meditatur, ut gravius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordida barba & capillo, vesteque obsoleta & squalida obviam habuit: qui comitatus, tristitiæ & anxieta-

 tis

tis causam ex juvene percunctatur. Hic, sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod jam animo constituisse, respondit. Cui dæmon, sibi eandem obvenisse sortem ait, pergendumque ut suas simul ulciscantur injurias. Cumque nocte appetente ad urbem pervenissent, in proximo diverterunt hospitio, utraque incubuerunt. Juvenis vero somno oppressi jugulo manus injicit pestilens ille comes: quod jam infregisset, nisi alter expergefactus Deo supplicasset. Unde furiam illam teterrimam tanta vi stridula & impetu cubiculum dicitur exeundo collisisse, ut tigna & tectum dirueret, tegulasque penitus perfregerit. Hoc spectaculo perterritum, & fere mortuum adolescentem vitiositatis & anteactæ vitæ pœnituit: Qui alio afflatus spiritu perosus scelera, boni exempli vitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonis exagitatus juvenis parentibus immorigerus, resipiscit.

§ 17. Mercurius Alexandriæ Abbas nocte præventus, ethnicum forte sepulchrum subiit cippo submoto, ut in eo somnum caperet. Ubi vocem audire imaginatus est ex iis ossibus redditam, quibus dormiens incumbebat: Venirem, si possem: sed premor pondere super me cubantis. Tum ille: Exi, inquit, & abi, si potes: ego hic, te vel nolente, pernoctabo.

Alia Larva Dæmoniaca.

CAP. XVI.

FACTAM olim Hectoris & Achillis fuisse mentionem in aula Imper. Maximiliani primi narratur. Qui ubi à quodam isti consiliario vehementius laudarentur tanquam viri robore & fortitudine præstantes, se optare eorum effigies & magnitudinem contueri, ait Imperator. Erat iisdem forte diebus in aula magus infamis, se id tuto præstare posse jactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæque artis specimen edere jubetur. Se id quidem facturum citra læsionem respondit, si modo tantisper, dum hi viri apparerent, sileretur. Fide taciturnitatis & præmii accepta, in circulo ingenti cum solio regio collocat Imperatorem magus, inde quędam ex libello submurmurat; protinusque ostium eo modo pulsat Hector, ut universa contremisceret domus: eoque aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longe splendentem in manu hastam gestans ferream, oculisque flammeis terribilis. Statura superabat quoscunque grandęs nostri seculi viros. Postea simili corporis majestate apparuit Acchilles, vultu

vultu torvo Hectorem intuitus, crebroque hastam ferream, quasi Hectorem invasurus, vibrans. Et quum delato Cęsari honore, ter hunc eundo & redeundo præteriissent, mox evanuere. Hos insequutus est larvatus vates David, corona & magnificentia regia insignitus, citharamque portans, atque erat hujus, quam priorum duorum plausibilior vultus. Hic quoque suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentem citra ullius honoris delationem præteriit, indeque disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorem denegasset David? respondit, cuncta regna à Davidis regno vinci, & Christum æterni Dei filium ex Davidis stemmate ortum esse.

§. 2. Tibicen quidam Hammelæ Brunswicorum ad eliciendos glires conductus, sequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Anno siquidem MCC LXXXIV. die XXVI Junii, hunc tibicinem, Omnicolorem nuncupatum ob vestis varietatem, centum & triginta pueri per plateam inde nomen, ut audies, sortitam, non procul extra civitatem usque ad Calvariæ locum sub Koppen nuncupatum, ad viam communem Boream versus situm, sequuti periere, nec unquam postea apparuere. Hæc ita in annalibus conscripta, Hammelæ in archivis religiose custodiuntur. Leguntur & in libris templi sacris, atque in ejusdem vitris picta conspiciuntur: cujus rei oculatus equidem testis sum. Vetustior præterea Magistratus in historiæ hujus confirmationem suis codicillis publicis inscribere solet conjunctim, Anno Christi, &c. & exitus puerorum anno, &c. Observatur vero in hunc usque diem ad perpetuam rei gestæ memoriam, quod tympani sonitus nunquam in eadem admittatur platea, per quam egressi pueri, si forte isthinc aliqua educitur sponsa, donec ex illa exierit: nec etiam choreæ in eadem ducuntur. Hinc & nomen consequuta est platea, Burgelosestraß. Mane post septimam horam contigisse hoc fertur, & fuisse in puerorum numero consulis filiam jam plenis nubilem annis, quæ simul evanuit. Puer vero quidam nonnihil sequutus, nec dum vestitus, volens suas adferre vestes, rediit domum: interea autem evanuere omnes in exigua fovea colliculi, quæ mihi ostensa est. En diabolum tibicinem sanguinarium.

Omnicolor dæmon tibicen Hammelæ.

§. 3. Sunt item, qui referunt, episcopum quendam die in solitudine vidisse Benedictum VIII. pontificem 151. post mortem equo nigro insidentem: eumque interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro veheretur? tum Benedictum hominem rogasse, ut pe-

Platina de vitis Pontif. Benedictus octavus pontifex equo nigro post mortem vectus.

ut pecunias, quas occultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus vitam.

Naucler. 1. generat. 35. Benedictus, nonus.

§ 4. Legitur etiam, pontificem Benedictum IX. anno 1056. à diabolo in sylva jugulatum fuisse, visumque postea ab eremita horribilem hirsutumque velut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos hujus causam, respondit: se talem apparere, qualis vixisset.

Sev. Sulpitius in vita Martini lib. 1. item in vita Clementis.

§ 5. In vitis patrum quoque, ut D. Martini, Antonii, Eulogii, atque aliorum, exempla extant non pauca. Inter alia legitur, monachum quendam ἀναχωρητὴν, habuisse patrem non procul degentem qui filium invisurus, securim comportabat, qua in reditu ligna domum conferenda cæderet: quare dæmon in angeli specie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cum securi adventare, ut eum jugulet, nuncians, affirmansque se ea causa prævenire admonitum eremitam, ut is Satanæ conatus præverteret, prius illum occidens, quam ab eo interficeretur. Itaque ratus patrem accedentem salutantemque esse diabolum, confestim illum interemit, & vicissim monachum dæmon evestigio strangulat. Fabula esse videtur: si tamen vera sit historia, diabolum spiritum non alio convinci oportuisse gladio, quam spirituali, ignoravit monachus.

§ 6. Eadem fide scribitur D. Bernardo occurrisse dæmonem, qui jactabat se versiculos septem in Psalmis Davidicis scire, quos qui recitasset quotidie, non posset non in cœlum pervenire. Instabat Bernardus, ut indicaret, quinam essent. Quumque ille recusaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem singulis diebus totum evolvam Psalterium, in quo tui quoque septem versus insint, necesse est. At dæmon veritus, ne tanti boni dedisset occasionem, maluit suos versiculos indicare. Atque hoc tantum bonum, cui simile in Evangelio non legitur, cacodæmoni acceptum ferunt plerique.

Eras. l. 22. epist. penult.

§ 7. Addam non injucundum larvatarum animarum spectaculum. Quidam parochus sub diem Parasceves clam immisit in cœmiterium vivos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cum reperent inter sepulchra, visum est noctu terribile spectaculum, nec quisquam ausus est accedere propius. Hinc rumor atrox. Consternatis omnibus, parochus è suggestu docet populum, has

has esse defunctorum animas, quæ Missis & eleemosynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus est, reperti sunt tandem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam gestantes, quos parochus non recollegerat. Id genus similia, & alia tum vetera tum recentia tetriculamentorum ludibriorumque diabolicorum testimonia, possem recensere multa: at quum ea infinita multifariaque sint, & cuivis obvia, cognitaque, iis longiori enarratione immorati, supervacaneum existimo: potissimum, quoniam multiplicem ejus argumenti historiam, commodiori occasione sequentes suppeditabunt libri.

§ 8. Non tamen erat prætereundum, huc obiter apparitionum & figmentorum satanicorum ingentia posse convehi plaustra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Francisci cum vita Domini nostri Jesu Christi, sic inscripto à fratre Bartholomæo Pisano, approbatoque à fratre Heinrico ordinis fratrum Minorum generali ministro, anno 1389. 2. Augusti, ac impresso Mediolani apud templum sancti Satyri anno 1510. finitoque die 10. April. Hic Alcoranus Franciscanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dæmonem per mulierem Ravennatem nomine Zantesem, confessum fuisse cuidam Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscum occupare Luciferi cathedram: eundem quoque Jesu Christi esse vexilliferum, atque ea ratione Regi proximum, nec ullum ecclesiasticum ordinem esse Christo viciniorem cœtu Franciscanorum, & Franciscum gloriose latus Regis regum claudere: sedere item supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Joanne baptista, & Joanne Evangelista, & Apostolis.

Conformitatum liber.

Franciscus Luciferi successor, & Christi vexillifer.

§ 9. Mirum est cognovisse Satanam, Franciscum in ejus successisse locum, & illum in cœlis servari ordinem, quum à lapsu revocare eò gradum nequiverit. At id ipsum visione observasse Rudolphum episcopum Erfurtensem, factum eo nomine monachum gregis Franciscani: duos item cives Venetos hoc vidisse scilicet, velut & fratrem Pacificum ecstasi in cœlos raptum, alibi in eodem veritatis opere narratur.

2. Tit. 2. Visionis author manifestus. Rudolphus episc Erfurtensis.

§ 10. Legenda item antiqua asseverat, monachum expulisse dæmonem, qui de Francisci sanctitate rogatus, respondit: nato Francisco, mox metu tanto fuisse perculsum universum illud dæmonum collegium, tamque graves turbas motas, ut extremum adesse diem fuerint veriti. Quum vero hic se falsos viderent, inter sese dicebant,

puerum certe natum esse, qui averno graviter turbato, horrenda ipsos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps evestigio in omnem terram suos ablegat investigatum, ubinam locorum hic puer mundo apparuisset. Tandem intellexere, Franciscum esse hunc, quem nimis coarctaturum Tartara, habuerunt persuasissimum. Quocirca, ut è medio rolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma venit ad Francisci matrem, domusque famulam, præmonitum, ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixere: Esto, si Franciscus tolli nequit, ejus tamen ordinem persequemur, vexabimus & affligemus.

§ II. Alibi adhæc in dicto volumine scribitur, Satanam ex obsessa fœmina fassum esse, cum Christus Deum patrem festinare videret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemque, eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adjungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparuere quinque vulnerum stigmata, à Christo illi, ut suo coadjutori & in omnibus ipsi simili impressa. Sed, ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manum de tabula.

Monachos mentiti Dæmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. III. Similes item à Melanchthone ejusdem socero detecti.

CAP. XVII.

Urbs antiqua jacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longe non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorum busta quaterna Ducum.
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira vocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam navita puppis erat:
Qui calamo pisces linoque madente solebat
Fallere, jam radios sole tegente suos.
Is dum forte leves hamos ac retia tractat,
Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa crepuscula noctis.

Obtulit

Obtulit ignoti se nova forma viri.
Atro tectus erat monachum simulante cucullo,
  Utque solent raso vertice tonsus erat:
Nauta propinquanti, consueto more salutans,
  Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.
Ille sub hæc: Adsum longinquis missus ab oris
  Nuncius, ipse tua me rogo lintre vehas:
Ut cito transmisso contingam flumine ripam.
  Dixerat. assumptum navita lintre tulit,
Jamque fere medios cursus nox atra tenebat,
  Flexaque lenta pigri plaustra Bootis erant:
Cum procul in viridi venientes margine ripæ,
  Quinque cuculligeros rursus adesse videt.
Exoptatque illis piscator, ut ante, salutem,
  Quoque velint media pergere nocte rogat.
E quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
  Obscura tutas carpere nocte vias.
Omnibus invisi sumus, intentatque nefandam
  Sacrificis nobis turba profana necem.
At te si quis amor tangit, si cura piorum,
  Transvehe navigio corpora nostra tuo:
Ut tumidas lati superemus fluminis undas,
  Neve moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adsit,
  In tua sic multus retia piscis eat.
Annuit, & remo propellens navita Cymbam,
  Mox jubet adducta scandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, solvet mercede laborem?
  Alter ad hæc: Nullas scis quod habemus opes:
Raraque percipimus discordi muneta vulgo:
  Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in solido rursus fortuna locabit,
  Præmia pro tali digna labore feres.
Solverat extremo piscator margine navem,
  Jamque fere medias illa secabat aquas:
Sidereas removent subeuntia nubila stellas,
  Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horrescere fluctibus undæ,

Sævaque tempeſtas imbribus orta furit.
Ipſe repentino faſſus pallore timorem
Nauta, Quid hæc, inquit, vult nova cauſa mali?
Nulla tamen pluviæ venturæ ſigna notabam,
Sol ubi flagrantes æquore merſit equos:
Nulla lacus uſquam circumvolitabat hirundo,
Ulla nec eſt oculis ardea viſa meis:
Tum nec Luna nigro ſurgebat pallida vultu,
Clarus & occiduo lumine Phœbus erat.
Talia jactanti, diſturbant verba procellæ,
Impediuntque graves ora loquentis aquæ:
Pene procelloſi ſubverſaque turbinis ictu
Navis, & inſanis fluctibus hauſta fuit:
Ardua ſublatas tendens ad ſidera palmas,
A' ſuperis orans navita poſcit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, &, improbe, dixit,
Deſine voce tua ſollicitare Deum.
Mox gravi tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius uſus erat:
Illius hoc humeros pulſataque terga fatigat,
Cæſus ad extremam dum fuit uſque necem.
Proditus eſt tandem perverſi dæmonis aſtus,
Detectuſque fuit fraude patente dolus.
Vana receſſerunt in inanes corpora ventos,
Manſit & ingratus nave relictus odor.
Mox quoque purgato fugerunt nubila cœlo,
Et rediit pulſis aura ſerena notis.
Territus hoc monſtro gelidum ſine ſanguine corpus
Tollit, & ad ripam navita puppe redit.
Iſthic in viridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eoïs ſol fuit ortus aquis.
Mane ſub Oceanum pulſis Hyperione ſtellis
Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præſentibus æger amicis,
Clauſit adhuc illo fata ſuprema die.
Poſtera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roſeas ore nitente genas.
Accidit & ſimilis diverſo tempore caſus;

Acta

Acta sed eventu res meliore fuit.
Summa procul radiis feriente cacumina Phœbo,
Carpebat solus mane viator iter.
Qui Nemetum postquam digressus finibus esset,
Primus ubi positus distat ab urbe lapis:
Adventare nigro tectum velamine currum
Conspicit, hic monachis currus onustus erat:
Ordine quem juncti septem traxere jugales,
Quarta sed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexas auriga tenebat habenas,
Terribili naso conspiciendus erat.
Attonitus curru stat prætereunte viator,
Nec monachos illos, spectra sed esse videt.
Evolat extemplo sublatus ad æthera currus,
Mistaque cum fumo flamma sequuta fuit.
Tristis & infaustum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedere sonum.
Ille statim rediens, quæ viderat indicat urbi:
Est ea res certa cognita vera fide.
Hæc igitur vobis, alius quos sustinet orbis,
Carminibus duxi significanda meis.
Expositurus eram, si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista velint.
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proque cucculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit.
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

§ 3. Narravit item alias doctissimus Melanchthon, se habuisse amitam: quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti specie, se maritum esse mulieris defunctum dicebat: alter longus Franciscani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, mœstam salutat uxorem, eamque sine metu esse jubet, asseritque se venisse, ut quædam ei mandaret. Hinc longum monachum tantisper in hypocaustum secedere vult. Inde sermonem exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximopere orat, obsecrat &

obtestatur impense: atque discessurus sibi dexteram porrigi cupit. Perterrefactæ autem, exhorrescentique, quum se nihil damni facturum promitteret, dexteram illà dat: Quæ, etiamsi non læderetur, tamen usque adeo uri videbatur, ut semper manserit nigra. Postea evocat Franciscanum, & simul egressi, incunctanter evanescunt.

§ 4. Ejusdem præterea relatu auditum est, Lutheri ædes accessisse monachum, fores vehementer pulsitantem. Cui quum famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid vellet: num domi esset Lutherus, quærit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi jubet, quod nullum multo tempore vidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitque syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Unde offensus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit verba: Multum mihi facessis negotii: aliud etenim, quod jam agerem, erat. simulque surgens, loci à monacho propositi explicationem ostendit: atque in ejusmodi collatione, manus monachi esse avium unguibus non dissimiles animadvertens, inquit: Tunc is es? ausculta, sententia hæc adversus te pronunciata est. & mox locum in Genesi commonstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis. Inde subjungit, Nec cunctos tu deglutíes. Hoc dicto victus dæmon, indignabundus secumque murmurans abiit, eliso crepitu non exiguo, cujus suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

Res naturales & artificiales quandoque judicari dæmoniacas.

CAP. XVIII.

Res naturales in magno mundo. PLERAQUE oculis nostris subinde obversantur, quæ præter naturæ legem dæmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: hujusmodi est ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam vocant. *Ignis fatuus.* Qui exhalatio est ad infimam aëris regionem elevata, & ibi per antiperistasin incensa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliviora petens. Unde etiam ad aquas noctu ducere sequentem videtur: imo quandoque non sine horrore vel ambulantes vel equitantes sive navigantes aut præcedere aut insequi apparet, diutius

tius in aëre perdurans. Tale meteoron Plinius Castorem & Pollucem nominat.

§ 2. Ejusmodi etiam existit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item vestes. Tali nimirum exhalatione per aërem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente. *Ignis lambens.* Atque ejusmodi ignes non urentes & innoxii frequentius visuntur in locis humidis, viscosis, putridis, palustribus & fumosis: ut & in coquinis, convallibus, cœmiteriis, sub patibulis, & ubicunque multa computruere cadavera, unde exurgunt fumi pingues, crassi & viscosi, sed minus calidi, quam ut in supremam aëris regionem ferantur: qui ita continue exeuntes incenduntur per collisionem, ut dixi, sicut ex duobus collisis silicibus elicitur ignis.

§ 3. Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ *Lunaria.* vulgo Lunaria dicitur,& folliculo rotundo semina includit: Is noctu apertus, usqueadeo lunæ radios admittit, ut lucens videatur stella. Loci incolæ id videntes, tanquam spectrum maleficum fugiunt. Hac veneficia quidam parant. Hac dæmones irritant. Hac suum Mercurium fixum stabilemque reddunt Chymici. Lunariam Græcam nominat doctissimus Gesnerus.

§ 4. Sosigenes Alexandri præceptor, tertio volumine de Visu, rationem afferre conatus est,quamobrem aliqua collucere in tenebris videantur. Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris & quinti elementi participant. Ea cognatione fieri, ut admotum sibi aërem, aut perspicuum aliud,corpus illuminent. Quod autem id maximè noctibus faciant, rationem esse, quia tum majus lumen absit. Alioquin evenire interdiu, ut exiguum eorum lumen quasi exolescat& offundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent, aërem proximum & circumfusum leviter sublustrant: non ita tamen ut alia item possint videri, sed ut sola se vendicent à tenebris. Atque hoc facit exilitas portionis ejus, è qua proficiscitur manatque lumen. Nam & ipse quoque ignis, quamvis splendorem suum latius & diffusius mittat, adeo ut afferat etiam alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vix sufficit.

§ 5. Sic multa sæpe pro miraculis habentur,& præter naturam rerũ accidere putantur in hominibus, quæ tamen & naturalia sunt,& sæpe fiunt. *Res naturales μιξογενό- [illegible]* Ut quod Servio Flacco, Q. Calphurnio Coss. Romæ infans genitus fuerit posteriore naturæ parte solidus: & alius Sergio Galba, M. Scauro Coss. Nursiæ, qui, voce tamen missa, expiravit: & Fesu-

& Fesulis C. Perpenna, M. Perpenna Coss. ex ancilla. Nos enim in medicis nostris observationibus raris neque novum hoc esse docuimus, ut puer nascatur sine foramine naturæ, quod excrementum aut humorem aut aliud transmittat, neque ratione naturali, neque remedio carere. Ut nec illud, quod fœmina mutetur in marem, quod infra lib. I v. cap. 24. pluribus explicabo: licet dæmoniacum esse forte putent plerique. Huc quoque facit lib. IV. 16.

Lib. de Incant.

§ 6. Quamplurima insuper imperitioribus visa miracula, manuum expedita agilitate & industria quotidie ab histrionibus & joculatoribus fieri videmus, miramurque. Narrat Pomponatius, se Mantuæ & Patavii quendam ejus generis hominem Reatium nuncupatum vidisse, qui incredibilia operabatur, eaque dæmonum arte perfici, vulgo credebantur. Quare ab hæreticæ pravitatis inquisitoribus subditus quæstionibus, bona fide occulto ostendit fraudulentas esse suas actiones, merasque manuum agilitates, & à multis, secreta intelligentia colludentibus, peragi. Proinde dimissus, interimitur tandem à quodam, quem deceperat.

Miracula manuum dexteritate à circulatorib. edi videntur.

Turca circulator.

§ 7. Turca quidam passim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ videnda populo exhibebat, manuum dexteritate peracta opera, pistillum ferreum prægrandem pugni illisione, item sola manuum contorsione infringere videbatur.

§ 8. Quidam circulatoriæ artis non imperitus, mihi alias fassus est, in ejusmodi miraculorum exhibitione fucum ab his joculatoribus foveri, quod prius idonea ad ejusmodi spectaculum appararint organa: quæ manuum celeritate, dum spectatorum oculos sermone vario in se defixos sevocant deluduntque, multipliciter variant.

Insignis impostura circulatorum.

§ 9. Insignem hujus factionis hominum imposturam joculatem recenset Julius Scaliger, uti & Matthiolus. In vinum radicis cujusdam pulverem, cujus gustatu fauces convelluntur, immiscent: &, cui fucum facere volunt, jubent, ut in hoc vino intinctum digitum, quasi prægustandi causa, sugat: Tum ilico digitum in vino madidum in os inditum, sibi mordicus non sine dolore & clamore premit invitus. Interea perinde atque blanditiis mœrentem consolatur circulator, temporum carpique arterias alio quopiam oblinit medicamento: deinde nummum in terram projectum ut tollat, hortatur. Ibi ille pronus, primum sese nequit attollere: mox, unguinis vi amens factus, concidit: statimque ejus more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur simul se fluctibus obrui. Ergo à cir-

à circulatore erigitur: deinde quasi se vindicaturus, primum maleficium obliquo & torvo vultu exprobrare, mox hominem aggredi videtur: postremo fugientem circulatorem persequi, donec absterso tandem illiti medicamenti veneno, ad sese redeat. Menti autem restitutus, quasi qui evaserit è mari naufragus, capillum vestimentaque veluti vela torquere exprimereque, brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæc non sunt fabulæ. Non enim multorum desunt testimonia, qui viderunt, quique imposturam suspicantes, suis & amicorum famulis (quod Pragæ contigit) hæc fieri jusserunt.

§ 10. Funambulorum præterea, sive schœnobaton, gressus æquilibres vel æquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati, naturæ miracula augere solent. Fuit talis superioribus annis per omnem Italiam satis notus, Venetianello cognominatus, eo quod & Venetus natus, & parvæ staturæ esset. Is non solum in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ fuit, ut modo sacco insutus, liberis tamen manibus, quibus æquilibrium dirigebat, modo unicuique pedi pelve rotundissima supposita, modo pilis magnitudinis ovi durissimis ac rotundissimis plantæ pedum subligatis, funi à palarii Bononiensis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrime ingrederetur: sed ejus etiam roboris ac firmitatis, ut posset ossa crassissima crurave boum in genu illisa confringere: tres clavos ferreos, crassos, ut digitus auricularis, manibus sudario involutis contorquere simul velut igne maceratos: trabem longum viginti pedes & amplius, crassum vero pedem unum, humeris impositum aliquandiu erectum sine manuum ope gestare, ex unaque scapula in alteram trajicere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus jureconsultus, omnium prædictorum oculatus cum aliis compluribus testis.

Funambuli.

Venetianellus.

In animalibus quædam artificialia quandoque videri dæmoniaca.

CAP. XIX.

Miracula in brutis.

Joan. Leo in Afric. descript. lib. 8.

QUID? in ipsis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit revera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cum ejusmodi multa quotidie vulgo repræsententur, tum plerumque histrionum quispiam, ubi nonnihil præsultaverit, ad asinum con-

H versus

versus alta voce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nunc Memphis vocatur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferenda. Tum asinus repente in solum prolapsus, pedes in aërem attollit, ventrem turgefacit, atque oculos non secus claudit, quam si exanimis esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixe rogans ut ad alium emendum sibi subsidium impertiant. Coacta viritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinum mortuum. Helluo enim pauperratis domini sui conscius, hoc de industria confingit, ut munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum conversus, ut evestigio resurgat, monet. At ille dum se non dimovet loco, frequenti fustuatio cæditur. Quo nec excitato, fabulam repetit histrio, & iterum ad plebem inquit. Scitote Sultanum edictum tulisse, ut cras populus omnis spectandi triumphi causa civitatem exeat, ac omnes fœminæ venustæ & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, iisque vicissim avenam & præstantem aquam Nili præbeant. Vix hæc verba absolvit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodato petiit elegantem hunc meum asinum pro deformi & vetula sua uxore. Ad hæc verba asinus veluti dolens, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum se fingit. Tum histrio: Tibi itaque arrident juvenculæ? Asinus caput inclinans, annuere videtur. Age igitur, hic plurimæ sunt juvenculæ, indica, quæ tibi præ cæteris placeat. Asinus spectatorum coronam conspiciens, fœminam honestiorem seligit, ad eam procedit, & capite contingit. Spectatores multo risu & clamore: Heus, inquiunt, asini mulier.

Asini mira docilitas.

§ 2. Sunt & qui camelos ad certos modos saltare docent. Camelum juvenculum per semihoram in loco instar hypocausti præparato, cujus pavimentum igne calefactum sit, constituunt. Tum pulsante quodam foris tympano, camelus non ad sonum, sed ob ignem subjectum, quo pedibus offenditur, modo crus unum, modo alterum, veluti saltatores, erigit: Cui exercitio per annum vel menses decem assuetus, in publicum deductus, audito tympano, temporis quo calorem sub pedibus sentiit reminiscens, confestim saltat: ac supra idem pavimentum consistere se existimans, pedibus alternatim reductis saltare videtur: atque ex usu naturam formans, id perpetuo observat.

Joan. Leo African. Histor. lib. 9 Cameli saltatio.

§ 3. Ma-

§ 3. Mahometus, ex disciplina præceptoris sui Sergii monachi, columbam assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quam Spiritum sanctum impostor simulabat, & eam sibi secreta Dei consilia nunciare jactabat, quoties ob pabulum ad aures advolaret. Hoc impia plebs non animadvertebat, delusa scilicet à dæmone, cujus intererat his fundamentis exædificari sectam infandam. Columbam autem illam, quæ S. Athanasii per urbem euntis aures prætervolabat, statim hæretici & Arriani schismatici sic accipiebant, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu profecto ejusdem artificis, quo suspectam ejus doctrinam redderet. *Columba Mahometi.*

§ 4. Cæterum, ut gentem suam ventri somnoque deditam homo subdolus Mahometus porro magis falleret, taurum quendam nutrivit, qui pabulum ex solius Mahometi manibus capere consuevit. Huic intra cornua librum impiissimum à se conscriptum, Alcorani titulo, colligavit, & astante simplici plebe altiori voce in abdito quodam loco latentem evocavit. Cumque multa de legibus declamasset, erumpens subito taurus, multis ab eo prostratis volumen per mediam plebem in manus Mahometi deponit, veluti cœlitus missum munus. Quod nebulo reverenter accipiens, quædam ex iis populo mox explanavit. Hoc commento se regem, Sergium prophetam fecit Columba enim literis aureis schedam sic inscriptam attulit in collo suo: Quicunque tauro jugum imponet, rex esto. Sergio jugum adferente, Mahometus id tauro facile imposuit: & ut rex à plebe divino munere datus salutatur. Ita Alcoranus sacrum volumen esse creditur. Adeo hæc omnia divina putabantur. *Taurus Mahometicus.*

De diaboli machinationibus & earum fine pauca Patrum sententia, & quarundam index: ac quare dæmones hominibus adversarios constituerit Deus.

CAP. XX.

Ut porro latius dæmonum innotescant studia, citiusque finiam, adhuc paucas huc spectantes, nec ad nostram institutionem inidoneas Patrum sententias obiter annectere placuit.

§ 2. Amare, docet D. Clemens, immundos spiritus inhærere corporibus hominum, ut ipsorum ministerio cupiditates suas expleant: & ad ea, quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, *Li. 2. Recog. Cur hominum corporibus se immergere cupiant dæmones.*

H 2 suis

suis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro vasa dæmonum.

§ 3. Et lib. 4. Dæmones habere desiderium immergendi se corporibus hominum, hæc causa est: Spiritus sunt, habentes propositum conversum ad malitiam. Per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatum; eos tamen, qui peccandi propositum gerunt. Qui dum videntur naturæ necessaria velle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in semetipsos dæmonibus faciunt locum. Donec autem naturæ mensura servatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia ingrediendi in homines facultatem eis non tribuit. Ubi vero aut mens ad impietatem declinaverit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam voluntate & proposito eorum, qui se ita negligunt, invitati, quasi adversum eos qui à Deo positam legem solverint, accipiunt potestatem.

Quomodo in corpora ingrediendi locus detur dæmonibus. August. super homil. 3.

§ 4. Et post: Dæmones quantum viderint fidem in homine crescere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte resederint, cum tempus invenient, cogitationes subjiciunt cordibus hominum: & illi nescientes, unde hæc veniant, suggestionibus dæmonum, quasi animæ suæ sensibus, credunt. Suggerunt ergo aliis, occasione corporeæ necessitatis, delicias sequi: aliorum iracundiam excusant per abundantiam fellis; aliorum insaniam nigri fellis vehementia colorant; sed & stultitiam quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuant. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula molesta esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuumque redundantia. Qui cum justo amplius sumuntur, abundantia eorum, quam decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in venenum quoddam. Idque in visceribus venisque omnibus sentinæ in modum redundans, motus corporis insanos reddit, & turpes.

§ 5. Cyprianus in serm. 2. de Zelo & livore: Circuit ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidens muros explorat & tentat, an sit aliqua pars membrorum minus stabilis & minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut sonus dulciori auditu solvat & molliat Christiani vigorem. Linguam ad convicium provocat, manus injuriis lacessentibus ad petulantiam cædis instigat. Ut fraudatorem faciat lucra

lucra opponit injusta? Ut animam pecunia capiat, ingerit perniciosa compendia; honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostendit falsa, ut vera subripiat. Et quum latenter non potest fallere, exerte & aperte minatur, terrorem turbidæ persecutionis intentans, ad debellandos Dei servos inquietus semper, & semper infestus, in pace subdolus, in persecutione violentus.

§ 6. Idem lib. I. epist. 8. Vitate linguam diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mentitur, ut fallat; blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tribuat: vitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoque verba ejus, & venena manifesta sunt. Pacem pollicetur, ne perveniri possit ad pacem. Salutem promittit, ne, cui promittit, veniat ad salutem. Ecclesiam spondet, quum id agat, ut, qui illi credit, in totum ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorum vanitate, ubi de Romanorum diis & de dæmone Socratis quoque agitur, hæc leguntur: Spiritus insinceri & vagi, qui postea quam terrenis vitiis immersi sunt, & à vigore cœlesti terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere.

§ 7. Docet Augustinus, De doct. Christ. II. 24. illos spiritus, qui decipere volunt, talia procurare cuique, qualibus irretitum eum per suspiciones & consensiones ejus videant. Recte itaque Lactantius: Illicita, inquit, desideria immittit dæmon, ut aliena contaminent, quibus habere propria sine delicto licet. Objicit quippe oculis irritabiles formas, suggeritque fomenta, & vitiis pabulum subministrat: tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat ac commovet, & naturalem illum incitat atque inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatumque decipiat.

§ 8. Eadem sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christanus: ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρὶ πορσαίνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον; Si quando dæmon cuipiam comparet mala, mentem labefactat prius. Tatianus scriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμυημένων παρ' ὑμῶν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι. Dæmones, ait, in multum scelus prolapsi, animas apud nos initiatorum per inscitias & apparentias deceperunt.

§ 9. Proinde voluit Deus (authore Lactantio de Vero cultu VI. 4.) qui homines ad hanc militiam genuit, expeditos in acie stare: & intentis acriter animis, ad invisibilis hostis insidias vel apertos impetus vigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solent, va-

tiis captat artibus, pro cujusque natura & moribus sæviens. Aliis enim cupiditatem insatiabilem immittit, ut opibus suis tanquam compedibus illigatos à via veritatis excutiat. Alios inflammat iræ stimulis, ut ad nocendum potius intentos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut voluptati & corpori servientes, ad virtutem respicere non possint. Aliis vero inspirat invidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, nisi eorum, quos oderint, felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerendos magistratus omnem vitæ suæ operam curamque convertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut provincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici velint universi generis humani. Quos autem pios videt, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis vero, qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat veritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes vias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumque authorem malorum vincere, illuminavit nos Deus, & armavit vera cœlestique virtute.

§ 10. Et in procemio de Opificio Dei: Ille colluctator & adversarius noster, scis quam sit astutus, & idem sæpe violentus. Is hæc omnia, quę illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiant, ne possint hominis provisione vitari. Ejus cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & universa vitia. Hæc blanda sunt, & lasciva, & sensus voluptate demulcent, statimque, ut apparuerint, ad usum sui provocant. Et apud Synesium: Mortalium calamitates epulæ sunt malorum dæmonum.

In epist. ad Damasum.
Cibus diaboli.
Lib. 1. de providentia.

§ 11. Eleganter iterum Lactantius: Hi spiritus, inquit, contaminati ac perditi per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, terroribus complent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos venerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui, quoniam spiritus sunt tenues & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occulte in visceribus operti valetudinem vitiant, morbos citant, somniis animos terrent, mentes furoribus qua-

Lib. 2. cap. 1[illegible] de Orig. err.
Genii.
Dæmones.

cnatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere. Idem II. 17. & III. 29.

§ 12. Diaboli opera sic explicat Alcimus in lib. de Peccato originali:

Sed quod vivaces portendit in abdita sensus,
Quodque futura videt; rerumque arcana resignat,
Angelici fervens superest natura vigoris.
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerumque manus ac tela gubernat.

§ 13. Cæterum, ne prolixiori sententiarum catalogo, in explicandis dæmonum conatibus mire variis monstrosisque, delicatulo lectori nauseam concitem, nec defuisse videar, quibus confirmatior ventriculus multiplicia ejusmodi condimenta appetit & amplectitur, loca solummodo præcipua, ubi cumprimis eorum essentia, affectus, potentia, studiorum perversitas, fraudulentæ artes & inexplicabiles furiæ apud scriptores antiquos deteguntur, commonstrabo, ut eorum quæsita lectione satiari queant, quibus fuerit lubitum. Erunt autem alia, quam hujus libri cap. 2. recensentur.

§ 14. Epiphanius lib. 2. tomo 2. & libro 3. tomo 1. Faustinus libro 1. de Fide contra Arrianos. Dionysius de Divin. nomin. cap. 4. Athanasius de Beatudine filii hominis. Ambros. Epist. x. 80. & 84. Augustinus de Civit. Dei lib. v. 9. VIII. 22. IX. 18. 20. X. 21. Quæstionum veteris & novi Testamenti quæst. II. 27. 98. In Joan. tract. 49. In Apocal. homil. 10. Item Genes. XI. 16. De consens. Euangelist. III. 3. De spir. & an. cap. 17. 26. 28. symbolo ad Catechum. II. 1. Chromatius in cap. 5. Matth. Theophilactus in Matth. cap. 12. in Marci cap. 1. in Joan. cap. 10. in Luc. cap. 10. 13. 14. in epist. ad Coloss. cap. 2. Idem ad Philip. cap. 2. ad Thessal. cap. 3. item super Abacuc cap. 1. 2. in Nahum. cap. 2. Basilius epist. 141. & in serm. de exhortatione ad baptismum. Greg. Nyssenus orat. 11. de pauperibus amandis. Leo serm. 6. in nativit. Dom. Theodoretus in dial. tertio Impatibili, & in 11. cap. ad Corinth. epist. 2. Eucherius lib. 4. in libros Regum. Isychius libro. 5. in 16. 18. capita Levitici. Chrysostomus homil. 53. in 28. cap. Genes. Item de Lazaro: in secundum cap. ad Ephes. Cyrillus in Levit. lib. 3. & lib. 4. contra Julianum. Olympiodorus in Ecclesiasten capite. 4. 7. 9. Cassio-

7. 9. Cassiodorus in cap. 3. Cantic. Philastrius in Catal. hæreticorum. Maximus in homil. hyemali. Marcus heremita. Salonius in Ecclesiasten. Synesius lib. 1. de Providentia. Gregorius in 1. cap. Job. lib. 2. cap. 4. in 5. cap. Job. lib. 6. cap 16: in 10. cap. Job, lib. 9. cap. 25: in 19. cap. Job. lib. 14. cap. 18. in 30. cap. Job. lib. 20. cap. 22. in 37. cap. Job. lib. 27. cap. 17. in 39. cap. Job lib. 30. cap. 13. item lib. 31. cap. 17: & in 40. cap. Job. lib. 32. cap. 11. & lib. 33. cap. 8. Idem lib. 2. in 3. cap. 1. Reg. & lib. 4. in cap. 10. primi Reg. Item lib. 5. in 11. cap. 1. Reg. lib. 5. in 13. cap. 1. Reg. & lib. 5. in 14. cap. 1. Reg. item in Cantica Cant. in Ezechiel. lib. 1. homil. 2. 3. 12. item in Euangelia hom. 11. 14. 23. 27. 39: in Psalmos pœnitential. & libro. 2. indict. 10. epist. 22. lib. 4. indict. 13. epist. 38. & lib. 2. Moral. in Job, cap. 26. 40. 41. Rabanus in admonit. ad populum, quam Reghinario chorepiscopo misit, & lib. 3. in Ecclesiasticum, cap. 1. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. in eundem, cap. 3. 9. lib. 8. in eundem, cap. 7. & lib. 9. cap. 1: lib. 4. de serm. propriet. cap. 10 Haymo super 7. cap. Oseæ: item super cap. 3. Cantici Cantic. idem super 17. Psal. Idiota cap. 2. contemplation. de morte. Angelomus in 4. cap. lib. 1. Reg. Remigius in Psal. 30. de duobus diaboli laqueis, quibus insidiæ fiunt fidelibus, nimirum terrore & errore: & in Psal. 71. Smaragd. in Euang. Luc. cap. 8. in Joan. cap. 14: in epist. Pauli ad Ephes. cap. 4. Radulphus lib. 6. in Levit. & lib. 20. cap. 2. in eundem. Berno lib. de contemn. divinat. dæm. Anshelmus in Euangel. enarrat. & in 11. cap. 2. ad Corinth. Rupertus lib. 1. in Joan. cap. 1: lib. 6. in eundem, cap. 6 item lib. 9. & lib. 11. cap. 14. & lib. 12. cap. 16. in eundem: lib. 2. in Matth. cap. 2. lib. 7. cap. 8. & lib. 13. cap. 26. in eundem item lib. 5. in Apocalyps. cap. 9: lib. 7. cap. 12. & lib. 11. cap. 20. in eandem. item lib. 2. in Zachar. cap. 5. & lib. 1. in Abacuc, cap. 1. Hildegardis lib. 2. visione 1. 6. Bernardus serm. 17. & 32. super Cantic. serm. de diversis affect. animæ. Petrus Blesensis epist. 49. Lombardus lib. 2. dist. 3. 8. Petrus Cluniacensis lib. 1. de Miraculis, cap. 14. 17. & lib. 3. epistol. 24. Barth. Anglicus. lib. 2. de proprietatib. rer. cap. 20.

Machinationum diaboli finis.

§ 15. Miraculorum vero, machinationum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & velut ex professo alius, quam erroris furorisve

furorisve manifeste impii, blasphemi, & in Deum contumeliosi, aut sceleris alicujus confirmatio præceptiove, aut approbatio vel porrectio?

§ 16. Hunc autem, Lactantio teste, constituit homini Deus adversarium, nequissimum & fallacissimum supiritum, cum quo in hac terrestri vita sine ulla securitatis requie dimicaret. Nam ut victoria constare sine certamine non potest: sic nec virtus quidem ipsa sine hoste. Ita quoniam virtutem dedit homini, statuit ei econtrario inimicum, ne virtus torpens naturam suam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere pervenire.

De opif. Dei, c. 19. 20. Quare dæmonem hominibus adversarium constituerit Deus.

§ 17. Sic & Theophilactus: Quia certamen est vita nostra, noluit Deus extra hanc vitam dæmones esse, ut certantes nobiscum nos probatiores monstrarent. Nam si non essent adversarii, neque coronæ essent, uti subjicit in Luc. cap. 8. Similiter & Berno de divination. dæmon. contem. Neque diabolum removit à principatu mundi hujus: quia adhuc opus est opera ejus ad exercitia certaminum & victoriarum beatorum. Si enim dæmonibus auferatur libertas arbitrii, nullus ultra oppugnabit athletas Christi. Nullo enim oppugnante, nec certamen aliquod erit: & sublato certamine, nullum erit præmium, nulla victoria.

In Marc. capite 5.

Nomina diaboli, ipsius studium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis.

CAP. XXI.

Sua vero nomina apte ipsius studium & fabricam prodentia, sortitur diabolus tum alibi, tum maximè in sacrosancta Scriptura: quæ hic recensere lubet, ut, præter nomenclaturas supra recitatas copiosius, quibus Deum mentiebatur Satan, ejusque sibi honorem assumebat, denominationibus nunc his, qualis est affectu & opere, cognoscatur plenius. Ipsa siquidem nominum diversitas, diversa illius vitia commonstrat, cui nomina mille, mille nocendi artes. ne quis præter ordinem, novum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur.

§ 2. Elephas ubi in Jobo describitur, Behemoth vocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θηρα. Et quidem plurali numero, designatur ejus vastitas. Sub allegoria vero elephantis, Satanæ potentia do-

Behemoth. Job. 40. Dæmonum nomina, ipsorum studia prodentia.

tia do-

tia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Jobo inquit) fœnum comedat ritu bovis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce virtus ejus existit in lumbis ejus, & robur illius in umbilico ventris sui. Illecebris enim venereæ voluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipue sentitur, frequenter impugnat. Ossa ejus velut fistulæ æris, & cartilago ejus quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoveri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta tegunt umbra sua Hoc illud est, quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidiis in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Psal. 9.

Leviathan. § 3. De Leviathan idem fere aliis verbis prædicatur, quod de Behemoth: & vis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atque versuta: quæ utique cuncta humana subverteret, nisi divini arbitrii habenis coerceretur. Vide integrum Jobi caput 40. & 41. Sonat autem Leviathan, sibi traditus, vel appositio: qui verbo Dei & rebus quibuscunque addit: Esajæ 27. Job. 3.

Asmodæus. § 4. Asmodæus, spiritus vel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, sive ignem mensurans: Tob. 3.

Mammona. § 5. Mammona, voce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut divitiæ: Matth. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo servire queant, cum mammonæ cœperint famulari.

Diabolus. § 6 Diabolus Græcis, calumniator. Matth. 4. Joan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius.

Dæmon. § 7. Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth, 4. 7. 8. 9. 12. 15. 17. Marc. 16. Jac. 2. ἀπὸ τοῦ δαίω, scio. Plato quoque in Cratylo arbitratur ex Hesiodi sententia, dæmones quasi δαήμονας dici, hoc est, prudentes & scientes. Sic autem eos dici ob terrorem, vult Eusebius. Philo de mundo: ἀγγέλους vocat Moses apposito nomine, quos ἥρωας καὶ δαίμονας Græci appellant.

Cacodæmon. § 8. Cacodæmon, perverse sciens. Quoscunque vetustas deorum cultu venerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id est, nocentissimus, in Symposio septem sapientum.

Satan. § 9. Satan, Hebræis à שטן adversarius, qui obsistit atque obturbat: Job. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas, Matth. 4. 12. 16. Marc. 1.

Marc 1. 3. 4. 8. Luc. 10. 11. 13. 22. Joan. 13. Apocal. 12. Basil. in concione, Quod Deus non est autor malorum. Licet Moses Barcepha Syrus à סט Sat, quod Syris & Chaldæis significat recedere, deducat in lib. de Paradiso parte 1. cap. 28.

§ 10. Abaddon Hebraice, perditor, aut perdens: Græce ἀπολλύων, Apoc. 9. *Abaddon. ἀπολλύων.*

§ 11. Deus hujus seculi, sensus incredulorum excæcans: 2. Corinth. 4. Uti in Psalmo: Dii gentium dæmonia. sic & Ephes. 6. κοσμοκράτορας Paulus vocat impios hos spiritus. Deus dicitur: ut, Quorum deus venter est: quemadmodum Augustinus annotat adv. Faustin. XXI. 2. non enim simpliciter deus est, sed illis deus existit, qui Christo illum anteponunt, ut ait Cyrillus. Et hæc, ne duos cum Manichæis deos faciamus.

§ 12. Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum hujus seculi, spirituales astutiæ in cœlestibus, à Paulo inscribuntur hi spiritus: Eph. 6.

§ 13. Legio, quia multi sunt: Mar. 5. Luc. 8.

§ 14. Princeps, cui potestas est aëris, qui est spiritus nunc agens in filiis contumacibus: Ephes. 2.

§ 15. Princeps hujus mundi: Joan. 8. 12. 14. 16. Habens mortis imperium: Heb. 2. Qui seducit totum terrarum orbem: Apoc. 12.

§ 16. Rex super universos filios superbiæ: Job. 41.

§ 17. Celsitudo quæ tollitur adversus cognitionem Dei: 2. Corinth. 10.

§ 18. Adversarius noster diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. 1. Pet. 5.

§ 19. Homicida ab initio, qui in veritate non permansit: mendax, & pater mendacii: Joan. 8. Author peccati: 1. Joan. 3.

§ 20. Spiritus, Act. 16. Spiritus Dei, propter ministerium dicitur tanquam Dei carnifex: spiritus Dei malus, 1. Reg. 16. Spiritus nequam, malus, 1. Reg. 16. Act. 19. Pessimus, Jud. 9. Spiritus mundi, 1. Corinth. 2. Spiritus ad vindictam creati, qui in furore suo confirmaverunt tormenta sua, & in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, confundent, Eccles. 39. Spiritus, qui non confitetur Christum in carne venisse, spiritus Antichristi: 1. Joan. 4. Spiritus Ægypti, & vertiginis, qui fecit errare Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius &

vomens: Esajæ 19. Spiritus fornicationis, Oseæ 4. Spiritus Pythius, vel divinationis: Levit. 20. Act. 15. Spiritus mendax. 3. Reg. 22. Spiritus immundus: Zach. 13. Matt. 10. 12. Marc: 3. 9. Luc. 6. 9. 11. Act. 5. Apocalyp. 16. Spiritus impostor: 1. Timoth. 4. Spiritus dæmoniorum: Apoc. 16. Spiritus mutus & surdus: Matth. 9: 12. Marc. 7. Spiritus iræ vel furoris, Job. 4. Psalmo 17. Spiritus soporis: Esajæ 29. Spiritus timoris: 2. Timoth. 1.

§ 21. Angelus nuncius & minister, Job. 4. 1. Corinth. 6. Roman. 8. 2. Pet. 2. Epistol. Jud. Angelus Domini: Psal. 34. Ita vult Hieronymus, 1. Paral. 21. Angelus vel nuncius satanæ: 2. Corinth. 12. Angelus crudelis: Proverb. 17. Angelus abyssi: Apoc. 9. Habens iram magnam: Apoc. 12.

§ 22. Accusator sanctorum fratrum, Apocalyp. 12. Loliorum seminator, Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Tentator, ὁ πειράζων, Matth. 4. 13. 25. Luc 4. 8. Joan. 6. 8. 13. 1. Thess. 3. Ultor, Psal. 8. Fortis, armatus, atrium tenens. Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Hostis, Psal. 8. Malus, Ephes. 6. 1. Joh. 2. Malus ille, Matth. 13. Quoniam omnium scelerum princeps est & inventor, per excellentiam vocatur ὁ πονηρός. Inimicus, Luc. 10. Invidus, Sapient. 2. Meretrix Babylonica, bestia habens septem capita, &c. Apoc. 13. 14. 16. 17. 18. Abominatio desolationis, Matth. 24. Dan. 9.

§ 23. Venator: illius astus, laqueus: timor nocturnus, sagitta volans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum, Psal. 90.

§ 24. Volucres cœli, Matth. 13. quia semen verbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis vomere proscisso cecidit, rapiunt protinus, & absumunt. Aquila, Oseæ cap. 8. Si exaltatus fueris ut aquila: Haymo. Aspis & basiliscus illis dicitur, quos primo congressu superat. Aspis quippe morsu, basiliscus aspectu statim perimit, Psal. 90. Leo, quia aperto marte nos invadit, ut dilaniet. Draco, quia occulte nobis insidietur, viroso afflatu perdens, Esajæ 13. 34. Psal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem justo promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Draco magnus, Apoc. 12. propter insidiarum multitudinem. Draco rufus, Job. 41. propter homicidium. Serpens, scorpio: Genes. 3. Luc. 10. Mera enim venena sunt,

sunt, quicquid diabolus suadet. Unde tamen suos liberat Salvator, dicens: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. Serpens antiquus, Apoc. 12. propter occultas insidias & seductionis diuturnitatem. Serpens tortuosus, Esajæ 27. *Luc. 10.*

§. 25. Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, corvus, struthio, onocentaurus, satyrus, lamia, milvus, ululæ vel ziim Hebraice, Esajæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epistola ad Damasum.

§ 26. Locustæ similes equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, quia superbi: facies earum velut facies hominum; & capilli sicut capilli mulierum, quia utrique sexui insidiantur: & dentes quasi leonum, quia quos vicerint, perimunt: loricas sicut loricas ferreas habent, quia in malitia obduruerunt: aliis perstrepunt, quia velociter omnia permeant: caudas scorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem, angelum Abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Apocal. 9.

§ 27. Eodem modo & apud Ecclesiasticos scriptores varia diabolo imponuntur nomina. Bestiam intelligibilem appellat diabolum Isychius, quæ capit homines cautelam & custodiam suam negligentes: probatque testimonio Petri, Adversarius vester, &c. lib. 2. in 7. cap. Levit. Et libro 7. in cap. 26. Levit. Dæmones sunt bestiæ ex simili malicia, primum sicut latentes, deinde ut venenum importabile & mortiferum habentes. Bestia terræ, Gregor. VI. 16. in cap. 5. Job. Serpens Assyrius ille draco, omnem humanam libertatem servituti suæ subjecit: Andr. Hierosolymitanus. Coluber antiquus, Rabanus lib. 5. in Ecclesiastic. cap. 1. Pardus, Rabanus lib. 6. in Ecclesiastic. cap. 9. Ursus, ob crudelitatem, Giselbertus in lib. Altercat. cap. 19. Lupus spiritualis inimicus, Theophil. in Joan. cap. 10. Serpentem Luciferi, veneni productorem, ferocem belluam, leonem humanis carnibus viventem, ac basiliscum appellari in scriptura, scribit Euseb. de Demonst. Euang. III. 5. Corvus, Beda III. 8. Apostata angelus, Rabanus de Serm. propriet. I. 5. In Ecclesiastic. VI. 3. Fur, adulter, Beda lib. 2. in Job. cap. 7. Lapis caliginis, idem lib. 2. cap. 1. Hypocrita & simulatus, idem III. 3. Umbra mortis, I. 12. Mors, Concilium Toletanum 12. cap. 11. Desertrices potentiæ, Greg. Na-

zianzenus. Sophista, maleficus, idem orat. I. de Reconcil. monach. Senex, stultus rex, Salonius in Ecclesiasten. Peccatum, Theodoretus in cap. 7. ad Rom. Jumentum iis, quos luxuria inflammat: avis iis, quos superbia evehit: Greg. Moral. XIV.

Diaboli membra & expressa imagines.

§ 28. Plerisque tamen hisce nominibus Satanæ quoque membra nuncupari possent: velut Joannis sexto, Judas diabolus à Christo nominatur. Sunt & ejus figuræ imaginesque expressæ, Pharao, Antiochus rex Babylonis, Assur & omnes impii.

Nomina dæmonum ex actionis varietate apud Ethnicos: distincta quoque ex officiis apud Latinos: Dæmones familiares, Virunculi terrei & montani, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilitiorum & poëticorum dæmonum nomenclaturæ.

CAP. XXII.

DIVERSE ad hæc pro actionis varietate frequenter Ethnici dæmonio commutarunt nomina: ut quod variis formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis jubente Hecate obversatur, ἔμπουσαν nominant: quemadmodum Aristophanis interpres docet. Nominis ratio est: quia uno incedat pede, ut Eustachio placet: vel (ut aliis) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamenta dicuntur quoque à Græcis Hecatæa, quod ab Hecate immittantur.

De spiritib. quoque aliis Suidas in dictione ἔμπουσα.

Hecataa.

δείκελος.

κοβάλοι.

§ 2. Δείκελον etiam vocant, quod terrorem incutiat repræsentatione vel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites. Sunt quos κοβάλους nuncuparunt, quasi dicas ludificatores. Qui vero dæmon intervertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum, si impenderent, maturare, atque in capita nostra cogere, & velut per præcepsagere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabatur, ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα χωρῦντα τὰς ἄρας appellarunt antiqui. Qui ad vitæ tædium & dispendium urgent dæmones, παρέδρους, assessores illis vocantur. Diabolicam virtutem, cujusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotavit Eusebius: & sic deinceps.

πάρεδροι.

Ternistratores.

§ 3. Ternistratores dicuntur etiam dæmones, quod triplici calle ad

le ad animarum properent interitum: verbo nempe, cogitatione, & opere.

§ 4. Ex officiis quoque dæmones distinxêre Latini. Ut hi, qui regionum administrationi præsidere censentur, ante recitati Penates dicantur: qui pacatius ædes possident, Lares: aut, si quando exterreant, domosque incursionibus infestent, Larvæ. Qui autem nobis singulis designati sunt, Genii mali. Item Manes, quos Græci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusque infestos fuisse Menander signat. Hos Lemures Latini veteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusæ. *Penates. Lares. Larvæ. Genii mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusa.*

§ 5. Sunt & ex Larum & Larvarum familia, qui vulgo nostrati dicuntur Terrei virunculi: jam, detectis nonnihil manifestis dæmonum imposturis, infrequentiores quam olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites: merito Lares familiares nuncupandi. Qui in domibus concubia potissimum nocte versantur, atque ministrorum munia peragere, auditui apparent, descendere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunque alia cuique domui consueta apparare, quum prorsus nihil faciant. Horum plerique rerum quoque futurarum ex occultis indiciis præscii, ea, quæ paulo post comperimus perfici, antea administrare audiuntur: ut etiam brevi adfore mercatores signis prænuncient, qui merces venales sint ablaturi. *Terrei virunculi.*

§ 6. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione justorum) observavi puer, admodum territus, una cum fratribus Arnoldo & Matthia: ubi quum in tabulato ingens lupuli asservaretur copia, si quando venturi essent emptores, præcedenti nocte per gradus dejici eo modo audiebantur sacci, quo veritatem subsequens ostendebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quum enim de rebus suis statuunt mercatores, aliquo mercium causa profecturi, de iis antea loquuntur, ingredique se earum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, sua his, ad quos contendunt mercatores ante ostendit ludibria, quam illi adveniant. Tempus siquidem suppeditat locorum distantia. Ita & prænovisse & prænunciare videtur dæmon, quæ jam fieri cœpta sunt.

§ 7. Alii tetrici sunt, familiam quocunque modo vel turbantes, vel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterranearum, ut Theo- *Tetrici familiares dæmones.*

Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdam versari fodinis, tradit vir eruditissimus, ac metallicarum rerum investigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit Annæbergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit, in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumvis argento dives esset. Flatum vero emittebat, ex rictu. Equi enim specie habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur visus. Ejusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiori loco maximæ illius concavitatis quondam feracis argenti collocavit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Judæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente.

In lib. de Animant. subterraneis.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

§ 8. Psellus certe, cum sex genera dæmonum definiat numero, hoc cœteris pejus esse dicit, quod ipsi amictui sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dæmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominant brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorum alii, ut etiam Græci, Cobalos vocant: quod hominum sunt imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, interim nihil plane efficientes.

Cabali.

§ 9. Alii virunculos montanos nominant, staturam significantes, qua plerunque apparent: nempe nani, tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum: id est, vittero indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non solent dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrant: &, quum nihil agant, se tamen in omni laborum genere videntur exercere, quasi modo fodiant venas, modo id, quod effossum est, in vasa infundant, modo machinam versent tractoriam. Quanquam vero interdum glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt. Nec lædunt unquam, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti.

Virunculi montani.

§ 10. Itaque non admodum sunt absimiles dæmonibus, tum his, qui raro hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent jumenta: quibus quod nostri causa benigne faciant, generique hominum sint, aut saltem videntur esse amici, nomen imposuerunt Germani (Gutelos siquidem appellant) tum Trulliis

Guteli.

Trullis vocatis, quos sexu tam mulieris quam viri ementito, cum apud alias nationes, tum maxime apud Sujonas in famulatu fuisse ferunt.

§ 11. Sed dæmones montani potissimum laborant in his specubus, è quibus metalla jam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus non deterrentur metallici: sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & vehementius laborant, eosque exoptant. *Dæmones montani.*

§ 12. Narrat Trithemius de quodam dæmone, qui familiaritate singulari hominum usus egerit in diœcesi Hildesiana, potissimum in episcopi aula, ubi culinæ ministeria obibat. Ipsius verba referam, fides rei sit penes lectorem. His temporibus spiritus quidam malignus in diœcesi Hildesheimensi multo tempore multis visibiliter apparuit in habitu rustico, pileo caput opertus, unde & vulgo Pileatum eum appellabant rurales, hoc est, ein Hedeckin, lingua Saxonica. Iste spiritus Hutgin multa mirabilia fecit, & delectabatur esse cum hominibus, loquens, interrogans & respondens familiariter omnibus, aliquando visibiliter, aliquando invisibiliter apparens. Neminem læsit, non prius læsus: sed injuriarum seu irrisionum memor, vicem irrogantibus sibi contumeliam impendit. *Spiritus familiaris.* *Hedeckin. Hutgin.*

§ 13. Cum Burcardus comes de Luca per comitem Hermannum de Winsenburg fuisset interfectus, & comitatus ipse Winsenburgensis in direptionem videretur expositus, præfatus spiritus dormientem in lecto suo Bernhardum episcopum Hildesheimensem accedens, eum excitavit, dicens: Consurge, ô calve, exercitum convoca, quia comitatus de Winsenburg, propter homicidium vacuus & desolatus, tuo facilè parebit imperio. Qui surgens, milites suos commonuit, comitatum invasit & obtinuit, quem Ecclesiæ Hildesheimensi de Imperatoris consensu in perpetuum conjunxit. Eundem quoque pontificem non rogatus idem spiritus sæpè de multis periculis avisare consuevit.

§ 14. In curia ejusdem præsulis frequens apparens, coquis ministrare plerunque satis diligenter consuevit, crebrosque in culina cum ipsis miscere sermones. Unde, cum jam ex consuetudine familiaris factus, à nemine timeretur, puerulus quidam in coquina serviens eum despicere, subsannare, & contumeliis afficere cœpit, & quoties potuisset, immunditias coquinæ in eum effudit. Qui cum sæpe magistrum coquinæ rogasset, ut puerum ab injuriis suis compe-

sceret, minitatus se tandem injurias ulturum, irridetur ab eo dicente: Tu spiritus es,& puerum times? Cui dæmonium respondit: Quia puerum tuum ad petitionem meam emendare contemnis, ego quantum illum timeam, post dies paucos tibi ostendam. His dictis, spiritus abscessit iratus. Non multo post, cum die quodam post vesperam puer solus in coquina fatigatus dormiret, venit spiritus, & suffocatum in frusta conscidit, ollæque impositum ad ignem coquere cœpit. Quod magister coquinæ cum percepisset, spiritui maledicere cœpit. Qui exacerbatus, assaturam postero die pro episcopo & curialibus ad ignem in verubus positam, compressis desuper bufonibus horrendis, veneno & sanguine eorundem aspersit. Rursusque contumeliis affectus, per pontem in foveam de alto illum præcipitavit. Supra muros civitatis & castelli vigilias nocturno tempore diligentissime peragens, omnes custodes vigilare coegit.

§ 15. Vir quidam longe profecturus, cum uxorem haberet impudicam, quasi per jocum dixit ad spiritum Hutgin: Bone socie, tibi commendo uxorem meam, donec revertar, vide custodias eam. Cumque viro absente cum adulterio mulier portionem suam poneret, & amatores multos successive tentaret, ita se spiritus iste invisibiliter medium semper interposuit, projectisque in terram de lectulo viris, nullum pervenire vel ad tactum ipsius fœminæ, taceo de commixtione illicita, permisit. Sic mulier singulis noctibus & fere singulis toto tempore horis novos semper introduxit amatores. Quos tamen spiritus, mox ut eam contingere tentassent, procul in terram projecit. Tandem revertenti marito, & adhuc longe à domo existenti, spiritus commissarius lætus occurrit, dicens: Gratus est mihi valde tuus adventus, quo liberer à tam inquieto labore, quem mihi imposuisti. Cui maritus: quis ergo tu es? Ego sum, inquit, Hutgin, cui pridem abiturus, uxorem commisisti tuendã. Ecce custodivi eam tibi, licet cum maximo & continuo labore, ab adulterio salvam. Sed oro te, ne illam mihi deinceps custodiendam tradere velis. Malo enim totius Saxoniæ porcos, quam unam ipsam uxorem custodire tuam, tantis me dolis circumvenire, tantis viis totque modis abuti suo corpore tentavit.

§ 16. Innumera quoque alia tam seria quam ridicula spiritus iste miracula fecit, quæ omnia nec facile scribi possunt, nec, si scriberentur, multorum credulitatem invenirent. Idiotam quendam & simplicem hominem clericum ad synodum citatum, per annulum

lum factum ex foliis lauri, aliis quibusdam additis, aliquanto tempore doctissimum reddidisse ferunt. Tandem à præfato episcopo Bernhardo per censuras Ecclesiasticas eliminatus, de provincia recedere compulsus est. *Si credere fas est.*

§ 17. Familiares quoque referuntur dæmones, privatorum hominum se nutum observare simulantes. Tali consiliario fretus legitur Socrates, quem Deum appellavit Apulejus: de quo peculiarem hujus vide librum, & Serm. 26. & 27. Maximi Tyrii philosophi Platonici. Unde hoc consequutus est, ut nihil suo juvante Deo vitæ finem veneno coactus sit facere. Quemadmodum Q. Sertorius, qui cervam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, consultricem habuit, nullo suæ deæ monitu edoctus, domestica fraude periit. Eadem ratione Numam quoque Romanorum regem, nympham Ægeriam coluisse, consuluisseque, memoriæ proditum est. *Dæmones familiares.*

§ 18. Pueri quoque incorrupti & violenter necati animam, adjuramentis ineffabilibus à se evocatam assistere sibi, & per eam omne quod juberet fieri, jactabat Simon Samaræus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut divinitatem suam mentiretur cautius. *Clemens. Recogn. 1.*

§ 19. Benedicti III. pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cujusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset, latitans, illum accusabat, quod ea nocte cum procuratoris filia concubuisset: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

§ 20. Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicujus notas vel gemitu vel strepitu vel pulsatione in claudenda clavis theca futuri cadaveris, sive etiam in commonstrando pullato funeris adhuc ignoti, subsequutori tamen comitatu, sub ipsa meridie vel alias ostentant.

§ 21. Ludibria insuper quædam diaboli ad nostræ ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelii, è superstitionum tenebris minus evolutam repurgatamque, in Germaniæ nostræ locis plurimis observabantur, familiaria adeo, ut publicæ Lemurum (Albas mulieres, & Sibyllas albas vernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprime infestum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. *Albæ mulieres. Sibyllæ albæ.*

§ 22. Quod etsi olim erat frequentissimum, cum Satanæ præstigis

giis nimium tribueretur, Christoq; ejus supplantatori ac nostro patrono unico ignavius adhęrerent animi, diabolo ludente, ridente, variisque artibus, quibus ad se imperitam multitudinem illexerat, impium cultum stabilienre: tamen post puriorem ferventioremque Euangelii prædicationem mentibus hominum insonantem, id usque adeo evanuisse, est quod Deo gratias agamus summas, ut ne levia quidem ejus vestigia videantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillæ in epistola sic scribentem: Quid causæ est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumus. § 23. Deumum nuncupatum cacodæmonem veneratur rex emporii Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factam à Deo potestatem judicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuique pro benefactis videlicet & malefactis mercedem meritam. Ejus imaginem, ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito *Navigat. v. 2.* diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludovicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi accedit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum vere maximum Tamerani appellant incolæ. *Tamerani.*

Agnan. § 24. Agnan vocatum dæmonem nunc hac, nunc alia forma videre Americos, ab eoque multum infestari, tradit frater Andreas Thevet Angoulesme, in observationibus suis in America cap. 35. & 36.

Grigri. § 25. Grigri dictum dæmonium apud eosdem in Canada & Guinea, maxime vero in eorum sylvis conspicitur.

§ 26. Habent etiam suos dæmoniorum sacerdotes aut vates, Pages vel Charoibes vocatos. Horum aliquis, postquam dies novem ab uxoribus abstinuit, in novo quodam tuguriolo, importatis ad victum, ut regio fert, necessariis, mundo lecto à virgine annorum duodecim straro, totus decumbit solus, semoto populo, invocans dæmonem quem Hovioulsira nuncupant, per *Hovioulsira.* horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremoniis. Facta deinde invocatione, dæmon randem accedit, inspirans quæ scire desiderabat vates. Exauditur etiam aliquoties advenienris strepitus & rugitus ab astanre populo, qui tum acclamat: Præcamur, ut vera proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo post rebus intus peractis prodit vates, ac à dæmone intellecta longe explicat.

§ 27. No-

§. 27. Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cum in obsessis nomen alter alterius haud ita pridem Hammonæ coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, vel plumifascem se nuncupati, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit. Ita qui scelestus & vaferas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum movebat, Elsæ familiaris, Hornuar se vocari dixit. *Vide lib. 4. cap. 11.* *Plumifascus. Planipes. Rosea arbor. Hornuar.*

§ 28. Dæmones fictitii & poëtici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Jupiter, Juno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in libro De universitate. *Dæmones poetici.*

§ 29. Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus sedulo & ardenter Deus per filium, ut nostros animos, nativum suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerque conservare dignetur. *1. Cor 3. 16.*

Distinctio dæmonum secundum Theologos & philosophos. Item bonorum & malorum dæmonum differentia.

CAP. XXIII.

SUNT etiam ex Theologorum schola, qui malos dæmones in novem distribuunt gradus, veluti ipsis novem angelorum ordinibus adversantes. Quorum primi, ψευδόθεοι, hoc est, falsi dii dicuntur, qui assumpto divinæ majestatis nomine, pro diis coli volunt, sacrificiisque & adoratione honorari: sicut Satan ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Hos supra latius recensui. Secundo habentur loco spiritus mendaciorum. Cujusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum vatum divinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis vasa, qui spiritus sunt inventores malorum, omniumque artium pravarum. Qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esajæ 13. Vasa iræ, Jeremiæ 50. Vasa mortis, David Psal. 7. Quarto loco, ultores scelerum. Quinto præstigiatores, qui miracula imitantur, & Magis infamibus maleficisque inserviunt, atque ita populum seducunt. Sextæ classi assignantur aëreæ potestates, se tonitruis, fulminibus & fulguribus miscentes, corrumpentes aërem, pestilen- *ψευδόθεοι.* *3. Reg. 22.* *Eccles. 39.* *Apoc. 13.*

tias & alia inducentes mala. Septimam mansionem tenent furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & vastationum. Octavam, criminatores & exploratores. Postremam, tentatores & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genii idcirco nuncupati.

Apoc. 7. *Apoc 9.* *Mali genii.*

Dæmonum varia apud diversos distinctio.

§ 2. Nolo hic dæmones in igneos, aëreos, aqueos, terreos, subterraneos & lucifugos: in Joviales, Saturnios: in orientales, occidentales, meridionales, septentrionales: in diurnos, nocturnos, meridianos: in sylvestres, montanos, campestres, domesticos, cum Psello & reliquis Magis secernere. Nec eorum itidem numerum & officia secundum duodecim signa zodiaci, juxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorum, bonos interim dæmones prætexentium, commenticiam scenam recensere: aut Marci cujusdam imbibitas ex dæmonum institutione opiniones, à Psello recitatas & creditas, enarrare inquam nolo, hic doctrinæ sacrosanctæ & religionis nostræ (ut in exordio fassus sum) limitibus contentus.

Dæmonum differentia secundum philosophos.

§ 3. Philosophi, qui dæmones esse crediderunt, trifariam eos diviserunt. Alii immortales, & omnes malos esse putant, ac imbecilles, ut Psellus. Qui cum esset Christianus, Christianorum sententiæ subscripsit. Alii mortales, aliosque bonos, alios malos, potentes, sed qui metu mortis sibi prospicerent. Tertia Platonicorum est discretio, qui eos immortales, potentesque ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos esse affirmant. Omnium adhæc philosophorum is est consensus, naturales esse dæmones, quos Plato veneficiis, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, sacerdotumque artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum dæmonum distinctio.

§ 4. Porro clare, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonibus distinguit Jamblichus de mysteriis. Dii, inquiens, angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & vero. At spiritus mali, phantastico, fallacique, simulant deorum præsentiam, dæmonumque bonorum. Idcirco cultorem suum jubent esse justum, ut ipsi videantur boni, sicut & dii. Quoniam vero natura sunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad injusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia consulunt atque peragunt. Dii autem bonique dæmones neque fallunt unquam, neque conferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis,

Clemens. Recog. IV.

lis,secumque diffidens,alias alia suadens. Superiorum vero natura sibi constat assidue, eundemque servat semper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus est bonos Plato interdum, & Porphyrius,& multi alii Platonicorum. nam Plato suam eam philosophiam ab Ægyptiis, cæterisque barbaris,Plutarcho judice, hauserat.

§ 5. Amussis autem, qua interstinguuntur spiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem Recogn. III. Ille qui à malo est, signa, quæ facit, nulli prosunt: illa vero, quæ facit bonus, hominibus prosunt. Nam dic quæso,quæ utilitas est,ostendere statuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, salire montes, volare per aërem, & alia his similia, quæ dicitis fecisse Simonem? Sed quæ à bono sunt, ad hominum salutem deferuntur: ut sunt illa, quæ fecit Dominus noster,qui fecit cæcos videre, fecit surdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugavit, mortuos fecit resurgere, & alia his similia,quæ etiam per me fieri videtis. Ista ergo signa,quæ ad salutem hominum prosunt,& aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

§ 6. A' divo Antonio, quemadmodum perhibere D. Athanasium scribitur,hac ratione discernuntur. Sancti spiritus plausibili & sedato vultu apparent. Non enim contendunt, neque clamant,nec vox eorum auditur, quum occulto instinctu gaudium & fiduciam peccatoribus infundant. Dominus siquidem fons & origo lætitiæ cum iis est. Quare tum animus noster minimè turbidus, sed lenis placidusque, lucis angelorum radiis illustratur: tum idem cœlestium munerum studio flagrans, cupit ab hoc corporis hospitio & mortali domicilio exonerari, festinatque cum iis, quos videt, ad æternum illud tabernaculum. Licet adhæc quis, pro humanæ fragilitatis sorte, primi intuitus fulgore nonnihil terreatur: tamen tanta eorum est gratia, ut omnem repente tollant metum. Ita Gabriel quum Zachariæ in templo loqueretur; & angeli, quando divinum virginis partum pastoribus nunciarent; ut & ii, qui circa Dominicum corpus excubias agerent, securis videntium se mentibus ostendentes, ne metuerent, imperabant.

§ 7. Malorum vero spirituum vultus truces, sonitus horrendi, cogitatus sordidi,plausus gestusque dissolutorum juvenum vel latronum, unde confestim animæ timor, & sensibus torpor incutitur. Accedit & odium Christianorum, monachorum mœror, tædium suorum, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo virtutis, cordis hebetatio. tudo

§ 8. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præsto esse memineritis, quod animæ securitas, præsentis divinæ
Joan. 8. Luc. 1. majestatis indicium sit. Sic namque & patriarcha Abraham Deum videns, gavisus est: & Joannes præsentiam Mariæ sentiens, quæ in sacri ventris hospitio universitatis gestaret parentem, exultavit præ gaudio in utero matris. Sin vero injectus timor duraverit, hostis est, qui apparet, qui non modo reficere nequit, quemadmodum
Luc. 1. Gabriel paventem virginem securam esse jubet. Sed & pavorem duplicat, & usque ad profundam impietatis foveam, ut nimirum ipsi genua flectant, mortales impellit. Proinde misera gentilitas edicti divini ignara, falso dæmones deos opinata est.

§ 9. Subjungam & hanc distinctionem, quod angeli nos ament
Luc. 15. ac tueantur, diabolus vero & nos & Deum odit: Gaudent illi de
Psal. 90. nostro bono: de quo contristantur dæmones. Cavent illi, ne offendamur: hi offendunt; ut in Apocalypsi, in Tobiæ filio, & Jobo
Tob. 12. apparet. Nuncii item angeli inter Deum & homines, precesque offerunt: diabolus autem hominum accusator.

§ 10. Cæterum, qui angelorum atque dæmonum distincta nomina, officia, loca & tempora penitius curiosiusque intelligere volet, ea in Rabi Simonis Templorum volumine requirat, ac in ejusdem libro Luminum, & in tractatu de Magnitudine staturæ, in tractatu item Templorum Rabi Ismaelis, tum etiam in omnibus ferè commentariis libri Formationis, &c.

Quod diabolus non omnia, & nihil sine Dei consensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus.

CAP. XXIV.

QUANQUAM Deum omnipotentem & misericordem, suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cujuscunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus sit palam: non tamen indulget ei, connivetque ad omnia: nec infinitam, nullisve astrictam limitibus licen-
Agendi limites diabolo constituuntur. tiam concedit: alioqui uno momento à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas constituit, quousque illius actiones tolerare velit (interea tamen nos clementissime alarum suarum umbraculo complexos custodit, fovet & patrocinatur) quibus tam anguste

guste satanam coërcuit, ut citra ejus assensum, ne in bestias quidem aliquid possit, multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi 8. ubi porcos ingredi nequivit, nisi singulari CHRISTI permissione.

Citra Dñi assensum, ne tantillum quidem potest Satan.

§ 2. Nec unquam illi Deus in homines vel tantillum concedit, nisi ut vel probentur, si boni sunt: vel castigentur puniantutque, si peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Ut infideles, ait Clemens, à fidelibus, & pii discernantur ab impiis, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorum erga verum parentem probentur affectus. Sic Deut. cap. 13. permissæ tentationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum aut portentum, & evenerit, quod loquutus est, & dixerit tibi, eamus, sequamurque deos alienos quos ignoras, & serviemus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus, ut palam fiat, an diligatis eum, an non.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur. August. in Evang. Joan. tract. 7. item serm. 241. de Tempore. 2. de Trinit. III. 8. Recogn. Theodoretus quæst. 12. in Deut & lib. 3. de Diis & angel. Moral. 11.6.

§ 3. Pulchra Gregorii est sententia: Satanæ voluntã semper iniqua est, sed nunquam potestas injusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere, inique appetit, hoc Deus fieri non nisi juste permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil nisi permissus valet. Similiter fere idem in 19. ca. Job. li. 14. cap. 18. & li. 2. Moral. in Job, cap. 16. & in 23. ca. Job. 16. ca. 18. & in 40. cap. Job, lib. 32. cap. 11. & dialog. lib. 3. Item Cassianus asserit, potestatem nocendi non esse positam in arbitrio dæmonum, Collat. 7. cap. 21. Terminum vero hunc statutum esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dæmonum voluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

Recog. VIII.

§ 4. Permittit Deus, ut præstigiis miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptii, virgasque in dracones videantur vertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus evocare. At cyniphes ex terræ pulvere productos, vel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, vel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minime conceditur, ut à solo Deo ea proficisci cogerentur fateri.

Exod. 7. 8.

Exod. 8. 9. 10. 11.

§ 5. Annuebatur satanæ, ut regem Babyloniorum Nebucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinem propulsum, forma misere defœdata, durissime affligeret & exagitaret totum

Daniel. 4.

tum septennium: ne autem animæ vim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum rejicit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furiis, regno restituit. Itidem illi Deus

Job. 1. assensit, ut in fortunas & corpus Jobi sæviret: ne tamen animam illius læderet, mandato cavit. Concedit ut septem viros Saræ virginis vita privaret dæmon, propter effrenem in illam affectum, cu-

Tobia 3. jus illi erant indigni matrimonio. At in castum juvenem Tobiam,

Zach. 3. nihil illi licuit. Quum Josue princeps sacerdotum (per quem JESUS significatur) coram Dei angelo consisteret, permissum est satanæ ad

Matt. 4. dextram stare, ut ei adversaretur. Christum ad hæc tentare permit-

Luc. 22. titur, sed usque ad aras. Petrum expetivit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi concessum est.

§ 6. Nec ullo modo admittendum sentio, vel levissimum quiddam illum posse, cui ex sacrosanctis literis vel probæ monetæ libris exemplum vel ἀναλογία non attestentur: quum huc maxime veteris & novi Testamenti monumenta, prophetarum concio, Christi ad-

1. Joan. 3. ventus spectent, ut diabolus, ejus artes, conatus & potentia innotescant, nervus illius infringatur, opera dissolvantur, regnumque pessum eat.

§ 7. Quapropter si quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confestim confugiendum est ad illud imperitorum axioma, diabolum videlicet Deo permittente hæc & illa indiscriminatim posse. Considerandum siquidem, quis ea in

Quid in diaboli permissa potentia considerandum. re majestatis divinæ à rerum primordiis fuerit ordo & modus, num hunc contraveniat, quod accidisse narratur, quum nihil promiscue aut citra ordinem condiderit universi ordinis causa, imo ipsus ordo. Unicuique enim rei suam essentiam, formam, proprietatem, vires & munus indidit, ut quodcunque conditum vel agere vel

Natura quid. non agere debeat queatque ex insito Naturæ (quæ nihil aliud est, quam ordinaria Dei potestas, cunctis rebus pro sua cuique conditione indita) motu, & extra hanc inditam à principio potentiam, nihil id ipsum possit: neque aliud huic, quam quod ea ratione potest, à Deo conceditur: alioqui sibi ipsi Deus adversaretur; quod ab eo est perquam alienum.

§ 8. Hujusmodi ordinis constantiam jactis primum universitatis fundamentis animadvertimus in spiritibus, quomodo nimirum angeli puriores in locis & ministeriis cœlestibus versarentur, Deum glorificantes, & quæ illis maxime usui sunt, qui ipsis puritatis sinceritа-

ceritatisque ἀναλογία proximiores sunt vel esse possunt, tum & aliis annunciantes administrantesque, quemadmodum hujus libri cap. I. plenius explicui: ita & dæmones illis puritate, ob arbitrii captivitatem & suæ synceritatis primo inditæ depravationem, inferiores, spiritusque crassiores inferiora sortiti loca, puta aërem & eo demissiorem regionem, in iis vagantur, Dei nutum observantes, cujus sunt ministri vel in probandis vel castigandis vel puniendis ex Dei voluntate hominibus, nec aliter. Hac ratione, quicquid agit, ut Dei minister operatur.

§ 9. Cæterum quando eosdem falsis persuasionibus ad cujuscunque mali perpetrationem excitare conatur, non ut Dei spiritus vel minister agit, sed uti depravatus sui arbitrii spiritus, quo suæ corruptionis consortes efficere studet, quos ex indiciis externis in hoc vel illud vitium pronos, induci facilius posse colligit. Ut itaque spiritus est impurus & tenebricosus: ita se sui similibus adjungit insinuatque. Tale ex abstrusa Dei ordinatione & permissione opus est diaboli. Nec aliud unquam à mundi creatione ipsum potuisse, ex sacris Bibliis & historiis veris intelligetur.

§ 10. Eodem modo & de hominis insita primitus potentia sentio. Ut autem clarius intelligatur, exemplo quid velim, ostendam. Si à divina majestate mihi permittatur, ut per aëra cum avibus volem, aut per terræ viscera cum lumbricis serpam, vel in aquis cum piscibus degam: id certe nequirem, quia Dei ordinem ab origine constitutum, & insitam mihi à Deo naturalem potentiam contraveniret, quum me hominem de limo terræ, & ex ossibus, nervis, ligamentis, carne, venis, arteriis, sanguine & spiritu compaginatum crearit, hujusque compositionis virtute in terra degerem, eamque excolerem, & quicquid hanc spectaret, sedulo curarem, ex eaque viverem: spiritu vero divinitus indito, cœlestia mihi curę & studio essent.

§ 11. Ita ab initio volucribus levioribus, ut in aëre volent altius, mandatum: succo autem terrestri saburratis, in terram dimissius inclinent. Aquarum hospitium piscibus commissum. Arboribus & plantis terræ superficies præfixa est. Lumbricis & vermibus eam altius persulcandi facta est potestas.

Non vero ut celeres pascantur in æthere cervi,
Aut freta destituant nudos in littore pisces,
Sive pererratis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

 § 12. Non

§ 12. Non minus spiritibus suæ potentiæ leges & limites præscripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queunt, etiamsi Deus conniveret, cunctaque permitteret. Nihil autem permittit, quod in suo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, sed dæmonis impotentia ostenditur. Ex omnipotentia porro divina non quicquid concludendum. In scholis dicunt, à posse ad esse non valere consequutionem. Deus non agit contra verbum suum & seipsum. Probandum esset, hoc vel ipsum Deum velle.

§. 13. Ita sancti Patres etiam de omnipotentia loquuntur. Tertullianus dicit contra Praxeam: Plane nihil Deo difficile sensi: quidvis de Deo confirmare poterimus, quasi fecerit, quia facere potuerit. Non autem, quia omnia potest facere, ideo credendum est illum fecisse: sed an fecerit, inquirendum, &c. D. Ambrosius scribit ad Chromatium Epist. VI. 37. Quid ergo ei impossibile? non quod virtuti arduum, sed quod naturæ ejus contrarium. Impossibile, inquit, est ei mentiri. Impossibile illud, non infirmitatis est, sed virtutis & majestatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus levitatis errorem. D. Hieronymus ad Eustochium De custodia virginitatis, inquit: Audenter loquar, quum omnia possit Deus, suscitare viginem non potest post ruinam. Augustinus De civ. Dei v. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod vult, non, faciendo quod non vult. Item: Potestas Dei non minuitur, cum dicitur mori fallique non posse. Mox: Propterea quædam non potest, quia omnipotens est, &c. Theodoretus quoque dicit, non indefinite pronunciandum esse, Deo omnia esse possibilia. Nam qui hoc absolute dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ contraria, simul dixit.

§ 14. Non oportet Dei potentiam esse errorum latibulum. Diabolus sibi multa assumit, quæ non potest. Creare ne muscam quidem hic potest (hoc siquidem solius Dei munus est, qui cujuscunque veræ essentiæ unicus fons est & origo) nec id officii ulla sibi tribuere potest creatura, sit vel angelus vel homo. Concubitum item exercere, eoque generare nequit dæmon. Desunt enim ei organa & materia, illis animalibus solum ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritum & ossa, quibus carent dæmones, habent, Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cunctipotentiæ diabolicæ persuasio.

§ 15. Imo à me asseritur, illum nihil omnino posse extra inditam

tam ei à rerum origine vim, quæ ipsius essentiæ consona est, & ei naturalis dicitur. Ex hujus potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: verum in eo exsequendo sæpius etiam freno coercetur, ut, quod velit & possit, non efficiat. Ad vindictam quidem Dei minister est, exsequutor justitiæ ejus & tortor, in eo genere, quod naturali virtute valet, neque amplius. *Haymo in cap. 1. Habacuc.*

§ 16. Eadem ratione citra negotium convulseris, vulgarem de Lamiarum viribus objectionem. Has nimirum rerum miracula humanas vires superantia, diaboli adminiculo præstare. Imo nec hæ extra connatam naturæ humanæ virtutem quicquam valent, etiamsi millies cooperetur dæmonium. At potius ob sexum & ætatem ex corporis inidonei constitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut, si ille harum cooperationem requirat, in sui operis exsequutione turbetur inhibeaturque. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibilia vel naturalia, quæ ob humanæ essentiæ crassitiem & tarditatem, nostræ naturæ metas longe lateque vincant.

§ 17. Si reluctéris, urgeasque ex spirituum communione miracula edi: &, quemadmodum se piis clarisque hominum spiritibus adjungunt angeli boni, tenues & puri, ut eorum preces in cœlestibus apud Deum exsequantur; eodem modo dæmones, ut crassiores spiritus impuris malevolisque hominum spiritibus se conjungere, ut eorum vota & voluntatem perficiant: respondeo: Ut quidem hæc quadantenus permitto, non tamen sequitur inde, naturalem hominis potentiam ita augeri, ut amplius vel aliter extra insitam ab initio vim quid valeat: at solum à spiritu vitioso spiritus & voluntas depravatur, ut, quod naturæ impetu queat, male & perverse velit & exequatur: nec propterea quocunque plagarum & afflictionum genere quoslibet ex illius precibus affici posse concedendum.

§ 18. Quod autem hujusmodi homines maleferiati desiderant, hoc præstigiis vel in eorundem phantasia vel in aëre exhibet præstigiator, ut decipiantur, qui ex naturæ corruptela simili afficiuntur sympathia. Sic utriusque fieri potest voluntas, quatenus naturæ ordo permittit. Nec Deus summe bonus & justus aliter concedit, quam ut pravorum sit communio tum in voto tum in actu; at limitate, ne pro arbitrio lædere queant. Bonorum vero libera est & voluntas & actio, qui nihil volunt, nisi in summo bono, hoc est

Deo, qui infinitus est, nec ullis circumscribitur limitibus.

§ 19. Proinde, non quidvis concedere justissimum Deum asserendum est; sed ea solum, quæ naturalis ordo divinitus constitutus postulat: In cujus notionem si ex ordinatis rerum principiis & ratione pervenire nequiveris, in veritatis libros mentis oculos converte, lucidoque radio contemplare, quid hactenus diabolo concessum sit. In iis enim velut in tersissimo speculo, totius harmoniæ & divinæ ordinationis ideam, evidentissime cernis. Ad quam ἀναλογίᾳ quadam facile referri poterit, quicquid in hujusmodi meditatione tibi remoram objicit.

Quæ diabolo sunt impossibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur.

CAP. XXV.

PORRO quemadmodum mirificas Satanæ vires actionesque præstigiosas confessus sum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quamcunque jactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀδύνατα atque impossibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos vel minimum corpus posse creare, sive res ex nihilo condere, aut vere pro suo nutu transmutare, aut iis aliam induere formam, virtutem, vel proprietatem. Nequit corpus in salis petram revera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit virgas in dracones vere convertere, nec aquam in sanguinem, nec gignere ranas; nec cyniphes vel pediculos ex pulvere producere, nec mare sejungere, ut nudis transiretur pedibus, nec aquam amaram reddere simpliciter dulcem, neque eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moses præstitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in seminibus & quibuscunque creatis à Deo quotidie fieri videmus. Oleum quoque in vasis viduæ vacuis auxit Helisæus: & panibus quinque hordeaceis piscibusque duobus tot hominum millia cibavit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua virtute potest aquam in vinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressus firmitatem restituere, aut ullum morbum vere sanare, vel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus cum suis membris, alicui vitam dare, aut extinctos ad vitam revocare: aut eorum

Diabolo impossibilia. — *Gen. 19.* — *Exod. 7. 8. 9. 10.* — *Vide lib. 2. cap. 8.* — *Exod. 14. 15. 17.* — *4. Reg. 4.* — *Joan. 6.*

eorum animas in manu Dei existentes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare: vel institutum divinitus naturæ cursum impedire (quemadmodum Josue Amorrhæos expugnante, & postea Ezechia convalescente, ac Domino JESU in cruce pendente, revera factum legimus) destruere aut mutare. *Sapient. 3. 1. Thess. 4. Josua 10. Esaja 38. Eccl. 46. Dionys. ad Poly. ar.*

§ 2. Nec quoque penitus destructa redintegrare potest: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba sunt, aut satas alio traducere messes: non honestos bonosque homines diligere, non improbos odisse: non introspicere ac integre pernoscere sensus & cogitata hominum contra Platonem in Epinomide: non duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illæse, aut per strictiores meatus magnitudini materierum certa proportione aut dimensione secundum naturæ legem neutiquam respondentes, in ipsa corpora immittere: non ad ullum malum (in quod nocte diuque ipse totus malus, malignaque voluntate quoscunque pessimos mortales vincens, sponte propendet, nec vitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio vel arte, vel ex fœdere compelli: non se in hominum corpora pro sua voluntate, aut ad alicujus malitiosæ & maleferiatæ anus arbitrium imprecationemve insinuare, nec ejusdem edicto è corporibus egredi: non denique prævidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut privatarum rerum dispensaturus sit Deus, quam illa voce divina promulgantur declaranturque. *August. de Definit. Ecclesiastic. dogmatum.*

§ 3. In Decretis legitur: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusve immutari, aut in aliam speciem vel similitudinem transformari, quam ab ipso omnium Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia credit, & his similia, fidem perdidit: & qui rectam fidem non habet, hic non est ejus, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt. *1 parte 26. q. 5. episcopi. Joan. 1.*

§ 4. Scribit Psellus Platonicus & Christianus, dæmonia sæpe hominibus divitias polliceri, item gloriam, victoriam, amorem, cum tamen tradere ex se non possint: quippe quæ nullum imperium habeant. Sed visu tandem quædam inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus & instabilia, quæ tamen impii divina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam vere gesta, hactenus diabolo & illius mancipiis attributa sunt, ut fraudulenta aut præstigiosa,

giosa, vel non eo, quo apparuere, modo revera existentia, collabascere oportet: quemadmodum luculentis porro demonstrationibus, fusius in sequentibus docebitur libris.

Diabolum ignorare hominum cogitationes, sententiis patrum ostenditur.

CAP. XXVI.

Quum mire controversum hactenus apud eximiæ etiam prudentiæ viros fuerit, num sensus hominum noscat diabolus, licet hic sacrosanctæ Scripturæ testimonia satis superque meam stabiliant sententiam, ubi Deus solus καρδιογνώστης, cordis cognitor & inspector agnoscitur, Act. cap. 1. 15. & Sapientiæ cap. 1. scrutans corda & renes, Apoc. cap. 2. tamen, ut præfractioribus nimis in satanicarum virium prærogativam inclinantibus satisfiat, corollarii vice, patrum quorundam scripta huc facientia adjicere volui, ut & hujus stationis præsidia in posterum deserant adversarii.

Idem Rabanus lib. 4. de sermo. properiet. cap. 10.

§ 2. August. de Ecclesiast. dogmat. cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolum non videre, certi sumus: sed motibus eas corporis ab illo & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis solus ille novit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum.

§ 3. Anshelmus in caput 6. Matth. Dæmones non possunt cogitationes intelligere, nisi aliquibus signis indicantur. Ibidem in 15. cap. Sunt arguendi hac sententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propria voluntate nasci. Diabolus est adjutor, & incentor malarum cogitationum potest esse, non author: quia nec interiora, nisi per quosdam habitus & gestus exteriores, novit. Verbi gratia, si pulchram mulierem vos crebro inspicere viderit, cor amoris jaculo vulneratum intelligit.

§ 4. Haymo super Euangel. feriæ 4. post Oculi: Diabolus non est author malitiarum, sed incentor potius. Incentor enim potest esse, non author Non enim potest interiora cordis nostri rimari, sed ex gestibus intelligere quid cogitemus. Joannes Cassianus Collat. 7. cap. 15. Nulli dubium est, quin possint spiritus immundi cogitationum nostrarum attingere qualitates, sed indiciis eas sensibilibus forinsecus colligentes, id est, aut ex nostris dispositionibus aut verbis & studiis, in quæ propensius conspexerint nos inclinari. Cæterum illas, quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non possunt.

DE

DE MAGIS INFAMIBUS,

LIBER SECUNDUS.

DE

Quibus nominibus magi infames & venefici, in veteri Testamento significentur.

CAP. I.

UANQUAM mota interdum quæstione, vel disputatione instituta de Lamiarum actionibus, sacræ mox objiciantur Scripturæ testimonia, in quibus magi vel malefici, sive incantatoris aut venefici, vel etiam præstigiatoris, ut alii interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas vulgo Lamias vel sagas, mox indistinctius asseratur: comperio tamen, prodigiosos hos homines cum suis artibus, præstigiis, illicitisque divinationibus, varie à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diversis etiam nominibus reddi à nostris Latinis: nec Hebraismo exacte vel Latinæ translationi consonare Græcam. Manifestum id erit, si onctextum Hebraicũ cum quacunque versione non oscitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius observaveris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: velut Exod. cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Deut. 18. Hierem. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. & reliquis. Ob ejusmodi diversitatem interpretum, & dissidia, prædictis in locis virum undequaque doctissimum, & linguarum peritissimum D. ANDREAM MASIUM consului, qui voces Hebraicas, rem magicam spectantes, atque hic usurpatas numero septem, his explicuit verbis.

§ 2. Primam, videlicet כשף Chasaph, video constanter in vulgaribus Latinis Bibliis ita redditam, quasi id maleficium significet, quo à dæmone dementati homines, per malas artes pecudibus, segetibus, imo etiam ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se existimant: à quibus facinoribus malefici vocantur, quos lex Mosis, *Chasaph.*

è vita sublatos voluit, Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc est, Maleficam non patieris vivere. Nomen enim מכשפה Mechassepha, quo lex hic utitur, à כשף Chasaph deflectitur: positumque est in Fœminino genere, ut ajunt interpretes: non quod viros impunes lex esse velit, sed quia ille sexus ob genuinam simplicitaté dæmonis insidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta senioribus asscribimus, decretum illud liberius reddidit φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc est, Veneficos (ut Masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in vita.

Mechassepha. Vide & post in epist. priore ad Brent.

Josephus Ant. Jud IV. 8: intelligit eos, qui venenum usurpant. Vide post VI. 21.

§ 3. Animadverto autem prædictum vocabulum כשף Chasaph, & quæ ab ipso deducuntur: vix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quam ut veneficium significent: hoc est, hisce Græcis vocabulis, φαρμακὸς, φαρμακεὺς, φάρμακον, & quæ hujus sunt inflexionis. Nam & vulgo etiam creduntur illi, quos vocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos.

Φαρμακὸς Φαρμακεύς. Φαρμακὶς unde Aristoph. Φαρμακίδες θετταλαί.

§ 4. Abenezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit vocem כשף Chasaph proprie ad præstigias spectare: hoc est, eas delusiones, quibus res aliter atque se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sane non videatur facile ex sacra Scriptura id evinci posse: tamen Danielis secundo capite, ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnii sui interpretes adhibuisse etiam מכשפים Mechassephim: si præstigiatores vertas, non video, quid illi ad explicandum somnium adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est.

§ 5. Quare ejus loci interpres, Levi Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Mechassephim esse eos, qui artem profitentur astrorum, genios cœlo deducendi, atque in characteres quosdam certis horis siderumque cursibus fabrefactos concinnatosque pelliciendi, & illectos in eorum hominum, quos velint, aut commodum aut incommodum incitandi, vel ad quævis etiam alia officia adigendi, veluti ad præsagia significationesque rerum abditarum. Malachiæ cap. 3. vers. 5. mechassephim & memaphim, id est, malefici & adulteri, conjunguntur.

§ 6. Ego vero, si meum judicium etiam requiris, putarim illud vocabulum late patêre, atque ad quamvis magicam artem spectare: & in hac sententia video etiam esse vulgus Hebræorum. Video

tamen

tamen Syros illa voce uti pro λειτουργεῖν, hoc est, rem divinam facere, aut sacris operari, item precari suppliciter & magno studio. Et quia Syri sic illo themate utuntur, probabile est, olim Hebræos quoque illos pristinos sic usurpasse. Sæpe enim fit, ut vocabulum aliquod in vicina conservatum lingua inveniatur, quod è sua periit. Sicut Ligures hodie lotum arborem aut fructum fabam Græcam vocant. Latini autem, quid sit faba Græca, nunc ignorant.

§ 7. Secunda vox erat קסם Kasam, ea videtur, etiam Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Bibliis ubique, quod sciam, significatione verbi μαντεύεσθαι, quod vaticinari significat, redditur: veluti Deut. 18. Jerem. 27. & alibi. In Latinis vero Bibliis (loquor autem semper de vulgari tralatione) interdum vertitur ariolandi, interdum divinandi verbo: ut in iis locis, quos jam citavi. Est autem etiam ubi in bonam partem accipitur, pro eo qui subtilioris ingenii sui perspicacitate futura prævidere aut conjicere potest, & quod facto opus est, perspicere. Sic enim utitur Jesaias cap. 3. vers. 2. cum inter alios, qui rempublicam conservare apud Hierosolymitanos possent, istos etiam enumerat. *Kasam.* *μαντεύεσθαι.*

§ 8. Tertia עונן Onen, in Latinis Bibliis aliquando observare somnia, ut Deut. 18. & 2. Paralip. 33. aliquando augurari, ut Jer. 27. interdum etiam divinare, ut Micheæ 5. vertitur. In Græcis vero, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est, augurari, ut Jer. 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id verbum ad eos proprie pertinere, qui temporum momenta superstitiose observant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. *Onen.* *οἰωνίζεσθαι* *ἀποφθέγγεσθαι.*

§ 9. Quarta נחש Nahas, Deut. 18. & 2. Paralip. 33. Latine vertitur, observare auguria: Græce vero, ut ea, quæ proxime præcessit, οἰωνίζεσθαι, vox est in Bibliis frequens. Hebræi dicunt, ad eas conjecturas accommodari proprie, quibus rerum præsentium futurarumque statum nimis curiosa & sane delira religione conjicimus ex fortuito quopiam eventu: velut ex dextro aut sinistro avium volatu, aut animalis cujuspiam occursu, vel membri nutu, tinnitu ve aut lapsu, sternutatione item, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ hujus generis mille superstitiones apud mulierculas in vanissimo usu. *Nahas.*

§ 10. Quinta חבר Habar, Latine incantare, Græce ἐπᾴδειν *Habar.* *ἐπᾴδειν.* *ἐπῳδοὶ incantatores.*

traducitur. Utuntur Hebræi ea, quando arcana quædam verba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgilii nostri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

§ 11. Et ego vidi, qui verbis sisterent feras, telique jactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticum animal, quod Rattum dicimus, simulatsque conspexissent, quovis loco quasi attonitum aut stupidum subsistere, nec se loco movere compellerent (sive id visu solo, sive incantatione effecerint) donec non ex insidiis, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & David ejuscemodi miracula fieri per incantationes, satis videtur de aspide surda significare, cujus mentionem facit Psal. 57. aut juxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur verbo isto הבר Habar: & simul etiam verbo לחש Lahas, quod idem significat.

Lahas. Ob. § 12. Sexta vox אוב Ob, plerunque redditur in Latina translatione Python, aut Pythonicus spiritus: ut Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebro. Interdum etiam, sed ut mihi videtur, minus proprie, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem fere semper ἐγγαστρίμυθος: nisi quod 4. Reg. 21. & 23. interpretetur θελητὰς, & nescio an usquam alibi. Significat vero vox אוב Ob, Hebræis utrem aut lagenam: unde & eos dæmonas, qui obscuris vocibus, ex semotioribus corporis humani partibus, veluti ex axillis, aut fœminarum pudendis responsabant, quasi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens vocavit. Græci vero apposita voce appellarunt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quod ex ventribus hominum profarentur. Quam vocem Græcam imitati Latinorum quidam, non inepte ventriloquos dixere.

ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρίται. Part. 2. caus. 26. q. 3.

§ 13. Accommodantur autem illa vocabula proprie ad ipsos malos spiritus: interdum tamen etiam ad ipsos homines, qui illos patiuntur. Ejus generis dæmonium nobilitavit olim apud Athenienses quendam Euryclem magum, ut author est Aristophanes in Vespis: ubi ait, se suppositiciis suis comœdiis multum commodi attulisse Reipub. Atheniensium, quas, Euryclis imitatus oraculum & morem, in aliorum poëtarum ventres ingressus, clam recitandas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctissima commentaria Græca ostendunt) vates ejus generis postea dicti sunt εὐρυκλεῖται, & ἐγγαστρίμυθοι vel etiam ἐγγαστρίται. Puellam quoque cujus in Actis Apostolorum

Vide lib. 2. cap. 14.

cap. 10.

cap. 16. fit mentio, ventriloquam fuisse, author est D. Augustinus in *Ventriloqua.*
eo libro, quem de doctrina Christiana composuit. Sed de hoc satis.

§ 14. Postrema vox Hebræa erat ידעני Iidoni, quam ab Hebræo verbo ידע iada, quod scire atque cognoscere significat, deductam puto. *Iidoni.* Quanquam non ignorem, quas nugis Hebræi adferant de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen Jadua fingunt, & cujus osse vaticinentur ii, qui Iidoniim vocentur. Est enim illa gens nimis quam stulta, in ejusmodi anilibus deliriis & fingendis & credendis. Vocabulum Iidoni vertitur Latine aliquoties Divinus, ut Deuter. 18. Levit. 20. & fortasse alibi: non nunquam etiam ariolus, ut Levit. 19. item 4. Reg. 23. Esaiæ 19. Grece vero interdum ἐπαοιδὸς ut 2. Paral. 33. Levit 19. & 20. Interdum autem γνώστης, quod illi, quam dixi, etymologiæ appositissimum est, ut 1. Reg. 28. 4. Reg. 21. & 23. Est autem ubi vertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Esaiæ 8. & 19. Quod an ad oraculum è terra redditum spectet, an vero ad manes sepulchris exciendos, quale 1. Reg. 28. narratur factum, non satis scio.

§ 15. Equidem putarim, vocabulum hoc Iidoni, omne dæmonum vaticinantium atque responsa dantium genus complecti: illosque ab rerum omnium cognitione, quam profitentur, sic esse appellatos. eam vero, quæ hanc proxime antecedit, dico אוב Ob, horum certam speciem, ex ventribus scilicet, aut axillis, aut aliis secretioribus humani corporis partibus obscura voce profantium significare. Cujus rei vel id argumentum esse potest, quod in universis Bibliis hæ duæ posteriores voces, vix altera sine altera scriptæ usquam habeantur. Certe ultima hæc Iidoni, nusquam omnino, nisi mox post illam penultimam. Atque ita fiet, ut illarum septem vocum, quas commemoravimus, priores quinque ad hominum superstitiosas vanitates, aut veneficia etiam, quibus vel res abditas cognoscere, vel miracula efficere se posse putant, videantur spectare: duæ vero postremæ, ad ipsa malorum dæmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut sic dicam) oracula.

§ 16. Hic præcipua illa horum monstrorum vox non erat prætermittenda, nimirum Hartummim. Sic eos dici ait Rabbi Levi, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere censentur ab his, qui *Hartummim.* eorum dexteritatem minus diligenter observant. Aben Esra interpretatur, qui secreta qualitatum rerum & naturæ cognoscunt. At tales non fuisse, res ipsa docet, quum naturali potentia illi produci

M 3 effectus,

effectus, quales Exod. 7. & 8. leguntur, nequivissent. Enimvero sic sui flentmagi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in ejus contumeliam præfractè molientes. At Hartummim in Exodo, potius magi fuere infames: qui, ut diaboli mancipia, nihil non præstigiis dæmoniacis conati sunt, impiorum oculis rerum simulachra objicientes, ut Mosi & Aaroni legatis Dei, fides derogaretur: qua ratione præstigiatores dicendi potius essent.

§ 17. Est autem aliarum nationum vocabulum, ab Hebræa lingua alienum & peregrinum, usurpatum tamen ab Hebræis, velut Genes. 41. vers. 8. & 24. item Exod. 7. v. 13. & 24. & cap. 8. vers. 7. & 18. & cap. 9. vers. 11. Adhæc Daniel. 1. vers. 20. denique Daniel. 2. vers. 2. D. Hieronymus in Gen. vertit Conjectores: in Exodo, Maleficos. Et sane Exod. 7. vers. 13. qui primo vocantur Hachamim, id est sapientes, & Mechassephim, hoc est malefici, ut quidam volunt, mox dicuntur illi ipsi Hartummim Mezeraim, hoc est, incantatores Ægyptii: unde colligi potest, quales sint Hartummim. Idem in Daniele interpretatur Hariolos. Rab. Isaaci Nataris sententia est, hoc nomine vocatos esse ab Hebræis quosvis, qui intergentes singularem profitebantur sapientiam; præsertim, quum ea ad superstitionem pertineret.

Magus illusor, & Lamia delusa, & veneficus eodem nomine Germanis dicuntur.

§. 18. Nostris adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus. Saga vel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & venenum studio usurpans veneficus. Hinc evenit, ut quando sagarum fit mentio, vel veneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longe à sagarum & veneficorum actionibus alienos opponant, æquivoco Germanico falsi.

§ 19. Proinde omnes scriptores Germanicos, quotquot me hactenus in ea lingua legisse contigit, graviter in hoc argumenti genere impegisse, etiamsi speciosos librorum foribus præfixerint titulos, atque sacræ Scripturæ testimonia produxisse videantur, palam testari minime pudet: maxime, quod in aëre turbando morbisque conciliandis nimium eos Lamiis tribuere, gladiumque strictum & fasces inflammandos crudelissimis carnificibus sine judicio, discretione, vel ulla commiserationis nota imprudentius subministrare videam.

§ 20. In ea opinionum varietate, ne tenebras offundat nominum confusio, ad hoc nostrum institutum variis de causis libuit, Magum in-

gum infamem à Lamia & venefica sejungere: ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & in hoc negotio, adhuc tam indocto, res innotescant (cui usui voces servire oportet) & hi internoscantur, de quibus mihi sermo est: atque palam videatur, ubi ab aliorum male inolita opinione, rationis & sacrosanctæ Scripturæ basi innixus firmissime, non temere dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam esse communia non diffitear.

Quid magus infamis, γοητεία & θεουργία.

CAPUT. II.

MAGI itaque infamis nomen generalius erit, nec tam angustis constrictum cancellis: Lamiarum vero & veneficarum appellatio strictioribus circumscribetur limitibus. Magū enim nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis, aut è libris voluntarie edoctus, præscripta aut barbarorum ignotorum aut cognitorum verborum formula recitata, submurmurata, applicatave, vel characteribus quibuscunque aut exorcismis, dirisque execrationibus aut ceremoniis, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adjunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiosum, fallax, vel alioqui ludicrum ministerium, illicite evocare conatur, ut ascititia sese vel conspicua ostendat imagine, vel aliter prodat, ad quæsitaque vel voce vel susurro respondeat, vel picturis, vel notis, vel quocunque alio modo: vel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti nominibus, superstitiose modoque vetito futura prædicunt.

Magus infamis.

Magiam Ægyptiorum inauspicatam Calasiris apud Heliodorum de Histor. Æthiopica ex Ægypto σοφιστής, id est, magiæ antistes duplicem facit.

§ 2. Magorum artem omnem ac potentiam aspirationibus dæmonum constare, perhibet Lactantius: à quibus invocati, visus hominum præstigiis obcæcantibus fallunt, ut non videant ea, quę sunt, & videre se arbitrentur ea, quæ non sunt. Sic Clementis & fratrum oculos effascinarat Simon magus, ut patris Faustiniani vultui facies videretur impressa Simonis: Petrum vero deludere poterat minime. Hoc vere incantare, fascinare, effascinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐπᾴδειν vel etiam βασκαίνειν, (quanquam duæ hæ voces minus generales existant) qua dictione Paulus usus est: O' insensati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε; quis vos incantavit, & oculis veluti præstigio imposuit, ut non crederetis veritati? De oculis delusis Paulum intellexisse, testantur sequentia.

Orig error. II. 15.

Clem. lib. 10 Recog.

Incantare Fascinare. γοητεύειν. ἐπᾴδειν. βασκαίνειν.

Gal. 3.

§ 3. Est

Præstigium. § 3. Est autem plane præstigii genus, ut id, quod sit, non videas: tum quod non est, te videre putes: ita visus intuentium præ-
Fascinum. stringitur. Fascinum id, fascinationem, incantationem, maleficium vel carmen appelles licet: Magiam voce Persica, magicen,
Magia infamis. magiam infamem, magicam artem, immundorum spirituum com-
ἐπαοδή. merciis inauspicatam: Græce ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quasi dicas excan-
γοητεία. tatricem: vel celebriori voce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis concinnatam, quam hone-
θεουργία. stiore vocabulo etiam θεουργίαν vocare audent, licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent
August. lib. 10 de Civitate Dei. damnandos: hujus vero patronos, laudabiles. quamvis utrique sint ritibus dæmonum fallacibus obstricti sub angelorum nominibus.

§ 4. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deum hac arte præstari cuiquam, inficiatur omnino. Quibusdam vero con-
τελεταὶ secrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atque aptam susceptionem spirituum & angelorum ad videndos deos (vel certius, meo quidem judicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Augustinus rejicit.

§ 5. At μαγείαν esse boni, ad bonum aliquod, dæmonis advo-
Μαγεία quorundam Græcorum. cationem, Græci quidam fuco illito volunt: cujusmodi fuerunt Tyanei Apollonii vaticinia. γοητείαν autem mortuos excitare: unde etiam ἀπὸ τῶν γόων, id est à luctibus, deducunt, qui ad sepulchra edi noctu assueverunt, atque noxios dæmones in subsidium per-
Athenæus ex Clidamo, lib. 9. movere & excire credebantur: & ob id illa aspergine lustralis aquæ & tædarum igne expiabantur, ne dæmones ea vel obsiderent, vel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant exe-
4. Reg. 21. 2. Paral. 33. cranturque. Hinc inter sacrilega Manassis regis flagitia, quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem consuluerit.

Magiæ origo, & qui primi ejus cultores: insuper Magici libri patribus falsò inscripti.

CAP. III.

Lactant. Eusebius. HUJUS artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. 4. Recog. referens, eos docuisse

cuisse homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, hoc est magicis invocationibus cogi possent; ac velut ex fornace quadam & officina maliciæ, totum mundum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleverint. Ita introductum diluvium. Cham vero superstitis Noe filius, cuidam ex filiis suis, qui Mesraim appellabatur (à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus) male compertam magicæ artis tradidit disciplinam. *Lactant. Eusebius.* *Non multo secus Berosus scribit.*

§ 2. Hunc gentes, quæ tunc erant, Zoroastrem appellaverunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cujus nomine etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dæmone, quem importunius fatigabat, igne succensus concrematur. Hujus cineres, tanquam fulminei ictus reliquias, colligentes hi, qui erant primo decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam divinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conservaretur excubiis, atque ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec videre, nec audire, nec in aliquo moveri scientes. *Berosus.*

§ 3. Sic Plinius, quoque in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quem aliqui filium Nohæ Cham putant) ortam magiam commemorat: fusius ejus originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Justinus in sua Epitome hunc Zoroastrem, qui magicam reperit artem, & de eadem centum millia versuum ab Hermippo commentariis illustrata composuit, Bactrianorum regem fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Temporibus, & in x. de Præp. Euang.) plus 800. fere annis ante tempora Trojana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus, quicum bella gessit, vixerunt, cum ageretur annus ab orbe condito MMCLXXXV. Moriens Assyriis prædixit, si cineres suos conservarent, ipsorum regnum non periturum. Præceptorem in hac vanitate habuit Agonacen, quem aliquot annorum millibus ante Trojanum bellum fuisse celebrem, quidam sentiunt ex Cosmographica supputatione, qua Trojam annis 4020. post mundi creationem captam numerant. *li. 30. ca. 1.* *August. de civit. Dei. XXI. 14.* *Volaterr. x. 4. Oros. I. 4. Phrisingens. 1.6. Suidas.* *Ravisius.*

§ 4. Methodius scribit, anno 340. Jared surrexisse viros malæ artis inventores, iniquos & omni nequitia plenos, ex filiis Cain, ut Jobeth & Tholuscol filios Lamech, qui cæcus fuit, quorum do- *In suis revelationibus.*

 minatu

minatu diabolus eos convertit ad omne genus magicarum artium.

§ 5. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, vel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii.

§ 6. Horum vestigia sequuti sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuscorus, Zaratus & Cobares apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Assyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Thesphetion apud Æthiopes, Arnuphis apud Ægyptios, Julianus apud Chaldæos, vocatus Theurgus, filius Juliani philosophi, qui lib. 4. de dæmonibus scripsit, sub M. Antonino: Cambyses & Zamares, Charondas, Dæmogorgon (aliis Damigeron) Eudoxus, Hermippus, Gobrias. Extiterunt & alii clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, vel Hermes, qui tempore Mosis vixit apud Pharaonem, quem mare rubrum absumpsit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, & Germa Babylonicus.

§ 7. Recentiorem vero magiam (quam Cypriam dixere) ex Perside invectam esse in Græciam, prodiderunt Græci, à quodam Hostane Persa, qui Xerxem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portentosæ undique sparsit, infecto quocunque commeaverat mundo. Hunc ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus, Græcorum populos egisse, asserit Plinius. Inde Hostanes secundus, Alexandri Magni comes, artem hanc illustravit.

§ 8. In universum deinde orbem magiæ studium est translatum. Hanc & coluere Antisthenes Atheniensis, discipulus Socratis, & Diogenis præceptor, author librorum de arte Magica: Onomacritus apud Athenienses Musæi socius, Athenis ab Hipparcho expulsus: Thrasyllus etiam ob hujus peritiam Tiberio Cæsari admodum gratus: Sempronius Rufus, natione Iberus, præstigiorum nomine à Severo Imperatore in insulam relegatus, deinde ab ejus filio Antonino revocatus: Cetieus quoque, Hermogenes, Philetes, Cyprianus qui D. Justinam virginem Aglaio amatori frustra conciliare nisus est: item Didius Julianus, & Antoninus Heliogabalus.

§ 9. Porphyrius à posteriore gentilitate maxime cultus, & inter Platonicos, ob excellentiam, philosophus cognominatus, sed hostis ille Christi asophos vel misosophos potius appellandus, cujus præceptor Plotinus Italicæ scholæ Platonicæ patronus, ut Jambli-

Zamolxis Pythagoreus dicitur Straboni lib. 16. Magi. Contra Almadalem & Alchindum de effectu projectuque radiorum Joan. Fr. Picus lib. 7. cap. 5. & 6. ex professo. Curt. lib. 6. Philostr. in vita Apollonii. Volaterr. Anthrop. XIII. 8. Dion Nicaeus & Xiphilinus in vita Antonini Philosophi. Suidas. Crinit. lib. 5. cap. 11. Fulgos. lib. 8. cap. 11. Philostr. in Apollonii vita. Volaterr. lib. 13. cap. 4. Adversus Apollonii Tya magica. Picus. lib. 7. cap. 10. Contra Porphyrium & illius lib. de responsis. idem lib. 7. capite 4. Plin. XXX. 1. Volaterr. lib. 13.

Jamblichus Ægyptiacæ,& Proclus Asiaticæ. Hic habitus omnium Platonis mysteriorum consultissimus, cujus librum de Sacrificio & magia non minus graviter quam acerbe perstringit Joa. Franc. Picus de Prænotione superstitiosa VII. 5. Hi simul operam dedere,ut cum studio & labore insanirent,philosophi alioquin sua laude digni. Amphionem quoque Thebanum & Orpheum magicis artibus valuisse, tradit Pausanias. His adde Apulejum Medaurensem non alia de causa fictum in asinum fuisse commutatum, quam ob magicarum vanitatum peritiam. Item Artephium, qui in Compendio studii Theologiæ affirmat, se petagrasse omnes Orientis regiones exquirendæ sapientiæ gratia, & ad Tantalum pervenisse in aureo throno sedentem, deque cœlestibus, de natura, de motibus docentem, qui nihilominus ab Artephio sit doctus.

cap. 3. Anthrop. Herodot. in Polyhymnia Dion. in Tiberio. Dion. & Xiphilin. in Antonino. Capitolinus. Spartianus. Volaterr. lib. 3. Anthro. Dion & Xiphil. in Antonino. Porphyrius. Plotinus. Iamblichus. Proclus. Joan. Pic. l. 2. c. 5. de Tran. divin.

§ 10. Illustrata hæc magia est,& fere absoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritissimi libros de Magia conscriptos, & in ejus monumento abditos eruit, atque justis commentariorum voluminibus ex disciplina Apollonicæ Captidenis & Dardani Phœnicum explicavit. Ab illo Dardaniæ dicuntur artes. Unde Columella:

At si nulla valet medicina repellere morbum,
Dardaniæ veniunt artes. ——

Et Choastes apud Valerium Flaccum:

Maximus hos inter Stygia vovit arte Choastes.
Item: *Harcalo non pavidus fetas mulcere leænas.*

Et apud eundem:

Nec non serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graves sopire chelydros,
Ac dubiam admoto sobolem explorare cerastæ.

Syllius lib. 1.

§ 11. Eodem Dardani exemplo duodecim libros à se de hoc præstigiarum genere concinnatos, in sepulchro secum recondi voluit Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

§ 12. Non hic erant prætermittendi præstantissimi philosophi, Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato, qui ad hanc artem discendam (Plinio authore) navigarunt, exiliis potius, quam peregrinationibus susceptis. Hanc reversi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque,ob eam capessendam Memphiticos vates accessisse, & pene totam Syriam, Ægyptum,

Lib. 10. cap. 1.

Plutarch. in vita Numa. Contra monstrosa

Pythagoras facta scripsit Timon. Phliasius. tum, Judæam, & Chaldæorum scholas perlustrasse, compertum est. Enimvero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in sapientiam philosophicam commutantes, Assyrios, Persas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultam fuisse atque celebratam; quam apud ullas alias gentes, constat.

Ægyptii natura superstitiosi. § 13. Ægyptios adhæc, natura superstitiosos, ac in aniles fabulas & histrionica commenta religionem vertentes, inprimis ea claruisse, quod potissimum apud eos dæmonum viguerit cultus: quibus nihil studiô majori fuit unquam, nihil prius, quam ut quibuscunque possent modis, à vera Dei & naturæ contemplatione abreptos, transversos homines suis illaquearent vaframentis. Ita Græci amantes & perquam studiosi novarum & ingeniosarum inventionum, in Pyrronias disputationes religionem transfuderunt; quemadmodùm Romani dominationis natura cupidi, eam ad suos similiter inflexerunt attemperaruntque affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utrique dæmonum artibus manum quoque pronius dedere. Extitere & Choatræ populi, incantatores non vulgares, quorum latus juxta Mæotim, Plinio teste. Valer. Flaccus. Argonaut. VI.

Centoras & diros magico terrore Choatras.

Herod. Neuri Scythiæ populi incantatores quoque habiti famosi.

§ 14. At quanquam naturalem magiam plerosque eorum authorum coluisse objicietur, plurimum tamen eosdem superstitionis impiæ infamisque magiæ admiscuisse comperitur: ut natura lis illa gœtiæ & theurgiæ illecebris confusa, malorumque dæmonum imposturis irretita, non satis secernatur: alias penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, vera nimirum philosophia, sanctiorque magia, à sapientibus solenni plausu excipienda, colendaque, à me hic non elevatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum volo.

Naturalis magia quid, & ejus commendatio.

§ 15. Rabini Hebræorum asserunt, antiquos patres ad Sanhedrim, hoc est, consilium & judicium magnum admisisse neminem, nisi magiæ peritum, & guarum septuaginta linguarum. Adhæc quos Græci sophos aut philosophos, Chaldæi etiam magos vocant, ut in Danielem testatur D. Hieronymus: hos commendat veritatis historia, Matth. 2. Momentum enim, locumque nati filii Dei, ex prophetiis, quas in illo regno & Babylonico Israeliticæ captivitatis tempore sparserant, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidem stellam.

ſtellam non fortuito illuxiſſe, neque ex materia phyſica naturæ ductu inflammata exarſiſſe, verum divinitus accenſam, ut Chriſti nativitatem deſignaret, ipſoſque ad locum, in quo erat, deduceret, intelligunt.

§ 16. Superiorum vero infamia vel hinc magis eluceſcet, quod in Divinationibus Cicero ſcribit, in Perſis augurari magos, & divinare, congregarique in fano commentandi cauſa, atque inter ſe colloquendi. Et quod gravius multo eſt, in lib. de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium ſympathiam cognationemque, &, ſi voles, compaſſionem latiſſime demonſtrat, etiam numinum advocatione uti ſolitos magos, per hujuſmodi rerum conſenſum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occaſionem dediſſe, fabricatos temere ſuperſtitionum & falſæ credulitatis plurima genera, teſtatur Laërtius. Ex quo artis liquet ignominia, quod numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans verſutias, impeditiſſimis & ipſa erroribus obretita, minus providos in interitum præcipites rapiat.

§ 17. Sed utinam poſterioribus Magis ea manſiſſet religio, quæ Magorum Perſarum erat, & Ægyptiorum ſacerdotum, & Druidum Gallorum! qui nefas eſſe arbitrabantur, ea magiæ ſacra literarum monumentis committere, ne vulgo innoteſcerent. Ita tandem fuiſſet ſperandum, illud prodigioſum diaboli artificium, atque generi humano exitioſum, prorſus interiturum. Quemadmodum & jam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc pernicioſiſſima, fraudibus plena, è religionis noſtræ ſacris quam longiſſime exulet, & è divinæ Medicinæ caſtris omnino procul exterminetur: quum utranque ſuis fucatis exorciſmis, barbaricarum vocum preculis, obſcurorum nominum recitatione, ſacroſancti eloquii abuſu, ligaturis, periaptis, carminibuſque ad ſalutis & vitæ hominum perniciem conſpurcarit. Sicuti apud Judæos ſecretiorem divinæ legis interpretationem, Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam vitiatamque legimus: ut Cabaliſtica ejuſmodi magia, Chriſtum incomparabilia effeciſſe miracula, aſtruere non exhorreſcant perfidi Judæi. *Cabala à magia infami vitiata.*

§ 18. Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus ſplendidos ſuſpendunt hi magi, ementitis circumferuntur libri ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diviniorem ante cæteros fuiſſe aſſeruit vetuſtas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob ſomniorum explicatio- *Libri magici.* *Enoch.*

 nem,

nem, Solomonis (insigni conjectura ita ex Josepho augurantur sacrilegi, indoctis a[illegible]ibus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonii, Pauli, Honorii, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cujusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque & citius fidem sortiantur.

Antiq. Jud viii. 2. Vide sequenti li. 5. cap 22. eam de Solomone opinionem scite dilutam.

§ 19. Verum acrius intuenti, aperte se prodit horum furciferorum circulatorumque fallax præstigium, & nostro ævo jam pridem conficta sese profitentur ipsa volumina. Joseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere vaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à providentia divina segregato, Christique typum gerenti, eam aspergit maculam Justinus, illum magicas novisse artes, easque ad Mosen & reliquos pervenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium sacerdotem dixêre non valde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ lib. xvi. Magum item & fallacem eum appellat Possidonius, & Lysimachus, & Appollonius Molon, & plerique alii, similiter Appion: quos mendacii, ignorantiæ & insaniæ insimulat Josephus multis argumentis.

Justin. lib. 16.

Lib. 30. cap. 1.

Lib. 1. & 2. contra Appionem.

§ 20. Eam labem in primitiva Ecclesia quoque multis Christianis illeverunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio veritas, ab ima vanitate, summa & sincera pietas. Hos Origenes defendit. Nec sane illud mirum, quum plures ab hæreticis & impostoribus libros sub titulo Servatoris nostri Jesu fuisse editos, non solum Hieronymus in 13. Ezechielis commentario testis sit: sed & Augustinus in 1. de cons. Euangel. affirmet, fuisse gentiles quosdam temporibus suis, qui jactarent se vidisse & legisse libros aliquot Christi ad Petrum & Paulum, in quibus scripta esset summa totius artis magicæ, ex cujus peritia Christus, dum viveret, tot tantaque miracula edidisset: Quorum insaniam quatuor argumentis eodem in loco breviter refellit.

Magi profani.

Ex magis multi hæretici prodiere. 1. Timoth. 3.

§ 21. Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Ecclesiam irrepsit, qui sicut Jannes & Jambres restiterunt Mosi, sic & illi Apostolicæ veritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cæsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. Hic tandem velut in aëre volans, à dæmonibus vectus, Petro orante exaltatus dilabitur, misereque interiit. Ejus blasphemias prolixe recensent Clemens in Itinerario, Irenæus, Egesippus de Exc.

Simon Samarit. magus. hæresium seminarium.

Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. Apostol.

de Exc. Hierosolymit. III. 2. Eusebius, Nicephorus Ecclesf. hist. II. 27. Ambrosius in Hexaemero, Fulgosus VIII. II.

§ 22. Menander magus Simoni successit, ipse quoque genere Samarita: neque solum ejus expressit impietatem, sed longe superans, majoribus portentis efferebatur, sese Servatorem dictitans ex olympo ad cœlum demissum, docebatque nullo pacto angelos ab hominibus vinci aut cogi posse, quam artis magicæ disciplina & baptismo, ab eo traditis, ex quibus immortalitaté humano generi provenire asserebat. Quæ omnia ex libris Irenæi refert Eusebius III. 4.

§ 23. Ex illo Simone tanquam ex hæresium seminario, pullularunt per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, jactantes omnem intelligentiam sibi datam non cœlitus, sed à spiritu impostore & ventriloquo: impii Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Montaniani, & multi alii hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium mentientes adversus Deum, nec quicquam utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemque præcipitantes.

§ 24. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, quicum Joanni Evangelistæ, jussu Domitiani in Pathmo insula, quæ est una ex Sporadibus, exulanti, controversia erat. Exempla quoque leguntur apud Josephum Antiq. Jud. xx. 6.

Qui magiam infamem postea coluere, & funestus quorundam interitus.

CAP. IIII.

In Rogerium Bach. scribit Joan. Franc. Picus VII. 7. & contra Petr. Aponensem ac Albertum IV. 9. & VII. 5. & 7. de Prænot. superst. velut & adversus Indorum Brachmanum & Gymnosophistarum Aethiopum magica.

SUPERIORUM magorum nugamenta itidem insulse sequuti sunt, Appion Grammaticus, Julianus apostata, Robertus Anglicus apud Helvetios misere mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponensis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de Villanova, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, vel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine, Cicchus Asculus Florentinus, & plerique alii obscurioris nominis scriptores, deplorati certe ingenii homines. Qui, quum se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam, nulla ratione subnixa, aut superstitiones, piis omnibus indignas congesserunt.

§ 2. Quorum plures etiam in hac arte florentissimos. fama multatos, & quam misertime hoc mundo defunctos fuisse, se partim cognovisse, partim testantibus fidelissimis hominibus audivisse, asserit VII. 9.

exi-

Lib. 2. de verbo mirif.

eximium illud olim Germaniæ decus Joannes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quandoque enim ejusmodi societatis jure devinctos, vel ancipitibus falsisve præstigiis ad mentiendum permotos perdunt dæmones, & judicibus vinciendos, excarnificandos, enecandosque produnt: vel ipsi tragico aliquo tristique supplicio interemptos abripiunt. Solent tali quidem honore & remuneratione, tenebrarum potestates suam afficere clientelam.

Zaroes & Arphaxat Magi fulguris ictu mortui.

Cynope magus a fluctib. absorptus.

§ 3. Ita Zoroastrem absumpserunt flammæ, ac Simonem magum altissimus casus. Zaroes & Arphaxat magos in Persidis civitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrii Simonis & Judæ apostolorum fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcopus lib. 6. certam. Apostol. Sic & Cynopem magorum principem, Joanne euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numæ libris, eodem sacrificio, quo Jovem cœlo devocare conaretur, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine ictum. Amphiataus Argivus vates & augur, cavere sibi non potuit, quin primo die, quo Thebas veniret, hiatu terræ absorberetur.

Statius in Thebaide.

§ 4. Maxentius Imperator artibus magicis (quibus exercendis erat aptior, quam Imperio) deditus fuit, & mulieres prægnantes interdum secuit, aliquando infantum recens natorum viscera inquisivit. Quandoque arcanis quibusdam rationibus dæmones accivit, eorumque responsis bellum, quod sibi à Constantino & Lycinio parari senserat, amoliri conatus est. At quod hic sui conatus impii sortitus est autoramentum? Victus aliquot à Constantino præliis, cum suis tandem in flumine mersus periit, ponte Milvio rupto, quem scaphis conjunctis, ut transire posset, ipse fecerat, & in proprium appararat exitium. Christiani dixere, interitum Maxentii similem fuisse Pharaonis pœnæ.

Eusebius. l x. 9.

Methotin magus occiditur.

§ 5. Scribit Olaus Magnus lib. 4. de gent. Septent. quod Methotin quidam arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, vel potius divinitatis opinionem sibi assumens, simplicium animos præstigiosæ artis fama seductos, ad præstigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic, cum esset summus deorum pontifex, sacrificia ceremoniasque ita distinxit & ordinavit, ut discretus superum cuique cultus & libatio observaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificiis aut permixtis ceremoniis expiari non posse. Tandem sceleribus ejus detectis, concursu populi occiditur:

tur: occisusque pestifera cadaveris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum vanitatis ipsius meruerant præstigiæ.

§ 6. Et ejusdem libri cap. 18. hæc narrat: Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quam singulari superstitione, divinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa vendicans. Is, siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeo armorum & præstigiarum usu clarus evasit, ut ad trajicienda maria osse, quod diris carminibus obsignavisset, navigii loco uteretur: nec segnius eo, quam celerrimo velorum ventorumque usu, præjecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut divinitas ejus ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. *Hollerus magus trucidatus.*

§ 7. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit absque carina altum pererrasse mare, & hostilia sæpe navigia concitatis carmine procellis evertisse, ac postremo peritiore hoste circumventum, gurgite submersum esse, qui marinos vortices præstigiosis carminibus olim calcare consuevit. *Oddo magus submergitur.*

§ 8. Joannes Faustus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracoviæ magiam, ubi olim docebatur palam, didicit, eamque paucis annis ante quadragesimum supra sesquimillesimum, cum multorum admiratione, mendaciis & fraude multifaria in diversis Germaniæ locis exercuit. Inani jactantia & pollicitationibus nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori ostendam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic sceleris ergo captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno absente, mitius ab ejus sacellano D. Joanne Dorstenio tractabatur, quod huic viro bono, nec callido, plurium rerum cognitionem artesque varias polliceretur. Hinc & tamdiu vinum, quo Faustus unice afficiebatur, prompsit ille, donec vas evacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Graviam sibi abeundem esse, ut raderetur barba, diceret alter: vinum is, si adhuc curaret, artem denuo promittit singularem, qua citra novaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem jubet. Adhibita illinitione, tanta successit inflammatio, ut non modo pili, sed & pellis cum carne exureretur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc non semel re- *Faustus magus famosus.*

O   censuit.

censuit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melancholiam attestante (spleneticus etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait: Profecto te sororium meum esse existimabam; pedibus tuis mox observatis, num longæ & incurvæ in iis prominerent ungulæ: ita hunc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemque affinem appellare consuevit. Hic tandem in pago ducatus Wirtenbergici inventus fuit juxta lectum mortuus inversa facie, & domo præcedenti nocte media, quassata, ut fertur.

§ 9. Ludimoderator apud Goslarienses ex Fausti magi, vel verius infausti mali doctrina instructus, modum, quo carminibus in vitro coerceretur Satan, didicit. Ut itaque impediretur à nemine, die quodam in sylvam abiit: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis felem referentibus, & in universum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic prosternitur, jacetque horas aliquot semimortuus. Tandem respiranti non nihil, atque ad civitatis portas progredienti, quidam familiares obvii, vultus mutati, palloris que causam rogant. Hic tremens & velut furibundus obmutuit, domumque ductus horrendos edere sonos, & prorsus insanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuo incipit, & ea specie sibi dæmonem apparuisse narrat. Cœnæ vero Dominicæ communionem ubi tum celebrasset, tertio post die se Deo commendans, calamitosæ huic vitæ valedixit.

§ 10. Quidam item magus in pago, vix ab Jhena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteque inter hunc & vicinum fabrum lignarium orta, hic alterum conviciis acerbioribus irritavit. Post menses aliquot periculoso afficitur morbo faber, priusque offensæ veniam precatus, magi opem implorat: qui dissimulata injuria, jubet ægrotum in potione uti radice, cui à Verre nomen est (sic legitur) cum aliis venenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte vitam commutarit. Homicidii accusatur magus à fabri conjuge & consanguineis. Causa vero ad magistratum Jhenensem delata, vinculis ille coercetur: & quæstionibus subditus rem omnem confitetur; ac in primis, quod vindictæ studio fabrum perdidisset. Subjungens, artem se edoctum fuisse à vetula non procul ab

cul ab Hercinia sylva degente. Item dæmonem sibi semper præsto fuisse, commonefacientem inspirantemque, quid consilii tam absentibus quam præsentibus præstari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano consecratur.

§ 11. Alloquutum se plurimos asseverat Joa. Franc. Picus, qui vana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta vocato, usqueadeo vexati fuerunt postremo, ut optime secum putarint actum, ne vitam amiserint. Alium quoque intellexit ab ejusdem sociis adhuc vivis, à dæmone quinquaginta ferme abhinc annis vivum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidam & male sano principi Trojæ oppugnationem repræsentare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

De Pranot. superst. IV. 9.

Magus vivus a diabolo ablatus.

§ 12. Comes item Matisconensis, magicæ factionis, hora prandii coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum civitatem Matisconensem velocissime vectus cunctis videntibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite cives, succurrite: unde tota civitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis.

§ 13. Recenti adhuc memoria, Anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon. Hos cum loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & jam in specu arcam vidisset, atque ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturque, ruente cacumine, & specum rursus complente.

Sacerdoti in crystallo thesaurus ostenditur à dæmone, & ab eodem opprimitur in specu.

§ 14. Saltzburgi incantator jactabat, se omnes in vicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foveam, & interimere. Quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proserpit serpens. Quem quum carmine in foveam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem velut cingulum amplectitur, trahitque in foveam, & enecat. Hæc magiæ hujus stipendia, hi simulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & vesana perniciosaque ludibria.

A serpente magus enecatur.

§ 15. Recte igitur ac pie Petrus Lombardus ait: Dæmonum scientia & virtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quam scientia à Deo data est vel ad fallendum fallaces, sicut Ægyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum

Sententiarum. II. dist. 7.

opratione viderentur admirandi, à quibus erant damnandi: vel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent: vel ad exercendum seu probandum justorum patientiam. Nec putandum est, dæmonibus hanc rerum visibilium materiam ad nutum servire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

De libris quibusdam magicis.

CAP. V.

PRÆTEREA non eximios tantum viros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrandorumque dogmatum jactant authores, hi magi: verum etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare non erubescunt, ut hoc fuco suam pulchre adornent Empusam. Hi vero libri, ut & superiores, penitus introspicienti præceptorum canonem, rituum modum, verborum consuetudinem, characterum genus, barbarum constructionis ordinem, indoctam phrasim, sententiarum vim, res insulsas, manifeste sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas supposititiasque, nec nisi summas imposturas eos continere, ac non ita pridem ex unius conspirationis volutabro cunctos nostra ætate scaturiisse, minimeque Chaldæorum & Hebræorum linguam vetustatemque resipere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in profanis agnoscere, commonstrant. Interim tamen à perniciosissimis abominationum architectis veræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gentilitiis quibusdam observationibus, nostræ religionis ceremoniis, veluti ex insidiis, ut circumveniant citius, studio immixtis insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis, mentis sanæ dubitet nemo.

Cap 3. Libri magici.

§ 2. Optimo jure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Hent. Corn. Agrippæ, meo olim hospiti & præceptori honorando, ultra annos quadraginta jam mortuo, ut hinc falso ejus manibus jam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de ceremoniis magicis: qui insuper clavus librorum trium de occulta philosophia, omniumque magicarum operationum jactatur. Sed

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi hujus vanitatis studiosissimus singula, quo jubet author.

Quartus liber de occulta philosophia impius. Cardanus lib. 19. de subtil. alio titulo ejus libri meminit.

thor ordine, industrie prosequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum successionem signorum per singulos gradus, atque ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta projectione à gradu ascendentis, ut ille proponit, & fusius nugaciusque docet.

§. 3. Idem dictum volo de tabulis, per quas malorum spirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptiis literis tradidisse Trismegistus dicitur. qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractatit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effictos esse ad deceptionem, nec iis quicquam inesse virium, quilibet sanæ indolis haud difficulter judicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum spirituum familiares, & imagines inveniuntur, sub quarum forma invocantibus occurrere & comparere illi solent: item formæ familiares spiritibus Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Lunæ. Pentacula describuntur quoque tanquam figura quædam sacra, à malis eventibus nos præservantia, & ad malorum dæmonum constrictionem & exterminationem adjuvantia: malos etiam spiritus allicientia, nobisque conciliantia, quæ ex characteribus, picturis, nominibus bonorum spirituum varie componuntur, quibus abominabilis, imo blasphemus sacræ Scripturæ adhibetur abusus.

§. 4. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus spiritus ad cogendos homines, cujus nomen similiter inseritur. Fitque hoc, si ad malum tendit operatio, ut ad vindictam, pœnam vel destructionem. Præterea, si quis versiculus in Psalmis, vel aliqua parte literarum sacrarum, desiderio nostro congruus habetur, ille orationibus immiscetur: & post orationem ad Deum, quandoque oratio convertitur ad exequutorem illum, qui minister in præcedenti oratione optatur, sive unus sit, sive plures: sive angelus, vel stella, vel anima, vel ex Heroum numero aliquis.

§. 5. Subsequuntur & variæ consecrationes rerum aliarum, tum libri, per quem malorum dæmonum ministerio plurimum quidam utuntur, cui spiritus inscripti proclivem obedientiam sacro quodam suo juramento voverunt. Hic post consecrationem conservatur religiose, ne extra institutum aperiatur. Fumi certe & anicularum deliramenta.

§. 6. Idem sentiendum de invocatione bonorum spirituum ibi

descripta, ubi post deliria multa, recitatur genibus flexis Psalmus, Beati immaculati in via, cum divinis & angelicis nominibus: eoque finito surgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentem continuo vortice intra consecratum circulum circuire, donec vertigine correptus humi in circulo procumbat. Ubi quiescens statim in ec tasin rapitur, in qua is se prodit, qui cuncta annunciabit.

§ 7. Sic & oracula per insomnia redduntur, si post alia ex præscripto administrata, lectum ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quam cognoscere desiderat, eoque indo rmiat modo. Hisce somniis haud dubie insinuat se diabolus, quando res imaginationi cogitationique tam valide impressæ adhuc in organis imaginationi inservientibus hærent.

§ 8. Quæ etiam in mali spiritus invocatione requirantur, eadem religione prosequitur. Ubi adhibentur quoque consecratæ res, necessariæ tam ad defensionem invocantis & sociorum ejus, quam etiam ad vincula & constrictionem spirituum: quales sunt sacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladii, sceptra, vestes, ex materia & colore convenienti. Apponuntur & sedilia pro spiritibus, qui quoque invocati ad potum & esum invitantur.

§ 9. Inde pestilentissimus subjungitur libellus, Heptameron inscriptus, sive elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis rejectæ libros, Vulcano cum primis consecrare decet. In eo circulus & ejus compositio describitur, item nomina horarum & angelorũ eis præsidentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorum quatuor anni temporum nomenclaturæ: consecrationes quoque & benedictiones circuli ac suffumigiorum, exorcismus ignis cui superponuntur fumigia, vestis & pentaculum factum die & hora Mercurii, crescente luna, in charta, membrana scilicet hœdi, ubi prius super illo dicta fuerit missa Spiritus sancti, & aspersa baptismatis aqua.

Elementa Magica Petri de Abano.

Usus missæ & aqua baptismatis

§ 10. Succedit modus operationis, exorcismus spirituum aëreorum impius, oratio ad Deum blasphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde visiones & apparitiones virtute exorcismi excitaræ, cum invocatione horrenda exorcistæ: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & ejus conjuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

Agrippa à calumnia vindicatur.

§ 11. Occasione hujus libri Agrippæ ascripti, silentio involvi diutius ob veritatis prærogativam non patiar, quod in diversis aliquot

quot scriptoribus legerim, diabolum forma canis ad extremum Agrippæ halitum comitem ipsi fuisse, & postea nescio quibus modis evanuisse. Satis equidem mirari hic nequeo, tantæ existimationis viros tam insulse aliquando loqui, sentire & scribere ex inanissimo vulgi rumore. Canem hunc nigrum mediocris staturæ, Gallico nomine Monsieur [quod Dominum sonat] nuncupatum, novi ego, si quis alius, familiarissime, quem nimirum non raro, ubi Agrippam sectaret, loro ex pilis concinnato alligatum duxi: at vere naturalis erat canis masculus, cui alias fœmellam fere colore & reliqua corporis constitutione similem, quam Gallice Madamoselle [Dominam] appellabat, me præsente, adjunxit.

Jovius in Elog. & ex hoc Andreas Hondorff in libro Exemplorum German. & plerique alii.

§ 12. Causam autem huic falsæ opinioni dedisse opinor, partim quod canem hunc pueriliter nimis amaret [ut sunt quorundam hominum mores] oscularetur plerumque, aliquando & à latere hunc sibi admoveret in mensa, quemadmodum & in eodem simul lecto sub lodice noctu pateretur, ubi conjugem Mechliniensem Bonnæ repudiasset anno tricesimo quinto supra sesquimillesimum: velut & in musæo, ubi inter supellectilem chartaceam, certe insignem, perpetuus erat Agrippa, atque in ejus mensa Agrippæ & mihi in studiis communi, inter utrunque semper jaceret hic canis. Partim adhæc, quod, licet in dicto hypocausto inter chartas continuo delitesceret meus herus, nec toto octiduo vix semel prodiret, quicquid tamen in diversis regionibus ageretur, fere norat. Hoc alii imprudentiores, huic cani, ut dæmoni, dum adessem, acceptum ferebant. Sed revera à doctissimis quibusque viris ad illum undequaque scribebatur quotidie. Anno supradicto Bonna Lugdunum profectus, capitur à rege Francisco, quod liberius nonnihil in ipsius matrem alias scripsisset: sed quorundam intercessione liberatus, Gratianopoli in Delphinatu post aliquot menses in Domino obdormiit. Tum ego Lutetiæ Parisiorum agebam.

§ 13. In hoc catalogo recensendus libellus Arbatel de magia veterum, inscriptus, magicæ impietatis plenus, uti constat ex aphorismo 16. 17. 21. 24. 25. 27. & alibi, secus licet splendide polliceatur in fronte, nimirum Pneumaticam magiam veterum tum magorum populi Dei, tum magorum gentium, pro illustratione gloriæ & philanthropias Dei.

De Joan-

De Joanne Trithemio, ejusque libro Steganographia inscripto.

CAP. VI.

In epist. ad Germanum Ganajum Reg. consiliar. Trithemius. Steganographia Trithemii.

STEGANOGRAPHIÆ Joannis Trithemii abbatis Spanheimensis, in hæc verba meminit Carolus Bovillus: Ad Trithemium diverti, quem reperi magum, nulla philosophiæ parte insignem. Ejus Steganographiam evolvi velitatim nonnullorum capitum perlegens initia. Vix horas duas librum in manibus habui: abjeci enim eum illico, quod terrere cœperant me tantæ adjurationes, ac tam barbara atque insolita spirituum (ne forte dicam dæmonum) nomina. Universa vero hujusmodi nomina [quoad videre visus sum] ignotæ linguæ sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca: Latina pauca, aut ferme nulla. Innumeri autem sunt characteres, quibus adjurationes singulæ notantur.

§ 2. Quod in epistola ad Boscium Trithemius scribit, verba esse plana, lucida, sine omni literarum aut vocabulorum transpositione, ita ut omnes legant & intelligant: secretum tamen illius qualecunque erit, manere ignotum: hactenus vera loquutus sit. Nam in tota hujusmodi Steganographia passim sanctissimas ac piissimas orationes inserit, quæ ad amicum epistolarum loco mittantur: re autem vera lachrymæ sunt crocodili. Id enim mihi facete videtur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit. Divinis adversus Deum nefarie utitur, ac per mundanam inanemque sapientiam, divinam sapientiam evacuare molitur. Quod autem sine adjutorio spirituum omnia pollicetur se facturum, recte (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissolvatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis iniisse ac sanxisse, palam ex ipso opere declaratur.

Daniel. 13.

Ordo Steganographiæ.

§ 3. Porro, si rite memini, hunc ipsum in Steganographia illa ordinem servat. In primis spirituum ipsorum nomina digerit: hinc eorum adjurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremo figuras distinguit, è quibus pro adjurationibus singulis apta spirituum nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atque elicere liceat. Partitur autem in hujusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor Imperatores, Duces, Comites & Servos. Imperatores vero totius orbis esse tantum duodecim, quotquot & venti à philosophis esse traduntur. Ex his quoque quatuor designat præcipuos,

puos, Orientis, Meridiei, & Occidentis & Septentrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperarore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, majore numero: & Servos sub Comitibus innumeros.

§ 4. Hoc igitur pacto, ad artis suæ effectum convertitur. Cum vult dissito amico sua aperire consilia, (hæc enim vocat secreta) scribit epistolæ loco orationem quandam miræ sanctitatis & devotionis fuco affectatam, eamque charactere cujuspiam duodecim Imperatorum imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) noverit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterem inprimis cujusnam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, versus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritque confestim ex suis libris, quibus adjurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adjurationes duas, ac primam quidem super patentes adhuc literas: spectansque in auroram profert. Qua rite prolata, mittit ilico Imperator ille quendam suorum aut Ducum aut Comitum aut Servorum, qui protinus advolans, fit viro eminus visibilis, velut nebula aut caligo in aëre pendula. Ubi deinde secundæ conjurationis verba explevit, spiritus ille propius accedit, cominusque ad ejus aures expetita amici secreta propalat & nunciat.

§ 5. Sunt autem (quod sentiam) adjurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum ad varium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntque hujusmodi nomina (ut dixi) omnia ferme ignota, velut Arabica, &c. Memini item me in ipsius opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quam maxime habent lucem, tenebras diligunt. Forti adjuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quod si in his adjurandis territus, pauxillum trepidaveris, aut in explenda adjuratione (sive vocabuli omissione, sive seriei immutatione) aberraveris, te ilico necabunt.

§ 6. Hos igitur tam in vindictam paratos, quis adeo erit mente captus, ut bonos clementesque spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adjurationes nonnullas, quas vocat potentes, quibus possit unusquisque, qui assidue cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere, ut in ejus domo maneat semper, eique in cunctis famuletur. Cæterum in semotissimo, ut ait, à turba loco is

spiritus locandus est, ne temere ad se ingredientes necet, &c. Satis superque me fecisse videor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & viri, & artis, quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bovillus.

§ 7. Quem tamen mendacii & impietatis accusat Trithemius, se purgans in Præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Librorum Steganographiæ partem scriptam cum figuris & spirituum nominibus apud Henr. Corn. Agrippam felicis memoriæ, ego ipse olim legi, atque eo inscio exscripsi.

§ 8. Studio in argumentis famosorum quorundam librorum describendis longior fui, ut iis cognitis promptius de reliquis ejus farinæ blasphemiis censeatur.

§ 9. Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac sacrilegi negocii methodus: cujus tamen vi obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa servire, ejusque inexpugnabili potestate & cæca numinum coactorum violentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, jactantque in sinu ridentes, bis certe miseri homines. quod vani testantur exitus, & post immensa laboriosaque studia frustrati eventus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei assistentia, sed permissione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Magiæ artes quædam.

§ 10. Hujus scholæ artes jactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artephii, ars Paulina, ars Revelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparent diviniora.

Incantationum varii modi.

CAPUT. VII.

INCANTATIONUM vero diversiadmodum omnibus seculis extiterunt modi, quorum unus alio crebrior, hoc vel illo tempore fuit, atque hisce vel aliis locis celebrior. Huc refer universum illud præstigiarũ genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorũ nomine appellari malunt, phantasmata phasmataque edunt, multa miracula fraudulenter ostentantes, plerumque Goeticis incantamentis, conjurationibus ineptis, illicitis gentilitiis sacrificiis, imprecationibus, mentione divinorum nominum, recitatione verborum sacrorum aut barbarorum, sive adhibito quocunque murmure:

mure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumque partibus, præter rem vel superstitiose vel dolose admotis: interdum etiam certis suffumigiis, luminibus, collyriis, περιάπτοις seu alligationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, simulachris, imagunculis, annulis, sigillis: characteribus hoc vel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi vires commentantur: item speculis, & similibus hujus magicæ artis monstris organisque.

§ 2. Quibus licet interdum aliquid virtutis naturalis inesse potest, tamen ut plurimum ad eorum constructionem aut usum adhibentur nefande vel sacra Dei oracula, voces sive sententiæ, vel blasphema vocum diabolicarum deblateratio. A quibus vim omnem manare propagarique in hæc media, ac ab iisdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteque, imo rem omnem Dei permissu, ob magi impietatem & astantium incredulitatem expediente, quam elusus incantator alioqui frustra machinaretur. Hoc equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturalisque potentiæ cursum & modum exuperantes actiones, semel hic dictum responsumque volo.

In actionibus illis magorum naturæ cursum superantibus dæmon operatur, Dei permissu, ob magi impietatem, & astantium incredulitatem

§ 3. Enimvero eousque horum hominum animos satanicæ hujus professionis œstrum pervasit, ut creditum sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requiruntur, aut naturis rerum vel novas indui vires, vel priores adimi, infirmari aut vegetari, sive naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, ventos, pluvias inopinato concitari vel sedari, serpentes feritate violentiaque exui, bestias indomitas coërceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras evocari, & [ut Apulejus ait] animas agiles reverti, pigrumque mare colligari, & nova corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coracesia, Callicia, Menaide, Conrinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certe aptis, si non excogitatis, ut sono terreant: & cum Democriti Chirocineta, Agloaphotide, Marmaritide, Achemenide [qua in hostium aciem conjecta, trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius] Hippophanade, Adamantide, Cynocephalæa Appionis, similibusque terrificis plantarum monstris, apud magos usurpatis, & jam singulari Dei bonitate in hominum utilitatem memoriæ excussis, penitusque abolitis, quandoque prorsus sublatas volet Deus.

Lib. XXIV. 17. & XXI. 2.

§ 4. Immensus siquidem est harum fallacium actionum & rerum numerus, quas latere præstat. Saltem incautos nimisque credulos præmonuisse utile est, ne impie huc quoque attractis divinis nominibus, vel sacræ Scripturæ verbis inique contortis fallantur, seducanturque, quemadmodum hactenus factum animadvertimus: ut hoc nomine, quo gravissime delinquitur, se purgent excusentque, quod nimirum nomina sacrosancta invocent, verbumque Dei commisceant in hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctissimum Dei nomen profanatur, atque abusu abominando Scriptura conspurcatur divina.

§ 5. Et quanquam iniquis impiisque his rationibus dæmones se accersere, aut iis imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius jactent, & ad horum illicita murmura nutumque illi obedire videantur, quasi obstricti compulsique: interim tamen suos hos dominos & imperatores, sibi magis devinctos servilesque habent, ut quibuscunque dæmonum spectris, larvis aut propositis imaginum dolis seu ludificantibus formis, fidem adhibere cogantur: unde tamen ipsis nunquam usqueadeo multum commodi sperandum, nisi quod sibi hac ratione magis placeant, aliosque in admirationem pertrahant, tanquam rerum non vulgarium aut curiosarum periti. Interim ab his cogi se simulant dæmones: quanquam venire optent, teste Porphyrio, ut suis deinde alios præstigiis irretiant.

Lib. 1. de abditu rerum cauf. § 6. Sic quendam se vidisse Joannes Fernelius scribit, vi verborum spectra varia in speculum derivare, quæ illic, quæcunque imperaret, mox aut scripto aut veris imaginibus, ut ille ait, ita dilucide exprimerent, ut prompte & facile ab assidentibus omnia internoscerentur: Audiebantur quidem verba sacra, sed obscœnis nominibus spurce contaminata. cujusmodi sunt elementorum potestas, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Austri, Aquilonisque regionibus imperent. Hæc ille.

§ 7. Etsi vero hujusmodi formæ & literæ appareant, à præstigiatore mendaciique parente nostris oculis objectæ: non tamen non debent esse præstigiosç, mendacesque vel mendaciis involutæ, ut mercedem requisitam dignamque curioso hominum studio reponat liberaliter, naturæ suæ immemor nunquam.

§ 8. Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septentrionales observatos, his verbis describit Olaus Magnus: Inter Bothnicos

thnicos homines Septentrionis passim reperiebantur malefici ac magi, tanquam in proprio loco, qui per summam ludificandorum oculorum peritiam suos alienosque vultus variis rerum imaginibus adumbrare noverant, fallacibusque formis veros obscurare conspectus. Nec solum pugiles, verum etiam fœminæ & teneræ virgines pro voto suo larvas livido squalore terribiles, faciesque adulterino pallore distinctas, ab aëris teneritudine mutuari consueverunt: & rursus ablegato nubile inumbrationis vapore, prætentas ori tenebras fudis perspicuitate discutere. Tantamque vim carminibus eorum adfuisse constat, ut rem remotissime positam, & quantalibet nodorum confertione perplexam, è longinquo soli sibi conspicuam ad contactum evocare posse viderentur. Talibusque præstigiis id ipsum hoc modo demonstrant. *Hist. de gent. Sept. III. 19. Incantationum modi apud Septentrionales.* *Saxo Grammat. Histor. Dan. VII. init.*

§ 9. Scire cupientes statum amicorum aut inimicorum, longinquo terrarū spacio, quingentorum vel mille miliatium inde distantium, Lapponem seu Finnonem hujus rei peritum, dato munere, lineæ scilicet vestis aut arcus, rogant ut experiatur, ubinam fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca conclave ingreditur, uno comite uxoreque contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus concutit, carminumque murmure hinc inde revolvit: continuoque cadens in ecstasin rapitur, jacetque brevi tempore ut mortuus. Interea diligentissime à prædicto comite, ne quodvis vivens culex aut musca, vel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum namque potentia spiritus ejus malo dæmone ductore à longinquis signa (annulum vel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis reportat. Ilicoque resurgens, eadem signa cum cæteris circumstantiis conductori suo declarat.

§ 10. Idem de Ventis venalibus, I. III. 18. illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negotiatoribus in eorum littoribus, contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro constrictos, eisdem reddere: eo servato moderamine, ut ubi primum dissolvissent, ventos habere placidos: ubi alterum, vehementiores: at ubi tertium laxassent, ita sævas tempestates se passuros, ut nec oculo extra proram in evitandis scopulis, nec pede in navi ad vela deprimenda, aut in puppi pro clavo dirigendo, integris viribus potirentur. His addit Olaus: Insana *Venti venales.*

 sana

ſana certe ſunt documenta, quæ noſtra excogitavit credulitas, ut acrius torqueremur. Utinam faceſſeret à mentibus hominum tale figmentum: quod eſſe falſum, & nullius momenti, etiam à majoribus eſt oſtenſum.

§ 11. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac poſt ſuſceptam Chriſtianæ religionis confeſſionem, legis inhibitione, nunquam viſa eſt uti palam: nec alios eam, niſi cum vitæ diſcrimine, docuit. Multa alia ejuſmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter ſatis, in ejuſdem libri capitibus diverſis, quæ profecto non ſemper fidem merentur: proinde in iis recenſendis brevior eſſe volui. Ventos tamen ita magis ſedari, teſtatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quod ii triduana tempeſtate quadringentas naves amiſere, donec quarto die magi inciſiones faciendo, & veneficiis incantando, ventum Thetidi & Nereidibus ſacrificando, tempeſtatem compeſcuerunt: ſive eadem tempeſtas aliter ceſſarit. Sic & Epheſii notulis quibuſdam & vocibus magicis utentes, in omni negotio victores evadere putabantur.

Ravisius.

§ 12. Interjiciatur hic Apulėji commentum, cujus hæc ſunt verba: Athenis, proxime & ante Pœcilem porticum, iſto gemino obtutu circulatorem aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto dėvoraſſe: ac mox eundem invitamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe, & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inverſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in molliriem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis, enervam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis ſemi amputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere.

Li. 1. de Aſino aureo.

§ 13. His adde varios incantationum ritus cultoris magicæ ſtultitiæ maximi Artephii, à Cardano enarratos: ut hinc non ſolum doloſos, ſed & mente captos eſſe ejuſmodi magos, quis jure cenſeat. Adhæc, à Græcorum pleriſque, literis proditum eſt, fuiſſe Paſetem quendam, inter magicæ vanitatis conſectatores primæ notæ, qui carminum potentia refertiſſimum repente convivium hoſpitibus diſcubituris præmonſtrare conſueverit: idque, cum libuit, mox evanuiſſe rurſus, ut nihil omnino apparatum videretur, diſcumbentibus omnibus fame & ſiti eluſis. Si quid precio comparaſſet, id agebat, ut erogati nummi in venditorum loculis apparerent, illis interim ludifi-

Ritus incantationum Artephii. De varietate XVI. 91. Paſetes ludificator magicus. Sic & Numa Pompilius, teſte Guidone Bitur.

ludificatis. Unde proverbium, Pascetis semiobulus.

§ 14. Simile quid passum esse Menippum Lycium machinatione sponsæ, literarum monumentis traditum invenitur, in nuptiis: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, velut fumus effluxere, administri & coqui ac reliqua familia increpata evanuit. Accium Navium Tarquinio Prisco rege & multis aliis præsentibus cotem novacula per incantamenta divisisse, fertur.

Menippus Lycius delusus à sua sponsa. Philost. apud Volaterr. in vita Apollonii. Cic. 1. de Divinat. Plin. ca. 6. de viris illustrib. Volaterr. Anthrop. XIII. 3.

§ 15. Tucciam virginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno, urbis 609, commemorat Plinius. Hujus & Tertullianus meminit in hæc verba: Quid ego de cæteris ingeniis, vel etiam viribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorum (qui scilicet toties Romæ victorias nunciarunt) & aquam cribro gestatam, & navem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus verus non crederetur.

Aqua cribro hausta. Lib. 28. cap. 2 Val. Max. li. 8. cap. 1. In Apologet. adversus gentes cap. 22.

§ 16. L. Domitio rure quondam revertenti, juvenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem veritatis adeo permulsisse malas, ut è nigro rutilum, ærique similem capillum redderent: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus vinum vel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis dissitis, Satanæ opera adferri jubet. Tales aliquot insignes nostro ævo novit Germania.

Aenobarborum cognomen unde.

§ 17. Magos adhæc ipsos, quibuscum dæmon colludit, non est mirum quandoque vel transferri subito, vel ita apparere: quum plerosque dæmonum vexationibus obnoxios, vel eorum ludibriis deditos, transvehi nonnunquam alio sciamus. Sic Pythagoram uno momento & in Thuriis & in Metapontiis fuisse, Apollonium adhæc è Smyrna celerrime Ephesum verbo dicto translatum esse, ferunt historiæ. Tam autem verum est, eodem momento illud effectum fuisse, quam certa ea historia, qua traditur, Ambrosium eadem hora Mediolani fuisse & Turonis in Martini exequiis. Ejusdem fidei erit, quod literarum monumentis commissum legitur de Joanne Teutonico Halberstadii sacerdote Metropolitano, mago insigni, hunc nimirum artis suæ magicæ potentia, ipsa nocte Nativitatis Domini tribus locis celebrasse missam, Halberstadii unam, alteram Moguntiæ, tertiam Coloniæ, anno 1271.

Magi & dæmoniaci transferuntur interdum.

§. 18. Præ-

§ 18. Præstigiator quidam magicus Magdæburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat certa stipe: in fabulæ exitu paucam se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cœlum conscendere velle ait. Hinc in sublimi ejecto fune, consequitur in altum equulus: præstigiator quasi eum cauda retenturus, quoque ascendit: cujus uxor maritum apprehendens assectatur, iridem ancilla, ut viderentur ascensu contiguo velut concatenati, simul aëra petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam civi eo forte declinanti, quærentique quidnam rerum ibi ageretur? responsum est, circulatorem cum equulo in aëra conscendere. Hic se statim vidisse eum in vico ad diversorium abeuntem asseveravit. Illusos itaque se ubi animadverterent spectatores, discesserunt. Porro universam ejusmodi quavis arte comparatam dæmonum necessitudinem, cunctamque earum delusionum rationem, pestiferam fraudem esse, in extremum hominum exitium introductam, neminem inficiari decet.

Præstigiator magicus in aëra cum equulo conscendere videtur.

Magorum Pharaonis actiones præstigiosæ.

CAPUT. VIII.

Cæterum ut omnium obtutui hæc magorum fabula & potestas, vel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agire oculis non delusis contemplemur, solertique indagine investigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satisfiet, qui, cum deceptarum menteque læsarum quarundam muliercularum fit mentio, confestim ad voluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumque sit professio: quam longe lateque differre sentio.

§ 2. In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, conditore unico (cujus quippe solius est creare, & res vere transmutare) missum esse testatur. Quod autem idipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose vere ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis præstigiosam formam, obtutibus regiis offusam apparuisse. Quare etiam mendax draconis magicæ vanitatis facies, in præstigii revelationem, à vero Mosis dracone devorabatur: ut mendacium à veritate absorbetur vinciturque.

Exod. 7. Veritas transformationis in opere Mosis.

Præstigia magorum Pharaonis.

§ 3. Propte-

§ 3. Propterea, Josepho teste, Moses inquit: Jam declarabo manifeste, non esse hæc præstigias veritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat draco. Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas, quæ draconum specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam devoravit. Enimvero si verus extitit magorum draco, dæmonis ope ex virga ita transformatum esse oportuit. Ineptam autem prorsus esse, ut in vivam bestiam transmutari queat, virgæ materiem, cuivis liquido constat. Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo dissimillimam, aut etiam contrariam pro suo arbitrio vere transfundere essentiam, penes diabolum est minime.

Antiq. Judaic. 11. 5.

§ 4. Corpoream materiam non subjici potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationem ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandum, inquiens, istis trangressoribus angelis ad nutum servire hanc rerum visibilium materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dæmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, vel quid aliud earum loco subjicere posse. Magi signa videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens. & Berno: Sæpe ipse dæmon ludificat hominum mentes, ut videre videantur, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt. Recte item Jamblichus de Mysteriis: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiæ veritatem. Ejusmodi namque finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec vestigium apparet.

August. 3. Trinit.

Li 3. Recog. De cont. divinat. dæmon

§ 5. Eodem censendum modo de reliquis signis: quod nimirum Moses elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & servis ejus, quæ tota mutata est in sanguinem: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptii de ejus aqua bibere non possent, totaque Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii, idololatræ & idonea Satanæ organa pendebant: quorum oculis cujuscunque coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præviderat fore, ut induraretur) justo Dei judicio, majori occallesceret duritie, meritamque tandem ille lueret pœnam.

Aqua in sanguinem mutata.

Q § 6. Ma-

§ 6. Magorum autem fuisse præstigias facinus illud, vel hinc palam est, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in sanguinem conversus erat, ejusque pisces computruerant opera Mosis servi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua universæ Ægypti aqua non tincta: ut Ægyptii omnes undique circum flumen aquam effodere cogerentur, quam biberent. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculę aquæ antea in vase conservatæ, vel effossæ, rubicundam præstigiosæ faciem ostendisse suis carminibus vel fascino, ut Scriptura testatur: hoc est, ludificante dæmonum operatione.

§ 7. Hi etenim agitatis ad hanc delusionem commodis humoribus, spiritum opticum vel visualem quibuscunque imaginibus imbuere queunt: quemadmodum plerisque melancholicis usu venire observamus. Sic in hypochymatis vel suffusionis oculorum initio ex humoris affluxu ad visus organa veluti pusillos culices obversari intelligimus, interdum quasi lucentia quædam corpuscula, plerunque veluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibusdam circa lucernas circulos videri. plerisque item regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flavescentia sese ostendere apparet: atque hæc fiunt magis vel minus, hac vel illa forma, secundum humorum & spirituum visoriorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Ranæ Ægyptiæ. § 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta est, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo *Exod. 8.* fuisse eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quod tantam ranarum colluviem eos creare oportuisset, mu- *Genes. 1.* nus Deo omnino peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus Satanæ ejusve clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab ini- *Creare solius Dei est.* tio fuit & mansit prærogativa, qua neminem dignatus est.

§ 9. Præterea si veras in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere universum hoc ranarum genus eadem arte potuissent. Proclivius etenim multo fuit, visas in nativum naturalemque suum locum, fluvium nimirum & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalibus aliena, immo adversissima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum est: quum in aquis, ut designato his vivario, libere victitent: aut saltem vitam illis adimere, quibus donasse vide-

videbantur,facillimum fuisset. Vel quam fortiros credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, si ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc usque adeo nequiverunt, ut Pharao rex posito priore supercilio,coactus fuerit suos adversarios Aaronem & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum est, definitoque die ranæ sunt exterminatæ à domibus: iisque mortuis in cumulum coacervatis, fœtebat regio.

§ 10. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodum & ipsos magos, penes quos ea potestas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præstigias permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquam tentassent: coram Pharaone confessi sunt, Digitus Dei est hic. quasi dicerent: Digitus vel potentia Dei est, quæ vere progignit & condit ex pulvere,vel etiam nihilo,quicquid pro suo arbitratu vult, & quando illi placitum est. Id vero, quod à nobis effictum vidisti, Satanæ digitus est, qui nihil unquam revera procreare, sed phantasticam solum rerum imaginem dolose ostentare potest. Quare nos ejus clientes, ministrorum ipsius omnipotentis Dei veritatem imitati sumus,præstigiis quibus te ac tuum populum hactenus illusimus,Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duritiem connivente. At cessat jam illa permissionis hora,ut non amplius Satanæ ludibriis supersit locus,sed Dei viventis veritati testimoniũ perhibere cogamur.

§ 11. Ita Dei manum jam agnoscunt, qui ei antea suis imposturis derogarunt. Dei gloriam prædicant, qui eam suis fucis prius obscurarunt. Nec postea vivum usque adeo glorificassent Deum, nisi antea impediti, frustra suam tentassent artem. Nec Deo tam justa puniendi contumaces occasio fuisset reliqua, nisi prius ad præstigias connivisset: deinde impediisset, quo se suamque potentiam notam faceret,ostenderetque illam longe esse aliam,ac veluti ex diametro pugnantem cum ea, quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hactenus adeo venerati essent. Justinus Martyr in explicationibus quæstionum Christianis propositarum quæst. 26. asserit, magorum Pharaonis miracula non fuisse vera, sed spectantium fascinatione oculorum opera dæmonum. Hos Ægyptios incantatores Jannem & Jambrem fuisse, Pharaonem vero hunc Cenchreem Ægyptium regem, scribit Fulgosus v I I I. c. I I. 1. Timot. 3.

§ 12. Sed quid pluribus opus? cum ex eo quod Thessalonicensibus scribit D. Paulus de Antichristo, permultos ab eo signis & prodigiis mendacibus seductum iri, haud obscure colligatur, ea, quæ à magis ostententur, esse ficta. Uti tamen eorum haud improbo interpretationem, qui mendacia dici contendunt, quod homines ad mendacia pelliciant, ut causa ex suo effectu aut nomen aut ἐπίθετον sortiri solet: ita quoque concedant oportet, ut ψευδοῦς explicemus falsis, admittantque utranque explicationem, quam his verbis affirmat D. Augustinus: Mendacia dicuntur signa & prodigia, vel quia videbuntur & non erunt, vel quia homines ad mendacia deducent. Quin & Avitus Alcimus episcopus Viennensis, qui claruit sub Zenone & Anastasio Impp. anno 490. eleganti carmine exprimit, quam tuemur sententiam, lib. 2. de Peccato origin.

2. Thess. 2.

Legifer ut quondam vates sub rege superbo,
Dum nova monstraret jussi miracula signi,
Commovit livore magos, ut talia tentent,
Accumulentque suas cælo fervente ruinas.
Illis suppeteret forsan si recta potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra,
Aemula sed signis tantum, non viribus æqua.

Æmula, inquit, signis, non æqua viribus.

§ 13. Non abs re hic etiam Decretorum testimonium accivero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum prodière maleficiorum artes, ut etiam Mosi in illis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquam in sanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quod quædam maga Circe socios Vlyssis mutaverit in bestias: item de sacrificio, quod Arcades de suo Lycæo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas converterentur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fingebantur, quam rerum veritate complerentur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inventoribus juxta traditionem majorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque decreta.

In 2. parte. caus. 26. quæstion. 5. episcopi. August. de civit. Dei.

Pythia

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed hujus imagine diaboli spectrum excitavit.

CAP. IX.

HINC ut ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis spiritu impraegnatam, meo proposito objiciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic aeque atque sacrae Scripturae testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & vestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita praedicentem. Ecclesiastici quoque author tradit, ipsius Samuelis haec acta & vaticinia fuisse, quum ait: eum dormivisse, regi notum fecisse finem vitae suae, & exaltavisse vocem suam è terra, & vaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

1. Sam. 28.
Eccles. 46.

§ 2. Etsi vero historiae circumstantiae, & Jesus Syrach asserere videantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiae foeminae libenter obsequutum, ut ludificaret, visum fuisse.

A Pythia foemina non Samuel, sed hujus imagine spectrum diaboli excitur.

§ 3. Primo diserte severoque edicto à mortuis quaeri veritatem vetuit divina vox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inveniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in aeternam abjicit damnationem. Proinde nos suo verbo, in quo sese & voluntatem suam expresse declaravit, inniti firmissime voluit Christus, inquiens: Mosen habent, & prophetas.

A mortuis non quaerenda veritas.
Levit. 19. 20. Deut. 18.
βδέλυγμα.
Luc. 16.

§ 4. Adhaec, piorum animas maleficarum carminibus è designata à Deo sede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falsissimum est: vel ne in sinu quidem Abrahae, loco beatis assignato, tutae existunt eorum animae, in Domini manu conservatae. At Satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si revocentur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed adscititia se illarum imagine ostentant daemones. Quocirca non à mortuis ipsis, verum à daemonibus illorum habitu vestitis, νεκρομάντεις responsa accipiebant: quae, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομάντειαι: sin vero tenues, nebulosas &

Magorum carminibus non obediunt beatorum animae.
νεκρομάντεια.

σκιωμάτια. sas & evanidas sibi circumfunderent umbras, σκιωμάτια nuncupabantur. Vere D. Chrysostomus ait: Non anima defuncti est, quæ dicit, Anima talis ego sum: sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit. Ibidem: Animæ sunt in loco certo, & expectant judicium, neque se inde possunt commovere.

§ 5. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & ejus corpus si non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuisse certum est; ut eximia illa specie viva, qua antea innotuerat, & qua se nunc denuo fictus hic sistit Samuel, apparere nequiverit. Neque etiam deorum magnificentiam referre potuisse cadaverosum corpus, quilibet novit: quum tamen deos è terra ascendere, se contueri affirmaret divinatrix. multo minus quivit loqui & vaticinari iste Samuel.

§ 6. Quorsum etiam Samuelis piissimi vatis tamdiu sepulti corpus, pallium consuetum eodem momento, ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset, quod in sepulchrum secum non assumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi viri spectrum ostentare, facile fuisse illi, inficias ire nolo,
2 Cor. 11. qui se in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam Satanæ servulam.

§ 7. Deinde cum ipsa historia paulo ante testetur, Deum contumaci & abjecto regi ipsum consulenti, responsa dare noluisse, vel per viventes prophetas aut sacerdotes, vel per somnia: multo minus per divinum vatem ex morte suscitatum, quem nec vivum audire voluit Saul, vel per angelum è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam divinatricem professionis ergo, publico edicto juxta Dei voluntatem ex Israele exulantem, furtive vero latentem, iniqua ratione consulere statuit: quasi indignabundi animi institutum fuisset,

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Ideo non potuit non odisse & execrari hoc factum Deus, & justo judicio deploratam illusione dæmoniaca Saulis impietatem contra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem Satanæ fascinum merito permiserit. Nec novum aut inauditum hoc est, ubi quos pertinacis impietatis homines esse prævidet, præscitque, magis solet excæcare, indurare, spiritui mendacii relinquere, & in reprobam

bam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis invicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio. Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 14.

§ 8. Quod porro historia commemorat, Samuelem senem pallium indutum indigne tulisse, quod è sua quiete excitus esset, atque eum Sauli regi loquutum vaticinatumque fuisse: hinc non convincitur, verum extitisse Samuelem hoc spectrum. Quoniam diabolo, spiritui mille artifici, non sit difficile quamcumque formam mentiri, quidvis fingere, simulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: maxime vero, de quibus manifesta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Satan, certissima esse, quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel. Ideo à Samuele antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hostium magnifico & instructis copiis, item ex dictis, factis & circumstantiis reliquis belli præsentis, quam sortem in eo conflictu assequeretur Saul: potissimum cum ipsum à Deo abjectum, nec resipiscentem, & adversus Dei mandatum postremo Pythiam vatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atque pro suo impellere nutu, & præsentis prælii objicere posset exitio. Ideoque Saulem mortuum testatur Scriptura in transgressione sua, qua prævaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini verbum, quod non custodivit, & quod Pythonem consuluit interrogando, neque requisivit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Davidem filium Isai. 1. Par. 10.

§ 9. Porro si Jesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controversias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia hujus libri doctrina elevari putetur, Jesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad avitæ virtutis æmulationem posteros invitaret, provocaretque: Samuelis item laudes succincte recensere: minime differere voluisse, verane an ficta fuerit Samuelis apparitio. *Jesu Syrach authoritas.*

§ 10. Inter Hebræorum autem Rabbinos quanquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, fere omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, vanitatem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicum, qui induerat *Illusionem fuisse Samuelis apparitionem, censent Hebræi.*

Samue-

Samuelis speciem: item Samuelem visum esse dicere Sauli. Mulier videbat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul videbat Samuelem, hoc est, illusionem illam diabolicam, quæ videbatur illi Samuel. Sunt inter eos, qui hæc omnia mulieris putant arte confićta, quæ ex certis conjecturis sic deluserit Saulem. Kimchi contra adversarios sic arguit: Si Deus suscitavit Samuelem, ut futurum eventum indicaret Sauli: cur eventum illum non magis revelavit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quam per maleficam mulierem? Saadia vero, & Ajas, quod ipsa mulier, cum præter solitum morem miranda videret, stupefacta, cœperit magna clamare voce, hanc veram fuisse visionem, non quidem mulieris arte, sed Dei virtute apparentem, falso existimarunt.

De vero Samuele non evocato à divinatrice, Patrum quorundam sententiæ.

CAP. X.

Quæst. 27. item part. 2. cauf. 26. quæst. 5. Nec mirum

CÆTERUM, ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accresat, audi argutissimi sanctioris Theologiæ censorem Augustinum, lib. Quæstionum veteris & novi Tastamenti: Indignum facinus æstimo, inquit, si secundum verba historiæ commendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir & nativitate sanctus, & vitæ operibus justus? aut, si non attractus est, consensit: quod utrumque de viro justo credere absurdum est. Si enim invitus adductus est, nullum suffragium habet justitia: si autem voluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsiverat: quod valde absurdum est, quia hinc qui justus recedit, permanet justus. Porro autem hoc est præstigium Satanæ, quo ut plurimos fallat, etiam in potestate se habere justos confingit.

2. Cor. 11. § 2. Quod Apostolus inter cætera ait: Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis. Ut enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu viri justi & nomine se subornavit: ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes justos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte Saul & filiorum ejus non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante diem, occasum corporis prævidere, quum signa soleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio

rectio amota videtur. quanto magis diabolus, quem angelica majestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur; de cujus magnitudine Apostolus ait: An ignoraris altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo, si imminentem prope mortem potuit prævidere, cum hoc sit, unde fallit, & se in Dei potestate vult ad orari?

§ 3. Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Depravatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, ut ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit: recte faciet quidem, si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saulis & habitum Samuelis descripsit, ea, quæ dicta & visa sunt, exprimens: prætermittens, si vera, an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit (inquit) hunc esse Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus.

1. Reg. 28.

Idem scribit Rabanus ad Bonasum abbat. in epist.

§ 4. Si enim vere illi Samuel apparuisset, non utique vir justus, permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodit improvidus Satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & virum peccatis pressum, quum magna distantia peccatorum & justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transmigravit, quem adoravit.

§ 5. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroque quæstionem de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quanquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut vere spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus, quarum imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet vocare

Li. 2. quæst. 3. Eadem fere ad Dulcitium, quæst 6. & in libello de cura pro mortuis agenda.

 homi-

hominem? quandoquidem & singulorum quorumcunque picturam cum aspicimus, propria quæque nomina incunctanter adhibemus: veluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius, &c. quum aliud nihil sint, quam pictæ imagines.

§ 6. Et paulo post: Si vero liquido constat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: non mirum est, quod Scriptura dicit Samuelem visum, etiamsi forte imago Samuelis visa apparuit, machinamento ejus, qui transfigurat se velut in angelum lucis, & ministros suos velut ministros justitiæ. Jam vero, si illud movet, quomodo à maligno spiritu Sauli vera prædicta sint: potest & illud mirum videri, quomodo dæmones agnoverint Christum, quem Judæi non agnoscebant.

2. Cor. 11. *Matth. 8.*

§ 7. Cum enim vult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem vera agnoscere, temporalia duntaxat, atque ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruum, ut omnipotens & justus, ad eorum pœnam, quibus ista prædicantur, ut malum, quod eis impendet, antequam veniat prænoscendo patiantur, occulto apparatu mysteriorum suorum, etiam spiritibus talibus aliquid divinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator vel jubet, vel sinit. Unde etiam spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & verum, quod nosse potuerint, non docendi magis, quam decipiendi fine prænunciant. Et forte hoc est, quod quum illa imago Samuelis, Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Idem lib. 2. de Doctrina Christiana, capite 26. ait, Samuelem hunc fuisse imaginem sacrilegio excitatam. Et autor libri de mirabilibus sacræ Scripturæ, si is sit Augustini, negat verum fuisse Samuelem, cap. 11.

Act. 16.

§ 8. In recitandis his Augustini sententiis copiosior fui studio, quod haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum vere evocatum fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Nostro huic sensui calculum addit Tertullianus, in libro de Anima dicens, Diabolum illusisse & mulieri & Sauli, & illius oculis, hujus vero auribus imposuisse. Justinus Martyr in explic. quæst. 52. dæmonem Samuelis habitu & figura apparuisse

parvisse affirmat. Origenes in historia de Bileamo ait, Bonos spiritus non obtemperare carminibus magicis.

De necromantia, quid sit, & qui ea usi fuerint.

CAPUT. XI.

Νεκρομαντείαν vero, & νεκυομαντείαν, eam vocant, quæ sacrificiis solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosque de futuris sciscitatur: ita Samuelem mulier excitasse putatur in Endor. *νεκρομαντεία. νεκυομαντεία.*

§ 2. Hanc Æneam quoque exercuisse traditur, quum in Italiam venisset, occiso Miseno tubicine. Apud Lucanum quoque Erichthonem maleficam Thessalam, fascinatricemque evocasse mortuum narratur, qui belli Pharsalici eventum Sexto Pompejo denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ verbis occulte pronunciatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cujus illum nobilem scriptorem Philostratum testem esse miror. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis evocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Trojano ipsi responderet: Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens, agnorum sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorum dici jubent. Appion quoque Grammaticus memoriæ prodidit se umbram Homeri evocasse, ut ab eo percunctaretur, cujas esset, & quibus parentibus editus. *Lib. 6. Erichtho malefica. Philostr. lib. 4. in Apollonii vita. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 5.*

§ 3. Sed eadem est ratio, & mera dæmonii ludibria, si ea videbantur ita acta esse: iis enim mire erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodum ea & ad herbarum facultates usqueadeo fuit attonita, ut ad vitam revocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus historicus in primo lib. Historiarum scripsit, occisum draconis catulum herba quapiam resuscitatum, quam magi Balim vocant. Eadem Thilonem, quem draco interfecerat, vitæ restitutum: & Juba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem vitæ redditum esse tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam vel animi deliquium illapsos, vel alioqui morbo prope victos, admota illa herba vires vel excitante, vel etiam naturæ respirantis virtute quasi revixisse fuisse visos, mea est sententia. *Plinius. xxv. 2. Balis.*

§ 4. Nec vero ex Israelis cœtu hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris involutos consuluerunt.

R 2 Quos,

Quos, quum nescirent Deum, minus mirum est varias exquirendæ voluntatis divinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse. Sed & in reliquum Dei populum pervasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrum seculum in quibusdam male sanis perduravit ingeniis. Usitatissimam etenim superioribus annis fuisse consuetudinem acciendorum & interrogandorum manium, norunt majores: & hac de re peculiaria & magna volumina fuisse consarcinata, eademque in quibusdam scholis palam proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem consociationem cum dæmoniis & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia vel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De divinationibus Magicis.

CAPUT. XII.

PORRO ritus, quibus commoveri ex imo animas, producique illi arbitrabantur, item variatum divinationum magicarum monstrosas species, prodigiososque modos, Satanæ artificio in æternam hominum perniciem dolose confictos, in historiis annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, erudite in doctissimis suis Commentariis, de Præcipuis divinationum generibus describit multijugæ lectionis vir CASPAR PEUCERUS. Ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen & alia non pauca nec observatione indigna sequentibus capitibus proponemus.

§ 2. Et Incantatores quidem, ariolos, aruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit divus Augustinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum etiam est 26. q. 3. & 4. c. igitur. Divini autem omnes dicuntur, *Divini.* quum vel inita cum dæmonibus manifesta societate vaticinantur, vel superstitiosis quibusdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idem efficiunt. Vel sit Divinatio, alicujus rei affirmatio, quæ neque ex causis, neque ex verisimilibus signis est collecta. Ad species veniamus.

λεκανομαντεία. § 3. Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptiis familiaris fuit. Ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet non nihil diverse. In pelvim aqua reple-

repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesque pretiosi characteribus certis signati: & postquam consueta essent prolata verba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. Tum primo quidem sonitus tenuis absque voce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: post aqua inundante, voces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæstionem respondebatur: aut opera data exiles admodum, ne mendacii coargui posset dæmonium in his quæ non noverat.

§ 4. **Γαστρομαντεία** hoc à priore discrepabat, quod non voce, sed picturis responsa expediebat. Collocabantur vasa vitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi cerei: cumque evocatio dæmonis secreto murmure finita, & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ vitra studiose accurateque intueretur, ac circumspiceret, rogaretque, imperaret & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus aquæ impressis, & per vitra pellucida renitentibus, diabolus ostendebat. γαστρομαντεία.

§ 5. **Κατοπτρομαντεία**, ex nitidis tersisque divinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæve à diabolo fulgent. Ea usus est Didius Julianus imperator: & pleraque Satanæ monitu prævidisse, quæ acciderunt, scribitur. κατοπτρομαντεία.

§ 6. **Κρυσαλλομαντεία**, ex crystallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in plerisque enim minuta specie alias materiæ alterius conditus delitescit) depictas notas atque figuras eventuum ac rerum quæsitarum, quasi vaticinans suis Magis renunciat. κρυσαλλομαντεία.

§ 7. **Δακτυλομαντεία** appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, vel diabolico ritu consecratis divinant malefici. At, qui veritis his divinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impune inter Christiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit viginti coronaris venum, ejus scilicet virtutis, ut felicem consequeretur eventum in quocunque lusus genere, quamdiu hunc comportaret. Cujus rei ut faceret periculum, assumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignaque. Quo successu illectus coronatos numerat, reditque ad consuetæ negociationis exercitium & lusum, ac perdidit duplo plus, quam antea lucrifecerat. Expertus itaque se delusum, annulum infringi jubet. δακτυλομαντεία.

ὑδρομαντεία. § 8. ὑδρομαντεία varie usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusque filo suspensus ex digito librabatur in aquam: atque sic conceptis verbis postulabatur rei quæsitæ declaratio, vel confirmatio. Si quod proponebatur, verum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alii ejus modi.

ὀνυχομαντεία. § 9. ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicujus impolluti illitis, solique obversis. Confici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum solarium simulachra rerum expetitarum, opinio erat: quæ tamen formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere viderentur.

κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία. § 10. Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atque detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataque ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorum nominibus. Ad cujus vero mentionem securis vel levi impulsu se circumagit aut nutat, eum cu lpæ reum peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes, sed adhibito lapide Gagate, & prunis imposito.

§ 11. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atque elevato digitis: itidemque adjuratione facta per sex verba, nec sibiipsis nec aliis intellecta, dies, nues, jeschet, benedœfet, donuina, enitemaus: deinde suspectorum nominibus recitatis, quocunque nominato cibrum vel tremit, vel nutat, vel volutatur, eum reum statuunt. at quam vere, testatur omnis dæmonum veritas. Potuit & ille, qui cribrum in forcipe sustinebat digitis, illud pro suo arbitrio commovere.

κεφαλαιομαντεία. § 12. Κεφαλαιομαντεία, asini capite super prunas assato, nescio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris.

Ceromantia. 13. κηρομαντεία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam distillantis figuræ observabantur, Turcis etiamnum in usu.

ἀερομαντ. § 14. ἀερομαντεία ex aëris partibus ac motu sumpta, velebratur ab Aristophane in Nubibus.

ἀλφιτομαντ. τυρομαντεία. ἰχθυομαντεία. § 15. ἀλφιτομαντεία describitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλευρομαντεία quoque, quę in frumento farinæ commisto considerabatur. τυρομαντεία per caseum fiebat: ἰχθυομαντεία vero per pisces, olim à Tyresia & Polydamante celebrata & usurpata.

§ 16. καπνο-

§ 16. καπνομαντεία ex fumo capiebatur incensi seminis papaveris, aut sesami prunis injecti. *καπνομαντ.*

§ 17. βοτανομαντεία per herbas instituebatur, veluti per salviæ folia: συκομαντεία, per folia fici: λιβανομαντεία, per thus. *βοτανομαντ.* *Dion.*

§ 18. Δαφνημαντεία per laurum. Nam ex ejus crematæ strepitu futura colligebant: ex fragroso quidem secunda, testibus Porphyrio, Eustathio in Homerum, Tibullo. At laurus bona signa dedit: ex Tacito autem adversa. Unde Propertius: *δαφνημαντ.* *Iliad. 7.* *Lib. 2. Eleg.* *Lib. 2. Eleg.*

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Ascalonites, & ex recentioribus Fulgentius Planciades affirmant, qui lauri frondes sub pulvinari capiti suppositas habuerit, vera hunc somnia noctu visurum. Hinc Claudianus inquit, ——*Venturi præscia laurus.* Quapropter & Apollini deo fatidico sacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Faridica dicta. *Tarrhas. in Claud. lib. 2. de rapt. Proserp.* *Calius Rodig. lib. 5.*

§ 19. Ita fructus arboris cujusdam apud Canibales invenitur, cucurbitæ minori non absimilis, oblonga sive ovali forma, quem maraka & tamaraka nuncupant. Hunc illi, pulpa exempta, granis milii, lapillisve, aut re simili implent, variisque plumarum generibus superne exornant: deinde inferiori parte pertusum bacillo adaptant, quem terræ infigunt. Hujusmodi fructus binos aut ternos in singulis tuguriis servare magna cum reverentia apud eos moris est. Existimant enim, quum hunc fructum manibus pertractant, crepitantemque ob milii grana injecta audiunt, cum suo se Toupan, id est, deo sermones conferre, atque ab eo quædam responsa accipere, sic à suis persuasi Paygi. Divinatorum genus hoc est, qui suffitu herbæ petun & quibusdam obmurmurationibus, illorum tamaraka divinam facultatem tribuere perhibent. *Maraka.* *Tamaraka.*

§ 20. τεφρομαντεία, cum cineri digito bacillove res, de qua divinandum est, inscribitur: isque sub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non dissipatæ ventis aut confusæ cinere, ordine suo docere de re quæsita putantur. *τεφρομαντ.*

De sortilegiis

CAP. XIII.

Κληρομαντεία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic explicare libet. Primo, quod non exoleverit adhuc, ut superiora

riora pleraque divinationum genera, sed & à vulgo & à prudentioribus etiamnum quandoque observetur, heu! nimis impie. Secundo, quod videam à nullo sortilegiorum species diligenter investigatas, ac distinctè traditas.

Sortilegi. *Li. 4 Etym. & habetur 26. q. 1. c. Sortilegi & 26. q. 4. c. Igitur genus.*

§ 2. Isidorus autem Sortilegos esse scribit, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas Sanctorum seu Apostolorum vocant sortes, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occulte sæpe colludit. Hinc sortes variæ, puncta figuræ jactatæ, taxillorum jactus, plumbeæ figuræ in aqua projectæ, in apertum librum repentinus oculorum intuitus, occursus alicujus sententiæ ex improviso, & alia væsana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur.

Sortes.

ἀστραγαλομαντ.

§ 3. Diversas autem species, κληρομαντείας faciunt: ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum jactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata, veluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, villarum, & aliarum rerum quæritur: aut cum numerus jactus comparatur elogio. Libri enim ejusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negotiis: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium: qui, cui elogio respondere deprehenduntur, id vaticiniũ ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerunque animi causa habent.

§ 4. Orta prorsus fuit hæc divinationis superstitio à Pythagoreis, ut & ἀριθμομαντεία. elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris vim occulti futurique præsagam. Vide Archid. in c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6. & in summa confess. in tit. de sortil. 2. & 3. quæstionibus Hostien. & Ray. in summa, eodem tit. Et S. Thom. secunda 2. quæst. 95. in tit. de superstit. vers. ad quartum dicendum.

ὀνομαντ.

§ 5. ὀνομαντεία sumitur ex cujuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet ejus, eorumque figuras.

ἀλεκτρυομ.

§ 6. Huic quidem persimilis est ἀλεκτρυομαντεία, sed ridiculo mirabilique modo & invento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes vigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & observantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens imperator

perator cum mire perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, gallus vatidicus & Alectriomanticus depavit grana imposita his literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon.

§ 6. ὀρνιτείαν similem Histrionum Memphiticorum recenset Joannes Leo, qui exiguas aviculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextri quam sinistri ominis extrahunt. Qui sortem suam scire cupit, obulum aviculæ objicit: quem rostro excipiens, in capsulam defert; deinde progrediens, responsi chartulam eodem rostro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad superstitionem animis inculcandam, facile colligitur ex dicto Leone, qui pejus quam in chartula sorte accepta conscriptum erat, accidisse sibi postea conqueritur. ὀρνιτ. Li. 8. de Scrip. Afric.

§ 7. Jam ad στιχομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex sententiæ versusque ad quæstionem facientis occursu sumitur, modo ad numerum jactarum alearum, modo sine eo. Et quoniam poëmata pro vaticiniis, ut poetæ pro vatibus habebantur, in iis potissimum exercebatur. Hinc & in publicis causis Sybillina carmina ita observabantur, & inter privatos Græcos Homerica, Latinos vero Virgiliana. στιχομ-αντ.

§ 8. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum. 7. Iliados.

ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην:

prædicebat Æschini se post triduum moriturum. Alexandro Severo obvenit hic Virgilii versus,

Tu regere imperio populos Romane memento. Aneid. 6.

Post annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus: exquirens is successum prælii Pharsalici, in hunc Patrocli versum incidit, Valer. lib. 1. cap. 5. Iliad 16.

ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Claudio Imperatori obvenit,

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas: Aeneid. lib. 6.

Nec ultra biennium imperavit. Eidem inquirenti de fratre occurrit versus, qui & Gordiano juniori post, ex sexto Æneidos,

Ostendunt terris hunc tantum fata. ——

Decem & septem diebus à suscepto Imperio interfectus fuit.

§ 9. Opilius Macrinus, num ad Imperium perventurus esset,

ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri verſus,

Iliad. 8. *ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,*
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

Sane ſenex ad imperium pervenit, nec diutius quatuordecim menſibus id retinuit, occiſus ab Heliogabalo. Adriano Imperatori dubitanti de animo ac amore Trajani erga ſe, ſortes hæ Virgilianæ obvenêre ex ſexto Æneidos,

Quis procul ille autem ramis inſignis olivæ,
Sacra ferens? noſco crines, incanaque menta
Regis Romani. ——

Poſt adoptatus à Trajano, ſucceſſit ei in imperio Romano. Claudius ſecundus Aureliani imperatoris prædeceſſor, inquirens de poſteritate ſua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Genus ejus per longam poſteritatem ſtetit.

Sortilegia. § 10. Et hæc fere ſunt & ſortium & ſortilegiorum genera. Quæ non ſolum, à ſortibus ex urna capiendis, aut aliunde legendis ita dicta mihi videntur, ſed etiam à lectione. Nam & verſus ſorte oblati legebantur, ut ſupra demonſtravimus: & ſortes etiam fuiſſe acceptas pro ſyngraphis, aut ſcriptura Oraculorum, reſponſorumve, conſtat ex Delphicis ſortibus. Valerius Maximus ſcribit, legatos ad Delphicum oraculum miſſos ob exundationem lacus Albani, retuliſſe ſortibus præcipi, ut aquam ejus lacus emiſſam per agros diffunderent. Et hinc ſortilegos dictos exiſtimarem, qui ſortes iſtas ex charta vel membrana vel cortice legiſſent. Horatius in arte Poëtica:

Lib. 1. cap. 6.

Sortilegi.

—— Et divina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

§ 11. In his autem omnibus ſpeciebus dæmonem ſuas artes, ſuaſque præſtigias non omittere: ſed fere ſemper adhibere, vel inde conſtare poteſt, quod & impiis ritibus fiunt, & non niſi ad credulitatem impiam hominibus inculcandam, idolomaniam ſtabiliendam, & crudelitatem exercendam:

Ovid. 13. Metamorph.

—— Duræque jubent Agamemnona ſortes
Immeritam ſævæ natam mactare Dianæ.

De

De Pythonicis & γαστρομαντείᾳ.

CAP. XIV.

QUanquam supra de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare voluimus aliud, quam nomina tantum, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythii vox accuratius nonnihil explicanda prius, ob frequentem ejus usum, erit, quam longius progrediar.

§ 2. Apollinem vero Pythium quidam dicunt ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia ejus jaculis interemptum. Unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho vocari cœptus est. Aliis Pythium oraculum ἀπὸ τῦ πυθέσθαι, id est, à sciscitando sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, Πυθώ: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo venerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythii nomen adeptus est. *Pytho unde, & Pythium oraculum.*

§ 3. Mulierem quæ cum habitu dæmonem excipiebat, atque ipsius incitatione Græce vaticinabatur, Pythiam ob eandem caussam, & ἐγγαστρίμαντιν vocabant, & πυθόμαντιν. Chrysostomus de Pythia vel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode divaricatis cruribus malignum spiritum inferius immissum, partesque genitales è quibus loqueretur subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis spumansque ore debaccharetur, funderetque insana oracula. *Pausanias in Phocicis. Strabo lib. 9. Pythia mulier. ἐγγαστρίμαντις. πυθόμαντις.*

§ 4. Methodius Hieronymi testimonio, adversus Origenem librum condidit περὶ πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dæmonem Pythonicum quosdam à tenella ætate possidere scribit. Divinando etiam magnum præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Videntur quoque hæ vates se prius aqua Cephisi fluvii præterlabentis Delphos proluisse. Quo fit, ut Lucanus dicat, Fatidica Cephisus aqua. Vel potius ex ea potasse, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, statim furebant. Unde Galli sacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poëta sic: *Act. 16.*

—— Crinemque rotantes,
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Semetipsos enim castrabant, & inter sacrificandum furiosorum instar erant. πυθωνικοὶ & πύθωνες dicuntur Plutarcho, fatidico spiritu correpti.

γαστρι-μαντεία.

§ 5. Nunc porro ipsum divinationis genus, quod γαστριμαντεία vocatur, considerabimus. Licet autem divinatio sit spiritus in humano corpore conclusi, ratione tamen loci partisque, ex qua profertur, diversa est. In στερνομαντεία enim spiritus inclusi pectori, cujus os στέρνον nominatur, vel suggerebant, vel vinctis compressisque linguis obsessorum, ipsi per os efferebant requisita præscitaque vaticinia. At γαστριμαντεία, vel γαστριμυθεία vaticinia profert ex ventre spiritibus turgido.

στερνο-μαντ. Sophocl.

γαστρι-μυθ.

Lib. 2. cap. 1.

4 Reg. 23. Act. 16.

ἐγγαστρί-μυθοι mulieres quomodo vaticinentur.

§ 6. Quare, qui hoc divinationis genere obsidentur, Ventriloquos ab Augustino, ab Aristophane ἐγγαστριμύθους appellari diximus: nec aliter prolata fuisse vaticinia tum Pythonicorum, quorum in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquod sit, id, quod nondum animadversum video. In mulieribus enim sonus horum vaticiniorum ex genitalibus partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia via ex Pythiis Delphicis dæmon pronnunciare solitus fuit, quam diductis feminibus per inguen.

Antiq. lect. VIII. 10.

§ 7. Quin & Tertullianus, auctor gravissimus, affirmat se ventriloquas vidisse fœminas, è quarum pudendis vocula quædam, dum sedebant, excitabatur, respondebatque sciscitantibus. Denique Cælius Ludovicus, patrum nostrorum memoria fœminam se ventriloquam crebro vidisse Rhodii, Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cujus pudendis vocem immundi spiritus pertenuem quidem, sed tamen prorsus intelligibilem, sæpe audierit de rebus præteritis aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam vanam & mendacem.

ἐγγαστρί-μυθοι viri quomodo vaticinentur.

§ 8. At in viris hi spiritus impuri tanta turpitudine vaticiniorum suorum voces & sonum edere non possunt: sed per honestiorem corporis partem, os scilicet, eloqui coguntur, ut supra dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cujus Vespas cum anno Christi M. D. LX. Parisiis Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum, post Philosophiæ & Eloquentiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filiis Theodoro jam jurisconsulto, & Henrico medico, palam testabatur olim se Lutetiæ vidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutum, Petrum Brabantium:

tium:

tium: qui quoties volebat, toties ex ima parte corporis, ore quidem aperto, sed labiis immotis loquebatur, & hac sive arte, sive exercitatione, sive dæmonis impostura multis passim imponebat. *Petrus Brabantius, ventriloquus.*

§ 9. Nam cum Lutetiæ virginem quandam formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrem superstitem inducere posset, ut eam sibi desponderet: tandem cum ultro citroque hac de re colloquuntur, vocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum gravitate conqueri videbatur, quas ob uxoris diffidentiam in purgatorio perpeteretur, quod ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo viro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, virique miserta, petitioni nebulonis assensit. Quem tamen non tam filiam, quam dotem ei à patre in testamento constitutam ambiisse, satis apparuit. Sex enim mensibus post, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruque relicta, Lugdunum aufugit. *Confictæ mortui de Purgatorio querela.*

§ 10. Ibi mercatorem quendam ac trapezitam prædivitem obiisse intellexerat. Qui cum haberetur injustissimus, eo quod omnia per fas ac nefas in vita corrasisset, filium Cornutum, ejus unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eo se missum innuit, ut, quid opus facto esset, doceret. Cæterum dum ei de patris anima potius, ac fama, quam morte cogitandum esse dicit, vox inopinato inter loquendum, partem referens, exauditur. Quam cum Brabantius ex ventre daret, se tamen expavescere mirum in modum simulabat. Monebatur autem hac voce filius, quem in statum pater injustitia sua decidisset: & quantis purgatorii cruciatibus tum sui, tum ipsius causa exagitaretur, eo quod iniquorum eum bonorum hæredem reliquisset: quamque nullo modo liberari posset, nisi justa à nato expiatione facta, & debitis, in eos eleemosynis collatis, qui maxime tum temporis egebant: eos autem esse Christianos à Turcis captos. proinde viro, quicum loqueretur, crederet: hunc ad redimendos eos Constantinopolim à piis hominibus ablegatum, ejusque rei ergo divinitus ad eum missum. Cornutus, homo minime malus, etsi his auditis dolum haud animadverteret: quia tamen durum videbatur istud de pecunia verbum, se deliberaturum respondit, & Brabantium eo loci postridie redire jubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo vocem exaudierat, quod umbrosus esset, ac opacus, & hominum insidiis Echoque aptus. Quare postero die *Alius ejusdem dolus.*

eum in alium apertum, planum, nullisque vepribus aut umbris impeditum locum deducit. Ubi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio statim sex Francorum millibus numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret pro salute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Unde filius conscientia ac religione obstrictus, licet ægre, totidem tamen Brabantii fidei commisit, omni legitimo accepti solutique testimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quievit, nec filium amplius interpellavit. Verum miser Cornutus dimisso Brabantio, cum solito lætior esset, idque reliqui mensarii satis admirari non possent, mox ut sciscitantibus causam aperuit, adeo statim irrisus fuit à cunctis, quod & nummis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœrore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei veritatem insecutus fuerit.

§ 11. Libro de Divinatione dæmonum contemnenda, professorum ejusmodi divinationum opiniones confutat erroresq; convincit Berno, quemadmodum testatur epistola ad Meginfredum.

De ΥΠΟΜΑΝΤΕΊΑ, *Circulatoribus, & Theraphim.*

CAP. XV.

Muhazzimin. [illegible] REPERITUR Fessæ in Africa circulatorum magorumque genus, quod Muhazzimin vocant. Hi omnium promptissime dæmoniia dicuntur ejicere. Et quia illorum vaticinio nonnunquam succedit eventus, dici non potest, quam ea res eorum existimationem augeat: quem ejicere nequeunt, spiritum aëreum esse, asserunt. Modus autem adjurandi dæmonis hic fere est. Primo characteres circulosque nonnullos in foculo aut alio quovis loco depingunt: deinde signa quædam in dæmoniaci manibus ac fronte describunt, illumque miris modis fumigant: postea carmen componunt, ex dæmone sciscitantur, qua & quomodo huc intraverit, quis sit, quod illi nomen: randem, ut exeat, præcipiunt.

§ 2. Sunt & alterius generis, qui regula quadam Cabalistica (*Zairagia.*) (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur scriptis. Naturalis siquidem scientia putatur: neque alios Fessæ reperias, qui majori cum fide magisque indubitanter ad interrogata respondeant. Verum hæc ars difficillima est. Qui enim huic operam

operam dare vult, non minorem Astrologiæ, quam Cabalisticæ cognitionem habeat necesse est. Joannes Leo Africanus testatur in descriptione Africæ, se vidisse quendam ejus artis peritum in unius figuræ descriptione integrum consumpsisse diem, & figuras in hunc fere componi modum. *Lib. 1.*

§ 3. Primo circulos multos in majori circulo ducunt: in primo crucem formant, in cujus extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem Occidentem, Austrum & Aquilonem: in centro ubi lineæ concurrunt, utrumque notant polum: extra primum circulum, quatuor depingunt elementa: deinde circulum in quatuor secant partes, & sequentem circulum in totidem: post hæc quamlibet partem in alias septem secant quarum quamlibet characteribus majusculis Arabicis insigniunt, adeo ut quodlibet elementum vigintiocto habeat characteres. In sequenti circulo septem Planetas notant, in alio duodecim zodiaci signa, in sequenti duodecim mensium Latina nomina, in alio vigintiocto lunæ domicilia, in alio trecentos sexaginta quinque anni dies depingunt; extra hunc vero quatuor ventos cardinales annotant. Deinde unam tantum rei propositæ literam sumunt, atque per omnia ante enumerata multiplicant, productumque characteris numerum quodammodo dividunt, atque pro characteris ratione loco aliquo collocant, utque elementum illud exigere videtur, in quo reperitur character sive figura. *wegugnteia.*

§ 4. His omnibus ita peractis, figuram animadvertunt, quæ cum numero jam producto convenire videtur: cum quo eodem modo procedunt, veluti cum priore progressum, donec vigintiocto characteres habeant, ex quibus unam dictionem colligunt: ex dictione vero oratio conflatur, quæ ad rem ipsam in quæstionem vocatam respondet. Ea porro oratio semper in carmen prioris speciei cadit, quod Arabes Ethauil appellant, componiturque ex octo stipitibus, & chordis duodecim juxta Arabicæ linguæ metricam. Carmen igitur ex iis characteribus compositum, verum atque indubitatum rei propositæ præbet responsum (ut credunt) primo quid quæratur, deinde rei quæsitæ sententiam. *Ethauil.*

§ 5. Hi autem raro errare dicuntur, quod Cabalisticam admirandam reddit. Et quanquam naturalis habeatur, nihil tamen se vidisse affirmat Joan. Leo, quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porro. Memini me quondam in loco aperto collegii regis

regis Abulunam (quod Fessæ visitur) in area levigato marmore strata insignem vidisse figuræ descriptionem. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarum: hujus duæ tertiæ partes iis occupabantur, quæ ad figuram pertinebant: tres vero descriptionem faciebant, quorum quilibet suum tantum curabat locum, duravitque ea descriptio per integrum diem.

Libri de hu artibus. § 6. Hujusmodi quoque aliam Tuneti à quodam artis peritissimo descriptam vidi: cujus pater duo volumina commentationum in ejus artis Canones conscripserat, quos qui exacte sciunt, summo habentur ab omnibus pretio. Ego solum tres, Tuneti unum, Fessæ vero duos videre potui: duas quoque in ejus artis regulas, Explicationes, & Commentarium Margiani cujusdam, ejus parentis quem olim Tuneti vidi, & aliud ab Ibn Chaldim historiographo conscriptum. Artis regulæ cum Commentariis possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti.

Fessæ tria divinorum genera. § 7. Breviter, Fessæ tria in universum sunt fatidicorum & divinorum genera: primi, ut diximus, Geomanticis vel Gyromanticis utuntur figuris. Alii aquam catino vitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confestim se videre affirmant, qui exercitum numerosum repræsentant: quorum nonnulli in itinere sunt, alii rivum transmittunt, alii terrestre prælium gerunt: quos quietos interrogant, dæmonibus nutu manuum vel oculorum indicio respondentibus. ô temeraria credulitas! Vitreum vas pueris interdum vix octavum egressis annum in manuum dant, à quibus, num hunc vel illum dæmonem viderint, interrogant. Permulti eo dementiæ rediguntur, ut in his nugis magnam pecuniæ vim profundant.

§ 8. Tertium genus est mulierum veneficarum, quæ se cum dæmonibus habere familiaritatem affirmant: dæmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Turcarum magica divinatio. § 9. Hodie adhuc in cœmiterio vel foro publico Constantinopoli divinandi artem profitentur, victum hinc quæritantes. Turcæ viri & mulieres cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, vel ejectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legentes submurmurantesque vaticinantur: vel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentibus deinde characteribus divinant. Non-

Supra capite 12.

nunquam

nunquam ex aqua, ſpeculo, vitro, & id genus ſimilibus organis præſagiunt, haud dubie ab impietatis & τῆς ἀπάτης magiſtro ita inſtructi, ut eos longa annorum ſerie, quaſi ab uberibus maternis, virulentum ejuſmodi lac exuxiſſe, minime hæſitem.

§ 10. Sic de quodam divino, Diophanes nomine, refert Apulejus: Corinthi nunc apud nos paſſim Chaldæus quidam hoſpes, miris totam civitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtipibus emerendis edicit in vulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui viatori celebris, qui navigiis opportunus. Mihi denique proventum hujus peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppido mira, & ſatis varia. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλάνα πάντα τάδ' ἐστίν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσι καθ' ἦμαρ. *Lib. 2. de Aureo Aſino.* *Lactantius de Orig. err. II. 17.*

§ 11. Theraphim imagines futura annunciantes, ad hunc fiebant modum, teſte Elia Levita: Mactabant hominem primogenitum, cujus caput torquendo præſciſſum, poſtea ſale & aromatibus condiebatur; inde capiti ſubdebatur lamina aurea, cui nomen ſpiritus inſcriptum erat: coramque eo in pariete locato candelæ incendebantur, & adorabatur.

Magicorum vatum oraculis non eſſe credendum, nec eos eſſe adeundos.

CAPUT. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura cauſas habent, ſeveriſſime in Lege divina prohibentur, ubi diverſis appellantur vocibus: ut ſemper apud omnes gentes divinationum impoſturæ fuerunt variæ. Sic Deuteron. cap. 18. Non inveniatur in te divinus, qui divinando futura prædicit, neve aruſpex, hariolus, augur, præſtigiator, aſtrologus, Pythii conſultor, magus aut necromantis.

§ 2. Ubi per קסם quidam intelligunt ברדיק experimentatorem, qui ſortilegio aut ſtipulatione inveſtigat, num utile ſit itineri ſe committere, aut opus aliquod inchoare. Plerique ſentiunt eſſe generale vocabulum ad omnium divinationum ſpecies. Per מעונן vero intelligitur is qui ex עננים, id eſt, nubibus aut ex aſtris reſponſa dat, & dicit hunc aut illum diem cavendum in his vel illis

electionibus, quæ tamen astrorum influentiis non ita subjiciuntur: puta, si uxorem duxeris, aut domus fundamenta jeceris sub ejusmodi aspectu, erit inauspicatissimum.. Per מנחש intelligitur מביט בער פרת qui avium volatum intuetur, & garritum observat, ut auguretur: velut cum ex crocitante corvo mortem alicujus prædicit.

§ 3. Mirandum igitur magnopere, eousque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parere, compelli, ligarique spiritum natura nobilissimum, malitia autem ob rebellionem nequissimum, propria virtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate pene non imparis quandoque, arbitrentur: quasi se homini præter naturam dedere voluerit is, qui Deo creatori, natura invitante, subjici recusarit. Qui ergo naturæ fœdus violarit, hicne in usum nostrum servabit pactionem?

§ 4. Adde, mendacem mendaciique parentem, quæcunque vera ad falsitatem, & quæcunque bona ad malitiam intorquere. Quis nisi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura veritate percunctetur, quam vel nullo modo sciat, quia ejus naturæ est minime nota, vel desuper non revelata: aut, si sciat, malitioso astu mendaciis involvat. quod si pure eam quandoque proferat, vel coactus id facit; vel, si sponte atque libenter, malo tamen animo, pessimoque fine proposito. ut scilicet perniciosius offendat in posterum, & veritate qualicunque, quæ in rebus agendis parum emolumenti allatura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integre pernoscatur, sit grave incommodum vel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipsum, ceu venenatam escam & exitialem hamum, cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc consultum abit: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat.

§ 5. Interim non inficior, cum ille rerum naturas cognoscat, multa ex causis naturalibus eum prius scire, quam ab humano intellectu percipiantur: & tanto exactius, quanto ejus ingenium est sublimius: ea autem ignaris velut fur prænunciat, præsertim quorum in actu viderit initia: ut vaticinari & occulta rerum prænovisse credatur. Copiose, docte, & pie in hanc rem, contra magicas prænotiones, disputat libris novem de Prænot. maxime vero libro 7. Joannes Franciscus Picus, philosophus insignis. Chrysostomus in Euangelium Joannis, Homil. 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quod si aliquando dæmo-

dæmones aliquid prædixerunt, stultum & incautum vulgus deceperunt. eorum namque vaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoque dictum est libro 1. capite decimo.

§ 6. Certa itaque permanet Origenis sententia: Qui ad vana contendunt auguria atque veneficia, divinationes ac philacteria atque incantationes, horum gressus conturbantur, horum opera impediuntur, ab ipsis Dei visitatio recedit, ipsos sancti angeli derelinquunt, & cum ipsis diabolus permanet, infatuans mentes eorum, obtundens corda illorum, abstrahens à vero sensu eorum, &c. Addam & Petri Blesensis verba epist. 49. Mendacii pater veritatem exhibet umbratilem frequenter, donec infidelitatis filios secum præcipitet in gehennam. Sic ergo scientia Christiani nil debet de futuris inquirere, sed illius dispositioni humiliter obedire, qui disponit omnia suaviter, cujus consiliarius nemo fuit, &c. Non labores noscere tempora vel momenta, quæ posuit pater in sua potestate. Futurorum enim explorare notitiam auguriis aut aliis illicitis modis, diabolica tentatio est, & æternæ damnationis occasio, &c. Frequenter evenit rerum prodigia certos exitus obtinere, eis tamen nulla fides adhibeatur: licet enim vera sæpe pronuncient, sæpius tamen & periculosius mentiuntur. Nec te tamen moveat, quod quandoque ex dispensatione divina talia personæ commendabiles acceptasse leguntur.

Lib. 3. in Iob.

§ 7. Adde & D. Antonii præclaram sententiam: Ut concedamus paulisper, si dæmones vera nunciarent, respondete mihi, quis fructus est nosse venientia? Nunquid aut sciens hæc, aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc unusquisque sibi præparat seu tormenta seu gloriam, si vel negligat scripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id nostrum hanc arripuit vitam, ut habeat præscientiam futurorum: sed ut præceptis Domini obediens, amicus incipiat esse de servo. Curandum est, non præscire, quæ veniunt, sed implere, quæ jussa sunt.

§ 8. Quare Phavorinus apud Gellium deterrere volens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse consulendosve, hujusmodi argumentis concludebat: Aut adversa, inquit, eventura dicunt, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando: si adversa dicunt, & mentiuntur, miser fies, fru-

Lib. 14. cap. 1.

ſtra timendo. Si vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, jam inde ex animo miſer fies, antequam è fato fias: ſi felicia promittunt, eaque eventura ſunt, tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudii fructum ſpes tibi jam defloraverit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus.

Atrox facinus Ioannis Galeacei in aſtrologum.

§ 9. Subjungam hic novum inauditæ crudelitatis exemplum, quo Joannes Galeaceus divinationes Aſtrologicamque vanitatem putavit eſſe refellendam. Aſtrologus, qui de eventu graviſſimarum rerum felici prędictione judicare conſueviſſet, cum Joannis Galeacei vultum intentis oculis, ut ajunt, acerrime contemplaretur: Cogita, inquit, de rebus tuis quam maturrime: nam diu inter homines agere, & hujus ſeculi lucis uſura frui non potes. Cui cum ille: Quid ita? Propterea, inquit, quod aſtra, quorum ego regiones & ſitus ipſo natali tuo die notavi, mortem tibi nondum juventutis limites egreſſo, non obſcure denunciare videantur. Cæterum Galeaceo captioſiſſimo interrogationis genere ſciſcitanti: Age vero tu, qui hæc natalitia prædicta, tanquam deum ſequeris, quam diu victurus es? Reſpondit Aſtrologus, Curriculum vivendi fatorum benignitate contigiſſe ſibi ſatis diuturnum. Verum, inquit ille, ne unquam poſthac bonitate & clementia fatorum ſtulte confiſus, majorem forte quam par eſt, de longinquitate vitæ ſpem capias, morieris eveſtigio, contraque opinionem tuam; nec te poterit conjurantium aſtrorum toto cœlo vis ulla, tam cæco judicio clariſſimorum hominum ſatis contumelioſe illudentem, ab exitio vindicare. ſimulque cum dicto hominem in vincula abripi & ſtrangulari juſſit.

§ 10. Porro exquiſitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magiſtri doctoriſque ſui conſilio, ducta & opera, exercere perpetuo ſuo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum ſuorum ſcelerum communionem perditiſſime adducunt. Dolendum autem hanc peſtem immaniter in totum Chriſtianum orbem proſerpere, graſſarique nimis: maxime ubi vox Euangelii obſcurius ſonat, & neſcio quibus gentilitiis, & dæmoniaco aſtu non dubie in hominum deceptionem excogitatis ſuperſtitionum ritibus divini cultus veritas conſpurcari videtur.

De

De quorundam Sacrificorum & monachorum magica divinatione, medicationeque falsissima.

CAP. XVII.

SUUM adhæc locum in familia turgidorum Pythio spiritu, hic inveniunt Magorum albo inscribendi merito, nec ulla ratione prætermittendi, plerique sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditissimæque impietatis homines (viris piis, quos unice veneror, nihil detractum hic volo) qui medicinæ sacræ, quam ne primis quidem labris eos gustasse constat, cognitionem mentientes, facile cuivis vulgari (Consulares, vel alicujus doctrinæ, judicii, existimationisve viros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliumque quærenti, è maleficio vel incantatione esse morbum progenitum, ore mendaci respondere persuadereque non verentur.

Sacrifici quidam inepti, maleficii morbum mentiuntur, & ejus reas statuunt insontes.

§ 2. Pythii insuper hi vates sæpenumero incantatricem vel sagam notoria sua arte per indicia, si diis placet, indigitare nefarie audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebro inurentes, à quo illa nunquam, vel ejus soboles, ne in multam quidem posteritatem, sanari poterit. Enimvero non rerum suarum sategisse se arbitrantur, quod morbum mendaciter commententur: nisi etiam insontes calumniis opprimant, odiaque plus quam Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras vicinias personate faciant, amicitias divellant, sanguinis necessitudine constrictum unionis vinculum dissolvant, ad pugnas promoveant, carceres procurent, cædes tandem varie architectentur aut eorum qui insontem denotatam hujus maleficii ficti effectricem vel vindicare, vel illi patrocinari student: aut etiam hujus fœminæ ab aliis cæsæ, sive à magistratu male instituto punitæ. Horum vivum si me testem dixero, mentiar minime, etiamsi indignatione rumpantur ilia Codro, aut ejus sectæ asseclis.

§ 3. Ita hos ecclesiasticos scilicet! viros, eximia sui instituti mancipia, religionis potissimum pallio, strenuam sibi navare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine prurientes, hoc modo suas aliorumque animas dæmonibus prostituunt & devovent:

Medicina artium vetustissima. vent: medicinam artium ut vetustissimam, ita & utilissimam, maximeq; necessariam, ejusmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad vitæ & salutis perniciem defœdantes. Extat falsissimum cujusdam doctissimi viri in hujusmodi impostoribus similem ἑρμῆν ἰατρομόναχον epigramma Græcum:

> *παμμιάρον ζήσας μονάχων μιαρώτατος ἑρμῆς,*
> *εἰς ἰατρῶν παῖδας αὐτομολῶν ἐπέβης.*
> *ἐῦγ' ἑρμᾶ φωναῖς μίαν μοναχός τ' ἰατρός τε*
> *ἀσκήσεις τέχνην, δὶς νεκροτομικὸς ἐών.*

Sed & Latinum ejusdem aliud haud immerito istos ψυχαγώγους appellat:

> *Vixisti monachus monachorum dedecus Hermes,*
> *Nunc medicorum idem dedecus es medicus.*
> *Fallor? an, ut fueras monachus ψυχέμπορος olim;*
> *Idem Hermes medicus nunc ψυχαγωγὸς eris?*

Commentum cujusdam pastoris. § 4. Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanice (Latine etenim ob inscitiam non potuit) typis effuso scribit, mulieri cuidam ventrem in eam extumuisse molem, ut uterum gerere censeretur: & quum ante Bacchanalia se partum edituram speraret, eoque frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui propinato pharmaco se expulisse duos nucleorum cerasorum jam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum cantharos (quartas vulgus dictitat, sex libris mensura propemodum æquivalentes) addito juramento asserit. Mendacii vero impudentia hinc cognoscitur, quod nusquam in alia cavitate huic excretioni idonea, quam intestinorum sinu contineri potuerint nuclei. Si autem novem circiter menses, à cerasorum postremo natorum tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarint jam egerminantes: quæ via quæso interea temporis per intestina arctissime nucleorum mole infarcta, distentaque naturalibus patuit excrementis? Mirum, quod eidem commento non affuerit, fœminam hanc medicamenti oblati operatione, eadem opera nucleorum germen emittentium acervo agrum consevisse: vel nisi eos expulisset, potuisse actis loco bene stercorato (cum venia id mihi dicere ob rei insulsitatem liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protrudereque in apertum aërem cerasa.

§ 5. Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci stipendio, in virginum arctius occlusarum cœnobio,

nobio, uni valetudinis nonnihil afflictæ, maleficium esse, quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ ventrem celebrato, tolli posse, addit. Quo permisso, peractoque, eam primum maleficio cœpisse exagitat, quum leviter antea naturali afficeretur malo, postea sæpenumero monasterii gubernatrix (quam Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate veneranda expostulavit. Suos interim, qui ipsum ob religionis forte nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cujus, quamquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscientiam, quæ modestiam imperat, aliorumque vitia tegi vult. Quare & alios similium maleficiorum reos, ejusdem ordinis homines penitius mihi cognitos, prudens prætereo. Qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum, ne de iis dixerit Iesaias: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Maleficium pastoru cujusdam sacrilegum.

Iesaia 27.

§ 6. Huc referendus facet ille magus, qui à dæmoniis edoctus, & ex tenebrarum officina proserpens, tragicæ comediæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi in ducatu Juliacensi suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equum suspenso cervici cymbalo, pascuis mandasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductum, adiit sacrificum Pythium Gerardum nomine, vicarium in Blatsum, diœcesis Coloniensis: qui consulto prius suo veritatis magistro, furem cum equo Rhenum Bonnæ trajecisse, ac in diversorio proximo vendituram asseruit. Ipse responsioni fide apposita, incunctanter insequitur, rogatque in Rheni trajectu, num talis equus ibi esset transvectus: quod factum esse intelligit, commonstraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot continuo itinere pervenit Haccken bergum in comitatu Senensi, ubi virum offendit armatum, qui ipsius videbatur insidere equo. Hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse asseverabat, strenue agit, considerat que qua parte non satis munita hunc confodere posset, si forte ad pugnam veniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenset, domumque redit. In itinere autem

autem intellexit, mox post ejus abitionem equum inventum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu trajecto per funem collo alligatum, unde solvi nequiverat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit hujus execrandi vatis & sacrifici veritas, digno certe flagello punienda. Alter autem sumptus & jacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc graviter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & divos, inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi.

CAP. XVIII.

Nec interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter dolosequé jactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut, quum morbi essentiam, multoque magis ejus curationem, ignorent, coganturque ex imperitia velut cæci de coloribus judicare, maleficium mox esse affirment. Hoc velamine suam dolose tegunt in artis sacræ operibus insciriam, elabunturque non secus quam indocta illa chirurgorum turba, confestim ad divos, velut Quirinum, Antonium, vel qualemcunque alium, refert gangrænam vel sphacelum vel phagedænam, aut ulcera alia maligna sive curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usque adeo fuerunt prava, quam paulatim illorum, solum ex quibusdam unguentorum formulis incerta periculosaque ἰατρεία, medicantium ignorantia, in ejusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius juste in eos instituendam actionem, hoc maleficii nominis prætextu caute declinare student hi vere malefici.

§ 2. Cujusmodi etiam existunt plerique homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescentes, ex Theophrasti Paracelsi schola se ortos gloriantur: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui voce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus verbis nihil non possunt, in hoc pulchre suum imitati magistrum: ut memoriæ commendarint voces non sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem veterem & sacrosanctam insectantur, calumniantur, rejiciunt, pedibusque conterere satagunt, nova ementiti principia cum vocibus novis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti verborum inutilium, quibus sua Paracelsus opplevit scripta, congerie & acervo. Hic se medi-

Theophrastus Paracelsus.

medicinæ monarcham, vetæque artis inventorem jactat: talem illum quoque habent, colunt & venerantur ejus sectatores.

§ 3. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conservando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quod singulorum à Deo creatorum vires à rerum primordiis cognoverit Adamus, nihil item quod à medicis corpus patris aromatibus condiri voluerit Josephus, nihil quoque quod pro medicis leges promulgarit ex Dei jussu Moses. Vanum similiter elogium Jesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo conditos, honore debito affici voluit: Ineptum adhæc, quod similitudinem ab eo, quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum appellasse D. Paulum, testatur veritatis liber. Gen. 2. Gen. 50. Exod. 21. Matth. 9.

§ 4. Hi certe veterem coluere medicinam rationi innixam, usuque confirmatam, quam etiamnum nos usurpamus. Nihil hic de venturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inventore, Paracelso Theophrasto. Neque hic chymiam haud levem medicinæ partem elevo, quam magnifacio, uti & omnes mecum veteris medicinæ cultores: eamque nunc mire exornari, est quod arti nostræ gratuler: ejus quoque potentia contra quoscunque morbos extrahi spiritus, & olea, pulveres & sales confici ex sulphure, vitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis, libenter agnosco, ut qui illa penes me habeam, nec infeliciter utar. Coloss. 4.

§ 5. Ut vero institutum prosequar, hujus scholæ, ut videri & dici voluit, antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro (cujus nomen interitu quam propalatione dignius) intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Juliacensi ischiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli cœperat femur sinistrum, intra mensem huic bonæ valetudinis restitutionem addixit: graviter in eum invectus medicum, qui sub juncturis cautetium antea impressisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuo contra omnem rationem tempore & loco inconvenientissimo inustum est. Hic primum exhibito aliquot diebus pulvere sudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto accivit.

§ 6. Elapsis diebus circiter tredecim, cum in deterius cuncta vergere animadverteret æger, inquit: quid si jam primũ numerate men-

sis dies auspicemur? respondit alter: Non: quandoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foveo, quo femori illito, prodibit, etiamsi in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis fere diebus cochlear propinat vini sublimati in pulverem purgantem aliquandiu infusi: cui suum quoque miscuerat calcinatum, ut ille vocat. Ita factum est, ut quartanam febrem simplicem, duplicem & triplicem ægroto concitaverit brevi. En hujus artis potentiam: Probatum est.

§ 7. Interim in horrendum tumorem excrescebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti vino toties purgante: dextrum interea femur contabescebat ex diutini ulceris fluxione, quod sponte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, vigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam stercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelsi nuncupatur. Has cum vino Malvatico propinabat etiam in ipsa febre, quas multa cordis angustia consequebatur.

§ 8. Hoc opiatum stercus ex Ducatorum veterum auro purissimo vi chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hispanicos & Roseos nobiles, quos vocant, in ampliorem ejus stercoris confectionem numerasset: reversus ille ex dicta hospitii sui urbe, aurum illud non satis purum fuisse asserit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice naturalis alterius caloris quam chymici potentia decoquendum: id tamen, quod impurius judicabatur, ad nobilem non redibat. Hyperici adhæc, Fuga dæmonis nuncupati, floribus sacculo insutis, capitique subditis: item corallo cervici appenso, circumligatoque supra utrumque carpum, maleficia arcere clam conabatur.

§ 9. Ultra menses duos in curatione hac Paracelsistica perseveratum est. Simulatque igitur extrema imminere videret, hic non medicus, sed monarchæ Paracelsi sectator primarius, domum revertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autem se post biduum triduumve, pollicetur. Proinde quibus reveheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus post, ad ægrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele ejus sodalitium, quibus Paracelsistæ morbum depingit: quod nimirum vomitis tribus vel quatuor granis pulveris, ab uno vomitu cum multa angustia postea evomuisset corium, carbones varios, arenam lapideam, setas porcinas in crucium figuram compositas,

&id

& id genus monstra plura: & quod aliud nullum ipse pharmacum admitteret, quam quod in cistula apud nobilem relicta conservaretur, eamque se desiderare. nec Paracelsistam secus credere subjungebatur, quam Lamiam, quæ ipsum hoc infecisset maleficio, ipsius quoque probata sæpe medicamenta impediisse, ne suum sortirentur effectum: calamitoso adhæc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilasse. Eas penes me habeo literas.

§ 10. Nam in extrema illa desperatione, ne nostram ægroto afflictissimo denegaremus operam, rogabar una cum illustrissimi nostri Principis chirurgo. Temere autem huic nihil polliceri voluimus: solum vero jam decem diebus admoliti manum, cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promovimus eo studio, ut ex femore ante dies quinque secto, pus album perfectissimum paulatim effluere siverimus: & postea ultra libras ejus decem ferme in olla reservatas effluxisse non mentiar. Accessit etiam non nihil mutationis in quartanarum triade: non enim ea malorum hydra omnino superari potuit, eo potissimum anni tempore hyberno in corpore usque adeo corrupto, labefactatis visceribus, & prostratis ex dolorum immensitate viribus, qui menses aliquot continuo eum decubitu supino affixere lecto. Quare licet ægrotum hunc iri consumptum nos judicaremus, à Deo tamen alii sperabant gratiam & auxilium.

§ 11. En inscitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experiebamur nimis. Nec pharmaca Paracelsistæ alio fuisse læsa maleficio, quam malefico igne chymico, & rei ignorantia, testabatur ipse effectus. Pulveris enim sudorifici uncia media quotidie bis sumpta, sudorem extorsit copiosum: vini sublimati cum cathartico pulvere prius confusi cochlear, alvum turbavit, movitque: stercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, stuporem somnumque induxit: cauterii actualis ulceratum stigma, cum eschara, adhuc apparuit: quorsum itaque hæc à suo opere carminibus præpedita fuêre?

§ 12. Si insuper vera est epistolæ missæ narratio, Paracelsistarum oculos fuligine chymico obductos, facile suis quisquiliis perstringere valuit indefessus ille ab initio impostor. Figmentum vero fuisse in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inscitia, censent cordatiores. Quinetiam intelligunt, ex purissimo auro & lapidi-

lapidibus preciosis vi ignis dissolutis, eorum medicamenta non semper confici, id quod tamen impudenter satis jactant, ut millium exactione liberiori ægrotorum cistas exonerent. Interim nihil minus quam aurum vel gemmæ, medicamentis inest.

§ 13. Et quidem recte, quum nihil ad rem nostram sæpe faciant: sed venena, aut venenata utplurimum ægrotis ingerunt: & si quæ salutaria per se noscuntur, iis tale empyreuma ab ignis vehementia sæpenumero imprimitur, ut pro benignis reddantur venenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulveres apparari, quibus summa inest tenuitas & virtus admirabilis, non sum nescius. His nihil derogari, quinimo debitam attribui laudem volo. Mihi solum controversia est cum iis, qui sub hujus artis prætextu & ignorantia maleficium commentantur, falsoque ægrotis ejus rei fidem imprimunt.

§ 14. Memoriæ ferme exciderat, eundem nostrum Paracelsistam magnifico Legum Doctori, venerando seni, in maligna tibiæ exulceratione consuluisse, ut hydropiper aquæ Rheni, in fluminis adversi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo post aliud similiter imponeret, atque dies aliquot in ea curandi methodo persisteret, ablatasque herbas inter tegulas lapideas curvas seponeret, vigilanti inspectione observans, num eæ putrescerent, contabescerentve: quemadmodum enim illæ siccarentur, eodem modo & tibiæ ulcus siccitatem consequuturum addicebat. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur, mensem integrum perseveranti frustra. Magica certe medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad divos, morsus canis rabidi curationem, & epilepsiam, referunt inepti medici.

CAP. XIX.

Divis non est asscribenda morborum curatio.

HOC item albo dignabor eos, qui canis rabidi morsus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præscripto emendicandam impie censent: & qui epilepsiam D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio consecrant. Næ hos eorum, qui ad divinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immerito subituros timendum est. Non inconvenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, vel alterius memorabilis viri (ut vult Gale-

Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quem Epilepsian Græci dicunt: in quo, quum prius, divini nihil amplius huic inesse malo quam aliis morbis, demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse videntur, quales etiam nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaque consilii ac mentis inopiæ obvelantes ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc esse affectionem pronunciarunt: & rationibus idoneis collectis, curationem constituerunt sibiipsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abstinere jubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominum ægrotorum esum, &c.

Contra versutos medicos, & sacrilegos magos, eximia Hippocratis sententia.

§ 2. Deinde pallium nigrum non esse habendum præcepêre: niger enim color mortalis est. neque pedem supra pedem habendum esse, neque manum supra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta esse. Omnia autem hæc divinitatis gratia apponunt, velut amplius quid scientes, & alios prætextus proferentes, quo, si sanus æger evadat, ipsis gloria & dexteritas ascribatur: sin moriatur, in tuto positæ sint ipsorum excusationes: habeantque prætextum, quod ipsi non sint in causa, sed dii. Neque enim medicamentum aliquod edendum aut bibendum exhibuerunt, ut ipsi in causa esse videri possint.

§ 3. Et paulo pòst: Talia itaque dicentes & excogitantes, amplius quid se scire simulant, & homines decipiunt, proponentes his lustrationes ac purificantes, quum verba ipsorum magna ex parte se ad Deum & dæmonium extendant. Atqui mihi sane non de pietate verba facere videntur, velut ipsi putant, sed potius de impietate: & quod Dei non sunt, pietasque ac divinitas ipsorum impia est ac scelesta, velut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & solem obscurare, tempestatemque & serenitatem facere, pluvias item ac siccitates, & mare sterile, itemque terram, & alia hujuscemodi omnia, se scire profitentur, sive ex sacrorum mysteriis, sive ex alia quadam professione aut meditatione hanc potentiam jactent: qui talia studio habent, impii sane mihi esse videntur, & deos non esse putare: neque si sint, aliquid posse, neque ullum aliquod extremum etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipsis infesti sint? Si enim homo incantamentis ac sacri-

Qui se potestatem habere aëris jactant, impii sunt.

 sacri-

sacrificiis utens, & lunam abolebit, & solem obscurabit, & tempestatem ac serenitatem faciet, non utique ego horum aliquid divinum esse putaverim, sed humanum, si divinitatis potentia ab humana voluntate superatur, & in servitutem redacta est.

§ 4. Fortassis autem hæc non hoc se modo habent: sed homines victus indigi, multa & omnigena moliuntur & evariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo asscribentes. Non enim semel, sed sæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imirentur, & si balatum edant, & frendant, & si dextris partibus convellantur, Matrem deorum causam esse ajunt. Si vero acutiorem & concitatiorem sonum emittant, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicunt. Sed, si aliquid stercoris etiam emittant, quod sæpe quibusdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & densiorem vocem edant, velut aviculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si vero spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunque porro pavores noctu ingruunt, timoresque ac deliria, & exultationes è lecto, terroresque ac fugæ foras, Hecates insidias esse dicunt, & heroum insultus, expiamentisque utuntur ac incantamentis, & scelestissimum ac impiissimum (meo sane judicio) faciunt numen.

Posteri nimis religiosi, idolorum nomina cum nostræ religionis divis commutarunt, quibus varias illas epilepsiæ species dedicaverunt.

§ 5. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemque aliis sceleribus inquinatos aut injustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressos diis supplicare. Nunc vero horum quidem nihil faciunt: verum expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare projiciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neque conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, siquidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordidissimum scilicet à purissimo. Verum, etiamsi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quam inquinari.

Christiana Hippocratis sententia.

§ 6. Deus itaque est, qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsique terminos templorum ac delubrorum diis designamus, ut nullus, qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non velut, qui inquinemur,

mur, sed, si quod etiam prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi videtur. Hic vero morbus nulla re diviniot reliquis mihi apparet: sed naturam habet, quam etiam alii morbi, & causam unde singuli gignuntur. Naturam autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates. cujus argumenta, ut nostro instituto non inutilia, fusius commemorare visum fuit.

Magicas artes esse vanas comperit Nero, easque & earum sectatores damnavit Moses.

CAPUT. XX.

At cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breviter fallacium magorum operibus contextam absolvo. Tradit ille, ætate sua principem Neronem vanas falsissimasque comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi major fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis: primumque imperare diis concupivit, nec quicquam generosius voluit. Nemo unquam ulli artium validius favit. Adhæc, non opes illi defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. *Lib. 30. cap. 2.* *Magicas artes vanas esse comperit Nero.*

§ 2. Magus ad eum Tiridates venerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum * initiaverat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere valuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras: sed in iis veneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curiosior, quod nullum certæ veritatis signum argumentumve perspexisset, eas sustulit. ** alias invitaverat.*

§ 3. Eo etenim earum vanitas proserpserat, ut sapientibus etiam ethnicis odio essent, & exectabiles. Interdicuntur quoque & damnantur earum assectatores severissimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: Non inveniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, divinans divinationem, observans dies, non divinans ex sortibus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non consulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quod vero hi *Levit. 19. 20. Deuter. 18.*

tole-

tolerarentur, audirenturque, Esaias vaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit hujus teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigeretur. Ita clamat divinus vates: Venient tibi duo hæc subito in die uno, sterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum vehementem. Et subjicit: Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficorum tuorum, quibuscum negocium tibi fuit ab adolescentia tua, si forte juvari possis ab eis. Merito itaque apud priscos semper in quæstione fuit, incantamenta valerentne aliqid, quum meræ sint præstigiæ.

Esaje 47.

DE LAMIIS, LIBER TERTIUS.

DE *Quid Lamia sit.*

CAP. I.

UNC ad Lamiæ historiam me confero, vulgo Strigæ, à Strige ave nocturna & infausta, quam pulchre depingit Ovidius:

Λαμία Dion. Lamia cur dicta, indicat Duris Lybicorum lib. 2. Fast. 6.

Sunt avidæ volucres, non quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis hujus
Causa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt,
Næniaque in volucres falsa figurat anus.

Fabulosum hoc esse, scribit Plinius lib. 11. Strix.

§ 2. Plura ille de strigibus & virga aurea, qua fugantur, quam albam

albam esse dicit: & post, ex alba spina sumi, adjecit:

Virgaque Janalis de spina sumitur alba,
Qua lumen thalamis parva fenestra dabit.
Post illud nec aves cunas violasse feruntur,
Et rediit puero, qui fuit ante, colos.

Στρὶξ, σείγλος, Hesychio. Leguntur & hi versus apud Festum corrupti, hoc pacto:

Σύενια πομπαῖον νυκτίνομα, σείγγα τε λαὸν
ὄρνιν ἀνώνυμον ἐξελᾶ ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας. *id est:*
Syrnia noctivaga ableges, volucremque sinistram,
Feralem striga velivolis immitte carinis.

Infaustam strigem, puerpetis maxime infestam, Hebræi לילית lilit dicunt, Esaiæ 34. à ליל, quod nox est, quia nocte volat: unde & in quatuor cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, scribunt חוצלילית, stulte putantes, tale dæmonis terriculamentum & injuriam ea ratione arceri posse. De hac lilit multi multa insulse nugantur. Nabam Armenis dicitur Lamia. Volatica antiquitus nuncupabatur, teste Festo. *Lilit.* *Nabam.* *Volaticæ.*

§ 3. Sagam adhæc vocant à satagendo pletique: nonnulli à sagiendo: Aliam vero etymi occasionem longius petitam in Saxonica doctissimi viri Joannis Becani comperies: sed aliis placet, à sagan voce Hebræa derivari, sacerdotem seu vatem denotante. Altumnam veteres Gothi dicebant, vel Hellerum, hoc est, secreto cum inferis & dæmonibus colloquentem: unde & herba mandragora hellerumna dicta est, quam & Germani Alrun appellant. Nostratibus Hex & Zaubetsche vel Zaubetin nuncupatur ejusmodi dementata mulier. Gallis Sorciere: Italis Jannara, incantattice, strea, striga, maga, fattureja: Hispanis Bruxa. *Saga.* *Alrunna.* *Sorciere.* *Strea.* *Bruxa.*

§ 4. Hanc autem dico, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione vel intuitu vel re ludicra atque ad institutum opus inepta designare putatur: velut aërem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insueti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus bestiisque ciere & mederi, paucis horis longissime evagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubum agere, vel cum dæmonibus coire, seipsam & alios in bestias commutare, & mille mon-

ſtroſa rerum ludibria oſtentare. ut hinc facile conſtet, quam longo intervallo à magis infamibus noſtra diſtet Lamia.

§ 5. Ad cujus longiorem deſcriptionem facient quorundam poëtarum (licet peculiare illud noſtratum Lamiarum genus, quod ob opinionem maleficii hominibus & brutis in exitium eo, quo audietur modo, illati, noſtro ſeculo comburitur, eos non noviſſe exiſtimem) fabuloſi verſus, ex perverſæ opinionis officina deprompti. ut Virgilii libro 4. Æneidos, ubi Dido ad Annam ſororem ait:

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Quas velit, aſt aliis duras immittere curas,
Siſtere aquam fluviis, & flumina vertere retro,
Nocturnoſque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

§ 6. Et in damone, ſeu Pharmaceutria, Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutavit Vlyſſis. Item:
Picus equum domitor, quem capta cupidine conjunx,
Aurea percuſſum virga, verſamque venenis
Fecit avem Circe, ſparſitque coloribus alas.

Eclog. 8. 7. Metamorph.

Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

§ 7. Quibus non apud Ovidium gloriatur malefica?

Cum volui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediêre ſuos: concuſſaque ſiſto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubilaque induco: ventos abigoque, vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Vivaque ſaxa, ſua convulſaque robora terra,
Et ſylvas moveo: jubeoque tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, maneſque exire ſepulchris:
Te quoque Luna traho.——— Item de Medea legitur:
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita ſiſtunt.

Et paulo poſt:

Ter ſe convertit, ter ſumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis & hiatibus ora
Solvit. Et de eadem:

Et miſe-

Et miserum tenues in jecur urget acus. Item: *Epist. 4. 3. Amor eleg. 6.*
Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
Decidit, & nullo poma movente fluunt.
Horatius: *Quæ sidera excantata voce Thessala,* *Epod. 5.*
Lunamque cælo deripit.

§ 8. Et Tibullus de fascinatrice: *Lib. 1. eleg. 2.*
Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi,
Fluminis ac rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque solum, manesque sepulchris
Elicit, & tepido devorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cælo:
Cum lubet, æstivo convocat orbe nives.

Item de incantationis vi copiose scribit Lucanus: *Lib. 6. de Bello civili.*
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Incantata perit. Paulo post:
Cessavere vices rerum, dilataque longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo ante:
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammisque severi
Illicitis arsere ignes. Item:
Gens invisa diis, maculandi callida cæli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Juraque fixarum possunt pervertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,
Æthera sub terras adigunt, montesque revellunt.

§ 9. C. Manilius Astronomices suæ lib. 1.
——Linguis dixere volucrum,
Consultare fibras, & rumpere vocibus angues;
Sollicitare umbras, imumque Acheronta movere,
In noctemque dies, in lucem vertere noctes,
Omnia conando docilis solertia vincit.

Apud Maronem adhæc sacra inferis Magica se facturam simulans Dido, *Æneid. 4.*
Unum exuta pedem vinclis in veste recincta

Testatur moritura deos:

videlicet è ritu & consuetudine nocturnorum sacrorum & maleficiorum: ut & apud Ovidium,

Metam. VII. *Egreditur tectis vestes induta recinctas,*
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

1. Serm. Sat. 8. § 10. Apud Horatium tamen malefica succincta est,
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam. ——

Sine calceis tamen & capillo passo,
Pedibus, inquit, *nudis passoque capillo.*

Quod autem Horatius addit,

Serm. I. 8. ——*Scalpere terram*
Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt: —— eo facit, quod maleficæ solebant in scrobe sacra facere diis inferis: ut apud Ovidium,

Metam. VII. *Haud procul egesta scrobibus tellure duabus.*
Sacra facit. ——

Quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur.

§ 11. Nec est de nihilo à Marone dictum,

Æneid. IV *Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis*
Pubentes herbæ. ——

Quandoquidem & æri vim medicatam inesse credebatur, ut ahenis potius falcibus à malefica secarentur herbæ, quam ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficiis censebatur, quod lunam maleficiis præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliva inficere. Lucanus:

Donec suppositas propior despumet in herbas.

§ 12. Ubi vero Lucanus agit de maga illa Thessala manes evocante, maleficii materiem affingit:

Lib. 6 belli Civil. *Huc, quicquid fœtu genuit natura sinistro,*
Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cervi pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In mediis echeneis aquis, oculique draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Carossę Macaronicorum libri 5. Carmen mire festivum est, ridiculumque Italicis dictionibus singulari lepore & artificio ubique immixtis.

§ 13. Quan

§ 13. Quanquam poetarum assertio, vel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minime prætermissura erat, à Jasone victa, cum clamaret: *Ovidius VII. Metamorph*

——Si possem, sanior essem:
Sed trahit invitam nova vis. ——

Maleficiis Medeæ præponderabat Jasonis forma. Sic Lucianus in ὄνῳ: τίς γὰρ φίλη δύναται μαγεῦσαι τὸν ἔρωτα, ὄντα τῆς τέχνης κρείσσον.

§ 14. Adhæc Circe Solis & Persæ nymphæ filia, non procul à Cajeta Campaniæ urbe habitans, maga formosissima, quæ quicquid vellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, evocare credebatur, suum nequivit remorari Vlyssem: magisque sine arte Vlyssi devincta est, quam Vlyssem cum omnibus suis artibus vel vinxerit, vel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ovidius: *de Remed. am. I.*

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet vivo sulphure victus amor.
Quid te Phasiacæ juverunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in invito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi vertere jura tui.
Diceris his etiam, cum jam discedere vellet,
Dulychium verbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primum (memini) sperare solebam,
Jam precor, ut conjunx tu meus esse velis:
Et tamen, ut conjunx essem tua, digna videbar:
Quod dea, quod magni filia Solis eram.
Ne properes, oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea vota potest?
Et freta mota vides, & debes illa timere:
Utilior velis postmodo ventus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic nova Troja resurgit,

Non aliquis socios rursum ad arma vocat.
Hic amor & pax est, in qua male vulneror una,
Totaque sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, navem solvebat Vlysses,
Irrita cum velis verba tulere noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis carminibusque fidem.

§ 15. Porro quod Virgilius in Damone dicat,
Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:
Atque apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam vocibus possum meis:
Metam.. VII. Et saga apud Ovidium jactet,
Te quoque Luna traho. Hoc scite ab Hippocrate diluitur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunam deducere cælo posset, tum certe Deus & mens divina, astrorum conditor & rector, hominum potestati, magorumque incantamentis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fovet ejusmodi opinio causam.

Libel. de Epilepsia.

al. Aglaonice. De præcept. connubior. Luna unde dicatur cælo deduci. Lib. I.

§ 16. Aganice ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in pleniluniis defectus perita, ac temporis gnara quo luna objectu terræ umbra obnubilaretur, quum hæc mulierculis credulis præsaga futuri prædiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, non ignoro. Hæc Propertius ita ridet:
At nos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem convertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematum hujus argumenti explicationem, etiam circa Libri hujus finem comperies. Cap. 39. 40.

§ 17. At apud hæc poetarum commenta locum merentur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. sive lusus asini conscriptæ à L. Apulejo Madaurensi, philosopho Platonico. Ex iis accipe duas, ut cum his conferantur, fidemque parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc ævo à male credulo ac de-

ac dementato vulgo tanquam vera narrantur, licet sint mendacia mera, quibus etiam facile ab aliis datur fides.

§ 18. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, & divinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, unico verbo mutavit in feram castorem: quod ea bestia captivitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: ut illi quoque simile, quod Venerem habuit in aliam, proveniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformavit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, adventores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quod adversus eam loquutus esset, in arietem deformavit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, jam in sarcinam imprægnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnavit. Et, ut cuncti numerant, octo annorum onere misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.

Apuleji fabula l. 1. de Asino aur.

§ 19. Et lib. 2. de Pamphile, Miloni nuptui tradita, hæc scribit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis & lapillis, & id genus frivolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari & in vetustum chaos submergere novit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ formæ juvenem, venustate ejus sumitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles fastidiens, in saxa & in pecua, & quodvis animal puncto reformat. Alios vero prorsus extinguit.

§ 20. Longioris moræ in iis recensendis me pudet: quare figmentorum enarrationem obsignabo cum his Apuleji verbis lib. 1. Næ istud mendacium tam verum est, quam si quis velit dicere, magico susurramine amnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ventos inanimes expirare, Solem exhiberi, Lunam despumari, stellas evelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum Professionis modus ineptus, nec cohærens.

CAP. II.

Professionis Lamiarum modus ineptus, nec cohærens.

ATQUI, ut omnia Satanæ instituta minime cohærent, variaque & mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ineptus

Prima secunda partis q. 2. cap. 2. 3.

ptus mancusque est, ac diverse à quolibet ejus factionis reo, quæstionibusque subjecto narratur. Exempla sunt obvia in malleo maleficarum, libro sic scripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex est. Unus solennis, per simile, ad votum solenne: alius privatus, qui seorsum dæmoni quacunque hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certam concionem statuto die veniunt, dæmonem in assumpta effigie hominis vident: qui quum de servanda sibi fide admonuerit, successumque in rebus mundanis prosperum & vitæ longitudinem promiserit, quæ præsentes sunt, novitiam suscipiendam ipsi commendant. Et dæmon, si in abneganda fide, cultu Christianismi, & extensa muliere (sic enim beatissimam virginem Mariam nuncupant) & in sacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam seu discipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: ac viceversa discipulus seu novitia stipulata manu, illa servaturum se pollicetur. Hinc dæmon subjungit, ea non sufficere: sed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore se in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoscunque utriusque sexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptismatis, sibi conficiat, per quæ omnia sua instituta ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquisitores (scribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Brisiaco Basiliensis diœcesios, plene à saga juvencula informati.

Non manum, sed ejus formam extendit, cum spiritus carnem & ossa non habeat. fallax utique est stipulatio nec ullius momenti.

§ 2. Deinde post legitur: Præfato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Lausanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit: quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum verisimiliter dæmonem in ascititia hominis specie conspiciant, cui discipulus necessario dat fidem de abnegando Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando latenter posset. Fuit insuper fama communis, Petro judice in Boltingen narrante, quod in terra Bernensium tredecim infantes à Lamiis essent devorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica justitia.

§ 3. Alius postea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem; Oportet primo Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præstat magisterulo, id est;

parvo

paruo magiſtro: ita enim dæmonem, nec aliter, vocant. Sequitur poſtremo: De utre bibit, ut audies: quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis concipere, & principalibus viribus hujus ſectæ imbui, confirmarique. Quum aut modum, quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: hæc reſpondit, illum talem eſſe. Infantibus nondum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim quando crucis ſigno & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes, ceremoniis noſtris occidimus: quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, ex ſepulchro clam ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec evulſis oſſibus, velut cera fere potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris voluntatibus, artibus & tranſvectionibus commodum: de liquidiore vero humore, utrem implemus: ex quo quicunque biberit, additis ceremoniis paucis, eveſtigio noſtræ artis conſcius redditur, & magiſter. Hæc ille. *Unguentum terribile.* *Potus tartareus.*

Profeſſio Lamiarum diluitur, oſtenditurque fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis.

CAP. III.

QUAM hæc non cohæreant, ſint abſona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis velit eſſe inops, & præfracte concepta opinione præoccupatus, facile judicabit. Fœdus autem eſſe præſtigioſum, phantaſmate aut imaginatione, vel phantaſtico præſtringentis ſpiritus corpore fallaciter apparente: vel nervis opticis ſeu viſoriis indita ſubdole, quam Satan vult, ſpecie, commotis huc humoribus & ſpiritibus idoneis: vel ſibilo, ſuſurro aut murmure in organis auditus, vitiatæ formis imagini reſpondente, ſpiritus maligni arte excito conflatum ſtabilitumque, ac inde nullius eſſe ponderis, haud obſcure cognoſcitur: potiſſimum ſi diverſa contrahentium eſſentia, contractus forma, modus, & circumſtantiæ, perſpicaci mentis acie inſpiciantur, atque rationis fideique noſtræ æquilibrio exactius penſiculentur.

§ 2. Sic pleraſque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas ſuas eſſe, maleſana quoque fatetur, ex corrupta à præſtigiatore virtute imaginativa, non Lamiæ, ſed ipſius Satanæ exiſtere, palam fit. Huic etenim minime opus eſt alterius adminiculo in ſua po-

tentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur quam Dei, & hujus ministrorum bonorum: malis non coactus, sed sponte & quidem libenter obsequitur, Deo permittente, maliciosus ille veterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigiis nos magis irretiat. Non autem strictè colligari pactum imaginatium, doloque malo mendaciter ab altera parte initum necesse est, quum à præstringente spiritu apud stupentem, nec mentis compotem satis hominem, aliter fieri nequeat.

§ 3. Siquidem quod dæmon extensa manu firmaque stipulatione lamiam recipiat, falsissimum esse neminem dubitare oportet, quum carnem & ossa, quibus manus constat, non habeat spiritus, ipsa Veritate teste. Tatianus adhæc contra Græcos scribit, dæmones omnes non carnea, sed spirituali concretione constare, qualis est aëris & ignis: quæ corporum constitutio à solis illis perspici potest, qui spiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 4. Præterea dolosa hæc stipulatio, maximè in perniciosum finem conficta, sine testibus aut vadibus contra Dei voluntatem, si tantum habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione, & necessario ejus virtute alter alterius voluntatem sequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptismo ex peculiari Dei voluntate & mandato, solennibus verbis verè sancitum, & quidem interpositis fidejussoribus, tanquam prærogativâ non præponderabit? Alia profecto contractus est firmitas inter Deum veracem & sanæ mentis homines. Quicquid ille stipulatur & in suo verbo addicit, hoc fideliter & indubitate præstat, nec data manu præstigiosa deludit, non saltat, nec convivatur, vel similibus rebus ludicris quibuscum paciscitur, nequiter fallit dementatve, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amasius. Disparitatem hic qui negaverit, nescio quid veritatis idem sit admissurus.

Fidem Christianam abnegantes. § 5. Atqui fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, objicies. Et nos, quotquot aliam salutis viam quærimus, quam Christum Jesum, ejus præcepta observantes, vestigiisque insistentes, viva in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abjicimus, *Gal. 5.* reipsa testati mente sana, quod illa vel ætate stupida, vel sexu inconstans, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo desperans,

rans, aut imaginatie aut maligni arte delusa fecisse putatur. Aures Pauli verbis, quibus fidem Christianam vere abnegantes, & doctrinis dæmoniorum adhærentes, non modo scite depingit, sed & digito simul commonstrat, paulisper accommoda: Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus descifcent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, & doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui cognoverunt veritatem.

1. Timot. 4.

Doctrinis dæmoniorum adhærentes.

§ 6. Item: Illud scito, inquit, quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, avari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impii, carentes affectu, nescii fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint. Et istos aversare: ex his enim sunt qui subeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentiis variis, semper discentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem Jannes & Mambres resistebant Mosi, ita & hi resistunt veritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

2. Timot. 3.

Pietatis vim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.

Exod. 7.

§ 7. Ad chrisma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum plerisque aliis persuasum, si confugias, licet vel unico verbo hic satisfacere possem: id tamen ne plus facessat negocii, tutius erit respondere: Si qua vis sit chrismatis, eam non in externa illinitione magis consistere, quam in externa aquæ superfusione in sacramento Baptismi, qui fide intercedente sanctificatur, atque ita confirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imo tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiamsi ejus virtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad vitæ emendationem pœnitudine conversus, eadem stabit baptismi semel administrati energia.

Chrismatis vim, si qua est, non posse externa exemptione tolli.

§ 8. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita voles: alioqui vel vulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea

in parte exorto, illud quoque interire sequeretur: quanquam etiam non vere synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginarie: quemadmodum reliqua multa hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus jam inde implicitum usque adeo, servumque credat, quasi omnis resipiscentiæ via deinceps sit præclusa, quo hac ratione tandem extrema cogiret moliaturque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut vitiata phantasia deluso, quam quibusvis aliis graviter peccantibus, conversionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea brevi à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam juramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisque fusis, in gratiam recipitur. De hoc, uti & impresso charactere, vide lib. 6. cap. 22. ubi plura de fœderis vanitate.

Matth. 26. Marc. 14. Luca. 22. Ioa n. 18.

Fœderis vani demonstratio reliqua.

CAPUT. IV.

Ceremoniis non posse occidi pueros. Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusoriam est.

Ad hæc, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis possit, falsissimum est, meraque Satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quod illos ex sepulchris clam effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto somno vitiata, palam constabit, si monumenta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim reconditi adhuc invenientur. Nec hæsitare volo, eodem modo in mentem illis inductam esse infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis.

Totus ille Stygius imaginatius, ut & unguentum.

§ 2. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si vel meis intuerer hoc oculis, citius hujus horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quam nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatum esse fatear. Sed esto, quod ex Stygia palude proserpant ejus unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamen, unde illi unguento ea virtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & transvectionum incredibilium particeps? vel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aëra feratur: quemadmodum sagæ persuasum habent.

bent, & Malleus maleficarum testatur? Non libet hic anxie de mortuæ, puridæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus disceptare, siquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conservatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo.

§ 3. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis virtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita vere fierent, scire: uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem videntur: & propterea quæstionibus adactæ, flammisque propinquæ, sua aperte confitentur flagitia per somnum vel simulachrum illis solummodo cognita. Id ipsum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quædam mulierculæ inservientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta parvulos à lacte matris avellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes variis modis inquietare: quæ omnia & consimilia solum phantastice accidunt eis. Cum ea vero, quæ fossula facta, & lotio infuso, vel aqua, digitoque moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam, sibi addictam in officio contineat.

In secunda parte. caus. 26. q. 5. Episcopi. Et Augustin. de spiritu & anima cap. 28. Vide & cap. 9. hujus lib. & cap. 11.

§ 4. Hujus ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, præter multam ejus diversitatem apertius demonstrat: lubetque hic cum Horatio dicere.

Ne quodcunque volet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

1. Carm. ode 36. 2.

Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur observare: quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut sextis feriis (ut ajunt) carnibus vesci, aut crimina in confessione celare, vel tempore elevationis in terram spuere, vel sub Missæ actione verba proferre inutilia, vel aliquid simile designare: ita Mallei referunt fabricatores.

§ 5. Hæc qualia & quanta sint delicta, quilibet pius tenuiter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei verbo, orationibus & divino cultui cum primis consecratus, his nemo fructuosius vacarit, quam qui mentem à cibi nebulis serenam conservarit. Est (inquit

Die Dominico utiliter jejunare.

Matth. 17. Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & jejuniis ejicitur. Sobrios hinc nos esse jubet Petrus, & vigilan-
1 Pet. 4. 5. tes ad orandum, quia adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus docet suos
1. Corint. 7. Corinthios: Ne fraudetis vos invicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut vacetis jejunio & precationi. Ita jejunium & oratio fere conjunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, jejunare die Dominico nefas existimari, non immerito mirer: minusque Melchiadis Papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavit.

Carnibus vesci diebus à pont. Rom. vetitu quando liceat.

§ 6. Quod vero carnibus vesci, urgente necessitate (si modo absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano vetitis, alii defendunt ex his Christi verbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: sed quod
Matth. 15. egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloss. 2. Ne quis vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut novilunii, aut sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et post: Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viventes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abusu, juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis.

1. Timoth. 4. § 7. Ad Timotheum hic quoque scribit: Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus desciscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem: quod quicquid creavit Deus, bonum sit, & nihil rejiciendum, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si commonefeceris fratres, bonus eris minister Jesu Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæque doctrinæ,
1. Corin. 10. quam usque secutus es. Cæterum prophanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello venditur, edite,
Psal. 23. nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra, & plenitudo ejus.

§ 8. Ad-

§ 8. Adhæc, quod ex pacto certa celare crimina in confessione cogantur Lamiæ: quis amabo singula distinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes nostri cogitatus, verba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quonam divinæ voluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse convincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Celare crimina in confessione.

Luca 18. & 23.

§ 9. Tam quoque grave est delictum, in terram tempore elevationis spuere, quam sputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur verba inutilia tam sine Missa, quam sub ejus actione prolata. Huc adducatur, commissum in calcanda secreto cruce flagitium: item, quod die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eo huc adducta à dæmone, ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemque inveheret & stabiliret.

In terram spuere tempore elevationis.

Verba inutilia sub Missa proferre. Crucem calcare secreto.

Ante lustralis aquæ consecrationem templum ingredi die Dominico.

§ 10. Hic præstigiosi fœderis nervum palam cernit quilibet pius. Rectissime ergo Augustinus ait: Omnes artes hujusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitus sunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli sunt seductiones, dæmonum irrisiones, idololatriæ fex, animarum infatuatio, atque cordium scandalum. De illiusmodi pacti nullitate nonnihil postea in Anacephal. libro. 6. cap. 25.

Lib. 1. de doct. Christ. & legitur 26. q. 2. c. illud quod est. Lib. 3. in Job.

§ 11. Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conveniunt die quo passus est Salvator, vespere statutum in locum, una cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur sive cum sorore, sive cum filia, sive cum qualibet. Nono rursus mense revertuntur, puellasque accersunt, & infantes jam natos ab his evellunt, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuso sanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum sanguine miscent.

Eucheta & Gnostici. Vide Epiphanium de Hæresibus.

§ 12. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clam quorumcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificii & alimenti genere, tanquam maxime profano, characterem divinum nobis impressum, ac dæmonia procul arcentem, penitus aboleri, itaque dæmonia liberius ingredi. Gnosticis

(ut Irenæ-

(ut Irenæus atteſtatur, vir & Chriſtianus & eruditus) vocabulo à ſcientia ficto, præbuit incunabula Carpocrates. His enim præſtigias Simonis magi, non ut ille clam, ſed publice ac palam tradebat: & velut pro ſummis ac optimis ſtudiis laudem confeſſam & publicam de nefariis actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatoriis duntaxat ſomniiſque immiſſis, ac dæmoniis paredris, aliiſq; ſimilibus fraudibus.

Carpocrates magiam scelestam publice docuit.

§ 13. Huc ſpectat horrenda hiſtoria, quam de Fratricellis Neapolitanis Joannes Genadius ſcribit: Tempore Ludovici Bavari Imperatoris, in contemptum religionis Chriſtianæ fratres Neapolitani, diſſidentibus Papis, flagitioſam quandam, ſimul & turpiſſimam excogitabant ſectam. Enimvero convenientibus in antris locisque abditis, quos in eam turpitudinem allexerant, viris & fœminis, ſacerdotes qui inter ipſos habebantur, ut crimen honeſtate prætexerent, divinas laudes Chriſtiano more præcinebant. Quibus intempeſta nocte peractis, ſacerdos pro concione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore animos, in eo maxime erat occupatus, colendam eſſe ante omnia charitatem, quam eſſe omnium virtutum caput, ſacræ literæ teſtarentur, & hanc potiſſimum inter homines authore Deo conciliari poſſe, ſi Spiritu ſancto bini maſculus & fæmina venereo complexu jungerentur.

Sceleratissima fratrum Neapolit. secta.

§ 14. Cum igitur, quam quiſque oculis prænotarat, extinctis luminibus viciaſſet, tunc demum peracta ſacra cenſebantur. Ii enim in publica profeſſione docebant, non hoc eſſe Chriſti teſtamentum, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: ſed ꝛ, Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Quo compreſſu ſi quæ concepiſſet, deportari ad ſe partum ſacerdotes jubebant, qui ſolenni more in loco ſacrificiis dicato convenientes, infantulum ſubjecto igne ad cineres uſque comburebant, quos urna exceptos ceu rem ſacram reponebant: cumque erat aliquis in collegio ſacerdotum cooptandus, illis cineribus in vino epotis initiabatur. Quod ſi pontificem eorum maximum mori contigiſſet, ut omnis abeſſet invidia, & res non humano, ſed divino conſilio agi videretur, hic erat in demortui locum, alterius ſubrogandi ſtatutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum ſceleribus deſtinatum juſſa mater haud invita deportabat, & ubi vulgo aſtante, ſacerdotes conſederant, tam diu per compimentes manus in orbem tradebant, donec miſerrimus infans perneca... ur. Hæc geſta ſunt ſub Ægydio epiſcopo Romano, apud Neapolim.

Qui

Qui homines dæmonum illusionibus artibusque magis sunt expositi.

CAP. V.

HIC porro id hominum genus potissimum impetitur, quod tali est temperamento, vel à causis externis aut internis movetur, ut à dæmonis spectro appetitum, vel illius suggestione tentatum, se uti organum illius voluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præstet. Hujusmodi sunt melancholici, & ob jacturam vel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cujus hæc verba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impii, illicite curiosi, perverse in religione Christiana instituti, invidi, impotentis odii, maliciosi, vetulæ vix mentis compotes, similesque lubricæ fidei (qui enim facile credit, facile & recedit) vel insignis maliciæ mulierculæ.

Apta satana organa.

Li. 3. de Providentia ad Stagirium monachum.

Ob mœrorem multos superat dæmon.

Clemens li. 2. Recog.

August. lib. 2. de doctrina Christ. ca. 24.

§ 2. His ut instrumentis congruis insidiatur quibuscunque potest modis diabolus, suo tempore & loco: singulos, ut cujusque animi studia & affectus ex certis indiciis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, vel assumpta plausibili forma, vel cogitatione imaginationeque varie agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, vera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginativa virtute vel phantastica ab eo ingestas revera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissime.

§ 3. Nec aliter sane queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus vitiarit, consopitis vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent vere, non solum dormientibus, verum & vigilantibus: atque hoc modo aliqua foris vel existere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis prope, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

Libro 5. Recog.

De sexus fœminei Credulitate ac fragilitate.

CAP VI.

Sexus fœminei credulitas. PLURIMUM vero hunc sexum fœmineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob ejus affectus, quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, stupidas, menteque titubantes vetulas inducit subdolus ille veterator. *Genes. 3. 1. Tim. 3.* Quo nomine Evam convenientius suæ persuasioni organum, non Adam, in rerum primordiis, quum duo solum existerent homines, aggressus est: quam levi etiam disputationis velitatione vicit. Hinc D. Petrus non injuria mulierem vocat *2. cap 3.* infirmius vasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: *Homil. 23. in prin.* Sexus, ait, mulierum incautus & mollis est: incautus, quia non omnia quæ videt aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum.

§ 2 Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut videtur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissime item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuum sequax, atque in lapsum proclive, propter imprudentiam, & ejus naturam imbecillem. Quintilianus imbecillam rem esse ait fœminam. *Declamat. 333.* Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libro 9. Rer. mem. cap. 1. Cajus item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. εὐάγωγον γὰρ ἐστι εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ. quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facile decipi, & desperare citius quam viros, tradit Aristot. in prin. lib. 9. de Histor. animalium, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cujus bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

§ 3. Hinc non inepte mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243.) à mollicie dicta esse videtur, immutata & detracta litera, quasi mollier. *Lib. 8. Iliad.* Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι vocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit Gratianus: uti etiam

etiam facit Glos. in cap. 1. de claud. despon. Fragiles adhæc esse mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, testimonio sunt leges, quæ ea ratione statuerunt multa: ut scribitur in l. si mulier. C. ad Velleianum. & in l. si pater. C. de sponsal. &. in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de donat. ante nuptias. & in l. sicut. ibi: sexus fragilitas. C. de præscript. 30. vel 40. annor. & in l. assiduis, post prin. C. qui potior. in pign. habean. & in l. quisquis. §. ad filias. C. ad legem Jul. majest. & in §. 1. ad fin. Instit. qui alien. licet, & in capitul. ex parte abbatissæ. extra, de Privileg. & in capitul.

§ 4. Adam. 33. q. 5. & 24. quæst. 5. Item l. 2. §. verba, in fin. in illis verbis, Infirmitas mulierum, & l. regula, statim post prin. D. de Jur. & fa. igno. & l. cujus bonis. D. de cu. fur. & l. deferre, in prin. D. de jure fisci. & l. 1. §. accusationem, ibi: propter sexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quisquis, nuper allegata. & l. nullus. C. de jur. fis. l. 10. & l. nullus solius. C. de decur ead. l. §. & his consequens. versic. unde volumus. in Auth. de æqual. dor. & tex. in d. § verba, ibi, propter sexus imbecillitatem. & in l. Imperialis, in prin. C. de nupt. & in §. 1. post medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis verbis, Mulier quippe mariti seductionibus facile decepta, &c. & annotavit Lucas Penna in l. ult. col. 3. C. de privil. schol. lib. 12. Hinc secundum veterum Græcorum instituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari solitos legimus, sine quorum arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocrat. Martianus autem scribit, Minervam natam esse sine matre, quoniam in fœminis prudentia non est. Illius leguntur versus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt sine matris fœdere natam,
Provida consilia quod nescit curia matrum.

Quare Plato satis inciviliter dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De Melancholicorum depravata imaginatione.

CAP. VII.

PORRO ne imaginativæ virtutis instrumenta in his mulierculis hoc modo vitiari, & oculorum aciem perstringi, ut ante osten-

 di, us-

di, usque adeo absurdum videatur: animadverte melancholicorum cogitatus, voces, visa & actiones: ac quam omnes sensus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemque immutante, in his sæpe depraventur, intelliges. Horum siquidem alii se esse bruta animalia credunt, ipsorumque voces & gestus imitantur. Nonnulli se vasa fictilia factos esse putant: ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. alii mortem timent, quam sibi tamen consciscunt interdum. Plerique se criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint ad se ingredientem exhorrescant, veriti ne manibus ipsis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia supplicio afficiendi pertrahantur.

§ 2. Quidam senex nobilis, quandoque è sede exiliens subito, ab hostibus se impeti credebat: quos arreptos, retro se in furnum confertim, sua quidem opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, universum terrarum orbem sustinens suis humeris, defatigaretur, & onus excuteret lassus, cujus intolerabili ruina omnes opprimerentur. Item tres in Frisia non procul à Groninga eo correptos enthusiasmo intellexi, ut se Deum patrem, filium & spiritum sanctum crederent, horreumque in quo subsistebant, esse Noë arcam, ad quam etiam multi similiter fere affecti, salutis ergo confluebant. Qui se totius mundi monarcham & imperatorem esse, ac ad se solum id spectare nomen crederet, novi melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læsum: mire interim in suis Italicis rythmis de statu Christianismi, de religionis dissidiis, de bellis in Gallia exortis & Belgio componendis, tanquam divinis effatis, sibi placentem: passim vero suum titulum hisce litteris evulgabat, R. R. D. D. M. M. id est, Rex regum, Dominus dominantium, Monarcha mundi.

§ 3. Athenæus lib. 12. refert de quodam Atheniensi, qui persuasum habebat, omnes naves in Piræum appellentes esse suas, easque recensebat, dimittebat ac deducebat: tanto autem appellentes gaudio excipiebat, ac si omnium rerum advectarum esset dominus: at si quid periisset, non quærebat amplius: si pervenissent incolumes, gaudebat: multa interim cum voluptate vitam agens, donec frater ejus Crito è Sicilia advectus, illum medico commisit, cujus opera à morbo liberatus fuit. Cæterum ad se reversus, se nunquam vixisse jucundius, dicere solet. Huc facit illud Horatii:

—*Fuit haud ignobilis Argis*,

Qui se credebat miros audire Tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro:
Cætera qui vitæ servaret munia, recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

§ 4. Scribit Paulus Grillandus, quendam Hispanum clericum & Decretorum doctorem anno ætatis suæ quadragesimo quinto Romæ quarundam juvenum monialium amore captum, quas & forma venusta sæpius in monasterio visitans, verbisque & muneribus abblandiens, usque adeo deperiit, ut nocte dieque, tam somnians, quam vigil, nil aliud, nisi earundem amplexus concubitusque meditaretur corde, verbo, gestis & signis: paulatim & eo venit amentiæ, quum clericus esset, ut se Ecclesiæ sponsum, & moniales ejusdem sponsas esse palam assereret: hoc usus argumento, quod dicerentur sponsæ Christi, qui repræsentatur per Ecclesiam: hinc concludebat, sponsum & sponsas spirituales, hoc est, sacerdotes & moniales, posse simul carnaliter congredi sine peccato, & Deum ita præordinasse, ac se putare summum bonum in ejusmodi congressu esse positum. Eadem insuper juvenculis sæpius prædicabat. Tandem quoque orationes & preces nefarias componebat, quibus apud Deum & alios instabat sanctos, ut maximas vires in renibus posset consequi, in lumbis vero talem calorem, ut abundanter & sæpenumero suam posset explere libidinem: deinde ut D. Cecilia, Ursula, Magdalena & Clara ex dono specialis gratiæ mentibus monialium iisdem nominibus nuncupatarum infunderent, nullum fieri posse opus magis Deo meritorium, quam carnaliter commisceri, crescere & multiplicare, citra ullam personarum distinctionem, & voti castitatis læsionem, idque Deo placere magis quam holocaustum sive sacrificium: ut item illarum corda inflammarent amore ardenti erga sacerdotem ecclesiæ sponsum, ne ejus vota carnalia maxima cum humilitate adimplere, mandarisque De Sortil. ix. 17.

ut veri

ut veri patris parêre gravarentur, &c. Hujusœmodi orationibus conscriptam schedulam quotidie ad mendicantium monachorum Ecclesiam deferebat, ubi ipsius quoque Missæ solennitati intererat, datoque Julio pro eleemosyna schedulam sacerdoti porrigebat, ut in Missæ celebratione, scilicet in Memento, preces illas Deo & sanctis virginibus prædictis offerret, cum devotione orando Deum & sanctas virgines, ut pia vota ipsius orantis exaudirent. Ita unum aut alterum monachum rudiorem simplicioremque decepit. Accusatus inde & carceribus traditus, errore revocato & abjurato, veniam consequutus est, & ut alias cautior esset, ex mandato pontificis ex urbe ad tempus relegatur.

§ 5. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter aversaretur, condemnationem imaginatus. Sunt, quos tam misere exercet plena scrupulis conscientia, qui nodos in lævi scirpo quæritantes, culpam imaginantur, ubi nulla est: & divinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulo nocte diuque deplorant. Novi, qui se fratrem multis inde miliaribus degentem videre diceret. Item, qui suis auribus semper obstrepere (masculorum concubitor) quemcunque obvium, etiam conjunctissimum quereretur: atque hoc nomine ad me is scribebat diserte, num quid consilii à me adhiberi valeret: quum in auditus organo virium esse alii existimarent. Mens autem huic sacrifico erat læsa: quemadmodum & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad se venirent, & illos de rebus magnis interrogatos responsum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: respondebat, Se non posse, nisi præparato prius corpore multis jejuniis & orationibus, nec nisi pro rebus reipublicæ Christianæ. Edidit hic librum de Phiala summi pontificis, & ejus partibus.

§ 6. Scio quoque, ubi sulphur & picem redolere maritum occlamaret melancholiæ vitium patiens conjunx, & cibum oblatum piper resipere judicaret: quæ quam alienissima esse à rei veritate, cognoscebantur. Partes item pudibundas inflammatione putoreque ita vitiatas asserebat, ut gangrænam suborituram pertimesceret, his interim locis ab omni vitio immunibus.

§ 7. Infinita alia huc coacervari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam vitiatos cernas, ex unico illo humore, vel fuliginoso atræ bilis vapore, mentis sedem inficiente, unde phantastica illa procreari monstra constat. Imaginatricem quoque interdum totam

tam

tam ex aliis humoribus corrumpi, exolvique, docet Galenus de Sympt. differentiis, quemadmodum in catalepsi: plerumque autem vitiari, ut in delirio: est, cum deficit atque debilitatur, quod in lethargo contingit.

§ 8. Quare idem non licebit diabolo, tanquam artificioso spiritui, ut Deo connivente, in sensuū organa sese insinuet, & humores sibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneū conferat ad organa: maxime delectu habito ex temperamento, ętate, sexu vel alia causa externa aut interna apta: unde novæ species in imaginativa vi conceptæ, plerunque etiam spiritui visorio per nervum opticum communicentur, quo se vidisse vel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant delusæ hæ fœminæ, quæ nunquam vel visa, vel in rerum natura exstiterunt? Levia ejus rei argumenta in hypochymate oculorum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in lib. 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subjicit, infundit se saporibus.

De phantasia, & quomodo vitiatur.

CAP. VIII.

De Phantasia sic scribit Jamblichus: Phantasia omnibus animæ viribus est adnata, omnesque figurat atque effingit similitudines specierum, & apparitiones, visaque seu impressiones virium aliarum transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ vero ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in seipsa ab omnibus imagines suscipit. Hæc utique omnes actiones animæ fingit & exprimit, atque externas accommodat intimis. *Phantasia.*

§ 2. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani Philosophi Lydi, interpretantis librum Theophrasti de phantasia & intellectu, cap. 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo movente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus vel chamæleon.

§ 3. Idem lib. 13. cap. 1. de Theologia Platonica: Phantasiam, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, voluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando vehementissimi sunt, subito corpus proprium

Imaginationis vis.

proprium omnino, nunquam alienum afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituum vibratione per nervos, quibus matrix cerebro conjuncta est, imprimit impraegnatæ imaginatio? ut si imaginetur malum granatum, illius secum notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemens siquidem cogitatio, dum rerum species vehementer movet, atque identiden versat formam, quam continua imaginatione revolvit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atque humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur plerique, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubie vehementem movere imaginationem credendum est. Quibusdam ejusmodi cogitatione alvus cietur: nonnullis, quod mirabile est, ex alicujus rei aspectu, vel fragosæ etiam auditu (quod mihi quandoque usuvenit) stupescere vel horrere videntur dentes.

Spectra non vident fortes. Imagines fortes gignunt timor & amor.

§ 4. Theodorus Byzantinus in ea est sententia, viros fortes raro vel nunquam spectra videre: quod ipsi ob innatam constantiam hæc minime imaginentur. Nam solet timor, præ omnibus aliis affectibus, firmas in nobis gignere imagines: post amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cum fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neque lemures vident: sic nec latrones. Ejusmodi autem simulachra frequentius obvia sunt pueris, mulieribus, væcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine vanisque insomniis quatiuntur.

§ 5. Aristoteles libro de Motibus animalium secundum communem commentationem, cap. 6. Alterant, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia vero & intelligentia habent rerum virtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quod absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum sensibilium remanentium in virtute phantastica, cum humoribus, in quibus sunt ut in subjecto, apparent aliqua, quæ non sunt. Sic in libro de Somno & vigilia idem inquit: Descendente plurimo sanguine ad principium sensitivum, simul descendunt formæ in imaginatione conceptæ. Est enim imaginatio thesaurus quidam forma-

formatum per sensum acceptatum. Qua ratione possunt dæmones humores & spiritus movere interiorum exteriorumque sensuum, atque ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus dormientibus nobis, & vigilantibus vere occurrerent res ipsæ.

§ 6. Tradit præterea Aristoteles de Somnio, imagines, quæ apparent in somniis, ferri ad caput, & sensuum organa, sicut nubium elevantur imagines, & diversæ animalium facies repræsentantur in vapore aqueo vel terreo, qui à terra per solis calorem ad aëris medium effertur: sic & somniorum imagines figuras capiunt diversas, halitus elevatos consequentes: unde vapor cholericus calidus & siccus flammam movere videtur: qui autem surgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad gustus organum fluit, cognoscitur, somniaque aquam spectantia gignit: sed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quasi dæmonum imago: proinde huic velut materiæ suis ludibriis convenientissimæ, diabolus se non illibenter insinuat. Quod autem ex cholera adusta, quæ melancholia est accidentalis, ascendit, sentitur ut mordax, vulnerans, acre, fellea amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex sanguine puro evaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cujusmodi est rosarum aut florum aspectus, choreæ, musica, & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius invectarum, res ita visæ credantur esse veræ. Phantastica autem illusio, inquit Algerus, magicis congruit & diabolicis fraudibus: veritatis vero assertio divinis sanctionibus. Hinc & Anshelmus asserit, Incantatores fascinare & deludere homines, ut credant verum esse, quod falsum est. *De Euchar. 1. 9. In cap. 3. ad Gal.*

§ 7. Dæmones vero, nacti à Deo potestatem, species ejusmodi formandi, & eas in animales spiritus imprimendi, talibus formis ostendunt personas modo lætas, edendo, bibendo, saltando, canendo, Venerem exercendo: modo tristes, quæ nihil non mali fabricent vel patiantur: modo humanas, modo bestiales, modo opprimentes, modo volantes, & animæ sensus iis infigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit, quod homini aliquando videatur, se esse asinum sacco coopertum, plerunque aquilam volantem, nonnunquam cum Diana & ejus nymphis vel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuscunque aliis interesse deliriis. Ideoque talia iis frequenter

quenter in somniis & nocte contingunt, interdiu non item, nisi melancholicis quibusdam & insanis: qui idem vigiles patiuntur, quod alii in somnis. Somnorinas ejusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

Somnorina imagines.

§ 8. Nec mirum videri debet, dæmonem potentia sua naturali id valere, cum etiam homo insomnis & sanæ mentis pro suo arbitrio, quas velit in suis organis proponere producereque formas, atque in iis imaginatione conquiescere, possit facile: quemadmodum ii omnes qui rerum expetitarum & absentium desiderio languent, experiuntur. Potest autem diabolus id facilius in consentaneis ipsius fuco instrumentis, puta fœminis, aut animi morbo sauciis: quos ejusmodi simulachris, quibus delectari videntur, illudit, effascinatque. Et sicut in ebriis, phreneticis & melancholicis usus rationis vitiatur, humorum & vaporum causa: non minus diabolus, qui spiritus est, eos concitare, suisque illusionibus accommodare, & rationem corrumpere Deo connivente potest, ut formæ rerum non existentium, tanquam res ipsæ apprehendantur, cogitatus vinciant, obversentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere posse, quod imaginationi formæ aliquæ præsententur imaginariæ.

p. p. q. 70. ar. 2.

§ 9. Adhæc, intellectum humanum posse juvari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cujusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censeatur quiddam pati, potest illa speciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum autem idipsum posse virtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo vero quis illustratur magis, eo in veri cognitione accrescit uberius, magisque provide sibi ab imposturis præcavet, quas solas suis persuasionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantasiam hominum corrumpat, & vaticinari videatur diabolus, sententia Augustini.

CAPUT. IX.

de Divinat. dæm. cap 3. & 5 item de Spiritu & anima cap. 28.

Ut autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic disserentem adducere placuit: qui dæmones ejusmodi multa posse docet, duabus rebus veluti quadam prærogativa, sensus nimirum

rum acrimonia, & motus celeritate: sicque hominum sensibus vel ingerere, vel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscantur discernanturve. Accipiunt enim, ait ille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & perversis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quod sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium sive dormientium. Aliquando vero non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt, ante prædicunt, &c.

§ 2. Et post: Quid autem mirum, si quemadmodum medicus in corporis humani vel turbata vel modificata temperie, seu bonas seu malas prævidet valetudines: sic dæmon, in aëris affectione atque ordinatione sibi notas, nobis ignotas prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non noverunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in vultu, ut ab hominibus quoque aliquid forinsecus agnoscatur, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leviores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt.

§ 3. Adhæc lib. de Trinitate III. 2. docet, facile esse spiritibus nequissimis, per aëra corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggravatæ etiam melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, ut hi, qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: quid magnum est diabolo & angelis ejus, de corporis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormientesve decipiat, vel furentes exagitet?

§ 4. Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanæ, atque imaginum simulandarum callida operatio, decipiendis humanis sen- *Lib. 2. quæstion. 3.*

Lib. de Divin. dæmonum cap. 6.

sibus multiformis invigilat. Fallit autem studio fallendi, & invida voluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumque suorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel deceptus fuerit, vel mentitus.

Cap. 12.

§ 4. Vitiatam quoque phantasiam pulchre depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his verbis: Similia sunt somniis nonnulla visa vigilantium, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, vel quocunque furentes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi vere præsentibus loquantur, & tam absentibus quam præsentibus quorum imagines cernunt sive vivorum sive mortuorum. Sed, quemadmodum hi, qui vivunt, ab eis se videri, & cum eis se loqui nesciunt (neque enim revera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia visa imaginari patiuntur) eodem modo & hi, qui ex hac vita migrarunt, sic affectis hominibus videntur quasi præsentes, cum sint absentes: & utrum eos aliquis imaginarie videat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cum homines altius quam si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus & occupantur talibus visis. Ex his enim apparent imagines vivorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunque mortuos vidisse se dixerint, vere cum eis fuisse creduntur: nec attendunt, qui hæc audiunt, similiter ab eis absentium atque nescientium quorundam etiam imagines visas esse virorum.

Cap 28.26. q. 5. episcopi ex concilio. Lamiarum nostrarum confessionem phantasticam esse, ex August. & Decret. constat.

§ 5. Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Unde quædam mulierculæ post Satanam conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum jussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falsa omnino: & non à divino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namque

2. Cor. 11.

satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quum mentem cujusque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugarit, ilico transformat se in angelum lucis, in diversarumque formarum species & similitudines: & mentem, quam captivam tenet, in somnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam solus hoc pati-

patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra seipsum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia, quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cum Ezechiel & alii prophetæ, Joannes etiam euangelista & Paulus in spiritu, non in corpore visiones viderint.

Ezechiel. 3. 2. Corinth. 12.

De phantastica transformatione hominum in bestias.

CAPUT. X.

De phantasticæ porro mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorum fere temporum, quam ut inter obliterata possit nesciri. Refert enim Guilelmus Malmesberiensis monachus, in sua historia, tempore Petri Damiani fuisse duas vetulas in via publica qua Romam itur, quales Augustinus appellat stabularias, id est, transeuntes ad hospitia pro mercede suscipientes (nam stabulum proprie hospitium venale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoque arte malefica imbutæ hospitem quandoque solum advenientem, in equum vel suem vel asinum mutabant, & certo precio mercatoribus divendebant. Quodam die juvenem histrionicis gesticulationibus victum exigentem, hospitio exceperunt, & in asinum verterunt, multum eo lucrifacientes, qui gestuum miraculo distineret transeuntes: nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo movebatur. Non enim illi intellectus perierat, sed loquela. Ingentem inde quæstum fecerant vetulæ. Quo cognito, vicinus care asinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita est, ut custodiretur, ne in aquam descenderet. Servatus diu ab aqua, & tandem incauriorem nactus custodiam, in lacum proximum se conjecit: & ibi se aliquandiu volutans, propriæ restituitur formæ. Cumque ab eodem obvius sciscitaretur ejus custos, num asinum vidisset? ille se esse respondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apostolicum Leonem, virum eo seculo sanctissimum. Convictæ anus idem fatentur: dubitantem Papam confirmavit Petrus Damianus, vir eruditissimus, prolato exemplo de Simone mago, qui suam Faustiniano imaginem impresserat. At hæ & similes nugæ eandem sortiantur fidem, quam Apuleji & Luciani metamorphosis meretur. Ex Vincentio hic

Vide l. 4. c. 22. & l. 6. c. 12. hujus Operis. Vincent. in Spe. natur. lib. 3. ca. 109. Fulgos. lib. 8 c. 11. Stabulum.

Mutati in asinum juvenis figmentum.

Lib. 11. Hist. adde: Pudicam fœminam, in quam amore vesano exarserat Ægyptius quidam, à malefico in equam versam, & à D. Machario Ægyptio heremita restituram.

§ 2. Si qui vero obuagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos Lamias putant, Garmanis Werwolff dicti, ii certe vel veri sunt lupi, in ejusmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phantasiæ organa imbuit, vitiatque, ut ii se esse excursionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque. Nec hoc quidem diabolo esse difficile, ex descripto λυκανθρωπίας morbo cuiliber constat, dum humores & spiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potissimum quibus atræ bilis nebulæ cerebrum vitiare solent, cujusmodi existit fatuum monstrosumque id genus hominum. Vel certe dæmones censendi sunt ejuscemodi lupi, qui eam assumpsere formam, ut male credulum hoc hominum genus magis irretirent suis vaframéntis, insontes gravarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum.

Werwolff. Lib 4 c. 22. hujus operis.

§ 3. Interea ii qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somno, diaboli studio, alicubi jacere comperiuntur, quorum somnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiose in pueris vel insectandis vel vorandis, sive armento lædendo, aut longe lateque hinc inde vagando objicit veterator ille. Ut certe non leviter mirari oporteat, inveniri viros cordatos, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam veraci innixi, mortis sententiam contra eos pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo mihi responderi velim, utrum vere in lupos transmutati homines credant, necne. Nec concedere, nec vere transmutare creaturas diabolum posse, satis superque demonstratum est libro 1. cap. 24. & lib. 2. c. 8. & lib. 4. c. 20. ubi ex professo penitissime excutitur hoc argumentum. Jam valeant hæ nugæ.

Sabellicus de Ostentis 1 x. 8. Cap. 24.

§ 4. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares versis abstruso naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & plerique alii scriptores non obscuri, qui libro sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solum de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

Quo-

Quomodo & quare à dæmonio dementenur Lamiæ, ut credant fateanturque se fecisse, quæ prorsus non potuere.

CAP. XI.

CÆTERUM vetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurde ἐκστατικοῖς assimilari possent: qui velut rapti extra sese, sensuque omni, & motu privati, jacent exanimis similes, & post ceu ex profundissimo expergefacti somno, aut à morte ad vitam revocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miraque commenta narrant. In hujusmodi vero cogitationes se ingerens dæmon, earum seriem texit, hancque variat mira arte & scite, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum, aut temere cogitatarum ineptiarum veniant: inducta etiam persuasione, ut coram spectasse, quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed velut κατααλαωθέντες, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon objicit: ex sese nihil faciant, nisi quantũ aliquando permittitur, & id quidem non est à natura alienum, sed ut plurimum apparet rediculum. ἐκστατικοί.

§ 2. At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam judicio divino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis voluntatum suarum, illudentibus atque decipientibus eos prævaricatoribus angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerum, divinæ providentiæ lege subjecta est. Idipsum docent Decreta his verbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione competit eis investigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut perniciosos sibi aptent, hoc est, pravos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, juxta Pauli sententiam: Sanam doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur oneratі peccatis: ducentur variis desideriis, semper discentes, nunquam ad scientiæ veritatem pervenientes. Dæmonis ludibria qui magis expositi. In secunda parte, caus. 26. q. 5. Episcopi. 2. Tim. 4.

§ 3. Hos Paulus vocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille, cui potestas est aëris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læsas, effascinatas, maleque feriatas mulierculas: 2. Tim. 3. Ephes. 2.

quas

quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipso, vel etiam hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunque ludibria præstigiis conspicienda illis ostendit, ejus malesuadi suggestione, à se designata (licet phantasmate vel insomniis solummodo nota) perperam credant bis miseræ, quæstionibus subjectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiant, dirisque tandem flammis devoveantur. Sic in ipsius verba juratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc devotæ illi mentis autoramentum. Hinc pulchre Augustinus : *De Civ. Dei De 11.10.* Maligni, inquit, spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia, quæ non admiserint, de se dici volunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus velut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

§ 4. Delusionum ejusmodi modus, & quid in iis dæmon valeat, & quid item nequeat, non inscite describitur in eo libro, cui Fortalitium fidei inscriptio est, ubi ita legitur: *Lib 5. de Bello dæmonum.* Decima differentia dæmonum est eorum, qui decipiunt quasdam vetulas, quæ Xurguminæ sive Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, esse quosdam homines apostatas in fide, hæreticos & falsos, qui seipsos voluntarie offerunt diabolo: qui & eos recipit, traditque artes inanes, quibus videntur ducenta evagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum spacio redire: item destruere creaturas, sugentes eorum sanguinem, atque alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis voluntate. At à Satana misere decipiuntur, illuduntur que non solum hæ, sed & qui eis fidem accommodant.

Phantasiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

§ 5. Veritas autem rei sic habet. Quando pessima hæc figmenta usurpare statuerint malæ mulieres, se verbis & unctionibus consecrant dæmoni, qui eis ad opus suum utitur, & cujuslibet earum phantasiam regit, ducitque per loca ab ipsis desiderata: corpora vero earum sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cum in earum phantasiis impleta esse, quæ voluerunt, observarit, umbra sublata, propriis motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, sed phantasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformavit.

Explicatio primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. caus. 26. q. 5. Volum. 10. Tract de Lamiis. nu. 49.

§ 6. Ad illum enim errorem tollendum, quod corpore transferuntur, emanavit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione ejus ita probat Joan. Francisc. Ponzibius I. V. doctor: quia post-

postquam fecit mentionem, quod illæ mulieres testarentur se inequitare bestiis noctu, multaque terrarum spacia peragrare: dicatque plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac divinitatis esse extra unum Deum: mandat, ut patet in vers. quapropter, ea omnia reputari falsa, & non à divino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in vers. siquidem: quia ipse Satan transfigurat se in angelum lucis. cum mentem cujusque mulieris ceperit, & eam per infidelitatem sibi subjugaverit, ilico se transformat in diversarum species personarum, atque similitudines: & mentem quam captivam tenet, insomniis deludens, modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per quæque devia deducit. *2 Corinth. 11.*

§ 7. Subjungit postea, quod hoc solus spiritus patitur: & quod infidelis hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Et adducit exemplum de Ezechiele propheta, qui visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit: & quod Paulus non audet dicere, se raptum in corpore. Ergo constat, quod venit ad determinandum, non solum talia fieri à spiritu maligno, non divino: sed etiam ea & illis similia fieri in spiritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quod etiam in casu nostro, licet videantur hæ personæ dicere, se portari à dæmonibus sub hircorum forma, & similiter dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse dæmonem transfiguratum: quod tamen debet dici, hæc & alia, quæ se facere confitentur, phantastice & in spiritu sibi obvenire. Hæc Ponzibii conclusio: qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis, quod in agro Sabino accidisse commemorabimus infra. *Lamias in spiritu equitare.* *Ezech. 40.* *2. Cor. 12.* *Tract. de sortileg. q. 7. num. 6.*

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus possit.

CAP. XII.

NEc mirum est hoc dæmonis studium, quo miseras animas ludificari, deridere ac torquere conatur. Ita etenim vult imitari atque æmulari, velut simia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Judæa in Babylonem revera brevi momento translatum legimus, & postquam suis Danielem placentis refecisset, in eundem locum restitutum. Nec vero phantastice tantum in hominum mentibus eum hæc *Diabolus simia Dei.* *Daniel. 14.* *An spiritus possint corpora transferre.*

efficere, sicut dictum ac probatum est: sed etiam vere corpora surripere, ac per aëra ferre, tum ipsius & angelorum naturalis facultas ac δυνάμεις, tum usus & experientia testantur.

Matth. 4.

Thomas in 4 cap. Math vers. diabolus autem.

Diabolus Christum corporaliter transvexit.

Thomas d. gl. Albert. Magn ibid. Bonavent. 2. sentent. lib. 2. distinct. 7.

§ 2. Ac primo quidem, quod Dominum nostrum JESUM CHRISTUM in pinna templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolum ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verum in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an vero deductus saltem, ut ipse pedibus eo conscenderit. Sed quoniam diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secunda opinione rejecta, primam major Doctorum pars amplectitur. Dicit enim Euangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo ante, quod adduxisset eum in sanctam civitatem. Proinde asserimus, quoad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana.

Dæmones, homines per aërem vehere posse.

Tract. qq. 1. part. q. 5 titul. de mirac & tit. de dæmon. q. 16. art. 10. in fin. Heb. 2. Rom. 9. 1. Cap. 24.

§ 3. Recte autem argumentatur Thomas, quod data possibilitate in uno, per consequens datur in omnibus aliis, qui sunt ejusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem evenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, jam ante Libro primo demonstratum fuit.

Aug. lib. 3. de Trinit.

Dan. 14. Act. 8.

§ 4. Quicquid igitur agunt, non nisi volente quidem ac permittente Deo faciunt, sed sua tamen quadam naturæ facultate: ut in habitu & potentia sæpe majora possint, quam ipso actu, quem nos plerunque spectamus: nec ex eo reliquas eorum artes naturales expendimus, quas præstare non aliam ob causam nequeunt, quam quod non permittantur. Etenim angelicæ naturæ ac spiritibus non est contrarium, ut corpora quo Deus permittit deferant. Satan autem spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualem ejus essentiam interiisse, jam in principio ostendimus. Atqui angelus per aërem detulit Abacuc: angelus Philippum ex itinere rapuit, ut inventus sit in Azoto: cur idem ergo dæmonem præstare non posse dicemus, si Deus permittat? ut omnes sentiunt Doctores & Canonistæ.

Quomodo dæmon corpore transferet.

Tho. de dæmon. q. 16. art. 10.

§ 5. Quæritur tamen haud temere, corporene assumpto, an sine corpore per se, corpus è loco naturali sursum (quod est contra motus corporei naturam) evehere possint dæmones? Et Thomas quidem eos corpora putat assumere, ut naturaliter ac vere, sicut nostrum aliquis,

quis, hominem transportent: idque duplici ratione motuum ostendere nititur. Ego vero respondeo, primum hoc ipsos eodem facere modo quo angeli: & cum D. Augustino, An vero, si hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terrestria rapiant undelibet, constituantque ubi libet: aut eos sine labore non posse, aut onera sentire, credendum est? Quomodo omnia primogenita Ægypti, tantamque hominum multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ lassitudine destiterit?

prima parte Tract. 99.

Lib. de civit. 11. cap. 18.

§ 6. Secundo respondeo ac quæro, quî corpus illud assumptum, quod hominem bajulat ac portat, sine alio item corpore per aërem feratur? Naturale enim sit oportet. At sic in infinitum quæremus. Quare non est, quod dicatur, aut angelis aut dæmonibus corpora assumenda ad delationem alicujus circumscripti. Tertio, quotidiana experientia testatur, eos corporibus ad hanc rem nec egere, nec uti: quod ego vidi, & impedivi Dei auxilio, sicut Libro primo narravi. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à dæmonibus è loco in locum, per justa tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma.

Sine corpore an dæmon corpora ferat.

Cap. 11.

§ 7. Neque hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa contra magistratum ac principes, adeoque rerum omnium ordinem effecturum: veluti captivos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos, qui in aliorum sunt potestate ac ditione, quocunque jure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Francisci primi regis Galliæ filii detinebantur obsides in Hispania, magum in Galliam evocatum è Germania fuisse, qui tanta credebatur præditus potestate, ut posset regios pueros per aëra reducere, thesaurosque investigare & transferre.

Non semper diabolum corpora per aerem ferre posse.

Falsum, arte magica homines deferri per aërem.

§ 8. Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in universali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedensque conjugi suæ partem annuli signatorii reliquerat, cum hoc pacto, ut si intra triennium ab ea die non rediret, uxori liberum foret artha hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille, cum in Judæa militaret, captus, ac in Ægyptum abductus, Sultano, (quem jam olim in Europa peregrinantem, attamen ignotum, hospitio receperat pater ejus) propter parentis hospitalitatem, virique prudentiam ac dignitatem, mox adeo

Decameron

 placuit,

placuit, ut, probatis diutina familiaritate ejus moribus, tandem eum post se secundum omnibus rebus suis præfecerit. Interea cedente die, ac vertente triennio, postremum in extremam incidit tristitiam. Cujus ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magum advocavit, qui illum in lectulo precioso consopitum, & magna auri gemmarumque vi onustum, postrema trium annorum nocte Papiam in summum templum deferendum curavit. Ubi æditus eum mane conspiciens, refugit: ac interea, dum aliis de spectro narraret Ægyptio, obviam eum habuit ad ædes uxoris properantem: ac, nisi tum rediisset domum, ab alio sponso vesperi ducta fuisset conjunx.

§ 9. At illud de Galliæ Delphinibus non successisse, quæstores ærarii tam Caroli V. Imperatoris, quam Francisci primi Galliæ regis norunt, & Helionoræ Caroli sororis & Francisci conjugis nuptiæ satis docuere. Hoc autem Boccatii figmentum est: ut & illud, quod ita referam, ut tradunt Galli, de S. Nicolao de Varenguille, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legenda S. Antonii de Hermogene legitur. In ergastulo detentus Lotharingus quidam Constantinopoli, tam robustus erat, ut Turcæ veriti, ne catenas ac vincula disrumperet, torquem ejus collo ferreum applicarent, quinque digitorum crassitudine latum, ac tres crassum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret sanctus patriæ suæ Nicolaus, eum comprecatus, ut intercederet pro se apud Deum, ita consopitur. Postero mane cum pagi æditus templum reseraret, captivum hunc in vinculis dormientem ad fores offendit: ille vero è somno excitatus, in fano S. Nicolai, quem invocarat pridie, se esse agnovit. Re pervulgata, populus accurrit: & post aliquot Alleluja decantata à sacrificis, quatuor accersi jubet fabros ferrarios, qui vinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla viderentur humana vi posse dissolvi, ecce in conspectu omnium torques dissiliit, & veluti Cerbero,

Libello de præcipuis Galliæ civitatibus & sanctuariis.

Ingens robur.

Tum stridor ferri, tractæque catenæ.

§ 10: Sed hæc & ejusmodi conficta sunt: & ut accidant, minime verendum est. Neque enim justissimus optimusque Deus omnia permittit Satanæ, quæ vel is vellet, vel suæ naturæ subtilitate posset: sed ea demum, quæ decrevit ipse non ad superstitionem stabiliendam, sed tum saltem, cum aut nos ad frugem revocare vult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac perjurium evestigio sublatus à dæmone, nunquam postea visus

Quando corpora deferat dæmon, & an lamiarum. Lib.1.c.24. supra. Lib.4. cap.19.

visus fuit. Quare nec in lamias nostras, quibus ætas decrepita, phantasia corrupta, & mens læsa, pœnæ loco sunt, dæmonibus hæc violenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

§ 11. Cæterum quomodo sine corporibus spiritus hi corpora per aërem gestent, etsi nos tam exacte nequeamus intelligere, quam possumus nostri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, si consideremus, quam facile anima nostra carcerem suum & corpus hoc moveat, ut currat, saltet, ascendat. Spiritus enim & liberior & levior est substantia, ducens originem suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certe elementorum: tum vero, si quæ ventorum sæpe vi contingunt recolamus: veluti, vaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, sorbetque in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quod vento sint rapti, & coctis lateribus. In ejusmodi tamen attritu & collisione nubium, dæmones tempestatibus se ingerere, fulmina & tonitrua exacuere, & illis adnitentibus culmina convellere, prosternere sata, trucidare armenta, evertere arbores, similiaque multa efficere, non diffiteor.

Qui sine corpore assumpto, corpus per aerem ferre possit dæmon.

Lib. 1. c. 1. supra.

Ecnephias. Typho. Plinius lib. 2. cap. 38. 54.

§ 12. Romæ in Aventino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petiisse S. Dominicum, Deo supplicantem: non ipsum tamen læsisse, adeo tremuisse ei manus & brachia. Ejusmodi saxea moles etiam Coloniæ in templo metropolitano visitur, qua per ejus fastigium injecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore conservata atterere perdereque scilicet voluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum saliisse perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur.

§ 13. Quemadmodum & illud Chronici Saxoniæ, trium scilicet regum ossa, expugnato Mediolano, Reinholdum episcopum camelo imposita misisse Coloniam: ac camelo cum tanto thesauro in itinere perdito à custodibus, hos orationibus & jejuniis tantum obtinuisse apud Deum suum, ut per aëra iterum camelus ille reversus reliquo cœtui se adjungeret. O crassum nimis & inauditum miraculum. At non levioris authoritatis mysterium in eodem traditur de colloquio Brunonis Hildesiani episcopi & D. Virginis Mariæ in

 templo,

templo, dum ille octavam Nativitatis B. Mariæ aliquando solennem ageret. Cæterum supradictus ille mihi videtur esse modus, quo dæmonem res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

Corpus non nisi per justa spacia ferri, nec eodem tempore diversis in locis existere potest.

CAP. XIII.

Locale loco suo convenire debet. Atqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere, ut unum corpus per aliud sine alterius vel utriusque injuria transeat, aut majus corpus penetret per spacium improportionatum, ut ita dicam, loco; videlicet quod per foramina domorum exigua ingrediantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quam ut camelus transeat per foramen acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso pro ἀδυνάτῳ. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicum principium est.

Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18. Corporum penetratio. Aristot. 8. Physic.

§ 2. Nam quod ipse CHRISTUS clausis janius ad discipulos intravit, id nihil aliud sonat, quam quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent januæ præ metu discipulorum, Christus venit ad eos. Non autem, quod non reseratæ vel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiç corporis Christi, & ejus aperirentur clauderenturque virtute? Ita veteres omnes sensere. Nam ingressus, corporis sui veritatem ostendit & Thomæ, cui manus suas & latus; & reliquis, quibus pedes porrigens ait, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet.

Joan. 20. Luc 24.

§ 3. Vel, si hoc magis placet, licet in resurrectione Christi veritas corporis manet, tamen proprietatibus etiam spiritus mirabiliter ornatur: quæ sunt, esse invisibilem, non moveri de loco in locum, juxta hujus seculi rationem, pertransire per solida corpora nullo impedimento, nullave corporum solidorum læsione, & innumera id genus alia. Proinde quum Christus post resurrectionem habebat corpus spirituale, non necesse habuit januas aperire, & aërem incedendo dividere: sed, qui erat invisibiliter præsens, quum discipuli de ipso colloquerentur, exhibuit se juxta majestatis suæ

suæ potentiam ex improviso visibilem, & in medio discipulorum sensibiliter stantem. Ut & hujus admirandæ revelationis modus fuerit evidens argumentum, quod à mortuis resurrexerit, & cœlesti fuerit gloria ornatus.

§ 4. Nihil igitur istorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momento diversis in locis existat. Cum enim omnia in mensura, numero & pondere disposuerit Deus, singula suum habent & pondus, & mensuram, & numerum. Quod ἄτοπον, ἄμετρον & ἀχώρητον, sine tempore & loco movetur, infinitum est: id vero non nisi unum est. Reliqua ergo; veluti spiritus & corpus, & tempore moventur, & loco. Spiritus etiam substantiæ sunt, quæ à loco circumscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quod alicubi præsens est totum, alibi non est.

Corpus unum duobus in locis non est. *Sapient 11.* *Unus Deus ubique.* *Quæst. ad Oros. q. 41.* *August.* *August. de Spir. & anima, cap. 18.*

§ 5. Dicunt Jureconsulti: Qui ubique est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies, punctum, sicut corpori: finita tamen est. Ubique vero infinitum est. Finiti autem ad infinitum nulla est proportio. Quod si anima tam est circumscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Divus Augustinus etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in cœlum, deductus aspectibus: & ita venturus est, hoc est, in eadem carnis forma & substantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine, ita sistitur, vel movetur, ut majore sui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minusque sit in parte quam in toto.

L. filiusfam. §. secundum. de leg. 1. *Aristot. 8. Physic.* *Epist. 146. ad Consentium.* *Ad Dardan epist. 17. lib. 1. cap. 2. de Orig. animæ ad Hieron. Quid corpus.*

§ 6. His proculdubio de causis beatus Germanus existimavit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in ejus Vita, quod cum nocte quadam in diversorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eique responsum sit, bonis illis viris ac fœminis, quæ nocte vagantur. Itaque sanctus vigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, virorum ac mulierum venientem: quibus ille mandans, ne abirent, tota familia excitata quæsivit, num quem ex iis cognosceret? His omnes vicinos ac vicinas.

In vita S. Germani. *Lamias non esse domi simul & alibi.*

cinas esse dicentibus, singulorum ædibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbentes invenit. Itaque statim omnes adjuravit: qui se dæmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclavi cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod supra Capite septimo secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aëra conscendere viso, recensuimus.

In S. Petri Vita.

Lamias non invehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historiis, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur.

CAP. XIV.

Lib. 11. Hist. Scotor. lib. 15. cap. 80. de Variet. rerum. Historia mira de Duffo rege maleficio læso, si vera esset.

ADMIRABILEM hujus argumenti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis ejusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam gravem, quam cunctis vel eruditis medicis (Scotorum tunc vivendi modi, corporeæque constitutionis, quos nondum peregrini invaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusve peccantis humoris redundantiæ, vel ab humano temperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua vigilia decumbens, in sudorem immensum solvebatur: interdiu vix dolore, quo nocte laboraverat, levatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hærebat cutis rigida, venas, nervos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus ostendens. Suavis ac uniformis spirituum à corde motus: quod tactu cordialis venæ, arteriæ deprehendere vitale humidum nihil temperie excessisse, demonstravit. Vividus illi color, aurium oculorumque vigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potusque appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoque dolore afflicto, cum medici admirarentur, &, quæ suarum erant partium, egissent, nihilque invenissent, quo superfluus noxiusque sudor coerceretur, aut quod somnum provocaret, sed rex in horas magis magisque sudore & continua vigilia angeretur: versi ad patientis consolationem (nam eorum sententia, huic soli locus supererat) precati sunt, ut bene de salute speraret, nec sibi deesset: fore, ut externorum medicami-

dicaminum medicorumque, quos ipsi ocius acciret, ope, quod peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, adventante vere, soleque (vitæ in animantibus assertore) ad nos redeunte, sanitatem consequeretur. Obortus est sub id tempus incerto authore rumor popularibus susurris, regem veneficarum mulierum arte dæmoniaca, & non naturali morbo tabescentem, per tam longa tempora corpore & viribus confici: easdemque apud Forres Moraviæ oppidum, magicam & sortilegam artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilico ut ad regis aures pervenit, ne auctus rumor, re propalata, fascinatrices, ut supplicium evaderent, in fugam ageret: mittuntur in Moraviam, qui, an vera essent, quæ ferebantur, perquirerent. Missi nuncii, itineris causam dissimulabant, & veluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & conjuratos Moravos, Forres adiere: [a] noctuque in arcem admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam venerant causam, Donewaldo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, ejusque fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites, qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnihil hujusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadam (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiuscule eam tractaret amator, de regiæ valetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus Sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, posteaquam nonnihil audiverat, sodalibus indicavit, & illi Donewaldo, Donewaldus autem regiis legatis: meretricemque tempestivam tanti facinoris nunciam (erat ea tum forte in arce) Donewaldus ad se accitam, quæstionibus, quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coëgerat, mittit intempesta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in sortilegarum ædes foribus vi reclusis, irrumpentes, sagarum unam [b] cereum simulachrum ad regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum veru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensim supra statuam invenerunt. Prehensæ itaque ocius sagæ, conjectæque in vincula, & tractæ simul cum simulachro in arcem, roga-

Rumoris hujus autor esse potuit Satan. Quorsum hæc aliquis novisset, nisi dæmon locum designasset, ubi dementatas anus ad fictitium ejusmodi opus permovisse se sciverat.

a Sparso dæmonis opera eo rumore, de Duffi valetudine apud Forres vitiata à Lamiis, mulierculas dementatas dein in ejusmodi ludibriorum apparatum excitare potuit, ut Duffum & subditos in incredulitate confirmaret, eadem faminarum procuraret, novasque in Moravos faces mendaciis incenderet: si vera sit historia, quod minime credo.

Cc

b Quomodo simulachrum cereum liquefactum potuit ad regis imaginem confectum esse dignosci? Unde in sejunctissimo intervallo, vis tostionis, liquoris infusi, simulachri & carminum recitatorum, in Duffum resultare potuit? Quomodo item rex in sudorem solvi quivit, & macie confici liquescente cera, quum cera igni admota facile & brevi tempore defluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuisse narretur? Quomodo etiam ex consumpta cera mors subsequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annoto. Delusus itidem fuit magister Joannes Legereti præsidem Sabaudus, qui se magicas componere imagines potuisse confessus est, quibus Philippum Sabaudiæ ducem læderet.

taeque ad quid sub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? responderunt, dum simulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in sudorem solvi: carminibus vero recitatis, perpetua teneri vigilia, & ad liquescentem ceram macie confici: consumptam autem ceram, regis mortem continuo subsequuturam: ita se malos dæmones docuisse; ad facinusque exequendum, [c] mercede à Moravorum primoribus conductas fuisse. Perciti ira astantes ad anus verba, confracto simulachro, ut sagas scelus gravi luentes supplicio, flamma consumeret, extemplo curarunt. Ferunt, sub tempus, quo hæc in Forressensi arce sunt acta, regem languore levatum, & nocte absque sudore quievisse: postridieque redeuntibus viribus, quæ erant humanæ facultatis, prompte egisse, perinde ac si nulla adversa valetudine antea fuisset detentus: verum, [d] utut res se habuit, Duffus recrescentibus viribus sanitati brevi restitutus est.

c Hac spectabat illa Sathanæ vox, ut novis facibus regem & Moraves inflammaret, præterquam quod illa mente delusa, morti ob falsam persuasionē objicerentur: si verum est quod scribitur. d Hic historiographum hæsitare vides, an sagarum opera, vel quomodocunque factum sit, ut Duffus convaluerit.

§ 3. Post hujus historiæ, atque ejus argumenti aliarum enarrationem, in hunc scribit modum [e] Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam veri subsit. nam maximam eorum partem fabulosam esse, atque confictam, vel ipsi, qui hæc constantissime astruunt, negare non audent. Quæ igitur Boëthius refert, condendæ historiæ haud jucundæ non ignavus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id vitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abstinuit: & Herodotus juste damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum vero maxime accedit, quod hæc Boëthius scripta invenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa autem historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, præliis, numero cæsorum, aut nominibus eorum, qui præliis interfuerunt, quive strenue se gesserunt, familiarum initiis, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia constat, fuit diligentissimus. Quinetiam in his, quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum nova genera, animalia quadrupeda, aves, serpentes, pisces, soli fœcunditas, ventorum vicissitudines, cæli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraque omnia, quæ rara sunt, intelligendæ historiæ ac-

e De variet. rerum lib. 15. cap. 80. Superioris historia de Duffo refutatio.

tiæ accommodata) quod neglexerit omiseritve, aut secus, quam esset, enarraverit. In talibus vero existimavit ornandam historiam, seu quod vera esse crederet, alioquin sacris philosophiæ haud initiatus.

§ 4. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum post, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, vitrum, capillos clavosque evomens, & sonum confracti vitri in ventre, & horarum ictus in corde sentiens, aut videre, aut audire sibi persuadebant, partim vera, partim falsa esse reor. nam vere aliquid videre, diuque in visione perseverare, ni aliquid sit, quod videatur, absurdum est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atque causam horum in atram bilem rejicere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aëre & mœrore, timoreque paupertatis, partim à cœli constitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum vallium octodecim menses commorari cogeretur. Ubi rediisset ad me, multa de his incredibilia, quamvis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominem, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi vellet, & vitæ periculum subire. Immiscuit itaque se negociis arduis: commutataque victus ratione, dum aliorum consuetudine fruitur, ad se rediit. Seminis quoque ac menstrui sanguinis retentio, pluribus causa est hujus morbi, aut ortus, aut incrementi.

Historia hujus rustici lib. 4. cap. 7. postea describitur.

§ 5. In universum, tribus maxime hæc deceptio constat: atræ bilis imaginibus, constantia ipsorum, qui hac labe correpti sunt, ac fraude judicum. Nam olim permissum erat, ut iidem accusarent condemnarentque, ad quos damnatorum bona redibant. Unde ne hos miseros adeo injuste damnare viderentur, multa fabulæ addebant. Cæterum in illorum examine confessionibusque nihil non inane aut falsum, aut inconstans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædam enim Christum abnegabant, aliæ sacrificium ipsum inter vestes consuebant, conspuebant aliæ imagines divorum, atque alia similia perpetrabant.

§ 6. Sublata primum in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapientissimo senatu Veneto: cum animadverteret eo progressam illorum luporum rapacitatem, ut omnino insontes damnarent spe prædæ: neque contemptor divini cultus quærebatur, sed divitiarum possessor. Inter hæc exorta est Lutheranorum secta: cumque in hac, quod per urbes propagaretur, non jam miseri, sed opulenti depre-

Dominicani Opes aliorum, non religionē quærunt iniqui judices & inquisitores.

deprehenderentur, omissa priorum cura, ad hos conversi sunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia vel stultitiæ vel avaritiæ plena esse comperias. Hi ergo (ut ad propositum redam) quandoque sibi videre quædam persuadebant, atque audire: postmodum rem ipsam ex propria levitate augebant mendaciis, tum vero mutuis colloquiis (ut dici solet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisque hominibus quandoque aliqua insolita videntur audiunturque: sed ea contemnentes, sanoque judicio abigentes negligunt.

§ 6. Hucusque Cardanus: qui interdum contigisse quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum voluerint hæ muliercul æ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum esse credebatur, quoniam morbi natura & tempus conveniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phantasiam vitiat naturalis morbi, illiusque exitus conscius dęmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum vero censores à rerum naturalium cognitione essent alieni, minusque in literis Sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic stultitiæ præbuit.

§ 7. Quemadmodum vero hujuscemodi narrationes à compluribus in historias relatæ sunt, qui tum ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut vulgo dicitur vel jactatur, aut a b aliis traditur, non solum fieri posse, sed etiam revera contigisse sibi persuadent ex superiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum sint involucro tecta, fidem historiæ apud illos sibi vendicant: sic illa de Duffo mendacia, videntur & originem & auctoritatem sumpsisse à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filii interitu, stipite fatali combusto. Cum enim grandis aper Ætoliam devastaret, Meleager ad eum occidendum convocavit proceres. Ex quibus Atalanta virgo cum aprum prima vulnerasset, Meleager ejus amore captus, postquam aprum occidisset, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri avunculi, caput virgini volebant auferre: sed Meleager illos occidit. Tum Althæa soror occisorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum vindicaret, fatalem stipitem igni imponens, Meleagrum pariter exussit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater vidit Parcas igni stipitem imponere, dicentes; O puer tam diu vives, quam diu hic stipes. Al-

Ovid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

thæa

thæa ergo Parcis abeuntibus mox ſtipitem igni ſubtraxit, & diligenter cuſtodivit. Jam vero erga fratres pia, ſed erga filium impia, illum ſtipitem rurſus igni impoſuit: quo combuſto, Meleager etiam exuſtus eſt.

§ 8. In Annalium Flandricorum lib. 16. ſcribit Jacobus Meyerus:[1] Legi aliquid horrendum contigiſſe Atrebati anno quinquageſimo nono ſupra milleſimum quadringenteſimum. Complures ſcilicet fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuere cum diabolo, unde[2] magnam accepere pecuniam. Viri primarii mulieresque complures indiciis crematorum deprehenſi. [3] quidam capti & ſæviſſimis tormentis admoti: [4] alii pecuniæ vi redempti: [5] nonnulli ſolum verterunt: [6] quidam vero in pœnis adeo conſtantes fuere, ut nihil confiterentur. [7] Fuiſſe referunt quidam ex judicibus adeo deteſtabiles, ut quoſdam ſibi inimicos indicari curaverint tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. [8] Addunt in nocturnis illis conventibus ex omni ordine ſtatuque mortalium viros mulieresque interfuiſſe, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adoraſſe, cujus tamen nunquam videbant faciem, in illius verba mandataque juraſſe: [9] convivio ab illo parato largiter epulatos, [10] inde extincto omni lumine quemque cum ſibi proxime oblata promiſcue concubuiſſe: ſine ope diabolica in ſua unde exierant, loca reſtitutos.

1. Hæc lecta & ſcripta, ut in hoc negotio diabolico multa alia, ex errore vel confeſſionis vel judicum vel vulgi.

2. Pecuniam diabolus polliceri vel falſa ingeſta opinione, vel apparenter ſolet, eaque pollicitatione ſuos ditare: ſed non exolvere, imo ejuſmodi ludibriis ludificari.

3. Vides judicum imperitiam, iniquitatem, ſævitiam & tormenta non ferenda.

4. Quod judicum avaritiam pecunia ſatiare maluerint, quam in innocentia excarnificari, & ad confeſſionem enormibus torturis compelli.

5. Ut evitarent ſanguinarias truculentiſſimorum judicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes revera exiſterent.

6. Diſtracti licet cruciatibus, divina tamen ope in innocentia conſtantes manſere.

7. Inde liquet, quæ flagitia in carceribus ſæpe extorqueantur, potiſſimum in hoc negotio obſcuro & dæmoniaco, atque à judici-

bus privatæ ultionis, rerumque alienarum nimis cupidis, quinimo insatiabilibus harpyis.

8. Quod ex omni ordine statuque mortalium, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, vitiatam phantasiam, mentem læsam, imo somnia mera, quilibet alicujus judicii, haud obscure intelliget.

9. Somnorinum convivium, id quod hora matutina quum surgerent, & more solito post esurirent, facile senserunt.

10. Ubi nullum erat lumen, extingui minime potuit: proinde somnium est merum, uti & congressus ille promiscuus, quum è suo lecto non fuissent moti: quare & sine negocio, & dæmonis ope revera suis stationibus, quas non reliquerant, restituebantur, nihilque verius in tota ea narratione existit. Hoc modo si reliquæ ejusmodi historiæ excutiantur, concidet mendaciorum pallium.

Stulta lamiarum phantasia, & historiarum ejus argumenti falsitas, ex Joannis Grammatici historia Danica demonstratur. Subjungitur & aliud lepidum phantastica mulieris exemplum.

CAPUT. XV.

STULTITIA hæc phantastica ut omnium oculis evidentissime pateat, ex Joanne Grammatico asscribam bona fide historiam, ab eo, ut veram, inter reliqua intextam: quam tamen mere mendacem, aut mendaciis egregie excultam (quod equidem cum docti alioqui viri venia dictum cupio) facile is judicabit, qui ad rationis trutinam revocarit, num grato, imo virulento epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summum munus, ac manuum feliciter conferendarum donum consequi quis possit. Ita scribit lib. 5. Historiæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regneri pugilis filii, patre eodem fati, diversaque editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemque Erici novercam, Cracam vocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoscendi causa, quæ domi, interim dum abfuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tugurium vidit, foris accedens, parvulumque foramen furtiva luminis applicatione trajiciens, introspecta æde, animadvertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta versantem. Suspexit præterea tres colubras superne tenui reste depensas, ex quarum ore proflua tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe

Craca saga.

quippe colore piceæ erant, tertia squamis albida videbatur, reliquis modico eminentius pensa. Hęc nexũ in cauda gestabat, quum cæteræ immisso ventri funiculo tenerentur.

§ 2. Ille, rem maleficio consentaneam ratus, silentio, quod viderat, pressit, ne matrem veneficii ream astruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitisse naturam, nescius quantum vigoris illo epulo pararetur. Supervenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aspexêre casam, ingressi discubitum petivere. Quibus ad mensam sitis, Craca privigno filioque una cibum captaris, catillum discoloris dapis admovit. Pars quippe picea, sed croceis guttis interlita, pars albida videbatur: quippe pro varia serpentum specie, geminus pultem color infecerat. Cujus quum solam uterque particulam delibasset, Ericus non ex colorum habitu, sed interni vigoris effectu epulas æstimans, nigrantem dapis partem, sed succo potiore confectam, catino quam celerrime verso ad se transtulit: albidamque sibi admotam prius Rollero applicans, cœnam felicius gessit. Et ne mutationis industria notaretur, Taliter, inquit, æstuante freto puppim in proram referri solitam. Nec tenue viri ingenium fuit, industrii operis dissimulationem à navigii consuetudine mutuantis.

§ 3. Ericus itaque fausta jam dape refectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus evasit. Quippe epuli vigor supra quam credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingeneravit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumque vocum interpretationem calleret. Neque enim solum humanarum rerum peritissimus erat, verum etiam sensuales brutorum sonos ad certarum affectionum intelligentiam referêbat. Præterea tam comis atque ornati eloquii erat, ut, quicquid disserere cuperet, continuo proverbiorum lepore poliret.

§ 4. At ubi superveniens Craca concham transpositam, partemque pultis potiorem ab Erico comesam cognovit, fortunam filio præparatam, privigno cessisse condoluit. Cui mox gemebunda supplicare cœpit, ne unquam sua fratrem ope deficeret, quem ipsius mater tot novæ felicitatis opibus cumulasset: quippe sapido unius epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summam, necnon gerendorum prospere conflictuum gratiam assequutus videbatur. Adjecit quoque, Rollerum propemodum consilii capacem, futurumque ut destinati sibi obsonii prorsus expers non esset. Monuit quoque, si suprema

prema necessitatis violentia postularet, nominis sui nuncupatione remedium celerius esse quærendum: affirmans, se divina partim virtute subnixam, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, natura pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat in curia, quam fortuna filium gravaret adversa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo.

§ 5. Quod nulla creatura, multo minus virulenta anguium tabes excillatitia, gignat rationis & eloquentiæ summum donum, aut prosperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarum horarum male impensarum merito insimulari debeam, si huic convellendæ historiæ diutius immorer. Præterea, si confectum hoc venenosum epulum ab Erico voratum illis pollebat viribus, quare in Rolleri filii usum non denuo adornabatur cautius, maxime cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces hujus condimenti virtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Jacobum confertim extremo bearit, conferendas, ridicule quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingeniis inter res vere gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti vel auditi: sic turior earum foret lectio.

§ 6. Porro ex Chronicis Angliæ hanc Rogeri historiam similis fidei, uti & superiores non paucæ fuerunt, hic annectere volui in gratiam cujusdam Galli, qui se ficto nomine Leonem Suavium nuncupat, & in Compendio Paracelsicæ doctrinæ occasionem me reprehendendi emendicans, forte quod nonnihil vere nimis de Paracelsi asseclis narrarim, inter alia admodum frivola objicit, quod historiarum authoritati fidem derogem. Cui hoc nomine justa apologia ita satisfactum iri arbitror, ut non temere post hac prurientem calamum in me immerito sit strictutus: quemadmodum & Gerardum Dorn Paracelsi discipulum irritavit, à quo digna defensione, ut debuit, exceptus est.

§ 7. Historia hoc modo describitur: In insula quadam Deysa fuit quædam puella, à cujus nomine insula dicta est, quam licet miles quidam deperiret, in ejus tamen complexum non admittebatur, quamdiu viveret. Defunctam vero iniit, iis verbis subjunctis,

Quod

Quod cum viva mihi denegatum fuit, cum mortua perpetravi: moxque ingressus in cadaver Satan, inquit, En excitasti in me filium, eumque prognatum tibi deferam. Post novem inde menses filium abortiit, eumque ad militem pertulit hoc mandato: En quem excitatum à te filium, cujus abscissum caput tibi reserva. Quandocunque enim hostem vincere, vel substantiam ejus corrumpere voles, capitis abscissi vultus disco tegatur, respiciens hostem tuum vel illius bona, & evestigio interitum sentient. Quum vero desinere volueris, vultus detegatur, & cessabit calamitas. atque ita contigit.

§ 8. Multo post tempore miles ille uxorem duxit, quæ sæpius ex eo sciscitari solet, qua arte aut ingenio sine armis & auxilio suum vinceret hostem? hic rem aperire noluit, imperato uxori silentio: quæ tandem eo absente arcam reseravit, in ea se aliquid inventuram, quod huc faceret, sperans: attonita autem ad abominandi hujus capitis aspectum, confestim illud in Gulfo Sataliæ abjecit. Ejusmodi historiarum patrocinium suscipiat noster Suavius, earundem fide prius inquisita, & pondere exactius pensiculato, ac penes æquum Lectorem stet justa censura.

§ 9. At fabularum pertesus, factum verum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto plane alienum, effœtæ cujusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu devios appellat vulgus: & phantasiam, intellectus vel rationis, vel cogitationis depravationem. Ea misera in Waldsassia conficiebat pharmaca, & vaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum administro ad quæstionem vocata, volens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cum vero tormentorum minis gravius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui vagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotannis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius evagante ad solennes cœtus, convivia & choreas, quibus quoque interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea majestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, nec non spiritu evolante eos celebrare conventus. Jussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. sacellani Cæsareæ majestatis, nunc episcopi, in expeditione versus Saxoniam Egeræ perditas: item Agyrtæ cujusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execrandi calculi artem, idque genus reliqua prædicabat.

Phantastici
Phantasia.
Historia vera.

§ 10. His

10. His testimoniis subnixa male feriata, ac à dæmone procul dubio delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & divinationibus confidebat. Sed, ut desisteret resipisceretque ad monita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupivit, sine quibus nullum felicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortassis habuit. Corpus autem ejus tanquam exanime visum esse quum alii assererent, illi ignem admoveri, si denuo ita spectaretur, prudenter antea admonuerat Waldsassiæ olim administrator Dominus HENRICUS WESIUS, LL. Doctor consultissimus, nunc Cancellarius Cliviæ dignissimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortassis in libro Conformitatum, de fratre Rodicosano apud focum dormiente, cujus manui dæmon ignitum carbonem admoverat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi evanuisset.

Fol. 64.

Aerem nullo modo à Lamiis turbari posse, & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur: item fruges non excantari.

CAP. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

SINGULARI insuper ratione in aëre concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatque ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusque quam homines, mutationem aëris & tempestates fore prævidet: vel alicui infligendam ex abstrusa Dei voluntate plagam, cujus ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum mulierculaum mentes agitat, variisque imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adversus inimicum sint aërem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & provocaturæ grandines.

§ 2. Itaque eas instruit, ut quandoque silices post tergum, occidentem versus projiciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque versus spargant: vel fossula facta, & lotio infuso vel aqua digitum moveant: subinde in olla porcorum pilos bulliant, nonnunquam trabes vel ligna in ripa transverse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atque ut arctius eas Satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero successum

ſum hæ vident, nimirum quaſcunque deſideratas in aëre turbationes, magis confirmantur: quaſi eventus hic ſubſequatur ipſarum operationem, qua ne aquæ quidem ſtillam elicere poſſent.

§ 3. Nec ſanæ mentis hominem opinari decet, futili veſanarum mulicrcularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri vel inverti: quod haud dubie contingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluviæ, grandines & fulmina inſervirent, ut quandocunque & quomodo hæ jubeant, ea inſequantur: ſic quoque divina potentia ab humana voluntate ſuperaretur, tanquam in ſervitutem redacta, ut pulchre docet Hippocrates. *In libel de Epilepſ.*

§ 4. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis ad hæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri tam eſt palam, ut hujus rei cauſa nullius philoſophi ſchola ſit adeunda. Si autem maligna imprecatione, aut certa verborum obmurmuratione, ſe aliquid non vulgare perpetrare poſſe, *Incantationum verba nihil poſſe.* in animum introduxerint, cum Socrate dixerim, incantationes eſſe verba animas decipientia humanas aut ſecundum interpretationem, aut ſecundum timoris incuſſionem, aut ſecundum deſperationem: quæ ſane ne pili quidem facienda ſentio, quum nullum effectum revera naturaliter producere queant, nec ob id etiam ſanitatem in morbum commutare, quanquam iis ſe poſſe falſo arbitrentur vetulę. At ejuſcemodi morbi à diabolo, connivente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de ſagarum potentia opinionem, ſæpenumero accerſentur infliguntur que.

§ 5. Idem dictum volo de frugibus, quæ nullo modo incantationum verbis aut imprecationibus lædi poſſunt, ſed à dæmone quidem, Deo concedente, vel veneficiis: multo minus eæ queunt alio traduci, aliam licet opinionem ex poetarum uberibus ſuxerint veteres, ad nos quoque derivatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex: *Agrum non poſſe à lamiis excantari, nec lædi, ſed à dæmone vel veneficiis.*

QUI FRUGES EXCANTASSET, POENAS DATO: *Sub tit. de Injuriis, aliiſque delictis l. 9.*
NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO:
NE INCANTANTO, NE AGRUM DEFRUGANTO. *al. tit. 11.*

§ 6. Vera autem carmina & veneficia quibus ſegetes pelliciuntur, atque in agrum transferuntur, docet C. Furius Creſinus: *Plinius. XVIII. 6.* *C. Furii Creſini carmina.* qui è ſervitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex ampliſſimis vicinitas, in invidia

erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac vestitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. postea dixit: Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigiliasque & sudores. omnium sententiis absolutus itaque est.

Opes congerendi modus non magicus.

§ 7. Aliam, at non tam laudabilem fruges opesque pelliciendi, haud tamen magico carmine rationem, ob facti raritatem hic obiter interseram cujusdam civis oppidi non ignobilis apud Ultraisulanos, qui viro doctrina & virtute celeberrimo eam ipse explicuit, ac se ipsa re successu mire prospero expertum adjunxit. Hic in cœlibatu perstitit levibus primum divitiis dotatus, propria domi quadra victitans. Quolibet autem die sabbathi, lactis ebutyrati, quantum in septimanam integram pro alimento sufficeret, vili redimebat stipe, idque intrito pane secalino totum octiduum prius sinebat acescere, quam eo frueretur, ne recentioris deliciis affectus nimis, ejusdem quoque nimium absumeret. Illo oxygalactis condimento non modo famem, sed & sitim sedabat, seque recreabat, quum & cibi & potus locum suppleret. Ubi tamen vel festiva temporis celebritate aut læto spiritu incitatus, liberalioribus epulis genium exhilarare, & perbelle cuticulam curare vellet, accedebat priori mensæ secunda ex ovo uno aut altero: in quem usum & gallinam splendido pulmento, nimirum sui stercoris alebat. Cæterum adversus frigoris qualescunque injurias se quoque singulari dexteritate muniebat, gestando scilicet in supremum tabulatum, deinde rursus deportando, donec incalesceret, quos paucos ligneos fasces semel coëmerat. Hac arte perpetuo

Algebat nudo clausa culina foco:

Nec ullo opus illi erat lumine, prærerquam cœlesti, solis quippe & lunæ: tempori siquidem inservire, eique se conformare novit non minus quam hirundo, ciconia, aut ulla sic laritans bestia. Enimvero toto anni decursu sole decumbente, simul & ipse decumbebat: eo item exoriente, ipse quoque apparebat: at lunæ usura erat rarior. Adhæc sua lintea non minori frugalitate eluebat subinde, saponis loco gallinæ suæ stercore illito. Ejusmodi providentiæ lucro sine ullis

ullis sumptibus domum aluit sustinuitque, & affectui ita satisfecit, ut quicquid ex suis facultatibus quotannis rediret, in redituum usuram deponeretur: sic tandem in divitem evasit virum hic Euclio, si dives sit dicendus, quem bona possident.

§ 8. Etsi hanc artem liberali detexerim animo, ne tamen imitari studeat ullus, protestatione minime opus fore sperare volo. Verum quid accidit? quod non minus pulchre quam vere Comicus cecinit, *Tenax requirit prodigum.*
Vix enim halitum reddiderat extremum, quum circa funus, mutata rei domesticæ forma, vario potus genere ita defunctum lugerent hæredes, ut etiam in eundem à calumniis ob avaritiæ incomparabilis dedecus non abstinerent, seque alio modo inituros jactabant rationes: nec defuit eventus. Quicquid enim hoc tenacitatis studio multis congestum fuit annis, id breviori tempore non tam laboriose dissipabatur prodigalius. Sed ad institutum.

§ 9. Porro ex rationibus supradictis non immerito admirari summopere, graviterque ex animo dolere cogor, annis superioribus apud ea Imperii, eique contigua loca, ubi clarius sonare Euangelii vox creditur, vitiatam tempestate vineam, & disjectam, quæ adhuc in herba erat messem, non ad Dei vel probantis vel punientis manum, mentis oculos convertisse magistratus: sed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures respexisse, easque in squalidos carceres, dæmonum hospitia & diram carnificinam pertraxisse, ubi in excitatæ tempestatis & invectæ jacturæ confessionem adactæ, Vulcano solenniter consecratæ sunt.

§ 10. Mente autem delusas fuisse à diabolo, qui earum phantasiam ludibriis præstigiisque corrupit, ut se fecisse, quæ non potuere, confessæ sint (quemadmodum solent obsessi, melancholici, incubo pressi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium est minime. Non enim mulieris malitiosæ, aut alterius maligni hominis voluntati & potentiæ aërem vel elementa, ut pro illorum mandato noceant, subjecisse justum & multæ miserationis Deum, satis demonstratum est. Si diabolo potestas est aeris, hic Dei solius permissionem desiderat expectatque, nocendi semper cupidissimus: ut hoc nomine absurdum errorem esse, ingenue dicam, si quis mulieris vetulæ, amentis & maleficæ imperio subjici diabolum credat. Ephes. 2

§ 11. Hæc quidem ita illi subjacet, ut cogitatione, sermone & actu, illius sæpe voluntati morem gerat: verum ipse profecto hujus

nutui pro sua libidine obsequi potest minime, etiamsi uterque idem expetat, cum Dei solius semper, & quandoque fidelium ejus ministrorum edicto obedire compellatur. In rebus corrumpendis aëris conturbati violentia, vel quocunque modo, unius Dei nutum & consensum præstolatur spiritus procellarum, ubi suos vel explorare vel castigare instituit Deus: cujus ministri veri, in Christi nomine, dæmonium subinde pellere poterunt. Proinde hos, qui veritatis luce ac radiis sibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere sententiam & magistratum & plebejos: & quum sedulo gravique sermone ab idololatriæ flagitio auditores revocare conentur, hanc quoque ejus nefandissimam speciem explicare oportuit, qua Lamiis attribuitur id, quod solummodo ad Majestatem divinam pertinet, tempestates nimirum pro suo arbitrio ciere, & grandinem pollicere: item quando in rebus afflictis eousque dejicitur animus, ut superstitem adhuc esse Deum, qui opem ferre queat, vix credatur.

§ 12. Si quæ fatentur dementatæ anus, præstare valerent, vix in generis humani sustentationem frumenta superessent: immo nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipse homo consisteret: proinde etiam non tanto opus esset apparatu in bellis, ubi nihil non instrumentorum & materierum pestilentissimarum cum gravissimis sumptibus effingitur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditus corrumpi, segetes prorsus dissipari, vites radicitus evelli, aquæ penitus vitiari queant: solum hic ejusmodi vetula, quam Lamiam dicunt, voto & opinione celerius, unico nutu non modo hæc efficiet, verum etiam copias ita affliget, urbesque & regiones conquassabit, ut se felices fore sint speraturi adversarii, si in deditionem permittantur.

§ 13. Quid hic opus sumptuosis tormentis? quid pulveris illius diabolici mole? quid globorum & sphærularum acervis? quid mixto in funestiorem perniciem lardo, vel quacunque alia peste? quid igne in exurendis oppidis, arcibus & pagis? quid numerosa illa manipulorum, & potius mancipiorum Satanæ caterva? quid equitum cataphractorum turba? Unica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotentiam hic suam ostendet: quæ etiam in Turcam erit ableganda, ut à subsidii in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel sublevetur libereturque. In media profecto luce cæcutiisse videmur, qui amplam hanc occasionem tam stupide neglexerimus. Sed dæmonis ope sublimia hæc operari nostras

nostras sagas, nec illius auxilium à Christianis admittendum esse, respondebitur.

§ 14. Hic vicissim mihi explicari velim, cujus ope dissidia seminentur propagenturque inter Christianos: cujus instinctu & adminiculo hos, & cumprimis principes, adeo temere, frequenter ob rem nihili, fastu vel insolentia turgidos bella movere, urbes pacificas evertere, regiones vastare florentissimas, sanguinem innocentem quam possunt affluentissime cum multa tyrannide effundere contingat: ubi violentiæ, stupri, adulterii, rapinæ, proditionis, latrocinii, & nefandissimorum quorumcunque scelerum tam in amicos, quam in eos, quos hostes vocant, quinimo dæmoniacæ colluviei & flagitiorum satanicorum frequentissima schola & asylum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Nonne cacodæmon? Si itaque exitiosis id genus monstris quibuscunque & diaboli organis in bellis locus est, quare ille denegabitur nostris Lamiis: quæ non vulgari ratione, secundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miscere, & hostem in ordinem redigere poterunt, etiam absque sanguinis effusione, si ita voles: vel cum gravissimis ejus cruciatibus, pro suo arbitrio & libidine, citra ullam hæsitationem, & sine sumptibus? Eam de Lamiarum potentia persuasionem ad nos à mendacibus poetis derivatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egisse radices, ex animo frequenter lugeo. ad durum illud flagellum peccata nostra mereri certum est.

§ 15. Quanquam vero, dæmonis instinctu dicta facinora perpetrare homines, objicietur: & vice versa, diabolum ex pravorum hominum suggestione & voluntate quoque operari: hic respondeo, ea non consequi necessario: & oportere distingui rerum substantias, unde actiones producuntur. Alia enim est proprietas dæmonis, Dei spiritus ministratorii: alia terrestris hominis. Ille quidem ut spiritus, in hominem se insinuare, eumque agitare potest, unde dæmoniacus, vel à dæmone obsessus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem spiritum se vicissim ingerere homo terrestris, ut inde similiter nomen mutuetur, opereturque.

§ 16. Grassante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex castris Danicis scriptum est; Sueciæ regem inter suas copias circumducere quatuor vetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent victoriam, ut nullum posset hosti facere damnum:

num: & si qui à Sueciæ rege cingerentur obsidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuisset data fides, postea tamen unam ex his Lamiis captam fuisse à milite generosi comitis à Schwartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, scripto addebatur: quemadmodum & circa vias in puteis & locis aquosis limosisque inventa fuisse extracta longe fila, quibus ligneæ cruces multæ aliiq; characteres appendebant.

§ 17. Si vera est historia, graviter utrinque delictum est contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quod vetitam opem acciverint: à Danis vero, quod sibi à magicis illis præstigiis & dæmonum ludibriis timuerint. Enimvero amentes illæ anus revera nihil hic potuere, quanquam secus fortassis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cæterum permittit sæpenumero Deus justo suo judicio, eos, qui diffidia volunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere exhorrescereque.

Levit. 20. Deut. 18.

§ 18. Ne autem inaudita talis in bellicarum desperationum conatibus videatur machinatio, asscribere non gravabor, cujusmodi flagitium ad extorquendos dæmoniacis fraudibus imbres è clausis cælis non minus docte quam pie enarret Joannes Jovianus Pontanus lib. 5. belli, quod Ferdinandus Senior Rex Neapolitanus cum Joanne Andegavensium duce gessit. Hæc doctissimi viri sunt verba: Et jam prima rubescebat aurora, quum hostes conspicati ascendentem militem, superantemque montis ardua, relicto castello, tormentisque, non expectato primorum ascensu, cum captivis per montes citato gradu Suessam se recipiunt. Rex territabundus, quanquam oppidanis excidium, direptionem cædemque minitabatur, irrito tamen incepto paucis post diebus inde abiit.

§ 19. Verum enim irritam obsidionem, utque incassum cederent conatus tanti, fusus repente cœlo nimbus efficit, laborantibus ac pene enectis siti popularibus. Nam quod menses aliquot nullos aër imbres dederat, & quod in cisternis erat collectum aquarum, id omne exhaustum cum esset, languentibus maxime agrestibus, cunctis denique ob aquarum inopiam extrema metuentibus, nefarium ad sacrum magicaque ad maleficia concursum est: quod in summis miseriis ultimaque aquarum penuria perditissimis à sacerdotibus commentum esset, dum impie agendo, Dei simul iras & aëris turbationem ac tempestates exciunt.

§ 20. Inventi enim ex oppidanis atque obsessis sunt, qui no-
cturnis

cturnis in tenebris, deceptis castrorum vigiliis, per aspertimas rupes furtim profecti ad littus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam prius ac diro persecuti carmine, post in mare execrabundi immerserint, cœlo, mari, terrisque tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere profanis militum artibus student, ritum nefarium secuti, quo, ut dictum est, in hujusmodi necessitatibus elici imbres putantur, asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam cecinere funestum carmen. Post divina eucharistia in illius os palatumque injecta, conclamatum asinum funereis cantibus, vivum tandem ibidem pro templi foribus humavere.

§ 21. Hic vero vixdum perfecto sacro obnubescere aër, ac mare agitari ventis cum cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum terræque horrescerent, volitarent evulsæ ventis arbores, desciſſaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluvia, imbresque tam validi, ut non cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa rupesque exustæ solibus torrentes undequaque prolapsos diffunderent. Itaque rex, qui sola in siti poriundi oppidi spem collocaverat, frustra ab ea habitus, ad Savonem vetera in castra rediit. Cæterum existimare Deum iratum, beneficium pro scelere referre, neque pii est hominis, neque rerum naturæ callentis, atque pervestigantis caussas. Quo enim majores invaluere hyeme sive æstate æstus, cœlique ac terræ siccitates, eo tempestates consuevere post sequi fœdiores, nimbique magis procellosi. Adhæc, si quando naturales tempestatum turbines prævidet diabolus, tunc ad prædictarum blasphemiatum studia excitat, quos ejusmodi impietatis cultores noverit.

§ 22. Bellicis porro motibus digressus nonnihil, ad tempestatem Germanicam, cujus paulo ante memini, revertor. Hic nec illud silentio erat sepeliendum, quod quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore varium procellosarum earum nubium exortum defixis oculis se vidisse, & attentius observasse in diversis, etiam longe dissitis provinciis, nimirum ducatu Wirtembergensi, Franconia, Bavaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit vir nobilitate, prudentia, multijuga lectione & vario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationem iisdem diebus

Ee per eas

per eas festinantissime pervolabat ditiones ad Cæsarem, tractum tempestatis & damni illati ubique singulari considerans studio: nec animadvertisse quicquam, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait.

§ 23. Cum stupenda se adhæc admiratione excepisse affirmavit, quod rediens ex hospitis relatu in itinere cognoverit, quasdam fœminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maxime apud eos, quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarum sagarum ludibriis censere decuit, quam facere vulgus solet, propter peculiare & indefessum Theologiæ purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscure licuit elicere dilucidos ejusmodi plagarum authores & causas.

§ 24. Exemplum in Jobo minime dubium proponitur. Punitionis quoque similis minæ evidentissimæ in Prophetis leguntur, adversus eos, quibus ad divinæ vocis monitionem aures obduruere. ut Aggæi 2: Percussi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum vestrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda vestra super vias vestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum, &c. Et infra: Respexistis ad amplius, & factum est minus: & intulistis in domum, & ego exsufflavi illud. Propter hoc, inquit, super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c. Item Joelis 1. Dissipata sunt horrea, disjectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, &c. Levit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor vester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Joelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Ecclesiast. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uvæ, & oleum & vestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent virtutem,

[illegible] item Deuter. 28.

rutem, & furorem ejus, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.

§ 25. Ex animo itaque præmonitos volo eos, qui in prædicto errore etiamnum conquiescunt, nec in aëre turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoscere volunt, invectaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut resipiscant adhuc, ad quam vocem si eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos provolutum iri præsagio, unde nullum educere poterit Thesei filum, sed solius miserentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hostis ut juratissimus, ita & sanguinis innoxii cædiumque impiarum sitientissimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet eventus: quod Deus pro ineffabili sua bonitate clementer dignetur avertere. Falsus enim malo audiri vates: sed me vestigia terrent. Exempla novi complura: quid jam alii eum magno suo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipsi certiores erunt testes.

§ 26. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici non erit difficile, potissimum apud quos ex voto succedere institutum videt, ubi nimirum ob peculiare suum ex Dei assensu factum, in vitam insontem porro sæviri animadverrit: tum nervum consequutus, alia similia, vel etiam tetriora molitur, quibus in sua nassa arctius constringit, atque ex Charybdi in Scyllam propellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sane sæpius conniver Deus merito, ob invictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maxime ex Jobo, instituti, non tam Dei justi manum vel probantem vel castigantem agnoscunt in segetum, vinearum & pecorum perditione, quam singularem ejus misericordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

§ 27. Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ superioris provincias illa tempestas calamitosa afflixisset, me quoque pro rerum mearum forte haud levem passum jacturam ex grandinis, vel potius glaciei procella, in ditione Ravesteinensi, non procul à Gravia. Ea segetes feliciter messas, & in agro per fasces quaternos conjunctim ad exsiccandum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disjecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuo satum dixisses: unde nec eum conferere in proxi-

mum annum, sed terram aratro solum evertere voluit villicus, ut quæ abunde nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arva sparsim disjectos fuisse ex ejus glaciei violentia vidi. Recto autem ductu, nec sparso, hic flavit spiritus, ut fere nihil aut parum infotunii utrinque senserint proximi agri.

§ 28. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit visa ejusmodi turbatio aëris, Georg. 1.

Sæpe ego, cum flavis messorem induceret arvis
Agricola, & fragili jam stringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumque levem, stipulasque volantes.
Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluvia ingenti sata læta boumque labores
Diluit, implentur fossæ, & cava flumina crescunt
Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis stravit pavor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit, ingeminant Austri & densissimus imber,
Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt.

§ 29. Hæc profecto syncere & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si vero plerisque indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter vel serio insolescere lubeat, iis quidem per me licet, dummodo adversus conscientiæ & veritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasque requiratur.

§ 30. Ansam vero hujus incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum viva minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secundum eorum incredulitatem vexantur à Satana, ut alias lac ademptum, alias fœtum, alias segetes, alias.

alias armentum etiam interemptum à Lamiis putent: & universam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in vera fide, sed ad meras anicularum voluntates referant. Adjiciam doctissimi viri JULII SCALIGERI verba ad Cardanum: Ais, ad maleficii efficaciam conferre maleficii constantiam. Putasti cujuspiam affectum agere in alium, quam in eum cujus affectus est? Neque verum est, ab homine homini noceri posse verbis. Nam quis illa eum verba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non cælestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, sed ut ipsum deciperet credulitate; atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitii. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac vecors, putat suis sese vocibus agere.

Li. 16. de Subtil. exer. 349.

§ 31. Porro à contrario quis forte objiciet, pluviam cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex jure scripto constet, aliquas in salutem pluviam provocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constantini est, qua admittit eos, qui precibus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid, quod ad hominum salutem spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatem hominum utatur, permissæ sint, ut scribit Josephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui vetitæ per se sunt, & maxime si in alicujus perniciem convertantur.

§ 32. Hic paucis, cum bona venia, respondeo: Christianum Imperatorem credidisse aliquam in his esse vim, haud secus atque multi alii, & quidem plerique ἔθνοι ac poëtæ. Ex quo consequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo fecisse, qui non piis votis & culpæ deprecationibus supplicandum, sed contestationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuisse fenestram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consequuturum confideret. Cæterum, ut semel hoc caput finiam, quid potest in hac re & causa dici dilucidius eo, quod apud Hieremiam capite 14. legitur? Nunquid sunt, inquit, in vanitatibus Gentium, qui pluere faciunt? & num cœli dabunt imbres? Annon tu es Jehova Deus noster? Te igitur expectamus. tu enim fecisti omnia hæc..

De naturalibus pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemque impense turbantibus.

CAPUT. XVII.

Naturalibus usa pharmacis quandoque deluduntur à Satana Lamia.

INTERDUM Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quędam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per caminum mox se evolaturas, ac per aërem longe lateque evagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia videantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Johannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, sive de miraculis rerum naturalium, scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominum mentes invasit, ut, quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi evenire patet intuenti. quæque ab eis acceperim referam.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

§ 2. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum novissimumque subsidet. inde condunt, continuoque inserviunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (etsi diversa commiscent, ab iis parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, ut rubescant, & revocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adjungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, ut succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur ad convivia, sonos, tripudia, & formosorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, ut fere cerebri pars ea, quæ memorativa dicitur, hujusmodi sit plena: cumque valde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur,

tentat, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adjuvantur, cum non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

§ 3. Dum hæc pensiculatius perquirendo operam navarem (ancipiti enim immorabar judicio) incidit mihi in manus vetula quædam (quas à strigis avis nocturnæ similitudine Striges vocant, quæque puerulorum sanguinem è cunis absorbent) sponte pollicita brevis mihi temporis spacio allaturam responsa. Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: spoliisque nudata, tota se unguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundoque occubuit somno. Fores ipsi patefacimus, multum vapulat: tantaque vis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, jam medelæ vires fatiscunt flaccescuntque. A somno sevocata, multa incipit fari deliria, se maria montesque transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: livorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Joannes Baptista.

Historia memorabilis Strigis.

§ 4. Lamiarum quoque unguentum propemodum simile tradit Hieronymus Cardanus, post cujus inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non sunt, & tamen videntur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum, ut dicunt, succisque apii, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Spectare autem videntur theatra, viridaria, cœnas, ornatus, vestes, formosos juvenes, reges, magistratus, imo res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernunt item dæmones, corvos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt violentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio victitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri videntur in diversas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuscujusque fuerit temperies, unguento adjuvante.

De Subtil. li. 18. de admirabilibus.

§ 5. Cui non absimile ad inducendum profundum longumque somnum, adjungam hic oleum. Rec. semin. lolii, hyoscyami, cicutæ, papaveris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. IV. baccarum solani somnifici part. I: ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet uncia istius olei misceatur scrup. I. opii Thebaici. Hinc sumatur scrup. I. vel. I. s. & duorum dierum subsequetur somnus. Liquorem conciliantem mirifice somnum, ad guttam unam aut alteram exhibitum, lubens hic adderem:

Somniferum admirandum oleum.

rem : sed præstat non publicari. Suam quoque hic laudem meretur succus singulari ratione suoque tempore ex hyoscyami radicibus extractus.

Simplicia sensus turbantia & auferentia.

§ 6. Ejusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inversa, opium, hyoscyamus, cicuta, papaveris species, solanum furiosum somnificum, mandragora, nymphea, atque id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inveniuntur, quibus intellectus vel aufertur vel turbatur: ut, qui iis utatur, loquendo, audiendo & respondendo amens videatur, vel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur. At eorum usum, & aquas, vina, pulveres, trochiscos, olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, silentio involvere malui, ne iis abutendi ansam alicui subministrasse videar. Perpetuo juvandi, & non lædendi, animum mihi donavit omnis boni author benignissimus.

Amentia & somnus gravis ex lolii usu.

§ 7. Adjiciam hic tamen ob cautionem historias duas non inutiles, de horum soporiferorum viribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeque nota, sed quæ suum jam obiit diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos vocamus) molito pinsitoque, admista secalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret. Quo quum essent pasti, in quandam levem inciderunt amentiam: cum essent aliquandiu rotati vertigine, lassi ad unum omnes in profundum longumque inciderunt somnum, ut pro labore, quem vetulæ præstare oportuisset, ipsi continuo stertèrent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem errore animadverso, victus rationem mutaret.

Solanum majus herba bella donna.

§ 8. Adhæc clarissimus eruditione, multijugaque rerum observatione & usu medicus, D. Reinerus Solenander, collega in eodem apud illustrissimum nostrum Principem ministerio conjunctissimus, quum Lovanii anno quadragesimonono sub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, vidit puerum Servatii Sasseni bibliopolæ mirandis symptomatibus correptum, ex esu forte unius baccæ solani majoris (herbam Bella donna Itali vocant) quam casu imprudens propter ætatem, ignarusque rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysii vicini sui (qui tum eam plantam prægnantem alebat cum aliquot aliis exoticis herbis) legerat devoraratque, cerasum vel uvam forsitan existere arbitratus. Puer primum cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: vocatus D. Bra-

D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata gravia miratur: statimque concepta suspicione assumpti alicujus veneni maniaci, sciscitatur, ubinam puer fuerit, quid egerit? cum in D. Gemmæ horto lusisse narrant, visumque versari circa dictam plantam, ejusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas vigintiquatuor. Tum puer sponte evigilat, agnoscens primum patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remediis, probe restitutus est.

§ 9. Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi provincia oriundo accidit, mirum magis est, eo quod & risu simul & deploratione dignum videatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aspere cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eo quod gynæceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem die quodam cibi ac potionis tum varietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere vellet, exectos sibi testes animadvertit: tum demum attonitus cognovit, quam diu dormisset, & cur tam laute semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Rediit tandem ad suos, & hanc attulit causam, cur nuptiis facile carere posset. *Dormienti testes execti.* *Bellerbecus.*

§ 10. Albertus Magnus in Ægypto etiam nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi, magnitudine calculi, pinguis & versicolor: quo contrito, & cum aqua vinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Unde refertur à Jurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis. *Gemma stuporem inducens. In Lapidario Diosc. v. 115. Plinius. XXXVII. 7. Vide lib. 5. ca. 12. post. Paris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.*

De opio, heiran luc, gelotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates.

CAP. XVIII.

Hic obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opii esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem ut nihil prope familiarius: quod eo vorato se validiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant: *Opii frequens apud Turcas & Persas usus.*

quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus objicere, observamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio universa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papavere albo leviter vulnerato, postquam capita protruserit, unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Ejus semine apud Turcas non minus terra conseritur, quam in his ditionibus tritico, præsertim Acharæ, Catacharæ, Spartadæ, Emeterindæ, & in aliis vicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ.

Vide etiam Diosc. 1 v. 60.

§ 2. Vix Turcam invenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numismatis valorem tantum possideat, ejus dimidium opio impendet, secum id tam toga quam bello collaturus. Quidam ejus esui assuetus, semel drachmam mediam innoxie vorabat: postridie vero drachmam integram idem ille deglutiit, citra ullum aliud incommodum, quam quod velut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueverat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quam in ventriculi orificio calefactionem, levem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. Tritum Turcis in objicienda calumnia proverbium est, Opium comedisti: ac si alterius provinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum valde, gustu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fulvum, odore molestum & grave. In extremo refrigerandi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflammetque, mirum est. Masschlach vulgares Turcæ nuncupant, ophion peritiores.

Li. 3. c. 15. Observationum.

Masschlach. Opium.

§ 3. In usu quoque habent pulverem illis dictum Heiran luc: cujus circiter coclear quicunque sumpserit, nihil loquitur, at continuo ridet, admiranda se videre ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingentem omnibus spectatoribus risum moveat: qui ubi ad mentem redierit, se his vel illis fuisse locis, & mira vidisse rerum spectacula, asserit. Rogati illi, pulverem cannabinum esse plerique responderunt: qui, quamquam ex Galeni doctrina, largius paulo sumptus caput feriat, vaporem sursum ob multam calefactionem mittens, citius tamen ex gelotophyllide parari suspicarer, si Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Borysthenem proveniens: quæ, si cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obversari species: ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo vino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis; vel eum ex solano manico.

Heiran luc.

Lib. 1. de aliment. Gelotophyllis.

nico vel furioso confici, quis opinetur non absurde, cujus radicem ad drachmæ unius pondus ex vino potam, excitare species vanas, imaginesque non injucundas, docet Dioscorides: sed duplicatum eum modum, ad tres usque dies mentis alienationem afferre, addit.

Solani furiosi radix imagines vanas inducit. Lib. 4. cap. 69.

§ 4. Cæterum quum ad cannabim vires pulveris Heiran luc retulerint Turcæ, forte sic ex planta conficitur, quæ Indis Bangue dicitur, cannabi haud absimilis (teste Garcia ab Horto Proregis Indiæ medico) nisi quod hujus semen cannabino minus est, nec ita candicans, ut illud: deinde hujus stolones lignosi nullo fere cortice vestiuntur, secus quam in cannabe. Ex foliis contusis, interdum & ex semine succus cogitur, mixtaque vel nuce moschata, vel caryophyllis, aut ambaro & musco exhibetur: unde in extasin quodammodo rapiuntur, qui hauserunt, atque omni sollicitudine liberantur, nonnihil ridentes. Hinc magnus Sultanus Badur jactare solet, se, quando in somnis adire Lusitaniam vellet, Brasilium, Asiam minorem, Arabiam & Persiam, pauxillum Bangue solum sumere

Bangue. Lib. 2. cap. 25. simpl. medic. Ind.

Cap. 24.

§ 5. Huc pertinet etiam Datura Indorum planta, quæ in Malavar nascitur, flore in extremis ramis rorismarini colore, qui velut & semen injicitur à furibus in cibos eorum, quos deprædari student: mente enim videntur alienari, qui sumpserunt, & in risum solvi, magna cum libertate sinentes auferri, quæ fures volunt: duratque illa mentis alienatio horis vigintiquatuor. Nec hic alienum, quod de Indorum Tabaco, Lusitanis Peto nuncupato, Gallis Nicotiana, Herba reginæ & Herba sancta, scribit Nicolaus Monardes, Hispalensis medicus. Non quoque omittendum, quod de Theangelide, in Libano Syriæ nasci solita, traditur, ea videlicet devorata præsagire homines. At mea quidem opinione, ea vorata dementari homines potuerunt: ut ipse diabolus se in illos, ut jam apparata organa, insinuans, futura vel ambigue vel mendaciter suo more prædixerit. Potamantim itidem ad Indum fluvium inveniri narratur, eaque pota lymphari homines obversantibus miraculis.

Datura.

Tabacum.

Lib. de simpl. med. Indiæ occid.

Theangelis.

Potamantis.

§ 6. Similis cujusdam potionis veneficio, laicum dementabant, velutque stupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernates, anno nono supra sesquimillesimum, ut aquam causticam sive ardentem absque sensu tolerarit. Ea Christi quatuor vulnera pedibus, manibus & corpori se imprimere simularat larvata Maria,

Bernatium monachorū tragœdia venefica. Joan. Stumpff. XIII. 33. In Chron. Germ. Seb. Franci. Potus etiam dementantis

& superiori valde meminit Paulus Venet. de Reg. or. l. 27.

Maria, adornatus scilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clavum quoque per alteram laici manum transegerat, nihilque non in D. Virginis specie persuaserat, ut illius simplicitate & amentia abuteretur, cum tribus suis fratribus religiosis figmenti consciis, ad sui instituti confirmationem. Quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis sacello imponebatur, ubi velut catalepsi correptus, in turbæ confluentis conspectu, immobilis ad stuporem usque genibus flexis perduravit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ hujus actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confessi sunt monachi quæstionibus subjecti, exustique ejusdem anni die postremo Maji. Historia sane lectu dignissima, ut hinc in reliquarum ejuscemodi imposturarum, ad animarum exitium, olim ab id genus hominibus constructarum, cognitionem promptius perveniatur. Similibus fortassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

De incubi dæmoniaci illusione, & incubo morbo naturali.

CAP. XIX.

Congressus dæmonis cum muliere imaginarius.

HINC jam incuborum succuborumque larvas aggrediamur, quid in his veritatis foveatur, studiose & latius investigantes: ut non modo è vulgarium, sed & prudentium animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaque hujus hæresis maleficio & præstigiis delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, mere esse ex læsa mente imaginariam, vel solum qualicunque affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec vere congressum fieri, rationibus demonstrabitur evidentissimis: ubi prius commonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quod pondus quoddam nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationem opprimens, & ob id vocem impediens: ita ut, si velimus clamare, non possimus, cum somniis horrendis & imaginationibus plurimis nos ab aliis invadi existimantes. Fit fere noctu, & à somni initio: & quæcunque epileptici interdiu vigilesque patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici.

Incubus.

§. 2. Plinius modo suppressiones, modo noctis ludibria, modo Fauno-

Faunorum in quiete ludibria nominavit. Arabes, inquit Avicenna, albedilon & alcratum, Averroes elgadum, Azaravius alcaibum; nostri vulgo gravedinem dicunt, quasi pondus equitando (sic loquuntur) nos opprimeret: sic nostrates quoque dicunt sua lingua, Die mar rydet uns. Epilepsiam esse quidam sentiunt diminutam, quæ fit in somniis, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & vigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est, insultor, quasi aliquis insiliat, vim inferens, & alterum conprimens, ut non possit moveri, donec liberetur ab invasore. πνιγαλίων à suffocando Themisoni dicitur.

ἐφιάλτης. πνιγαλίων. Incubus olim quoque dæmon putabatur. Aetius libro 6. c. 12. ex Posidonio Nostrates appellant Germanice, Die mar ryden, quasi dicas, medium vel pondus superequitare.

§ 3. Quæ signa ab imminuto calore proveniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob vapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut virtus opprimatur, & videatur aliquid grave sibi inferri, quod tamen revera non fit. Contingit autem potissimum resupino corpore jacente: plerunque ore ventriculi aut pituita crassa lentaque, aut ciborum concoctu difficilium copia oppresso. Quum vero sagæ sint ob sexum & ætatem utplurimum pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur non supine cubantes, hujusmodi morbo erunt obnoxiæ; atque accedente illo sensu communi, ab immundi spiritus assidua suggestione vitiato, putabunt fatebunturque vere se passas esse, quod solum vel per somnum vel imaginatione intensa innotuit.

De cerebri morb. c. 26. Incubum passus sacrificus.

§ 4. Convenientem hic ex Jasone Pratensi historiam de otioso quodam sacrifico asscribendam duxi: ita narrat. Nuperrime sacrificus quidam me convenit, Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est, & prorsus perii: tabes me habet. Viden quam sim emaciatus, quam exanguis? vix tenui pelle contegor: succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum videor, hominisque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepide, & valde admiraberis. Sub quamlibet ferme noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipsa violenter comprimit, atque coarctat animæ meæ vias, ut ægre respirare queam: quin clamitare cupienti, vocis iter præcludit, ut, quanquam præ pavore nitor attollere, minime queam: nec manus ad propulsandam injuriam, nec pedes ad capessendam fugam expedire valeo: vinctum me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura

moratus: Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profecto non est: ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum, & quæ hisce manibus exercui, enarro. Equidem vigilans, mentisque compos, eam video coram, & invadentem accipio, conorque obluctari: sed præ languore, metu, angustia & impacta, vi nihil efficio. Hac de re horsum vorsum amens cursitavi, unumquemlibet percunctans, possetne succurrere miserabiliter pereunti. Minoritam consului, quem callidum veteratorem dicunt, ab hoc præsentaneam opem sperabam: sed spe mea frustratus sum plane, nullam is salutem attulit: tantum monebat, Deum optimum maximum, quem jam pridem præcibus farigatam, strenue orandum, ut dignaretur infestam vexationem avertere. Adii vetulam quandam, pro fama populari, sagam atque versutam hæc ajebat, qui sub crepusculum diei statim ab excreto lorio matulam obturarem dextra caligula, & fore, ut eo ipso die malefica me inviseret. Id etsi vanum videbatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, victus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentavi. Et, per Jovem, accidit vaticinium. Veniens in domum meam, vesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet: sed implacabilis veterem morem asservat, semelque constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc vix quivi ulla ratione ab insania revocare: sed à secundo tertiove congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. Jam ad congressum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur virgines, ratione commonstrari certissime, dæmonum cum mulieribus concubitum esse vanum, mereque imaginarium.

CAP. XX.

Concubitus dæmoniaci vanitas. Virgo religiosa apud Hollandos ob incubum præcipue exusta.

PRIMUM hujus congressus vanitas, fucusque, apertissimis atque adeo oculatis testimoniis, ac argumento irrefutabili convincentur, si virgo hoc depravatæ imaginationis fascino agitata, ludibriaque ejusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dæmone hujus spurcitiei confessione flammis adjudicatam scio) ab obstetrice perita, vel alia non indocta, femina inspiciatur, contrectetur que:

turque: eam enim adhuc virginitatis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à viri concubitu fuerit libera) comperient. Ea siquidem omnes virgines ab initio dotatas, obvinctasque à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere volui. *Hymene dotatæ sunt omnes virgines.*

§ 2. Primumque generale Mosis ex Dei voluntate consilium, de indiciis virginitatis indubitate cognoscendis, si de virgine matrimonio tradita, in læsæ antea pudicitiæ suspicionem maritus venerit, proponam explicaboque. *Deut. 22.* Id tale est: Si duxerit vir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque divortii occasiones, nomen pessimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inveni virginem, vel virginitatis signa: tollent eam pater & mater ejus, & proferent signa virginitatis puellæ ad seniores civitatis, qui sunt in porta, dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat, Non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, apprehendentque senes urbis illius virum, &c. Quod si verum est verbum illud, & signa virginitatis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur. Ad hujus loci explicationem, &, ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breviter de eo quædam hic dicam.

§ 3. In virgineis locellis, vel κλπῳ γυναικείῳ inhæret latetque hæc tunica, castitatis conservatrix, qua primo insultu disrupta, venarum uteri orificia hic intexta, desinentiaque, sanguinem fundunt, menstruum vulgo, licet improprie, appellatum. Unde nuptis virginibus, prima concubitus nocte, ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis sanguis promanat: cujus lituris, ut virginitatis vel virginalium notis, testibusque, tincta, quibus teguntur vel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, conjugesque violatæ antea pudoris zonæ falso insimulantibus maritis expandi ostendique jubet Moses. *Virginitatis signa. Mosis locus explicatur.*

§ 4. Apud Hispanos quoque admodum vulgate est sponsis, eas solutæ virginitatis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu observare. Apud hos etiam filias pro virginibus aliquoties divendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hymena inviolatum,

tum, ejusque rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

§ 5. Adhæc, præterquam quod in virgine quadam certissime etiam tegumentum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimentum prima admissione observarunt, pudica collatione cognovi: quæ & omnes virgines eo donatas esse, ex fœminis itidem aliis, quibuscum familiariter & occulte hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore.

Hymen membrana alias crassior, alias validior, ut sectione opus sit, alias fragilior.

§ 6. Membrana interim alias crassiore firmioreque, quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minime dubium est. Plerisque etiam lascivo quopiam attritu eam divelli, lacerarive, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facile fecerim. Verum non est nostri instituti, inutilem hujus argumenti contexere telam. Satis sit indicasse, imo apertas ostendisse rationes, quibus succuborum incuborumque falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus virginibus, ansam subministrasse, eam oculatius observandi: cujus quidem vitiatæ prius nomine, uxorem secreto arguisse olim maritum non immerito memini.

§ 7. Si quis jam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformem, Venereæ rei ludibria posse cum virgine exercere, urgeat: huic responsum volo, ut me doceat, quomodo eo virginitatis munimento inviolato, posset ex ejusmodi congressus partu progignere uterus materierum usque adeo grandium, durarum, inæqualium, asperarum acutarumque monstra, qualia Magdelenam quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo post ostendetur. Enimvero si à portentosarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introspiceretur contrectareturque, ut artis est, fraudem illusione primum phantasiæ in Veneris opere ingesta factam: deinde ut imaginarius ille congressus judicaretur verus, dolores partus à spiritu cieri, atque rerum absurdarum insensilium mortuarumque congeriem velut illius coitionis fœtum ostentari à millеartifice, evidenter constaret.

Cap. 32.

Quod

Quod filii Dei ad filias hominum ingressi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici vanitas elucescit.

CAP. XXI.

Si quis jam præfractior, ad illam Mosis sententiam mibi obtrudendam confugiat, Quod filii Dei ad filias hominum ingressi sint, atque hæ genuerint potentes & celebres viros: & hinc cum multis alioqui doctis viris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atque generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, Episcopi Kisami, verba hæc, quibus errorem hunc solide refellit, opponam. Illud, inquit, rejiciendum, separandumque à natura dæmonum vera, & pene inter fabulosos dæmones censendum, quod non modo è nostris quidam, sed etiam prophanæ philosophiæ professores plerique sibi persuaserunt, de filiis illis Dei, qui dicuntur apud Mosem filias hominum vidisse, accensosque in earum cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraice Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiam externe philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem divinam atque humanam mistam habuerint. Fueruntque multi, filios illos Dei angelos suspicati: è quibus, cum multis Hebræis, Josephus in sua de Antiquit. Judaic. historia: quem tamen Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum vitam æmulantes. Fuerunt & alii in ea opinione, ut Lactantius.

Gen. 6. *Li. 6 c. 32. de Perenn. Philosoph.* *Genes. 6.* *Nephilim.* *Li. 1. cap 3.*

§ 2. Videturque antiquissimus error è libris Mosis non recte intellectis haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequentes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, viribusque longe præcellentes, divinitatem (inquit) habentes neque synceram neque puram, sed cum animæ natura & sensu corporeo conjunctam, voluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philosophus Christianus, Justinus item idem philosophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate vocabuli ducti: arbitratique, filios Dei, angelos, purosque Deos, genitos ex eis: alii dæmones, alii heroas vocantes, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo, quo illi filii Dei in fœminas exarsissent, filiósque eximiæ virtutis & audaciæ genuissent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione scribit.

Instit divin. II. 15. *Heros unde dicti.*

§ 3. Similis quoque conditio fuit angelorum. Etenim cum omnes essent liberæ voluntatis, alii in ea, qua creati à Deo fuissent, conditione permanserunt; alii naturam suam & conditionem violaverunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum, quæ sunt in ea, imperator extitit, & cæteri, qui ex his circa primum æthera versantur. Scitis autem nihil absque testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne victi, & in concupiscentiam prolapsi: is autem neglector, & pravus circa rerum sibi creditarum curam est inventus. Ex his vero, qui in virgines exarserunt, nati sunt hi, qui Gigantes sunt appellati. Itaque angeli lapsi de cælo, circa aërem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, versantur: animi quoque Gigantum circum mundum: hæc ille. Tertullianus quoque eadem sensit.

§ 4. Quæ quidam doctiores melioresque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non Hieronymus, non Augustinus, non Gregorius Nazianzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumque colentes. Ut de Israële: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo: Filius meus Israel. In Psalmo quoque clara existit differentia, cum homines sunt filii Dei & cum non sunt: Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, quia creati ab illo, factique velut Dii, futurique, si Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapsi, Regis cœlestis imagine denigrata. Tales erant illi eluvionis tempore filii Dei, bona progenies ex Seth, quæ commista cum filiabus hominum, scilicet corruptissimis fœminis, quæ sicut uxor Adam, deincepsque ferme omnes, sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filii nati, origo mali, sanguinis pii cum impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumeliosi. Hæc sunt veriora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis Poëtarum.

Filii Dei qui? Osea 11. Num. 24. Matth. 2. Psal. 81.

Filii Dei.

§ 5. Nec natura fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuisse. Habent enim fontem suum, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus. Ubi non sunt membra genitalia, non est amor coëundi. Ubi non est cibus & potus, non est sperma. Ubi non fuit quærenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupidita-

Cur dæmon coire nequit.

Spiritus carnem & ossa non habet. Luc. 24.

pidiratem generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut esurire non possunt: sic Veneris libidine nequeunt inflammari. Absurdum quoque duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi sunt dæmones: nec casus eorum fuit, quod exarserint in amorem. Erunt igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quam generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Æneas, Hercules, ex hominibus & Diis nati, apud Poëtas. Hæc Augustinus Steuchus.

§ 6. A cujus sententia rationibus ac veritate comprobata, quamvis Lactantius ἐν ὑποθέσει discrepet, in universali tamen de gentilium diis, θέσει non discedit. Sic enim argumentatur: Quid est autem tam remotum à Deo, quam id opus, quod ipse ad propagandam sobolem mortalibus tribuit, & quod sine substantia corporali nullum potest esse? Dii ergo si sunt immmortales & æterni, quid opus est altero sexu? nimirum ut generentur. Ipsa progenie quid opus est? cum successione non egeant, qui futuri sunt semper. Poterat hic argumentum Lucretii addere, quod ego validissimum existimo: *Instit. divin. l. 1. Deos ac dæmones non coire.* *Lib. 1.*

——Si numina nasci
Credimus, haud quenquam fas est cœpisse Deorum,

Sequitur apud Lactantium: Ut habeat vel ministros, vel in quos ipse possit dominari. Quid igitur opus est sexu fœmineo, quum Deus, qui est omnipotens, ut vocatur, sine usu & opera fœminæ possit filios procreare? Nam si quibusdam minutis animalibus id præstitit, ut sibi è foliis natos, è suavibus herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permistione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquam Deos & nuncupant & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intelligat fuisse mortales.

§ 7. At Kimchi hic dicit: Omni rei, quam Scriptura vult magnificare, subjicitur nomen אל sicut & in Prophera legimus לאלהים עיר-גדולה civitas magna Deo, id est, civitas magnificentissima. Aben Ezra intelligit per filios Dei, homines Deum agnoscentes. Chrysostomus hunc locum explicans, docere videtur, quod non solum absurdum est, sed etiam impossibile, ut improbi angeli cum fœminis coitum exerceant, sic inquiens: Dementia plenum est dicere angelos dejectos è cœlo, ut cum mulieribus rem *Homil. 22. in Genes.*

 habeant,

habeant, & quod incorporea illa natura corporibus copuletur. Neque enim possibile est, incorpoream naturam illam habere unquam concupiscentiam. Et paulo post: Valde insanus esset, qui comprobaret talia verba dementiæ plena, quod incorporea & spiritualis natura, corporis complexum ferat.

§ 8. Cornelius Agrippa in eo libro, quem adversus Lamiarum inquisitores inscriptum emisit, hanc Chrysostomi sententiam detorquet in illos, qui maleficas mulieres, quod se rem Veneream cum dæmonibus peregisse, fassæ sint, insectantur & puniunt. Quam quidem rem ipse, & certe merito, irridet ceu fabulosam, & à somniis ac imaginationibus delirantium anicularum enatam: quæ quum sæpe dormientes per somnia decipiantur, & interdum quoque vigilantes ex vehementis libidinis imaginatione illudantur, tamen arbitrantur ea vere sibi contigisse, quæ sola imaginatione sunt peracta. Sunt inter veteres & alii Chrysostomo astipulati, inter quos præcipuus Joannes Cassianus Chrysostomi discipulus, in cujus lib. 2. Collat. cap. 8. hæc leguntur: Nullo modo credendum est, spirituales naturas coire cum fœminis naturaliter posse: quoniam si hoc aliquando secundum literam fieri potuisset, quomodo nunc quoque vel frequenter, vel raro idipsum evenire non contingeret, & absque semine vel coitu viri aliquos nasci? similiter de mulieribus conceptum dæmonum cerneremus.

§. 9. Consimilem habet vim id, quod Philostrius Brixiensis Episcopus cap. 108. sui Catalogi adversus hæreses in hunc modum refert. Alia est hæresis, quæ de gigantibus asserit, quod angeli se miscuerint cum fœminis ante diluvium, & inde natos esse gigantes. Sed si quis putaverit angelos ita peccasse transformatos in carne, & in ea remansisse, aut ita factos carnales crediderit, is violenta ratione decernit historiam: sicuti & paganorum & poëtarum mendacia asserunt, Deos Deasque transformatas nefanda conjugia commisisse. Quod si factum est aliquando, & nunc fieri, non erit ambiguum: quod autem non factum est aliquando, nec modo fieri manifestum est. Neque ab his abhorrent, quæ Cyrillus Alexan-
Sermone 1. driæ Episcopus in eandem fere sententiam disseruit lib. 2. Al-
Ca. 26. q. 5. legoriarum in Pentateuchum. His accedit authoritas Concilii Ancyrani, detestantis insanam opinionem quarundam veneficarum mulierum, asserentium se noctu per longa terrarum spacia ab improbis spiritibus deduci, ubi cum dæmonibus indulgent variis

variis voluptatibus, epulis & libidinibus, &c.

Semideos, ut alios mortales, fuisse natos: nec hominem, nec perfectum animal absque coitu & semine maris ac fœminæ, nasci aut concipi.

CAPUT. XXII.

Ex superioribus apparet, quam absurda sit ac prorsus indigna Christiano, Fulgentii sententia, qui, quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Issim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & Deos Senones dictos ait, aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non censeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ venerationem, cujusmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia divinis virtutibus, & in humanum genus beneficiis in hac vita præcellentes, post exutum hunc mortalem hominem in Deorum beatorum choros translati sunt. iisdem, quibus olim in hac vita beneficiis ac virtutibus, mortalibus perpetuo providentes: aut quia arcano superum semine procreati sunt, quos ex Deorum sive dæmonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoque mediam quandam naturam sortitos, ut qui nec angeli nec homines sint.

Nephilim. Issim. Semidei quales crediti. Senones.

§ 2. Etenim non apud Christianos, sed apud Ethnicos numina quædam tantum sunt terrestria, quædam cœlestia tantum, quædam media, quæ Apulejus animalia ingenio rationabilia, & animo passiva, corpore aërea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumos appellavit, quod velut intercessores Deos minores, hominum autem natura majores esse, & divina quædam munera nobis tanquam μεσῖται conferre viderentur: ut Æsculapius, Pollux, Castor, Liber, Quirinus, Atlas, & alii, quos Augustinus Steuchus nominavit. Herculem Servius communem Deum utriusque naturæ dicit, medium inter divinitatem & humanitatem. Ex Jove enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem juratur, Mediusfidius jurari solet, quasi medius filius.

Medioxumi Dii.

Hercules. Aeneid. 1. Alcmena. Deus ex homine non potest nasci. Festus verb. Med. Medius fidius.

§ 3. Ut autem ex homine Deum nasci, nec divinitatis nec humanitatis patitur ratio, sive ex fœmina & viro simul, sive ex virgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

——οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸς πεπτάμενος εἶναι:

Nullum animal nisi ex utroque sexu. sic etiam neque homo neque perfectum animal, nisi ex maris ac fœminæ congressu, vel concipi vel nasci potest. Repugnaret enim hoc non solum ipsi veritati, ac sacrosanctæ religioni nostræ, verum etiam universæ rerum naturæ. Nam profecto in hominibus cæterisque animantibus diversitas sexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, nisi ut omnia genera viventium, quando sunt conditione mortalitatis obitura, mutua possint successione servari.

§ 4. Quod si absque coitu sexus utriusque, vel quo alio modo fieri posset, iniquissimas atque ridiculas tulisset Plato leges, qui cœlibatum è sua repub. non solum exterminavit: sed iis etiam, qui non nuberent, mulctas pœnasque constituit. Atque hæc est unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, Jureconsulti prudenter inspiciunt. Aristoteles quidem & Theophrastus animalia bifariam generari recte dixere, alia scilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta sunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in speciem suam, hoc est, masculum & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec volatili, nec terrestri. Nam in universali κατακλυσμῷ mundi, licet ipse postea sua virtute denuo quælibet creare potuisset, Noæ tamen ita mandat: Ex omni jumento mundo tolles septem & septem, masculum & fœmellam ejus: de jumento vero immundo duo, masculum & fœmellam ejus. De volucre quoque cœli septem & septem, masculum & fœmellam, ad vivificandum semen super faciem universæ terræ.

Dial. de Rep. lib. 10.
L. 1 ff solut matr Justin. in Nov. de nupt.
Animalia perfecta & imperfecta Genes. 1. August lib. 21. Sententiarum, Sent. 7. Gen. 7.

§ 5. Quare Æneas Sylvius fabulosum esse putat, anseres in Scotia vicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, ut tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserum genus Berniclam dictum (cujus vel nidum vel ovum nemo vidit) sine parentum opera gigni sponte, quum scilicet ad certum tempus malus navis in mari computruit aut tabulæ aut antennæ abiegnæ, inde in principio velut fungos erumpere, in quibus temporis progressu manifestæ avium figuræ cernerentur: deinde pluma vestitæ, postremo vivæ & volantes: atque id asseri, præter commune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hyberniæ, & Scotiæ testimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius, quam pro suo tempore Hyberniæ historiam conscripserit. At idem ille non satis tutum esse vulgo fidem astrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendum subjingit. Quare is ipse, qui Anglus natione, & medicu

Animalia nulla ex se concipere.
Bernicla, anser Scotiæ.

pro-

professione erat, Theologum Anglum consuluit, qui verum esse, quod de hujus avis prodigiosa generatione dicitur, affirmavit. Verum in rerum naturalium cognitione potius docto medico ipsi Turnero, quam Theologo fidem præstandam existimarem.

§ 6. Huc pertinet quod de volucre Ephemero tradit Aristoteles lib. 5. de Hist. anim. Hyppanis fluvius apud Cimmerium Bosphorum sub solstitio, defert veluti folliculos acinis majores, è quibus quadrupedes volucres erumpunt. Quod genus animalis in postmeridianum usque diei tempus vivit & volat : mox descendente sole marcescit & languet : deinde occidente, moritur, vita non ultra unum diem protracta : unde Ephemerum, id est diarium appellatum est. *Ephemerus avis.* *Plin. lib. 32. cap. 7 lib. 8. cap. 55. lib. 10. cap 65.*

§ 7. At prodigiosæ hæ narrationes non semper fidem merentur. Quemadmodum nec id, quod Ovidius tradit, Channem piscem ex seipsa concipere : & quod Archelaus de leporibus, utramque vim singulis inesse, ac sine mare æque gignere : quodque Aristoteles & Alexandri milites sunt commenti, generationem mutium lambendo constare, non coitu. Hyænam quoque parere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Idem de vulturum fœmellis traditum est. Oves ex terra nasci scribit Sigismundus Baro, &c. in Moschoviæ, & Scythiæ historia. Superat autem omnia hæc mendacia quod dicit Plinius, in Lusitania circa Ulyssiponem oppidum, & Tagum amnem, equas Favonio flante obversas, animalem concipere spiritum indeque partum fieri, & gigni perniciosissimum ita, sed triennium vitæ non excedere : *Plin. lib. 1. cap. 30. Origines in prin. cont. Faustum* *Plin lib. 8. cap. 42.*

Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantque leves auras, & sæpe sine ullis
Conjugiis vento gravidæ. —— *Virg. 3. Geor.*

Atque hæc de animalibus brutis.

§ 8. Quæ si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim summum nostræ fidei fundamentum, abstrusissimumque incarnationis Christi mysterium : &, quod Supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura sibi vendicaret. Sola enim Maria virgo & ante partum & post partum, Christum hominem & Deum sine viro & concepit & peperit, ut supra demonstratum est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit aut tribuetur mulieri: ne forte potentia & voluntas divina prætendatur, cum hæc mendacia passim tradi videmus : veluti Platonem ex virgine, Apollinis phantasmate oppres- *Nemo præter Christum ex virgine natus sine virili semine. Esaia 7.* *August. cont. Jud. cap. 9.* *Plato.*

sa na-

Alruna. sa natum: & Gothicas, quas Alrunas vocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri sive Idanthresi Gothorum Regis castra egressas, ac per Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrantes, à *Hunni.* Faunis & dæmonibus compressas, ac inde procreatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes vicissim fœminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes.

§ 9. Quod autem non ex mare, sed ex semetipsis concipiunt mulieres, ea est caro informis, inanima, quam molam nos vocamus. Ideo non animatur, quia non est ex duobus: licet quoque neminem *Mola mulierum.* vidisse unquam mulierem sine viro vel molam vel ejusmodi quippiam concepisse, asserat Galenus lib. 14. de usu part. Falsissime *Plin. lib. 7. cap. 15. & lib. 10. cap. 64.* igitur Simon magus ex virgine se natum jactabat, ut Deum se mentiretur. Falsissime Merlinus, dæmonis & virginis filius habitus, ut infra dicemus. Falsissime Servius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerunt, & patres eorum viri, & matres fœminæ. *Plin. lib. 37. cap 37.*

Commentum de Martini Lutheri ortu dæmoniaco.

CAPUT. XXIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, Episcopus in celebertimo famosi oppidi collegio, ad elevandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de ejus ortu enarravit historiam, quam certe lepidam atque hoc loco dignam negligi minime oportuit, ut videntes videant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarii Wittembergam venit, ubi apud civem hospitio excipi cupit, quod merces suas preciosas communibus hospitiis credere minus auderet, pro beneficio interim justam pollicitus remunerationem. Cæterum ubi hospitis filiam in amplexus muneribus, blanditiis, aliisque voluptatis irritamentis pellexisset, ejus tandem concubitu fretus, brevi evanuit, nec postea apparuit usquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit. Quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtum non legitime conceptum esse, argumentis minime obscuris præsumeretur.

§ 2. Puer adolescens tantum pauco tempore in scholis promovit, ut suos coætaneos & commilitones facile vinceret, vitæ tamen ratione simulata. Inde ex patris instinctu factus monachus,

chus, vim religiosæ virgini (quemadmodum ab eruditis viris, iisdemque non paucis fertur) intulit abjecta cuculla. Romam vero profectus, ut conditionem sortiretur feliciorem, nec ex animo res cederet, incidissetque in sanctiss. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, consilio inito cum suo patre, ut ob denegatas preces se ulcisceretur, ab eo consulitur (quod imperitam plebem seductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos simul Christianos novisse oportet, ut ea ratione sui instituti voto potiretur.

§ 3. Explicationem autem hanc tanto artificio & fastu contexuit, ut non modo vulgaribus, sed & eruditis plerisque, donec fucum animadverterent, commendaretur. Tragicus hic Ursus plebejorum hominum erga se studia videns, longius indies grassari cœpit, tam ore, quam calamo contra Romanæ sedis indulgentias, & quædam ejusdem instituta alia, donec redargueretur, pudefieret & convinceretur: nimisque longum foret enarrare singula: sapienti sat dictum, A doctis omnibus hic Ursus nuncupatur. Nomen ejus, quem digito commonstramus, plus satis intelligitur. Indignum etenim, ut ille in verbi Domini cathedra nuncupetur. In summa, fons est & origo universæ hæreseos, in cujus extirpationem Concilium hoc sanctum tam diu incœptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, merito acceptum Deo ferimus.

§ 4. Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallice conscripta, authore S. Fontaino Theologiæ Doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam videlicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties ante cum ea fuisset congressus, quam Joanni Luder matrimonii fœdere jungeretur.

§ 5. Lutheri profecto Doctrinam aliis veritatis machinis impugnare & convellere oporteret, non ejusmodi figmentis, alioqui vulgus intelliget. Siquidem crassum nimis hoc commentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta ejus vita omnibus constet, natum fuisse anno 1483. die 10. Novembris, nocte post horam undecimam, Islebiæ sub imperio Comitum Mansfeldensium, ex patre minime obscuro Joanne Luthero, viro Patricio, & hujus pudica conjuge Margarita matre: atque Martini nomen ei impositum, quod dies proximus, quo per

baptismum Ecclesiæ initiaretur infans, Martino sacer esset.

Cur ex Diis ac virginibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac Dii cum mulieribus coeant, historiis aliquot docetur.

CAP. XXIV.

Cur sine viri coitu, multi nati fingantur. CONFICTA autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus, & antiquitus, & nostro seculo, vel per adulationem, ad Principum ac potentum familias illustrandas ac evehendas: vel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegendam: vel per timorem, ad stupra mulierum aut adulteria celanda: sicut & felicibus ex veteri proverbio, sunt trimestres partus, & ut Suetonii verbis utar, patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim *In vita Claudii Cæsaris.* Droimum, mox Neronem prænomine, Livia, quum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit, fuitque suspicio ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus, τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. Vel etiam conficta fuerunt hæc per artem, ad libidinem quorundam explendam, qui plerunque sunt aut lascivi juvenes, aut ociosi sacerdotes, & forma & varietate mulierum templa frequentantium capti. Jovem hoc *Imber aureus Jovis. Terent. in Hecyra.* pacto Danaæ misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem jam olim lusisse se lusum ait, Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas tegulas venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

Josephus Ant. Jud. XVIII. 4. Paulina probitas. § 2. Patebit hoc optime ex hac elegantissima Josephi historia. Circa Christi tempora etiam Romæ, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehensa est. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum, quam natalium claritate illustris, adhæc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed inprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, viro tali conjuge dignissimo. Hujus amore captus est Decius Mundus, juvenis non obscurus in equestri ordine: & quia major erat fœmina, quam quæ corrumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amantis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic

D. Mundi amoris impotentia. Amoris vis ac precium.

ne sic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decrevit morbum simul & vitam finire inedia. Hoc ejus propositum non fefellit Iden, libertam Mundi paternam, variis instructam, sed non probatis artibus: quæ indigne ferens obstinationem juvenis, blanda oratione conventum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se, ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumque ille preces ejus libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato juvene, & accepta, quantam petierat, pecunia, novam doli viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porro, eam vehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conventis aliquot ex ejus sacerdotibus, accepta fide silentii, & quod efficacissimum est, ostentato præmio, in præsens XXV millibus, & alteris totidem post navatam operam, indicat eis amorem juvenis, rogans, ut omnibus modis adniterentur eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benigne sunt polliciti: quorum natu maximus propere se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoque absque arbitris colloquio; venire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & jubente, ut ad se veniat. Illa libenti animo accepit nuncium: moxque jactabat se apud familiariter notas mulieres, quod dignata sit amore Anubidis: marito quoque indicat, condictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est, quod cognita & probata esset viro conjugis pudicitia. Itaque in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit, totamque eam noctem obsecuta est juveni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscii surgerent, Paulina mane ad maritum reversa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ forte fortuna obvius: O factum bene Paulina, inquit, quod & ducenta illa millia mihi servasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quod Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluntate expletus sum:

Falsa religionis usus.

Sacerdotes Isidis lenones.

Juvenis pro Deo coit.

sum: atque his dictis abiit. At mulier tum primo deprehenso flagitio, vestem sibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitum sinat. Maritus porro Imperatori totum significat. Tiberius, postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucem egit: unaque Iden, inventricem hujus sceleris, cujus præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoque templo, statuam Isidis jussit mergi in Tiberim. Mundum autem mitiore pœna exilii castigasse contentus est, crimen ejus in Cupidinis impotentiam referens.

Lenocinii pœna.

Eccl. hist. XI. 25. *Deorum libidines per sacerdotes exercentur.*

§ 3. Eusebius non minus notabile refert Saturni adulterium. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quasi ex responso numinis, adorantibus in templo nobilibus quibusque & primariis viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat, Saturnum præcepisse, ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is, qui audierat, gaudens quod uxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, insuper & donariis onustam, ne vacua scilicet repudiaretur, conjugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis januis, & traditis clavibus, discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cavernis. Erat autem simulachrum illud à tergo exesum, & parieti diligenter annexum. Ardentibusque intra ædem luminibus, intentæ supplicantique mulieri vocem subito per simulachrum æris concavi proferebat, ita ut pavore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam vero, quæ libitum fuerat, vel ad consternationem majorem, vel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repente lumina extinguebantur universa. Tum descendens, obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterii fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo jam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantem cognovisse vocem Tyranni, ac domum regressam viro de fraude sceleris indicasse. Ille de injuria conjugis, immo potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo convicto atque confesso, cæcisque fraudibus revelatis,

Fucus sacerdotum in adulteriis.

latis, pudor omnis & dedecus Paganorum pervaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spuriis deprehensis.

§ 4. Hinc existimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa. Cujusmodi multa Valerius Max. & alii historici referunt. Fuit hæc fraus semper usitata sacrificis, ut hac de causa simulachra deorum, ipsosque deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota est historia apud Danielem, de sacerdotibus Bel septuaginta, qui, cum ea, quæ Belo proponerentur, tam constanter eum ipsum consumere affirmarent, ut sanctum Dei Prophetam in discrimen vitæ adducerent, ostium fani Regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasque evacuandas venisse, ex vestigiis ille summa prudentia deprehendit, Regique demonstravit. Quæ sagacitas quam nostris etiam temporibus utilis, atque adeo necessaria esset; Aureliana Necromantia docet, & Christi divæque virginis apud Bernates colloquium monachorum arte confictum, de quo supra dictum est.

Sacerdotes semper pro Deo suo comedunt & coeunt. Daniel.14.

Vide lib. 5. ca. 15. infra. Lib. 3. cap. 18.

De mutua maleficarum commixtione.

CAPUT. XXV.

Quia superiori Capite satis deteximus illos Deos, qui formosissimas quasque matronas sub religionis specie in complexus suos sibi deposcebant olim: videamus jam, quinam sint dæmones, à quibus maleficæ subagitari se vulgo jactant. Quod etsi possem exemplis nostri temporis, nostratumque partium, etiam in virginibus sanctissimæ, nostra opinione, pudicitiæ demonstrare: tamen quod odiosa sint, iis prætermissis, unum ab exteris sumemus, quo nihil esse potest ad vanitatem falsitatemque dæmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illustrius.

§ 2. Joannes Leo Africanus testatur, in Africa Fessæ maleficas esse, quæ videri volunt habere summam cum dæmonibus familiaritatem: dæmones autem vel rubros vel albos vel nigros appellant: atque ubi alicujus fatum eloqui volunt, certis odoribus semetipsas suffiunt & affirmant cum tum se recipere dæmonem, quem accersunt: inde mutata voce dæmonem in se loqui fingunt. Tum, qui rei alicujus explorandæ gratia venerunt, jam magna cum reverentia sciscitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio

Li. 3. descrip. Afric.

Hh 3 disce-

discedunt. Verum, qui sanioris sunt judicii, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices sonat, recte appellant, quod damnando more soleant Venerem inter se exercere: dicerem honestius, si possem. Si quando formosæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non secus atque adolescentes puellarum accenduntur, & in dæmonis specie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum se dæmoniorum dictis paruisse putant, rem cum maleficis habuerint.

§ 3. Neque desunt, quæ ejus rei voluptate allectæ, maleficarum consortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad se vocent, vel miserum eo mittant maritum: quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam vexatam affirmat, eamque ob causam nullo modo liberari posse, nisi se illatum adjunxerit numero. His verbis miser ille tandem victus non modo permittit id, sed & maleficarum ordini sumptuosum parat convivium: quo absoluto, ad tympanorum strepitum mirum in modum saltare solent, deinde uxorem Diis ventisque committere. Reperiuntur tamen, qui vel minimo negocio fustibus hunc dæmonem ejiciunt. Alii dæmonio se obsessos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quam quo illorum uxores sunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At vide quanta interim misero diabolo fiat injuria tam facto quam dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod non committit: & eam voluptatem ipsæ sentiunt solæ, cujus illum participem esse prædicant.

De vanitate Seminis per succubum & incubum translati.

CAP. XXI.

De eodem dæmone succubo & incubo absurdum quorundam Theologorum argumentum. Volum. 10. tract. de sortil. 7. quæst. num. 13.

PECULIARE vero dæmonis prius cum viro, deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis imprudenter, ac argumentantur absurde admodum plerique Theologi (ut Mallei maleficarum architecti, Henricus Institoris & Jacobus Sprenger ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, ejusdem item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles Theologiæ Professor, ac hujus farinæ alii) eundem scilicet dæmonem viri scelerati prius succubum, effici mulieri deinde incubum: semenque viro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc fœtum concipi, progignique.

§ 2. Quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed

nis sed ejus, cujus erat sperma: itaque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte, tit. de miraculis. q. 8. vers. ad primum. (In Augustino vero, quem citat, nihil ejusmodi reperi.) Proinde, dum ad choreas translatæ sunt uxores, Satanam alium dæmonem in forma succubi marito substernere, qui adeo bene se accommodet coire volenti, ut etiam callidissimum quemque falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis videtur, quam quod multis debeat confutari argumentis.

§ 3. Hoc solummodo dicam: illam seminis ex sanguine & spiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipue translatione corrumpi & interire: propterea quod spiritus ac calor ille cordis totiusque corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate justa sit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conservari posse nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quam fœcunda monstrorum mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris vel bestiis permutato, translatoque ab incubo dæmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequentiam.

§ 4. Hinc vides, quam omnino non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram, poneretur ad matricem, possibile esset, quod conciperet: & sæpius contingere, quod in balneo, ubi vir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matrix est maxime attractiva, & semen adhuc vigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super salviam effunderet felis, atque salviam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in viri ventre feles, per vomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quam ut longiori refutatione indigeant. *Lib. de Format. hom. ca. 1. de Gener. embryi.*

§ 5. Idem sit responsum fœminæ habitanti in vicinia Averrois, qui scribit eam jurejurando confirmasse, quod infantem conceperit semine profuso à lasciviente masturbatore, & in balneo attracto: quemadmodum & Hebræi nugantur eodem modo natum Benzyram virum doctissimum & sapientissimum ex filia Hieremiæ prophetæ. Ejusdem erit fidei & illud ancillæ Reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, *Lib. Collectorum.*

Livius li. 1. Plin. li. 36. cap. 27. Servius Tullus Laris fil. & servi. Plinius x. 33. Falsa de perdicibus.

quæ Tarquinio Prisco regnante, jactabat sibi repente in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seque insidentem ibi consurrexisse gravidam, & ita Servium Tullum natum, qui regno successit. Ejusdem profecto vanitatis illud Plinii de perdicibus, licet ab Aristotele videatur transcripsisse, ex lib. 5. de hist. anim. cap. 5. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem execta lingua per id tempus æstuant, concipiuntque supervolantium afflatu, sæpe voce tantum audita masculi.

De Sylvanis, faunis, & Satyris.

CAP. XXVII.

De Civit. Dei, xv. 23. Lib. 1. quæstionum super Genesim, qu. 6.

NEC dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus objecturos, ita scribentem: Quoniam creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis, qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Sylvanos & Faunos, quos vulgo Incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc assidue immunditiam & tentare & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc negare impudentiæ videatur: non hic temere aliquid audeo definire, utrum aliqui spiritus, elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactuque sentitur) possint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus fœminis misceantur.

§ 2. Hæc parum aut nihil facere contra nos, intelliget is, qui cum nostris rationibus supra adductis, exactius singula discusserit expenderitque. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recenset, nec certi aliquid statuere audet. Et si demus, spiritus aliquos elemento aëreo corporatos esse: minime tamen hinc sequetur, ab aëreo corpore, cum eo, quod contemperata quatuor elementorum permixtione consistit, naturalem, vel similem ei, qui inter paria, terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congressum. Aërem tales spiritus adferunt, aërem agitant, aërem verberant. In ejusmodi actu præter alia commoda organa, requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaque erunt ludibria à dæmone objecta, confirmataque vitiosa mulieris dementatæ phantasia. Quare præponderet hic ratio, & veritatis robur.

§ 3. De

§ 3. De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Sylvanis & Faunis rationem habent, an quoque veri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breviter adjiciam. Equidem, ait, de Satyris quinam sint, ut aliquid certius, quam ab aliis traditum sit, cognoscerem, singula ex multis sum percunctatus. Euphemus Cartandem, vir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cum in Italiam navigaret, ventorum impetu in extremas Oceani oras delatum: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tunc etiam præter eorum voluntatem tempestate eo adactos. Insulas à nautis Satyrides appellari. Incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primum hospites sensissent, evestigio nulla edita voce ad navim cucurrisse: ac mulieribus, quæ in navi erant, manus injecisse. Nautas vero pavefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantum eam, quæ natura viris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulantissime appetivisse. *Satyrides insulæ. Satyri.*

§ 4. De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis navibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Proxima est Dyrrachio Apollonia, & circa hanc Nympheum. Sacer ibi locus virenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tempus, quo Sylla eo cum exercitu venerat, Satyrum, animal humano ore, atque ea forma, qua pingitur, somno pressum, atque ita captum, locorum accolæ ad Syllam vinctum perduxerunt. Ibi haud una voce interrogatus, quis esset, multisque variarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum vociferatus dicitur: voxque aspera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus, qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperavit. *Satyrus. Lib. 3. Ennead. 6.*

§ 5. Animalia etiam fuisse, quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in vita Pauli primi heremitæ: eosque locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colendis animalibus damnasse: affirmatque unum vivum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimum esse Satyri imaginem & no-

men assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis & Tityris, quos, inquit, dæmonas quosdam deorumque ministros Cytretas nuncupant.

Incubi illusionem infestare quandoque probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci

CAP. XXVIII.

Tract. de Superstit. Illusio incubi aliis quoque mulieribus probis accidit.

NEC solum, inquit Martinus de Arles Theologus, apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cujusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione revelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis videbatur, se revera super jumenta equitare per campos cum aliis: atque ita evagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire voluptatem > & hoc sæpe ei accidisse phantastice, illusione dæmonis, manifestum est.

§ 2. Unde Augustinus super Genes. Illa enim, quæ accidisse, ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum est. Si enim contigit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse, quod non fuit, aut fecisse, quod non egit: quid mirum est, si quodam justo Dei occultoque judicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Adulterini congressus illusio diabolica.

§ 3. Delusorii exemplum adulterii his accedat, apprime ridiculum. Mercatoris cujusdam uxor circiter sex vel septem milaria à Wittemberga, Silesiam versus, absente negotiationis causa marito, peculiarem solet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregre agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam venereamque peractam velitationem, ut videbatur, hora matutina specie picæ assumpta momento, concubinum insidere promptuario, ac concubinæ his verbis valedicere: Hic tuus fuit amasius. dictoque citius evanuisse, nec rediisse unquam. Quanquam Wittembergæ ab Ecclesiaste id acceperit insignis doctrinæ vir JOANNES LITHODIUS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine conjunctus: mihi tamen nugæ sunt.

Joannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

§ 4. Nullo ergo modo rite credendum esse, dixit Cassianus, spiri-

spirituales naturas cum fœminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc vel nunquam vel raro videremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque virili semine nasci: cum præsertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodum, quas proculdubio in semetipsas potius, quam cum hominibus exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immerito doctissimo philosopho & medico Julio Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effutiit. Quare cum Jamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & essentiæ veritatem.

Li. 16. de Subtilitat. Card. Exer. 355. Lib de Mysteriis.

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes historias omnes esse fabulosas.

CAPUT. XXIX.

HINC constat cunctas quorumcunque historicorum enarrationes, commixtionis ejusmodi phantasticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabulosas, ab omni veritate excidisse, optimoque jure pessum Ire: & vel ab aliis primum fuisse chartis illitas, vel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falso transcriptas, & ad posteritatem traductas: quarum aliquas, ne silentio eas sepeliisse studio videar, hoc loco dignabor.

Incubum dæmonem approbantes historiæ omnes fabulosæ.

§ 2. Hanc describit fabulam Boëthius historicus. In Marrea regione, uti ex iis, qui fœdissimam rem conspexerant, accepimus, puella natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium aversata connubium, in infandam cum eacodæmone incidit consuetudinem. Quæ, cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem; adolescentem mira pulchritudine frequentius secum noctu, interdiu nonnunquam convenisse: unde venisset, quove inde abiisset, nescire se respondit. Parentes, etsi filiæ parum crederent, accuratius rem advertentes, consilio, quis esset, qui puellæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio post die, indice ancilla, stupratorem adesse, reseratis foribus, accensoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrêre ocius complures ad fœdum acciti spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, nec sacræ disciplinæ ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pavore illisis

Lib. 8. Histor. Scot.

illisis terræ, quum Johannis Euangelii initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abiit. Fœmina periculo servata, post triduum enixa est monstrum undequaque fœdum aspectu, quale nusquam antea, ut ferunt, inter nostrates visum: quod obstetrices, ne in familiæ dedecus servaretur, extructa ingenti pyra, citissime exusserunt.

Psyches velitatio venerea cum Cupidine.

Li. 5. de Asin aur.

§ 3. Huic simile admodum est, quod de Venerea Psyches velitatione, cum formoso deo Cupidine, qui aliis venenatus serpens, & sævissima bestia dicebatur, scribit Apulejus. Quare etiam eandem veritatis opinionem jure meretur.

Lib 8. hist. Scot.

§ 4. Ejusdem fidei historiam quoque aliam recitat idem Boëthius. Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum, millesimum & quadringentesimum, navigantibus è Porthea æstuario negotiationis causa in Flandriam, tanta ventorum oborta est vis, ut velis, malo, armamentisque ruptis, & navi fœde inter tumentes undas jactata, certissimam mortem cuncti expectarent. Naviculatius tantam tamque insolitam aëris inclementiam eo tempore demiratus (suberat enim solstitium æstivum) quum id, non sideri, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidiis magnis, tribueret clamoribus: reddita est vox ex ima navi mulieris se misere incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos ante actos annos habuisset consuetudinem, jam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causam præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam, jubente naviculario, sacerdos, ejus atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen jam palam fatentem, horrentem scelus vehementer alto pectore suspiriis indicibus, pœnitentemque facti, pie est hortatus, ne sibi deesset, cui certo cognosceret numinis favorem adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserentis Dei clementiam esse erga mortales, ut altius vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad majorem longe, quam unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pii sacerdotis adhortatione, quum multis suspiriis afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è navis sentina prosiliisse, ingentique sono, flamma, fu-

Si verum hoc sit, potuit illa incubum in somno pati imaginarium: & ut cautius omnes illuderentur, eam post à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

ma, fumo atque fœtore sese dejecisse in mare. Sedatum est inde, cœlum, pacatumque mare, & negotiatores cum navi cunctis suis rebus salvis in optatum portum abiêre.

De Merlino, cygno naviculam aurea trahente catena, cygnea turri Clivensi, phantastica conjuge, & reliquis satanici concubitus exemplis.

CAP XXX.

IDEM Boëthius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum esse. Hinc quilibet palam videt, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Ut autem rerum mendacium collatione clarius eluceat veritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, velut de cygno quoque, illinere ex Vincentio non pigebit.

§ 2. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto, quid ad sui tuitionem facere deberet, jussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cujus sanguine lapides & cementum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur cementum. Inventus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie conceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura revelavit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum: sub lacu duos latere dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter vero albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, vaticinatus est: atque Aurelium Ambrosium, devicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc virgine se natum fuisse jactabat mendaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur.

Hist. XXI. 30.

Merlini historia vel fabula.

Clem. lib. 1. Recog.

§ 3. Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatium Rheni fluminis supereminet, Juvamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinato advenit navicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles novus & incognitus omnibus exiliit, cygnusque navem reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosque procreavit. Tandem in eodem palatio, residens, & cygnum inspiciens adventantem cum eadem

Lib. 3. cap. 27.

Juvamen.

Cygnus naviculam argentea trahens catena.

navicula & catena, statim in navem se recepit, nec visus est amplius: progenies autem ejus in hunc usque diem persistit.

§ 4. Hoc exemplo, spirituum quoque fieri cum fœminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Clivensi) ubi & altissima turris vetusta conspicitur, Cygnea nuncupata, in cujus fastigio cygni simulachrum volvitur) antiquissimis tapetis intexto, originis illustrissimorum Ducum Clivensium vetustatem deducunt: quemadmodum potentissimorum regnorum & clarissimarum familiarum initia ejusmodi adornari lenociniis solent, ut divini aliquid iis inesse, citius persuaderetur. At commentum ipsum arguit vera ortus hujus illustrissimæ domus historia.

Cygnea turris Clivensis.

Obscura clariss. familiarum initia.

§ 5. Ex Gaufrido Antisiodoro ejusdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum sorore Ducis Burgundiæ, Regi Siciliæ Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissime affirmaret: Juvenem videlicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex sociis aliquem, qui eum mergere vellet. Quam alloquens, ne verbum quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quod phantasma amplexus fuisset, expavescens, gladio extracto conjugi minitabatur, se filium, quem ex ea susceperat interfecturum, nisi ipsa loqueretur, suamque fateretur originem. Quæ, Væ, inquit, misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuam esset, si injunctum mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non videbis: & evestigio evanuit. Puer autem adolevit, & matinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier.

Cap. 26.

§ 6. Ulricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dæmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio suppostitium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas male nimis seculo illo cæco impenderunt plerique, chartulisque phantasmata pro rebus gestis ad posteritatem transtulere.

In tract. de Lamiis & Pythonicis.

§ 7. De

§ 7. De dæmone item succuba, gratissimæ omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem quoque ex Boëthio historiam postea comperies. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat, monachum quendam à dæmone in mulieris venustissimæ forma, ad obscœnos invitatum fuisse amplexus: qui sua inclinans membra, effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Atque, ubi jam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ vocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumq; miserum cum fœdissima irrisione deserit.

§ 8. Magdalenam civis cujusdam famulam, scribit Jacobus Ruffus, nostra memoria Constantiæ fuisse compressam à dæmonio, eique tandem per pœnitentiam valedixisse ex institutione ministrorum Ecclesiæ: ac postea tantos in utero sensisse cruciatus, ut in singulas fere horas infantem se crederet enixuram: inde clavos ferreos, ligna, vitra confracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & hujusmodi innumera, ex matrice excrevisse. *De concept. homin. v. 6.*

§ 9. Mea autem est sententia, Magdalenæ phantasiam fuisse Venereæ commixtionis opinione à diabolo illusam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congressum fuisse crederetur, quod tamen falsum erat. Ut deinde conceptam augeret opinionem, subjecit sub dole res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmodum ea etiam, quæ ore rejiciuntur, in imo corpore non fuere) non est, quod hic pluribus comprobem: quum eadem sit ratio. Nam quum omne semen suum simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hæc, quam ut fusiorem requirant confutationem: sequenti quoque Libro abunde id docebitur. Enimvero, si in utero hæsissent, proculdubio hic non modo læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, inæquales, acutæ, & quidem copiosæ. Illa quoque inspecta, modo virum non admisisset, hymen certissime apparuisset inviolatus.

Delusionis venereæ diaboli historia, & causa longioris tractationis hujus argumenti.

CAP. XXXI.

DELUSIONIS hujus & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adjiciam, ex illustri Philosopho Francisco Mirandula. Agnovi,

Agnovi, inquit, virum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuaginta quinque; eundemque sacerdotem ex his, quos presbyteros vocant, qui annis plus quam quadraginta cum dæmone familiari sub forma fœminę illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeo ut astantes, qui nihil videbant, eum pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset.

Hermelina dæmon. amasia sacerdotis.

§ 2. Alium quoque Pinnetum, ait, nomine novi, qui ad octoginta & amplius annos pervenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei videbatur, vocabatque eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis venereas voluptates exercuisse. Sed is, dum hæc scriberem, vivebat: alter pœnas jam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum vero munus mulierculis ad veneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atque alia ejusmodi gravia scelera: tormentorum tamen vi, ne jocum fuisse credas.

Pinneti amasia. Florina dæmon.

De variet. 15. 18.

§ 3. Atque hæc aliaque plura (illis recitatis ait Cardanus) si vellem adjicere, absurda, viroque tam gravi profecto indigna sunt, ac vana, & ab omni ratione aliena. Primumque ex ipsius exemplis illum confutare licet. Nam juvenculæ illæ vel vera videbantur corpora, cum non essent, quod non solum sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam Servatoris authoritati. Si enim non solum visus, sed etiam tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit adversus Thomam. Sin autem corpus fictum illis videbatur: quod atrocius poterat esse tormentum, quam velut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat.

§ 4. Sed vir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mendacia, vulgi famam, mulierculárum nænias fabellasque aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius Lectores atque allicere, quam serio tractare quicquam visus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, gravioris tamen viri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Si ea fuit seculi labes, ut plurimi, velut nunc de regno, sic grandioribus mendaciis decertarent: quæ ille vir sanctus pro veris accipiens, ac quasi æmulatione gentilium figmentorum, libris suis inseruit. Itaque illi tantum fidei habeo, quantum se oculis vidisse testatus est: in aliis, minime. Jam enim constat unicuique, majorem talium narratio-

rationum partem fabulosam esse. Sed unde tanta incrementa tam absurdis deliramentis, jam pene dictum est. Avaritia ipsorum, quibus inquisitio talium, jusque eas puniendi permissum est: vanitas ac stultitia delinquentium, novitatis desiderium, & ignorantia causarum eventuumque naturalium. Hæc Cardanus.

§ 5. Meo tamen judicio Benedictus sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerunt; qui mentem utriusque ita viciarit, in illorum phantasiam illapsus, quam imagine charæ mulieris imbuit perpetua: qua illi valde delectati, facilius in errorem induci potuere. Nam & D. Augustinus scribit, quendam tacita animi intentione, cujusdam fœminæ imaginem expendisse, ut rem sibi cum ea vigilans habere videretur.

§ 6. Risu sane excipiendum, quod in hanc rem quidam, me præsente, coram potentissimo, eodemque prudentissimo Principe narrabat, famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos mature domum è campis reduceret: atque in agro quandam ejusdem pagi fœminam maleficii insimulatam invenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hæc, dæmonii formam rogante Principe, respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria ejusmodi, præstigias & vulgi opinionem false irridens Princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait: alio profecto mentis acumine, quam vulgares censere solent. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse, & idolum hoc rustico à Satana fuisse objectum ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

§ 7. Uberior equidem fui studio, in fœdissimo ludibriosæ hujus commixtionis negotio, ut cum omnis illa sagarum turba se ea vitiari confiteatur, & unaquæque suum certo indigitet nomine amasium, si huic congressui nihil inesse veritatis obtinuero, promptius universa illa phantasmatum dæmoniacorum machina collabatur, veritas elucescat clarius, diaboli regnum eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inviolatiusque conservetur.

Causa longioris tractationis de ludibrioso diaboli concubitu.

De mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, historia admirabilis.

CAP. XXXII.

Ob argumenti communionem, historiam, certe ut raram, ita & admirandam de commentitio partu à dæmone adornato, hic

subjungam, ut inde similia diaboli ludibria penitius innotescant, fidemque sortiatur ipsa veritas.

Antonius Sucquetus. § 2. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notissimus, & in aula Brabantica celebris Concilii ibi privati Consiliatius, præter tres filios legitimos superstites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. Hæc paulo post nuptiales faces, à malo genio cœpit vexari misere, ita ut, ubicunque locorum esset, etiam corona honestatum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumero conjiceretur modo in hunc angulum, modo in alterum, etiam reluctantibus, omnique vi illam retinere conantibus, qui huic aderant. Id tamen accidit sine magna admodum læsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi invidente maritum, cujus amore devincta tenebatur: erat enim juvenis, forma non inelegami. Verum dum variis multisque modis ita à maligno agitatur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus aut levius vexabatur. Tandem advenit tempus, quo illi partus angustiæ obreperent, & una tantum adesset: Qua ablegata, ut obstetricem acciret, & alias, quæ in hoc officii genere operam præstare possent, visa huic intrare pellex illa, de qua modo facta est mentio, quæ ei obstetricis officium præbuit. Verum parturiens præ angustia in mentis concidit deliquium. Ubi vero ad se rediit, liberatam se sensit ab onere. At puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. Accidit autem prostridie, ut, dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem juxta se in lecto, fasciis involutum: cui & ubera semel atque iterum præbuit. Atqui non ita multo post, rursus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec postea inventus est. Ajebant nescio quas schedas cum magicis notis in ostii sera repertas. Hæc mihi retulit sororius, vir profecto ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate junctus; ea à puerperæ marito illius fratre, ac conjuge fratris, aliisque, qui non raro adfuerant, audivit.

§ 3. Cæterum, ne in hoc actu tam artificiose instructo velut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere videar, succincte, quid hic sentiam, adjicere volui. Quod matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice insonte pati crederet, accrevit vexatio primum ex abstrusa Dei voluntate permissa, machinatusque fuit diabolus graviora.

viora impraegnationis ludibria, uterum illius spiritu expandens, ut in falsa maleficii credulitate ipsam aliosque arctius postea, opinione foetus à pellice obstetricante surrepti devinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiae injustae, sanguinisque innocentis sitientissimus. Propterea eos tandem partus dolores movere coepit eo tempore opportuno, quo una solum adesset foemina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cujus tanquam maleficae conspectu matrona haec exhorruit, obstetricis munia obire videretur. Post lypothymiam itaque, vel animi defectum à Satana (ut dolus non animadverteretur, ignorareturque non procreatum fuisse infantem) fraudulenter excitatum, à suo opere, quo antea ventrem inflavit, daemon destitit, conciditque tumor. Quum vero puer natus esse, sed à pellice ablatus crederetur, postridie in alto somno, vel infantis reportati fasciis involuti, & à matre lactati simulachrum suave exhibuit milleartifex ille: aut vigili nonnihilque ex assidua daemonis illusione ac agitatione adhuc stupenti, imaginarium sive surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & ejusdem opera momento evanuit, vel verae matri restitutus fuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impiaeque opinionis fluctibus objiceret matronam, ejusdemque ancipitis fidei consortes: & ut de pellicis corio luderetur, & caute in sententiam sanguinariam, eamque iniquam induceretur magistratus. Tanta arte variam pestilentemque novit contexere telam subdolus ille textor.

Lamias solum doctorem habere vitiatam phantasiam, & ridiculas esse res quibus laedere creduntur.

CAP. XXXVI.

CAETERUM, ut tandem hunc fabulae actum finire occipiam, quemadmodum hae Lamiae nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptae mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituuntur promoventurve: nullas etiam praescriptas conjurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhaec annulo incarceratum, aut crystalli soliditate obseptum daemonem, in suum ministerium, velut plerique

Lamiarum doctor, corrupta phantasia. Magi, circumferunt: corruptam variis imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo doctorem venerantur & colunt: cui utplurimum propensius confisæ, misere decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiem & spirituum inhabilitatem valent: secus autem diabolus potest ob tenuitatem, subtilitatem, & longum rerum usum. Et, si sustinuero, nusquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in universis fieri Bibliis sacris, non fortassis facile convincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemque prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hæc sævisset pestis.

Ridicula res, quibus sine contactu se lædere posse existimant vesana fœmina. § 2. Quod vero hæ maleficium, aut, si mavis, veneficium etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo ejus excremento, cui nocere debet maleficium, cujusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium præsegmina, atque hæc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his, quotum in homine sunt partes aut excrementa, claudique osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in vestibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona venia mei olim heri & præceptoris venerandi Agrippæ, hæc mere inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano libere assero, atque Satanæ instinctu in usum vocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces frivolæque.

Agrippa herus & præceptor Wieri. Lib. 18. de Subtil.

§ 3. Hoc autem fit, quo à se designatum id, quod apparet malum, à dæmone constructum, vel alias Dei occulta voluntate, aut naturæ vitio natum, credant non sanæ fœminæ: potissimum, quum eas nova imbui virtute, ex inepta vel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa opinentur persuasione. Sic nuper Hammonæ judex quidam Hessus, narrabat se quæsivisse è quadam celebri & famosa saga (quam tum in vinculis coërcebat, postea autem Vulcano consecratam) qua ratione quis Lamiarum maleficia evitare posset? Quisque respondit illa serio, detrita & vetustate multoque usu consumpta calciamenta custodiat: quasi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

Res viles aut pharmaca in loco fomitis sepulta non posse nocere. § 4. Quod etiam res viles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex intervallo transcensa aut præterita, noxam inducere vel ex disjunctissimo etiam spacio, ceu nervo emissa excussaque violenter ferri

ferri in eos, quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam insignes & docti viri, non mihi fit verisimile. Si enim congenita veneni virtute ejusmodi infertur virulentia, eam quoscunque vel trascendentes, vel prætereuntes ferire necesse est, quum delectus sit expers materia venenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Proinde si solummodo quibus male volunt illæ vetulæ, læduntur: non veneni halitu continget noxa, sed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus posse, jam demonstravi. Si tamen nocumentum hinc subsequi videatur, certum est ab ipso Satana, ex Dei assensu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam, ut hic probetur cum Jobo, idipsum excitari. Ille est, qui excæcat, mutilatque. Interim deliræ huic anui, quæ materiam venenosam vel qualemcunque aliam sepeliit, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, vel alias contingit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetque dæmon, ut à se factum esse illa credat asseratque.

§ 5. Cæterum ea diaboli ludibria utplurimum vim suam sortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejusmodi potentiam dæmonis consentiunt, certum est. Enimvero, si serpens sub ostii limine repositus fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus, ubi serpentum numerus domos pervagatur, non omnes sterilescunt fœminæ? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congressum reddere potuit impotentem quendam Comitem, ut ibidem narratur: cur non omnes, ex communi puteo aquam usurpantes, elanguere? At organa generationi destinata præpediit dæmon (id quod varie ratione naturali potest) donec ollam ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset male credulus Comes, tumque destitit ille dæmon libenter, quo in falsam de vetula opinionem Comitem reliquosque pertraheret.

Ephes. 2.

Prima 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10 11. 12. 13. 14 15. ubi varia in hanc rem leguntur exempla, multaitem superstitiosa & impia per totum sparsa librum.

Diaboli delusiones quomodo investiganda.

§ 6. Sic quoque in felium (si vera sit historia) specie in operarium insilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarii forma verberare matronas, ut insontes tanquam maleficii reæ, hinc tandem cum judicum periculo & animarum pernicie, ad supplicium raperentur. Nec scopa aquæ intincta à muliere, & in aëre sparsa, pluviam accit: sed dæmon, ut supra dixi, ex præcognita aëris constitutione colludens, ut illam his ludibriis dementatam, in officio arctius detineat. Eadem ratione sunt reliquæ ejus artes, dolosæque actiones, & instituta in Malleo atque alibi sparsim enarrata, exactius discutienda.

Pluviam non potest excitare Lamia.

Quæ connata sunt, non debent ad potestatem Lamiarum referri.

CAPUT. XXXIV.

Quæ occulte quibusdam connata sunt, non debent ad potestatem Lamiarum delectu habitam referri.

SI quædam forte in Africa sunt voce & lingua effascinantium familiæ (ut tradunt Isigonus, Memphodorus & Solinus) quæ si impensius pulchras casu laudaverint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuque opimos, emoriantur repente: iis ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cujus causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimum, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie proverbium, ut, si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim objiciant, Di gratia non gli diate mal d'ochio: hoc est, precor, ne oculi malum ei concilies, vel ne visu lædas. Inde & apud nos inolevit consuetudo (quod Aristoteles probl. xx. 34. testatur) ut aliquid laudaturi præfemur, ne verba nostra nobis obsint, ut Deus id conservet.

§ 2. Si item ejusdem generis forte existunt in Triballis & Illyriis, ut Isigonus adjicit, Macedoniæ vicinis, interimantque, quos diutius intueantur, iratis potissimum oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut, si quoque inveniantur fortassis ejusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ vocantur Bythiæ, teste Apollonide: vel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alii ejusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne veste quidem degravatos: sive quoque haud dissimile iis genus Pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat. Horum causam privatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuisse, ne quid usquam mali existeret, quod in homine non esset.

Gellius IX. 4.

VII. 2.

§ 3. Atqui hæc rara, & quasi miraculo privatis quibusdam irrogata ingenitaque (quemadmodum & quibusdam contigit animalibus) nullum hic habent locum? Quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi virtute acquisita, quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis Africæ populis Nasamonibus conterminis, & Marsis Italiæ populis (quos à Circes filio Marso ortos ferunt) è

Gellius XVI. 11.

runt) è vulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum volo. Silius lib. 8.

——ac Marsica pubes,
Et cellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem, &c.

§ 4. Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Pilarchus narrant, non pusionibus modo, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretiorique constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloque halitu in tabem resolvere, morbosque perimentes accire, non solum his, qui continuo adsunt, verum & hospitibus, & qui ab earum commercio alienissimi sunt. Adjiciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in pejus commutasse leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituum copia scateat, & ex quo eorum fulgor, unde spectantis oculus contagione inficitur, usque adeo emicet, ut de oculi pupilla, notum est. Quin Augustus Cæsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attentius eos defixisset, hos velut ad solis fulgorem oculis connivere cogeret. Author quoque Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, vidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen est, incolas in pueritia canescere, & noctu acutius quam interdiu cernere, fulgore scilicet teneram visus aciem obtundente.

De fascino per oculos. Plutarchus Symp. 5. Gell. lib. 9. cap. 4.

IX. 4.

§ 5. Nec est, quod hic confugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id est, vaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis instar proxima quæque depascant, dispergantque. Nec ingenita naphtæ vis, vaporem & scintillas alliciendi: aut nativa proprietas occulta Charadrii aviculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primum conspectæ, croceos bilis vapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt. At, de quibus hic rei versatur cardo, ea delectu & voluntate habere creduntur. Interim putido suo quandoque halitu vetulas tenellam inficere ætatem inter contrectandum, non inficior. Quod tamen & quilibet alius haud difficulter fecerit, cui ex faucibus tanto fœtore exhalat putrilaginis virus, tenuesque subit & inficit spiritus.

Charadrii virtus. Heliodorus in histor. Æthiop. lib. 3. Plutarch. Sympos. 5. 12. cap. 7. Suidas in dictione χαραδριός. Ælian. lib. 17. cap 13. Galgulus.

Qui

Qui proprie dicendi venefici, & memorabilia veneficiorum exempla.

CAPUT. XXXV.

ATQUI jam ad Veneficos, vel, si liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμάκους, φαρμακοποιοὺς, φαρμακοὺς, item φαρμακίδας, & φαρμακευτρίας fœminas, perniciosissimæ artis (quam Magiam veneficam, si voles, appellare licitum est) conscias, dicunt. Hos pharmacis vel venenis, ex quacunque materie, sive ex metallorum, sive ex stirpium, sive ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corporibus mixtis, propinatis, illicitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculosos ciere morbos cum atrocissimis symptomatibus constat. Unde scilicet alii in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem inducuntur, quibusdam juncturarum compages dissolvuntur, cæteri varie cruciatibus excarnificantur. Nonnullos vero diuturna torqueri ægritudine: plerisque præcipitanter, quasi vitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam, præscindi videas. Quandoque tamen veneficorum nomine & alios maleficos comprehendi vulgo, non ignoro.

Enneadis IV. 4.

Veneficia horrenda.

§ 2. Horrenda sunt, quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellicus in hæc verba. Infamis inde annus sequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (sive Potito, ut alii scripserunt) Consulibus, quum multi ex primoribus patrum simili morbo & eventu mortui essent: ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, causamque ejus cladis prodituram se professa est, si fides sibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum esset sibi noxæ. Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactum est muliebri fraude eam cladem accidere: multas esse, quæ in virorum perniciem coquerent venena: ac, si secum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Missi, qui ancillam sequerentur. Hi quasdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publice accersitis, & in his Cornelia & Servilia patriciæ gentis. Quæ, quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere jussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuunt:

statuunt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiêre. Inde ad centum septuaginta ejusdem sceleris convictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de veneficio unquam fuerat inquisitum, prodigii est loco habita: velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset. *Val. Max. 11. 26.* *In nullam antea de veneficio inquisitum.*

§ 3. Venefica fuit Crescentii illius seditiosi Romani, eoque nomine ab Ottone tertio vili jumento facie inversa impositi, & per urbem circumvecti, tandemque ad portam suspensi uxor. Quam quum sapientia & virtute præstantissimus alioqui Imperator deperiisset, illa, quod Ottone reditum in Germaniam apparante, se conjugii spe videret excidisse, chirothecis veneno infectis, eum necavit, anno millesimo primo, 5. Calend. Februarii.

§ 4. Veneno item lento sublatus est Joannes Cimisces Orientis Imperator à Basilio quodam eunucho, cui se potentiam derogaturum fuerat interminatus. Veneno adhæc ab uxore Zoe procacissimæ & intemperantissimæ libidinis fœmina, quum Paphlagonem quendam Michaelem deperiret, extinctus Romanus Argyrus Imperator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

§ 5. Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassiæ regionis Italiæ contigit circiter annum Domini millesimum quingentesimum trigesimum sextum. Conjuraverunt viri ac fœminæ, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat: ut, quum pestis antea sævisset, & jam cœpisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus, inficerentur, qui vectes tractarent: Appararant & pulverem, quem vestibus clam inspergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi à conjunctis sanguine vel affinitate: data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cujusdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecassent, vixque alii, quam domini ipsi domuum, aut filii perirent: simulque animadvertissent Androgynam se in domos insinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa conjuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Fassi etiam, quod in celebri cujusdam Divi pompa subselliis perunctis, universos trucidare cives decrevissent: paratasque in hunc usum fuisse supra viginti ollas.

§ 6. Idé postea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiã Mediolani vectes inunxisse constat: sed quęstionibus

Ll subje-

subjecti, quum nihil confiterentur, nec quisquam obiisset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patavii monachum quendam cum aliis plerisque identidem conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: sumptum quoque ab his est supplicium.

§ 7. In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri viduæ: alter vero junior, spe consequendæ hæreditatis universæ, totam familiam è medio tollere statuit, conjecto in vini dolium arsenico. Ex cujus usu cum gravibus torquerentur symptomatibus, convocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Joannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus. Qui in veneni suspicionem mox venerunt, quod iisdem cruciatibus vicinos quoque exagitari, qui forte domum ingressi, vinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio vas infringitur, vinoque effuso invenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerunt, excepta matre vetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit veneficus, atque ita veneficii author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimo octavo, in Augusto.

§ 8. Socrui adhæc gener quidam veneficus cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit bononiæ. Quam vesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex vesica excreverit, felici successu curavit D. Helidæus Paduanus Foroliviensis; clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus: quemadmodum recensuit D. JOANNES ECHTIUS, medicus Coloniensis ornatissimus, illius olim discipulus qui tunc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoque curationi interfuit.

Helidæus Paduanus Foroliviensis medicus.

§ 9. Huic quoque narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus, Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cujus uxor tandem sumptuum pertæsa, veneno illum tollere decreverat. Quare bufonis in olla usti pulverem ægroto propinat, unde ille copiosum reddit lotium. Hinc denuo eundem pulverem exhibet, ut citius illi ærumnosam sumptuosamque vitam cum præcipite commutaret morte. Qui multo uberiore exonerata per vesicam saburra aquea, convaluit præter conjugis expectationem. Nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorum aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipse Gisbertus alias sensit ca-

Bufo scissus renibus impositus.

sit calamitatem ab iis, à quibus minime decuit.

§ 10. Extat Ausonii super hac re quamlepidum epigramma:

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum:
Miscuit argenti letalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere recessus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quam pia cura deûm, prodest crudelior uxor,
Et cum fata volunt, bina venena juvant.

§ 11. Quam sane hic locum quoque suum meretur illud Nasonis 1. Metamorph.

—— Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti;
Lucida terribiles miscent aconita novercæ;
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

§ 12. Venefica item erat Joanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, in Novembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Well, optime de ea meritæ, bis clandestine arsenicum propinavit. Ego ad morbi, ex prioris veneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata, jus caponis simplex ab ægrota sorberi volui. Cui denuo, ut è medio (vellem nollem) tolleretur domina, arsenicum largius seorsum infuderat Joanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis juri immixto, gustu & visu maxime, ob ejus copiam, ab ægrota & me deprehensum est venenum. Necdum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed venenatum aliquid pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimendis pulverem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cum altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit venenum dominæ denuo exhibitum: sed prius à me & puero, veneficii adornati tum adhuc ignaris, gustatum in jusculo. Concitato autem utrinque mox vomitu, & *Venenum propinatum Annæ à Virmont, dominæ in Well.*

 iis, quæ

iis, quæ veneni vim infringerent oblatis, additoque antidoto, nullæ veneni manserunt reliquiæ. Veneficium confessa puella, morti adjudicabatur: aliorum tamen intercessione ob ætatem juvenilem, qua vix decimum quintum attigerat annum, vitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. Unde, post menses paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Ut quilibet hoc doctus exemplo, provide magis suis consuleret rebus, flagitium hoc quam brevissime commemorare libuit.

§ 13. Vidi & vetulam, quæ ob zelotypiam arsenicum marito insonti cum olusculo propinarat, unde hic cum acerbissimis interiit cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur supplicio.

§ 14. Nuper improbam uxorem marito aliquot vicibus argentum vivum dedisse devorandum, eumque id sine ullo nocumento per alvum egessisse, narrat Georgius Agricola: mulierem vero in maleficio manifesto deprehensam, pœnas legibus dedisse.

Lib. 8 de Natura fossil.

§ 15. Exactis item his annis, quum mulier venefica Tremoniæ aliàs exhibuisset marito argentum vivum, ut eum perderet, nec ex voto negotium successisset: tandem die quodam festo, cum campanis daretur solenniter signum absoluti Missæ sacrificii, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente majorem solito argenti vivi quantitatem, quæsivit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecandos rattos & mures eo uti. Cum primum domum venit, omne illud argentum infudit olusculo conciso coctoque, quod marito apponebat: is animadvertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Consules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam ante curiam moras trahebant, forte, ut fit, de republica conferentes: veneficii accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis novi.

Memoranda historia de Venefico famulo carnificis, ejusdemq; malefica conjuge, quæ trium virorum capita palam ferire voluit.

CAP. XXXVI.

Fœmina trium virorum voluit detruncare capita.

Hoc catalogo dignabor mulierem famosam, Mechteldim nomine, malitia non inferiorem quacunque venefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri anni sexagesimi secundi supra millesimum quingentesimum, recenter instituti ad hunc modum in oppi-

in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito, Gravia nuncupato, loco mihi natalitio. Ut ex quinq; captivis tres eodem die supplicio ob sua flagitia efficerentur, acceitur ex proxima civitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutata autem sententia, simulatque capita esse ferienda intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, ante annum contracta ex veneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari. quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officiis invidia. Ne vero diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad conjugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia vocaret, in sententiæ latæ exequutionem, cum eo enim se contraxisse de ōpera mutua, & communi lucro, asseverabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut evestigio accerseretur Arnhemia publicus ejusdem officii minister. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectum suis supplere viribus. Quare gladium ejusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorumque fabro dextrorsum exacuendum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora vespertina sibi capillitium clam secari jubet, & summo mane vestes viri induta, præter thoracem studio relictum, ut in laxiore indusio minus observarentur mammæ: deinde imposito capiti pileo plumis ornato, latoque illo gladio accincta, incunctanter Graviam properat. Quam satrapa videns imberbem, Arnhemiensemque ratus esse lictorem, rogabat, num in ea juvenili ætate trium simul truncare capita auderet? Hoc sibi committi debere, nec jam primum in illud se prodituram theatrum, quum eandem sæpius experta esset aleam, respondit, arreptis simul restibus quibus captivos vinciret. Ita iis tandem productis, ut mox gladio feriendas submitterent cervices, seorsum à conjuge & fratre Steinhusius præfectus admonetur, lictorem videri fœminam. Hic cum universo comitatu ad stuporem usque consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto juramento ad veritatis confessionem adegerat, reos custodiæ reddi jubet: &, nisi clam hoc fœminei sexus monstrum opera satrapæ se subduxisset, ne vel ab hominum turba in aquas proximas

Venenum carnifici à famulo propinatum.

detruderetur, vel alioqui ab aliis oppidi malitiosis fœminis trucidaretur colis, verendum erat. Reversa autem Neomagium, risu apud multos celebratur, velut tanto facinore nobilitata: maritoque mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemiensis, defuncti apud Neomagos succeессor. Sic utplurimum, ob functionum communem usum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; solent, ne in alienas familias transferātur nobilia ejusmodi officia, nec degeneret soboles.

De philtris, Hippomanes, & reliquis amatoriis quisquiliis.

Cap. XXXVII.

Huc quoque pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, sensus vitians, iisque varias species & amores concitans furiosos. Ejus meminit Juvenalis:

Philtrum.

Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Satyr. 6.

Eodē referantur & Lælii versus in Apologia 1. ab Apulejo adducti:

Philtra omnia undique eruunt, Radiculæ, herbæ, surculi,
Antiphates illud quæritur, Aureæ ilices, bichorditæ,
Throchisculi, ungues, teniæ, Hinnientium dulcedines.

§ 2. In hoc item veneficii genere locum habet Hippomanes, caruncula haud parum famosa, caricæ magnitudine, specie orbiculata, latiuscula, colore nigro, quæ in fronte nascentis pulli equini apparet, quam edito statim partu mater lambendo abstergendoque devorat: &, si præripiatur, animum à fœtu penitus aversum habet, nec eum ad ubera admittit. Ob hoc maximam esse vim ejus ad amorem concitandum ferunt, quando in pulverem versa, cum amantis sanguine propinatur in poculis. Hinc equis innasci amoris veneficium, ait Plinius. Ejus mentionem fecere Aristoteles, Solinus, Columella, & cæteri. Item Virgilius:

Hippomanes.

Aristotel. de Natur. an. VI. 18. 22. & VIII. 42. Columella VI. 27. Aeneid. IV.

——Crines effusa sacerdos,
Ter centum tonat ore deos, Herebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Averni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri præreptus amor.

§ 3. Dicunt & eodem nomine virus illud lentum, quod ex equarum,

rum, libidinis œstro stimulatarum, pudendis defluit. Id à Virgilio ita describitur:

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt 3. Georg.
Pastores, lentum distillat ab inguine virus:
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre novercæ,
Miscentes herbas, & non innoxia verba.

Et apud Tibullum:

Et quod, ubi indomitis gregibus venus afflat amores, Eleg. II. 4.
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Et Ovidius Eleg. 1. 8. adversus aliam lenam:

Seu bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia; quid valeat virus amantis equæ.

Novit Juvenalis quoque:

Hippomanes, carmenque loquor, coctumque venenum
Privigno datum.

§ 4. Nomen veneno inditum ἱππομανὲς, quod eo teneri equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pausania & Æliano authoribus, tantam in eo novit vim Olympiç Phormis Arcas, quod illo æri mixto & effuso, equam posuerit, abscissa cauda: huic Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad hujus conspectum furiis excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaque agitabat insania, ut disruptis frenis in ipsam violentius, quam in vivam, insilirent equam. Neque quod ungulæ inhærentes æreæ statuæ lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio; imo ardentius multo in his ante ore adhinniebant: neque prius ab æneo potuere depelli simulachro, quam flagris & equisonum violentia abstraherentur. Est & Hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id est, planta sive herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

§ 5. Inter amatoria adhæc venena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, ejusque virga, remora pisciculus, felis cerebrum, & lacertæ, stellio cui stincus nomen. Item os de rana viridi, in formicarum acervo exesa. Sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri vero dissidium excitari tradunt. Vel, ut alii referunt, à formicis obesa ranæ ossa conjice in aquam, quorum aliqua aquæ innatant, Amatoria venena. Plinius. VIII. 22.

natant, quædam subsident: hæc ligata in albo sindone, & suspensa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis. Accipiuntur ii unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. Post ex effossis, qui hiante rostro mortui inveniuntur, amori: qui occluso, concitando serviunt odio. Utero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen, ut illicita merito mentem potius turbant, mutantque, quam ad amandum cogant. Sic menstrui mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeo bibentes effascinare inficereque, ut lunaticos & amentes efficiat, creditur. Habentur & alia philtra, à mortuorum vestibus, candelis, acubus, & iis universim, quæ funerum gratia parantur, sumpta.

§ 6. Quæ eo libentius, quod nugarum plus, quam veritatis habeant, nomino. Quemadmodum nativa illa venena, nimisque efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita

Quod amatoria Pocula, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quam amorem concilient.

CAPUT. XXXVIII.

PORRO philtra, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore vere conciliando parum aut nihil valere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium virorum est sententia. Ovidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tanget amor, quam fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Item in II. de Arte amandi:

Fallitur, Æmonias si quis decurrit ad artes,

Datque,

Datque, quod à teneri fronte revellit equi.
Non facient, ut vivat amor Medeides herbæ,
Mistaque cum magicis mersa venena sonis.

Id postea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phasias Æsonidem, Circe tenuisset Ulyssem,
Si modo servari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

§ 2. Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poëtam amatorio poculo in tantum furorem versum, ut se tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius hujusmodi obtulisse poculum, & eam Lucillam vocatam, ex Hieronymi testimonio in Rufinum, cujus hæc sunt verba: Livia virum suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suum quem nimis amavit. Illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinavit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutrice: *Lucretius amatorio poculo interemptus.* *Livia & Lucilla veneficæ.*

Hic, qui philtra bibit, nimioque insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

§ 3. Quid Stephano equiti Neapolitano acciderit, est profecto admirabile. Hic, quum poculo amatorio insanisset, teneretque oppida & nonnulla regia officia ab Alphonso Arragonum Rege tradita, fuerunt, qui ab Alphonso illa bona postularent, absurdum esse dicentes, à demente hujusmodi bona possideri. Quibus Rex respondit: Sibi inhumanissimum videri, iis se etiam substantiam auferre, quibus sors mentem & cerebrum abstulisset. Innuere autem videtur, calamitatem non esse calamitati adjungendam. *Panormit li 4. de Gest. Alphonsi.*

§ 4. Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum Imperatorem amatorio quoque poculo à Callisthene propinato, primum mente læsum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plinius xxv. 3. circa finem. Narrat quoque Josephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæsonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. Quod commemorans Satyricus poëta, id poculum ex Hippomanes apparatum fuisse ait. *Callisthenes venefi. us. L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus. Antiq. Jud. xi. C. Caligula potionatus ab uxore.*

——Si non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.—— *Cæsonia venefica.*

§ 5. Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles de Natur. animal. VIII. 24. figmenta esse muliercularum & professorum carminis incantatorii. Scribit adhæc 2. Magn. moral. Mulierem quandam viro cuipiam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subito decidit mortuus. Mortem etiam sæpe accelerare ejusmodi philtra, tradit Hippol. Marsilius in d. l. ejusdem. §. adjectio. D. de sica. ubi est & tex. loquens de amatorio veneno, sicuti & de amatorio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis. Extinctus & philtro Fridericus Austriacus Imperator anno tricesimo supra millesimum trecentesimum, decimatertia Januarii.

§ 6. Et quanquam Constantinus Imperatorum Christianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse videatur, in l. ab eo edita, C. de malefi. l. eorum. in illis verbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexisse deteguntur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem, in verb. propter quædam. & Albericus in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. adversus hæreses, tomo 2. in 30. sect. tradit, vanissimas esse ejusmodi amatorias incantationes, quibus scilicet fœminarum castitas impetitur, ubi nomen Christi & signaculum crucis contra opponitur: quod non contemnenda historia confirmat.

Amatoria incantationes vanissima.

§ 7. Quin & illa Siciliæ constitutio, cujus initium est, Pocula amatoria, frivolum reputat & fabulosum posse hujusmodi pocula amorem extorquere. Historiam de virgine Deo dicata, atque magica arte à juvene ad amorem sollicitata, à D. Hieronymo conscriptam in vita D. Hilarionis, lege libro 5. capite 13. Ubi paucis meam videbis adjectam sententiam. Hinc manifestum est, quas Irenæus scribit mulieres ex Marci hæresi reversas ad Ecclesiam, fuisse confessas, se à Marco ita circumventas, ut in eum vehementer exarserint, non potu amatorio attractas fuisse: sed ejus doctrina, præstigiis & illusionibus potius, aut forte ipsius forma, ut fieri solet illectas.

In Mal. malefic. part. 1. quæst. 7.

§ 8. Novimus, inquit Henricus Institoris & Jacobus Sprenger Theologiæ Doctores, vetulam tres ordine Abbates, ut publica omnium fratrum in eo monasterio etiam in hodiernũ diem est opinio, non solum philtris incantasse: sed & interemisse, & quartum jam simili modo dementasse. Nec eam pudet fateri palam, se fecisse & facere,

Tres ordine Abbates amatorio poculo interempti.

facere, eosque à suo amore desistere nequivisse, quod tantum de ipsius stercoribus comedissent: simulque quantitatem extenso brachio commonstrat. Fatemur autem, quia nobis non erat in eam inquirendi ulciscendique facta potestas, illam adhuc superstitem esse. Hæc illi.

§ 9. Stercora vero fuisse spurcitiem veneream, quam, velut cœno immersi, toties erant experti in exercitata lasciv ienteque vetula meretricula monachi, ut ab ejus illecebris inescati, quasi fascino vel certius maleficio detenti, desistere & ad mentem redire nequiverint, mea profecto est sententia: hoc amatorium poculum, hæc brachii instar vorata vetuli scorti stercora. Judiciumque esto penes ejusdem conditionis viros, qui etiamnum quotidie simili maleficio illecti, in eadem palæstra strenuos exantlare labores satagunt

§ 10. Virgilius quoque circa finem Pharmaceutriæ, testatur magica carmina nihil huc facere, cum scribit:

——His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Ubi Servius id etiam annotavit. Propertius item libro 2. Eleg. 1. hujus est sententiæ, cum inquit:

Seu mihi sint tangenda novercæ pocula Phædræ,
Pocula privigno non nocitura suo.

Nam loquitur de poculis amatoriis, quibus Phædra Hippolytum privignum in amorem illicere tentavit: at nihil ea profuêre. Recte itaque admonet Ovidius secundo de Arte amandi, hoc artis magicæ genus cavendum esse:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis esto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit Æmoniæ si quis mala pabula terræ,
Et magicas artes posse juvare putat.

§ 11. Non inconvenientem huic loco historiam subjungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum Rex puellam quandam plebejam: facileque utriusque fortuna longe dissimilis, eam Regi obsequentem fecerat. Quod cum rescisset Olympias ejus uxor, id ægre admodum tulit, præsertim quod ferebatur ea puella amatoriis philtris sibi Philippum conciliasse. Ideoque irata, jussit clam domo extractam ad se puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clausam, aut in longinquas regiones trans mare re- *In præcep. connubial. cap. 24.*

legatam, male haberet. Productam vero ante se eum speciosam, venustam, ingeniosam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem vidisset, χαιρέτωσαν, εἶπεν ἡ Ὀλυμπιάς, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ τὰ φάρμακα ἔχεις. Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipsa veneficiorum vim habes, nec jam puellæ amplius, aut marito suo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔνεστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή. Inest verum philtrum, benigni mores, quo vincere virum solet mulier.

Philtra vera.

§ 12. Et profecto hæc sunt vera amoris veneficia. Nam si quæ conjuges philtris aliis & amatoriis poculis utuntur, eas abominamur ac fastidimus. Quemadmodum & Plutarchus asserit in eo libello, quem de Tuenda valetudine scripsit: ut non dissimili ratione consequens sit, uxores contra viros, qui hasce res usurpant, detestari. Et, ut idem Plutarchus scribit in Admonitionibus connubialibus, sicut piscatio, quæ fit medicamentis, cito quidem & facile piscem capit, sed eum labefactat, & mensæ minime idoneum reddit: sic, qui amatoriis artibus carminibusque conjuges voluptatis causa subigere conantur, cum attonitis dementibusque & labefactatis vitam agunt. Neque enim Circem, ut subdit, ab ea potionati quicquam juverunt, nec ipsa ulla in re illis abutebatur, cum suum asinorumque formam accepissent: Vlyssem vero mente præditum, & prudenter cum ipsa versantem, incredibili amore prosequuta est. Hæc ille.

§ 13. Explosis itaque philtris & magicis vanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias vero fœminas castimonia & quibuscunque aliis honestis piisque studiis comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctissimi clarissimique jurisconsulti Andreæ Tiraquelli manebit inviolata: Carminibus, poculis, aliisque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, vir & uxor penitus abstinento. Sed mutuo inter se affectu, aliisque honestis rationibus amorem provocanto, conservanto, augento. Quod multa sit philtri & magici furoris communio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuisse prolixiorem, agnosco libenter.

De Legibus connubial.

Ani-

Animantia quomodo lædant venefici.

CAP. XXXIX.

Veneficia perimunt animantia.

ANIMANTIA adhæc, pharmacis pabulo injectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, vel halitu attrahantur, lædunt perimuntque venefici. Idem vel affrictu vel applicatione præstari posse, ut minime nego: ita meminisse oportet, quosdam studio lupi stercus clam in præsepibus condere, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hostem verita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissime credant ignari, apud veneficii hujus artifices consilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum vel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliviscuntur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus usuvenire experimur.

§ 2. In ducatu Wirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex veneficii non ignarus, anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto in pecoribus suæ artis specimen edidit. Enimvero quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atque alia, quæ hinc usui esse possent, hic boves, oves & porcos in pascua ex more deductos, veneno clam perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, sevi item & pinguedinis infinitis fere talentis Augustæ Vindelicorum & Argentinæ venum expositis distractisque, dives brevi evaserit. Proinde & suspicione oborta, veneficii accusatur, quæstionibusque ipsi familiaribus subditus, rem universam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis distractus in principio Augusti.

§ 3. Huc ii quoque pertinent, qui pugiunculis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius seorsum cute: ut, ubi ea relapsa vulnus impressum tegitur, lateret dolus, atque ea ratione mortuum periisse maleficio, judicaretur. Varium itaque est Veneficii genus, quo pecus interit: estque diversitati industriè attendendum, ne rei loco pendat supplicium insons.

§ 4. Fusius naturalia prosequi venena, non est nostri instituti: cum huc solum spectet orationis filum, ut detegantur actiones & morbi præter naturæ legem percellentes.

DE IIS, QUI LAMIARUM MALEFICIO AFFECTI PUTANTUR, LIBER QUARTUS.

Quotquot vulgo Lamiarum maleficio cruciari existimantur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, omnes à diabolo vel exerceri, vel obsessos esse.

CAP. I.

Maleficio affecti qui.

MALEFICIO affecti dicuntur, qui variis & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, sive homines sunt, sive jumenta: quum ille ea alias vel subit, vel etiam non intro subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hisce venas ductusque naturales obstruit, vel instrumentorum structuram luxat, vel spiritus cerebri turbat, multifariisque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis se exerat potentius, quam in sanis: sive venenata materia, sive halitu intus aut foris conspurcat, defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi.

§ 2. Nec interim hominum substantia & facultates ab hujus subtilis artificiosique hostis maleficio immunes liberæque permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli studio, primum quinquaginta boum juga & quingentæ asinæ abripiuntur, puerique cæduntur: secundo, ovium septem millia cum pueris igne cœlitus demisso consumuntur: tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quarto, domus, ob procellas impetuosissimas à Satana excitatas, ab imis sedibus convulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Ubi nec harum calamitatum acervo Jobum à Dei cultu transversum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constantius glorificaret: demum, consentiente

Job. 1. Job maleficio affectus.

Job. 2.

tiente Deo, cum ulcere pessimo à planta pedis usque ad verticem percutit, deformatque tam fœde direque Satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeo atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum visitantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quam ipsum maleficio affectum fuisse, & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic intercessit dæmonis coopetaria malefica, quæ perversa Lamiæ malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuscunque malis rebus perficiendis satis per se potens est, & voluntate promptissimus diabolus, si divinæ majestatis tantummodo accedat permissio: cujus nutui morem gerere, velit, nolit, cogitur.

§ 3. Nabuchodonezarem Regem Babyloniorum furore percitum, & in deserta ab hominum consuetudine pulsum, fœno vescentem more bovis, figura vitiata, capillis ejus in aquilarum similitudinem crescentibus, & unguibus ejus quasi avium, mente adhæc turbata, acerbissime exagitat totum septennium diabolus. *Maleficio læsus Nabuchodonezar. Dan. 4.*

§ 4. Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modum sævus, adeo ut per illam viam transire posset nemo: neque enim catenis eum ligare poterat quisquam, propterea, quod cum sæpe compedibus constringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo discerptis, comminutisque, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum est Jesu, fili Dei? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret, ut in abyssum abirent; sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permitteret. Christo hic annuente, egressi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in suam ruunt perniciem. *Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.*

§ 5 Nonne & ille, quem spiritus immundus discerpens, projiciensque in medium, qui & Christi jussu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum? *Marc. 1. Luca 4.*

§ 6. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumans, ac dentibus stridens atque arescens: quem frequenter etiam in ignem conjecit spiritus, & in aquas, ut eum perderet: neque à Christi discipulis, ob *Matth. 17. Marc. 9. Luca 9. Maleficio læsus lunaticus.*

corum.

eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum vero tandem ad Christum accedentem, continuo discerpebat, ut in terram prolapsus volveretur spumans: usque adeo à spiritu exeunte Christi jussu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Jesu erigeretur.

Luca 13. § 7. Nonne paria cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritum habuit, à Satana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non posset, vinculo isto à Christo sabbati die soluta? Habeat & is hic locum, cui lingua erat ligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. 9. item, qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. 12.

§ 8. Quis nisi animi plane præfracti, inficias ire audebit, si hi, quos recensui, nunc temporis spectarentur, uno sane ore acclamaturos plerosque omnes, hos perversæ alicujus vetulæ artificio ita præter naturam varie exagitatos esse, misere dementatos, contractos, lancinatos, distractosque? Atqui cujus arte, dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cujus cooperatione, aut imperio? Nullius, sed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dei permissione ex arcano ipsius consilio, ut illi vel probarentur, vel castigarentur, emendarenturve. Nec usquam in vasto veteris & novi Testamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamiæ operam usurparit, aut etiam requisierit Satan, comperies: nihil illic tamen prætermissum esse, quod hujus potentiam, actiones fraudesque ostendere queat, fatendum est.

§ 9. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde suo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem perstringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per se maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitiosæ consensu. Sed & sagæ perditionem quærit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tantum illi opus est, teste Gregorio, cui voluntas semper mala. Interim tamen à se designari ejusmodi flagitia, aliosque severe torqueri, & in rebus externis fœlicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturque delusæ quædam aniculæ.

Secunda Partis quæst. 2. cap. 7.

§ 10. Eas jam dixi, diversis de causis, à dæmone ita obsidione vallatas, earum mentem tam graviter fascino læsam, cerebrum cogitatuum

gitatuum imaginationumque organum tam raris fraudulentisque phantasmatibus & formis ob incredulitatem implicitum, confirmatumque (quemadmodum in gravibus somnis, atque etiam melancholicis usuvenire quotidie, ostendi) ut aliud nesciant, torturisque subjectæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarum saltem sunt phantasia, revera autem Satanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à se læsorum recensent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt. Quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effascinatæque appellari merentur. *Lamiæ maleficio affectæ.*

§ II. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam, quibuscunque etiam convulsionum generibus, morbis prodigiosis, vomitu & dejectione, præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari sonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, observamus: cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, vexarique (nisi quandoq; venenum vel propinatum vel applicatum accessisse intelligatur) ingenue fateor, atque adeo sanctissime astruo.

De rebus monstrosis ore rejectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis.

CAPUT II.

HUC spectat rerum monstrosarum per os rejectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimum, item clavi ferrei justæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, vel panno insertæ, fili involucra. Hæc à me visa sunt. Nonnunquam & ossa evomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longe absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri possit, in homine vivo tensi, distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convicero, ea dæmonis subtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis vel celeritate ejus victis, vel fascino delusis, vel interjecto corpore aëreo aut aliter moris eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut spiritu caligantibus. Sic nos fallaci suo *Materies ore rejectas, non omnes fuisse in corpore.*

machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quum Neomagi quidam arroganter in Paschæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum, residere nequivit, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur.

§ 3. Si porro instes urgeasque, ea, non ex ore solum, sed penitius è corpore rejecta esse: dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint; cum nullus sit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum respiramus, dilatatur: cum devoramus, comprimitur utplurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranosis nervosisque coarctatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrementitiumve efflatu inspiratuque transmittit: aut humidum quiddam, puta sanguinem, pituitam, saniem, aut pus tussi expectoratum: nihilque gravius hanc, nisi cum vitæ naufragio, etiamsi exigua admodum materies dura hac casu aberret, tolerare, manifestum est.

Arteria aspera. Larinx.

§ 4. Enimvero quam graves laterum dolores, cum sicca quadam tussicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tussi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valde tussiret, liberari, quousque calculum expuisset levem, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter iis, qui tabe laborarent, moriturum censebat. Idipsum cuidam civi Duisburgensi accidisse memini. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali Pisano, ex fraistris pulmonibus cujusdam adolescentis phthisi demortui: qui jam diu tussi vexatus, prope annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandem interiit. Lapillus est inæqualis, asper, non admodum gravis, pallescens, atque ovalis. Hac itaque ratione strictius hoc vas, durum cartilaginosumque ab illa multa, ampla, solida, varieque conformata substantia liberum esse oportere constat.

Lapillus tussi rejectus. De Abd. cap. 24. IV. 16.

Oesophagus.

§ 5. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; destinatam viam, atq; alterum oris interiorẽ meatũ, è ventriculo illa rerum miracula vomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessario sequetur. Eum autem strictiorem deinde & omnino nervosum existere, cumprimis

vero

vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi orificium, ideoque exactissimo tactus sensu præditum esse, ac levi flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri vel acido graviter pungi, sævissimaque cieri mala, norunt medici. Plerosque enim ex flatibus in ventriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui vitiosis humoribus, aut ex cibis in vapores ab imbecilli calore resolutis, gravissimis videas torqueri doloribus: alios ex coacervatis crudis succis, vel etiam vitiosis aut acribus in ventriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquium concidere. *Orificium ventriculi nervosum, & valde sensile.* *Ventriculi dolores.*

§ 6. Quosdam etiam ex alimentorum pravitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus. In quo vomitibus & dejectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhaustis spiritibus, vires affatim prosternantur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeque succedant, interdum & mors acerbissima. *Cholera morbus.*

§ 7. His exactiore lance pensiculatis, collataque gravissimorum morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cum ingentis, durissimæ atque adeo acutissimæ materiei; velut ferreæ, æreæ, ligneæ, osseæ præstigiosa vomitione, tum etiam expulsione rei ligneæ laneæq; ventriculo & ejus sensili apprime orificio ita noxiæ, ut suffocationem plerunque quis vereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus vel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa vitæ lucta vel dispendio ignoranter subinde degluriri cernimus:) uno profecto consensu, adeoque ore uno, ob rationis veritatisq; robur, hic asserendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à præstigiatore subtili celerique dæmonio in os solum & fauces imas, nec ulterius impelli, penitiusq; impingi, quasi strangulationem minitantem: acie oculorum nostrorum interim elusa, vel spiritu optico turbato, vel ejus radiis obscuratis, ne prodantur præstigiæ. Sic simpliciores exiguæque fidei homines expeditius in suam illicit nassam veterator. Aliqui vero affecti ita, ab aliis insontibus, & se magis forte piis, ipsique Christo fidelioribus, ejusmodi sibi irrogatam injuriam, malumque inflictum, mendaci Satanæ suggestione, immo ipsius factitia voce ebuccinant: id quod meis coram accepi auribus.

§ 8. Adde, quod sæpenumero nihil doloris in stomacho, ante

 acutæ,

acutæ, pungentis, radentisque hujus substantiæ rudioris expuitionem violentam senserint. Quum fieri nequeat, quin in ea hujusmodi rerum copia, una transversè acta, facile alicubi inhæreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus. Quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Benivenius. Unde primum nihil sensit incommodi. Inde cœpit eam circa ventriculum urgere dolor satis acutus. Quo dum indies magis magisque affligeretur, plures consuluit medicos, nihil de acu vorata, quæ memoriæ penitus exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. Alii enim ab acriore humore, alii à vento inter stomachi tunicas recluso, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis jam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miserrimam illa trahebat vitam: donec acus perforato ventriculo se prodidit, prodiitque. Se acum & vidisse, & mulierem curasse, addit Benivenius.

De abditis morb. causis cap. 20. Ex acu deglutita noxa.

§ 9. Quid ego in hujusmodi casu haud ita pridem viderim, observaverim, fecerimque, paucis subjungam in illorum gratiam, qui me operæpretium præstitisse judicabunt. Mulier quædam honesta, nomine Helwicha, infantem curatura Dusseldorpii in Martio anni sexagesimiquarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem, forte quum pueri casum vereretur, deglutiit: hærebantque eæ aliquot horis palmam latam sub larynge cum dolore pungente & multis angustiis. Ad quam tandem accersitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur mandans, quam incurvo forcipe subtili, quem sine mora adferri jubebam, num retrahi possent tentrassem. Vix dum me digresso, sorbitiuncula propinatur, qua in gulæ partes inferiores paululum supra ventriculi orificium illæ deprimuntur. Ubi novo cruciatu exorto, doloreque pungitivo, revocatus, jussi cerevisiam cum butyro & pane secalino, nostratibus consueto, crassiusque inciso, exhiberi satis copiose, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad ventriculi sinum impelli potuisse arbitratus sum: nec enim ita infixas vomitu has partes contrahente, altiusque eo nisu impingente, reddi tuto per fauces potuisse sciebam. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad ventriculum depressæ sunt. Inde eam secundo die alvi jusculis pinguibus, cerevisiaque butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, ventre libero, pulvinaribus suppositis fœmori & brachio, ut minus impedite ex ven-

ventriculo per pilorum ad intestina descenderent acus. Ante vesperam quum surgeret, eam corpus velut in æquilibrio conservare, nec hinc inde inflectere, ne inæquali motu alicubi in intestinorum anfractu figerentur aciculæ, sed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderate inambularet volui, quo cum excrementis convenientius in intestina magna siderent acus. Deinde fæces, quas primum exoneraret, studiose in vase conservari jussa, eas postero mane reddidit, iisdemque in aqua dissolutis, apparuerunt aciculæ: altera vero longa nonnihil erat incurvata. Ac licet ab his jam secura esset, tamen graviter adhuc paucos dies ægrotare videbatur, vel ex concepto metu, vel alia de causa: brevi tamen restituta. Jam ad institutum.

§ 10. Ad cujus assertionem quoque facit, quod, tametsi mox vel paulo longius à cibo subsequatur vomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inspectione observatum est. Adhæc evestigio ab ejusmodi dura, acuta, multiformique re expulsa, qua omnino ventriculum & œsophagum lancinari, radique, si profundius, quam ex oris cavo rejiceretur, oportuit, innoxie quasi in iis locis illæsi comedunt. Hoc à me non semel circiter annum quadragesimum octavum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, visum est: quo hominum hisce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum ventriculum (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est, si ex imis corporis partibus, quod omnium prope erat judicium, expellebantur) quum ante & post vomitionem summa diligentia vigilantique studio in multorum conspectu contrectarem, valideque sursum ac deorsum pugno, palma & digitis vario torquerem modo, ut, si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ in illo contineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: vel nausea, ob non levem certe ejusmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: nihil prorsus tamen animadversum est unquam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam sensit ventriculus. Quod omnino fieri nequivisset, si altius, quam ex sinuoso oris hiatu prosiliisset, objecta oculis nostris ex ore materia.

Historia memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamiis cruciari dicebatur, ubi de crucis signo nonnihil agitur.

CAPUT. III.

Historia admirabilis de puella dæmoniaca.

PUELLA vero, sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita contrectataque, post alicujus moræ intercapedinem facie observabatur à patre, & altero, qui his ejus moribus assueverant, vomiturire. Cujus os cum mox vigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam video: in quam digitis incunctanter injectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quo eas in ventriculo antea non latitasse ostenderem (id quod paulo ante ibidem latius persuadere conatus fueram) emulgere volui. Frequenter enim sic propulsam antea fuisse varie congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque veritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque convolutæ adhærebant, item clavorum ferreorum vetustorum fragmentis. At quod meis objectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentum, vix sputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, post solitum quoque prandium: quo tempore illud crudo cibo vel chylo oblitum esse oportuit, si reddidisset ventriculus. Ut autem aliquam opinionem, qua ex stomacho id projectum esse induceremur, relinqueret Satanas, Quam amarum hoc est, inquit mox post ablationem puella, voce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone haud dubie elisa, teste Augustino: qui ejus lingua diabolum uti affirmat, cujus corpus intraverit.

Lib. Quæstionum. quæst. 31.

§ 2. Atrox vero paulo ante spectaculum, mereque tragicum, aliquandiu durans in hac puella ediderat torror ille, quo puellæ os, ut prorsus obmutiret, arctissime constringi, manus atrociter convelli, oculos torve intorqueri, corpus denique totum horrendo certe cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis consignationem, manus aut os aperiri posse, asserebat pater cum suo comite: à me autem, qualicunque in Deum fiducia contra dolosam diaboli hypocrisin, absque illius signi impressione tandem diducebantur, restituebanturque.

§ 3. Non

§ 3. Non quod cruci quicquam derogatum velim: sermo enim crucis potentia Dei est iis, qui salutem consequuntur. Hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirum ipsius vestigiis insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucem nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Judæi signum quærunt: sed Paulus prædicat Christum cruci affixum. Per hunc nos corroborantem omnia possumus. In hujus nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signum timet diabolus, sed ipsam crucem, vel cruciatum aut punitionem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus? Et si quid picturis aut statuariis credendum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi videmus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmon.

1. Cor. 1. Sermo crucis, potentia Dei. 1. Pet. 2. Matth. 16. Marc. 8. Luca 9. 1. Corinth. 1. Philip. 4. Non crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmon. Matth. 8.

§ 4. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestium fortitudinem dicere, quod eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maxime fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoque in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptiis sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cujus vis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Salvatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebro signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inveniat. Et ad Eustochium, de Custodia virginitatis: Ad omnem, inquit, actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conversatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei observatrix.

De Corona milit.

§ 5. Crucis etiam signo dolos dæmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum Episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Jovis templo comburendo expulsionem, qui aquæ virtutem non tulit, commemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum jure suggillet nemo: sed ejus abusus

De Humanitat. verbi. De hac re quadam in vita D. Justina. Lib. 9. cap. 14.

abusus omnino accusandus est, maxime si, qui crucifixo & vivæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad inceptam historiam redeamus.

§ 6. Ubi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis vocis sono, sibi nihil rei velle mecum esse, & me astutum esse, atque, En quam callidos habet oculos, respondit. Percunctante præterea me, num hujus calamitatis authorem cognosceret? eadem lasciviente pueriliter voce respondens, honestam (meo quidem judicio) matronam eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem insimulat. Quæ tamen postea manumissa, domum avehebatur libere, una cum matre & duabus aliis mulierculis, propter maleficii crimen illis falso intentatum, jam integrum mensem captis.

§ 7. Illud quoq; hic silentio minime prætereundem censui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus vel clavos ore nunquam rejecisse, quam quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quod à causa naturali ex abstrusa Dei voluntate dolor ortus, minus agnosceretur, sed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur consilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidū, ad sacrificum vel templi custodem (ni fallor memoria) itum esset, qui aquam (consecratam opinabantur) numismatis Snapphani precio divēdebat, qua propinata prodigiosus hic ciebatur vomitus.

Vnde diabolo illudendi nervus accrescit.

§ 8. Ad hæc siquidem ludibria maxime Deus connivere solet frequenter, ubi ab ipso & naturalibus mediis, in hominum usum divinitus ordinatis, contra manifestum Dei mandatum, fide Christiana postposita ad Satanam curritur, vel ejus angelos: quales hi censentur, qui hujusmodi aquam vel ex baptisterio sublatam, vel aliter impie lustratam, aut cereæ paschalis thus, aut ejusdem religionis nomine sacratas res alias, ausu vetito nefarioque, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli instinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Deut 18. Levit. 19. 20.

Ob historiæ superioris connexum, obiter hujus puellæ, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis conjungitur.

CAP. IV.

PORRO fœminis, quarum paulo ante memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut ho-

ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficii suspicionem formula benedicerent præscripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eaque imperata facerent, evestigio sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem, vel dæmonis aut ejus ministri accusatoris Pythii, custodia quoque coërciti suggestione putaret. Ne Lectorem interrupta historiæ series remoretur turbetque, ea hic paucis prosequar, quæ alioqui ad sequentis Libri argumentum pertinent.

Formula benedictionis vulgo in maleficii curatione usurpata.

§ 2. Hic sanciebatur ille omnium ore tritus canon: Quæ ligavit, eandem quoque solvere necesse est. Quæ vero hujus sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo. Si Lamia est, suam habere cum cacodæmone communionem & fœdus, ejusque ope alios variè crudelibus colligare torturis (quæ vulgi est opinio) eosdem quoque pro suo arbitrio, ab eo suo & Satanæ opere, cruciatibus scilicet, solvere, ipsius dæmonis ope, qua antea ligaverat, existimatur. Serva autem est & mancipium illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hanc sane nihil divinis posse verbis peculiariter efficere, certius fidas. Quibus recitatis si aliquid vitium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæque monetæ homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum, quam per eas, quæ Dei societati ex professo renunciasse, bellumque velut hostes indixisse judicantur. Quinimo, quicquid diabolus ligat, id Christus, ejus Apostoli ac ministri solverunt, imo ipsum à suo opere deturbarunt. Peculiare hoc Christi fuit ministerium, cujus nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem, Satanæ vexationem inhibere, ipsumque fugare potuerunt discipuli: quod graviter illis à Christo exprobratur. Quid ergo in ejusmodi dæmonum vexatione & obsidio valebunt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ?

Qua ligavit, eandem non solvere necessario.

§ 3. Nostri Canones, ratio & usus docent, Contrariorum esse medicinam. Christus cum à dæmonio vexatum cæcum & mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest Satanas satanam ejicere? Et, si regnum adversus sese divisum fuerit, non potest stare regnum illud: &, si domus contra seipsam divisa fuerit, non potest stare domus illa: &, si Satanas insurrexerit adversus semetipsum,

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. In nomine dæmonis nihil boni fit.

ac divisus est, non potest stare, sed finem habet. Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

Ab impio suam non vult Deus prædicari gloriam. Psal. 49.

§ 4. Nec etiam ab impio suam gloriam, quæ in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, velle prædicari Deum, his divinus vates docet verbis. Impio autem dicit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quum odio habeas disciplinam, & verba mea post te abjicias. Os tuum addixisti malo, & lingua tua dolum concinnat. Hinc palam est, ejusmodi curatione, eas incantationis aut maleficii reas esse non posse convinci, & superiorem canonem enervem existere.

§ 5. Eleganter hic dixit Origenes: Magi nesciunt benedicere, quia dæmones nesciunt benefacere. Quod autem sanentur, non alia profecto fit ratione, quam, quum hæc corpora Dei permissu, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos & astantes, & quibus inusitatum id malum innotuit, tum demum magistratum, confirmaret, non coacte, sed ultro ac suapte sponte cedit: licet se compelli simulet, quo magis fallat, illaqueetque: atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis verba recitantes, quanquam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide vacillantes, spirantesque vindictam suis technis irretiat: ac sententiæ inconsideratæ reum magistratum, in carnificinam insontium fœminarum, & punitionem, voracesque flammas invitet. Ita enim suarum rerum pro viribus satagit, ut ab initio in veritate non stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, vel falsitatis fermento conspersum: quum optima agere & loqui videtur, homicidia struit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida à rerum primordiis. Destitit itaque in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

De materie varia ac dura, Pauli Grillandi sententia.

CAP. V.

Tractatum volumine 10. de Sortilegiis.

Huc quum faciat singulare D. Pauli Grillandi, jurisconsulti clarissimi, judicium, id ascribendum duxi. Alias vidi, ait, sæpenumero, quod maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore evomerent, vel per secessum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clavos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum vorare potuisse, erat impossibile: non solum integras, sed nec fractas, nec minute in frusta concisas.

concisas. Unde quid mirandum videtur. Sed dic, ut quidam censuerunt, Satanam ad majorem hominum deceptionem facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis videatur: quandoquidem inspiciuntur & considerantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impossibile fuerit, talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi per aliquam partem naturaliter: sed in rei veritate non sunt species naturales. Et quod verum sit, hinc apparet, quia illa ejiciuntur per vomitum vel secessum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primum è corpore emittuntur. At si servaveris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego aliàs studiose servari feci, videbis omnia ea liquefacta penitus, & ipsarum formas periisse totas. Quod si naturalia essent, profecto in sua priori sive primæva forma remanerent, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maxime ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifestum est omnibus. *Dura materies vomitu ejecta liquescit.*

§ 2. Quidam alii dixerunt, dæmones, ut res miranda videatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad vomitum, vel ad ventris opus, velocissime & invisibiliter afferre ibi species illas sive materias, de quibus supra, veras & naturales, quas aliunde acceptas eo attulerant.

§ 3. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in vomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominum adverteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. Et, quod hoc verum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed brevi tempore in illos resolvuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter vidi, & manibus propriis contrectavi, quæ à principio, ut dixi, apparebant veræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen brevi tempore, ut dictum est, resolvebantur & peribant. Hæc Gillandus. Acuum quoque, ossium, capillorum, & id genus reliquorum rejectionem per os, technas esse, sentit Cardanus. *de Variet. xv. 80.*

§ 4. Alteram Grillandi sententiam magis probabilem sentio: nec enim quilibet humor in tantam concrescere potest duritiem, quale est ferrum aut æs: nec siccam constituere materiem, cujusmodi pannum laneum aut lineum experimur: nec viceversa in li-

quorem resolvi queunt substantiæ tales duræ & siccæ. Quod post dies paucos humorem solum dicat conspectum, aliarum rerum formis perditis, id equidem admitto: sed humor is est, qui antea simul cum reliquis duris aridisque quisquiliis fuit rejectus. Has autem interea temporis à dæmone, qui in hoc ludibrium illas advexit, orique inservit, rursus fuisse sublatas, non est, quod ullus dubitet. Supra cap. 3. Nec etiam panni rudioris laciniam ex puellæ ore à me extractam, in humorem postea solutam memini.

Historiæ dæmoniacorum, qui à Lamiis affligi credebantur.

Cap. VI.

De Abditis morb. causis cap. 8. Maleficio læsa mulier clavos & acus vomit.

Accidisse suis temporibus novum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Benivenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima ventris parte dolore exorto convellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilico totus venter, adeo ut uterum crederes gestasse octo menses: & voce exhausta, ubi per totum cubile hinc inde rejectans sese, & plantas interdum cervici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reversa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitus ignorabat. Nos vero ejusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & vaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, provenire. Sed quum medicamentis nihil promoveretur, ea ferocior facta, ac torvis oculis circumspiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recurvos clavos, æneasque acus, una cum cera & capillis conglomeratis rejecit: & novissime ex jentaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutiissent fauces. Cumque idipsum sæpius etiam vidente me factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobavit. Nam & nos eam vaticinantem audivimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem morbi vim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusq; Benivenius.

§ 2. Hæc omnia certe in corpore non fuêre, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ne hujus materiæ in os impulsio animadverte-

verteretur, præstigiis & celeritate in os solum illata sunt, & tanquam vomitu mox ejecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post vomitum ventriculus, & ante vomitum, ut supra dictum est, ventriculi robur testantur: quæ profecto minime erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructavit ventriculus, quando usque adeo insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxie revomuntur, potissimum ore ventriculi ita sensili, ut vel pauco humore acri extreme affligatur?

§ 3. Meinero Clatsio, nobili in arce Bontebroeck, sita in ducatu Juliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. Hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primum habebatur ægrotus, sibique ex diaboli instinctu confessionarium expetivit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino κατὰ πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cum ad faciei etiam livorem intumesceret guttur, eumque suffocatum iri timeretur, ad orationem confugit Judith Clatsii conjunx, pia matrona, cum reliqua familia. Inde præter reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculum, silices, eorumque fragmenta, filorum sphærulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni subditicii ex pueri veste, pavonis penna, quam ante octiduum ex pavonis cauda Guilielmus adhuc sanus evulserat. Rogatus mali hujus causam, respondit, circa Camphusium obviam se habuisse ignotam mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atque hinc, quicquid id esset calamitatis, invectum esse. Restitutus vero, negavit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hæc diceret, confessus est: addens, eas prodigiosas materiês non in suo fuisse corpore: sed cum una spectaretur, alteram continuo à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos à dæmone donatos lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti vero, inanes sunt inventi.

Hic forte mulier agebat falso maleficii suspecta. cui iis technis notam hanc gravius inurere conatus est diabolus, ut manibus injectis illa ad supplicium raperetur.

§ 4 Non absimile est, quod in Francisci vita legitur, cum is ejusque socius turgidos invenirent loculos, Franciscus vero dæmonis præstigias, tentationesque animadverteret, eosque propter ea aversaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari voluit ejus comes: eoque loculos consensu Francisci arripiente, in manibus serpens apparuit, mox evanescens. Postea visum est musculus animalculum ex ore dicti Guilielmi excurrere. Quare evestigio

Fol 24.

sub lectum se dejecit, quæstus musculum fuga sibi excidisse: lectum vero repetens, se reperisse narravit. Sæpius inde vim sibi inferre velle videbatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter, quum semel in porcino sterquilinio inventus, extractusque arctiori coerceretur custodia, tam firmiter ejus occludebantur oculi, ut nulla vi horum cilia possent diduci distrahive.

An illius vitam non est diabolo permissa potestas.

§ 5. Accedens tandem maxima natu filia Clatsii Gertrudis, jam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum visus restitutionem exoraret. Ut autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius adhæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, vel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audivisset concionibus, nequiret juvari. Cum etiam hic alias ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque voce respondit, se non Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putasne ergo nos te verituras? ait hera: cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis.

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Psal. 8.

§ 6. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi ejecti virtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmoniorum fit mentio) præsente familia, attente legit, ac in Christi nomine Satanam cedere jussit. Tandem energumenus hic velut in animi deliquium lapsus, sedate tota nocte jacuit ad horam usque matutinam: qua recreatus jusculo, ad parentes avehebatur sanus prius, actis hero heræque gratiis, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam jacturam. In itinere autem loco plano evertebantur bigæ, nihilque postea dæmoniacæ vexationis sensit unquam. Duxit interim uxorem, prolemque sustulit, & adhuc superest, ac vescitur aura ætherea.

Ejusdem argumenti historia.

Cap. VII.

Quæstoris filius Morsæ adversa nonnihil afflictus valetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quod gratiis actis ipsius pressisset humerum. Unde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo dejecto, pejus habere. Hinc trica fœminei capillitii nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni visa est. Tandem admiranda magis, puta setas porco-

porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita siccas alvo deponebat, ut papyro conservarentur: interdum similia cum excrementis dejiciebat. His ludibriis circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, evanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quod quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo gravari conspiceretur, eum non in naturæ vitium, aut Dei voluntatem, sed in mulierculæ impressionem retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis, permisit Deus, donec fortassis resipuêre.

§ 2. Novi item cujusdam viri consularis conjugem, cujus alvus sæpenumero arenam reddere videbatur, diabolo colludente, conniventeque Deo: quod ægrota ad illicita maleficorum divinorumque auxilia confugisset, contra divinæ Majestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse judicabam: at arenę dejectione, quod incredula ad vetitum declinasset consilium, eam à Satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usuvenire videmus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deique (qui naturalium rerum usum docuit, atq; eum nos affectare & inquirere voluit) potentiæ diffisus, voluntatique immorigerus, ad dæmonii clientelam consulturus cum Saule accurrat voluntarie, in reprobum tradatur sensum, ludicrisque maligni objiciatur illudendus.

Arena per alvum mulieris reddita.
Deut. 18. Levit. 19. 20.

§ 3. Dordraci ad insigne D. Ewaldi, duas haud ita pridem habebat filias Joannes Theodori, quarum altera in quibuscunque suis domesticis actionibus atramentum evomere videbatur, sine ullo invaletudinis sensu, altera vero canum latratus invita imitabatur. Ad rei prodigiosæ conspectum aliquoties clam accitus eximiæ pietatis vir ex ipsius petitione, semper ad ejusdem adventum, quicquid id erat ludibrii dæmoniaci, desiit, ut nec unquam ille videret vel audiret. Novit illas optime conjunx mea altera, Henrica Holtia, mire diabolicis præstigiis ex viva fide inimica.

§ 4. Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quam decipere, sic ipsi narrasse, quod morbo incognito plures laborarit annos, quo tempore excantationibus sæpius vitrum, clavos, & capillos evomuisset: & quanquam demum restitutus fuisset, tamen in eum diem, quo hæc referret, sentire se in ventre asseverabat maximam vitri confracti congeriem,

De Variet. rerum lib. 16. Vide lib. 3. ca. 14. supra.

riem, somnumque non levem, quasi quis saccum vitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum vexaretur. Tum vero singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non observaret, totidem ictus annis octodecim, quibus jam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibriis ob simplicitatem apto, non videt dæmonis actus, præstigias & vexationes priores & posteriores?

Rusticus horarum ictus in corde sentiens.

De pueris dæmoniacis

CAP. XIII.

Amsterdamo, quod Hollandiæ emporium est maritimum, ejusmodi historia scripta est amplissimo viro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario, decimo octavo Martii anni sexagesimi sexti supra sesquimillesimum. Elapsis octo aut decem septimanis cœperunt in hac civitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, veluti mania aut furore subito correpti, & in terram prostrati, cum intermissione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram vel dimidiam. Inde surgentes, nullius prorsus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, verum se solummodo dormiisse putabant. Consulti ibi medici ob morbum creditum naturalem, nihil effecêre. Postea, ob maleficii suspicionem, ad ejusdem curatores itum est, qui suis deprecationibus variisque aliis ejus amoliendi rationibus tandundem promovêre. Tandem quod à dæmonio obsideri crederentur, ab exorcistis non paucis rogatum est consilium, quod ignoranter multa ingenii captum & ætatem superantia effarentur pueri. Illi primum suo more legerunt, conjurarunt, & reliquam suam armaturam adversus dæmonum insultum usurparunt; verum nullo successu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas vomitu tejecêre pueri, aciculas quoque, digitalia, panni lacinias, ollarum frustra, vitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc subsequuta est integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorrescentibus interim iis, qui astant, ob rei incredibile spectaculum. Aliorum relatu vera hæc esse scio.

§ 2. Hic paucis meam subjicere sententiam placuit, nimirum quod ad legitima non confugeretur consilia, Deum permisisse diabolo perstringere astantium oculos hujuscemodi materiebus ore projectis, quæ in corpore neutiquam fuêre, nec per arctas

puerorum

puerorum fauces, nec angustum œsophagi meatum aut intro ferri aut foris propelli à dæmone potuêre. Qui tamen horrendum hoc spectaculum oculis omnium objecit in tam celebri loco, ut malefícii & incantationis non modo suspicionem inveheret & augeret, sed magis insontes mulieres ejusdem reas statueret, propterea ignis holocausto postea absumendas: ne innoxii sanguinis fusio negligeretur, atque ut maleficii credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusque disseminaretur. Sic non temere, sed cum multo fœnore sibi hujuscemodi tragœdiæ finem aliquem decernit veterator ille.

§ 3. Permittit vero Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei nostræ firmitas. Interim, ne insontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, sedulo cavit. Sic & anno quinquagesimo quinto supra sesquimillesimum, Romæ in orphanotrophio puellæ circiter septuaginta, simul una nocte factæ sunt dæmoniacæ: unde ne quidem una post biennium fuit restituta. Cæterum genuinam mali ejuscemodi fugandi rationem circiter Quinti libri finem comperies.

Cardan. libro 14. cap. 76. de Variet. rer.

De quodam, cui vivo exectus clavus, & post mortem cultri, lignum, ferramenta.

CAPUT IX.

CÆTERUM illud, quod à Christi nativitate, anno millesimo quingentesimo tricesimonono, in quodam Eichstetensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet multijugæ lectionis vir JOANNES LANGIUS, illustrissimorum Principum Palatinorum Rheni medicus doctissimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Ulricus Neufesser agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subito clavum ferreum sub illæsa cute manu apprehendit, quem chirurgus, illic balneator, novacula exciderat. Nec tamen cessarunt dolores, sed indies magis incrudescebant. Quapropter, cum nec aliud doloris remedium fore miser, quam mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscidit. Itaque dum tertio die ad sepulchrum mortuus efferretur, aderant tum Bucharius Rosenbader ex Weissenburg, Noricorum oppido, ac Joannes ab Ettenster balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ ventriculum inciderunt, in quo lignum

Libro 1. Epist. 38.

Clavus ferreus sub illæsa cute latens & excisus.

Lignum & cultri in ventriculo inventi. teres & oblongum quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramenta aspera repererunt, quorum singula spithamæ longitudinem excedebant: aderat & capillorum instar globi involucrum. Sed quid potissimum hic admiraberis? an, quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cavitate contineri potuerint? an, qua arte sint ingesta? Certe non alia, quam dæmonis astu & dolo. Hæc Langius.

§ 2. Ulrico etiamnum superstite non ea in ventriculo hæsisse, ut nec clavum sub illæsa cute in carne ante sectionē vere impactum fuisse, ausim dicere. Enimvero illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, vel flatuum copia, hujusmodi poterat provenisse dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur. Constanti autem opinione sinistra de maleficio jam fortassis ægrotus, vel astantes, vel utrique ducebantur, dæmonis, vel illius clientelæ, magis veriti voluntatem malignam, permissasque vires, quam Dei patrocinio & incomparabili potentiæ fisi. Diabolo itaque traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ vel à materia, vel flatu, vel dæmonis astu ita apparentis, sectione clavum, & in aperiendo stomacho reliqua hæc rerum monstra ingesserit, perstrictis secantium oculis; quo id, in cujus finem hanc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret. Ubi scilicet in rebus adversis, Deo relicto, ejusq; mediis ex gratia donatis ab eo, qui languoribus nostris vere mederi potest, perfidi; Satanam nimium in corpus hominis, Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra ejus potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuum, per quos inferri opporteret, proportionem exuperante, illęse & insensibiliter penitius ingerenda, impellendave Oesophagum enim & fauces vel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequit dęmon, quocunque suo artificio, quam ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Si vero clavum ferreum ante sectionem in parte latuisse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedo impressus fuit, citra cutis vel carnis læsionem? quur etiam execto clavo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desiit in altero hypochondrio dolor? Sublata enim causa tollitur effectus. Qui canon physicis est celebratissimus. Et, quæ post mortem sectione in ventriculo inventa fuêre, ea inter secandum, citra controversiam, à dæmone erant invecta. At dissidii seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios.

ne alios maleficii irrogati reos confestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse, quanquam insontes revera existant, credere malumus.

Religiosæ virgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.

CAP. X.

Dæmoniacarum virginum Werteti occlusarum historia horrenda.

ADMIRABILIS & horrificâ fuit vexatio quarundam monialium, occlusarum Werteti in comitatu Hornensi, exercitarumque à dæmoniis. Initia autem ejusmodi dedisse pauperculam fœminam narrant, quæ in quadragesima salis libras tres (quartam vulgus nostras vocat) mutuo à virginibus acceperat, fereque duplum circa Paschæ solennitatem restituit. Hinc in dormitorio inveniebantur sphærulæ candidæ velut incrustata sacchoro semina, at gustu salsæ. Quæ tamen non edebantur: nec, quomodo pervenissent eo, sciebatur. Postea eodem in loco observabatur incessus rei ingemiscentis, velut hominis ægroti. Audiebatur item quandoque vox, plerasque virgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, commonefaciens. Ubi porro surrexissent, morbidam sororem invisuræ, nihil inveniebant. Si quando etiam hæ in arreptam matulam mejere tentarent, ea violenter erepta, lotio conspurcabant lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, plantis pedum usque adeo subinde titillatis, ut præ nimio risu morituras se timerent. Tortura erat multiformis, aliarum carnis particulis evulsis: quarundam in adversam partem prorsus intortis tibiis, brachiis & facie: aliquibus supra hominis caput evectis, & vicissim dejectis.

§. 2. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum jus citra panem sorpsissent: attamen atri liquoris, velut atramenti scriptorii multa vomitu rejiciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculam ex ore abraderet: nec ullum effingi conditum, quo afficerentur, poterat. Cum ægrotas tunc sedatas lætasque, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasterium aliàs ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra vocem & intellectum dilabebantur: nonnullæ inversis tibiis & brachiis tanquam mortuæ jacebant. Una in altum sustollebatur, &, quanquam manibus injectis obluctarentur assistentes, tamen supra eorum caput abripiebatur: eoque denuo præcipitabatur modo,

 ut habe-

ut haberetur mortua. Postea ad se tanquam è somno rediens, è nosodochio in monasterium progrediebatur illæsa. Nonnullę incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, velut ἄποδες, citra pedum usum, qui videbantur trahi tanquam ligamentis nimium laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoque conscendebant ut feles, ab iisque proserpebant, nulla corporis immutatione.

Margareta comitissa Burensis pia.

§ 3. Contigit item, ut cœnobii præfectæ (quam matrem vocant) in ejusdem ambitu colloquenti cum generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cujus in justorum resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex femore erueretur caro: illaque præ dolore exclamante, & in lectum deposita, vulnus partim livebat, partim nigricabat: sed curabatur.

§. 4. Accidit quoque, cum duæ ex hoc numero virgines simul considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi inclusa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione clam observata à tertia virgine sana, corbis ab hac & præfecta cum duabus aut tribus virginibus inquireretur aperireturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquam maleficii rea in carceres conjiciebatur cum septem deinde aliis, inter quas senior numerabatur matrona. Cui vicini & pauperes testimonium, eam fuisse usque adeo misericordem & in egenos profusam, ut ipsa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæstionibus à tortore subjecta, nullis unquam tormentis ad sceleris confessionem adigi potuit. Tandem ubi ex more victum offerret Burchgravius, se infirmiorem esse, quam ut cibum admitteret, ait: at se potum solummodo desiderare: quo à Burchgravio mox subministrato, ipsius vestem illa apprehendens, ejusque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic visa sunt: duravitque ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt.

§ 5. Eas vero virgines Satanam obsedisse, dubitandum minime: qui ludificandi occasionem sibi commode porrectam ratus ex sale à muliercula reddito, credulis virginibus maleficii opinionem injicere, & insonti fœminę insanabile inurere cauteriũ studuit. Quapropter formam sparsit granorum quasi saccharo obductorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur virgines: salsedinem autem indidit, ut suspicionem de ea, quę salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit eventus. Concessit porro Deus eam divexandi potestatem, ut vel tentarentur virgines, vel castigarentur, vel ob earum incredulitatem.

litatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quod non ad Dei voluntatem, sed in fœminas cruciatuum causas retulerint. Hinc quoq; satanicum illud duarum virginum concilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rexit voces, ut innocenti matronæ maleficii stigma imprimeretur, carceresque, tormenta & cædes promoverentur. Si quoque felis fuerit vera, eam dæmonium haud dubie eo invexit. Atqui, ut, dæmonem assumpto felis simulachro, fuisse credam, potius inducor. Vides etiam constitutos illi præcise lædendi limites, ut ex alta illa evectione & præcipiti dejectione, etiamsi una mortua videretur, nihil tamen læsionis senserit: sed velut è somno experrecta, abierit.

§ 6. Non absimile fuit, quod virginibus Brigittæ strictis legibus inauguratis, in cœnobio, non procul à Xanctis dissito, olim usuvenit. Quæ miris quoque modis divexabantur, plerisque exilientibus, nonnunquam balatum vocesque elidentibus horrendas: urgebantur & interdum ex designatis in templo sedibus, capitis velamine quandoque abrepto: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perstitit varia & dira ea calamitas in plerisque ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur virgini, juvenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur hujus puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon, accita juvenis illius effigie, se objicit, eam in votum illud monasticum cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, velut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum velut contagio in multas prosetpsit virgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam universæ ejusmodi miseriæ genitricem fuisse, certo crediderunt. Ex ea deinde capta, alioque evecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficii opinione inculpatam vixisse arbitror. Delusio fuit mere diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius Satanæ erant opera. At, in quem finem ea fuerunt à Deo permissa, sequenti intelligetur libro: ubi omnibus imitanda harum virginum proponetur curatio.

Brigittæ sacræ virgines dæmoniacæ.

Ex obsessa loquebatur diabolus: sic opus diaboli, suum esse confitebatur.

§ 7. Moniales in Hessimonte Neomagi, dæmonium aliquot annos infestasse audio, quod dormitorium noctu velut cum turbine ingressum, testudine citharaque tam videbatur ludere suaviter, ut ad choreas temere induci potuissent virgines. Inde canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod vocant, cadebat suspicio.

Moniales Neomagi à diabolo infestata.

suspicio. Similia multa & longe graviora in eodem accidere cœnobio, vivente patre Paulo: quæ, ut ab illis celantur, ita à me aperiri minime decuit.

§ 8. Novi aliud item non ignobile collegium in Coloniensis provincię limitib. ubi ante annos octo dęmon canis forma interdiu procurrens, conscendensq; sub interiori religiosarum virginũ indumento, spurcę velitationis indicia exteriore vestiũ motu ostendere videbatur. Idem Hensbergi accidit in ducatu Juliacensi, sub feliũ specie.

Vexatio diabolica in monasterio Kentorpio, relata ad Lamias: de lacte glutinoso, & lac è juncis non emulgeri.

CAP. XI.

Huc pertinent nobilium aliarumque virginum in cœnobio Kentorpio prope veterem Marcam, in Marchiæ comitatu juxta Hammonem inclusarum, monstrosæ omnifariæque convulsiones, à dæmonibus excitatæ, descriptæque Lib. 1. Cap. 1. 2. Fœdissimum vero illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulo post ipsum paroxysmum: qui alias semel interdiu, aliquando sæpius invadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam convulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræq; postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualium partium & linguæ convulsiones, loqui minus poterant. Istę non æque ferociter torquebantur: neq; uno modo, sed aliæ aliis mitius. Sed hoc commune prope omnibus erat, ut cum ex iis una agitaretur, cęterę quoq; in sejunctis etiam cubiculis correptæ, solum tumultuantis strepitũ audientes, simili miserrimo modo vexarentur.

§ 2. Ut porro calamitatis hujus origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem solum in durissimo hoc spectaculo affectavit veteratorius ille homicida, innotescant, cautiusque aliàs maliciosis diaboli conatibus, in raris illis horrendisque vexationibus, obviam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatæ virginis, huic cœtui consecratæ & omnium primum tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo.

§ 3. Hæc, Anna Lemgou dicta, quum primum ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaque correpta putaretur, ad monasterium Nonhertich, inprimis religionis ergo ablegabatur, ubi ex D. Cornelii calvaria bibit: unde eam melius habuisse, falso dicebatur à monialibus. Postea ubi hæc gravius cœpisset exagitari, aliæque item puellæ,

puellæ, ad ariolum itum est. Is opinionem ingessit, omnes ab Elsa Kamensi coctrice maleficio læsas esse. Hinc nervum sortitus diabolus, non solum eas multifariis convulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoque, ut se mutuo & alios morderent cæderentque: subvehere item & dejicere citra noxam, ut sicut plumæ sibi viderentur; unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percussione vel quacunque alia violentia inhiberentur, cor afficiebatur graviter. At suæ libertati relictæ, etiamsi seipsas lædere, concutere aut mordere putarent, nihil inde sentiebant mali: at in proprium sævire corpus, necessarium esse imaginabantur.

§ 4. Si quando Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirante & expirante: ipsa interim seipsam, dum loqueretur, intelligebat; sed finito sermone penitus menti exciderant prolata verba: verum si ab aliis illi repeterentur, tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tacuisse maluisset. Quandocunq; etiam orationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut movere huc linguam minime valuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas vocant, sine mente obmurmuraret, tantum abest, ut tum præpediretur, quo etiam inde levius habere recrearique videretur. Nequivit insuper ulli rei vel bonæ vel malæ serio attendere, tanquam mente stupida, sine sensu, discretione & judicio. Si etiam pius aliquis suoque Deo ex animo devotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri videbatur. Sin vero huic aliæ loquerentur fœminæ de rebus suis ludicris, mire iis afficiebatur, levabaturque.

§ 5. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis copiam videbatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis sensit. Omnibus vero illis virginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combussisset. Quanquam etiam varie torquerentur, cunctis tamen æque vigebat appetitus & nutritio. Ex junioribus mentis impotibus frequenter & multũ loquebatur dæmon: quibus se etiam forma nigra objiciebat in specie felis nigræ, vel Elsæ Kamensis, aut ejus matris vel fratris, ut ab iis omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Ubi postremo Anna firmiter animo constituisset, non redire in monasterium, quo parentũ ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori judicio pie inservire, desiit calamitas: si vero solummodo à collegii præfecta ad eam epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea autem viro nupsit citra ullam ejusmodi noxæ sensum.

§ 6. Affir-

§ 6. Affirmabat adhæc, Elsam Kamensem eodem morbo, velut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuisse, loquutamque similiter sine sensu. Quapropter eam sibi ipsi hoc malum consciviſſe, ne aliis maleficium invexiſſe putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, sua tormenta nec Dei voluntati subjiciebant, nec diabolo imputabant: sed ad Elsæ Kamensis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referebant. Quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuiſſe fatebatur primum venenata mixtione: moritura autem, nihil unquam virulenti à se alicui propinatum fuiſſe: sed quicquid eſſet mali, se mente & mala imprecatione effeciſſe confeſſa eſt. Num vero hoc ita fieri potuerit, paulo poſt explicabitur.

Vide lib. 6. cap. 10.

Dampiaci cives Hammonenses.

§ 7. Ab ejus & matris exuſtione tanquam suæ poteſtatis jam nervum adeptus Satanas, oppidi proximi civibus non paucis vario cruciamentorum genere insultat. E quorum numero quinque, ubi ecclesiaſtes in suum acciviſſet cubiculum, ex Sacris literis eos adversus Satanæ ludibria inſtructurus muniturusque: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apoſtolorum, & orationem Dominicam recitaſſent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoque ludicrum nimis indicat, primo Libro inter fictitia dæmonum nomina expreſſum: atque unus eccleſiaſten irridens, in hæc erumpit verba: Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur paſtor? Respondit alter: Se velle in hirco nigro equitare ad quandam mulierem, non ita sejunctæ habitantem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hoſpitem jactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorem. Identidem se facturum alter quoque narrabat, ac eodem vectore profecturum ad aliam fœminam, nomine designatam in eundem finem. Ac uterque sedi insidens tanquam fatuus, continuo vocis indiciis ad dictas equitando videbatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimoveretur. Tertius adhęc quasi in globum convolutus contractusque, ad clausum cubiculi abripiebatur oſtium, per quod, inopinato apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Howel appellato, circa Hammonem, multi quoque inde videbantur energumeni. Nec procul hinc in alia civitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperunt oppidani. Quare aliquæ fuerunt vinculis traditæ mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negocio ejusmodi diabolico fieri aſſolet.

Cap. 22.

Lac glutinosum.

§ 8. Circa idem tempus lac tenacibus filamentis ductile, diſſoluti

luti glutini more, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellarium Clivensem, ex accusatione cujusdan ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti eam fuisse redditam formam incantamentis à vicinia sua asseveravit: quum ignitum titionem ollæ, in qua lac coquebatur, subditum hæc abstulisset, quo domi ignem foveret. Naturæ autem vitium, hic sagis tribuitur. Rei enim veritas sic elucescet. In lacte tres sunt substantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caseus & serum. Si jam lac vetustate nonnihil subacescere incipiat, quod æstate citius, hyeme tardius evenire solet, & tum coquatur; mox caseus cum butyro coit concrescitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longissime deduci extendique possit: &, si circumdistensa circumvolvatur expandaturve ligna, at tantam pervenit siccitatem, ut fragile reddatur, atque in pulverem redigi queat.

§ 9. Quod insuper Lamias è juncis lac emulgere feratur (ut hoc obiter in hac lactis mentione addam) horum substantia levis, rara, fereque exucca, id sane non admittit, adversatur ratio & ipsissima veritas. Qui ergo fit? Si ullum juncos trahenti lac appareat, hoc profecto à dæmone eo transfertur, præstigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut sua emulctione lac è juncis extractum credat, quod tamen delusorium est, nec rei veræ historia. Idem dictum volo, si ex alia inepta materia lac provocari asseratur. Si lacte destitui præter naturam, comperiantur vaccæ, eisdem lactis receptacula & canales impedire potest dæmon non aliter aut minus, quam dixi congressum in hominibus posse inhiberi naturalem. *E juncis lac non emulgeri.*

De virginibus in Monasterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi.

CAP. XII.

HAUD dissimilia Coloniæ passæ sunt virgines religiosæ in Nazareth monasterio occlusæ. Quibus hoc tamen accessit, quod licet annis aliquot antea varie & multifariam à diabolo vexarentur, torquerentur, convellerenturque: tamen anno sexagesimo quarto supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo frequenter editum, prosternebantur sæpenumero deorsum, infima corporis parte succussata ad eum modum, qui veneri solet asscribi, oculis interim clausis. Qui postea cum pudore aperiebantur, quum velut à multo labore respirarent. *Virgines religiosæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo vexatæ.*

§ 2. Ansam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno

 ætatis

ætatis suæ decimoquarto monasterio inclusa, quæ ludibria hæc sæpius dissoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amasiū singulis noctibus fere congredientem stola consecrata abigere conaretur: quā velitationem quum altera virgo in secundo decumbens lecto (hoc nomine adjuncta sociæ, ut tutior esset ab amasii insultu) audire videretur, tota exhorruit, ac tandem quoque diaboli hospitiū facta, miris convulsionū generibus distrahebatur, in paroxysmo quandoque cęcutiens: ac licet mente appareret constare, varia tamen inconstanter nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita pestis hæc velut contagio proserpsit, maxime quum primum ad legitima non confugeretur consilia. Dictam vero amasiam suo proco horrendas scripsisse literas, postea inventas, in inquisitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25. Maji, præsentibus nobilitate & prudentia clarissimo viro, D. CONSTANTINO à Lyskerken, consule dignissimo, D. JOANNE Altena, decano olim Clivensi. D. JOANNE Echtio, medicinæ doctore ornatissimo, & filio meo HENRICO philosophiæ & medicinæ doctore, cognovi: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuisse exaratas, non est, quod ullus dubitet.

Constantinus à Lyskerken.

§. 3. Dum hanc carnificinam adhuc exerceret diabolus, harum virginum quædam peste correptæ, interea dum ea laborarent, nihil diabolicæ vexationis sensere, ex Dei solius benignitate singulari, qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri nequit.

§. 4. Porro calamitatis initia subministrasse videntur juvenes lascivi, qui per conjunctum sphæristerium contracta amicitia cum una aut altera, clam in monasterium conscenderunt, libidinemque explerunt. Quibus postea exclusis, quum re ipsa amplius frui eæ nequirent, ejusdem imagine mentem vitiavit, taliumque motionum ignominiosum spectaculum, astantium oculis objecit Milleartifex. At quo convenienti Christianoque consilio huic tragœdiæ obviam iri possit, peculiaribus literis eo missis fuse explicui.

Puella à dæmone vexata.

§. 5. Huic albo accenseatur virgo sacra Judith nomine, quam haud ita pridem Busciducis in collegio juxta ædem D. Joanni Baptistæ dicatam, vidi crudelissimis intorqueri à Satana convulsionibus: ejusque fauces, ne cibum admitterent, comprimi: linguam item inhiberi quandoque, ne proloqui posset: voces interim reddi & ridiculas & horrendas audivi.

§. 6. Acce-

§ 6. Accedat & cognita mihi puella, virgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat rusticus, qui deinde ad aliam animum adjecit. Qua re cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataque medium circiter milliare à monasterio, in eximii juvenis forma obvium habet dæmonem, qui se familiari colloquio in ejus insinuans amicitiam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosque cum altera puella habitos sermones enarrat, ut ad restim illam illiceret cogeretque: &, cum ad angustum pervenissent ponticulum, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impedite transiret, eam juvit: invitavitque tandem, ut ad notum comitaretur locum. Quonam eo sequerer (respondit illa) ubi paludosæ tantummodo sunt aquæ? Hinc ipse evanuit, illaque perterrita in animi incidit deliquium: quare jussu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobium reducebatur. Ubi velut mente turbata, multifariam sensu distrahebatur, querebaturque se etiamnum misere ab illo dæmone vexari, ipsumque aliquando per fenestram vel alio velle abripere. Nulla certe alia hujus maleficii extitit causa, quam meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occasionem præpropere arripuit Satanas. At puella rustico eodem postea marito freta, belle valuit.

Admirabilis historia de puella, cujus è latere culter exectus fuit.

CAPUT. XIII.

Hic minime prætermissum oportuit id, quod accidit in pago Levensteet sub Duce Brunsvicensi ubi sorori commorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens vicesimum. Quę anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo, altero die Julii, nimirum divæ Virginis visitationi sacro, sororis calceos abstersura, ejus cultrum (duo autem erant in vagina conjuncti ejusdem formæ, capulis æreis incisis ornati) extrahit, seque in humiliorem sedem demittit propterea, quod viribus diuturna febri consumptis imbecillior adhuc esset.

§ 2. Præter opinionem domum ingreditur vetula, num puellam febris etiamnum fatigaret, rogans, & quomodo sese ex morbo haberet? Responsum illi ut fuit à puella, rursum extra ædes nullo verbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in sinu deponit: qui quum postea studiose ab illa quæreretur, nec repertus esset, metu perculsa, dum singula vestigando diligenter & sollicite perlustrat,

 strat,

ſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa ventri incubantem animadvertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum rediret. Unde indignabundus ille, cum fremitu dentes oſtentavit, ſimulq; ſe cum ſaltu trans oſtiū in fugam conjecit.

§ 3. Mox puellæ videbatur à capite verſus dorſum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea velut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem refici cœpit. Summo autem ſtudio rogata, quinam hoc malum invaſiſſet? reſpondet, ſe certo certius ſcire, cultrum illum, è ſororis vagina à ſe extractum, in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hærere: eo enim in loco ſe dolorem perſentiſcere.

§ 4. Cui licet contradicerent parentes & alii, quod eam melancholia agitari, vel diuturni morbi, jejunii, aut alterius rei moleſtæ fortuito caſu obviæ ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perſtitit tamen uſqueadeo in ſuis querelis, lachrymis aſſiduis & inſomniis, ut mente caperetur, nec cibum diebus duobus ſæpenumero admitteret, quanquam blande invitaretur, vel ſerio miniſque urgeretur. Sua tamen habuit plerumque intervalla & intermiſſiones, ut etiam quiete decumberet, licet non tam diu, ob dolorem continuum, quo ita exercebatur, ut toto corpore incurvatam baculo inniti oportuerit.

§ 5. Auxit & hoc ejus animi dolorem, ſolatiumque minuit, quod quum illa in corpore cultrum defigi certiſſime crederet, alii tam conſtanter contravenirent, proponerentque ἀδυνατείαν, & phantaſiam corruptam eſſe judicarent, præſertim quum nullum quidem veſtigium indiciumve appareret, præter quotidianos ejus luctus, qui jam circiter tres perduraraht menſes. Hinc prominere occipit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias vomica, ovi fere gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cujus incremento aut deceſſu, vel intumuit, vel reſedit.

§ 6. Tum inquit illa: Hactenus fidem mihi denegaſtis, quod in meo corpore hæreat cultellus: at ubi viſitationis Mariæ ſolennitas denuo apparuerit, eum in corpore figi, manifeſtiſſime intelligetis videbitiſque. Sic triceſimo Junii erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis velut cultri apparuerit: quā puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Wolffenbuttel eo nomine accerſunt.

Puella dæmoniaca.

§ 7. Hic quarto Julii accedens, parochum rogat, ut prius puellam alloqueretur, ſolaretur, Dei verbo inſtitueret, atque ipſius reſponſo

sponso vigilanter attenderet, quod eam à dæmonio quandoque exagitari plerisque omnibus videretur: & simul cum responso illa subjungit, se libenter curationis hujus modum admissuram, etiamsi sciret sibi moriendum esse. Tum eodem die, Dominico scilicet, cultelli cuspidem sub costis prominere videns chirurgus, eum cum suis instrumentis attrahit, qui alteri conformis erat. verū circa ferri acuti medietatē nonnihil absumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coaluit. Sic habet historia germanice de hoc prodigioso opere evulgata. *Cultellus extrahitur.*

Admirandi hujus spectaculi explicatio.

CAP. XIIII.

QUUM admirabile hoc spectaculum citra ullas diaboli præstigias vere editum fuisse, nec ullas admittere glossas aut explicationem, clamet una voce quilibet, meam hic simplici interpretatione sententiam interponere non gravabor: cultrumque non fuisse in corpore, sed dæmonis præstigias & ludibria omnium oculis fuisse offusa, puellamque à dæmonio obsessam, quoad fieri potest, breviter ostendere cum Dei beneficio, ad ejus gloriam, ac dæmonis ejusque sequacis turbæ delusæ contemptum, adnitar: quanquam voce Stentorea multos occlamaturos minime ignorem.

§ 2. Primum observari debuit, simplicem puellam longa exercitam fuisse febre, quam ex ejus diuturnitate, quartanam fuisse colligio, natam ex gravissimi aterrimique humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia. Qui sæpenumero etiam lienem obstruit, in eoque tumorem, duritiem & apostemata gignit, eaque occasione talem sobolem quartana febris etiam non raro post se relinquit. Hoc jacto fundamento, nimirum sexu fœmineo, ætate juvenili, & diuturni morbi tædio, reliquum suum opus vigilanti indefessoque studio superstruit & fabricatur dæmon. *Dæmonis adminicula in hoc actu præstigioso.* *Sexus. Ætas. Morbus longus.*

§ 3. In fœminis facilius multo, quam in viris, ætate matura & bona valetudine fidem consequitur. Hic in opificii subsidium, humorem suis actionibus convenientissimum, quippe melancholicum, à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abest ut expurgata forent, quo etiam eo summe adhuc gravarentur, assumpsit. Enimvero, quanto affectu in hunc ut succum ἀναλογικὸν sibi suisque actionibus peculiarem se immergere solet, ejusque adminiculo admirabilia inducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea demonstratione ostendi, ut repetitione minime opus esse judicem. *Humor melancholicus diabolo convenientissimus.* *Cap. 7. 8.*

Qq 3 § 4. Ut

Solitudo. § 4. Ut porro institutum tragœdiæ actum prosequeretur dæmon, solitudinis ansam arripuit exorsus mane semotis aliis, qui fortassis fide viva ejus conatus impediissent. Primumque vetulæ faciem induit, quæ de puellæ valetudine sciscitaretur, ut, quum eam postea cultri in corpore sepulti opinione dementasset, in suspicionem proclivius ipsa induceretur de lamia, quæ carmine id effecisset. Hoc etenim inprimis sanguinario veteratori studio est, ut lites moveat, cædesque struat, maxime insontium; & falsam persuasionem adversus verum Dei cultum inducat imprimatque. Ut quoque altius animo postea infigeretur, cultrum ex sinu in latus à vetula lamia (cui cum diabolo communio est) translatum esse, in canis nigerrimi forma apparuit, quem menti nonnihil restituta dæmonem fuisse sentiret. Hinc in obsessionis initio eam aggressus dæmon, sensum velut catarrhi, vel humoris frigidi à capite ad tergum distillantis inducit, ut post redditam mentem, eo momento cultrum hoc frigoris sensu in corpus sibi infectum esse crederet.

Vetula idolum.

Canis nigerrimi species.

§ 5. Inde mox ingressus, sensuum organa ita turbavit, ut ad tertium diem velut mortua haberetur. Interea tam valida persuasione de cultro in latere defixo, imbutam phantasiam confirmat, ut secus in animum inducere illa nequiverit, quam ita vere rem gestam esse. Antea enim norat veteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte collectas esse, quæ putredini erant obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: vel quas ille, ut spiritus, ad putrefactionem promovere, eòq; protrudere: vel quod etiam humorem frigidũ ad hujusmodi collectionem aptũ, à capite accersere quiverit.

§ 6. Talem abscessum, inter abdominis musculos sinistros, ex destillatione post longam febrem genitum, vidi in Electore Coloniensi archiepiscopo, D. Antonio, felicis memoriæ, cujus in justorum resurrectione ex gratia meminerit misericordiarum pater unicus.

Antonius archiepiscopus Coloniensis.

§ 7. Cæterum, ulcus in eum finem fabricatus est in loco & humore convenienti, ut cultri cuspidem eo aperto ostenderet, & exectionis occasionem subministraret. Sic objecta cuspidis forma, vel vera cultri allati cuspide, interim reliqua ejus parte crasso aëre recta, puellæ, parentum astantium & chirurgi oculos perstrinxit. Quod facile, vel aëris vel infecti spiritus visorii adminiculo, potest. Hac ratione cultrellum ex sterquiliniis alicubi, ubi rubiginem contraxit, eductum, supra ulcus deposuit Satan: ibique cuspidem ostendit, reliquam cultelli portionem præstigiis velat. Hunc nonnihil à diabolo re-

Culter in corpore non fuit.

lo retentum, ut trahi videretur, chirurgus instrumentis attrahit: sed non è corpore, ubi hæsit neutiquam, verum ex ejus superficie. Ibi enim adumbratus delituit, tantillo tempore dum cuspis conspicitur, & chirurgus trahit, antea minime.

§ 8. Nec mirum id videri oportuit, quum à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cum vel per maxillas, vel per brachia, citra sanguinis effusionem & pugiones & graphia trajiciunt: vel cum setam ori labiisque affigunt, vel globulum in os injiciunt, & stercus educunt: sic mille alia rerum miracula oculis objiciunt, quibus tamen nihil inest præter fucum & dolum.

§ 9. Si nondum tibi satisfactum hac interpretatione putabis, & cultrum è corpore eductum esse contendas, cedo, qui & per quos meatus injectus hic fuit? Immissum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A capite dorsum versus, & ad latus inseri à dæmone citra manifestam læsionem, quemadmodum humorem stillare per poros observamus, nequaquam potuit. Per os non alio, quam ad gulam, stomachum, intestina & anum apta materia deferri potest, minime vero culter. Quem licet quoque per os invectum esse concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, nisi dissecto prius à latere ventriculo, peritonæoque, cum gravissimo vitæ naufragio. Ab ano vicissim non alius patet meatus, quam ad intestinorum involucra, stomachum, gulam, fauces & os. Hic denuo via huic cultello circumquaque præcluditur.

§ 10. Si per carnem exteriorem insertum esse, voles, ubi dolor, effusus sanguis, vulnus, vel levissimum ejus vestigium, aut cicatrix? Hic autem à versutissimo spiritu id neglectum fuit, quod cuspidem sursum in vulneris ore ostenderit, quum potius capuli formam certiori cautela exhibere oportuerit, si cuspide deorsum insertus fuisset culter: quæ in corpore non nisi cum lethali multarum partium incisione inverti potuit: Nisi primo ab infima ventris parte sursum innoxie protensum esse, stulte dixeris, quum eo loco nihil unquam doloris senserit: eas vero interiores partes omnino fuisse illæsas, docet brevis curatio abscessus, quam impedire noluit: prorsusque à suo opere, obsessione, afflictione, divexatione & cruciatu destitit diabolus, quia institutæ suę tragœdię finem jam se consequutum videret. Quum nimirum in eam sententiam omnes perduxisset, ut cultrũ ex latere excisum esse certo crederent. Sic diabolo major tribuebatur potentia, quam debuit: perversa de lamiarum virtute opinio accrevit,

crevit; ac in Dei patrocinio, Christique potestate minus fiduciæ collocatum est: maxime in illis ditionibus, ubi ex præstigiarum diabolicarũ indiciis per fas & nefas carnificinæ exerceri non desinunt.

§ 11. Si forte objiciatur, ferrum ita in carne fuisse exesum: respondeo, dæmonem cultrum è puellæ sinu exemptum, in terram vel in liquorem salsum inseruisse, aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo absoluto fabulæ catastrophen addere statuerat. Consideretur quoque locus ferri exesus, qui digitos fere duos latos à cuspide distat, & tanta quoque exesionis deorsum est magnitudo. Quum vero cuspide in carne, ac ulceris maligna putredine hæserit, qui fit, quod cuspis ab acri pure illæsa, & reliqua pars ferri, quæ in ventris vacuo hæserit, fuerit erosa?

§ 12. Vel si voles, ferrum cum parte absumpta in carne defixum fuisse: respondeo, id fieri nequivisse, nisi secundum longitudinem deorsum cultellus in musculis hæsisset. Quod si factum defendas, ego vicissim hac ratione nego, quod manu situs ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimo visu dijudicari. Adhæc, ferrum totum carni inserrum simul & fere æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum vero in medio falrem acies exesa fuerit, alibi quam in corpore exesionem fuisse factam sequitur: & diaboli illusione operatione que translatum cultrum, & in sterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrem immissũ eousq; ut materia rodens aciei medietatem solummodo attigerit. Haud dubie cautius hunc fucum instituisset, si has ejus actiones ea solertia excussum iri prævidisset.

§ 13. Quod insuper in rei veræ gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixam perquam curva inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæsisse, qui ex qualicunque inclinatione vel deorsum vel antrorsum, vel versus utrumque latus graves cruciatus excitasset, vulnerassetque: nec alia corporis constitutione, quam erecta, habuisset mitius puella.

§ 14. Si adhuc urgeas historiæ veritatem, quæso, ubinam toto anno illa cultri longitudo delitescere, aut firmiter hærere valuit? Si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis, ut dixi, apparuisset. Nec in liene recondi tanto tempore, tamque innoxie potuit, multo minus extra musculos introrsum in ventris cavitate: sic enim in imas partes concidisset, cum multo vitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

§ 15. Cæte-

§ 15. Cæterum puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est, quod ullus ambigat: quemadmodum plerique, etiam peritiores, coram attestati sunt. Argumento esse debent multa ejus verba & actiones. Quod sæpius mente caperetur, cibum & potũ ad dies aliquot rejiceret: amici cum ea blande, serio, & minis agerent, nec tamẽ promoverẽt. Quod ipsa itidem vaticinaretur, prædiceretque tribus mensibus, palam fore in visitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certũ hunc diem norat, indicaratve? Naturali profecto ratione ab ea imperita puella stupidaque præsciri poterat minime. Has ergo voces haud dubie ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri judicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias objicere statuerat. Erupit autem sanies tricesimo Junii, quo cuspidem prius ostendit præstigiator: inde visitationis feriæ agebantur secundo Julii, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe vates. *In diei prædicti certitudine fallitur diabolus.*

Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi.

CAP. XV.

PORRO modum quendam ineptum futilemque, quo ejusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, describit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi domini in Lichtenberg nomine, prædicatur circumferturque. Ejusdem insuper fuisse sententiæ, à me non nisi lucidissimis rationibus explosæ, Theophrastum Paracelsum, non est, quod ęgre ferant plerique religiosi nimis ejus admiratores. Hanc item rationem fuisse amplexum Ludovicum Millichium, virum alioqui pium & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendi, per eosque inseri stramen, setas porcinas, assulas, corium, præsægmina, fila, piscium & fruticum spinas, & quascunque materies acutas; deinde poros occludi, ut, quandocunque volet architectus, reconditæ res sursus extrahi queant. Subjungit doctor ille has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recondit, nec eo ibi relicto manuque retracta, quomodo eo devenerit lapis, scitur: sic quoq; naturali tarione vaginę poros absq; lęsione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non dissimili modo in hisce delusionibus fit, quę magis noxia stigmata vulneraq; inferunt. Hæc ejus verba.

§ 2. Rationes has admodum esse jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eousq;

 distrahi

distrahi innoxie posse, ut stramina, coria vel cultros transmitterent: deinde conciderent, emitterentq; suo tempore ad Satanę arbitriū libidinemq; conservatā tot diebus vel mensibus substantiā, prorsus ἀδύνατον esse, nec ullo modo fieri posse, quilibet sanus mecum fateri debet.

§ 3. Pori enim corporis à conditore tam anguste ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimum liquorem, velut sudorem vel vaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiam in duris crassisque lapidibus, maxime coctilibus, & lignis observamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione fractioneve. Talia quidem phantasia facile imaginatur; at in actum non item deducuntur.

Similitudo absona. § 4. Similitudo, de lapide in aquam manu demisso, profecto multum absona existit: ridiculumque est, conferre hominis corpus solidum compactumque, cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capaci, quæ naves, & quodcunque voles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius vaginæ poros pervadens, quicquā habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæse intrudi contendunt adversarii. Nisi demonstrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixiorem me ostenderé: probationes vero non dissimiles sparsim in illo Doctoris libello sunt obviæ.

In corporibus reperiuntur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoque referuntur.

CAPUT XVI.

Varia apostematum contenta, apud Galenum 11. ad Glauc. & 14. Met. & Celsum. v. 6. INTERIM naturali etiam ratione in steatomatum & atheromatum, aliorumque apostematum finibus, carne exesa, ex viscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exsiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, ut coloruum sestis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ similes nasci, incantationibus ab imperitis ascriptas, scimus ex Galeno, Cornelio Celso, & observatione quotidiana. In steatomate lapis avellanę magnitudine nuper genitus, angulosus, rotundus, spadiceus. Curavit alias noster collega in Lucensium Burgo matronam provectioris ætatis, uxorem Hieronymi Luchesini patricii Lucensis, ab abscessu, quem diu sustinuerat supra claviculam sinistram? Ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter crassioris puris multam copiam, quiddam tenax ac lentum, quod, cum non facile posset divelli, eluebatur diligenter: elotum tam simile erat hapso lini madentis, ut vix persuaderetur ęgrotę & astantibus, excrementū esse toto genere prętet naturam ex viscida materia, calore & mali diuturnitate concretum?

tum. Omnes siquidem maleficium esse, arbitrari penitus maluissent.

§ 2. Nonne in morbo articulari plerisque à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore indissolubiliter impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρους, velut calcem, in juncturis enasci videmus? Quam etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? In cerebro repertus lapis magnitudine & forma mori? In tonsillarum faucium abscessu, calculus gypseus simillimus tophis, qui intra digitorum articulos chyragra affectis increscere solent: Sub lingua lapillus arefactæ & excorticatæ lauri baccæ similitudinem habens, colore spadiceus & justæ gravitatis.

Tophi in juncturis.

Joan. Kentmannus de Calcul. in homin. natis.

§ 3. In Imperatoris Maximiliani secundi corde secto inventi sunt tres lapilli quantitate pisorum; unus interim major altero, colore rubiginero: frequenter vero cordis palpitatione gravi afficiebatur, dum viveret. In pulmone calculi plures asperi tribulorum modo ad siliquarum magnitudinem latuere, aliquando & faba majuscula non minores, lati, tuberosi, cinerei, subduri. Qui post longam frequentemque tussim ex thorace violenter calculum expectorarunt, supra recensuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inventi sunt lethales, & grandes, ex ipso epate excisi. In jecoris substantia concreti lapides, etiam ad magnitudinem dimidiati fere ovi columbini, unus totus angulosus, colore livido, ex phlegmate & humore melancholico coagulatus: alius in eodem amygdalæ nucis magnitudine visus. In venis partis cavæ hepatis, priusquam in communem illum caudicem portæ desinunt, inventi lapilli eas obstruentes distendentesque, foris nigri, intus flav, in hydropico: cujus & meatus, ex fellis folliculo in intestinum desinens, lapide ejusmodi infartus erat.

Ant. Benivenius de Abdit. cap. 3. 18. 24. 94.
Calculi ex thorace expulsi, inventi etiam in epate, fellis folliculo, matrice, & reliq.

§ 4. In vesica fellis simul conspecti, in uno viginti duo, quasi sublutei, magnitudine dissimili, quorum minimi pisis minutis, maximi fabis exiguis responderunt, omnes quinque, septem, octo, aut plurium erant angulorum. Hinc & alius porraceo colore, quantitate unius articuli digiti fuit excisus. Alius durus hæmatici lapidi non dissimilis, in cysti fellis Georgii Bohemi regis visus. Minoris formę superioris apparuerunt plures in eodem folliculo Christiani regis Daniæ. Major in ea vesicula repertus fuit in Friderico tertio, duce Saxoniæ, cognomine Prudente, forma quadrangulari, articuli magnitudine, colore ferè prassino. In hoc bilis receptaculo nisi in alio centum & viginti tres, quorum unus instar medii ovi gallinacei grandiusculus, latior quam rotundior, digitum crassus, multisque tuberculis asper, ut to-

 phus

phus levis & luteus. Quinimo senex quidam decrepitus ad iram mirè proclivis, post obitum sine felle & folliculo inventus est: in hujus autem loco ingens apparuit calculus. Fuerunt &, qui, post diuturnum icterum oborto alvi profluvio, innumeros calculos instar pisi aut hordei granorum, per anum emiserunt. Conspiciuntur etiam sæpe in bubulo felle lapides, magnæ juglandis quantitate, rufo colore. Ex intestinis varii quandoque excernuntur; repertus & ovi quantitate. Ex uteri acetabulis duos memini excisos.

§ 5. Observavit Montespessuli anno 1572. filius meus Galenus Medicinę Doctor, in cadavere puellę cujusdam hydropicę, quam secuit, duos spithamæ longitudinis vermes, quorum unus meatum vesiculæ bilis duodeno insertum occupabat, alter in ipsummet hepar (ex defectu credo alimenti) progressus, gibbum jecoris obsidebat, capite ambientem viscus illud membranam attingente. Idemmet vidit Patavii nobilem Germanum, qui ab exercitio plures tussiendo rejiciebat calculos instar pisi, molles adhuc & friabiles.

§ 6. Aperta mulier in scholis medicorum Lutetiæ, lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inventa est. De tophaceis calculis in utero natis, vide Aëtium lib. 16. cap. 100. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus vel vesica, generari potuerunt, ea coctionis specie, quam ὄπτησιν dicunt, nimirum ab humore crasso, viscido, terreo, & calore igneo: quandoque vero & naturali, sed non analogo materiæ, humorem hunc adassante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum variæ & admirabilis invenitur formæ, potissimum quum & vasorum accedat aptitudo.

Loc. affect. VI. 9. *Pili & animalcula cum urina excreta.*

§ 7. Galenus se pilos mejendo excretos vidisse narrat, & cum ex colore, tum ex mole credidisse dicentibus eos ex crassa lentaque materia, quam calor calefecit exsiccavitque, in venis consistere, & se longitudinis ipsorum caussam ignorare. In loriis quoque eorum, qui lue venerea infecti sunt, multoties innatare videntur minuta animalcula formicis affinia, aut iis præsertim, qui æstivis mensibus in aqua cœlesti volutari conspiciuntur.

Anatom. II 22. *Calculi mulierum.*

§ 8. Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in vesica, præterquam calculis fetarum, veluti quibusdam capillamentis, qui non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa materia. Additque, aliquibus quædam in vesica concrescere, quæ nihilo à conchiliis specie differunt. Simile quiddam se vidisse in nobili quadam domina adhuc superstite, indicavit excellentissimus medicus Joannes Ewichius.

chius, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuisset (nulla enim quantumvis eruditorum medicorum ope juvari potuit:) post aliquot annos, primum quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam involutam, interdum fila longa, alba, duplicata, instar eorum, quibus utuntur vestiarii, & quod fidem superat sæpe cum nodo, ac si ad usum consuendi aptata fuissent, per urinam excrevit.

§ 9. Deinde vero, quæ res etiam aliquantulum temporis duravit, arctius compactam, velut ochra commixtam non tam lanam, quam membranam lanosam, quali integunt sese illi vermiculi, qui ex Seribus insulis, ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Postremo non raro, præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contra principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquā extremitate, obtusiores in altera quasi profunditate ac radice (etsi radice carere oportuit) fortiusculos, durabiles. Atque ejusmodi materiæ tantum non miraculosæ ipsa secum plenam portavit arculam, & pluribus videndam exhibuit, ejusque partem Ewichio donavit. Sed mea sententia, si res has monstrosas in renibus vel vesica non genuerit natura, mejenti ægrotæ dubio procul eas subjecisse dæmonem, ob incredulitatem, certum est; maxime, si illi suspicio fuerit ingesta de maleficio.

§ 10. Cum Pisis experientissimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem sectaretur collega noster, simulque accessissent quendam mercatorum internuncium natione Lucensē, cujus uxor valetudinaria, colicis subinde doloribus laborabat, tum vero iisdem torquebatur gravissimè. post alterum aut tertium curationis diem, à multis remediis ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem dejecit pilam, vel tophum potius non admodum gravem, magnitudine majorem paulo columbæ ovo, à cujus rejectione paulatim desiit dolor, pristinaque rediit valetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem alias nobilissimo medico Frisimelicæ doloribus colicis vexato, & cuidam tertio accidisse. Hanc vero pilam, quæ pepererit materia, eadem aperta vel fracta certius dijudicari potuisset. Illud autem naturæ genimen haud difficulter prodet præcedentis sequentisq; narrationis qualiscunque explicatio.

§ 11. Pilas item magnas nigras, instar pugni, æqualiter orbiculatas, sine sutura, pilis parvis mollibus arctissime infartas, ex boum juniorum sanorum lanienæ destinatorum, ventriculo & intestinis exemptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingestas has, exclamarent

multi: genitarũ tamen harum pilarũ causam investigare naturalé libet.

Pila in bovu ventriculo unde nata.

§ 12. Vituli adhuc lacte viventes materno, si quando alimonia destituti, vel alioqui petulca ætate insolescentes, ad parentem vel aliam accurrunt vaccam, ejus suras vel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maxime posteriorum coxarum, tam exugunt avide, ut etiam depilem reddant. pilique valido crebroque suctu in ventriculum attracti, & frequenti motu saltuque lascivo paulatim conglomerati, plerunque lacte vel chylo obvolvuntur, aut pituitoso succo lento: Qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodum substantia limosa albida statim à sectione visa est primum obducta hæc pilarum pellicula. Quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiã nigricie assimilabatur, qua una in parte cultro nonnihil excisa, ejusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inveniri cernimus) admodũ compacti apparuerunt.

§ 13. Citius huic sententiæ astipulabuntur fidemque habebunt, quicunque veterinariæ rei assuevêre, & jumentorum educationem attentius observarunt. Ita nihil omnino rationi derogarũ volo, si quando ea in rerum miraculis vel manifesto adesse, aut occulte foveri videatur. Verum quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice Satana, dolo & præstigiis, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine vere, licet quidem phantastice cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturque innocentes) propono, quo veritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atque sanguini innoxio posthac parcatur: æquiorique sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (divinos alii vocant, mihi vero erunt malefici) conversa male inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

§ 14. Servat quoq; alius apud se ejusmodi pilam levem admodũ, ovi magni quantitate, sed orbicularem, Pisis extractam ex colo intestino juvencæ bubulæ. Hæc pomo citrio vel aurantio tam erat similis, ut, si eo fuisset colore (erat autem nigro) visu solo discerni non potuisset. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in ventre induruisse. Sed arbitrarium hoc & ridiculum? Cultro autem vix ægre cortice una in parte inciso & detracto, inventa fuit tomenti nigrioris congeries, & suffarcinata, vel potius tota concreta ex pilis. Hujus pilæ meminisse videtur Plinius in hæc verba: Et in juvencarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pon-

lo pondere: singulare (ut putant) remedium ægre parientibus, si tellurem non attigerit. Inepte autem tophũ appellat, si de nostra loquatur pila. Ille siquidem inter lapides numeratur foraminulentos: hæc vero pila ex pilis compacta, nihil habet vel lapideum, vel arenosum, vel foraminulentum: sed est circumquaque spississima & solidissima.

§ 15. Nec minus admirabile Aristomenis Messenii cor, quod Athenienses, ob eximiam calliditatem exectum, pilis refertum invenerunt, cum eum aliquoties captum, & astutia elapsum cepissent. *Val. Max. 1. cap. 8.*

§ 16. In Majo anni millesimi quingentesimi sexagesimi secundi, mulier juvenis N. Coloniæ propę ædem D. Antonio sacram, puellum ad sextum mensem lactans, enixa est animal fibrosum ad erucę magnę longitudinem, dum reptando sese extenderet ductaretque, unguiculis prominentibus, dorso glabro, ventre albicante, capite corneo nigroque, oculis gagatæ lapidi similibus, ore hiulco lampetræ modo aërem inspirante. Sub initium cervicis tres visebantur aculei, aut verius unci utrinque asperi, quibus quæcunque vellet, amplectebatur, seseque attollebat. Prodiit vero absque humore, aut humidi alicujus mistura ex locis muliebribus ante septimam matutinam, dum forte calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem lacte nutritum. Mortuum à chirurgo inciditur, præsente D. Bernhardo Cronenburgio medico excellentissimo, qui ad hujus miraculi inspectionem vocarat D. Joannem Echrium & Hubertum Fabrum medicos, mihique postea ab casus raritatem communicavit.

§ 17. Anno 1549. commemorantur in Ungaria circa Thaysæ flumen inventi homines, in quorum corporibus absolutæ lutræ & lacertæ essent inventę. Num verisimile videatur, aliorum esto judicium. licet non ignorem, vermes prodigiosos ex causa naturali quandoque in hominum finibus ingigni. De qua etiam puella suspicio spargeretur falsa, serpentem stomacho inhærere, cruciamenta excitare, & subinde ad fauces conscendere, hæc sub mea fuit cura, belleque jam habet. *Lutra & lacerta in corporibus inventa.*

§ 18. Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in insula prope Masecum, rusticum quendam post continuum ventris dolorem, & sumptam aliquando adversus id mali theriacam, vermem excrevisse octo pedum longitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item visuntur variæ formæ lumbrici ore rejici. *Vermis longitudine octo pedum.*

§ 19. Rerum adhæc miracula alia huc facientia Alexander describit lib. 3. Anatom. in hæc verba: Acies scalpelli fracta, dum venam *Cap. 9. Aciem scalpelli*

chalybeam per venas tortuosas ascendisse, non mihi fit verisimile. nam imprudens chirurgus cuidam incaute secaret, meatus penetravit diversos, postque autem constitit, ubi continuis fere punctionibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis levari voluit.

Cuspis ferrea in thorace relicta, quæ juxta alvum post biennium excidit. § 20. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, vidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso, sagitta circa dorsum impacta vulneratus fuit: evulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur, at vulnus, perquisita frustra cuspide ferrea, chirurgus sanavit. At post biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis ostentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetravit, ubi pars carnosior est: deinde secundũ intestina delapsa, juxta alvũ sensim podicem secuit, viamq; sibi ad exitum fecit semiexesa: qua de re magna medicorum fuit concertatio.

§ 21. Idem Anat. 11. Qui venarum mesentericarum orificia inter intestina ampliora putant in vivente, quæ in cadavere delitescant, longe decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum frusta per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: *Acus deglutita, cum lotio excreta.* putantque, virginem ætate nostra Venetiis, dum hæc conderemus, quę crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteq; in somno deglutierat, per urinam post menses decem maximis emisisse cruciatibus: quoniam in vesica collectis viscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei ovi magnitudine: & à venis mesentericis acum prius haustam fuisse contendunt.

§ 22. Obiter hic adjiciam, acus illius per urinam redditæ exemplum, plurimos dissectionis ignaros commovisse, qui eam per venas mesaraicas à stomacho ad jecur, ac per venam majorem ad renum angustias, inde ad vesicam penetrasse, falso arbitrantur, ora fibrarum in viventibus patentiora esse ad acum suscipiendam putantes. Acus enim sua acie paulatim, multoque tempore, per intestina penetravit (siquidem viam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per vesicam, qua parte carnosa est, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem censeatur modum, de sagittæ ferrea cuspide, quæ biennium naturæ ductu commodas secuit partes: quod & aliis mirabilibus facile comprobavero exemplis.

A dæmoniacis sæpe falli medicos doctissimos.

CAPUT. XVII.

Puella à dæmone obsessa. Hujusmodi porro dęmonis actionibus sępius vel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos circumveniri medicos deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quod haud ita pridem, cum

cum melancholia puellam viginti annorum affici, judicaret clarissimus medicus, noctesque ea insomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnum conciliaturas offerret: quarum una devorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quam nunc dormiam. Mox, à dæmone eam obsidione subjugatam, nec perperam, asserit medicus: à quo se irrideri animadvertit. Cum vero hinc hominum cogitatus dæmonium perspicere arbitraretur, quod nulli, se eas ad somnum exhibiturum pilulas, aperuisset (id quod tamen Satanæ puellam obsidenti innotuisse, docuit ironica illa, de somno ex pilula exigua deglutita genito, objectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationem accitum fuisse noverat dęmon: quare omni ejus instituto, curandi hanc modo, & medicamentorum pręparatione vigilanter observata, ut spiritus est, eas somno provocando destinatas fuisse pilululas, ex ratione naturali prompte intellexit: quo nomine captata occasione, medicum illudere ridereque, illi non fuit difficile. Nec hominum cogitationes novisse dæmonem, tradit quoque Augustinus.

Medicus irridetur à dæmoniaca

Cogitationes hominum ignorat dæmon.

§ 2. In ea etiam puella, horrenda convulsionum attrocium facies, crepitantibus quoque juncturarum compagibus, aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionem mire etiam videbatur exhorrescere. Hunc fucum quum alias detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum accessit, quem lustralis aquæ aspersione mirandum in modum exerceri exagitarique intellexerat, aquam vero simplicem sub pallio clam contulit. Injecta itaque à quodam lustrali aqua, suos cruciatus confestim mire ostendit dęmonium. Hinc ex sua pura aqua eundé aspersit Melanchthon, cujus injectione non minus affici videbatur energumenus. Proinde is se diabolum fefellisse aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cujus esset animi, minus observarat.

De diffinit. eccles. dogmat.

§ 3. Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operám ille navaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; vero spem consolidationis maxime læto chirurgo ostentaret, tum repente novus ἰχὼρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus divinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis vestigio, ulcus sua sponte consolidabatur.

Epist. medic. 1. 38.

§ 4. In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atque allato illitoque humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delu-

fisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone invectum fuisse in ulceris consolidati vestigium, vel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta, dæmonii secessu, testatur curatio.

De abditis rerum causis li. 2. A mali esu quidam factus dæmoniacus.

§ 5. Narrat præterea insignis philosophus & medicus Joannes Fernelius, quod, quum non ita dudum quidam per æstus, nocte vehementer sitiret, è somno surgens, potu non invento, obvium malum forte prehendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcludi strangularique sensit: simulque à subeunte dæmone jam obsessus, visus est in tenebris videre, se à prægrandi nigerrimoque cane vorari: quę postea, restitutus integræ menti, ordine recensuit. Hunc non pauci, ex pulsu, ex calore & scabritie linguæ febricitate, ex vigiliis & mentis perturbatione, simpliciter delirare judicabant. Alios ejusdem ordinis viros doctissimos novi, qui eas symptomatum larvas conspicati, aliorumque relatui fidentes, venenum morbi causam esse censuerint, frustraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equestris ordinis quidam dæmoniacus

§ 6. Tradit adhæc Fernelius, juvenem alium equestris familiæ, paucis ante annis, corporis concussione, & quasi convulsione, ex temporum intervallis laborasse, qua nunc solum sinistrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum unicum, aliàs crus alterum, aliàs utrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut vix à ministris quatuor, decumbens cohiberetur. Caput autem inconcussum jacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesque sensus integri, vel in convulsionis ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in intervallis sanus, sed labore confractus. Vera epilepsia judicati poterat, si mentis sensuumque læsio accessisset.

§ 7. Peritissimi quique adhibiti medici, convulsionem epilepsiæ finitimam, à maligno venenatoque vapore, spinæ dorsi impacto, censuerunt: è quo vapor in eos nervos emanaret, qui à spina in artus quoquoversum, non autem in cerebrum disseminantur. Hæc credita causa ut summoveretur, clysteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur nervorum initiis, fotus, unctiones, emplastra primum, quæ discuterent, dein, quæ roborarent, venenatamq; malignitatē obtererent. His parū proficientibus, sudores proliciuntur balneis, ęstuariis, & Guajacinę ebeni decocto. Quę nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longe aberamus à cognitione veri.

§ 8. Nam mense tertio primum deprehensus dęmon quidam, totius mali author, voce insuetisq; verbis ac sententiis, tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguę Gręcę laborans esset) se prodens.

Is mul-

Is multa medicorum secreta detegebat, ridens, quod eos magno periculo circumvenisset, quodque irritis pharmacis corpus hoc pene jugulassent. Quoties laborantem pater invisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hunc arcete, & ab ingressione propulsate, aut torquem è cervice detrahite: ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, divi Michaelis imago propendebat.

D. Michaelis imaginem se formidare simulat dæmonium.

§ 9. Ad hanc Fernelii narrationem, velut parenthesi interjecta, respondeo: hunc dæmonem se Michaelis imaginem usqueadeo vereri simulasse, ut astantes falleret evidentius. Quasi vero hic ullius exhorrescat simulachrum, qui ne quidem ipsum Christum, expressam Dei imaginem timuit, quem aggredi, assumere atque tentare ausus est: Paulum, vas electionis, colaphis cædere: Jobum justum affligere: Evam in innocentia constitutam, vafro affatu fallere.

Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. 2 Cor. 12. Job. 1. 2. Gen. 3.

§ 10. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quo modo, & qua hæc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus injectum à quodam cujus nomen nō efferret: à pedibus ingressū in Regia, & à pedibus egressurū, cū præstitutus dies adventarit.

Confutatio illius, quod se in corpus à quodam injectum proxime dixerit diabolus, idque prorsus à nemine fieri posse: inefficaces item esse imprecationes malitiosas: & de parentum imprecationibus

CAP. XVIII.

Se in corpus injectum à quodam (mea quidem sententia) mendacii parens fingit, libenterque fatetur, non coacte: licet ceremoniis & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo avocet, sinistram de innocente opinionem injiciat, atque authorem injecti dæmonis, mox hunc, de quo illis voliter suspicio, perverse opinentur: ita rerum suarum fategisse arbitratur, si hac quoque ratione hominum divellat animos, cædesque struat, sceleratus generis humani hostis.

§ 2. Enimvero ut ne dæmoni quidem licitum est, corpora aut hominum aut bestiarum ingredi, pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli vetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli homini, quantumvis maligno, aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. Aliàs Satanæ potentiā exuperaret hominis virtus maligna, si homo pro corrupta sua voluntate hic posset, quod dęmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarem Dei assensum, ex

Dæmones nemo alicui imprecando potest immittere.

S. literarum traditione manifestū sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequā, opinione celerius, corpus ingrediens; vel collidens.

§ 3. Hæc unica est ejus voluntas, spes & expectatio. Dei nutum observat, & calculum expetit, non vero maliciosam ullius hominis imprecationem. Quæ si tantillum haberet momenti, vix homo in rerum natura sup erest, qui non vel dęmonum myriadibus infarciretur, vel ab iis auferretur, vel peste tolleretur, vel lue Gallica, aut Jobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: Ita domos, compita, vicos & urbes, his diris & imprecationibus personare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imo seipsos levi de causa pleriq; devoveant horribiliter, sitq; ejusmodi execrabilis salutatio conjugi à marito plerunq; etiā hora matutina expectanda, & ediverso.

Malum imprecandi consuetudo vulgaris.

§ 4. Sæpenumero ira perciti nonnulli, usque adeo his assuescunt votis, ut in habitum ea degenerent: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio, vel amica salutatione, vel risu jucundo, horrendæ ejusmodi conceperint voces: quas tamen nullum sortiri effectum in alium, palam cernimus. Tantum illæ maledici hominis, olim rationem reddituri, nisi pœnitudine convertatur, diræ lædunt animam.

§ 5. Atqui potius, si quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate ęterna salus expectanda: cum nemo sit, cui non aliquis salutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex Satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex malitiosa parentum in filios imprecatione, sinister aliquis eventus fit visus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filiis sympathiam, cujus nomine, exemplum quandoque horrendum, proponere solet Deus.

§ 6. Sic haud ita pridem circa initium anni 1575. quidam non obscuri nominis, Regi Hispaniarum apud Geldros militans, quum è familia nobili honestam duxisset conjugem [quam & durius tractabat] intelligeretque tandem ipsam uterum ferre, indignanter, velut sinistre precatus, ait ille: Tu infernalem gestas dæmonem, quem gladio confodiam. Non longe post filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata, verum superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo, nigro, tetro, ut satyrus, auribus longis velut canis venatorius, in vertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sanguinea. Non immerito itaque Plato, nihil parentis imprecatione filiis censet periculosius.

Imprecatio parentum exemplum horrendum.

Lib. 7. de Leg.

sius. Contra vero accidit piis: quemadmodum in Jacobo, Isaaco ejusque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit. Gen. 27. 49. Tobias 5.

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla.

CAP. XIX.

SPECTACULA interim non vulgaria subinde oculis nostris à Deo proponuntur, ut iis territi, inveteratam male imprecandi, vel etiam temere jurandi, & sæpe falso, consuetudinem declinaremus. Sic fertur, militem pedestrem ante paucos annos iter per Marchiam fecisse: ac nummosos loculos cuidam suæ hospitæ, apud quam decubuit ægrotus, custodiendos tradidisse. Post dies paucos restitutus, pecuniam reposcit ab hospita, quæ jam cum marito eam esse retinendam statuerat. Se itaque eam habere negat, injuriarum alterum accusans. Iratus pedes, hospitam vicissim infidelitatis insimulat. Quo audito, conjugem purgat hospes, peditemque ex ædibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractum ensem in ostium infligit inconsiderate. Vim suæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hospes. Quareà magistratu in carcerem conjicitur: agitaturque sententia, ob illatam vim, illum gladio feriendum. Jam extremus dies judicialis præ foribus erat, ipsique captivo moriendum esse, in carcere nunciat dæmon: at, si se ipsi dedere vellet, ut nihil sit periculi, se facturum pollicetur. In innocentia se mori malle, respondet captivus, quam ea ratione liberari. Proposita denuo periculi immensitate, ubi se aërem verberare, & nihil proficere animadvertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud adversarios vindicaretur: consulitque, Quando judicio sistêris, tuam in negocio forensi prætendes inscitiam, præsertim in dicendo: ea propter tibi patronum, quem advocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captivus, ac prostridie in judicium productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronum: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Juris versutissimus, & argute defendit, falso accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato vim intulisse, ostendit: rem omnem ordine, quo gesta est, & ubi seposita conservaretur pecunia, aperiens. Hospite vero audacius inficiante, & se diabolo devovente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per totum in aërem avehit, ut ubi manserit, nemo cognoverit unquam. *A diabolo aufertur hospes ob imprecationem malitiosam.*

§ 2. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, in Megalopolicis finibus, non procul à Wildstadia, in Pentecostes feriis, plebem cerevisiæ poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sæpenumero diabolum suis immiscebat juramentis, qui spectantibus omnibus, eam per ostium in aërem altius sustulit: reliqui perterriti insequuntur visum, quo veheretur fœmina, cernuntque eam extra pagum in aëre aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem comperierunt mortuam.

Testes carmine non adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali invehi.

CAP. XX.

Illorum insuper sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totave pudenda auferri existimant: quibus quum aliquandiu orbari videantur, in integrum postea restituuntur. Hic Satanæ potentia & arte, nervi testium pudendorumque ad suam convelli originem queunt. Sic & plerunque in deploratis morbis videmus fieri, malæque notæ argumentum dicit esse Hippocrates. Testiculi pudendaque retracta, vehementes dolores atque lethale periculum significant. Intermoritur enim facultas vitalis, & nervi versus originem retrahuntur.

Testes carmine non adimi.

Progn. 11. 10.

§ 2. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimescendum: nec naturalis ea perpetuo subest causa: ille etenim ad tempus fascino objecto deludit, vel dolosa nervorum retractione fallit. Ita fit, quod postea, ubi ad vetita consilia sic affectos adegerit, impietatisque reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minime: licet se compelli simulet, ut superstitionis studia confirmet, aliosque iisdem arctius irretiat. Si enim hæc membra vere adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus mediis? num citra sanguinis effusionem, partium læsionem & vulnerationem, omni adempto sensu id fieri potuit, & vel momento sanari?

§ 3. Et si hoc quoque, licet ἀδύνατον, demus: unde quæso contigit, restitutio, si prorsus ea à corpore avulsa, & proinde alimento & vitali fomite destituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num Satanæ est, & angelorum ejus, nova creare: aut, ablatis omnino partibus vitali virtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut sua potentia genuino affigere loco: quemadmodū à Christo aurem Malchi, à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minime gentium. Antea auditum est, nihil

Luca 22.

est, nihil plane dæmonem posse condere: explicatumque, quid illi *ἀμίμητον*, vel inimitabile.

§ 4. Cæterum vere, non profecto imaginarie auferebantur testes, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio in Junio, cuidã monacho Hermanno Wolfratgen Everfeldensi, custodi templi in monasterio Cruciferorum Dusseldorpii. Hic, ubi societatis actionisque Venereæ cum muliere nupta insimularetur à monachis, qui ea quoque frui dicebantur, & hinc sententiam ex actione adversus se instituenda coram Generali, velut carnificinam graviter timeret, morbum fingit, nimirum rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Everfeldensis, illustrissimi nostri Principis chirurgus, malum hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbum insinuat Hermannus, meditaturque quibus rationibus collegarum manus pœnamque evitare possit. Hinc convenitur, ut Priori à chirurgo persuaderetur, rupturam illam non posse restitui, nisi ægrotus apud se Everfeldi aliquamdiu decumberet. Interea vero temporis uterque illi testis clam execaretur: atque hac cautela se in juventute fuisse castratum, & propterea impotentem, falsoque accusari, quandocunque eo nomine, judicio coram Generali sisteretur, convincere posset monachus. Inducitur Prior ab Engelberto, ut secum ille transigat de mercede duodecim modiorum vulgarium secalis, post umbilici rupti (ut Priori persuasum fuerat) curationem solvenda. Inde Hermanno bene valenti utrumque testem illæsum clam domi eximit Engelbertus, solviturque ex pacto secale. Facinus hoc non semel cum jactantia narrari à chirurgo audivi, sed flagello certe dignum. Excussa tandem quoque cuculla post annos aliquot, duxit adhuc uxorem hic monachus, cui illa aliquamdiu post renunciavit valedixitque.

Testes monacho sano volentique exesti.

§ 5. Sic quidam, nomine Joannes ab Essen, ab illustrissimo Clivensi duce, numerata certa pecunia, castrandi jumenta & pecora in Marchię comitatu potestatem pro se solo impetrarat. Hic ubi quendã familiarius conjunctiusque sua frui filia animadverteret, ira incitatus, eam manu injecta evestigio in cubiculum abripit, violenterque uterum eidem, quemadmodum pecori solet, execat, conceptionique porro inidoneam sanat. Hujus facinoris ergo centenorum aliquot dalerorum mulcta à Principe punitur, nec quidem immerito.

§ 6. Alia profecto ratione usus est Methodius, si Zonaras fidem meretur tomo tertio Annalium. Qui de stupro accusatus, purgat sese monstratis virilibus exiccatis. Interrogatus autem de causa, narrat se, quum

quum Romæ fuisset, nimio Veneris æstu concitatum, orasse Petrum & Paulum, ut sibi, ne de castitate periclitaretur, succurrerent: ac nocte eos comparuisse, & attrectatis pudendis, omnem libidinis appetentiam sustulisse.

Impotentia concubitus quomodo effici potest. § 7. Adhæc, quod incantamentis quidam vinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi evitati, reddantur: hoc naturali occasione variis de causis usuvenire potest, viriatis impeditisve vel natura, vel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Unde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non semper erit incantationi imputandum illud virium, nec statim suspicione aggravandus insons. A dæmone tamen, ut quidem genituræ instrumenta posse concubitui inidonea reddi, fateor: ita quoque spurcissimæ anus maligna voluntate & insulsa imprecatione id effici posse, constanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquando credat.

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

§ 8. Eodem authore, aliàs cum certa fœmina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis ejus organis liberis, potest: alias cum altera vicissim, præpeditis venereæ actionis instrumentis, inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, viros se quoque impotentes reddere arbitrantur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtive alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi virga in alicujus nomine ligata vel soluta creditur. Si quis item malevolus, cubiculi in quo sponsus cum sua sponsa decumbit, ostium solum pulset, inclametque infigens januæ cultrum, ac sponsus respondet, deinde abrupta cultri cuspide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, discedat tacitus, sponsum ea nocte nihil posse in re venerea, fertur. At nugæ sunt.

§ 9. Quidam narrat, quendam conterraneum suum, virum nobilem, jurasse ligatum se fuisse, ne cum mulieribus congrederetur: ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda speciositate fecerat: legensque locum, ubi eo modo ligari corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum sesamelæo, & ita juvari? Hoc audito, confisus ille Libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate

tate quis læditur: sic & levari eadem, credibile est, usuque observatur.

§ 10. De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, prolixe superiori Libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturque actus, egisse mihi videor.

De ligaturis variis.

CAPUT XXI.

HIC leviter velut in Catalogum reducantur, multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem vel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ne in aliquo loco furari possint: ligatio mercatorum, ut in designato loco emere vel vendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio navium, ne ulla vi ventorum, etiam infinitis velis vento obversis, portum egredi valeant. item ligatio molendini, ne ullo impetu volvi queat: ligatio cisternæ vel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicujus loci, ne quid in eo possit extrui: ligatio ignis, ut in certo loco accendi nequeat, nec aliquid combustibile, admoto etiam igne vehementissimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua vetatur latratus: ligatio avium & ferarum, qua volatus & fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profecto exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si eventus ejusmodi spectentur, non impiis imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, vel ad occultam Dei voluntatem referendi. Quomodo autem sanguis, ne fluat, ligetur, & morbi, modo non dissimili, coerceantur, vide libro sequenti cap. 8. *Ligatura varia.*

§ 2. Cum alias in Gallicano Lucensium, sub Apennino versaretur cum amico noster collega, de via audiebantur acclamationes rustici, vulpem voce persequentis: ubi illi suspicerent, ecce, ad montis latus ascendit ocissime vulpes, gallina præpingui onerata. Ibi collegæ nostri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? Ac mox verso non admodum prægrandi lapide, forte in via obvio, vulpem firmat, quæ deposito onere substitit. Accurrit ille, fugienteque vulpe, prædam aufert. Deinde sola lapidis versione se id effecisse narrat, quem ablata præda semper ponderosiorem esse oporteret: videbatur tamen in ipsa lapidis eversione aliquot immurmurare verba. Cum redirent in Gallicanum, rusticus, cui erepta erat gallina, eam repetit: alter reddere recusat. Vocatur inde in jus, & ablatæ gallinæ accusatur: qui id quidem non inficiatur, sed se eam optimo sortitum esse jure, quippe e volpis

faucibus ereptam, defendit. Tandem ventilata aliquandiu causa, sententiam pronunciat judex, ut gallinam simul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur.

§ 3. Joannes Sobetius Eburo lepidi ingenii medicus, quum alias disputaretur de ligationibus, narrabat se aliquoties observasse à matre, quando sub intempestam noctem non redirent ad præsepia boves, nec errabunda jumenta invenirentur, matrem tum arreptam securim obviam vel quodvis aliud ferramentum, projecisse per fenestras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæsa superesse credebat. Quibus annumeretur conscripta ab Olao historia magi Gilberti nomine, apud Ostrogothos, ut immobilis maneret, ligati in specu à præceptore Catillo, cui ille insultare solet.

Lib. 3. hist. Sept. c. 20. Ligatus in specu Gilbertus.

§ 4. Habent & Turcæ suum modum, quo invitos retrahunt. Nomen servi in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo vel domicilio servi: deinde diris verbis & imprecationibus illius caput impetunt: hinc vi dæmoniaca, putat fugitivus sibi in itinere vel leones vel dracones occurrere, vel mare vel flumina contra se exundare, vel cum tenebris nigrescere, iisque terriculamentis repulsus, ad herum redit. Sic Baal Zephon idolum, observabat retinebatque servas ex Ægypto profugas.

§ 5. Porro variarum ejusmodi ligationum opinio, perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtra, certas designatas materies: per alligationes, suspensiones: per sortes item imaginationes, & animi excessus: per imagines, characteres, annulos, lumina, sonos, numeros: per imprecationes, invocationes, conjurationes, sacrificia, consecrationes, vota, nomina, verba, perque varia observationum & superstitionum deliramenta.

§ 6. His autem nugis commiscere solent, si quæ ex Sacris literis instituto accommodari possint: quemadmodum in serpentum adjuratione, maledictionem serpentis in paradiso terrestri commemorant: item serpentis erectionem in deserto, apte admodum, si diis placet: insuper versum illum, Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c. Superstitio etiam hic plurimum valet, translato ritu aliquo Sacramentali ad id, quod vincire vel impedire statuunt. Se quoque ligari simulant dæmones: at certe non aliis vinculis, quam quæ ipsi tradiderunt, mendaciis scilicet, sacrilegiis, adeoque vanis atque obscœnis rebus, ut eas referre pudor sit. At Hildegardis sententia hoc finiam caput: In effica-

Gen. 3. Num. 21. Psal. 90.

In efficacia ligaturæ alligata est perversitas nequitiæ diaboli, ut à zelo furoris Dei non mereatur solvi, quia nunquam illum recta cogitantem vidit: sic neque eum aspiciunt, qui Deum fideliter timent. *Lib. 2. Visione 1.*

Homines nullius rei potentia in bestias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyssis & Diomedis sociis, atq; Arcadibus transmutatis.

CAPUT. XXII.

PLEROSQUE etiam sagarum maleficio in bestias converti, voluit credula superstitiosaque vetustas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se convertisse (merito vorax dicatur lupus, qui hominis exta vorat) & Circe poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium: *In bestias non transformari homines maleficio.*

Quos hominum ex facie dea sæva potentibus herbis *7. Aeneid.*
Induerat Circe in vultus & terga ferarum. Item Ecloga 8.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipsa dedit Mæris: nascuntur plurima Ponto.
His ergo sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
Mærim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.

§ 2. Huc facit Boëtii carmen: *Consol. phil. lib. IV.*

Vela Naricii ducis,
Et vagas pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens dea,
Solis edita semine,
Miscet hospitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis,
Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitis:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant.
Jam sues Cerealia
Glande pabula verterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens stabilis, super
Monstra, quæ patitur, gemit.
O' levem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant, licet
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arte conditus abdita.

Hæc venena potentius
Detrahunt hominem sibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis vulnere sæviunt.

In dialog. de Asino.

§ 3. Hisce figmentis, & Apuleji in Asinum versi fabulæ, ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitium forte divertit, ubi mulier se unguento illinens, in corvum mutabatur. Lucianus eodem linimento se volens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus vertitur in asinum. Inductus autem in theatrum variis conspersum herbis, ex ancillæ institutione per rosarum esum restituitur.

De Civ. Dei lib. 18. cap. 18.

§ 4. Herbis & venenis non sunt vires attribuendæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam referuntur. His vero rationibus, homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus, ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc, qui ejusmodi quædam vel certissima audisse, vel etiam expertos se esse asseverent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, unde in jumenta ilico verterentur, & necessaria quæque portarent, postque perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari: sicut Apulejus in libris, quos Aurei asini titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut veneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit. Hæc vel falsa sunt: vel tam inusitata, ut merito non credantur.

Libro 3. & 4. ubi se à Fotide maga in asinum versum, & quid tum egerit, describit. At mera sunt nuga, ut etiam, quæ in reliquis illis leguntur libris.

Cap. 26.

§ 5. Et libro de spiritu & anima: Dicit humana opinio, quod quadam arte mulierum & potestate dæmonum, homines converti possint in lupos & jumenta, & quæque necessaria portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque servari. Hoc sic intelligendum est, quoniam dæmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut videantur esse, quod non sunt.

Libro 18. cap. 18. & libro de Spiritu & anima, cap. 28.

§ 6. Deinde, proximo etiam capite de Civitate Dei citato, subjungit: Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem, ulla ratione crediderim, dæmonum arte vel potestate, in membra vel lineamenta bestialia, veraciter posse converti: sed phantasticum hominis (quod etiam cogitando, sive etiam somniando per rerum innumerabilium genera

nera variatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum,nescio quo ineffabili modo, figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominum alicubi jaceant, viventia quidem,sed multo gravius atque vehementius,quam somno,suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud veluti corporatum, in alicujus animalis effigie,appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur,sicut talis sibi videri posset in somnis,& portare onera: quæ onera, si vera sunt corpora,portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus,partim vera onerum corpora,partim jumentorum falsa cernentibus.

§ 7. Nam quidam, nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat,ut venenum illud per caseum in domo sua sumeret,& jaceret in lecto suo quasi dormiens,qui tamen nullo modo poterat excitari.Post aliquot autem dies eum velut evigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: caballum se scilicet factum, annonam inter alia jumenta bajulasse militibus, quæ dicitur Retica, quoniam ad Retiã deportabatur: quod ita, ut narravit, factum fuisse compertum est, quæ tamen ei somnia sua videbantur. *Præstantii pater in longo altoque somno se equum putabat factum.*

§ 8. Indicavit & alius,se domi suæ,per noctem,antequam requiesceret, vidisse venientem ad se quendam philosophũ sibi notissimum, sibique exposuisse nonnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et quum ab eodem philosopho quæsitum fuisset,cur in domo ejus fecerit, quod in domo sua petenti negaverat? Non feci, inquit, sed me fecisse somniavi. Ac per hoc alteri,per imaginem phantastica,mexhibitum est vigilanti. quod alter vidit in somnis. Hæc ad nos non quibuscunque, qualibus credere putaremus indignum, sed eis referentibus pervenerunt, quos nobis non existimaremus fuisse mentitos.

§ 9. Proinde quod homines dicuntur, mandatumque est literis,à diis, vel potius à dæmonibus,Arcades in lupos solere converti, & quod carminibus Circe socios mutavit Vlyssis, secundum istum modum mihi videtur fieri potuisse, quem dixi, si tamen factum est. Diomedeas autem volucres, quandoquidem genus earum,per successionem propaginis durare perhibetur, non mutatis hominibus factas,sed subtractis credo fuisse suppositas: sicut cerva pro Iphigenia regis Agamemnonis filia. Neque enim dæmonibus, judicio Dei permissis, hujusmodi præstigiæ difficiles esse possunt. Sed quia illa virgo postea

viva reperta est, suppositam pro illa cervam fuisse, facile cognitum est. Socii vero Diomedis, quia nusquam subito comparuerunt, & postea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis, aves occulte ex aliis locis, ubi est hoc genus avium, ad ea loca perductę sunt, ac repente suppositę, ideo creduntur esse conversi.

§ 10. Quod autem Diomedis in templum aquam rostris afferunt & aspergunt, & quod blandiuntur Graecigenis, atque alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu, quorum interest, id est, ad quos persuadere pertinet, deum factum esse Diomedem, ad decipiendos homines, ut falsos deos, cum veri Dei injuria, multos colant: & hominibus mortuis, qui nec, quum viverent, vere vixerunt, templis, altaribus, sacrificiis, sacerdotibus (quæ omnia quum recta sunt, non nisi uni Deo vivo & vero debentur) inserviant. Hactenus Augustinus.

§ 11. Nisi vero altius dormientem Præstantii patrem observassent, ipse omnino ratus fuisset & narrasset ea revera à se gesta fuisse, quæ tantummodo per somnum cognoverat, atque ita veritatis opinionem apud multos sortitus fuisset rumor falsus. Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem esse, indicant Decreta, qui credit posse fieri, aliquam creaturam, aut in melius deteriusve transmutari, aut in aliam speciem vel similitudinem transformari, quam ab ipso omnium Creatore.

2. Parte 20. q. 5. episc.

§ 12. Socios porro Vlyssis in bestias versos, & Diomedis comites in aves, atque Arcades stagnum quoddam transgressos in lupos commutatos, fabulosa esse, & poëtarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos verti, rursumque sibi restitui, fabulosum esse, confidenter existimari debere, aut credere omnia, quæ fabulosa tot seculis credimus. Inde subjungit: Mirum est, quo procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens est mendacium, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis sociis ideo confictum à poëtis tradit, quoniam aves Diomedeæ, à Juba cataractæ dictæ, in solo totius orbis loco videntur in insula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarum similes. Et quoniam advenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atque purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos. Sunt

VIII. 22.

X. 44. De Diomedis & Vlyssis sociis, atque Arcadibus in aves & feras conversis, fabularum explicatio.

Sunt,qui ea ad mores referant: nimirum quod Arcades luporum more vivebant, ut homines voraces & immanes, crudis vescentes carnibus, & forte humanis. Idem de mutatione sociorum Vlyssis, jumentis assimilatorum,ob pravitatem morum, intelligi potest: quemadmodum quoque de Nabuchodonezare Babylonis rege converso legitur. *Daniel.* Sic & quum Diomedes ex patria pulsus in Italiam venit, atque ejus socii in aves conversi dicantur, eos piratas factos, & paulatim interfectos esse, significatum fuit.

§ 13. Cæterum de Circes potentia & ejusmodi transformatione ita obiter Xenophon, de factis & dictis Socratis: Socrates tam parce cibo utebatur,ut jucunde comederet,atque ad illum ita paratus ibat, ut pro epulis esset ipsi cupiditas comedendi. Potus vero omnis erat illi gratus,propterea quod nunquam bibebat,nisi sitiret.Si quando autem in convivium convocatus voluisset ire,à quo difficillimum plurimis cavere est, præterquam deceat saturari, facillime ipse ab illo cavebat. Qui vero hoc facere nequibant, his consulebat abstinere ab illis, quæ persuadent, non famescendo comedere, neque sitiendo bibere: hæc enim esse ajebat,quæ ventribus capitibus atque animis noceant. Arbitrari autem, jocando dicebat, idcirco sues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat: Vlyssem vero partim Mercurii consilio, partim abstinentia sua,suem factum non fuisse. Hujuscemodi de his, serio simul ac joco dicebat.

De ΛΥΚΑΝΘΡΩΠΙΑ *Morbo, quo se in lupos converti credunt homines.*

CAP. XXIII.

LITERARUM monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in sua historia,virum prudentem diaboli arte eo perductum fuisse,ut aliquibus anni temporibus non secus sciverit, quam se rapacem esse lupum, qui per loca sylvestria & specus oberraret, ac maxime pueros persequeretur, & eum sæpe velut amentem per nemora vagari inventum fuisse: qui tandem Dei gratia ad mentem rediit. *Vide lib. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 12. hujus operis.*

§ 2. Adhæc patavii lupus sibi videbatur agricola,anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo:multosq; in agris insiliit,trucidàvitque. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseveravit se verum esse lupum, discrimen solum existere in pelle cum pilis inversa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, vereque lupi truces voracesque, tibias & ejus brachia gladio feriunt amputantque, veritatem rei exploraturi: cognita vero hominis innocentia,eum chirurgis tradunt curandũ,sed post dies non multos expiravit. *Job. Fincel. lib. 2. miracul.*

§ 3. Hos

Chatrab. Avicen. lib. 1. 3. fen. 1. tract. 4. c. 21. Tipula λυκανθρωπία. Paul. Aegin. Eta III. 16. Aetius VI. II. § 3. Hos ea melancholiæ specie exagitatos fuisse, dubium est minime, quæ Arabibus charrab dicitur, derivato nomine à bestiola, quæ irrequieto motu super aquas, modo huc, modo illuc, absque ordine vagatur. Latini, ut quidam volunt, tipulam id insectum vocant, in palustribus locis frequens: λυκανθρωπίαν, id est, hominis in lupum conversionem vocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item insaniam lupinam: plerique λυκάονα, alii κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atræ bilis fuligine se in lupos, vel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potissimum noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes.

Melancholia lupina. Insania lupina. λυκάων. κυνανθρωπία. § 4. Hi pallent, oculique iis sunt concavi & sicci: crasse imbecilliterque vident, linguam habent siccissimam, valde sitiunt, os saliva caret. Tibiæ his sunt ita ulceratæ, ut curari nequeant, propter frequentes offensiones, & canum morsiones. Curantur hi sanguinis missione usque ad animi deliquium, victu boni succi, balneis dulcibus, sero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Justi, theriaca, & reliquis melancholiæ utilibus. Caput his ante accessionem irrigatur soporiferis, nares opio inunguntur: quandoque & somniferum medicamentum propinari oportet.

Lib. 1. Metamorph. § 5. Hoc naturæ vitium & humanæ mentis alienationem, fabulæ apud Ovidium subministrasse occasionem verisimile est, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Jove in lupum ob sua scelera mutatū finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropiæ dicti, adjungit notas, quemadmodum ridicula poëtarū commenta naturales, sæpe solent habere causas:

Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris,
Exululat, frustraque loqui conatur, &c.

Plerosque etiam atra bile vitiatos, se leones esse, vel dæmones, vel *Avic. li. 3. fen. 1. Tract. 4. cap. 29. Sigebertus in Chron.* aves, imaginari, annotavit Avicenna. Neuri adhæc Scythiæ populi ejus erant persuasionis, quod se in lupos verterent, ut vult Herodotus: sic & Bajanus filius Simeonis, qui Bulgaribus imperabat, arte magica efficere credebatur, ut, quoties vellet, lupus vel quælibet feræ videretur fieri.

§ 6. Plinius & Edovardus scribunt, cerebrum ursi devoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis transmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta & montes vagabatur, se in ursum esse conversum *Part. 2. caus. 26. q. 5. epist.* phantasia vitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil posse condere, vel revera immutare, rationibus, & ex Decretis abunde de-

de demonstratum est: & evidentissime constat ex eorum, qui hæc fuerunt passi ludibria, confessione, quam lib. 6. cap. 11. descriptam, qualicunque explicatione sum interpretatus.

De naturali sexus humani mutatione.

CAP. XXIV.

CÆTERUM, quæ mihi fortassis hic obtrudere conabuntur alii naturæ miracula, ipse referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Invenimus in Annalibus, Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factū ex virgine, sub parentibus, jussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam virilitatemque provenisse uxoremque duxisse. Ejusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum: subditque, Ipse in Africa vidi mutatum marem nuptiarum die L. Cossitium civem Tisdritanum. Livius lib. 4. secund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. virum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates autem scribit, Phaethusæ cuipiam Pythei uxori corpus virile, & in universum hirsutum & pilosum fuisse redditum, barbamque eam emisisse, vocem item asperam fuisse effectam: quod ipsū etiā Namysiæ Gorgyppi uxori in Thaso evenisse, subjungit.

Naturæ miracula in sexus immutatione. *Lib. 7. cap. 4.* *Gellius lib. 9. cap. 4.* *VI. Epidem. VIII. 45.*

§ 2. Ut autē huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate nostra contigerit Neapoli, regnante Ferdinando primo, audi, Ludovicus Guarna Salernitanus civis quinque habuit filias, quarum natu majoribus duabus, alteri Franciscæ, alteri Carolæ nomen erat: quibus, postea quam ad quintum-decimū pervenerunt annum, in marium motem virilia erupêre membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli sub eodem rege, puellæ, quæ jam quatuor annos viro promissa sponsæ nomen habuerat, qua noctē primum viro tradita cum eo concubuit, genitalia membra prodierunt, domumque reversa, in judicio dotem reposcit, in virorum numero postea habita.

Fulgos. lib. 1. cap. 6.

§ 3. Præterea amatus Lusitanus conscribit historiam ejusdem argumenti, his verbis: in oppido Esguerra, novem leucis à Conymbrica, nobili apud Lusitanos civitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si rectè memini) Maria Pacheca: quæ cum ad ætatem pervenisset, in qua mulieres primū menstrua emittere solent, vice mensium, priapum usque ad id tempus intus latitantem extra ejecit. Et sic ex fœmina factus est masculus: & virili toga indutus, ac sacra aqua respersus,

Centur. 2. consult. curat. 39.

resperſus, Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perveniens, & dives ac clarus factus, poſtea ad ſuos rediit, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non ſatis compertum habeo. Conſcii tamen ſumus, imberbem, hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille.

§ 4. Quæ eo à me adducuntur ſtudio, ut probem, non ſolum hanc ſexus permutationem & veriſſimam eſſe, & naturalium rationum baſi inniti: ſed etiam fœminas ſolum tranſire in maſculos, ſaltem adverſus inanem Auſonii aſſertionem, qui duorum exemplorum auctoritate, etiam tueri conatus eſt converſionis hujus oppoſitionem. Verum ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, illico conſequutionis neceſſitas alterius falſitatem deteget.

§ 5. Quæ ut inveſtigatione acquiratur, duo ponenda ſunt fundamenta, demonſtrationi naturæ prorſus convenientia. Primum eſt, poſt animantis productionem, virtutem conformatricem non eſſe otioſam: alterum, particulæ alicujus prærogativo jure dotatas mulieres; hujus præſentia ſubminiſtrabit generationi materiam, illius conſeſſio efficientis actionem. Quæ ſi vera ſunt, ut profecto ſunt, oportebit circa pudendum muliebre latitare aliquod membrum, priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculationis certitudine conſtat, operationem naturæ non exerceri in ſubjecto quolibet, ſed idoneo & prædiſpoſito: quemadmodum etiam vis conformatrix, animante jam edito in lucem, non procreat de novo partes ob materiæ convenientis & reliquarũ occcaſionũ defectum, ſed imperfectas adimplere facile poteſt.

§ 6. Proinde his ita conſtitutis, ſciendum eſt, ejuſmodi particulam reperiri in κόλπῳ γυναικείῳ, quæ cunctis mentulæ virilis conditionibus prorſus reſpondet, adeo ut prædita ſit ligamentis, nervis, venis, arteriis, muſculis, præputio, glande, ne quid omnino deſideretur. Ejus exquiſita obſervatio hactenus fere fuit neglecta, ob pinguedinis velamen, à recentioribus: at ab Avicenna deſcribitur ſub nomine Albathara, vel Albandar: & à Ruffo Epheſio κλειτορὶς vocatur, unde obſcœnum verbum κλειτορίζειν; vel κλειτοριάζειν derivatur: nec non Nympha, Myrton, ὑπόδερμις. Atque exigua hæc caruncula, paulatim molis augmentatione exurgit tandem in priapum, omnibus ſuis numeris abſolutum.

Lib. 3. fen 21. Tract 4. cap. 23. Albathara. Albandar. Klitoris. Nympha. Myrton.

§ 7. Quod contingit præcipue aut menſtruæ expurgationis initio, aut connubii tempore: quoniam in eo, Naturæ impetus incrementum molitur: in hoc vero, propter primi coitus vehementiam, effringuntur particulæ iſtius carceres, quibus exonerata virtus formativa dein elaborat, in promptiori expulſione. Ita etiam fit, quod tunc corpus

& hir-

& hirsutius evadat propter mensium suppressionem, & robustius ob sexus virilis successionem. Hoc autem membro quum saltem mulier dotetur (unde omnes fœminæ licet actu tales sint, potentia tamen masculos nominarim) necessario elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tantum à sexu fœmineo ad masculum, non è converso: quia natura semper addit, nunquam demit: semper expellit, nunquam reprimit: semper movetur versus dignius, nunquam indignius. Itaque Ausonio vanitatis crimen adstringo, quod Beneventi puerum quempiam repente virginem factum refert:

Nec satis antiquum, quod Campano in Benevento.
Vnus ephebɔrum virgo repente fuit.

§ 8. Poëtas ejuscemodi fabulas excogitasse, vel inde liquet, quod fingunt Tiresiam vatem Thebanum, cujus supra meminimus, cum coeuntes angues baculo percussisset, mutatum in fœminam fuisse, postque annos undecim, iterum cæsis à se anguibus, virilem naturam recepisse. Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. *Sabell. lib. 9. cap. 8 de Ostentis.* Sed quod abstrusa naturę operatione contigit, atq; in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuo perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneisque dæmonum formis & præstigiis, quoad fieri potest, explicandis agitur.

Quod pleriq; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diverso.

CAP. XXV.

De melancholicorum imaginatione depravata, & subsequentibus eorum interdum deliris ridiculisque actionibus: nonnunquam etiam gravibus, seriis, horrendisque operibus, supra lib. 3. cap. 7. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. Hinc tales vel fatui vel à dæmonibus obsessi sæpe judicantur, quemadmodum quoque energumeni vicissim melancholici interdum dicuntur. Exquisitum itaque desideratur hic judicium, ut inter utrosq; discernatur affectus: qui plerunque etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ suis ludibriis consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissime: propterea & perquam apposite, melancholiam esse diaboli balneum, dixit D. Hieronymus. Non tamen à dæmoniis cuncti exercentur melancholici: at contra fere fit, ut omnes dęmoniaci ob acerbos cruciatus affectusque graves, reddantur melancholici. *Balneum diaboli, melancholia.*

§ 2. Mulier quædam Budericiæ, singulis annis ejusmodi melancholia, vel potius mania agitabatur, ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmiteriis degeret: excurreret etiam subinde

 in pla-

in plateas, effringens hujus januas, & illius fenestras perrumpens, interdiu aufugeret ad loca secretiora & sylvestria. Et quia is paroxysmus maxime incideret circa diem festum Paschæ, hoc est, tempus vernum, huic morbo ex humorum motu aptum: credebatur tum temporis à vulgo illam à spiritu exagitari maligno. Vide item historiam dæmoniacæ, quæ melancholia infestari putabatur, supra cap. 17.

Ficti obsidii diabolici historiæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum

CAP. XXVI.

Obsidii dæmoniaci figmentum.

In hac eorum, qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, non extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rarumque tamen, diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagi apud Geldros visum, in quodam mendico, nomine Justo. Hic, ut justa occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonii in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat concidebatque jacenti venter: interdum & fugam minacem, insultum violentum, & torvam faciei inversioné fingebat. Custodes latus utrinque claudebant, ejus conjunx & scortum: quæ prosilienti renixæ, ferramentis appositis eum coërcendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instructæ, strenuam navabant operam, ut eleemosynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem.

Mendicus Justus ficti dæmoniacus.

§ 2. Tandem in dolosi machinamenti opinionem venit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus injicerent. Nam hic ejusmodi apprehendisse hominem, erat religio, nefasque ducebatur, ob profanationem loci scil. sacri. Postremo tamen, cognito lattocinio quater perpetrato, abreptus, in vinculis artem confessus est, qua ventrem, ut pro suo nutu exundaret subito, relaberetur que continuo vortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul devorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturque ventriculus & intestina adversus vim hydrargyri deleteriam, argentum vivum deglutiebat, quod suo pondere ex ventriculo per pylorũ in intestina ferebatur, ubi ob pessulum ostio obditum, præcisa erat exitus via.

Hydrargyrum valde humidum & tenuium partium.

§ 3. Quare, quum vehementer id humidum sit, & tenuium valde partium, ac cognata mobilitate inquietissimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus evaporare (etiamsi ea fuisset caloris vehementia) potuit. Hinc ciebatur

ciebatur valida illa ventris perturbatio, & jactus inæqualis, quam augebat vehemens & voluntaria ventris succussatio, illæsis interim ob præsumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dæmonem, captivum quippe Mercurium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ vidi: ex qua horis duabus post descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusque.

§ 4. Ad hunc numerum referatur impostura, vere commenticiis ligaturis ascribenda, cujusdam Joannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, medium miliare dissito à Duringorum Wymaria. Hic professione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ civitates vagatus est, simulans se ipsis D. Joannis feriis, hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Wymariæ exusto, incantatum, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine confecto, nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi, serpentis, bufonis, echini, vulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo divexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confessum fuisse asseverabat. *Joannis Patris commenta. Ligatura ficta.*

§ 5. Hinc dæmonem excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam stricte momento colligare manus sæpe in tergo, vinculis ex pilis equinis & sericeis laciniis intortis, ut nisi mox eorum incisione laxarentur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coarctabatur enim singulari artificio ligaturę nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinē è sinistra aure atque ore frequenter effluere querebatur. Et inter reliqua, semel Mansfeldia in aëre evectum se, & valido vento Halam ultra muros translatum, ibique catenis argenteis colligatum fuisse narrabat. Item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab ejus laqueis tutus conservaretur, per foramen angustum crassi fornicis à diabolo perrupti, se indusio solummodo tectum, à dæmone extractum fuisse, atque in vastam traductum solitudinem: sed quomodo, se nescire: atque ibi tres noctes sine ulla cibatione humana peregisse.

§ 6. Addidit quoque, se catenis ferreis crebro à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes, & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à Satana ex ingentibus lignis constructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoque phantasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare brevibus se posse inquit:

quit: sed cuncta ordine, velut seriem historicam, conscripta esse, tandemq; per typographiam lucem visura, ut mundo innotesceret, quanta crudelitate plurifatiam à dæmonio excrucietur dilanieturque. Nec prætermisit suum in orando, concionibus sacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studium zelumque. Ad resipiscentiam quoque ut populum hortaretur, se impelli affirmabat.

§ 7. Post diutinam hujus tragœdiæ ostentationem, Norimbergam tandem venit, ubi iisdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu observari cum vigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus solitis, jubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, desperationem deinde simularet, & nescio quæ non comminisceretur ad artis suæ fucum: eo tamen ad extremum redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibi ipsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris injecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat libere: & suctu sanguinem ex gingivis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm ocissime in aurem seorsum instillabat.

§ 8. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mendacia fassus est, universamque huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confessionem, sententiam mitigavit, reumque publico palo in spectaculum & irrisionem, ad horæ dimidium alligatum, exilio punivit amplissimus eximiæ prudentiæ, judicii, virtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9. Maii, anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo. Id vero diabolicæ vexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem veram, alius antea epistola typis excusa præmature evulgavit, tecto dolo falsus.

Magistratus Norimbergensis prudentia summa.

§ 9. Ejusmodi certe dexteritate varia sæpenumero nimis imponitur hominibus. Sic Eunus Syrus fanatico furore simulato servos, quasi Numinum imperio, ad bellum concitavit, idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipaverat, leviter inspirans, flammam inter verba fundebat, quo miraculo sexaginta amplius millium hominum coëgit exercitum, oppida vastavit, & Romanorum prætorum castra vicit.

Ejusdem simulatæ obsessionis juvantibus sacrificis historiæ.

CAPUT. XXVII.

Puella Werlensis epileptica, putatur dæmoniaca.

EODEM anno, nimirum sexagesimo-secundo, in Martio, Dusseldorpium venit puella quædam Werlensis, circiter annos viginti nata, bene

bene habita, sed vultu torva. Hæc, ut mendicandi solennior esset occasio, literis munita testantibus, eam à dæmonio obsessam, ad D. Hubertum Ardennarem profectionẽ instituerat, ut ibi à Satanæ jugo solveretur. Cum patruo & conductitio homine comitẽ etiam habebat monachum, annum prope trigesimum agentem. In collo, tanquam amuletũ contra diaboli scilicet impetum, dependebat stola ecclesiastica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ viris ornatissimis, ecclesiaste suo, & medicis collegis meis conjunctissimis (qui bona fide rem omnem mihi exposuerunt, tum enim aberam) quicquid id esset negocii, solertissime inquiri voluit Princeps noster illustrissimus, quibusvis imposturis non tam faciles, ob non vulgares ingenii dotes, offerens aures. Quantum itaque ex ægrotæ & aliorum relatu conjicere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quod ob ecclesiastici viri præsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemque eo adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuviis prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quum vero hora quadam matutina è somno excita, patruum atque alterum custodem vestitos in lecto secum conquievisse observaret (fortassis vespere præcedenti, potu adeo consopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationem) se alias eos pedibus è lecto expulsuram minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogota etiam, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Werlæ reliquisse non negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Ægerrime, respondit. Monacho quoque jactanti, se tribus verbis horribile in ea posse spectaculum excitare, quum à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem valeret, ostendere non gravaretur, nihil omnino potuit.

§ 2. Maubusæ in Hannoniæ finibus hujusmodi contigit facinus, mihi narratum à viro, cui fidere quis possit, & qui modo mihi affinitate junctus est, doctus & pius, totiusque actus spectator. Nam tum forte diversabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quẽ salutandi gratia convenerat. Ibi subsistens præ foribus, vidit undique populum confluere, & velut agmine facto ad templum concurrere. Rogabat, quid rei esset? Tum illi quidam, Obsessum à dæmone quendam ajebat ibi exorcisari. Quod ut videret, accessit. Ingressus templum, vidit sacrificum quendam peragentem sacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitu. Hunc sacrificus ille per finitimas undique regiones circumduxerat, subinde

Obsessionis diabolicæ commentum punitum.

subinde exorcismis tentans dæmonium ejicere. Is dum pronnunciaturus Euangelium, se in illud latus, ubi erat dæmoniacus, contulisset, & ad Euangelii locum pervenisset, Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis: tum dæmoniacus, quasi horum sermonum impatiens, sese concutere, agitare, & altum clamare incœpit. Perlecto Euangelio subticuit, donec finita missa, sacrificus illum suis aggrederetur exorcismis, qui quidem & ridiculi fuerunt, & stolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca respondebat. Tandem exorcista: Dic, inquit, maledicte diabole, quidnam est omnium tibi inimicissimum, maximeque contrarium? Subticuit aliquandiu, ac tergiversabatur dæmoniacus. Exorcista vero acriter urgebat atque instabat: tandem dæmoniacus veluti victus, clamat, Aqua lustralis. Tum eâ aquâ crateram argenteam implevit exorcista, ac ori dæmoniaci admotam coëgit illum exhaurire: qui torquere se, & sic grunnire plane cœpit, ut porci solent, dum cultrum jugulo infigit lanio: ac paulo post, totus intumuit, gutture potissimum, ita ut supra naturam id contingere quivis dixisset. Hinc exorcista veluti præsentissimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca argentea reconditas. Tum ille agitare sese, & intorquere, sicque clamare cœpit, ut Stentora illum dixisses vincere, vel quantum Gradivus Homerus: ut inquit ille. Deinde quasi victus, ad interrogata respondebat omnia: verum, quæ sciscitabatur exorcista, talia erant, ut vel ad aliquorum contumeliam, vel vindictam producta viderentur: certe stolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuo subjectus est exorcismis dæmoniacus: sed, ut accessit hic meus affinis, ilico destitit exorcista. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & nescio quo alio prudente, è sene habuisse sermonem de hoc dæmoniaco & in hanc incidisse illos suspicionem, ut omnia ista ficte agi & fraudulenter crederent. Unde huic obviam veniens ait, idque Latine, quo videlicet perspecta esset illius eruditio, & Latini sermonis lepor: ait inquã, Ipse est extra: hominẽ à dæmone liberatũ innuens. Postridie urbem reliquit. Non ita multo post detecta re, palam fuisse imposturas, patuit: quare tandem uterque meritas ob tantũ flagitium dedit pœnas.

Marci 16.

Ejusdem argumenti elegans historia.

CAPUT XXVIII.

Historia festiva figmenti famelica dæmoniaca.

ALIUD diabolicæ obsessionis & exorcismi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Parisiis edito, inscriptoque Narratio-

rationes mundi fortuitæ, narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, sacrificus magis bigis agendis quam parochiæ administrandæ aptus, in pastorem eligitur, quod lectionis scientia tantummodo reliquos præcellere rusticos videretur. Et quum ex recepto more nihil fere in pagis illis citra pastoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi fœminas factus est compater. Quibus quum ea occasione uteretur familiariter, una tamen Lisetta nomine, à curatore magis habebatur in deliciis.

§ 2. Hujus maritus, qui in bello Gallico victum fodiendo aliàs quæritasset, & jam ad easdem decrevisset redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eique omnium sacrificorum consuetudine interdixit. Mœrore itaque offusus pastor bonus, aliud captat ex tempore consilium: mittitque secreto anum maleficam, cum sua commatre, quam vocant, consulturam, quibus modis ad consuetam amoris velitationem reverti tuto possent. In ejusmodi comœdiæ actu exercitata apprime vetula, Lisettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum esse anxiam comperio: eisdemque doloribus conficitur tuus compater, propterea quod legitimum suum amorem præpediri videat. Compatior & ego quidem, quod juvencula eandem olim sim experta aleam, & duram perpessa sortem: nihilominus rebus afflictis remedium inventu facile, si prudentiam quis provide adhibeat. Audetesne fingere te à dæmonio obsessam? Helas! mea mater, respondet juvencula, personam hanc non inscite induerem, si ea ratione profici posse spes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, vicinam nostram, me puero, simili vulnere sauciam, quotiescunque cum aliis puellis illi obviam eram, belle & artificiose cruciamentum hoc simulasse.

§ 3. A' sortilega hac deinde accuratius instructa Lisetta, ante templum audita missa intorquere oculos, contrahere manus, spuma defœdare os, & lupi ejulatum edere incipit. Accurrens mox vulgus stolidum, præcipiti & novo hoc malo attonitum, eam à dæmonio agitari censuit. Miser maritus non ita procul ob zelotypiam sedulo eam observans, haud leviter turbatus, illam domum reducit, ubi consolatum vicini confluunt. Sic ille ob gravem torturam, qua oppressam inopinato arbitrabatur conjugem, suspicionis non immerito conceptæ oblitus, recta ad parochi ædes, velut mentis impos, properat oratum, ut suis exorcismis tam maliciosum ex uxore spiritum exturbare dignaretur.

 § 4. Domi-

§ 4. Dominus Mauricius, quanta poterat dexteritate sese continens, mire exclamat, lugetque insperatum hujus ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, morositas in uxorem nimia, & suspicio ob causam non satis justam, probum maritum certe decet minime: siquidem eo nomine, in sensus communis errorem, quandoque etiam dilabuntur matronæ inculpatissimæ. Inde arrepta stola atque organis conjurationi idoneis, ægrotam libere adit, atque post suffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat spiritum, quisnam esset? Lisetta probe instituta à vetula, voce rauca submissaque respondet: Ego patris hujus juvenculæ spiritus sum, ut hanc pœnitentiam decem annis, ex uno corpore in aliud transgressus, agerem, condemnatus. Maritus præsens ubi intellexit soceri esse spiritum, non sine lachrymis in has evestigio erumpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas misellam filiam. Respondet spiritus: Hinc equidem egrediar, sed in te commutato hospitio rursus commigrabo, ubi designatum pœnitentiæ tempus absolvam. Sabaudus hic horribili ea sententia territus, usqueadeo exhorruit, ut incunctanter stola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi compater, mi amice, aliquemne modum nosti, quo gravis illa sententia mutari queat, per preces, jejunia, eleemosynas, vel alia pietatis officia?

§ 5. Tum Lisetta videns ex voto succedere institutum & fucum, voce ait fictitia: Amice pauperior es, quam ut, qualia conveniunt evitandæ huic pœnitentiæ bona conferre valeas: sed horum loco quadraginta invisere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offensarum remissionem impetres: alioqui ordinationem cœlestem evasurus neutiquam. Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Lisetta, ut propter templorum distantiam in ea peregrinatione, temporis satis furori spiritus extinguendo donaretur. Ut autem voti compos minus impedite redderetur, spiritus voce fictitia sermonem prosequitur, cum homine expostulans, quod iniqua suspicione suum aggravârit compatrem, virum scilicet sanctum, cujus preces quoque Deo apprime forent gratæ: eo nomine uxoris curam huic compatri esse commendandam, interea dum religionis ergo peregre illum agere oporteret, studiose hortatus est. Miser hic Joannes, à purgatorii pœnis se facile absolutum ratus, in genua ante parochum provolvitur, ut ignoscat, obsecrans. Remissione haud gravatim exorata, ne deterius quid illi contingeret, religiosam ilico exequitur peregrinationem. Interim commissæ sibi Lisettæ, qua potuit vigi-

vigilantia, fidelem nocte dieque præstitit operam D. Mauricius, ut profligato hoc spiritu, alter ejus loco successerit, cujus paulatim in vivi infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus vere cuculus.

§ 6. Ridicula hęc capita finiam experimento hic non inidoneo, insulso tamen, epileptici, lunatici & dæmoniaci, ex Joanne Anglico desumpto: Dicatur in aure hominis affecti: Recede dæmon, vel exi, quia Effimolei tibi præcipiunt. Si sit dæmoniacus, redditur mox similis mortuo ad horam fere: eumque ubi surrexerit, de quacunque re interrogaveris, tibi respondebit. Sin vero, hoc audito nomine, non ceciderit, ipsum epilepticum esse scito. In multis etenim non dissimiles sunt epilepticus, & lunaticus, & dæmoniacus.

De iis, qui veneficium patiantur.

CAPUT. XXIX.

Cæterum, si qui veneno oblato, vel illito, vel ejus vapore attracto, à veneficis infecti sunt, judicium esto penes medicos. Qui hic inter venena (quorum vis cęca & delitescens vario symptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quę non tantum manifestis qualitatibus, sed totius etiam substantiæ dissidio, vitæ nostræ primordia demoliri constat) atque inter morbos alios vulgares, raros, occultos, naturales tamen, secundum peculiares quorumcunque notas, discernent. Siquidem venenati, pro pharmaci hausti vel applicati, qualitatibus apertis, vel occulta totius substantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alvi, intestinorum, jecôris, renum & vesicæ cruciatibus graviter exerceantur, ut singultiant, erodantur, contremiscant, refrigerentur, obmutescant, convellantur, pulsus difficilis fiat, veternus premat, vertigo obversetur, caligent sensus, sanguis erumpat: ut item strangulentur, siti aut febre conflictentur, ægre lotium reddant, torminibus vexentur, nausea premantur, crebro vomant, frequens animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiant, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant, livore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant, viribus deficiant. Imo ex tarantulæ morsu alii perpetuo rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, plerosq; vomitationes torquent, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alii tremebundi fiunt, quidam pavoribus infestantur: alii alia patiuntur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilantur: & mirum, quod auditis continuo musicis instrumentis tripudiantes, donec veneni vis insensibiliter

Veneficio infecti.

Dioscor. li. 6. in Proœmio.

Tarantulæ morsus symptomata & curatio.

ter per cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

§ 2. Venena autem, eorumque tam generalia quam privata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exacte, quam etiam docte, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando exornandoque præstitit operam, solertissimus simplicium investigator Matthiolus. Inter ea vero, quæ intro assumuntur, multo præsentius ac atrocius, quam quæ foris adhibentur, offendunt. Nam quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusque efficacia sunt: neque in solo spiritu vel in aëre, verum in humore quodam promovente, vires sortiuntur.

Li. 6. de Materia med.

Venena intra assumpta.

Contactu lædentia

§ 3. Porro quod halitu ferit venenum, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam vehiculi indigum, ut in nos agat commigretque. Enimvero tenuissimum quum sit, spiritu attractum, ocissime per pulmones in cor, viscus vitæ primarium, & in arterias propagatur, in universum denique corpus protepens: primumque spiritus, deinde humores, postremo ipsam partium substantiam vitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corpore membrorum validissimo proficiscuntur, gravissimi sunt: atque si, ubi cœperunt, permanserint, necesse est validissimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine longius grassata, vel alia abditiore ex causa, virus etiam in nobis provenire gignique posse. Hanc quæstionem veteres disputasse, docet Galenus: rationibusque apertissimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis veneni haustu, & à corruptione, quæ à corpore scaturire potest.

Halitu ferientia.

2. de Nat. hum.

De Loc. affect. 6.

§ 4. Huc pertinent eorum notæ, quos φαρμακεία læsit: ubi scilicet philtra ad amorē ciendū porriguntur, esu haurienda, vel potu. Sic in vita Marci Antonii Plutarchus de eodē refert, quod magicis carminibus & amatoriis poculis devincta mens, amissa libertate propria, in Cleopatræ vultu hærebat infixa, longe redeundi quam vincendi cupidior.

Pecudes Quandoque venenis tolli, sed utplurium peste.

CAP. XXX.

VENENO adhæc propinato, vel ita collocato, ut halitu lædat, jumenta perniciose affligi quandoque, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionem, gravissima prosterni peste his peculiari, homines non infestante, item præcipitibus aliis morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisque pecoribus propriis, subito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinariæ artis vel mulomedicinæ scriptoribus tam veteribus quam recentioribus

Pecudum venenatio. Pestes animantium.

tioribus memoriæ proditum est: qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

§ 2.. Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos jugularit boves pestilentia quædam. Irrepit etiam, quæ sues, & quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasque tollentem pulchre describit Virgilius:

Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est 3. Georg.
Tempestas, totoque autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus., infecit pabula tabo.

Discrimen verò paulo antè expresserat:

Quàm multæ pecorum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.

§ 3. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, medicinam faciente in Lucensium balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, ejus loci Lucensium nomine vicarius, ibi circa pagum Menabiam, supra balnea, in fine Maji, morbum quendam invasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia conciderent mortua: rusticos vero, cum id animadvertissent, quædam subito affecta, è vestigio mactasse: in quibus id erat observatum, ut, si horum infectorum sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirum videbatur) non patefacti, erant innoxii: aperti autem, & confestim cauterio non notati, latissime serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læsorum & mactatorum cocta comestaque, nihil inferebat incommodi: at jus carnis, lethale potanti deprehensum est.

§ 4. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari, tradidêre veteres.

§ 5. Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à divina voluntate ob populi flagitia provenire, observatu necesse est. Sic ob Pharaonis duritiem pestis grassatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in universa Ægypto. Et Ioëlis 1: Dissipata sunt horrea, disjectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierunt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt Et Aggæi 1: Ponite corda vestra super vias vestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non

Pestis pecorum & frugum sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata. *Exod. 7.*

estis inebriati. Et infra: Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum: & vocavi siccitatem super terram, &
Deut. 12. super montes, triticum, vinum, oleum, & quæcunque progignit humus, & super homines, jumenta, & omnem manuum vestrarum laborem. Et cap. 2: Percussi vos vento urente, & aurigine, atque omnia manuum vestrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Item Levit. 26: Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor vester, immittamque in vos bestiam agri, quæ orbos vos faciet, atque exterminabit pecora vestra, & imminuet vos. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum. Porro resipiscentibus vicissim hæc ubertatis fit promissio, Ioëlis 2: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo vos ultra opprobrium in gentibus.

§ 6. Eam vero rerum suarum jacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptum ferunt: verum ad divinos & ariolos, sacrificos, diabolicarum actionum patronos, quasi à Lamia, Satanæ adminiculo, ad eam devenerint stragem jumenta, confluunt. Qui inde ementitis voris, & quacunque possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in malitiosæ opinionis semel conceptæ præjudicio obfirmant: adhibita etiam non solum superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo. Ubi quoque ostendetur, quod stercore lupi in præsepibus posito, jumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in anima-
Cap. 16. lium ventriculis ex pilis, justæ quantitatis pilæ increverint, paulo ante dictum est.

Matth. 8. Marci 5. Lucæ 8. In vita Hilarionis eremitæ. § 7. Gadarenorum porci, Satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoque senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum caussa etiam jumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire: atque hujus rei proposuisse exemplum, quod antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem ejus substantiam interfecerit.

CURATIO EORUM, QUI LAMIARUM MALEFICIO AFFICI,

VEL DÆMONIS OBSIDIONE SUBIGI CREDUNTUR.

LIBER QUINTUS.

Ubi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum & effigierum tam in sanando, quam in lædendo, sive claustris aperiendis, sive furibus investigandis & similibus, vanitas ostenditur.

De curatione præservante ab hoc mali genere.

CAPUT. I.

VRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationũ ludibriis quis præserveretur: partim etiam μεθοδικὴ, ut ii, quos jam maleficio collisos credimus, rite legitimoque restituantur ordine. Atque erit illa aliquomodo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica vel superstitiosa, tantopere à multis desiderata excultaque.

§ 2. Quum vero, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, larvæ & spectra: contra hunc nos circumquaque validis aggeribus, præsidiisq; infallibilibus cõmuniri est operæpretium. Atqui spiritus quum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex divina Pauli exhortatione cognoscere, atq; universis complecti nervis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut adversus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinẽ & carnẽ, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite universam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thorace justitiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Euangelium pacis: super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula mali illius ignita extinguere: galeamq; salutis

Curatio adversus diaboli conatus præservans.

Ephes. 6.

1 Thessal. 5.

Armatura Dei.

Gladius Spiritus. salutis accipite, & gladium spiritus, qui est verbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet:
1. Pet. 5. Sobrii estote, vigilate, quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Cui resistite solidi in
Ephes. 2. fide, scientes easdem afflictiones vestræ, quæ in mundo est, fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis.

§ 3. Hic & salubertima Tertulliani exhortatio, suum habebit locum, qui nos velut Jobum, fortissimum Dei athletam, adversus tentationum insultus pugnare voluit: item serico vestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoque inducendum suadet cuncta, quæ dæmon ad nostræ integritatis eversionem machinatur, in gloriam constantis casura: & ejus machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, ut, qua constantia perferre adversa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum justi probator est.

§ 4. D. Maximus in lib. de Charitate, dæmones nos infringere interficereque jubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum præceptorum Dei observatione affectus in nobis effervescentes vincimus: hoc vero, quum prorsus affectibus carentes, illis universam calumniandi occasionem præscindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecum est, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum.

§ 5. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet sic, ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neque per nocentis linguæ petulantiam dæmon admittatur: hoc enim signaculum contra dæmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum subvehat affectus: & scientia vera, quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardenter oremus non hæsitantes.

§ 6. D. Antonius ita suos confrates adversus dæmonum insultus munit: Magna, inquiens, dilectissimi adversum dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit Satanas recte viventium vigilias, orationes, jejunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipue purum erga Christum

Christum amorem. Novit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, sub justorum se jacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Hic porro præclara longaque oratione contra quascunque dæmonum præstigias vexationesque suos instruit.

§ 7. Recte Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adversus diabolum ejusque potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. *Lactant de Orig. err. l. 2. ca. 16.* *Psal. 117.*

§ 8. Omnium itaque primum, tanquam rei caput, desideratur, ut in vera doctrina & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusque ipsius voluntati, fide viva & spe indubitata, nos illi curæ esse, sub ipsius patrocinio & tutela securos degere, ipsius primum gratia progenitos esse, singularique nos consectante misericordia servari, vere confisos, Christum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata nostra super humeros suos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem vicit & Satanæ imperium demolitus est, ut hic jam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti una cum Christo per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, justiciæque vivamus. Si etenim Christo insiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata observamus, vestigiis insistimus, abnegato dæmone, omnibusque ejus consiliis, universa denique impietate, opera spiritus sectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximum, id mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cujuscunque adversitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduæ intenti, peccati inquinamentum ut veneni perniciosissimi perditissimique halitum, internecionis periculo repente nos objicientem, declinantes: maleficorum profecto minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. *Esaja 9.* *Joan. 3.* *1. Pet. 2.* *Rom. 6.* *1. Pet. 2.* *Galat. 5.*

§ 9. Si vero quis peccaverit, inquit Joannes, advocatum habemus apud Patrem, JESUM CHRISTUM justum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam *1. Joan. 2*

pro totius mundi. Et per hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si jussa illius observamus. Qui dicit, Novi eum: & præcepta ejus non servat, mendax est, & veritas in eo non est. Qui vero servat sermonem ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulavit, &
1. Joan. 3. ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. In hoc manifestati sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non facit justiciam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo Jesu neque circumcisionem, neque præputium valere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur. Cu-
Galat. 5. 6. jus fidei loco novam creaturam, sequenti capite ad Galatas, locat: &
2. Corinth. 7 observationem mandatorum Dei, ad Corinthios, supponit.

§ 10. Unde satis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter insistere oporteat. Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore jactatam ab iis, quorum cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisque delitescit, nusquam se prodens, velut infœcunda arbor exscindenda, ignique mandanda: sed hanc ur-
Matth. 3. geo, quæ totum innovat hominem, virtute viva se in Christi membris
Vera fides. exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti, sacra salvationis nostræ anchora, prora & puppis, petra contra quamcun-
Matth. 16. que Satanæ tempestatem impetumque immobilis. In qua quicquid superstruitur, inviolatum perdurat. Imo adversus quam ne quidem inferi portæ prævalent.

De Civ. Dei XVIII. 18. § 11. Augustini hic audiatur consilium: De ista tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortassis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inter idola gentium mi-
Hier. 51. racula fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de hujus seculi civitate, quæ profecto & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum vivum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatem dæmonum majorem videmus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Item de utilitate credendi cap. 22. Vera pietate homines Dei, aëream potestatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes adversitatesque ejus vincunt orando,
non

non ipsam, sed suum Deum adversus ipsam. Non enim aliquem vincit aut subjugat, nisi societate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem assumpsit, egitque sine peccato, ut in ipso sacerdote ac sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per mediatorẽ Dei & hominum, hominem Christum Jesum, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

§ 12. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrii: Adversarius, inquit, vetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum plene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat: omnia jam genera tentandi, & artes atque insidias dejiciendi, usu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem invenerit, si rudem, si non sollicitũ ac toto corde vigilantẽ, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitũ. Si quis vero Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit, vincatur necesse est: quia Christus, quem confitetur, invictus est.

§ 13. Docet & Ansbertus pie admodum, quomodo sit adversus diabolum pugnandum: Si quærimus, quæ sunt arma Ecclesiæ, quod prælium contra bestiam, invenimus fidem & innocentiam. Gladio ebis acuto, id est, duobus testamentis, & duobus charitatis præceptis, contra lupos agni utuntur: dumque falsa audiunt, vera prædicant: dum tormenta excipiunt, fidem proferunt. Hinc proinde victores existunt, etiam cum moriuntur. Item Bernhardus: Vis non terreri à tam terrifico monstro, vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Cave, ne interim post eam ambules, cave ne imiteris, & non erit, quod paveas in futuro.

Lib. 5. cap. 11. Apocalyp.

Sermon. 13. in Psalm. Qui habitat. & Sermon. de S. Andrea.

§ 14. Huic fundamento firmiter insistentes, tantum abest, ut ulla unquam ratione, Satanæ artibus sive astutiis à vera in Deum viventem fiducia dimoveri possint, ut etiam variis ac multiplicibus illius conatibus & insultibus impetiri, exercitati, ac velut aurum in fornace examinati, indies seipsis sanctiores justioresque evadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos divina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in assiduis suis adversus illos luctis: & eos expavescere vere credentes, asserit Petrus apud Clementem. Item justissimo Dei judicio, in hujusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subjiciens: Dæmonem, nisi quis voluntatibus ejus se sponte subdiderit, potestatem adversus hominem non habere, ut vincat scilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta assiduaque oratione ad

Dæmones expavescunt verè credentes.

Lib. 4. Recog.

Matth. 15. Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chrysostomo authore, non ivit ad divinos, non quæsivit ligaturas, non defectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad Jesum. Si enim volumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus vitam. Rite hic hortatur Jesus Sirach:
Cap. 17. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Revertere ad Dominum, & avertere ab injusticia tua, & nimis odito execrationem, & cognosce justicias & judicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altissimi Dei. Non demoretis in errore impiorum. Nec minus pie quam prudenter, in tribulatione inimicorum consulit Josaphat rex Juda:
2. Paral. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus.

§ 15. Hic suum habeat locum Psalmus Davidis 90. Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse me liberabit de laqueo venantium, & à verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis ejus sperabis. Scuto circundabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano, &c.

§ 16. Saluberrimum insuper adversus dæmonum machinamenta consilium, in conscripta hac præservationis lege, subjungam ex Chry-
Homil. 11. in cap. 2. Genes. sostomo his verbis: Hæc nostra salus est, hæ spirituales divitiæ, hæc securitas, si sic nosipsos quotidie munimus, & per lectionem & per auditum & per spirituale verbum. Poterimus enim sic etiam ipsi invicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere, cœlestiaque regna assequi,
Homil. 21. de Ornatu mulierum. gratia & misericordia Domini nostri Jesu Christi. Item: Sicut sine calceamentis vel vestimentis vestrûm nemo in forum descendere vellet, ita sine Dei verbo nunquam in forum prodeas. Sed quum es januæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & conjungor tibi Christe. Ne unquam absque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantum homo obvius, verum nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipsum jam hinc doce, ut cum signum ceperis, sis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, justiciæ coronam capias, quam nos assequi contingat gratia & beni-

& benignitate Domini nostri JESU CHRISTI, per quem & cum quo Patri gloria, simul & Spiritui sancto potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Quomodo ab ecclesiarum pastoribus in maleficio curando seducatur populus.

CAP. II.

AD hujus fundamenti jacti perpendiculum, si recto filo superstruerent ecclesiarum pastores, obstructis quibuscunque adulterinæ doctrinæ impietatisque fenestris; saluberrima præcautione subditis prospectum consultumque foret contra dæmonis artes, præstigias & ludibria: quibus non usqueadeo temere illaquearentur incauti, quémadmodum quotidie cum animarum jactura usuvenire cernimus, non modo pastorum (quorum intererat, munusque postulabat præcavere) negligentia: sed eorum instinctu, consilio, perversa doctrina, fallacique operatione; qua imperitum vulgus in rebus afflictis, morbis subitis, longis, cognitis, incognitis, ex causa naturali vel præter naturam, mox ad inquisitionem illicitæ opis illectant. Imo eam sæpenumero iidem promissa certa salute ostentare, venalemque prostituere non erubescunt: homines plane inepti, rudes & indocti, sacræ medicinæ (quam ne à limine quidem salutarunt) cognitionem nefande mentientes (de iis saltem hic loquor, non de viris bonis, pietatisque nomine spectatis) ut vel hac suspensa hedera, veluti speciofo pallio, actiones suas tegant fraudulentas: potissimum quum professione sint viri scilicet ecclesiastici, sacerdotes vel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusque, in sinistram tantummodo impegisse suspicionem nefas ducitur. *Quidam pastores ecclesiarum magi.*

§ 2. Sed fortassis hanc artis quasi per manus traditæ prærogativam, jure sibi vendicant hæreditario hi magi: quod Ægyptiorum sacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt) quo quisque remedio sanitati restitutus esset, id simul conscriptum, Memphis in Hephæstio, Vulcani & Isidis sacratio, deponebant: quemadmodum & Græcorum sacerdotes magiæ antistites, suas observationes in adytis templorum Apollinis & Æsculapii in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas velut Æsculápii oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cum fiducia eæ acceptari solent. *Galen. lib. 5. de Comp. med. sec. gen. & li. 6. Epidem. Herod. lib. 2.*

§ 3. Sancta extat in horum impudentiam, eximii Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argute tantum, sed

De Morbo sacro. Vide lib. 2. cap. 19. supra. & pie hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se jactant, hi victus indigi, verba eorum ad dæmonium referunt, ut quiddam se amplius scire vulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, injustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiunt, alia in mare projiciunt: alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportant. At Deus, ait, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

Pontifices Romani plerique infames magi. § 4. Nec eo impudentiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosque Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuose voluptuarieque exercuisse: cujusmodi erat Sylvester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, ante Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Joannes vicesimus & Joannes vicesimus-primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Joanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum consciis, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter usi traduntur. Nam à Sylvestro secundo ad Gregorium septimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando volebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modum dissiliit, iis miraculis velut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis. Ubi ejus farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificiis in sylvis & montibus dediti, leguntur. Quæ silentio sepelire malui, ne hominum, in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia veneficiaque commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortassis extitere, quemadmodum & inter episcopos Albertus Bremensis, Guilelmus Roschildensis, Vulstavus Vigorniensis: majorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberum nulli in dubium venit.

§ 5. Non est itaque quod hoc pallio se tegant, aut aliud prætexant hi nostri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandũ, quod nusquã ullum genus hominum comperies tam iniquum impunitumque, atque horum plerosque, qui ubi in aliqua calamitate corporis vel animę, rebus perditis, vel quacunque alia adversitate, in consilium à supplicio-*1. Pet. 4.* tibus vocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo vel immitti, vel permitti,

permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac divina & à Deo in nostrum usum justo ordine instituta auxilia rite inquirenda: verum impietatis incredulitatisque viam sternunt, ore impudentissimo ac mendacissimo, ad maleficium vel incantationem, vicinæ alicujus matronę quicquid id est mali referentes, fictasque quasdam notas, quibus mali genitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. Odii certe plusquam Vatiniani seminarium hoc, frequenter inter proximos quosque uti pestilentissimum, ita & durantissimum, ut non modo integræ viciniæ admodum antea pacatæ, hac arte gravibus conturbentur dissidiis, cædibusque divexentur, sed & pagorum atq; urbium avita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familiis calumniarum stigmata, in longam propagentur posteritatem. Ejus sectæ novi sacrificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populoso, ubi jam dego, quod forte ingrediebatur ille, alias ipsi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

§ 6. Quemadmodum ea ratione Satanæ regnum accrescit confirmaturque: ita Christo summa fit contumelia injuriaque, ac ejus Ecclesiæ immedicabilia infliguntur vulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari eam sauciam luxatamque magis decuit. De ejus familiæ hominibus manifesto Paulus, veluti digito commonstrans, suo vaticinatur Timotheo in hæc verba: Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus descissent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectissime igitur à Basilio scribitur: Qui incantatorem audit, illumque observat, quacunque pressus est necessitate, tametsi verbo dicat in Deum se fidere, se tamen ipsa ex futilibus vanisque rebus auxilium sibi asciscit. Nam justo verum auxilium Deus est. Augustinus: Qui sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger; non prudens, sed stultus, in ægritudine laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à magicis expetitur artibus, mors potius est dicenda, quam vita. Paulus per Dei spiritum ita loquitur: Digni sunt morte, non solum, qui mala faciunt, verum etiam qui

1. Tim. 4.

qui mala facientibus consentiunt. Ejusdem igitur impietatis reus est, & eisdem pœnis obnoxius apud Deum, & qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

§ 7. Ejuscemodi hominum genus profecto impurum impiumque videtur notari in epistola, quæ legitur à Beelzebub prælatis & rectoribus Ecclesiarũ tansmissa, in authore vetere libelli de tribulationibus & signis ruinæ Ecclesiæ, ubi duos præfixit tractatus, in quorum parte secunda cap. II. circa finem hæc invenitur epistola: Beelzebub princeps dæmoniorum & dux tenebrarum cum satelliribus suis, omnesque Tartareæ potestates, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, presbyteris, cæterisque Ecclesiarum rectoribus, suis charissimis amicis, nunc & in ævum Tartareas salutes, & inviolatæ societatis fœdera quæ dissolvi non possint inæternum. Magna fiducia nobis est in amicitia vestra, amici charissimi, multum de vobis gratulamur, quia sentitis optime nobiscum, & quæ nostra sunt, diligenter quæritis & procuratis, ubique tuendo atque fovendo quicquid ad jus nostrum pertinere cognosciris. Sciatis ergo, Universitati nostræ vos multum esse acceptos, multaque gratiarum actione studia vestra prosequimur, eo quod infinitæ multitudines animarum per ministerium vestrum, vitæ exemplum, atque negligentiam faciendi in populis opus Dei, à via veritatis abductæ & relictæ, quotidie nobis captivæ adducuntur: unde & regni nostri potentia magnifice roboratur. Perseverate ergo tanquam fideles & intimi nostri in amicitia nostra per opus, quod cœpistis ac tenetis: quia profecto parati sumus pro his omnibus rependere vobis retributionem condignam & mercedem congruam in inferioribus inferni. Valete, & salus nostra sit vobiscum in æternum.

Epistola Beelzebub.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant Magi ecclesiastici.

Cap. III.

Sacrilegi hujus seculi magi.

Præter mendacem illam persuasionem, qua vulgo nimis credulo hi malefici imponunt, ut se aliquid scire præter doctorum hominum cognitionem in hoc inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impii venditent, suis hinc inde emendicatis blasphemis exorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo vel urnæ aqua, incantationis conscii imaginem præ se ferentem cogere, qui rei veritatem tanquam irrefutabilis testis deregat, profitentur. Nec minus blasphemiarum, multifariis crucibus sæpenumero scelerata manu consignatis ornatarum, inter miserorum hominum curationem effundere audent, mente reprobi, cum Janne Jambre olim pœnas daturi, nisi maturè resipiscant.

§ 2. Hic

§ 2. Hic suam sortitur vim aqua, extra primam Dei consecrationem benedicta, vel sæpius inspersa, vel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis eadem vi consecratæ particula, vel ejusdem thus, candelarum in die Purificationis contra pavidum (si diis placet) dæmonem lustratarum incensus: ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbarum in feriis D. Joannis Baptistæ ante ædes suspensarum, vel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ, solenni ex more, virtute ex alto adversus Satanæ potentiā majore, quam in prima Dei creatione indutarum suffumigia, & nescio, quæ non ejusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemque incutiant.

§ 3. Scribit in hanc sententiam Martinus de Arles, Theologiæ professor: Multi ejus sunt sententiæ, ut quando campanæ ipso die D. Joannis, vel pridie D. Agathæ pulsantur, non solum profligare Lemures, sed & Lamias, ne hinc inde vehi queant, aut etiam nocere, credant. Idem in eodem tractatu: Quod præstigiosi & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit, ut futura cognoscat, vel perdita restituantur: quibus fiunt, ut vulgo fertur, dæmonum apparitiones in vitris vel annulis, ubi veniunt invocati ad vocata prædicenda, vel ablata manifestanda: &, ut dicitur, isti arioli semper miscere conantur sacra inter suas superstitiones: ut, qui ad eos concurrunt, simplices hi attestantur. Nam & infelices ipsi eodem die, quo similia nefanda perpetrare non verentur, sacrificium eucharistiæ celebrare infeliciter audent.

Tract. de superstit. num. 8. 19. & 14.

§ 4. Quod Magister Joannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici instrumenta suæ malitiæ per Ecclesiæ sacramenta, vel per alia divina contingi volunt: ut filum trahendo per chrisma sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo, & similia faciendo. Nam eucharistiæ sacramento (ut fertur) utuntur in suis maleficiis, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primo, ut non solum homines talium occasione perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, divina quantum in eis est contaminando, ut magis creatorem suum offendant, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundo, ut Deus graviter ab hominibus offensus, secundum beati Augustini sententiam, dæmoni majorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertio, ut sic sub

ſpecie boni apparentis, plures ſimplices facilius decipiant, qui tacta divinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuiſſe, ubi ſolum graviora erant commiſſa peccata. Hæc ille. In aliis autem ſuperſtitionibus, quæ fiunt ab iſtis ruralibus, etſi dæmones non expreſſe invocentur, interſerunt tamen ſe actibus & ſuperſtitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille.

§. 5. Et 2. q. 8: Epiſcopi à diabolo captivi tenentur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et poſt: Attende, ubi maleficium occulto Dei judicio permittitur, non ad magos & necromanticos & ſortilegos eſt recurrendum, pro ſolutione & remedio, ut hac noſtra tempeſtate, ad quoſdam nefandos ſacerdotes, paſſim iſti vulgares concurrere non verentur: ſed ad Deum, per humilem confeſſionem & devotam orationem: ut habetur 33. q. 1. cap. ult. Nec facienda mala, ut eveniant bona. Plura ibidem. Idem poſtea: Quare autem ad prædictos necromanticos ſacrilegos & divinos nullus debet concurrere. Ultra hæc enim quod peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipſorum, ratio eſt: quia ipſi, etſi Deo permittente, aliquando vera dicunt: eorum tamen teſtimonio non eſt utendum, quia ſæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in ſpiritu veritatis, falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii, plurimæ quoque ſunt veritates, ut unica latente falſitate decipiat, ut dicit Gerſon de Probatione ſpirituum: Hac ratione, inquiens, prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam fatebantur, Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam.

Actor. 16. *In ſermone de auguriis.*

§ 6. Hic Auguſtinus: Fratres, ait, noſtis me ſupplicaſſe frequentius, ut conſuetudines paganorum & maleficorum minime ſervare deberetis, &c. ergo apud Deum me abſolvo, dum iterum atque iterum admoneo & conteſtor, ut nullus ex vobis divinatores aut ſortilegos requirat, nec eos de qualibet re, aut cauſa, aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos conſultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Auguſtino, 27. q. 7. non obſervabitis. Ubi enumeratis multis ſuperſtitionibus ſic concludit: Qui hanc & quaſcunque obſervationes, aut facta, aut auguria obſervat, aut attendit, aut conſentit obſervantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domum ſuam introducit, aut interrogat, ſciat ſe fidem Chriſtianam aut baptiſmum prævaricaſſe: & ut paganum & apoſtatam & Dei inimicum, iram Dei in æternum graviter incurrere: niſi Eccleſiaſtica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Sacræ

Sacræ scripturæ & nominum Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis, & quibusdam aliis actibus.

CAPUT. IIII.

Huc, ut ἑταίρα suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in sui amorem emendicato lenocinio, alios caute illiciat, verba Scripturæ sacræ pura, vel instituto immixta, item Dei nomina, velint nolint, contorquentur. Verum quam convenienter, judicent illi, qui penitius mysticum Dei verbum, ejus essentiam ac vivam vim intelligunt. Sed hunc verbi Dei abusum prorsus detestabilem, & hanc sacratissimi Dei nominis profanationem, scelus horribile dicendam esse merito, fateamur necesse est.

§ 2. Nec profecto mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumeliosius, quam ex prolata Scripturæ sententia, aut nomine Dei, pronunciato contra designatum à Deo Scripturæ ordinem, & sacratissimi nominis usum, & rebus quibuscunque vel ludicris vel seriis, aut contra morbos, novam exilire vim effectricem, qua id obtineamus, quod proposuimus. Cujusmodi hæc sacrosancta, de Christi ossibus à Judæis non confringendis, existit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc verba proferens, dentes contingat, dum Missa peragitur, dentium dolorem sedari credunt. Alius ante febris accessionem manus cum ægroto lavat, secreto ad febris sanationem Psalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. Est, qui laborantis prehensa manu dicat: Æque facilis tibi febris hæc sit, atque Mariæ virgini, Christi partus. Contra eandem: Recipe tres panes Missales: in uno scribe, Qualis est Pater, talis est vita: in altero, Qualis est Filius, talis est sanctus: in tertio, Qualis est Spiritus, tale est remedium. Hæ tres hostiæ sic inscriptæ, dandæ sunt febricitanti, ut eas singulis trium continuorum dierum vesperis devoret: sed ea conditione, ne iis devoratis quicquam cibi aut potus eodem die sumat. Jubetur quoque singulis vesperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, ad gloriam & laudem sanctæ & individuæ Trinitatis. Aliud adversus eandem: Duc ægrotum, feria sexta, ante solis ortum versus Orientem, qui expansis ad solem manibus stabit, deinde hæc verba dicito: Hodie dies illa est, qua Dominus Deus ad crucem accessit: sed sicut crux nunquam amplius ad eum veniet, ita nunquam amplius veniat ad te tam æstus quam frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † sancti. Deinde recitato novies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes Angelicas.

Exod. 12. Joan. 19.
Contra dentium dolorem.
Adversus febrem.
Psal. 144.

eodem anno palam in templo adversus hostes consecrabantur: sed cujus successus prærogativa, quandoque historiarum hujus belli veritatem testaturam, non dubito. Vexillum primarium Margaritæ,quæ diabolum vicisse fertur, nomem sortitum esse audio. Equo item Vice-regis in sacello suum fuisse locum, ubi celebraretur Missa. Continebat & dux exercitus vexillum in manu, quamdiu sollennibus ritibus idipsum,uti campanæ solent,baptizaretur. Ornabat & hunc actum effigies D. Virginis Mariæ cum filiolo in eodem volans,& duæ complicatæ manus ad stipulantium morem.

§ 6. Narrat Benivenius, ariolum duobus digitis vulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram partem immissum, ossique sinistræ scapulæ infixum,redire ex osse jussisse. Unde, scribit,etsi absque ægroti noxa,non tamen sine utriusque animæ dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulentis perniciosisque actionibus sibi devinciret. Gratis autem hujus mysterii donum à me accipe. En, dicito tribus vicibus, flexis genibus: Oremus præceptis salutaribus moniti, & cum Pater noster & Ave Maria, cum signo † miles Hebræus impietate motus percussit Dominum Jesum Christum.† Domine Jesu Christe,precor te † per illud ferrum † per illam hastam † per illum sanguinem † & per illā aquam, ut foras extrahas illud ferrū † in nomine Patris† & Filii† & Spiritus sancti,Amen†. *Ad teli extractionem.*

§ 7. Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis virum nobilem, librum conscriptum execrabilem, flammis dignissimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione,& ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti finitis, contra equorum non modo morbos quoslibet, sed & quæcunque eorum impedimenta: ut, si vel calceus equo ferreus in itinere excidisset, statim precatione ejusmodi recitata, illæsus ungula, ad stabulum progredi crederetur, etiam longissime dissitum.

§ 8. Contra vermes equum infestantes, tribus diebus ante solis ortum, quę sequuntur,dicito & facito,super equo: In nomine Pa† tris, & Fi† lii,& Spiritus† sancti,exorciso te vermem per Deum Pa† trem, & Fi† lium, & Spiritum † sanctum, ut neç carnem, nec sanguinem, nec ossa hujus equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit sanctus Job,ac tanta bonitate,quantus fuit sanctus Joannes,quum baptizaret Dominum nostrum in Jordane, in nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † sancti. Recita deinde ter orationem Dominicam *Contra equorum vermes.*

& salutationem Angelicam, in dextram equi autem, ad gloriam sanctæ Trinitatis: Dom † inus, Fil † ius, Spi † ritus, Ma † ria.

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane!

Ne vinum invertatur. § 9. Ut vinum eo anno non pervertatur, vasi inscribit Aphricanus: Gustate & videte, quod bonus est Dominus. *Psal. 33.*

Serpentum conjuratio. § 10. Hac impietatis formula serpentes quoque conjurantur. † Adjuro te serpens hac hora, per quinque sacra vulnera, ut hoc loco consistas, nec movearis, tam certo, quam Deum ex virgine pura natum esse constat. † Exorcizo te serpens in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti. † Impero tibi serpens per dominam nostram Divam Mariam, ut mihi obsequaris, quemadmodum cera igni, & ignis aquæ, ut nec mihi, nec ulli Christiano noceas, tam certo, quam Deus ex immaculata virgine natus est. † Proinde te elevo † in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Eli lass eiter eli lass eitter eli lass eitter. Te vermem ad me accedere oportet, quemadmodum ad Judæos Deus noster accessit: te vermem à me discedere oportet, velut à Judæis discessit Deus noster.

§ 11. Interim scelera hæc, & blasphemiæ exterminandæ, suos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impune exercentur, novi. Atqui vix hæc merentur, ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei veri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Bibliis fit mentio, ea quæ magnifice pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni, diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem connivente, plerunque conficiunt) peragere se asseverant. Horum Cabala ligaturis & nefariis magiæ nugis scatet fœtetque: de quibus etiam librum conscripsit Costa ben Luca apud Hebræos.

Li. 8. Recogn. § 12. Vere hic Clemens ait: Usque ad hoc res denique accessit, ut, cum verbo Dei fugentur dæmones, per quod esse providentiam declaratur, invenerit ars magica ad infidelitatē confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrariis imitetur. Sic serpentum venena mitigare carminibus inventum, & verbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit magica ars ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonū ponens.

Serpentes à Nigritis fascinari scribit Aloysius Cadamustus in Navig. cap. 28.

Homil. 21. de Mulier. ornatu. § 13. Chrysostomus ad seductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen: Non ligaturas (inquit) tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans discipli-

disciplinam: &, quod gravius est errore, quando hæc admonemus & dissuademus, putantes se excusari, dicunt: Christianam esse hanc mulierem excantantem, nihilque aliud loqui quam Dei nomen. Propterea enim magis eam odi & aversare, quod Dei nomine ad contumeliam utitur, dum se dicens esse Christianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, sed tamen erant dæmones, Christoque ita loquebantur: Novimus te, quoniam es sanctus Dei: & tamen ipsos increpavit, & ejecit. Propterea obnixe oro, ut vos ab hac fallacia puros conservetis; & tanquam baculum, Dei verbum habeatis. Condemnat item eos, qui in ægritudinibus suorum infantiũ, relicto Christi auxilio, & medicæ artis remediis, confugiunt ad fascinicuratrices mulierculas futiles, adversus quas sic docet: Christus ejicitur, & inducitur temulenta & nugatrix anus, mysterium crucis conculcatur, & seductio diaboli tripudiat. Quid vero & alia ridicula commemorem? cinerem, salem, fuliginem, & rursus vetulam in medium productam? revera ridiculum & dedecus. Et oculus quisque, inquit, puerum fascinavit. Quousque Sathanica ista? quomodo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus, magnam esse crucis virtutem, quum videant nos istis egere, quæ ipsi derident? Nonne Deus medicos dedit, & pharmaca?

Luca 4.

Homil. 8. epist. ad Colos.

Magici modi furis investigandi, lædendæ sagæ, & maleficii amoliendi cum blasphemo divini nominis & sacræ Scripturæ abusu.

CAP. V.

Investigandi furis modus dæmoniacus.

Non alienum ab hoc argumento modum investigandi furis interferam, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conversus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo olivæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo thoro natus, annorum decem vel circiter, capiat manu dextra crystallum. A cujus tergo tu genibus flexis provolutus, ter summa cum veneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri JESU CHRISTI invenisti, per illam sanctissimam devotionem & inventionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium, quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem invenisti, & per illam dilectionem, quam erga filium tuum regem Constantinum habuisti, & per illa summa bona, quibus frueris perpetuo, ut commonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo videbit puer, rogabis quæcunque volueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies

spicere se asserebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiusque aspectu delectarentur, rogabant eam, ut dimitteret: negavit se facturam, quod interim ipsius filius torqueretur.

§ 4. Referebat aliquando Josephus Niger, harum rerum maxime peritus, dæmonem pueris se sub forma Christi ostendisse, petiisseque, ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam se facturum, ea conditione, si dæmon ejus cogitationes aperiret: inde iratus hic evanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nam phialæ aqua, tantum ad collum usq;, aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum navicula textoria in manu, esse dicebat: puellæ illius faciem in vacuo se videre ajebant, tanquam puerulі: puer, solum brachium cum navicula. Hic, ut referebant, perpetuo circumfertur ac videtur: nam reliquæ imagines statim abeunt. Unde anus illa imperare videbatur, ut pueris ludi magistri, unamque imaginem statim post aliam evocare. Cumque ipsa aliis commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa, quæ jam filios quinque pepererat, spectaret, quæ ego non viderem? se facturam respondit, ut conspicerem: verum opus esse festo D. Joannis Baptistæ, aut Natalis Domini, ait.

§ 5. Jam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant sex verba, quæ multiplici sensu explicari poterant, sed [meo judicio] in Christi contemptum potius maximum, quam gloriam. Velut, Jesus transit, significare potest, quod moriatur, quod transeat per viam, & quod finem habeat. Qui sensus videtur verior esse, cum subjiciat, Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas, nec quicquam illam scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset, nescio qua arte; ut margaritæ mihi viderentur, volebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sententiam: atque ita se videre fatentur, quæ minime vident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eo adegi, ut nihil se vidisse faterentur: cum multæ, ne videantur corruptæ, se videre simulent. Hucusque Cardanus.

§ 6. Ut in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus evidentius innotescat, exempla prodendi furis vel sagæ, ex sacrifici libro clam à me subtracta, annectam. Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domum confer, & ignescant. Hinc sub li- *Ut fur deprehendatur.*

mine sepeliantur, per quod ingredi consueverunt homines, & triduum relinquantur: Postea ante solis ortū eximantur: deinde scutella cum aqua imponatur circulo, transversa obliquaque mixtim cruce insignito, cui inscriptum est, Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula conjurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impie curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cujusque suspecti nomine conjiciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit ventum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, fervorem concitat. Ut insontem gravet, fraudetque, ejusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile.

Quomodo furi oculus excutiatur. § 7. Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. Primum leguntur septem Psalmi, cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum Patrem & Christum, item exorcismus in furem: hinc in medio, ad oculi similitudinem vestigio figuræ circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clavus æneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino, & dicitur: Justus es Domine, & justa judicia tua. Tum fur ex clamore prodetur. *Psal. 118.*

Impius modus lædendi furis, sagæ & inimici. § 8. Si furem, sagam, inimicum secus lædere voles, & malum tolli: ante solis exortum, die sabbathi, ramum avellanæ anniculum abscindes, sic dicens: Ego te ramum hujus æstatis reseco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his verbis: † In nomine Patris † & Filii † & Spiritus sancti †. Ter hæc & sequentia recitentur, & in cute, droch, myrroch, esenaroth † betu † baroch † ass † maaroth. postea dic: Sancta trinitas, puni hunc, qui id mali designavit, atque hoc aufer per magnam justitiam tuam, † eson elion † emaris ales ege: in tegumentum incute. Blasphemiam vides.

Ut res furto sublata restituatur, anathema magicum.

CAP. VI.

ANATHEMA hoc S. Adalberti magicum potius ob divini nominis & sacræ Scripturę abusum, quam Christianum, hic ea adjicio ratione, ut occulta ejusmodi actionum plerisque religiosis hominibus usitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet præsumat anathematizare anathema hujus sancti sine licentia prælatorum sancti Adalberti & Diœcesani loci, sub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipsi loquuntur. Illud autem tale est: *Anathema S. Adalberti magicum.*

§ 2. Ex authoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus sancti,

sancti, & sanctæ Mariæ virginis matris Domini nostri JESU Christi, & sanctorum angelorum & archangelorum, & sancti Michaëlis, & sancti Joannis Baptistæ, & ex vice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Sylvestri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegundis & sanctarum virginum & omnium sanctorum, qui sunt in cœlo & in terra, quibus data est potestas ligandi atque solvendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus vinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadjutores, coadjutrices, qui hoc furtum sive malum perpetraverunt, sive sibi inde aliquid usurpaverunt: sit pars eorum cum Dathan & Abiran, quos terra propter eorum peccata & superbiam deglutivit: sit etiam pars illorum cum Juda traditore, qui Domiminum pretio vendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis, qui dixerunt Domino Deo, recede à nobis, viarum tuarum scientiam volumus: fiant filii eorum orphani: sint maledicti in civitate, maledicti in agro, in campo, maledicti in sylva: sint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in castro, mal. in flumine, mal. in ecclesia, in cœmiterio, in tribunalibus judicii: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, vigilando, dormiendo, bibendo: mal. palpando, mal. sedendo, jacendo: maled. stando, mal. in otio, in omni tempore: mal. in toto corpore, in tota anima, & in quinque sensibus corporis: mal. in omni loco: mal. fructus ventris eorum; mal. fructus terræ eorum; mal. sint omnia, quæ eorum sunt: maledictum caput eorum, ora, nares, nasus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, venter, jecur, viscera omnia, stomachus: mal. splen, umbilicus, vesica: mal. crura, tibia: mal. pedes, pedicæ eorum: mal. colla, mal. scapulæ, maled. dorsa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus: mal. ungues in manibus & in pedibus: mal. costa, genitura, genua: mal. caro eorum; mal. ossa eorum, mal. sanguis eorum; mal. pelles corporis eorum; mal. sit medulla in ossibus eorum; maled. sit superior pars à capite usque ad plantas eorum: quicquid interest, totum maledicatur, scilicet quinque sensus sui, visus, auditus, gustus, odoratus & tactus. Et maledicatur in sancta cruce, & in Christi passione, & cum quinque vulneribus Christi, & cum effusione sanguinis Christi, & cum lacte

Anatome hominis.

virginis Mariæ. Adjuro te Lucifer cum omnibus satellitibus tuis, *a* cum Patre & Filio & Spiritu sancto, & cum humanitate & nativitate Christi, & cum virtute omnium sanctorum, *b* ut nullam habeas requiem, diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, sive mergantur in fluminibus, sive suspendantur, vel devorentur à bestiis, sive comburantur, sive interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnibus viventibus. Et sicut Dominus beato Petro apostolo & ejus successoribus, *c* quorum vices tenemus, & nobis, quamvis indiguis, potestatem contulit, ut, quodcunque ligaremus in terris, ligaretur & in cælis: & quodcunque solveremus in terris, solveretur & in cœlis: sic illis, si emendare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad sepeliendum negamus, sed sepeliantur in pascuis asinorum. Insuper, sit terra maledicta, in qua sit sepultura eorũ, pereant in futuro judicio, conversationem cum Christianis non habeant, neque corpus Domini, quum in mortis articulo sunt, suscipiant: fiant tanquam pulvis ante faciem venti: & sicut Lucifer abjectus est de cœlo, & sicut Adam & Eva de Paradiso expulsi sunt, sic expellantur de quotidiana luce. Item consociati sint cum illis, quibus Dominus dicit in die judicii: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: ubi vermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manibus meis ejecta extinguitur, sic opera eorum & animæ eorum in fœtore barathri extinguentur, nisi reddant, quod furati sunt, intra certum terminum. Amen dicant omnes. Postea cantabitur, Media vita in morte sumus, &c.

(Margin: Verè indigni. — Math. 25.)

a Præter universam hujus impietatis farraginem, en quam convenienter hic conjungatur, Lucifer ejusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quam profecto hic exclamare lubet, Quæ communio Christo cum Belial?

(Margin: 2 Cor. 6.)

b Hinc constat (si quid valent imprecationes) theologicum anathema, mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ utplurimum nec legere, nec ejusmodi Conjurationum portenta ob extremam fere ætatem, fœmineum sexum, & nimis gravem ingenii stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, ejus etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claves regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cujus potentia, quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blasphemorum ejusmodi anathematum fulmina concessit, multo minus mandavit.

(Margin: Math. 16.)

§. 3. Alii

§ 3. Alii quidam viri Ecclesiasticis eodem fere modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum vulgarem distributionem, certa persuasione ducti, contra quemcunque ardua hæc & dura pronunciassent solum verba, illum protinus vel interiturum, vel, ut longissime, annum supervivere non posse. Verum alio prorsus spectat hic Psalmus, querelis, lachrymis, & suspiriis potissimum adversus ejusmodi scribas & pharisæos plenus, cujus & genuinam sententiam sine negocio capies, si eum personæ Christi applicueris, graviter expostulantis de Juda proditore, & Judæorum sanguinem innocentis sitientium crudelitate. Ipsa Davidis verba ascribo, ut quantam vim sæpe patiatur sacratissimus ille sermo, nemo non intelligat.

§ 4. Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Loquuti sunt adversus me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis. Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. Et posuerunt adversum me mala, pro bonis, & odium, pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris ejus. Cum judicatur, exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum. Fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter. Fiant filii ejus orphani, & uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus. Non sit illi adjutor, nec sit, qui misereatur pupillis ejus. Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, & peccatum matris ejus non deleatur. Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum, pro eo, quod non est recordatus facere misericordiam. Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem, sicut vestimentum, & intravit, sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur, & sicut zona, qua semper præcingitur. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala adversus animam meam. Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suavis est misericordia tua. Libera me, quia egenus & pauper ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Ioan. 17. Act. 1.

Sicut umbra, quum declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ. Genua mea infirmata sunt à jejunio, & caro mea immutata est propter oleum. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua. Adjuva me Domine Deus meus, salvum me fac secundum misericordiam tuam. Et sciant, quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam. Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, servus autem tuus lætabitur. Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide, confusione sua. Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum. Qui astitit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persequentibus animam meam.

§ 5. Adversus universam nimisque inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis consueti impietatem, hoc sacrum divini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectendum propono: Ea propter vos oro, inquit, ne vobis verba hæc mente excidant. Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

De sacrilego, itemq; genuino verbi Dei usu & impio sanandi maleficii modo.

CAP. VII.

PORRO, quodnam sacrilegium gravius existimaveris; quam omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam scelerate venerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto ejus verbo vim inferre, & rapere intorquereque ad dæmonii præstigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore, unicus Dei Filius CHRISTUS JESUS deprompsit, promulgavitque miserorum & perditorum hominum causa: ut hi, cum essent lapsu primorum parentum à Deo separati, omnique gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerent, haberentque certa & expressa divinæ erga se voluntatis testimonia, quibus se in veris animorum consternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus in suo de Divinationibus commentario.

Verbi Dei genuinus usus.

§ 2. De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura divinitius inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in justicia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Ad

2 Tim. 3.

Rom. 1.

ti. Ad Hebræos 4. Vivus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio utrinque incidente, ac pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renovandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei verbum. Hoc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritu sancto, qui per verbum efficax est: Non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impiis ipsius ministris ore solum prolatum, alias exerit vires, quam quo destinatum ab initio fuit.

§ 3. Cumque pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: non enim insontem habebit Deus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui in vanum: certissimum est, & irrefragabiliter verum, eos omnes, qui ejusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fuco velatarum ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare, si quis effectus sub horum verborum pallio, vel vere vel fascino videatur consequi; dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit virtuti verborum, ab impiis his hominibus pronunciatorum. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdum per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid verum potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi virtute contemnat. *Deut. 5.* *Sermon. 241. de Tempore.*

§ 4. Memorandum fallacis curationis maleficii dæmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum, ob historiæ continuarum tenorem, superiori Libro conscriptum invenies. Cui obiter adjiciatur alter modus superstitione priorem vincens, atque ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis ejusmodi sanationibus præjudicium concipiatur. Accipe tres olei violacei mensuras: & consistens contra solem, ante ejus ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris ejus, & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, septem diebus, ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo universa inungatur caro. Hinc coram sole fide suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus. Deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamina, quæ cum aromatum incenso suffita, in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur. *Cap. 4.* *Sacrilegus curationis maleficii modus.*

Magicæ

Magicæ & superstitiosæ morborum curationes, adhibitis quandoque carminibus, plerunque verbis ignotis: & quod tota verborum virtus ab harmonia cœlesti non pendeat.

CAP. VIII.

HUc pertinent superstitionum & verborum ignotorum, quibus utrum bene aut male preceris ignoras, monstra: haud dubie à malis inventa hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia, in sacrosanctæ nostræ medicinæ conspurcationem calumniamque furtim irrepsere. Cujusmodi hi usurpantur rhythmi contra epilesiam:

Curationes magicæ superstitiosa & impia.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum:
Hæc tria, qui secum portabit nomina regum,
Solvitur à morbo Christi pietate caduco.

§ 2. Item, arrepta ægroti manu, in auribus immurmuretur: Adjuro te per Solem & Lunam, & hodiernum Euangelium à Deo traditum D. Huberto, Egidio, Cornelio & Joanni, ut surgas, nec in terram relabaris, in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, Amen.

Ad strumas.

§ 3. Ita antiquitas credebat, verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum, folioque involutum, & in cinere calefactum, strumisque impositum, eas abigere, si hoc fecisset virgo jejuna jejuno, & manu tangens supino dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda virgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat.

Ad sanguinis fluxum. Vide cap. 4. ante.

§ 4. Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Chunrat cata sarite confirma consana imabolite. Item: Sepa † sepaga † sepagoga † sta sanguis, Consummatũ, in nomine Patris † podendi † & Filii † pandera † & Spiritus sancti † pandorica † pax tecum, Amen. Addam, quod carmine apud Homerum, fauciato Vlyssi sistere sanguinem potuit Autolyci filius. Serpentina perviam portata fugere serpentes, bufones, lacertas, & quicquid venenosi in via fuerit, creditur. Quod hac ratione quoque experiuntur: fit in terra circulus trina circuitione, iis verbis, In nomine Patris an † & Filii elion † & Spiritus sancti tedion † Pater noster. Hinc ter dicitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid id fuerit, alligatũ apparet. Quã hic non immerito exclamare lubet: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial?

Plin. lib. 28. cap. 2.

Contra serpentes.

1. Corint. 6.

§ 5. Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astataries, & reliqua. Est, qui

qui contra arthritidem, manu sua arbusculam juniorem inserit, preculis simul fusis eodem in loco: tamque diu morbum exulare credit, quam illa vivis radicibus germinet: ubi vero interierit, recurrere malum: sed tum ad hujus amuleti repetitionem redeundum. Si duo maleficio læsi, mutuo se graviter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur verba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus panis: hinc perpetuus utriusque subsequetur amor.

§ 6. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde voratur. Vel hoc scriptum in papiro, aut pane, homini sive cani in os inseritur: O rex gloriæ Jesu Christe; veni cum pace in nomine Patris † max in nomine Filii † max in nomine Spiritus sancti † prax Caspar prax Melchior Balthasar † prax † max † Deus ymax †. Non infimæ sortis nobilem cognovi, simili curationis ratione celebrem, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illam venenato à cane rabido porrigit. Voces autem corruptæ sunt ex ignoratione linguæ Latinæ & literarum, ubi forte is nobilis in schedula Germanica comperit ad ejusmodi curationem has valere voces, hoc † po † mo † Deus adjuvet †, cum crucibus interstinctas, uti fere in similibus superstitionum mysteriis fit, cruces ex affinitate, x literam esse ratus, hax pax max Deus adimax, legit, & in pomo exaravit. A singulis autem medium stuferum Brabanticum postulare eum audio. Qua pecunia congesta, sacellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Ut vero huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole, velut jure hęreditario, propagari eam curationis efficaciam, nec ad alios posse derivari, temere credulis persuadetur. Similibus diabolicarum vocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculũ quoq; hoc scriptũ appenditur: Strigiles falcesq; dentatę, dentium dolorem persanate. *Canis rabidi curatio magica.*

§ 7. Adversus febrem quotidianam, pomi tribus particulis seorsum inscribitur, uni, Increatus pater: alteri, Immensus pater: tertiæ, Æternus pater: easdem jejunus tribus diebus ędat. Si minus successerit, in pane missali scribitur: O febrem omni laude colendam: in altero, O languorem sanitati & gaudiis ascribendum: in tertio, Pax † max † fax †. eundem ægrotus vorat jejunus. Si nec hic modus juverit, denuo in pane dicto toties pingatur: Pater pax † adonay † filius vita † sabaoth † Spiritus sanctus † tetragrammaton †. quem tribus diebus, ut supra, mane absumat. Quidam ad febrem omnis generis inter-

mittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipsoque contactu vincit crucis effigie, quam collo subnectit. Sic quidem multos levat, sed qui fere gravius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiunt, nescio quid submurmurantes. In collo schedulam contra easdem suspendebant quidam superstitiosi monachi, jubentes singulis accessionibus quasdam effundere preces, & post tertiam accessionem bene sperare. Quis non animadvertit fucum?

§ 8. Inprimis plurimum valet confidentia, nec in principio consilium quæritur: deinde in acutis, jam morbo adulto, vix fieri potest, quin post tot paroxysmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis virtute ob scriptum evenit sanitas, cur non evestigio ea sequitur? Exaratas item has voces, Gibel got gabet, rostro pulli imponunt: inde stilo præacuto huic caput recta in medio pertundunt, pullusque exilit ac vivit, maxime in æstate. Ea autem delitescit causa, quod pulli caput cerebrumque osse utrinque dividitur: inter quod in medio distinctum, stilus, qua facile potest, penetrat: nec quicquam, illæso cerebro, vitæ decedit. Verbis porro eam inesse vim existimat vulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis, si virtus ea promanat, cur transfixo hœdi sive hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Constantini, in piscium captura: Jao Sabaoth. Carminibus adhæc, equos apud Nigritas strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. Jure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium derisit: ipsisque Dioscoridem prætulit, qui non imprecationibus & verbis superstitiosis, velut illi, tradiderit medicinam.

In navigat. cap. 32. Li. 6. Simpl.

§ 9. Nec profecto hic in nostratium mulierculatum gratiam prætermitti oportuit, erucarum è brassicis abigendarum amuletum, in Ducatu Montensi rhytmis Germanicis usurpatum in hanc sententiam: Vobis dilectis erucis, tam conveniat hic autumnalis esus, quam Mariæ placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Christi mentio erat, in Dei nomine, Amen. Ibidem observatum, Si virga ex vicinia domus adulteri vel scabini probi collecta, in horto incutiantur brassicę, erucis oppletæ, evanescunt, potissimum si recta vel transverse ingrediatur percussor: si vero circumeat, in brassicis permanent erucæ.

Nulla voces cum imaginibus cœli conveniunt.

§ 10. Illud porro omnem superat stultitiam, quod quasdam voces cum imaginibus quibusdam cœli convenire, plerique autument: & verba quæpiam cum solennitate prolata, mutare sensus hominum & bru-

& brutorum: hinc in speculo consecrato videri imagines, hinc moveri fœminas in amorem, hinc mutari elementa, terram varie affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O' delirium incomparabile! Quænam vis hæc quæso, unde derivata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœlesti tota verborum virtus, ut Alchindus contendit: cur non ipsa per sese operari id potest, cum sit causa superior? Dicet fortasse, cœlum media & proxima causa, hoc est, verbis agere.

Fuse de iis contra Alchindum disputat. Joan. Franc. Picus libro 7. cap. 6. de Tranot. superstitiosa adversus magiam.

§ 11. At hoc doceat, in sonone, aut in voce, an in verbis exterioribus operandi vis recipiatur. Prior enim natura sonus quam vox, & vox quam verba: hæc enim ex illa, illa vero ex alio conficiuntur, cum verba vocem & sonum includant, & in definitione vocis contineatur sonus. Sine voce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine verbis vox: sine voce autem & sono verba non sunt. Si igitur vis in sono recipitur, & qua sonus movet elementa, omni sono etiam inanimatorum corporum poterit ea virtus communicari: quare nec voce, nec verbis opus erit. Si autem in voce, cum ea plerisque etiam animantibus, præterquam homini, competat, idipsum poterit à brutis etiam fieri. Si vero in humanis verbis tantum recipi dixeris, rogo, unde accipiatur vis, in primane syllaba, aut mediis, an ultima? Si in syllaba, jam non in verbis, ea vero mox perit. Eadem in aliis erit ratio. Quare colligitur, nullo modo verbis inesse hanc posse virtutem cœlitus operantem.

§ 12. Ut hic mihi proclivius deferantur calculi à piis collecti, sacratissima Chrysostomi authoritate monstrosa hæc capita truncabo finiamque. Verba, ait, sacerdotis ore proferuntur, Dei autem virtute consecrantur & gratia: & magici susurri si quid habent efficaciæ, id occultæ virtutis habent à certa fiducia in diabolum. Nulla vero inest iis verbis efficacia: sed qui iis fidunt, hos ob impiam confidentiã sæpe illudi à Satana sinit justissimus Deus. Hic & in sequentibus proxime capitibus, ad Leonis Suavii characteristica satis responsũ esse arbitror.

De magica sanatione per periapta, characteres, effigies, annulos vel sigilla.

CAPUT. IX.

Periaptorum vanitas.

HIC periapta tum magica, tum ex Sacris maxime literis furtim tractata, suum habent locum, quibus contra dæmonum studia, incantationes & maleficia, homines quoq; dementantur. Quemadmodum, cum primum Evangelii Joannis caput, minutissimis literis in schedula pictum, & Missæ recitatione consecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur esse amuletum.

tum. At si chartula hæc alicujus habebitur efficaciæ, prærogativam certe singularem adversus Satanæ molimina obtinebunt illi, qui sacram Scripturam ex professo in manibus vel manicis continuo circumferunt. Sed ea nisi animis sit irradicata nostris, ubi velut à fomite vitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamsi millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, vel etiam voretur.

Verbum Dei non mortua est litera, sed spiritus & vita. Joan. 6.

Homil. 43. in cap. Matth. 23.

§ 2. Confirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquiens, sacerdotes aliquam Euangelii partem scriptam circum collum portant. Sed dic sacerdos insipiens, nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa servare? Deinde ubi est virtus Euangelii? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quam circa collum suspensa.

§ 3. Ejusdem est sententia: Quando in gravem lapso morbum, aliqui incantamentis succurrendum esse consulunt, alii rebus collo alligandis, alii aliter: & tu constanti animo, quicquid id est, ob Dei timorem sustines, patique fortiter malis, quàm eorum aliquid sectari. Hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanasius quoque, dæmones plurimum formidare verba Psal. 68, si quis ea attente ex animo oret. Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant à facie ejus, qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & sicut liquescit cera à facie ignis, sic pereant impii à facie Dei, & reliqua. Hac etiam oratione Satanam abegisse D. Antonium in acerbissimo illo certamine adversus dæmonum turbas, testatur idem. Alias & illud Psalmistæ occinebat: Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

In Lib. de Variis quæst.

In Vita D. Antonii.

§ 4. Periapta, Agnus Dei, nuncupata consecrat Romanus Pontifex adversus noxios dæmones, quascunque eorundem machinationes: quod palam est ex 1. de Ceremoniis Romanæ Ecclesiæ, sect. 7. cap. 3. de consecrat. Agnus Dei. Ubi post ejusmodi consecrationé hæc subduntur. Legimus Urbanum quintum Pontificem maximum misisse ad Imperatorem Græcorum, tres Agnus Dei, cum versibus infrascriptis:

Balsamus & munda cera cum chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum

Peccatum

Peccatum frangit, ut Christi sanguis & angit,
Prægnans servatur, simul & partus liberatur,
Dona refert dignis, virtutem destruet ignis,
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

§ 5. Minus insuper momenti habebunt manu effecti characteres, effigies, annuli vel sigilla, hac illave figura delineata, sculptave, vel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atqui ut nulla astrorum vis in ea, quæ manibus conficiuntur, opera imprimitur: ita, etiamsi infinitæ divinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ verbis ornentur, substantiis nihil ex figuris quibuscunque, veræ virtutis vel accedit vel decedit: quibus singulis mirandas peculiaresque vires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim jam nova ibi instituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, convenienti qualitatum temperamento indutæ, nova & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conservantur, suaque adornato temperie, arte duntaxat nova affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aëre qualitates conferunt. *Characterum, effigierum, annulorum & sigillorum nugæ.*

§ 6. Immo, ut semel dicam quod res est, universam hanc commentitiarum specierum congeriem, vanam esse, & inefficacem, non pudet libere profiteri: etiamsi hic mihi offundent Thebit philosophum, & magiæ antistitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur. Cujusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt. Objicient & Albertum sui semper similem, & horum annulorum sigillorumque à veritate sæpenumero divaricantem fabrum. Accedet quoque Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & pleríque alii. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycii sponsa. Cujus digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho tedarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breviola, quæ vocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur: *Plato lib. 2. de Rep. Lib. 2. Mineral. Tract. cap. 1. & 3. Marsilium Ficinum hoc nomine notat Jo. Fr. Picus. ut 1. 6. Philostr. lib. 3. Breviola contra febres.*

Ananisapta ferit mortem, quæ lædere quærit.
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, jam miserere mei.

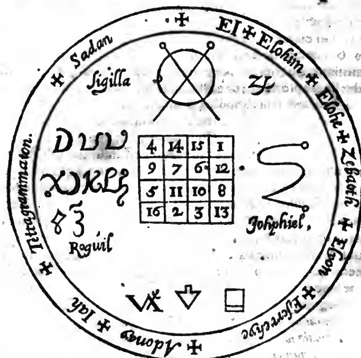
§ 7. Per nuptialem vero annulum sponsus mingat, ut ab impo-

potentia veneris & fascino solvatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo. Si amorem quis dissolvi velit, in amantis calceo stercus amatæ collocetur, odorque perceptus amorem infringet. Causam ejus virtutis, profecto nimis manifestam, non est quod ad occultam proprietatem torqueas.

Magica curatio maleficii.

CAP. X.

Vanissimum curandi maleficii mysterium, ex ineptorum delusorumque hominũ archivis erutum, piis cordatisque ea ratione hic aperio, ut videant intelligantque, quantum sit in rebus inane, ubi sigilla, charácteres, numeros, voces & conjurationem penitius consideraverint, sed ad populum phaleras. Ejusmodi commentis dementare & fallere hactenus voluêre maleferiati homines. Hora & die Jovis, Jove potente & dominante, accipitur lamina Jovialis, & insculpitur sequens tabula.

Luna crescente, dicendo: O tu Jupiter planetarum major, fortuna dulcis

dulcis & mitis, ô damasses, mahadis, Camas, Jadas, Dichidos, Offididus, Canores, conjuro te per eum qui te creavit, ordinavit & posuit, ubi suæ placuit voluntati, ut sis mihi in hoc opere adjutor, quò virtute istius laminæ omnia maleficia solvantur, gestanti conferat lucrum, gratiam & amorem, pacem & concordiam hominum, Oomitetoro Zedelay Troppines Zozin Agare Bitelbault, Vitelvault Yton, per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. His ter dictis, suffumigatur lamina mastiche, olibano & ligno aloes, & custoditur in panno serico citrini coloris, vel portatur. Cum per hanc quis operari volet & maleficia solvere, lamina hęc in igne ponitur, dicendo: O vos spiritus Jovis, amoris & dilectionis, me facite amabilem & complacabilem ad placendum omnibus, yeseraye date potestatem, ut sicut hæc lamina calefit igne, ita etiam, &c. inde extrahitur Lamina, & in vino extinguitur, dicendo: Sicut hæc lamina extinguitur in vino, ita extinguatur omne maleficium, &c. ubi hoc gustaverit & biberit, Joth, he, vau, het, fiat fiat fiat amen. Apertius singula explicare nolui, ob curiosos ejusmodi impietatum imitatores, quibus omnem errorum viam præcludere malui. Galeno nostro hîc fidem demus, dicenti: Substantia est, quæ suspenditur, non voces barbaræ, ut quidam præstigiatorum facere assolent. *De simpl. fac. x.*

De characteribus, imaginibus, figuris, exorcismis, rebusque illicitis, quibus thesaurus inquiritur, claustra aperiuntur, capillitio suspenduntur maleficæ, objiciunturque reliqua diaboli ludibria.

CAP. XI.

THESAURUM porro sic inquirunt hi magi. Virga avellanæ tribus signata crucibus conjuratur, non modo superstitiose; sed & impie ac blaspheme. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo leguntur Psalmi, de Profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Ave Maria, & Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo videre, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et, si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus. *Magicus thesaurum inquirendi modus.*

§ 2. Ut claustra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatæ flores volubilis imprimuntur, liganturque in anteriore indusii parte: ac ubi reserare voles, ter inflabis, dicesque hæc verba: Arato hoc partiko hoc maratarikin, tuo nomine aperio hoc claustrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen. *Diabolica claustrorum apertio.*

§ 3. Æthio-

Plin. lib. 24. cap. 4. § 3. Æthiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdam simul admurmuratis cantilenis; traditur. Eodem referendum, quod cuidam ad laqueum damnato Venetiis, omnes patefactæ fuerint fores, disjectis seris, una tantum admota herba, signaculis quibusdam decantata. At, si vis ea inest herbis, quorsum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel, si virtutem hanc obtineant cantilenæ & signacula, cur advocantur herbæ? Si simul conjuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, contra objicio. Rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum volo, ita ejusmodi cantiunculis & signaculis nil penitus retribuendum esse, ingenue affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur, nisi cantionibus & signaculis applicaris, consequens est, iis etiam nihil ejusdem virtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: contingit is profecto dæmonis opera hic colludentis, ratione cantilenæ vel signaculi, ut ejusmodi ludibriis incautos alliget strictius, cautiusque fallat, nec ullo modo juvet. *Lib. 24. cap. 2.* Dicam hic cum Plinio, non satius fuisset Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quærere? Quid & tam gravibus se onerant sumptibus, nostri Christiani principes, in effringendis oppidorum portis, tanto ponderosorum globorum infernalis pulveris potentia excussorum numero? quum etiam apud Acherontem investigare erubescerent neutiquam, si quid hic in talem usum posse acquiri judicarent?

§ 4. Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actus adhibetur, & in arbore clavus figitur ferreus.

§ 5. Ut mille hominibus vel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus, unico ictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosa. § 6. Damnum alicui inferre se credunt hi male sani, si imaginem conficiant in ejus nomine, quem læsum cupiunt, ex cera virginea nova, sub cujus axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo novo effigies, quæ acu nova in membro lædendo figitur, recitatione verborum, quæ ob curiosos studio prætermittenda censui. Ea ex ære quandoque apparatur, cujus membra ad ditiorem deformationem invertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis vicissim locum subeat manus, faciesque invertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cujus capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat

meltat leviatan leutatace: ea in ſepulchro defoditur. In eundem uſum, ut ipſi vocant, in Mattis dominio, parantur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum, quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi ſimulachri caput transfigat. In utraque duo inſcribuntur nomina, & characteres ſeorſum peculiares: & certo altera reconditur loco.

§ 7. In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera virginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendum, cujuſdam angeli memoria in mentem repat. Non abſimile monſtrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obſequatur.

§ 8. Ut tandem capillitio ſuſpendatur noſtra hæc malefica, & hujus nugatorii actus ſcena tragicum ſortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptiſanda, cui nomen cum charactere inſcribitur: hinc oſſe putido ſuffitur, & inverſo ordine leguntur Pſalmi, Domine Dominus noſter, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diverſe locis ea ſepelitur. *Imago, ut capillo ſuſpendatur malefica.*

§ 9. Ut periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum vanitas ubique explodenda, omnium obtutui luciciſſime pateat, formulas has ſacrifico ſurreptas ſupprimere nolui, quo de cæteris ejuſmodi hominum ludibriis facilius pronunciaretur ſententia: quibus ſi vel veritatis momentum ineſſe levi ſolum cogitatu ſuſpicatus fuiſſem, eas hauddubie eveſtigio, cui debentur, conſecratas excepiſſet Vulcanus.

Quibus verbis ſtupor ac taciturnitas in tormentis & quæſtionibus induci & ſolvi creditur.

CAP. XII.

INVENIUNTUR, qui, cum ſcelus aliquod capitale admiſerint, vel antequam ſubjiciantur quæſtioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione verborum conſequi ſibi videntur, ut & tacere poſſint, & nihil omnino ſentire. Id quod tam firmiter ſibi perſuaſum habent, ut fuerint, qui hac fiducia ultro ſe tum carceri, tum quæſtioni obtulerint. A diabolo enim, cujus intereſt ſcelera non puniri, ſed indies accumulari, confirmantur in malo, nec ſolum organis vocis obſtructis impediuntur, ne loqui poſſint, verum gravi etiam ſomno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta ſentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac verſibus, ſane perquã ἀνάθημα utuntur: *Quomodo tormenta quidam non ſentiant.* *Verba ſtuporem & taciturnitatem inducentia.*

 Impa-

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est divina potestas:
Dismas damnatur, Gestas ad astra levatur.

Psal. 44.

Sunt, qui verba Prophetæ eructent: Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alii autem hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ virginis, fuit dulce & suave Domino nostro JESU Christo, ita hæc tortura sive chorda sit dulcis & suavis brachiis & membris meis. Alii vero saltem hæc proferunt: JESUS autem transiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo.

Luca 4. Joan. 19.

§ 2. Et tamen contrarium videmus eventum. Licet enim ἀισθητήτοις ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorum verborum nullam esse vim: quin ridicula potius esse, quam credibilia, quæ jam proposuimus. Enimvero nec diabolo quidem esse permissum, ut efficiat aliquid ejusmodi, interea dum iis ut superstitiose utuntur flagitiosi, propter duas mihi causas videtur. Primo, quod, cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi, nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat justitiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas. Secundo, quod impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minime permittatur: alioquin institutus ordo & justitia Dei sibi invicem repugnarent.

Diabolus cur non semper linguam & sensus impediat. Rom. 13. De civit. Dei lib. 10. Thom. q. 5. prima partis tract. qq. tit. de miracul. de Senten. excomm c. ut fama. l. ita vulnerat 9. D. ad l. Aq. Tractat de quæst. & tort. q. 4 num 14. Tormenta nil curans fur.

§ 3. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Jurisconsultus Paulus Grillandus, se bis id & vidisse, & in facto comperisse, his verbis, Primo Pisis, dum essem assessor magnifici Domini Capitanei illius civitatis: deinde Romæ, dum essem auditor criminalium causarum reverendiss. domini Auditoris Cameræ, ubi quidam fur sagacissimus, & duplicis militiæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes, super diversis indiciis magni furti 137 ducatorum aureorum, habens notitiam, quod curia præfati Domini Auditoris procedebat contra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atque iterum videns, quod sufficiebant ad parangonem, quadam die, dum ego essem in ædibus turris novæ, ad examinandum quosdam alios reos, ille sponte veniens accessit ad me, & se constituit in carceribus ipsis, dicens, quod ultro venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit devenire ad torturam, tot indiciis contra ipsum laborantibus. In qua

In qua dum erat elevatus, dormiebat capite clivo, ac si jaceret in lecto, absque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquam statua marmorea. Qui, dum elevabatur à principio, dicebat quædam verba submissa voce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegium sive facturam maleficam penes se, aut ex illis verbis captaret aliquod suffragium. Perquisivi igitur quam diligenter per omnes partes corporis sui, demumque reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam parvam schedulam hæc verba continentem, videlicer: † JESUS autem transiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita signatis. Quam illico abstuli ab eo. Qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & elevatus iterum, illud idem sicut ante faciebat, & in principio ipsius elevationis nonnulla verba submissa voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confessus est. Demum mutatis tormentis, sub tormento taxilli subjectus fuit, & similiter spernendo dolores, nihil unquam confessus est: sed in sua negativa semper audacius convaluit, adeo quod necesse mihi fuit eo instante, ab inquisitione eundem absolvere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsiliis, dum erat officialis ducis Mediolani.

Nihil sentiens doloris.

Hippolyt. de Marsil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæst.

§ 4. Iterum ait Grillandus: Necdum est annus elapsus, quod audivi alium Romæ positum ad torturam, & repetitis vicibus graviter cruciatum, qui verba de lacte Mariæ virginis submissa voce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere videbatur: & dormiebat sicut alius in tortura: ac quanquam à tribus judicibus, præsente procuratore fiscali, examinatus esset, nulla tamen unquam ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus & criminis socius id fateretur expresse, & illum in socium nominaret: cujus processum vidi, illumque cognovi.

Aliud exemplum.

§ 5. Aliud exemplum, quod similiter in facto accidit mihi Romæ, cujusdam maleficæ mulieris, quæ antequam elevaretur in tortura, verba quædam submissa voce dicebat: deinde elevata silebat penitus velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valde tremendos, more illorum qui strangulantur, emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Ultima autē hęc historiola minime nostro obstat instituto. Nam si ex lamiis nostris illa fuit malefica, quid mirum, si diabolus linguam ei faucesque pręcluserit? ne scilicet illa suam innocentiā probaret, & dęmonis ludibria detegeret.

Exemplum mulieris.

 § 6. Su-

Carnificis pertinacia. § 6. Superioribus vero exemplis simile nuper habuimus Antwerpiæ, in carnifice ejus urbis Gelenio, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notiora flagitia commisisse nemo non sciret, adigi tamen nullo tormentorum genere, quamvis immani, potuit, ut ea confiteretur, in tantam statim *ἀναισθησίαν* ac sensuum pene omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentissimus Senatus Medicos ordinarios consuluisset, ejusmodi stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit: cujusmodi supra, Libro tertio capite decimo-septimo, descripsimus. Vel etiam alia ratione eam torturæ tolerantiam, ut immensos nimitum ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, vel quo iisdem ad resipiscentiam tandem cogeretur, vel ut reprobus acerbiores dignasque extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæsus est, citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retro annis, se hominum utriusque sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multifario supplicii genere ob fidei confessionem, vita spoliarat.

Tractat. de quæst. & torr. q. 4. num. 16. *An verbis dissolvatur taciturnitas & stupor.* *Psal. 44. & 118.* *Psal. 50.* *Psal. 7.* *Psal. 9.*

§ 7. Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerunt, quod adversus istas conjurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diversis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quod omnes ligaturæ & maleficia hujusmodi dissolvuntur, & reus gravissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solent dicere verba illa prophetæ: Eructavit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes, qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subvertetur. Ex quibus verbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolvi, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. fol. 113. & Sylvestr. Prior in Tract. de Strig. demonst. mirand. lib. 4. cap. 5. Super quibus tamen cogita, ait ille, quia de virtute ipsorum remediorum possem quicquam certi attestari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi.

§. 8. Ego vero, licet & D. Grillandus, & mille alii oculis id vidissent suis, tamen virtute verborum, sive prolatorum, sive pictorum, sive sculptorum, fieri posse nunquam credam. Enimvero fur ille etiam schedula spoliatus, nihil adhuc, crudelius licet distractus, confitebatur: nec submurmurata verba insensilem habitum inducere, satis superque à me ostensum est. Quare vel somnifica re assumpta, aut à diabolo,

bolo, quicum antea pepigisse animo tales, eiq; se devovisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio, quum dæmoniacos complures Libro quatto à me enarratos, variisque cruciatibus à diabolo exercitos, nihil eorum sensisse, sed postea velut è somno surrexisse, commonstraverim. Statuendum itaque, si quid tale eveniat, id dæmonis arti potius tribuendum esse, qui ut spiritus, cerebri humores turbat, soporem movet, nervorum originem obstruit, sensum tollit & stuporem inducit, chartulis vel verbis in eum finem admissis, ut eorum apparatui quippiam inesse virium consideretur, atque interea reliquus Satanæ dolus lateret. Cap. 10. 11. 12.

§ 9. Idem dictum volo ad torturam vetulæ Brugensis, quæ tum habitu, tum victu, tum incessu, tum moribus, tum fucata sanctimoniæ specie ab omnibus observabatur, habebatur in precio & plurimi fiebat, veluti vera Christi apostola, quod multarum matronarum liberos quasi miraculose curaret, gibbos liberaret, crura tibiasque ilico restitueret, idque non arte, aut externo medicamine adhibito: verum qualiscunque pietatis aliquo exercitio adjuncto, nempe ut uno, duobus, aut tribus diebus jejunarent, panis solius & aquæ usu: vel ter legerent orationem Dominicam, aut inviserent Mariam Ardenburgensem, aut S. Arnoldum Audenburgensem, aut S. Jacobum, aut S. Hubertum Ardennatem: vel ut missam unam aut alteram religiose audirent, aut aliquot preculas persolverent ægri. Hisce rebus ex præscripto rite expletis, ab incommodis postea liberabantur ægri, propter confidentiæ insignis de muliercula potentia conceptæ prærogativam. Exigebat etenim prius, ut, se posse, firmiter crederetur. Atqui extorta tandem doli confessione, licet aliquandiu torturæ & quæstiones frustra fuissent adhibitæ, exilio à prudenti Senatu puniebatur. Historiam integram leges in Rerum criminalium praxi cap. 37. de quæstione sive tortura, Jodoci Damhouderii Brugensis.

§ 10. Quidam Jacobus nomine, mihi non ignotus & familiaris, torturæ ex magistratus decreto subjiciendus anno MDLXXIIX, se ad insensibilitatem premunire volens, prius opium vorat, sed justæ quantitatis ignarus, cum multa præcordiorum angustia, sopore tandem oppressus gravi, expirat. Schedulam apud ipsum mortuum inventam, & propria illius manu scriptam, qua opii drachmas tres sibi è pharmacopolio adferri jusserat, vidi, legi, & characterem agnovi: quod certe dolenter refero.

§ 11. Insensibilitatem doloris & cruciatuum quoque inducere,

teste Aarone & Hermete, lapidem Memphitem à civitate Memphis dictum, si tritus & aquæ mixtus propinetur ei, qui quæstionibus erit subjiciendus, asserere Albertum Magnum eadem fide, qua plura alia, hic prætermitti non oportuit. Vide & circa finem capitis 16. lib. 3. & cap. 7. lib. 6. sequentis.

Figurato nullam inesse vim ratione figuræ.

CAP. XIII.

HINC liquet, quantum fidei sit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in vita D. Hilarionis eremitæ descripto. Ejusdem, inquit Ille, Gazensis emporii oppido, virginem Dei vicinus juvenis deperibat: qui, cum frequenter tactu, jocis, nutibus, sibilis, & cæteris hujusmodi, quæ solent moritura virginitatis esse principia, nihil profecisset, pertexit Memphim, ut confesso vulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapii vatibus, non remediantis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellę, tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprii lamina, defodit. Illico insanire virgo, & amictu capitis abjecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. Magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & cõfitente dæmone: Vim sustinui, invitus sum abductus: quam bene Memphis somniis homines deludebam? O cruces, ô tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Ut servarem, inquit, eam virginem. Tu servares, proditor castitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Ut quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret virginem vel adolescentem, signa jubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni ejus accommodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos. Magis autem, reddita sanitate, increpuit virginem; Cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset? Hucusque Hieronymus.

Dæmonis mendacium, ut illis quisquiliis se detineri persuaderetur aliis.

§ 2. Sed puellam magis obsedisse amorem mentiens dæmonium, quam amorem, mea est sententia. Nec verborum aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quod diabolo occasionem submini-

subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas. Qui ad ejusmodi magicas curationes in morbis confugiunt, severe redarguuntur à Basilio in explicat. Psal. 45. Parvus, inquit, filius incidit in morbum, tu mox incantatorem requiris, vel supervacaneos variosque characteres vel figuras aut literas puerorum innocentium collo suspendis, &c.

In libell. de Occultis naturæ operib.

Figuratæ nulla inest vis ratione figuræ.

§ 3, D. Thomas quoque credit, annulos, vel quicquid est figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neque ex illa figura majorem vim recipere à corporibus cœlestibus, quam non sic figuratum: quoniam, quæ ex arte fiunt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de verbis prolatis sentit: quoniam verba nihil immutant, nisi auditum. Verissime ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra, vel alia materia baptisatas vel adjuratas, consecratas, imo potius execratas, per magorum artes & sub certis diebus, virtutes obtinere mirabiles, in ejusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus.

Lib. de Superstit.

Thomas Aq in libro contra gentes, de Fato, de Operib naturæ occultis, & præcipuè in 2. parte Summæ theologicæ.

§ 4. Et Porphyrii opinionem de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, comprobat D. Thomas Augustini testimonio, libro 10. de Civitate Dei. Verum quidem est, res naturales, formas suas & virtutes consequi ex corporibus cœlestibus: sed imagines artificiales nullam ab arte virtutem imbibere, aut aliam essequi vim queunt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem, non est alterandi vel actionis principium. Ideo nec alius virtutis causam habet aurum ejus imaginis, quam aliud alterius figuræ aurum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, secundum Augustinum. Tales itaque imagines astronomicæ vim adipiscuntur per dæmonem. Cujus signum est, quod illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, cum naturali virtute ex operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quod in magicorum compositione fiunt expressæ quædam dæmonum invocationes, unde ejusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in astronomicarum factura, tacitum existit cum dæmonibus fœdus, per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inventas, ad quorum characterum impressionem, facientibus suffragantur dæmones. Hactenus ille.

Lib. 11. de Subtil.

§ 5. Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, scribitur: Licet sigillis vim non levem tribuant, ut Solis, ad magistratus honores & gratiam cum principibus, Jovis, ad divitias & amicos, Veneris, ad volupta-

luptates, Martis, ad audaciam, Mercurii, ad solertiam, Saturni, ad laborum patientiam, Lunæ, ad populi favorem: non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stultitiæ maximi in ea arte Artephii placita enarravit, ac non solum dolosos, sed etiam mentecaptos fuisse magos monstrarit: prodigiosos inde planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorum formis munita delinear, mox subjungens: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum virtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca. Quod si etiam essent, quid plus eis inesset virtutis quam Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque virtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia invenire valuit, nisi dæmonum persuasionibus? At jam dæmones nihil docere constat. Dicent, autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India videntur. Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: quis vero postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clare liquet, delirantium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Lib. 16. ca. 90. de Varietate. Similia apud Agrippam de Occul. philos. l. 33. & 111. 29. 30 31.

§ 6. Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & verbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quum sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, activas virtutes non posse figuris inesse, uti nec literis vel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint, quam compositio & ordo, excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: præterea & materiales imagines ultra suam speciem & formam operari non posse, testatissimum est, multo minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa vero si dicantur, ea quum divinitus instituta non sint, quin potius rejecta, & à natura abhorrentia, restat, ut plus quam superstitiosa sint, & à dæmone inventa, vel palam fabricante, vel clam in male credulorum phantasiam suggerente. Somnia item sunt, quod figuras & characteres in elementali materia impressos parere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus aliis excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarum superiorum influxus commoveant.

§ 7. His adde Porphyrii deliramenta, quibus figuras à diis maximopere amari, eosque in sacrata imagine contineri imaginatur: contra

Contra Ariſtotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam verborum vi, ſeparatas mentes ſupra hominem in aliqua materia coerceri poſſe negabunt. Si quem characterum juvabit varietas, ſi quid dignitati vel vetuſtati eorum tribuendum quis contendat, in μικροκόσμῳ hominis lineamenta, notas & multiformem characterem collimet, adeoque ipſum cœlum, terram, & omnia quæ in eis ſunt, vigilanti inſpectione conſideret, inveniet profecto, quod contemplatu & admiratione ſit digniſſimum. Quapropter otioſa, patrocinante veritate, prodigioſorum hujuſmodi figmentorum permanebit fabrica.

§ 8. Porro ſacra verba ea pollere virtute, ſi denuo eo confugiatur, ut notatis ſolis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus, comminiſci, certe impium eſt. Euangelii efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ vel illi annulo, ſigillo aut imagini applicatis, verum in virtute myſtica, ad ſalutem credenti, conſiſtit. Verbum Euangelii in corde juxta viam ſatum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinuſque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra ſatum, non habens, continuo evaneſcit: auditum item, & cura hujus ſeculi ſuffocatum, ut ſemen inter ſpinas injectum, infœcundum manet, inefficaxque: ſed auditum & intellectum, firmaque fide apprehenſum, efficax eſt, hominemque in novam commutat creaturam, & mentes conſolatur afflictas, adverſus dæmonis inſultus communiens, ardentique invocatione in Chriſti nomine inflammans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præſtat chartis illitum verbum, aut cuicunque materiæ impreſſum inſculptumve, vel collo alligatum, ſive ſuperliminari impoſitum, aut ſubtus limen in terra ſepultum. Tantum enim abeſt, ut intuitu pictarum aut inciſarum inſculptarumve Scripturæ ſacræ vocum aut ſententiarum, quacunque ſint expreſſæ forma, terreatur, fugetur aut vinciatur diabolus, ut etiam ipſe eandem probe calleat, nec allegare erubeſcat, quo fallat cautius: quemadmodum cum Chriſtum tentatione impeteret, feciſſe legitur. Bona autem conſcientia, viva fide, ex vera Dei agnitione & Spiritus ſancti inſpiratione prognata, atque verbi Dei potentia proſternitur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat ſchola, jure optimo quoque Auguſtinus rejicit.

Rom. 1. *1. Cor. 4.* *Matth. 13.* *Marc. 4.* *Luc. 4. 8.*

Matth. 4. *Marc. 1.* *Luc. 4.* *Pſal. 90.*

Lib 2. de doct. Chriſt.

Formula curandi maleficii superstitiosa. Item alter modus futilis pellendi dæmonis.

CAP. XIV.

NON inconvenientem curandi maleficii modum mere superstitiosum, quanquam mysterii loco habitum, hic asscribam, ut evidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus vir D. Joannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, pro suo candore, communicavit: quod eum non approbaret, sed risui una mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiose religioseque omnibus observatis, filiam curatam, si diis placet, affirmabat. Historia, cui annectitur curatio, sic habet: Clarissimi jurisconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam vocant) monasterii non procul à Susato siti, maleficio laborare credebatur. Nam venter tumidior erat, ut hydropicam quis judicasset: & cum lotio calculos excernere videbatur, qui vera erant fragmenta lateritia inæqualia, magnitudinis avellanæ nucis, & minora, præcedente summo dolore. Adhæc, alterum crus habebat luxatum. Quocirca, quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accersebanturque duo celeberrimi ejus urbis medici, D. Joannes Echtius, & Hubertus Faber. Qui, re ad exactam artis trutinam vocata pensiculataque, dæmonis opus foveri judicarunt.

Jo. Echtius medicus.

Superstitiosa dæmoniaca virginis curatio.

§ 2. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus vetulus, nomine Abrahamus, qui hanc sanandi formulam parentibus præscripsit. Omnium primo sacra administretur synaxis. Deinde potionis sequentis cyathus parvus plenus, vel vitreus, matutina hora & vespertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recipe Rhabarbari electi drach. 1. radices enulæ, artemisiam rubram vulgo dictam, centaurium minus, mentam aquaticam. Hæc simul, præter artemisiam, in olla nova indentur, & in honore sanctorum trium nominum ebullient in vino albo: artemisia autem in aquæ pinta, quam hic vocamus, unciarum duodecim pondere æquivalente decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & salutationis Angelicæ, quinquies separatim repetenda: prima, in nomine puellæ maleficio læsæ, quod Christus in hortum duceretur: secunda, quod Christus aquam & sanguinem sudarit: tertia, quod CHRISTUS JESUS condemnabatur, quarta, quod JESUS citra culpam in crucem conjiciebatur: quinta, ob Christi passionem, quod in cruce expiraret,

Rhabarbarum quidem bilem vacuat, sed quorsum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmonio conferat?

piraret, ut sagam convertere, & illatum malum amoliri dignetur JESUS. Præscripto modo hominem simplicem in genua provolutum, attentione summa orare oportet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotam, & consistere, ubi recitatur Euangelium: atque in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

§ 3. Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, ejus inspiratione ira liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis fere passibus in genua procumberet Marcodurum usque, nusquam è via communi trita deflectens, etiamsi fovea, aquæ, lutum vel excrementa essent obvia, in iis quoque genibus devolvi oportuit. At in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergo concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missæ actione se conspexisse umbram candidam, ait sacrificus: quam quoque puella se observasse, tanquam certissimam liberationis notam, asseruit. En dæmonis fucum, quo εἰδωλομανίαν stabiliat. *Obsessa curatio futilis.*

§ 4. Domum à lemuribus turbatam, Theophrasti Paracelsi asseclæ vindicant liberantque, suspensis in quatuor domus angulis membranis virgineis, quas vocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: vel, Mosen habent & prophetas: vel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus. Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc commentati sunt curationem, dæmonesque fugare conantur, non est, quod vererem medicinam, eversum iri metuamus. Absurde enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritu & vita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari vult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa verba Abrahæ, diviti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi judicent. Si etiam urgeant sententiam, ad Caput nonum hujus Libri, de Periaptorum virture, eos relego. *Paracelsistica dæmonum profligatio.* *Psal. 150.* *Luca 16.* *Psal. 64.*

Maleficæ curationes chirurgi.

CAP. XV.

AD insignis malitiæ chirurgum, qui multos annos toleratur apud Geldros, quandoque etiam Coloniæ, anno supra sesquimillesimum sexagesimo septimo in æstate, apud impeditioris linguæ nobilem in ducatu Montensi, quem quoque fefellit, promotum, quum forte poculis ibidem indulgeret, accessit ejusdem nobilis minister, proximæ *Chirurgus sceleratus.*

 arcis

arcis præfectus, nomine Elbertus, calantica ægrototum more tectus ut medica ejus opera, sic persuasus, uteretur. Hic mox vittam linteam ex capite abjici jubet medicaster, atque ut secum cyathos exhauri at hortatur ægrum. Quod quum hic aversaretur, sibique à medicis, vino ut parce uteretur, imperatum assereret: respondit iste, sibi alias occultiores esse curandi rationes, quas nescirent reliqui medici. Id ideo tentatum, ut à bene poto, nec satis ob id prudente, liberaliorem curationis suæ mercedem pacisceretur, ejusque dimidium, quod ei moris est, ante auferret. Hinc seorsum cum ægroto secedit, morbi magnitudinem proponit, causamque esse maleficium, in universam deinde ejus familiam atque pecora proserpturum sævissime, nisi obviam iretur, perfrictissima fronte mendaciter imperito homini persuadet. Tandem ubi de ampla curationis mercede transactum esset, diligenter porro industrieque inquirit, num quem domi inter familiam aleret, cui fidi queat? respondit ægrotus, se famulum & filiam habere. Impostor, quot annorum esset filia, rogat: ait pater, Viginti: inquit impostor: Satis est, hæc erit nostro instituto & actionibus non inidonea. Inde jubet utrunque parentem ad filiæ pedes procidere suppliciter, & obnixe orare, ut in cunctis medico obsequeretur, dictoque audientem se exhiberet, alioqui non rite consuli posse patris valetudini: cujus uterque cupientissimus ad filiæ genua provolvitur, supplexque ex nebulonis istius præscripto obsecrat & obtestatur. Tum mandat, ut pilum tam suum quam uxoris, item filiæ, necnon omnium, quos domi aleret, hominum, ut & brutorum, abscissum, filiæ traderet, sibi in arcem, ubi ægrotus degeret, certa atque constituta hora deferendum. Hac fabulæ epithesi industrie ad hunc modum instituta, ad reliquos actus progreditur. Nam quum illa ad præscriptam horam, dicto obediens, ut patris sanitati consuleret, advenisset, in conclave seorsum ducitur: ubi longa simulanter habita occulta oratione, librum, qui in mensa erat, aperit, duosque cultros decussatim transversos in eo ponit, multo cum murmure, diris item conjurationibus, fictis his illisque characteribus: tandem & circulum in terra ducit, in quem & alterum cultrum à se adjurationibus execratum, à puella configi jubet: tum interpositis aliquot non intellectis susurroque prolatis verbis, alterum cultrum, ut ante factum erat, defigendum tradit: deinde puellæ metu consternatæ offulam quandam offert edendam, illique refraganti eam perfrigidam (sic enim illa narravit postea) in os inserit: qua accepta, ita perturbari visa est, sive metu seu alia occasione, ut sibi non

satis

satis constaret. Hinc pectus nudari jussit, sicque mammillis diu popismo seu palpo tractatis, supinam inclinari detecto ventre voluit. Qua in re ubi puella pudica se difficilem præberet, atque hic Tragicus comœdus patris exitium certissime subsequuturum, ipsamque in idem & gravius malum lapsuram, nisi morem gereret, minitaretur, necessarioque hic mutuam carnis contrectationem requiri persuaderet, in sinum prolapsus, pudoris mox zonam solvit, castitatisque munimentum perrupit. Altero die eodem curationis modo observato, secundum fibulæ actum simul eum juvencula absolvit. Tentavit idem & tertio, sed solum bis ipsum suam satiasse libidinem, illa fassa est postea. Interea & medicamenta ægroto exhibuit singulis diebus tam crudelia, ut præsentem hic præ nimio cruciatu timeret mortem, ob idque lecto affigeretur continuo, quum ante inceptam curationem, quasi nihil incommodi pateretur, obambularet. Nec quidem immerito, quod mercurium præcipitatum huic fuisse propinatum, à prudentioribus & forte actionum medicastri consciis judicaretur. In iis suis tormentis & carnificina hunc quandoque suppliciter, licet venire detrectantem, advocat, lenimenque torturæ quærit: tandem & dilectissimam filiam rogat, quid ipsa animadverteret consilii, & quem speraret successum ex curationis modo. Quam ubi pudore suffusam, ac in lachrymas pronam, vix quicquam respondere observaret, doloris causam extorquet. Illa rem omnem ordine patri explicat, & catastrophe dolum detegit, se etiam menstruam fluxionem ex eo congressu passam fuisse queritur, hymenis venarum ejusmodi insultu ruptarum imperita. Ex lamentabili patris relatu hæc ad me pervenere. O verum maleficium! ô facinus horrendum, flagitium & scelus morte etiam crudelissima expiandum! Nec alio à me teterrimum hoc factum promulgari quis arbitretur, quam ut in similibus casibus, alieno damno quilibet cautior, non tam faciles aures & obvias manus præbeat cuicunque, sanitatem tanta impudentia arrogantiaque pollicitanti, & mercede iniqua stipulanti. Interim actor hic suos habet, qui ipsum mirentur, prædicent, promoveantque, etsi quoque lippis & tonsoribus innotuerit, eum licet provectioris ætatis, alteram duxisse uxorem, superstite etiamnum priore. Sed in eam mentis caliginem dilabi, proh dolor, hos, qui alio iniquius commissi gladii potestatem torquent, est quod gemitibus assiduis,

quum peccatorum nostrorum amplitudo sic mereatur, conqueramur.

§ 2. Cuidam nobili extreme decumbenti, contra febrem adhibuisse eundem chirurgum sequentem curationem, mihi referebatur, quum ad eundem deploratum postea accerserer. Tres ille radiculæ pàrtes huic obtulerat, singulas semel mordendas, ad primam inquiens, Utinam Christus non esset natus: ad alteram, Utinam mortem non obiisset: ad tertiam, Utinam non surrexisset. Deinde illis collo appensis, jubet eum bono esse animo, si illæ perirent: qui enim eas tolleret, hunc simul febrem ablaturum pollicebatur. Sic non multo post, empyemate, meo quidem judicio, interiit.

§ 3. Usurpatus & is modus, Jesus Christus † qui natus est, liberet te N. ab hac infirmitate †: Jesus Christus, qui mortuus est † liberet te N. ab hac infirmitate †: Jesus Christus, qui resurrexit † liberet te N. ab hac infirmitate. Inde quinquies oratio Dominica & Salutatio Angelica recitentur quotidie.

§ 4. Ejusdem ordinis fuit is medicaster, qui apud Xantos Cliviæ, cuidam juveni ex tympanite tumescenti, nuper persuasit, seniorẽ viperam cum duobus rubris colli circulis, & duas juniores in ventre exundante foveri ex maleficio: & quum exactius observaretur, dum hunc curat, ne à vehementibus purgationibus, simul excrementis viperas mortuas miscere fraudulenter posset, tandem ægrotum partus dolores passurum fingit, ac proinde se oportere partibus pudibundis occulte manus admoliri: cui respondet mater ægroti, admonita prius, suis manibus se effecturam, quicquid in eam rem desideraretur. Sic desiit impostor, & post dies quatuordecim moritur æger, qui à quodam chirurgo eam ob causam secabatur, ut cunctis hujus nebulonis innotesceret dolus, quemadmodum & contigit: hinc incunctanter alio avolavit funesta hæc & infausta strix.

Dæmones non aliter sanare morbos, quam à læsione ab illis invecta cessando.

CAP. XVI.

Fortalitium fidei lib. 5. de Bello dæmonum.

Si jam objiciatur felix curationum harum magicarum successus: respondeo, In vita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse invexit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babyloniæ, libro octavo Certamin. apostol. in hæc verba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erant enim sine Deo vero homines illi: & necesse erat, ut à Deo falso ludificarentur, qui ejusmodi arte illudit, verum

Deum

Deum non agnoscentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque responsa, ut ipsi sacrificent: & quum à se invecta removet, tanquam ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanando subvenit, sed à læsione cessando. Itaque cum lædere desinit, curasse putatur. Et post: Ipse diabolus arte reddit homines ægrotos, iisque suadet venerari idola: & ut sibi eorum animas devinciat, ab eorum vexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus.

§ 2. Et post ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primo carnem hominum à se lædi, verum in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificaverint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaque à læsione quiescimus, eos curare videmur, & velut dii colimur, dæmones interim existentes. Pulchre id à Tertulliano etiam docetur his verbis: Habent de incolatu aëris, & de vicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluvias, quas jam sentiunt, repromittant dæmones, benefici plane & circa curas valetudinum: lædunt enim primo, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum nova, sive contraria, postquam desinunt lædere, & curasse creduntur. *In Apolog. cap. 22.*

§ 3. Adjungam quod in hanc sententiam Tatianus Assyrius, Iustini discipulus, qui claruit circiter annum centesimum septuagesimum, contra Græcos disserat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei dissensionem tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonum istæ aggressiones sunt: & qui ægrotat, vel amat, vel odit, vel appetit ultionem, istos sibi auxiliatores asciscunt. Utuntur autem dæmones hoc artificii modo. Quemadmodum figuræ literarum, & versus, qui inde conscribuntur, non per se possunt indicare, quod scribitur: sed hæc sibi cogitationum suarum signa homines constituerunt, ex certa ipsorum conjunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam variæ radices, & nervorum & ossium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquam elementaris institutio sunt improbitatis dæmonum, qui ad quid singula valere debeant, præscripserunt. Ubi vero ab hominibus usurpari viderint ministerium vel curationem ipsorum, superveniunt, & eos ad servitutem redigunt. Et post; Non sanant dæmones, sed dolo capiunt homines.

§ 4. Et recte Justinus ille maxima dignus admiratione, dæmones latro-

latronibus similes esse docuit. Siquidem ut illi viros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiam, qui à vobis existimantur dii, quorundam hominum membris se insinuantes, deinde per somnum suam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire jubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleverunt, ab ægtis avolant, & morbum suo dolo productum obliterantes, pristinæ valetudini homines reddunt. Testatur & D. Hieronymus, licet virtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa, quæ pertinent ad curiositatem tantum, & vanitatem (Sicut Simon magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen, quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & hujusmodi, non posse artibus magicis sive à dæmonibus effici.

§ 5. Eleganter breviterque hoc dæmonis studium ac medelam expressit Cyprianus De idolorum vanitate, ubi post longam de Auguriis & Aruspiciis disputationem subjungit: Hi spiritus maligni afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt: falsa veris semper involvunt. Nam & fallunt & falluntur, vitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant. Et mox: Hæc est de illis medela cum ipsorum cessat injuria. Nec aliud his studium est, quam à Deo homines avocare, & ad superstitionem sui ab intellectu veræ religionis avertere: & quum ipsi sint pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.

§ 6. Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut noverint, magicas artes incantationesque, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii posse conferre, non animalibus languentibus claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur, & si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem fere in libro de Civitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine. ubi mortem potius esse dicendam ejusmodi curationem, quam vitam, docetur. Idem: Valent dæmones affligere, quoscunque Deus propter peccatum, eorum tyrannidi subjecit. Isychius lib. 6. comment. in cap. 19. Levit. Pessimum est magis adhærere, quia dæmonum

monum inimicorum nobis & pestilentium nomina dicunt. Qui etsi ad breve tempus, ut in errorem mittant, videntur operati aliquid quod ad corporalem sanitatem vile & parvum, quale etiam imperiti medici operari possunt: veruntamen nec hoc ut boni, neque ut bene volentes hominibus operantur, sed in servitutem illos redigere, & à Deo separare cupientes.

§ 7. Ad curationum harum dæmoniacarum cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiens, Circensium ludorum fuit pompa, quos tum instaurari contigit, quod quidam è plebe homo T. Latinus, sive Tyberius Atinius, ut alii scribunt, à Jove erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præsultorem: instare urbi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum forte detrectasset, veritus ne, si fidem non fecisset, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus, quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla evidentiore morbi causa amiserit. At tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterum, quum rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum consilio usus, lectica primo in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi, quæ per quietem fuerat jussus dicere, ordine exposuit. Miraculo accidisse ajunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseque aliquanto brevius gravi esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desiisset, hanc fallendi ansam nactus, ut Romanum pop. in majores adhuc tenebras conjiceret, ridiculum illud ludorum schema oculis cæcæ multitudinis offudit. *Ennead. 2. lib. 9.*

Fictam esse dæmonum Sanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem.

CAP. XVII.

ITAQUE liquet, fictam saltem simulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento, cujus ipse author extitit, desistendo libenter, cujus rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibique infidelitate subjuget spiritus in diffidentiæ filiis efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi, quos defraudarit, eum divino cultu & honore dignentur. Vel Deū, ob contumacem hominum *Ephes. 2.*

incredulitatem, plerunque aliqua permittere credimus, ut videntes non videant, & audientes non audiant, nec intelligant. Vel quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accreſcere interdum virium conſpicimus: ſic ex fide ſuperſtitioſe adhibita ejuſmodi incantationum verbis, quanquam ex Scriptura frequenter furto ſatiſque inconcinne ſubtractis, aliquid ſingularis energiæ accedere, non temere quis credat. Quod nec Galenum latuit, illum plures curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intenſa ſanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non veretur, in ſanatione acquiſita ex veneratione oſſium Divis aſcriptorum, ſi eſſent oſſa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus ſubſequeretur ſanitas. Multa ſiquidem corpora veneratione dignamur ſæpe in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Auguſtino.

1. Prognoſt. 2. Lib. de Incantament. cap. 12.

Imaginatio intenſa ſanationis efficax.

§ 2. Ex majorum hiſtoriis recentique patrum noſtrorum memoria, repetunt plerique exempla, aſſeruntque non paucos ad ſola vota ſanctis, neſcio qua credulitate & religione facta, aut ex cantactu contuituve oſſium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaveribus collecta ac reſervata ferebantur, recuperaſſe amiſſam virium integritatem, ſanitatis reſtitutione εἰδωλομανίαν ſtabiliente, univerſi cultus impii authore unico diabolo. Imo inde natam pervaſiſſe in animos hominum opinionem, auctamque ætate & roboratam inveteraſſe ajunt: ut plus valere, longeque validius obortas corpori ægritudines evellere atque extirpare, ſola vota ſtatuis delata, quam remedia cenſerentur. Eam inoleviſſe conſuetudinem addunt, ut, ſi quid adverſi accideret, non divina deſiderarentur auxilia, ſed in ſubſidium illi invocarentur ſancti, quos talibus præſidere ac dominari malis perſuaſum erat: neglectum ea ratione fuiſſe Deum, contemptuique & pro nihilo habitam medicorum operam, preces quoque Deo ad cœleſtium mandatorum præſcriptum deferendas, directas fuiſſe ad ſanctos, aut ad ſtatuas: vim item medicatricem, divinitus remediis in natura ordinatis inditam, votis fuiſſe tributam.

Conſtantis credulitatis potentia.

§ 3. Quantum autem valeat conſtans credulitas apud vulgus, prope innotuit. Credulitatem requirit ſuperſtitio, quemadmodum fidem vera religio. Tantum poteſt obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falſis. Quilibet enim in ſua religione, etiam falſa, modo firmiſſime credat veram, ſpiritum ſuum ea ipſa credulitatis ratione elevat, donec aſſimiletur ſpiritibus

tibus illis, qui ejusdem religionis duces sunt & principes: eaque videatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio vero & diffidentia, institutum opus non modo in superstitione, sed etiam in vera religione infirmant: & effectum quæsitum, licet multo usu confirmatum, enervant. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: videlicet, quando excommunicantur vermes & locustæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & ejusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui ejus artis authores apud veteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Ægyptii, Assyrii, Persæ & Arabes, quorum religio omnis perversa erat, & idolorum cultu inquinata: cavendum nobis summopere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram veritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα. *De Occult. Philosoph. libro 1. cap. 4.*

Historiis non illepidis ostenditur, quantum in magicis curationibus valeat temeraria credulitas.

CAP XVIII.

CÆTERUM quid temeraria illa valeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius non illepidum, à viro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is, ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem divertisse, qui sanationem oculorum certissimam pollicitus, suspensa in ipsius collo schedula, tam cavit stricte, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandum juvamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multam erectam spem confidens, à lachrymis se quoque continuit, quibus antea oculorum accrescebat vitium: atque hac ratione paulatim convaluit. Demum ob adeptam sanitatem schedula negligenter habita decidit: ejusque cui hactenus unice fidebat, animadversa dein jactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudescit. Schedulæ interim ab alio inventæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc ajebat fuisse verba: *Der Teuffel cratze dir die augen auss, vnd scheisse dir in die löcher.* Quod si verbum verbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina suo stercore impleat. Si horum aliqua fuisset virtus verborum, evulsi periissent oculi, cavitatibus dæmonis excrementis rursus infartis. Non omnino absimile, Plinio referente, videtur illud Marci Servilii Noviani principis civitatis, qui in metu lippitudinis, priusquam eam ipsam nominaret, aliusve ei prædiceret, chartam duabus Græcis literis P & A inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo.

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludicris & seriis, cap. 427.

Schedula ridicula collo appensa.

 § 2. Sic

Chartula inanis collo subnexa.

§ 2. Sic cuidam puellæ terrificio furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidem in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit ecclesiasticæ professionis vir, sanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodienda vigilanter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studium. Tandem conjunx mea Judith ad villicum nostrum divertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognovisset, illam continuo voluit accersiri. Atque hic illa studiose pieque admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut nimirum fiducia in Deum afflictorum patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumque sacrifici consiliũ contemnat, eam mensa apparata cibo quoque refici jubet, simulque à collo periapton aufert. Quare perculsi territique procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo conjuge sola, una cum Sophia filia, veriti, ne ob suæ anchoræ sacræ jacturam, cui hucusque nixa puella minus angebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuque violento assistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescens, apposito fruitur victu, citra ullam animi turbati notam, hilaris: ac, ne unquam amplius transversam à viva in Deum fiducia se avocari sineret, erudita, optime inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sublutea, plana, sine characteribus: quam confestim Vulcano consecravit, præsente puella, uxor.

§ 3. Huc accedat & aliud de obsesso quodam exemplum. Is, dum per sacrificium mire ἐλαυνον, plerisque conjurationibus & exorcismorum fulminibus impeteretur adeo, ut jamjam prorsus videretur abigendus dæmon: eoque cunctante, supra verticem energumeni tandem adhibita fuisset particula S. Crucis, in theca sive loculo contectæ, ut vulgus opinabatur: sic demum insudantem vehementer exorcistam affatur dæmon: Tametsi non nesciam vanam atque impiam esse vestram de vero crucis ligno, in quo pependit Christus, confidentiam, quum revera fragmentum sit è patibulo sectum, nihilominus pertinax ista opinio vestra ac confirmata omnium fides facit, ut affectibus vestris obsequens, nunc hinc cedam, deseramq; hoc hospitium.

§ 4. Fallacem, captiosam & periculosam hujusmodi esse sanationem, nemo non videt. Ludit sepenumero sub rerum harum ludicratum specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici

malefici persequuntur, ut videlicet omnis vis ab ejuscemodi figmento proficisci credatur. Recte itaque Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique vocibus aëre fracto natis, tantam miraculorum vim & potestatem tribuant. Nec temere Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Ælius Spartianus, qui contra tertianas & quartanas febres periapta gestarent: quæ quoque à Luciano lepide irridentur. *Perplexor. 1. 70.* *In Dial. philosoph.*

§ 5. Similes quoque curationum modos, ut superstitiosos, rejicit Augustinus his verbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ: vel ad consultationes, vel pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius, quam docere solent poëtæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore vanitate, aruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis aut ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Unde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Etsi adhuc videritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores vota reddere, sortilegos etiam & divinos vel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas vel succos sibi aut suis appendere, durissime tanta eorum peccata increpantes dicite: quia, quicunque fecerit hoc malum, perdit Baptismi sacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore. *de Doctrin. Christ. 11. 20. & 27. q. 2. c. Illud.*

§ 6. Hic negligi minime oportuit indusium illud, necessitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantopere à proavis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum vel sphærularum bombardicarum ictu & armorum injuriis liberi perdurarent, & quodvis aliud corporis incommodum declinarent securi. Eo quoque usæ sunt parturientes, ut citius tutiusque fœtum deponerent. Hinc nomen sortitum est, quod in necessitate usurparetur, & suum præstaret auxilium. Hoc autem solenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Christi, filum ex lino in nomine diaboli à junioribus *Indusium necessitatis. Nothembd.*

 notæ

notæ castitatis puellis neri texique, & indusium consui debuit. In pectore vero duo assuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & velut galea erat imposita: sinistrum autem horridum & corona ornatum, regis illius magni Beelzebub fuisse diceres: latus utriusque muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit indusium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis virum vidi, cui à patruo milite strenuo cesserat, qui eo muniri solet, plurimum huic fisus: quemadmodum plerique etiam Cæsares, aliique principes & magnifici consuevêre. Hæc autem plus quam superstitiosa, Sathanæ doctrinam crasse nimis redolent.

Quod eximii medici alligationibus, characteribus, carminibusque usi sint: & de Homerica medicatione, ac Vespasiani miraculo.

CAP. XIX.

Lib. 10. ca. 1. circa finem l. 9. ca. 4. & li. 11. in fine. lib. 11. cap. 9. Hunc eon omine taxat Joannes Gerson. Annulorum, alligationum, characterum, & carminum usus apud medicos. Homerica medicatio. Cap. 4.

Interim excellentissimos quosdam medicos, qui non parum fidei his apposuêre nugis, hic graviter impegisse non ignoro. Ex horum numero est, doctissimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Herculis erecti leonem suffocantis, & in lapide medico insculpti imaginem annulo aureo inclusam & gestatam, colicis mederi affirmat: sic & calculosis, podagricis & febricitantibus consuluit non solum alligationum, sed & characterum & carminis usum. Galenum quoque ab iis, quæ evidenter apparent, persuasum temporis processu, adducit, vim iis inesse sentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quam tamen antea negaverat. Inscriptionis autem ea extitit causa, quod Homerus suppressum verbis sanguinem, & mysteriis sanatos morbos tradiderit. Nec Aëtium, hærentes in gula & tonsillis spinas & ossicula carmine superstitioso excantare, puduit. Telum carmine ex thorace retractum, supra ex Benivenio commemoravi. Marcellus etiam passim inculcat carmina: his quoque usus est Octavianus in Eporistis, Item Q. Serenus, qui verbum, Abracadabra, chartæ figura à se tradita inscriptum, appensumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alii superstitionibus addictiores medici recentiores, licet primarii, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluvia, ad comitiales accessiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, vulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad quæ non, haud pauca invenerint.

Libro 2. method. cap. 11. de Homerica med.

§ 2. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius) cum ob oculos positam, & tot illustrium virorum authoritate confirmatam vide-

videris, quid facies? Nam iis, quæ sensibus exposita sunt, contravenire, sani hominis non est: doctorũ vero experimenta infirmare, temerarium. Tu vero, dices, qui hæc inculcas, quid senris? Dicam liberè. Neque enim superstitiosus homo sum, neque fabularum amans, sed veritatis studiosus: in quam cum toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoque has curationes attingere volui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis hujus eventum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est vis animi nostri, ut, si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseverarit, idipsum, quod concepit, agat, & potenter operetur: modo alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam, si etiam fidentem & coadjuvantem hubuerit, citius, quod intenditur, perficietur: si neque fidentem neque diffidentem, nihilominus vis animi agentis operabitur. Id in dentium dolotibus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, aperte videre licet. Nam præcantator ita movet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo subm[illegible]urante, vel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At, si forte æger diffidat, aut plane ridiculum existimet remedium, aut circunstantes habeat, qui fidem elevent, & remedium coram illo contemnant, præcantanti nulla vis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animum.

§ 3. Hic illud interseram, quod cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili viro carmine lenitum meminerim. Sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea evanuit sponte. Qui vero citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi forte tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possunt: sed vis animi confidentis, & cum patiente concordis: ut doctissime à Poëta dictum sit:

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera cœli:
Spiritus, in nobis qui viget, illa facit.

§ 4. Verum confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis per opinionem, quam de characteribus & sacris verbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis: sed cognita vi animi, per eam miracula edere possunt, qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab externis mundanisque

que negociis in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est, suæ potestatis & naturæ inscius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus vero, & sibi constans, solo verbo sanabit: aut, ut simul indoctum animum afficiat, externa quoque assumet, non solum, quæ vulgo ptolarà dicuntur, verum etiam alia quoque à se inventa, vel quæcunque illi ad manum aut in mentem prompte venerint. Hactenus ille.

§ 5. Hanc autem Ferrerii sententiam, ejusmodi nimirum effectus ex constanti & firma operantis persuasione consequi, modo patientis animus non reluctetur, erudite confutat ornatissimus vir D. Thomas Erastus in parte prima disputat. de nova Paracelsi medicina.

§ 6. Ut porro intelligatur manifestius, in illis, quæ præter naturæ ordinem adhibentur, curationibus, dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitium, verba Antonii Sabellici hic adferam. *Ennead 9. lib. 3.* Mirum, inquit, quantum præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones, per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus qui aberat, visus est illi sacrificanti ministrare, ut regum nomen futuri imperio omen fecerit: & mox paulo illum pro tribunali sedentem, duo è plebe viri adierunt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quierem se monitos dicere, fore ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterque firmior fieret, si calce contingeretur. Quum vix fides rei esset, nec res ullo modo successura *Vespasiani miraculum.* crederetur, ne experiri quidem à principio Vespasianus ausus est. Cæterum amicis hortantibus, utrunque pro concione tentavit: nec defuit eventus. Verebatur scilicet dæmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorum mater, ne piorum ecclesia recens ibi constituta, ex vetusto illo ipsum exturbaret domicilio: præviditque futurum, ut duo ægri, uterque sua defuncturus esset clade: impulitque proinde ambos, ut à Vespasiano opem implorarent, ut, quum eventus secutus esset, ejus favore, qui erat rerum potiturus, oraculi majestas augeretur, nec ex ipso Imperii fastigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet.

Cap. 26. q. 5. episcopi. § 7. Finiam hæc capita sententia hac memorabili, quæ 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub velaminibus latens, prodit se, dum ea confingit, quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit: Quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis

ſanis immittere ægritudinem, ſi aliquid propriæ virtutis aut poteſtatis non habeant? hoc à nobis accipiat reſponſum. Quod ideo quiſquam non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos: quia hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, qua fide ſint vel devotione erga Deum, ſicut in Deuteronomio legitur Moſes ex divino verbo Dei populo præcepiſſe: non eſſe credendum prophetæ aut ſomniatori, etiamſi evenerit ſignum atque portentum, quod loquutus eſt, ſi à vero Dei cultu is abducat. *Deut. 13.*

De ligaturis, periaptis, & amuletis phyſicis. Item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari.

CAP. XX.

NULLAM tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis phyſicis ſubtractam volo. *Ligatura phyſica.* Pleræque enim ſubſtantiæ in earum generatione ſpecificæ aut individualis (ut ſic dicam) conſtitutionis ratione, cœlitus aliqua imbuuntur virtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde phyſicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & allii præſentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu vim ſuccino adimit ligatque. Oenothora (authore Crateva) collo alligata vel jugo ſuſpenſa, prius vino aſperſa, omnium animalium feritates domat.

§ 2. Periapta adhæc & amuleta vere phyſica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum ſubſtantia vapores quoſdam velut ἀπορροίας defluere, quidam contendunt medici: qui ſpiratione occulte attracti, morbi cauſam virtute ſua alterare, corpuſque reficere poſſunt. Hac ratione radicem pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepſiæ minas ſuſpendimus: ſtercus item lupi & inteſtinum, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis virtutem, ſed cauſam naturalem (ut dixi) occultam, vel ſpiritus ſcilicet harmoniacos, ut Paracelſi ſectatores ſentiunt. Quocirca Galenus eorum experientia doctus, periaptis ſic confidere oportere admonet, ut ſubſtantia illorum, & non incantationis magorum verba, auxilietur. *De periaptis & amuletis phyſicis, vide Theodorum Priſcianum medicum ad Euſebium lib. poſtremo.* *Galen. lib. 6 & 10. de Simpl.* *Lib. 10. Simp.*

§ 3. Eandem ſuſtinuit ſententiam Theophraſtus: Potius, inquiens, abſurda illa putentur, quæ alligata & veneficiorum adverſantia vocantur, & tum corporibus tum domibus unice opitulari creduntur. Quæ commenta hominum plane eſſe videntur, qui ſuas artes magnificare celebrareque cuperent. Unde nullam contra malignos ſpiritus *Lib. 9. de Hiſtor. plant.*

 antipa-

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum. Luporum capita.

antipathiam inesse moly vel hypericoni sentio, etiamsi Fuga dæmonum à superstitiose credulis nuncupetur: nec alia facultate quam cœlestium gratiarum, noxios malorum dæmonum vapores à nobis arcere putetur. Luporum item capitibus, januis in eundem finem affixis, tribuo nihil. Vix enim scio, an usquam laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quam ubi portarum custodiam his capitibus demandatam conspicimus. Dictas vero herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebisii cardui (quem Cuus appellant Ægyptii) viribus dæmonem in colloquium allici, gravissimi pronunciant autores: quibus tamen, extra veritatis metam non est affectu danda fides, quum iis multo citius imponi à simulatis dæmonum artibus potuit, quam illis, qui Christum induti, penitius Satanæ ludibria cognorunt.

Cnebisius carduus, Cuus. Diosc. lib. 3. cap. 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Diosc. lib. 3. cap. 15. Proclus de Magia & sacrif. Graviter hic oppugnat Jo. Franc Picus lib. 7. c. 5. de Tranot superstit. adversus magiam. August. de Civitat. Dei Euseb. lib. 5. cap. 1. 8. & lib. 8. cap. 6. Plin. li. 30. cap. 1. Plutarch de Abol. or. 1. Part. q. 115. ar. 5. ad. 3.

§ 4. Quare etiam rerum & vaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclarissima illa veterum ingenia implicita magis, irretitaque fuisse perhibent historiæ: quæ Christi adventu, multorum testimonio, prorsus desiêre & obmutuêre. Spiritus sunt dæmones, qui, ut nullis alliciuntur plantis vel terrena substantia, ita nec fugantur: etiamsi plerunque apud suos cultores, se aliquarum rerum potentia invitari, allici, trahi, cogi, vel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulenter simulent. Hic D. Thomas docet (allegans Augustinum 21. de Civitate Dei) dæmones allici per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, si modo hæc eis exhibentur in signum divini honoris, cujus ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum invocationis expresse vel tacite, vel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt: vel ad majorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & aliis utuntur ad invocationem. Non igitur utitur maleficus, immo verius dæmon, hujusmodi, tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium, sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem jam ut suum cultorem possidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, velut melancholica vel cholerica, non tam graviter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus vel harmoniis nonnihil immutari,

1. Reg. 16.

& ab afflictione levari, inficias ire nolo: quo modo Saulem musica per auditum demulcente quietiorem redditum legimus.

Quibus

Quibus materiis dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana.

CAP XXI.

In ejusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos dæmones: quo in purificationibus sacerdotes uti solitos, velut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua vero marina propter igneam portionem. Hinc Ovidius de Medea: *Sulphur. Asphaltum. Aqua marina. Dæmones expiantia.*

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

§ 2. Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem usurpant eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & olivæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant olivam à meretrice plantatam, vel infructuosam perpetuo manere, vel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, verbenam, valerianam, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirrhinon, vel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristolochiæ siccæ suffitum, item benedictam, & caryophyllatam, scillam quoque in limine domus suspensam. *Pentaphyllon. Oliva. Quæ fascinum & maleficium auferre creduntur.*

§ 3. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, ut domus, in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Moravia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat. *Vetonica. Holitha.*

§. 4. Similiter fel canis nigri suffitum, vel ejusdem sanguis linitus per omnes parietes, maxime præstare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quam maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & alia antiquis contra fascinationes commendata, velut palmarum lignum in pomo osseum dente limatum, radix satyrii Orchis cognominati, fœminæ scilicet, quæ distinguitur internodiis & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum esse, tradit Aristoteles. Alyssum in domo suspensum, salutare amuletum existere contra hominum quadrupedumque fascinationes. Item rhamni tertii ramum valvis fenestrisve impositum, veneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Contra hæc quoque valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilii testimonio freti, contra fascinum singulari pollere virtute putant: in Bucol. *Probl. XX. 34. III. 89. Plin. XXX. 2.*

Bacchare frontem.

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyænæ corium dicitur.

§ 5. Huc etiam multi lapides, tum ex aliis, tum ex Alberto, ut *Lapides maleficium tollentes.*

 menda-

mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Jaspidem empusis & aliis idolis adversari, refert Dionysius. Sardium à veneficiis maleficiisque gestantem asserere, uti & chrysolithum & carchedonium dæmones pellere fertur. Adamantem quoque adversus incantamenta valere creditur. Corallum rubrum collo infantium appensum aut armillis insertum, in brachioque gestatum, vel etiam in domo retentum, prærogativam habere ajunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis visum perstringere, gestantem invisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias evocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides divorum imagines apparere facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur.

Oleum ex gagate. *Libro 3. de Antidotis.* *Ova lustralia.*

§ 6. Oleum adhæc ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ovum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc ova lustralia dicta sunt. Unde Ovidius:

Adveniat, quæ lustret anus lectumque locumque,
Deferat & tremula sulphur & ova manu.

Ligatus curantia. *Lib. de incantatione, asserente Galeno.*

§ 7. Ligatum adhæc sanare creditur picus avis comesta: suffumigium ex dente hominis mortui: si item corpus totum inungatur ex felle corvino & oleo sesamino, ex Cleopatra: vel si argentum vivum, in calamo vel avellanæ nucleo vacuo cum cera occlusum, sub pulvinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostii, per quod is in domum vel cubiculum ingreditur.

§ 8. Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiam supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidientur hominibus dæmones: quibus maxime obnoxii fiant, qui cibis subinde distendantur lautioribus.

§ 9. In sinum despuere, adversus fascinationes, veteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ovidius:

Despuat in molles tam sibi quisque sinus.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempestates.

§ 10. Vehementiore adhæc strepitu, & maleolentium graminum fumo dissolvi & sedari aëreorum dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco, ait Gaudentius Merula, tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempestatibus imminentibus,

bus, diri odoris pabula sub dio comburunt: sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armati cum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, convolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quam orationibus & jejuniis. De suis conterraneis fere quid simile scribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes, ostendebantse opem ferre diis suis velle, quos tunc ab aliis oppugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Joviales vocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerũ similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique sonitus vim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Jovialium malleorum usus usque ad annum à Christo nato 1130. Eosdem malleos Joviales pagana superstitione Suçones colere, tradit Gothica historia lib. 18. cap. 16.

de Gent. Sept. III. 8.

Mallei Joviales.

§ 11. Apud nostros quoque proavos, non sana parochorum doctrina inolevit longa annorum serie persuasio, artemisiam in feriis D. Joanni Baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas, atque etiam candelas facesque, designatis quibusdam diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, vel nescio quo modo expiatas, & quando usus postular incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua, & adversus diaboli potestatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogativa quadam valere. Hoc ipsum tradit & Martinus de Arles. Quinimo adversus illa etiam, agminatim evestigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum atque pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur.

In tract. de superstit. numero 9.

§ 12. Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis & jecur impositum erat à Tobia: ex cujus odore, in superiora Ægypti fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligavit. At non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quam Tobiæ junioris castitate, & attenta ipsius, ejusque conjugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione.

Tobia 8.

Tobia 6.

§ 13. At veritati minime oporret præscribere vetustatis observantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: verbum item Dei, spiritu efficax. Vetusta hujus rei testimonia & exempla, in veritatis libris sacrosanctis quam plurima atque irrefutabilia leguntur.

Matth. 4. Marc. 1. Luca 4.

§ 14. Sua adhaec religionis observatione, in Apennino Italiae intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam elevatis manibus consignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimque signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illaesas arbitrantur. Eodem in Apennino ovum in Ascensionis festo exclusum adservant, summoque illigant tecto, atque hoc modo istas aedes à tempestatis injuria tutas fore existimant. Alii strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem [*ein donnerbeitel*] is tum sudat, quod ipsis videtur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quam vitrearum fenestrarum sudatio, aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

§ 15. In hanc insuper rem varie quibuscunque substantiis applicantur exorcismi, quibus & herbae ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animae & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque, quae inde gustaverunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellantur, &c. Ex agendis & obsequialibus haec nota.

Ex pontificali. In Agenda veteri. Aqua lustralis.

§ 16. Huc pertinet, aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quae novas scilicet vires induerit iis verbis, Exorciso te creatura aquae in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Jesu Christi filii ejus Domini nostri, & in virtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare valeas cum angelis suis apostaticis. Alexander I. Romanus pontifex author fuit, ut hujusmodi lustralis aqua consecraretur ad daemones pellendos, & ut in templo domique conservaretur. Regino item lib. I. de discipl. Eccles. cap. 210. ideo benedici aquae asserit, ut ea aspersi sanctificentur. Ea quoque domos, agros, vineas, pecora eorumque pabula, cibos item & potus, quibus homines vescuntur, aspergenda esse, ex cap. 5. Nannetensis concilii probat: sed in Graecorum ecclesia, haec aqua condemnatur ut superstitiosa.

Sal exorcisatus.

§ 17. Habet item virtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Elizaeus ex Dei mandato insalubrem aquam Hierichuntis reddidit salubrem. Jam autem absque eo exorcismis redditur sanctior praestantiorque contra Satanam, hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † sanctum, per Deum, qui te per Elizaeum prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur sterilitas aquae, ut efficiaris sal exorcisatus in salutem credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atque

discedat

discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia vel versutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adjuratus, &c. Alexand. 1. in epist. Decretal. 1. Idem textu, ext. in c. aquam sale conspersam, de Consecr. distinct. 3.

§ 18. Huc referatur & nobile illud balsamum virtutis variæ, præter insignem ejus odorem: quo ut reges & sacerdotes Levitici inungerentur, in veræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos JESUS Christus. In ecclesia autem Romana gravibus exorcismis & trina expiatione, ad crucis modum facta, lustratur, noviesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Ave sanctum oleum, ter Ave sanctum chrisma, ter Ave sanctum balsamum: atque hujus ope & præstantia non solum creditur exturbari dæmonium, sed ejus loco substitui Spiritum sanctum. Nihil autem hic minus adhiberi, quam verum balsamum, pium lectorem volui admonitum.

Balsamum. *In veteri Agenda.*

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Josephum, & de radice Baaras nuncupata.

CAP. XXII.

CÆTERUM, quod Josephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, vidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cujusdam à dæmone obsessi, annulum, cujus signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terram repente concidisset, Eleazarum conjurationis Salomonis cantico dæmonium proscripsisse: hic certe fatendum est, Josephum Judæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigiis illusos fuisse, qui se radicis Salomoni ascriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coacte, sed sponte, Dei assensu, cesserit [simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet] quo plus fidei annulo, vel figmento radicis, materiæ dæmoni exturbando ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum, unicum Satanæ propulsorem, legitimo confugeretur ordine.

Antiq. Jud. VIII. 2. Crinit. IX. 5. *Annulo inclusa radice dæmonem extrahentis historia.* *Supra cap. 20.*

§ 2. Proinde ut fabulæ exitus, consimili initiis commento absolveretur, nimirum decoro tegeretur pallio actus hic per se impius: nec in doli quæstionem vocaretur, pondusque acquireret, Salomoni ars asscribitur, cujus existimatione quascunque suas stabiliret sanciretque fraudes diabolus. At hunc divinum veræ sapientiæ Antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis,

à cedro

à cedro Libani usque ad hysopum: item de jumentis, volucribus, reptilibus & piscibus. Quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, vel, si mavis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi forte idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari velit.

De bell. Jud lib. 7. cap. 35. § 3. Fortassis radix illa fuerit, quam idem Josephus alio describit loco, cujus historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adjungere. Vallis, inquit, qua Macherus Judææ civitas à parte Septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur: *Baaras radix.* ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa vesperam vero veluti jubare fulgurans accedentibus, eamque evellere cupientibus facilis non est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quam si quis urinam muliebrem vel menstruum sanguinem super eam fuderit: quin etiam tunc, si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea canem religant: illoque sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facile evellitur, canis vero continuo moritur, tanquam ejus vice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eam postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam vim capi eam, operæpretium est. Nam quæ vocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, vivis immersa, eosque necantia quibus subventum non fuerit, hæc cito, etiamsi tantummodo admoveatur ægrotantibus, abigit. Hucusque Josephus At minus fidei dabitur radici, si ejus colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur. Spiritum quoque terrestris materiæ potentia nec propelli, nec invitari, supra ostensum est.

Cynospastus. Aglaophotis. § 4. Eadem prope scribit Ælianus XXIV. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum Baaras putatur. Hæc per diem inter cæteras herbas [à quibus ne minimum quidem differt] delitescit, nec ullo modo agnoscitur, nocte vero stellæ instar lucens, & igneo splendore coruscans, facile in conspectum venit. Itaque signo ad radices ejus defixo discedunt, absque eo, neque colorem ejus interdiu, neque speciem cognituri. Nocte jam exacta adventant, & herbam ex signo agnoscunt: evellere vero, aut circumfodere tantum cavent. Primum enim, qui ejus naturæ imperitus, eam attigit, periisse ferunt. Canem igitur juvenem adducunt,

diei

dici ſpatio famelicum, & funiculum validum arctiſſime ad inferiorem herbæ ſtipitem vinctum cani etiam alligant, & carnes aſſas multas ei objiciunt, quam longiſſime interim poſſunt recedentes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbam radicitus eruit: Cujus radices ſi ſol viderit, canis mox expirat, & ſecretis quibuſdam ceremoniis, utpote in ipſorum gratiam extinctus, ſepelitur. Plinius l.4.c.17.inter magicas herbas a Democrito proditas Aglaophotin commemorat (quæ ex admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen)in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere: qua de cauſa & Marmaritin vocari: ac magos utique ea uti, cum velint deos evocare, ait. *Marmaritis.*

§ 5. At mirum videri non debet, ejuſmodi nugas & ineptiſſimas ſuperſtitiones, impiiſſimaſque ceremonias in antiquiſſimorum auctorum libris ſubinde reſperſas reperiri. Fuerunt ſiquidem non pauca,illorum ſeculis,multa vanitate ad oſtentationem,uti Plinius vere teſtatur,ab Ægyptiis & aliis præſtigiatoribus effcta, quorum ſectatorem olim quendam Andream medicum, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam invexiſſe,aſſerit Galenus,præcipitq; ab hujus lectione,ea de cauſa, &aliorum itidem mendacium,prorſus cavendum.

§ 6. Tale fere commentum quoque narratur de homunculo illo factitio, ex mandragoræ, arundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impoſtores in his adhuc virentibus, tam virorum quam mulierum formas, infixis hordei & milii granis, iis in locis,ubi pilos enaſci volunt. Deinde facta ſcrobe, tam diu tenui arena obruunt,quouſque grana illa radices emittant. Id quod viginti dierum ſpacio ad ſummum fieri dicunt.Demum eas eruunt,& adnatas è granis radices acutiſſimo cultello ſcindunt, aptantque,ita ut capillos,barbam,& cæteros corporis pilos referant. Vulgo autem ignaro & ſimplicibus perſuadetur, has radices humanam effigiem repræſentantes,effodi haud quaquam poſſe,niſi cum magno vitæ periculo: cane qui effodiat,radicibus alligato,& auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quod audita voce periclitentur, pereantque foſſores: idque certum eſt. Mirum quantum virium huic facticio homuncioni, quaſi ex urina furis ſuſpenſi enato ſub patibulo, ex vulgi perſuaſione tribuatur contra tempeſtates, & neſcio quas non calamitates. Meræ autem ſunt nugæ. *Homunculus ex radice mandragoræ.*

Graviſſimus exorciſtarum vulgarium ſacrificulorum abuſus.

CAP. XXIII.

ADHÆC, ad eorum,qui maleficio affecti creduntur, vel à Satana obſidione preſſi, curationem inepti, temerarii & audaculi homines,

mines, professione Ecclesiastici, sed vitæ spurcitia nimis mūdani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) accurrūt suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum observata, ut morbum solvant, pellantque dæmonium: quod interdum horum diris & dejerationibus cedit volens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus jure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hìc ut quasdam eorum observationes brevibus enarrem, unde (veluti ex ungue leonem) reliqua metiaris: post confessionem illius, qui cōjurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisterniis & culcitris, vel sub limine ostii, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficii materies possit inveniri, mox exurenda.

ἐξορκισταί. Superstitiosa maleficio affectis curatio. Exorcismorum abusus.

§ 2. Ab Apostolis sane vel primitiva Ecclesia, id promanavit minime. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integre quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, vel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiam aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaniæ vulgares, addendo ad sanctorum invocationem, Ora pro eo, vel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi. Qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis.

2. Secundæ partis q. 2. ca. 6. Matth. 11. Ioa 14. 16. Matth. 6.

§ 3. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarum authores Theologi, contra evidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Ego sum via veritas & vita. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, item: Orantes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. Ne igitur efficiamini istis similes. Novit enim pater vester, quibus vobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenociniis nihil aliud dicam, quam ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assultum: at majoris impietatis quandoque sunt occasiones. Lucerna pedibus meis, inquit regius Vates, verbum tuum, & lumen semitis meis. Ea lux in tenebrarum potestatibus abigendis efficax mire: illam hæ longe aversantur & odiunt. Nec aquæ lustralis asperginem formidat, qui Christum ipsum tentare veritus non fuerit. Ab illis autem maximopere sibi cavet, qui stolas in agni sanguine ablutas induti apparent.

Ceremoniæ inania rerum simulachra. Ps. 118. Apocal. 7

§ 4. Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere novit Scripturam (sic illi Theologi loquuntur: unde

Fusius item hæc in tractat.

unde exorcistam quandoque non novisse legere, multo minus intelligere, quæ legit, manifestum est) legat Evangelia quatuor prima Evangelistarum: item Evangelium, Missus est angelus: & passionem Domini: quæ omnia magnam habent virtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Evangelium sancti Joannis, In principio erat verbum, scribatur, & ad collum suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt verba. Hic plura Scripturæ testimoniis convelli possent: quemadmodum, si exorcista quandoque non intelligat quæ legit, solumque lingua loquatur, quomodo vere pronunciabitur Amen? vide Paulum 1. Corinth. 14. sed brevis esse laboro.

tu de modo exorcizandi maleficiatum Avenjone excuso. vide paulo post.

§ 5. Officium adhæc super energumenis, item conjuratio malignorum spirituum in hominum corporibus existentium, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romæ excusa sunt, postea Avenjoni anno MDXV. ubi inter orationes varias, & exorcismos etiam insulsos, ejusmodi intersseritur oratio, quæ anatomen corporis humani Christo proponit, qui alioqui nesciret, quam ejus partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obsecro te Domine JESU Christe, ut extra has omnes languores ab omnibus membris hujus hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à fronte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à Dorso, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibiis, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à nervis, à cute, & ab omni compagine mēbrorum ejus, &c.

Anatome hominis.

§ 6. Joannes Anglicus epileptici, lunatici, sive dæmoniaci curationem ex Constantino, Gualterio, Bernhardo, Gilberto, collegisse se asserit: ut scilicet ægrotus cum parentibus post trium dierum jejunium, accedat ad ecclesiam die Veneris, in jejunio quatuor temporum, audiatque missam de die, & similiter die sabbathi & Dominico sequentibus. Ubi sacerdos bonus religiosus legat super caput patientis Evangelium, quod legitur in Septembre & tempore vindemiarum post festum Sanctæ crucis in diebus quatuor temporum, scilicet, Hoc genus dæmonii non ejicitur, nisi jejunio & oratione: deinde scribat illud idem devote, & portet in collo, & curatur.

§ 7. Commode hic Augustinum in Joannis Evangelium me adducturum videor, qui ita habet: Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos, qui sequuntur Christum: usq; adeo, fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi: quia non possunt seducere Christianos, ut dent venenum, addunt mellis aliquantum: ut per id, quod dulce est, lateat id, *Tract. 7.*

Quare Christi nomen precationibus & exorcismis immiscent seductores.

quod amarum est, & bibatur ad perniciem, usque adeo, ut ego noverim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere: Et ipse Palleatus Christianus est. Ut quid hoc, fratres, nisi quia aliter non possunt seduci Christiani? Ne quæratis ergò alibi Christum, quam ubi se voluit prædicari Christus. Et quomodo voluit prædicari, sic illum tenete, sic in cordibus vestris scribite. Murus est adversus omnes impetus, & adversus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille, nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus, à potestate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit, nisi ut probentur justi, puniantur injusti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non vult pati, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, non pœna damnantis. Ad hæreditatem supernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Augustinus.

§ 8. Audiatur & vera aurea Joannis Salisberiensis sententia Lib. II. Policrat. c. 27. Hæc est fraudulentia malignorum spirituum, ut quod ultro faciunt & dictant hominibus faciendum, operose dissimulent, ut hoc facere videantur inviti. Simulant se coactos, & quasi exorcismorum virtute extractos fingunt: & quo minus caveantur, exorcismos quasi in nomine Domini aut in fide Trinitatis, aut incarnationis & passionis virtute conceptos compununt, eosdemque hominibus tradunt, exercentibus eos obtemperant, donec eos secum crimine sacrilegii & pœna damnationis involvant. Transfigurant enim se interdum in angelos lucis, honesta sola præcipiunt, illicita prohibent, munditiam consectantur, utilitatibus provident, ut quasi boni & propitii familiarius admittantur, audiantur benignius, amentur arctius; facilius exaudiantur: habitum quoque induunt venerabilium personarum, ut eis major & promptior reverentia impendatur.

Verbis instituto consonis opus est in eliminando satana.

§ 9. Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, vel opera ejus evertenda, valebit illa superior Evangeliorum recitatio, cum non sint instituto huic, intellectu consona? & ubi dæmonia ejicerent Christus ejusque discipuli, & viri postea sancti, verbis huic negotio aptis consignatisq; loquebantur, & respondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in verborum inconvenientium pronunciatione simplici virtus consistit desiderata, non minus, imo majus præstiterunt quidam è circumeuntibus Judæis exorcistis, qui tentaverunt super eos, qui habebant spiritus malos, invocare nomen Domini JESU, dicentes: Adju-
Act. 19. ramus vos per Jesum, quem Paulus prædicat. Erant vero quidam filii Scevæ Judæi, principis sacerdotum, septem, qui hoc faciebant. At respondens spiritus malus, dixit: Iesum novi, & Paulum scio, vos autem

qui

qui estis? Et insiliens in eos homo,in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis,invaluit contra eos,ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi,& timor incidit super omnes illos,& magnificabatur nomen Domini Iesu. Multi vero ex iis,qui curiosas exercuerant artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus : & supputatis illorum preciis, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

Historia memorabiles quorundam exorcistarum.

CAP. XXIV.

RARAM,sed memorandam historiam cujusdam exorcistæ,ex eorum numero , qui ad se solum spectare exorcismis dæmones expellendi officium,persuasum habent,negligere decuit minime. Quidam pastoris munere fungens in pago Durweiss,circa Esweiler,puellam nomine Helenam diaboli obsidione pressam in Löen pago,prope Aldenhovium sito , in Iuliæ ducatu , suis execrationibus se liberare velle,elato supercilio promittebat, convocatis ad hujus miraculi spectaculum solenne aliquot ecclesiasticis vicinis : quorum unus , pastor nimirum in Biecht Ioannes Windelius,qui actioni interfuit,rem omnem mihi recensuit ordine,atque ex mea petitione scripsit.

§ 2. Exorcistæ huic,aliquamdiu suis dejerationibus frustra sudanti in exturbando dæmone , hic tandem ait,se mansurum propterea, quod circa vitrum loco illi illustrando, ut fieri solet, applicatum versarentur multi ejus collegæ , à quibus confirmaretur. Miser ille pastor mendaciorum authori confisus , ad eos per vitrum expellendos, quod hic scilicet commonstrarat, evestigio convertitur:atque se operam ludere videns,indignabundus tandem in hæc erupit verba Latina, quæ non intellecturum dæmonem, fortassis sperabat: Si ullam habes potestatem transmigrandi in Christianum sanguinem , transmigra ex illa in me. Cui incunctanter Latine , & quidem juridice respondit diabolus : Quem pleno jure in postremo die possidebo , quid opus est illum tentare? Postea dæmonis testimonium de Missa cognoscere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Leon , materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad sonum campanæ, indicantem missæ actionem celebrandam , semper ab eo cogeretur ad templum: num Missa tam esset bona , aut mala ? Ad hanc quæstionem se jam non respondere, deliberaturum tamen,inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17. Augusti.

Exorcista Latine respondet dæmon.

§ 3. Si exorcista ille assuevisset lectioni vitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum invenisset. Cum enim Franciscus in eo pel-

In lib. Conform. Fol. 84. Inspectus

Christi nauta. eo pellendo quandoque se aërem verberare intelligeret, Iuniperum Christi nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, fugam sine ulla mora arripiebat diabolus.

Fol. 154. 155. § 4. In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanum suis exorcismis diabolum compulisse ad veritatis confessionem, quater alta voce repetitam de virtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quidvis in ecclesia remitteretur, etiamsi universi mundi homines quis trucidasset. *Indulgentiarum ad D. Virginem potentia.* Querebatur item, earum potentia omnes subtrahi animas, quarum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor non paucas ex purgatorio evolantes animas summam indulgentiarum energiam mire prædicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earum vis innotesceret. Fatebatur insuper rogatus, earum contemptori consultius esse, ut asinum cauda traheret Ravenna Mediolanum.

§ 5. Monachus dæmonem expulsurus, cum numerosa & solenni *Michea 6.* supplicatione, quam Processionem vocant, ad obsessum venit. Quare huic cœtui illudens Satan, Latine ait: Populε mi, quid feci tibi?

§ 6. Anno adhæc millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, quũ apud Vesaliam inferiorem noverca privignam annorum circiter duodecim. Gerardam nomine, tam premeret duriter verbis verberibus *Vesaliensis exorcista.* & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dæmonium ex ea pellere conatus est exorcismis, & pixide cum pane missali gulæ admota, monachus quidam Winandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & vaccæ exorcismos applicuit, stolæque Missalis portionem in pascuis jussit fodi, ubi pascebatur vacca. Demirandum sane, tam impune ejusmodi dæmonum mancipia tolerari à magistratu, ægerrime etiam hospitium concedente piis quibusdam, vel certe pio zelo ductis, si propositæ confessionis formulæ subscribere graventur. Qua in re, velut & id genus reliquis, moderationem & judicium præferre decet consulis in venerando illo ordine clarissimi, D. Theodori Gronii, ob non vulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, sua laude multa citra controversiam dignissimi.

§ 7. Qui suis adjurationibus diabolo bellum Coloniæ facit, pater est collegii Conversarum, nomine Godhardus ab Hagen. Simon Molitor ex Hassia, sive non procul à Moguntia oriundus, exorcista bis cæcus & corpore & mente, quum diris exorcismis, & nescio quibus suis fraudulentis modis pellendi dæmonis artem apud Westphalos & ditiones vicinas annos aliquot exercuisset, tandem Osnaburgi (ubi degerat jam triennium, sed admonitus, magistratus eum abigere decreverat) cum uxore ob surreptam sibi pecuniam lites movet, quæ

die

die IX. Februarii MDLXIV. Hora vespertina in sublimius tabulatum eum vocans, ut simul pecuniam perditam inquirerent, inde eum præcipitem per tabulati valvas dedit: moxque insequuta, caput & brachium sinistrum securi amputat, ac in ignem conjicit, sic porro reliquas corporis partes flammis absumptura. Strepitum & nidorem gravem animadvertunt vicini, in ædes irruunt, & tragici spectaculi furias contuentur. A magistratu in carcerem abripitur fœmina hæc, & distracta prius ignitis forcipibus, rotæ imponitur 12. Februarii. Attende justis Dei judiciis, pie Lector.

§ 8. Conjuratio Magdeburgi familiaris cuidam mulieri Catharinæ nomine adversus maritum militem, si quando ipsa vapulet: asseritque hac ratione securam à verberibus se esse, quorum alioqui frequẽti impressione tantum non pessum ivisset. A nobili fœmina se edoctam fuisse fatebatur anno 1573. in Augusto, quum illac in Prussiam, comitatu solenni illustrissimam Ducissam Mariam Leonoram deduceremus. Germanica exorcismi verba ita sonant Latinè: Conjuro tuam insolentiam, ut cor tibi infringatur, nec os tuum loquatur, & brachium mutiletur: sic me juvet Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Amen. Extrema verba ter reiterantur. En insignem impietatem.

De exorcismo & missa ad gehennam condemnante.

CAP. XXV.

OBITER hic inserendum occurrit, apud Theologos quosdam arcanam esse Exorcismi formam, sed execrabilem, quam vocant Condemnationem ad gehennam. Hanc usurpant, quando anima corporeo scilicet vestita aspectu, per solitarias ædes noctu vagatur, & habitatoribus molesta est ejulatibus altisque suspiriis, ex tormentis, quæ in Purgatorio misere suffert, ob facultates male quæsitas aut patrata facinora, aut ministeria non rite administrata, aut quacunque alia de causa, nec vel Missis vel exorcismis communibus aliisve imprecationibus potest abigi, vel ad quietem cogi: tunc, inquam, exorcista, adhibitis prius ceremoniis, tumulum demortui corporis, quod hæc anima repræsentabat, conculcat pede, prolatis his verbis, Vade ad gehennam: ac illico parens dicto ad inferos delabitur ista anima, in perpetuum condemnata. Inde nihil amplius animadvertitur nocturni terroris: raro tamen nec libenter ad hoc venitur remedium, quum habeatur periculosum, nisi aliis irritis. Non ignotus Confluentiæ civis est, quem monachi sunt hortati, ut in ejusmodi exorcismum, suum dare votum non gravaretur.

Missa ad gehennam deturbans. Seinckmissa.

§ 2. Huc facit & Missa in gehennam deturbans, nostratibus Theologis *Seinckmiss.* nuncupata: cujus celebratione, uti decreto irrevocabili ad tartara incunctanter demergitur irrequietus spiritus. De hac exemplum memorabile mihi nimis cognitum enarrare non pigebit, si forte usui quandoque in similium casuum dignotione esse possit. Circiter annum 1548. in civitate comitatus Montensis apud generosam dominam in Wiss, in cubiculo quodam (vbi & ego lecto fruebar eodem, siquando vocabar, stipendiarius nimirum huic matronæ medicus) vir quidam ecclesiasticus mihi non ignotus, dignitatem postea consequutus, quum dormiret, & per effractum vitri orbiculum noctu felis insiliens exiliensque, eundem è somno excitasset inquietumque reddidisset, hic apud generosam Dominam, nimis ad tales suggestiones facilem, hora matutina suas effundit querelas, se scilicet in cubiculo illo, inauspicato tota nocte à vagabundo spiritu terriculamentis insomnem redditum, & velut acerbum sibi impressum tormentum. Quid multis? Illa attonita pavidaque, quæ ejuscemodi muliercularum est conditio, consilium mox rogat. Seinckmissa ad gehennam præcipitante opus fore, statim respondet alter. Placet consilium. Conditione accepta, ad Collegium suum ille redit.

§ 3. Post septimanas paucas se Dominæ rursus sistit, solutione Seinckmissæ importunius iniquiusque postulata: se quidem nihil petere, subjungens: sed miseris illis sacrificis, qui frequenti talium Missarum celebratione non ignavam præstitissent operam, indeque victum quæritarent, non prorogandam solutionem Mercedem illa quærit: octodecim, si recte memini, equites aureos Geldrienses inde deberi, asserit hic Ecclesiasticus. Illa quum Doesburgi apud Geldros esset, & tunc temporis pecunia careret, à Patre societatis Fratrum vicino, petit mutuo pecuniam, altero inscio: qui eadem accepta, ostium domus aperiens, prædam ablaturus, Patrem illum forte obvium, quippe ad prandium à Domina vocatum, impudenter ita salutat alloquiturque extensa manu, qua pecuniam ostentabat: Pater, hoc mihi cessit, quid tu es consequutus? Evestigio hic infert: Quum pecuniam illam postremo viderem, mea erat. Sic cũ Seinckmissæ precio se surripit presbyter ille, Plutonis spiritum usuram usque adeo liberalem refudisse ob operam præstitam, in sinu ridens: mire autem celebris ob pecuniæ aucupium. Credulitatem hanc & passam fraudem postea Dominæ aliquando coram exprobrasse me recordor.

Celebris

Celebris exorcismi spiritus Aurelianensis historia.

CAP. XXVI.

FICTI exorcismi historiam aliam sane lectu dignissimam hic subjungere placuit, ut aliæ ejus generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Est autem ea, ut mihi notissima, ita & certissima. Nam eo fere tempore Lutetia Aureliam veni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piscinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Francisci & reginæ Navarræ, filios duos, Natalem apud sanctum Lazarum in suburbiis Priorem, & Joannem, item Joannem Vernetum nepotem, instituendos suscepi: quos etiam post paucos menses Parisios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis non obscuri nominis viris, potissimum medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Besumbæo, Joachimo quodam ex Provincia oriundo, Michaële Villanovano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Joanne Sturmio multijugæ eruditionis viro, simul degebat doctissimus ille Joannes Sleidanus, qui institutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari. *Wierus. Piscinarius. Natalis Ramardus.*

§ 2. Anno MDXXXIV. Prætoris uxor Aureliæ testamento caverat, ut sine pompa sepeliretur, atque strepitu. Quum enim è vita quis excessit in Galliis, præcones funebres ad hoc conducti per urbi loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato sono multitudinem convocant, deinde nomen ejus, qui discessit, atque titulos edunt: & hortati populum, ut pro mortuo Deum precentur, quando sit & ubi sepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi solent plerumque monachi mendicantes, & multa præferuntur luminaria. Certatim ista fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior est apparatus, eo major est populi concursus & admiratio. Sed ea, quam dixi fœmina nihil eorum sibi fieri voluit Maritus ergo, qui conjugis memoriam diligeret, morem ei gessit: & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit juxta patrem & avum, muneris loco dabat sex tantum aureos, quum illi sperassent multo majorem prædam. Et cum deinde sylvam cæderet atq; divenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc valde graviter: & cum antea minus illum probarent; ulciscendi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant hujus tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatum in ejusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. Rem vero sic administrant. *De Aurelianensi spiritu historia memorabilis.*

§ 3. Novitium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant: is intempesta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more consueto venirent, magnum excitat strepitum. Adhibentur adjurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur. Jussus edere signum, quo declararet, num sit mutus spiritus, denuo tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo jacto fundamento, cives aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen, quid rei sit, exponunt: sed rogant, ne graventur adesse nocturnis precibus. Cum hi venissent,& precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat. Rogatus, quid vellet, & quis esset, significat non sibi licere loqui: jubetur ergo per signa respondere ad interrogata Foramen autem erat factum per quod admotis auribus exorcistæ vocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infra posset exaudiri.

Hi monachi nimis legisse videntur in hoc interrogando modo, Tractatum Iacobi de Clusa ordinis Chartus. S. Theologiæ professoris.

§ 4. Primum itaque rogatus, num ex eorum sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim, quorum ibi erant corpora condita, venitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum ejus esse demonstrat. An sit damnatus, & quonam suo merito seu delicto? num propter avaritiam,aut libidinem,aut superbiam, aut non præstitam charitatem, an vero propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde, quid sibi velit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioque transportetur? Ad hæc omnia sic, ut jussus erat, per signa respondet, quibus aliquid vel affirmabat vel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à civibus, quos adhibuerant, ut iis quæ coram vidissent,dent testimonium: & actis, quæjam erant confecta superioribus diebus, subscriberent.

§ 5. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderent, aut molestiam sibi crearent, id facere recusant. Illi nihilominus panem azymum, quem vocant hostiam & corpus Domini, cum reliquiis omnibus divorum alio transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod lege pontificia fieri solet, quum locus aliquis propter infamiam & profanationem est expiandus. Nam certa quædam ejus rei capita sunt, ipsorum comprehensa libris. Episcopi autem vicarius judex, Officialem vocant, ea re cognita,ut propiusomnia cognosceret,venit eo, comitatus honestis aliquod viris, & exorcismos fieri se præsente jubet: ac deligi

deligi nonnullos petit, qui ſupra teſtudinem aſcendant, & videant num ſpectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatenſis admodum repugnat, & valde dehortatus, ne fieret, ajebat non eſſe turbandum ſpiritum: & quanquam is quem dixi, vicarius multum inſtabat ut adjurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos judices urbanos, quid fieri vellet, docuiſſet: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia ſuis privilegiis ac immunitatibus freti, judicium monachi declinabant, Rex è ſenatu Pariſino deligit, qui de cauſa cognoſcant: iiſque plenam poteſtatem attribuit. Facit idem Cancellarius Antonius Pratenſis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius.

§ 6. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Luteriam, coacti ſunt reſpondere: ſed nulla potuit ab eis exprimi confeſſio. Poſitæ ſingulis erant cuſtodiæ ſeparatim, & novitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi ſenatoris, & ſæpe ſollicitatus nihil voluit fateri, metuens ne poſt interficeretur ab illis, ob inuſtam ordini maculam, & factam ignominiam. Sed quum judices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent, ut in ipſorum poteſtatem minime rediret, totam actionem ordine recenſet: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquam erant convicti: & in ipſo prope maleficio deprehenſi, recuſabant tamen judices, ac privilegia ſua jactabant: Verum id fruſtra fuit, & de communi conſilio lata ſententia damnati ſunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem conditi, publice deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi ſupplicia ſumuntur de maleficis, atque ibi ſuum ſcelus ipſi profiterentur. Poſtea in proverbium abiiſſe memini, ubi figmentum aliquod narraretur, *C'eſt l'eſprit d'Orleans*. Id ſonat, Spiritus eſt Aurelianenſis, dici ſolitum. *Spiritus Aurelianenſis.*

Gallicæ ſuperiori ſimiles hiſtoriæ, Helvetica, Italica, Scotica, Belgica: Item diabolum eſſe exorciſtam.

CAP. XXVII.

QUUM autem Georgius Buchananus, noſter certe Maro, non modo hoc ipſum, ſed etiam alia ſimilia ſat nota, quæ Bernæ & Senis contigere in ſuo Franciſcano attingat & vero ſingularem de tentata infeliciter Purgatorii reſtauratione à fratre Langio in Scotia ſua, ita erudite, ut omnia ſua, contexat, eam deſcriptionem hic minime prætereundam eſſe puto. Queritur ergo apud eum frater Eubulus ordinis Minorum:

Illa tamen patribus seges olim uberrima nostris,
Fingere nocturnos lemures, Manesque vagantes
Lustrali compescere aqua, magicisque susurris,
Frigida nunc tota est: postquam nasuta juventus
Pectora crassorum male credula ridet avorum:
Nec credit nisi quæ scriptura teste probaris:
Conjurata licet magnis Sorbona sigillis
Figmenta affirmet. Verum melioribus annis
Hæc thalami clausas frangebat machina portas,
Hæc testamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregre Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Iam sibi permissi caperent lecti: ast ubi dives
Umbra oblita sui paucas in funera Missas
Legarat, potiusque suis bona linquere natis
Duceret excedens, quam nostros ungere caules,
Non impune nefas soliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generosis fratribus undam
Ad Ligeris, quâ dives agri, quâ dives Iacchi
Ostentat longe formosa Aurelia turres.
Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda,
Inter tot vigiles Argos deprensa fuisset,
Partus honor nostra foret & dignatio secta.
Sæpe quidem nobis facimus mala multa: velut cum
Alter in alterius damnum sese ordinis armat:
Berna novum sibi Franciscum jam finxerat, & jam
Stigmata clara pedum & manuum confixera patebant:
Ni vicina dolens augescere commoda livor,
Ficta renudasset magno ludibria risu,
Nec damno leviore. Itala sapientia major
Illa ora, quæ Senensis tacite Catharinæ
Vulnera dissimulans pensat mendacia quæstu,
Barbaricumque ad sese his artibus attrahit aurum.
Sed tamen hoc ævo temere miracula fingi
Noluerim, nisi monticolas inter crassosque
Pastores: nec pastores jam spernere tutum est,
Quando etiam in solas migrat sapientia sylvas.
Quis rigidos Scotos gelidi sub vertice cœli
Aut animum, aut aures, oculosve habuisse putasset?

Et ta-

Et tamen ille catus vetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faveret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arrident, non messe agri, non frondibus arbos,
Vix sterilis siccis vestitur arena myricis:
Et pecorum rara in solis vestigia terris:
Vicini deserta vocant. ibi saxea subter
Antra tegunt nigras Vulcania semina cautes:
Sulphureis passim concepta incendia venis
Fumiferam volvunt nebulam, piceoque vapore
Semper anhelat humus; cæcisque inclusa cavernis
Flamma furens, dum luctando penetrare sub auras
Conatur, totis passim spiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, tristisque habitus, faciesque locorum:
Illic sæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces
Audiit, aut voluit credi audivisse frequenter,
Et vitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos sinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties jejunus adibat
Antra) sibi visus nidorem haurire culinæ.
His ubi jam vulgi stolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorcismum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra spacio breviore minores:
In medio stabat palus, juxtaque catinus
Plenus aqua, sed cui cineremque salemque sacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec sine anhelis
Flatibus. Hoc postquam scena est instructa paratu,
Langius ipse pater sacro venerandus amictu,
Circum omnem irrorat setosi aspergine sceptri,
Verbaque præcipiti contortuplicata rotatu
Convolvens, cœlum ac terras adjurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cavernis.
Et jam nox aderat secreti conscia sacri,
Iamque è vicinis populus convenerat agris,
Matres atque viri, pueri innuptæque puellæ,

Scire avidi quò tanta cadant promissa, nisi ille
Conscia secreti formidans lumina & aures
Esse procul magna jussisset voce profanos:
Quive sacerdoti non illa luce disertè
Cuncta susurrasset tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Néve inhians prada vel jejunus Cacodæmon
Involet, & laceret sceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum velut hostia Rusticus ipse,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm si Stygia egressurus ab alvo
Aspiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Sive animo timor à puero conceptus, aniles
Fabella haud modicus pueris plorantibus horror:
Sive locus fumo, & caca caligine opacus,
Et velut inferna terrebat imago culina.
Catera submoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, vocesque minantis
Dæmonibus, mixtaque preces, nulloque rogante
Interdum responsa dari: nunc tollere vultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & sacra templum conspergere lympha,
Donec avis lucis pranuncia spectra moneret
Cedere, & in veterem se denuò condere nidum.
Tum templo egressi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam vim
Lustralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoveant, verubus quot figant, fluctibus umbras
Quot mersent gelidis, quot Missis cuique levetur
Pœna, velut civis Stygio vixisset Averno,
Ordine cuncta recensebat, neque credula deerat
Turba homini: purgatricis rediviva favillæ
Gloria crescebat multum indignante Luthero:
Et crevisset adhuc, nisi vel formidine captus,
Vel pretio victus, vel vino rusticus ille
Anormis comes, Exorcismi proditor eheu,
Cuncta revelasset taciti mendacia sacri.
Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri

Spes prædæ, & nimium vivacis gloria veri
Crescere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americósve, aut Æthiopas, calidóve sub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Unde aderit nemo, qui testis dicta refutet.
Forsitan externos solertia fugerit hostes
Callida, sed pestem natam intra viscera, & ipsis
Hærentem venis hominum vix ulla cavebit
Cura: nisi nostros vis provida numinis olim
Respexisset avos, jam dudum Funiger ordo
Proditus à propriis miserè periisset alumnis.

§ 2. Non omnino absimile est, quod ab Erasmo narratur. Convivebat cuidam parocho neptis mulier bene nummata. In hujus cubiculum profunda nocte solet irrepere lineo involucro umbram mentiens. Emittebat voces ambiguas, sperans fore ut mulier accerseret exorcistam, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculo animo clàm rogavit cognatum quendam, ut unam noctem secum esset in cubiculo. Ille verò fuste armatus pro exorcismis, & probè potus, quò minus expavesceret, occulitur in lecto. Ad est spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. Excitatur exorcista, prosilit nondum sobrius, aggreditur. Ibi spectrum voce gestuque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es diabolus, ego sum mater illius: & correptum impostorem fuste dolat, occisurus, ni mutata voce clamasset: Parce, non sum anima, sed sum dominus Joannes. Ad vocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamque dirimit, &c.

Lib. 22. epistolar. penult. epist.

§ 3. Huc referenda est & alia historia, nostrum hoc argumentum spectans, nostratibus satis cognita. Chirurgus illustrissimi ducis Cliviæ, &c. Joannis patris Guiljelmi, nomine Everhardus, quum vetulam in oppido Clivia haberet conjugem, & ancillam venusta forma juvenem, hujus in amplexus pervenit: ut autem majori cautela in actu hujus comœdiæ perseverari possit, à spectro exagitari se miserè, queritur famula, quod aliquando ab Everhardo erat abigendum. Hoc lusu tempore longo variè agitato, cœpit vulgus sinistri nonnihil suspicari de hoc spectro: Quapropter ad Ecclesiasten abit Everhardus expostulatum de injuria

perversæ opinionis sibi facta, cupitque apud populum in publica concione purgari, & spectrum defendi: quod & factum est. Tandem ex amicorum consilio ancilla rogat spiritum, quonam pacto ab hujusmodi tormentis liberari possit. Respondisse ait illa, singulis septimanis bidui jejunium cum solo pane & aqua observandum esse, quod & à se religiosè fieri, apud heram suam simulabat: deinde & hoc subjunxisse spiritum, religionis ergò cum duobus comitibus Aquisgranum esse peregrinandum. Hæc dicto parens, in toto hoc itinere spiritum ubique læta facie aperuisse craticia quæcunque ostia obvia, arrisisse quoque ipsi in lecto: atque peregrinatione absoluta, incurvatione & terno nutu indicium gratitudinis ostendisse, asseruit, mysticè tamen. Enimverò Everhardus erat spiritus ille, qui omne ministerium præstitit: ex quo etiam tenellum fœminini generis spiritum, filiolam nimirum, dum peregrinationem mentitur, peperit, pallidissimam semper facie, ut spiritus appareret, quo nomine & ab omnibus appellabatur. Quum autem eodem tempore in Gallias duceretur exercitus, Everhardus compositis huc suis negociis, relicta uxore, cum illa sua amasia copiis iis se adjungit, simulque in Gallias contendit, ubi uterque periisse creditur, quod nunquam ad suos redierit.

§ 4. De aliis sacerdotibus, simulatum dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata, vide capita 27. & 28. Libri quarti. At hoc hominum genus
Matt. 27. prærogativam hæreditariam haud dubiè hic prætendet: Adjurabat enim Christum quoque per Deum viventem princeps sacerdotum.

§ 5. Exorcismi modum novit quoque diabolus, eoque adori-
Marc. 5. ri Christum ipsum audet: Adjuro te, dicens, per Deum, ne me tor-
Matth. 8. queas. Sed sua potentia dæmoni uni vel pluribus imperavit Chri-
Marc. 5. Luca 8. stus: Exi, Abite: & evestigiò ad obedientiam sunt redacti.

§ 6. Ut rectè Eusebius ille Cæsariensis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Servator rebelles potestates, quæ circum hunc qui terris imminet aërem pervolantes, humanis animis insinuabant sese, invisibili ac divina potestate, velut feras agrestes,
Act. 16. suarum ovium ceu pastor bonus, procul fugavit. In ipsius nomine egredi dæmones jusserunt paucissimis verbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturæ dominium, & imperium omnis abstrusæ virtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentiæ ore suo gerentes.

§ 7. Ex-

§ 7. Explosis itaque exterminatisque nostris divinis, ariolis, magnorum occultis antistitibus, & quibuscunque aliis superstitionum collegis vulgaribusque exorcistis: Abjiciamus Ægyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, vanos furores, execrandas artes, & philtra vim factura diis, & Colchicos succos, & dæmoniacas factiones: Plutonica denique volumina, & umbrarum libros, Stygiasque conjurationes, atque Acheronteos ritus membrana chartave contentos, Pyriphlegethonti, hoc est, igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in CHRISTO Dei filio, per quem vivimus, movemur & sumus, sinceriter simpliciterque spem omnem fixam habeamus. Quare & genuivam maleficii curationem jam proponamus.

Curandi Maleficii methodus certissima.

CAP. XXVIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita jam dudum consuetudine acceperimus, in profligando satana, ejusque sanandis maleficiis, ratio ineunda videtur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omnium vero primum, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodit, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos, eorum differentias, signa & causas penitius dignoscat: nimirum ad doctum exercitatumque bonæ conscientiæ medicum. Enimvero tam rara sæpenumero & gravia in morbis suboriuntur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atque exiguæ fidei homines: quemadmodum in diversis convulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifariis venenorum effectibus frequenter apparet. *Eccl. 38.*

§ 2. At inter hos affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturalium indagationem justo; quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac Satanæ, qui spiritus est, motus actionesque animadvertit, in spiritualem medicum, Ecclesiastem nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia, vitæ innocentia notum, non turpiter lu- *Curandi maleficii methodus certa.* *1. Tim. 3. Tit. 3.*

cri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonum à piis perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæ precium est, multa non ex maleficio evenientia, sed ex occulta naturæ occasione, medicos quandoque latère. Ut enim rebus in est secreta juvandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit medicus.

§ 3. Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio succo maligno gravari videatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamento.

§ 4. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos præcantatores vocant, ante conjurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis utplurimùm hi infestantur corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & desperatione, quibus nocte diuque ejusmodi homines macerat juratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, ut quasi aquila apud inferos Titii jecur arrodere videatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Uxorem quoque cujusdam sutoris à dæmonio agitatam, variaque sonantem idiomata, eo modo perfectè curavit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

§ 5. Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgilii spiritu obsessam esse fatebatur, diu conjurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc est, Longobardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid sonaret. Cum nihil proficerent conjuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde aliis roborantibus, illam optimè per Dei gratiam restituit. Exonerato itaque corpore, promptius in reliquam sanationis observantiam, velut à naturali jam impedimento levatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονοφόρητος.

§ 6. Ille tum de obsessi vel maleficio læsi vita & moribus, item de ejus in religione Christiana, institutione, & in præcipuis fidei nostræ capitibus, & qua fuerit, vel etiamnum sit in Deum confidentia,

dentia, vigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit instructus, proclivior, & propemodum strata erit restitutionis via. Etenim satanæ in corruptorum morum, spurcæ vitæ, itemque diffidentiæ filiis efficaciam & illusionis potentiam permittit Deus, *Ephes.2.* quorum sensus excæcavit Deus hujus seculi, ne illucescat illis lu- *2.Thess.2.* men Euangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. Affectuum *2.Cor.4.* quædam requiritur ἀναλογία, ut sit, quod dici solet, mali corvi malum ovum.

§ 7. Ubi ergo vigilanti inquisitione & artificiosa conjectura, affectus causam aliquatenus cognoverit Ecclesiæ minister, conveniens huic medicamentum applicet: ut si æger fuerit antea dissolutior, ex sacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis avocetur, & ad emendationem invitetur, tandem resipiscentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem instandum, urgendumque tempestivè & intempestivè: item redarguendus hic, & justo Dei judicio in contumaces, subinde terrendus. Pusillanimis, & diffidentia dejectus, in spem certam & fiduciam indubitatam de ineffabili Dei bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extant quamplurima, quæ suo loco & tempore adducentur. Si quoque perversa doctrina aut fanaticis opinionibus, vel superstitionum ludibriis quosdam transversè raptos esse, velut ansa eo modo dæmoni subministrata, comperiatur: Zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris substituta semina cum omni vigilantia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ Orationis & Symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quivis maliciosus) verùm illud vivum Dei verbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunque dæ- *Rom. 1.* monum conatus: ut item vivifica fide invocare Deum verum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filii pro nostris peccatis mortui, & ad nostram justificationem per gloriam Patris, absorpta morte, victo satana, debellato inferno, *Rom.6.8.* potenter exuscitati, iisdem valeant.

Quomodo

Quomodo Dæmonis Maleficio affecti, de ejus præstigiis & imbecillitate deinde erunt instituendi.

Cap. XXIX.

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissus. *1. Pet 3.* DE diaboli item operibus & præstigiis erudiantur, & quàm enervatus imbecillisque sit, ut nihil etiam possit, nisi Dei permissu: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectum in cœlum, sedere ad dexteram Dei, subjectis sibi angelis, potestatibus & virtutibus: Cui si tanta fuit subjugandi potentia, multo magis satanam subegit coërcuitque, ut nihil omnino valeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non potest esse malum. Illi enim cura est de nobis: Qui
2. Pet. 5. cùm omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per JESUM CHRISTUM vocatos, jam parum per afflictos instaurabit, fulciet, roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat,
1. Pet. 3. si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id
Rom. 8. illi bono commodoque cedit, juxta illud Pauli: Diligentibus
Matth. 6. Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quò fiat voluntas cœlestis Patris in nobis. Quidquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habent
Lib. 2. cap. 4. dæmones, inquit D. Joan. Damasc. virtutes adversus aliquem, ni-
Iob. 1. si à Deo dispensatè concedatur: sicuti in Jobo, & in porcis. Per-
Matth. 8. missione verò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutantur & transfigurantur in quamcunque volunt figuram secundum ima-
In Dialog. lib. 3. ginem, id est phantasiam. Item Gregorius: Absque omnipotentis Dei concessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiam in porcos transire non potuit, nisi per-
Super Matth. lib. 1. missus. Rectè quoque Chrysostomus: Homines non quantum vult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquam cessaret à tentatione. Neque enim habet alium actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subvertat.

§ 2. Non magis itaque timendam diaboli potestatem, quàm Deum impedientem, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei vocantur spiritus, quòd ejus captivi sint: nec attingere, castigare, tentare quicquam ausi, nisi à Deo concedatur. Jobo ne pilum quidem lædere potuit satanas, nisi impetrata per-

missione,

missione, eaque limitata. Quocirca non est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligavit captum, ut nihil omnino absque ejus singulari nutu valeat. Hinc Christianus quæcunque adversissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu.

§ 3. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum invectum, ad Dei voluntatem id minus referentes. Jobus affligitur à dæmone, at à Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum perpetuò. Non cædentis virgæ rationem ille habet, sed volentis patris. Virga punit filium: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui virgam in manu habet eaque utitur. Sine ejus voluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse virgam usurpat, quàm graviter, & quàm multum, & ubi velit. *Iob. 1. 2.* *Matt. 10.*

Quomodo ad tolerantiam invictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi.

CAP. XXX.

PRopterea æquo patientique ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, sive id lege naturæ, sive supra naturam contingat. Idem quoque faciundum, si animum immensus invadat dolor, angor, mœror, tristicia, tentatio. Ob oculos velut speculum semper revocetur exemplum sanctissimi illius Jobi, qui tot exercitatus modis, & tentatum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quamquam malorum interim ponderi impar, in verba animi parum patientis erupisse videatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dæmonem accusat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærumnas queritur: sed ex Dei æquissimi voluntate sibi ista accidisse agnoscit: ut cum uxor ei exprobraret, Ubi nunc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abjecit, sed respondit: Ut fatua loqueris. Si bona à Deo accepерimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemque dirigere decet, & justissimæ ejus voluntati nos nostraque placidè summittere: quandoquidem ille nihil vult *Qualiscunque afflictio patienter ferenda.* *Iob. 2.*

vult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus videatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris vult mortem: sed ut convertatur & vivat.

Prov. 2. Hebr. 12. Ezech. 18

Cur diaboli & angelorum ejus ministerio utatur Deus. § 2. Suorum famulorum, ut diaboli vel cujusvis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conversionis viam reducat: vel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuter. 13. legitur, ut palàm fiat, utrum diligamus eum, an non, in totocorde & in tota anima nostra.

August. serm. 24. de Temp.

Iacobi 1. § 3. Pro summo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Jacobus) quoties in tentationes incideritis varias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cæterùm patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat virum, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. *1. Petr. 4.* Petrus: Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum vestri fit: perinde quasi novum aliquid vobis obtingat: imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in revelatione quoque gloriæ ejusdem gaudeatis exultantes. *2. Timot. 2* Timotheum quoque hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles Jesu Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certaverit. Exemplum accipite, *Iacobi 5.* fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini: Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini vidistis, quòd valde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui piòs è *2. Petr. 2.* tentatione novit eripere, Petro teste. *Iob. 1. 2.* Iobum totum (excepta illius anima, quam illæsam permanere voluit Dominus) etiam in suis substantiis & sobole durissimè, Deo annuente, afflixit satan: Verùm post inviolatam illius patientiam, cum multa ejus usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: *Iob 42.* Cujus jam non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partibus majora.

§ 4. Quorùm ergo alicujus hominis, aut etiam ipsius dæmonis, nos terrebit violentia aut malignitas? cur ab horum jaculis usque adeò expavescimus? quæ si in nos vibrentur figanturque, non tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reverberemus, retorqueamusque. *Iacob. 4. Ephes. 4.* Resistendum diabolo, & fugiet à nobis:

nec

nec illi locus est dandus: sed Christi verbo pellendus, Abi satana. Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. Novit ille, quibus nobis opus sit, priusquam petamus. Ne exhorrescamus, hortatur David, à timore nocturno, tentatione scilicet occulta: nec à sagitta volante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris versantibus: nec ab incursu & dæmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem se transfigurat diabolus.

1.Cor.10. Matth. 4. Psal.91. 2.Cor.12.

§ 5. Ad tolerantiam præterea invictam contra dæmonum insultus, & constantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò excitandi sunt patrum quoque exemplis: velut Antonii Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam graviter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitium reportarit illum minister: ubi nonnihil respirans & quasi reviviscens, clam aliis ad tumulum se referri jubet: ibique ex priorum vulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones provocasset, nec illi cunctarentur, assumptisque variarum bestiarum & serpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denuò lancinarent, subitò lucis quidam radius dæmones & tenebras fugavit. statimque sanatus Antonius, Christum præsentem esse intellexit, dicens: Ubi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut vulnera curares mea? Et vox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram: sed distuli ob tuum certamen, quod prius observare libuit: jam autem, quoniam strenum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in vita S. Antonii ab Athanasio descripta, & è Græco per Evagrium Presbyterum translata: ubi lucta cum diabolo varia mireque acerba, & insignis divini viri patientia constantiaque legitur.

Tolerantia. Antonii Ægyptii lucta cum dæmonib.

§ 6. Nullus certè, quod sciam, animosior fuit Hilarione (qui Antonio fuit contemporaneus, sed junior) fortiusque neglexit dæmonum fraudes, quippe qui in solitudine sæpe infantium voces intempesta nocte se audire existimavit, nunc balatus ovium, nunc mugitus boum, planctus mulierum, leonum rugitus, strepitum armorum, variarumque portenta vocum. Cæterùm ausus aliquando totum phasma explorare, Dominicæ crucis signo ad lunæ lumen tugurio egreditur, & sollicitè circumspiciens, ecce currum directis in se equis euntem conspicatus est: hic Christi Nazareni

Anton. Sabell. lib. 10. Exempl. cap.13.

nomine invocato, in vestigio mansit, expectans rei eventum. tum verò terrifica illa bigarum species subito terræ hiatu in conspectu absorpta est. Atqui licet à dæmone excruciaretur mirè, oratione tamen vincebat: à qua ubi aliàs paululum quievisset, satan feriandi insidiatus, repentè ejus dorso insiliit calcibus latera quatiens, cervicem flagro: Eia, inquit, dormitas? mox cachinno desuper increpitans: Hordeum jámne, ait, an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil obstreperam, aliquando sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, faximque ne posthac recalcitres.

In lib. Conf. Fol. 42. § 7. Hic vides Franciscum non satis novisse hominis pii vires in toleranda quavis afflictione dæmonis. Legitur enim in ejus vita, fratrem Egidium interrogasse Franciscum his verbis: An diabolus sic sit terribilis, quòd homo per unum Pater noster non posset sustinere? ipsum respondisse, Quod nullus possit sustinere diabolum per medium Pater noster, quin statim moretur. Huc referatur Cypriani sermo de Bono patientiæ, ubi & impatientiæ exempla proponuntur; item sermo quartus Chrysostomi.

Communium precum in maleficio efficacia.

Cap. XXXI.

Communes preces. UT insuper maleficio læsorum fidem adaugeat, vulneráque, tortore dæmone ejus jussu fugato, sanare dignetur misericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetralibus fusis confidenter precibus erunt juvandi. Id ab authore e-
Hebr. 13. pistolæ ad Hebræos disertè mandatur: Memores estote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti: eorum qui affliguntur, velut ipsi quoque versantes in corpore. Orate pro vobis invicem, ut sani sitis: piè
Iacobi 5. monet D. Iacobus. Multum enim valet deprecatio justi efficax. He-
3. Reg. 17 lias homo erat similiter obnoxius afflictionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter vos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei salvum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.

§. 2. Hinc

§ 2. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumque energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiverat ut eum velut titricum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Contra diaboli astutias ut vigilent cum omni dulitate & deprecatione pro omnibus sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Fidem quoque Christi operâ sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisque, Domine miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. Increpatur dæmonium puerque sanatur. Se autem credere testabatur hic vir in suis precibus, & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi provoluta, rogabat eum, ut dæmonium à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob ejus interpellationem, exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Petrus & Joannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum. Siquis inter nos affligitur, orare jubet D. Jacobus.

Luca 22. Ephes 6. 1. Tim. 2. Num. 12. Matt. 17. Marc 9. Luca 9. Matt 15. Marc. 7. Iudith. 8. Actor. 8. Iacob 5.

§ 3. Chrysostomus de incomprehensibili Dei natura, homilia 3. testatur, obsessos in templum adductos à diacono tempore publici congressus, quum cœna Dominica peragi soleret, jussosque caput inclinare, & sic pro ipsis orasse populum. Homines, inquit, à dæmone agitati, tanquam vinculis quibusdam retenti adducebantur, ut populo universaque civitate præsente, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes jugi concordia Dominum communem orarent pro his, & quòd misereretur, magno clamore contenderent.

§ 4. Recitat insuper Prosper Aquitanicus, in locum publici congressus ad altare, dum cœnæ Dominicæ instituta actio celebraretur, adductam puellam, & plebem pro ea ad Dominum orasse, ac de cœna participem factam quoque, & sic liberatam. Idem libro 6. de Prædictionibus & promissionibus tradit, suo tempore Carthagini puellam quandam Christianam, quum in balneis quod-

dam Veneris simulachrum minus pudicè intuita esset, séque eidem assimilasset, mox à diabolo obsessam fuisse, qui gutturis meatus occuparit, ut circiter dies septuaginta noctésque totidem fermè, nec cibum nec potum trajicere potuerit. Parentes quum nullam levationem animadverterent, puellam ad Ecclesiæ ministrum adducunt, eique rem ut acta erat, bona fide exponunt. Unum hoc púella confessam addidit, Noctis medio videri sibi avem quandam adesse, & nescio quid ori ingerere. Tandem in templum deducitur, fiunt preces: & cum ei cœna Domini porrigeretur, quam ægrè accepit, cacodæmone nimirum reluctante, liberata est.

§ 5. Narrat Theodorus Lector lib. 2. Episcopum Christianorum in Persia jussum esse, à rege dæmones profligare: qui collectis piis preces fecit, & adjuratione eos abegit. Ioannem monachum quendam in Ægypto dæmones sola expulisse precatione, tradit Sozom. lib. 6. cap. 28. Cœtus monachorum, inter quos Macarius & Isidorus, Lucii scelere sub Valente, in insulam exiguam, ubi nulli erant Christiani, relegati, filiam ibi sacerdotis dæmone correptam & humi præcipitatam, conjunctis precibus liberant, patrique sanam restituunt. Marcellus Apameensis Episcopus, destructurus sub Theodosii imperio fanum Iovis Apameæ, atrum dæmonis spectrum, vim ignis suppositi coërcens, sic repulit. Iussit aquam adferri in vasculo: qua supposita sacro altari, ipse in faciem humi prostratus, Domino supplicavit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem sineret. Finita oratione, figura crucis aquam consignavit, atque flammæ diaconum jussit inspergere: quo facto, dæmon aufugit.

Theodoret. l. 4. c. 21.

Theodoret. l. 5. c. 21.

§ 6. Augustinus etiam commemorat, virum quendam tribunitium Hesperium, in Fusalensi territorio Africæ fundum habuisse, qui fuit infestatus à malignis spiritibus, ita ut animalia & servos graviter afflixerint. Domestica igitur hac calamitate coactus, accessit Dominus fundi ad Ecclesiæ ministros, rogavitque ut aliquis ibi preces facere dignaretur. Abiit igitur quidam eò, oravitque ardenter & seriò, imò etiam ibi cœnam Domini distribuit: & protinus illa dæmonum vexatio cessavit. Ambrosius: Bonum scutum est oratio, ut quo omnia ignita spicula adversarii repelluntur.

Lib 22. de Civitat. Dei, c. 8.

Iejuni

Iejunii in operibus diaboli vincendi energia.

CAP. XXXII.

INdicantur etiam jejunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proterviens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, jejunium & castitatem maximè laudari, non quia iis placatior inprimis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui possint his, utentium corpora invadunt. Est enim aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & jejuniis ejicitur, Christo authore, incredulitatis, propter quam illud expellere nequiverunt, discipulos redarguente. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israëlem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis & orationibus in conspectu Domini. Et Raphaël Tobiam docet, bonam esse orationem cum jejunio.

Iejunia. *Matt.17.* *Marc.9.* *Luca 9.* *Iud. 4.* *Tob.12.*

§. 2. Historiam in hanc rem mirè commodam narrat Hector Boethius, in Gareothæ scilicet regionis vico quodam, quatuordecim vix passuum milibus ab Aberdonia dissito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonensi antistite questum esse palàm, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas vidisset forma, multos jam menses infestari, eandemque occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditiis in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plurifariam tentasset, à tanta tamque turpi vesania liberari. Iubet continuò circumspectus & pius Episcopus, adolescentem aliò se conferre: & ut secundum Christianam religionem magis laudatis jejuniis & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut piis operibus intento victus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit successus salubri consilio: quod adolescens religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis vindicatur ludibriis. Sic incubum dæmonem non amplius infestasse Navetis mulierem, post confessionem & sacram communionem, quæ jejunia & preces comitari solent, legitur in vita D. Bernhardi.

Lib. 8. histor. Scot.

§ 3. Hic jejunii, uti theriacæ præsentissimæ, vires & encomium, oculis omnium semper opponendum hoc seculo dissolutissimo exulceratissimóque, ac animi & corporis morbis dæmonumque insultui

Iejunii virtus & encomiũ. fultui apprimè obnoxio, ex Athanasio & Cypriano adducam: Iejunium morbos sanat, distillationes exiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit,& mentem nitidiorem reddit,& cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Et pòst: Quisquis igitur ab immundo spiritu vexatur, certum habere debet, hoc pharmaco, jejunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, vim jejunii metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis. Cyprianus de Iejunio & tentationibus Christi: Iejunium, inquit, si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Iejunium extra ordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Iejunium si humilitate ornetur, servos Dei contemptores mundi efficit. Iejunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Iejunium Scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum revelatur jejunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moses in monte quadraginta diebus jejunus cum Domino perseverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis ministerium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo conversatur. Et pòst: Efficax est oratio præcedente jejunio, & sacris studiis antecedentibus non patitur postulatio devota repulsam. Origenes in cap. 7. Matthæi, ubi Christus dicit, Apostolos propter incredulitatem nequivisse ejicere dæmonium: Si aliquando nos oportuerit circa curationem tale quid patientium permanere, non adjuremus neque interrogemus, neque talia loquamur, quasi audienti spiritui immundo: sed permanentes in orationibus & jejuniis, impetremus patienti salutem à Deo, & abigemus jejuniis & orationibus spiritus malignos. De jejunii potentia insignes duo sermones Basilii Magni, item unus Chrysostomi 18.

Eleëmosynarum virtus.

Cap. XXXIII.

Eleëmosyna. ACcedat adhæc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quem odorem bonæ fragrantiæ, hostiam acceptam gratamque Deo, appellat

Paulus ad Philipp. qui Romanos etiam impensè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusque sanctorum communicarent. *Philip. 4.* *Rom. 12.*

§ 2. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deum, præstans eleëmosynas plebi multas, deprecansque Deum semper, quam aûdivit ab angelo vocem? Corneli, orationes tuæ & eleëmosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleëmosyna magis quàm thesauros auri recondere: quoniam eleëmosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam. Item Tobias pater ad filium, ante mortem: Ex substantia tua fac eleëmosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleëmosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleëmosyna, omnibus facientibus eam. Apud Lucam ipsa veritas loquitur: Date eleëmosynam, & ecce munda sunt vobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi sua sit Daniel, ut eleëmosynis redimeret animam. Apud Ecclesiasticum legitur: Ut aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleëmosyna: cujus Dominus gratiam redditurus, memor erit in posterum, ut author tempore casus sui adminiculum inveniat. Nam eleëmosyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude eleëmosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleëmosyna, item Chrysostomi homil. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Actor. 10* *Tobia 12.* *Tobia 4.* *Luca 11.* *Dan. 4.* *Ecclesi. 3.* *Ecclesi. 17 & 29.*

Cum multifariam afflictis quàm variè agi debet, & imitanda diversæ sanationis exempla.

Cap. XXXIV.

Apud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem intervalla, horum plurima, cum judicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hunc verò qui continuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercessiones necessitati præsenti consono sensu applicatæ, jejunia & egenorum sublevatio, suum habebunt pondus.

Ubi plures maleficio læsi simul uno in loco sunt, quid faciundum.

§ 2. Cæterùm si uno in loco maleficiis collidantur numero plures (quemadmodum in monasteriis, potissimum virginum, velut organorum satanæ ludibriis magis accommodatorum, frequenter usu venire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & una quælibet ad parentes vel sanguine aut affinitate proximos avehatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusque instituti & sanari queant. Restitutionis autem habeatur pro cujusque necessitate delectus, ne uno (quod ajunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum verborum minus convenientium formulis, commenticiisque quibusdam ritibus & substantiis ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in iis ridentem illudentemque, & fugam plerumque simulantem egregiè, quasi compulsum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, si vetitis eum mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit sæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè possideat, eisque dominetur. Quæ verò virgines arctius occlusæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejusmodi casu comprobare nequeo: vel quæ in designato eo loco clementem Dei manum, patrisque virgam, cum vera sui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic præstent in suorum cruciatuum intervallis operam, se mutuò consolantes, modumque præscriptum, quoad fieri potest, observantes:

Iuniores ad tale spectaculum non admittenda.

§ 3. Nec ad hujusmodi spectaculum admittantur juniores, ne territæ tormentorum raritate & vehementia, quid mali contrahant, cùm eis avidè admodum insidietur diabolus.

§ 4. Cum

§ 4. Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obseratam literas dedissem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum superiori memini Libro, c. 10.) historias mihi cupiebam describi, ea in hanc ferè sententiam respondit: Duas adhuc ex illis superesse octogenarias prope modum, à quibus sæpius audivisset, ne magno quidem se velle gravi illa caruisse calamitate, ex Dei voluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ divinæ donum & illuminationem se consequutas sensissent: nec secus earum testari vitam. Quid Antonio nocuit, severos in suis cervicibus tulisse magistros? cui eos ad Dei nutum perpesso in majus cessit lucrum & gloriam. Scribebat quoque, missos eo tempore fuisse undecunque viros doctos, qui terrificorum eorum symptomatum larvas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amolirenturque: sed quo in ejusmodi consiliis confidentius perstitère, eo malum recruduit gravius, ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cujus manu cum id exciperent, & se toto corde sub potenti ejus brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usque adeò amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque vicerint: & breviter, ad divini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim evanuerunt universæ illæ diræ. Piam epistolæ illius virginis partem justis de causis inserere volui, quòd id consilium meo instituto prorsus responderet: & ne ejusmodi virgines usqueadeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc multa in iis desiderari non diffitear, quæ inscia & non sana informatione prætermittuntur.

Memoranda historia cruciatarum monialium apud Mariæ arborem prope Xanthes.

§ 5. Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera contuli vetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò iisdem velle calamitatum fluctibus objici asserebat. Hortata autem me est maximopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre virgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie consulitur, quasi dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. Ea rei indignatione & pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. Rogata verò cantionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè

Vera abnegationis exemplum. hæsitaret. Altera quoque jam diu à dæmonio excruciata,& morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, ut secum pro suo arbitrio quicquid vellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrans: rogabatque reliquas virgines, ut post ejus mortem non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum.

§ 6. Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos vexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. *Curandi dæmoniaci exemplum insigne.* Philippus Wesselich Coloniensis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè & multifariam, circa annum quinquagesimum supra millesimum quingentesimum: interdum avehebatur sub tectum, aliàs per ligna transversa conjunctiora supra campanam intrudebatur, plerunque per murum transferebatur inopinatò, inventus quandoque est corpore super piscinam projecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis vexationis causam explicans: se nimirum esse illum abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum pictoris Novesiani laboribus & impensis, qui inde jacturam senserit, ac sibi ipsi vim fecerit. Verum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cujus nomine hanc exorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò Treveris & Aquisgrani peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibriis organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, de tempore, in ejus assertionem recitarèntur. Ut hîc spiritus voto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoque monachi a suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi.

§ 7. At hic saniori institutione atque acri, increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimavit traducendum, ut videlicet fide viva omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique spiritui objiceret, se non esse sui juris, verùm sub

ſub aliorum degere imperio, propterea nec poſſe ob rerum penuriam à ſe obediri ejus votis. Quo facto, ſpiritus reſpondit: Dic Suppriori. De eo enim confirmandi ſui inſtituti ſpem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perſeverare, nec monachum illius illuſionibus ſatis confidenter reſiſtere animadvertit, ipſum denuò rectius inſtituit, ſtudiosè hortatus ut reſipiſceret, nec tam pronas offerret ſatanæ technis aures: ſi verò manes, uti hactenus, audire pergeret, ſe illum flagris, & quidem capitulariter cæſurum, ſeveriſſimè minitatus eſt. Hinc irritos ſuos ſpiritus videns conatus ob abbatis conſtantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum adverſus fraudulenta exitialiaque dæmonii ſtudia, nunquam rediit, alioque migravit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in uſum revocandam arbitrarer.

Fictæ obſeſſionis curationes certæ probatæque.

Cap. XXXV.

Muliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Well, præter morem ſub Miſſæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelſis Deo, Germanica lingua caneretur, mox velut dæmonio correpta, in extaſin conjici videbatur, cum maxima hominum perturbatione, in eo tormento perdurans, donec abſolveretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniveretur, nec tamen deſineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem vocatur: quæ humaniter & amicè cauſam rogat, cur ſub ea cantilena ſe ita vinci ſineret, quum eadem eſſent verba Germanica quæ Latina, abſque mutatione? eique hymnum Germanicum prælegit, & verba interpretatur, quibus nihil abſonum, nihil impium, aut quod ullam offenſionis daret cauſam, ineſſet. Jubet itaque eam forti eſſe animo, ſe jam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & ſi illa dejici ſe pateretur, adhibituram ſe remedium, quod pellendo ejuſcemodi dæmonio eſſe cum primis uſui didiciſſet, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obſervato, quo ſe proſternere vellet, in terram provolvitur. Cui incunctanter, veſtitu prius levato, domina prudens & cordata matrona, ſimul cum filia, virgas imprimit acres, eo

quo decuit studio: illa interim retracta manibus veste, earum conabatur arcere titillationem.

Aphor.6. § 2. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacum, contra hujusmodi dæmonis insultum existere antidotum incomparabile, atque se à doctis viris didicisse, mulierculæ denuò persuadet domina, hortaturque eam confidentiori esse animo, nervum dæmonii hoc medicamento jam esse haud dubiè infractum: eamque simul concinere jubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturque sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium observato, fœminam illi egressam arripiunt, unaque hymnum alta voce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanæ ut certissimum, ita & saluberrimum compertum est. Oportet autem habere delectum in usurpanda hac theriaca. Non enim omnium oculis unò medendum est collyrio: solum ejus generis dæmonio profligando præsentissimum citra ullam moram aut hæsitationem erit alexipharmacum, quod hominem invadit exercetque pro ipsius energumeni voluntate, arbitrio & libidine.

§ 3. Se ea ratione fuisse sanatam, à domina in arcem Wel revocata Barthalomæa, coram me confessa est. Hic qualemcunque fortitus fuit effectum Canon 60. de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulatè præ se ferunt, visum est omnimodo puniri, & ejusmodi afflictionibus & laboribus eos subjici oportere, quibus hi qui à dæmone verè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, verè subjiciuntur.

§ 4. Se vidisse Romæ quendam nomine Julium, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis verba audiret, Consummatum est. Voluit autem probare, num verè Ioan. 19. corriperetur, an fingeret. Quum itaque simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorem, & hujus uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa verba, statim sacrificus hic extasi videbatur affligi: eoque viso, alter baculum adferri jussit, quo morbum profligaret: proinde sine mora ad se rediit. Auxit suspicionem, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaque spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditum postea est, illum ob hanc simulationem missum fuisse à Venetis in exilium cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

§ 5. Porrò

§ 5. Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum vigintiquinque, nupta cuidam juveni quem parum amabat: vixitque tantùm dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes rediit, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti oblivio duraret: recrudescebat verò, quum de marito cogitaret, vel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus fortè veniret, priusquam eum vel videret vel audiret. Quod si in via aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponeb at, aliquot horas in eodem loco sedens vel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quod ventris & costarum infernarum musculi multum moverentur. *Catalepsis a melancholico sanguine.*

In concubitus maleficio quid faciundum.

CAP. XXXVI.

De naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei injusto judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c. *In cap. Si per sort. 33. qu. 1.*

§ 2. In controversia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Ulricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foveretur causa: deinde ut trienniuṁ adhuc uxor cum marito conviveret, qui suas interea temporis experiretur vires: utque eleëmosynas liberalius erogarent, & jejuniis vacarent, quo matrimonii institutor Deus ejusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem revocandum. Huc accersantur etiam, quæ in legitima maleficii curatione hactenus proposui. *Decretum in concubitus maleficio. In tract. de lamin & Pythonicis.*

§ 3. Novi & characteres in charta virginea scriptos, & adversus id mali, velut arcanum summum celebratos, super quos septies legitur Psalmus, Eripe me de inimicis meis: ligaturque *Ps. 142.*

turque charta ad viri coxam. At mysterium hoc apud Acheronta sepultum malo.

§ 4. Cæterùm ridiculam admodum, nimisque religiosam curationem plerisque bona fide ne prodant, in aurem exemplo insinuare volui. Mulier Katharina Loe nomine, cujus mihi nota soboles, viro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à vario temerè quæsito consilio, hæc in ara D. Antonio sacra Everfeldi in ducatu Montensi ubi degebat, ceream membri virilis effigiem religionis ergò, ut à suo malo levaretur maritus, suspendit offertque. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demissis oculis recitato, ut fieri solet, suspicit, priapumque illum cereum inopinato intuitus, Tollatur dæmonium illud, acerbè inquit.

Exorcismi quando, & quomodo & à quibus adhibendi.

Cap. xxxvii.

Porro si dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque satanæ perdurat, cum increpare licet ex Christi doctrina Marci 16. quod credentes per ejus nomen dæmonia sint ejecturi. Ea propter Apolostorum & primitivæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister, vero ductus zelo, conscientiæ bonæ testimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus sancti donum, ejiciendi nimirum dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei verbo accinctus, atque divina panoplia circumquaque munitus, assumpto super omnia fidei scuto, quo omnia jacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in hujus Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O natio incredula & distorta, quousque tandem ero vobiscum? quousque patiar vos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, septuaginta reversos adChristum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam

satanam

Quando adhibendi exorcismi, & quomodo.

Qualem oportet esse exorcistam.

Ephes. 6.

In concilio Carthaginensi 4. 23. dist. c. exorcista. cap 7. de Consec dist. 5. ca. omne die ubi de energumenis id est, obsessis agitur, quibus manus imponebãt exorcista. Iuxta c. 79 Synodi Aquisgran sub Ludovico Pio, neque in Ecclesia, neque in domibus licebat iis exorcizare, qui non erant ab Episcopo ordinati. Matth. 17. Marci 9. Luca 9. Ioan. 14. Matth. 21. Marci 11. Luca 10.

ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nec aliud nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Solo hoc Patris æterni verbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immenſa angelorum caterva. Ad Chriſti adventum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctiſſimo vinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca ejecit Paulus his verbis: Præcipio tibi in nomine Jesu Chriſti, exire ab ea. Et exiit eadem hora. Sic à Petro juſſi ſunt dæmones egredi, qui vel unicum diem ſibi indulgeri, ut in ſubjugatis permanerent corporibus, rogabant: teſte Clemente.

Philip. 2. Actor. 4. Geneſ. 1. Ioan. 1. Matth. 8. 9. 12. 17. Marci 15. 9. Lucæ 4. 8. 9. 11. 13. Actor. 16 Abdi l. 1. hiſtor. Apoſtol. Lib. 2. Recog.

§ 2. Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantii Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponenſque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit vir ſanctus: Non curo quomodo intraveris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri Jesu Chriſti impero. In hoc nomine Simon Apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: Et Judas Lunæ, dæmonibus inde viſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugavit D. Thomas: draconem ſub mortis ſtatua in Scythia exeuntem profligavit Philippus Apoſtolus: ſeptem dæmones ſimilitudine canum inter monumenta commorantes ſecus viam, prætereunteſque graviter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Sylveſtrem, & Philippum Leviathan fugaſſe, traditur.

Abdias Epiſcop. Babyl. libr. 6. Hiſtor. Apoſt. item l. 9. 10. 13.

§ 3. Joannes Evangeliſta ſuperato veneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadragintanonem annos commoratum, his verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine Jesu Chriſti Nazareni, ne ultrà hic habites. Et confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca juſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur vir ſanctiſſimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara

Ioannis Euangeliſtæ in fugando dæmone contra magũ Cynopem miracula

oppido contra Joannis doctrinam,& edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Joannem criminatione,maleficiis populum dementaret avocaretque, mortuos etiam se excire jactabat: quorum facie assumpta etiam dæmones apparuerunt,è mari emersi. Tandem Joanni ait Cynops: Veni sodes ad portum, ut aspicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum universa multitudine rediit, præcipiens illis tribus dæmonibus, qui sub imagine hominum nuper resurgentium comitabantur, ne discederent. Concussis itaque manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, demisit in mare, atque sic ex oculis hominum evanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te.

Cynops magus submergitur oratione D. Ioannis.

§ 2. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter vivos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repentè vehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitavit, nusquam apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant, quasi jampridem resuscitati à mortuis, adjurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESU Christi ex hac insula exite,nunquam redituri,& statim ab universorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopem, si fortè ex freto resurgeret.

Sozomen. libro 4. cap. 16.

§ 3. Arsatius insignis confessor sub Licinio, vidit aliquando dæmoniacum quendam gladio stricto per forum discurrere, & obvium quenque terrere ac fugare. Huic itaque obviam sese offerens Arsatius, Christum nominavit, ac verbo dæmonium expulit,obsessumque liberavit. Verbo adhæc dæmones fugavit Paphnutius,teste Ruffino lib. I. cap. 4. Sic apparet, quantum verè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio juverit.

Adolphi Clarebachi efficax oratio.

§ 4. Anno 1529. in turrem terriculamentis à multis annis inquietissimam Coloniæ Gallinaceam portam nuncupatam, religionis causa deductus est pius & doctus vir Adolphus Clarebach, ut die noctuque acerbius torqueretur. At lemuribus prima nocte ad ingenium consueto more redeuntibus, turbasque & terrores citantibus, ad ardentes ille conversus orationes, eosdem ita vicit exturbavitque, ut talium umbrarum postea eo in loco fuerit observatum nihil, quum ille etiam inde eductus constanti Christianæ fidei confessione vitam finiisset, corpore flammis absumpto. Tantarum est virium contra diaboli machinamenta fervens pii hominis ad Deum

Deum oratio. Scripſerat autem diſtichon in dealbato turris pariete, digito denigrato carbonis puluere & aqua mixtis (quòd atramentum & papyrus illi fuiſſent in carcere denegata) in hanc ferè ſententiam: Ubi Emanuel, nullus terriculamentis ſatanicis relinquitur locus.

§ 5. Hæc eſt conjuratio, hic vehemens fortiſque exorciſmus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc brevis formula, hi ſunt characteres, quibus invocatur omnipotentia rebus ſupra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt divina teſtimonia, hæc ſacrorum noſtrorum monumenta, hæc veri ſacerdotis memoralia, hæc puriſſima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, vili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, contemptrix larvarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris nec meri indiga, univerſis manibus, lemuribus, larvis imperitans, omnia buſta, omnia ſepulchra & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſervetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens.

Eſaia 28. Epheſ. 2.

§ 6. Verbo languores univerſos ſanavit, & dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari voles, neceſſariò illud Pauli conſilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in verbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri JESU CHRISTI faciatis. Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, vel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen invocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla dæmonii opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius evaneſcunt.

Matth. 8. Coloſſen. 3.

§ 7. Proinde à Lactantio quàm veriſſimè dictum eſt: Dæmones juſtos, id eſt, veri Dei cultores metuere: cujus nomine adjurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò ſe dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo, per

Lib. 2. cap. 16. de Orig. erroris. Idem apud Clem. lib. 9. Recog.

per quem adjurantur: nec justis, quorum voce torquentur, mentiri possunt. Itaque maximis sæpe ululatibus editis verberari se ac ardere, & jam jamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamento innixæ, nullam erroris suspicionem, nihil idololatriæ, nullam blasphemiæ opinionem foveri, luce meridiana clarius contuemur.

Dæmonia ejiciendi modus Ecclesiæ veteris.

Cap. XXXVIII.

Ceterùm ne quis hoc nostrum consilium velut ab usitata nostrorum hominum Ecclesiasticorum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clementis verba subjungam, quibus pellendi satanæ formam in Ecclesia veteri & puriore familiarem, nostroque præscripto conformem, pulchrè describit lib. 8. capite 32. de Constit. S. Apost. Iacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur: spontaneæ enim benevolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superventione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per revelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et libro eodem, capite 7. Postquam exiverunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc est, vexati ab immundis spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat servos suos ab imperio inimici, qui increpavit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à vexatione ipsius, & purget ea quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus, Salva & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia vasa ejus diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquam passerem puerulis, quem cuncta pavent & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum dejecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cujus aspectus siccat abyssos, &

Energumeni.

Cap. 8.

& minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cujus nubes pulvis pedum ejus: qui ambulat ſuper mare ſicut pavimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in ſancto Spiritu in ſecula, Amen. Iob. 8. Pſ. 103. Nahum. 1 Iob. 9.

§ 2. Conſentit his Auguſtinus, de utilitate credendi, cap. 22. Vera pietate homines Dei aëream poteſtatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes adverſitateſque vincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum adverſus ipſam. Non enim aliquem vincit aut ſubjugat, niſi ſocietate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem aſſumpſit, egitque ſine peccato, ut in ipſo ſacerdote atque ſacrificio fieret remiſſio peccatorum, id eſt, per mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum IESUM, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

Iudicium Philippi melanthonis de dæmoniacis, ex Epiſtolarum libris.

CAP. XXXIX.

ETſi ſunt interdum phyſicæ cauſæ furorum ſeu παραφρενιώνς ſeu μανίας: tamen certiſſimum eſt, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores & cruciatus in eis, vel cum phyſicis cauſis vel ſine eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdum etiam ſine phyſicis remediis liberari. Et ſæpe hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia & ſignificationes rerum futurarum.

§ 2. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo, ἔςαι ἀνάγκη ἐπὶ τ̃ γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.

§ 3. Ante annos ſedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à veſtibus, vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos

 devorabat

devorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus ejus fubitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis fervantur: ac fubinde magnos cruciatus fentiebat puella: fed à toto illo morbo liberata eft poft aliquot menfes, & adhuc vivit fana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & confultò omiffæ funt aliæ ceremoniæ.

§ 4. In Italia audio fuiffe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, quis verfus Virgilii fit optimus? refpondit:

Difcite juftitiam moniti, & non temnere Divos.

§ 5. De illis miferis virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri judico, & fignificantur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito vera piorum precatione tolli id malum, & expelli diabolos poffe. Rectè etiam facient, fiqui homines non Epicurei, fed verè invocantes filium Dei Dominum noftrum JESUM Chriftum, feriò præcipiant diabolis, ut ab illis miferis difcedant: & de venturo judicio filii Dei, in quo malicia diabolorum oftendetur, palàm univerfæ ecclefiæ dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet feriò, & omittendæ funt ceremoniæ τ' ἀρτολατρείας & luftralis aquæ & falfarum invocationum Cornelii & fimilium. Scio plura exempla, in quibus profuiffe piorum precationem certum eft.

Ineptus maleficii beftiarum curandi modus vulgaris, tempeftatis item fedatio impia.

CAP: XL.

Cujus verò Scripturæ teftimonio, aut quo exemplo fulciatur vulgaris illa & aliquandiu malè inolita maleficii per quemcunque ineptum, & quandoque bis cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet. Nam præter inutilem ceremoniarum congeriem, exorcifmos ii homines adhibent diros, ne dicam blafphemos: Stentorea adhæc vociferatione, profuforumque verborum turbine, violenter abigere dæmonem velle videntur, Euangelia à propofito diffona, Symbolum Apoftolorum, Orationem Dominicam, falutationem Angelicam, & nefcio quæ alia, iterum atque iterum repetentes. Quorfum hæc ad fatanæ expulfionem

nem

nem conferent; ubi mandatum, ubi exemplum, apud Christum, Apostolos, vel ejus discipulos, sive etiam primitivæ Ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet verborum intellectus. Christus, ejusque imitatores in fugando diabolo convenientibus sunt usi verbis. Illam autem verborum recitationem cum instituta actione minimè cohærere, nemo non videt.

§ 2. At abominabile suum sacrilegium ponderent illi, qui eum modum nedum usurpare audent, verùm etiam bestiis & inanimatis rebus, præter subnascentis Ecclesiæ sincerioris exemplum, execrandas conjurationes & frequentem tremendi nominis Dei nuncupationem solenniter applicare, item signum crucis cum oratione Dominica & salutatione Angelica ter vel sæpius repetita (sic Mallei referunt authores) vaccæ consecrare non verentur. Hos ut minimum in secundi Præcepti transgressione haud leviter delinquere, ne quid gravius addam, sentiunt alii.

Bestiis & rebus inanimatis conjurationes superstitiosæ applicantur.

2 secunda part. quæst. 2. cap. 7.

§ 3. Describit præterea Jacobus de Chusa Chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis consecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat novem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Ave Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. adversus quemcunque morbum tam hominum quàm pecudum, item insultum satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocasse sentio. Alibi ejusmodi sale asperguntur, & thure conjurato suffiuntur homines & bestiæ, & recitantur Letaniæ.

§ 4. Consilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candela Paschali benedicta videlicet, stillas vel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera candelam parvam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illud, ut stillæ aut particulæ cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine P. & F. & duplex S.S. & combure illud animal modicum cum luminè illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa stabulum supra januam aut sub janua, ubi animalia solent intrare & exire: tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

§ 5. Benedictionem insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos lac, &c. ut hic scribitur, ita docet libellus. Recipe ramos

mos palmarum, & fac crucem, deinde ſcribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Jeſus, Maria, Joannes: & ponantur in modum crucis ſuper crucem præfatam, & tegantur hæc de cera conſecrata in vigilia Paſchæ: aut ſcribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis poſita ſuper lignum crucis de ramis palmarum proſternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc ſuper hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & ſtola benedicta: & illud ſui aut involvi debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & foliis palmarum, & iſtud ponatur in vaſculo, trans quod colari debet lac extractum à beſtiis: & debet beſtia ſumere novem vicibus de aqua conſecrata ſeu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aſpergi cum aqua benedicta, ut ſuprà, &c. Item, Iſtud etiam valet contra omnia maleficia, ſive ſint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, beſtiis: & ſic de aliis, ut infrà. Item, Præſcripta nomina contra maleficia ſcribi debent in cera benedicta, ut prædictum eſt, & ponatur in cerviſia recenti antequam aſcendat, & incipit laborare ad caput, &c.

§ 6. † IESUS Nazarenus † rex Iudæorum † Non percuties eos qui ſignati ſunt hoc ſigno thau T. Iſtud præſcriptum valet pro hominibus & pecoribus, qui ſunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, videlicet in chartula ſcripta, ut ſuprà. Hactenus ille.

§ 7. Idem adhæc hominum genus in foramen cornu vaccini terebra impreſſum, contra incantamentum quandoque intrudere ſolet mixturam ex ceræ Paſchalis, & ejuſdem thuris ac ſtolæ momento.

§ 8. Huc accedat lactis vaccini reſtitutio per conſecrationis modum in frequenti uſu habitum apud ancillam Theodori Lopers, vicarii in noſodochio Kreveldienſi, tres alentis vaccas: quæ ubi domum reverſæ, non ſatis lactis pro more redderent, ancilla Chriſtina nomine, vaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque ſuum repetere lac jubebat: inde ad cujuſdam mulierculæ ob maleficium ſuſpectæ ædes progredi, conſiſtereque aliquamdiu cum valido & frequenti boatu illæ videbantur: deinde ad ſtabulum regreſſæ, lac refundere ſolitum dicebantur. Nugæ ſunt, & mera ludibria.

Ridicula conſecratio.

Grandinis & tempe-

§ 9. Contra grandines verò & tempeſtates, ultra crucis ſignum,

gnum, lapilli tres ex grandine in ignem sub invocatione sanctissimæ Trinitatis conjiciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: Adjungitur Evangelium Ioannis. In principio erat verbum: atque signum crucis undique contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbum caro factum est: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc verissima experimenta, nec suspecta judicanda, dicunt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum vitium committere videntur, quod in aliis emendare cupiunt: &, ut ille canit poëta Satyricus.

Status ex maleficio nata sedatio superstitiosa. Ab Augustino interdicitur, & letur 26. quæst. 7. non observetu.

Dum stulti vitant vitia, in contraria currunt.

§ 10. Quantum enim deest ejusmodi conjuratoribus, ut non verè exprimant rationem præstigiatorum & incantatorum? Et tamen ista & similia non in levibus solùm experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysteriis & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quoque haud dubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

§ 11. Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato preces & exorcismos finiri, & exoptatum finem interdum consequi objiciant, Christi veracis quæso vicissim verba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & tuo nomine dæmonia ejecimus, & tuo nomine multas virtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis: Nunquam novi vos. Discedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaque exorcismi virtute non cedit diabolus, sed sponte: ut impietatem confirmet, & erroribus alios immergat altius. *Matth. 7.*

§ 12. Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæst. 6. art. 10. in solutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorcismos eo tempore, quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis vis cogendi dæmones ex virtute divina. Si autem tempore illo fecit, qui idola adoravit, ut intelligatur eum per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis vis dæmones compellendi.

Si jumenta præter naturam quid pati videantur, item contra venena, quid faciundum.

CAP. XLI.

SI verò præter naturam quid pati jumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum sæpe in pascuis venena vel depascantur, vel spiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum contra venena vel similia vitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali conjectura & arte (quam doctè copioseque tradit Vegetius de arte veterinaria vel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & plerique alii veteres & recentiores) usui fore arbitrabimur, successum toleranter expectantes. Quæ si minus juverint, sed morte armentum abripiatur : velut speculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patientia : & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic volenti (qui dedit & abstulit, idque sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum : nec ad ariolos aut divinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra evidens Dei mandatum, impiè confugiendum. Hi namque imitatione sacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam, qui in agro lustrando certis utitur ceremoniis, solennibus sacrificiis, verbis atque votis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores : ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescant : rapis quoque obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ vicinisque benignè conferant: precibus Marti fusis, ut ager pecoraque serventur.

Columell. de re Rust. l.6. & 7. Cæsar Const. lib. 17.18. 19. Iob. 1.

De re rust cap. 141.

§ 2. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè persuasus scribit : tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis resistere, & aërem defecare addit. Ita habet:

De Arte vete. lib. 1 cap. 20.

§ 3. Recip. sulphuris vivi ℔ [illegible]. bituminis Iudaici ℔. i. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. ℥ vi. salis Ammoniaci ℥ ii. salis Cappadoces, cornu cervini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ, an. ℥ iii. lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis, an. ℥ i. equuleas, id est, caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. num. 7. uvæ marinæ ℥ iii. medul-

medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ, an. ℔. iii. ossa sepiæ num. 7. auri ℥. s, ballucæ siliquam. Hæc universa commisceantur, & succendantur. Sed si memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate precii ab emptione cessaveris, reliqua efficaciter prosunt.

Pecora doloso maleficio acta.

§ 4. Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foveatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batavos factum memini, qui stabula ingressus, lupi stercus clàm in præsepibus abscondebat: cujus odore, ut voracis sui hostis præsentia, ob antipathiam, veluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & insolito concitari furore videbantur, unde turbati rustici incantamentum esse conjicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è specula hæc observantem, atque sanandi maleficii nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac professione faciebat: à viris tamen bonis admonebatur, ut maturè ejusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio.

Contra veneficium quid faciundum.

§ 5. Porrò contra quæcunque venena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut postquam perspicaci indagine ex relatu, circumstantiis & symptomatibus obortis, si nòn in veneni essentiæ absolutam cognitionem, saltem ad ejus qualemcunque conjecturam illi pervenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculum existit) tum pro ejus qualitate deleteria & vehementia, quàm poterunt artificiosa & exacta methodo admoliti evestigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine administrent. Venena, eorumque assumptorum vel aliàs inficientium indicia, simul & propria antidota, medicorum novit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si verò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamsi pestifera veneni vis sit lenta, virulentia pedetentim accrescente, tandemque cordia vitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORUM INFAMIUM, LAMIARUM ET VENEFICORUM POENIS.

LIBER SEXTUS.

Quod magis infamibus variis diversa sit irroganda pœna.

CAP. I.

UOD meam hic sententiam à vulgari, & jam multis annis inveterata opinione dissonam, velut appendicem, quinque superioribus Libris annectam: non mihi professione medico, verti debet vitio, quasi vocationis meæ sepes transiliam. Veritatem enim in profundo abstrusam investigare licet cuilibet, nec illi vetustatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negotium verò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum sit involutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc se explicet, etiamsi ducem habeat emunctarum narium Theseum: inde si aliquis pro ingenii modulo veritatem elicere studeat, non is reprehensione coercendus: at potius juvandus, suamque merebitur laudem, si vel bonæ operæ momentum præstiterit.

§ 2. Quare autem non concedetur medico, rerum absconditarum ex professo indagatori, qui huic scholæ aliquamdiu navarit operam (quàm verò felicem, erit penes alios judicium) in forum prodire, & suam proponere opinionem, citra eorum quorum interesse agnosco, præjudicium? Iurisperito vicissim, aut cuivis alii, nedum non invidebimus medici, sed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, si in re apud nos magis placitis aut longi usus observantiæ, quàm rationum firmitati nixa, vel alioqui controversa, ingenuè suam interponere volet sententiam: à nobis certè obviis amplectendam ulnis, si inveri cognitionem aliquo ducat modo: rejiciendam autem, si à ratione comperiatur aliena.

§ 3. Cum

§ 3. Cum bona itaque Jurisconsultorum venia dicam, magos infames varios quum suprà multo discrimine à sagis & veneficis meritò distinxerim, non eadem debet his simul confusè & indifferenter statui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus sum, ii non ignoranter, aut coactè, sed studiò sedulaque vigilantia, factis etiam gravibus impensis, interdum & peregrinationibus huc institutis, curiosas has inquirunt artes & blasphemiarum plaustra, libros videlicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus satanicæ scientiæ mysteria, si diis placet, exugant diaboli mancipia & nutricii. Tales post non vulgarem, sed eximiam suo doctori primario præstitam operam, merita donantur ut strenui discipuli laurea, qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit: nisi ex Dei gratia, conscientiæ aculeo pungente adacti, satanæ nuncium remittant, ac maturè resipiscant.

Magis omnibus non eadem debet infligi pœna.

§ 4. Ejusmodi magos olim capitali supplicio mulctavit Moses. Fuisse item postea punitos, ex Petri verbis apud Clementem liquet. Iste, fratres, (inquit) quem ostendo vobis, paulo antè venit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officinam projecerit in profundum, non quasi pœnitentia ductus, sed metuens ne deprehensus publicis legibus subjaceret. Propterea etiam in Judææ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam.

Levit. 20. Deut. 18. Lib. 3. Recog. Abdi. l. 2. hist. Apost. Lib. 10. Recog.

§ 5. Tradit quoque Cassiodorus, Athalarici regis Gotthorum esse sententiam: Maleficos, vel eos qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum severitate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII. Tabulis, antiquissimis Romanorum legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, supplicium sit. Magus & veneficus hic intelligitur, non illusa vetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminat respublicæ omnes bene constitutæ.

Lib. 9. cap. 15. Lib. 8. cap. 19. de Civit. Dei.

§ 6. Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum jactura, flagitio sceleréque exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadam, quam ex voluntatis & studiorum consensu cum dæmonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ vel impiæ conjurationis formula, vel submurmuratis secretò insulsis vocibus,

cujuscunque formæ requisitæ imaginem aut spectrum, præstricto oculorum acumine, in urna vel speculo vel aëre aut alibi ostentant. Nihil autem verè in rei essentia, non phantasticum vel imagina-
Exod. 7.8 rium, hac ratione præstare ii queunt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, ejusdem cum his hominibus professionis & potentiæ,
Magorum alios non valde lædentium pœna. nihil præter rerum præstigiosam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde aliis noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus & joculatoriis ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis loculis cautè in posterum insidientur.

§ 7. Quicunque verò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis divini contra secundum Præceptum abusu, barbaris vocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturæ ordinem, adversus verbi divini institutam à Deo rationem extorquere, in rebus seriis vel ludicris satagunt: ii ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coërcendi sunt, & ad resipiscentiam cogendi. Quòd si præfracti perseverent, arbitraria esto mulcta, qua constringantur, ne tandem in legem contra blasphe-
Levit. 24. mos à Mose latam deliquisse judicentur.

Magorum religiosorum mulcta. § 8. Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos vocant. Qui occultam mentiti artem, maleficii dignotionem curationemque jactare non verentur. Nam si morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec vulgari quis conflictetur, atque eorum fictæ confisus scientiæ, consilium quærat, maleficium esse vel incantationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisque doctioribus non obscurum: additis etiam indiciis, quibus velut digito commonstratur innocens sæpe femina. Morbum hac ratione comminiscuntur, & invincibilem calumniam insonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus ἀρτῶνας, adulterinæ monetæ (quòd pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio devoveant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, verùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerandi, & velut civilis, ne dicam publicæ tranquillitatis turbatores censendi, si hoc controversiarum & atrocissimorum odiorum, quibus miserrimè conflictantur intonantque vici-

niæ,

niæ, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad justam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inveniunt patronos, ob religionis forte titulum. Hos enim qui tangit Christos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc instituto coërcendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, vel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, iis quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi vel immutandi potestatem relinquo. *Zach. 2.*

§ 9. In horum magorum albo censendi suo quodam jure, quotquot contra divini verbi majestatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratissimæ & utilissimæ, non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarum morbos, salem conjurationibus verbisque sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant. Huc accedunt qui exorcismis veræ virtutis exortibus, aut inconditis incongruisque verbis, sacro aliquo nomine, vel divinæ Scripturæ vocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: vel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspensis, aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transiliisse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo vel vitro captivum circumferunt dæmonem, mereantur, & quod magici libri sint exurendi.

CAP. II.

Plerique insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem divinandi profitentur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ reconditæ sint, & alia abdita, vel etiam ancipitia, se manifestare posse jactant. Quum autem hi vel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem vendicant occultam, & scientiam quam ignorant: vel propria compulsi malicia, ut fraudent: sive avaritiæ illecti studio, ut quæstum fraudulenter faciant, *Divini & arioli ut Reipublicæ turbatores & falsarii habendi.*

ciant, etiamsi interdum per satanæ cooperationem nihil aut parum noverint, glorientur nihilominus de divinandi cognitione, sive etiam aliquibus exorcismis, execrationibus, votis & ceremoniis, quod pollicentur, peragant: utrique mendaciis & mendaciorum authori, velut testi certissimo innixi confisique, non ita impunè tolerari debent. Furti enim aut alterius sceleris notam inurunt iis qui hîc ut innocentissimi agnoscuntur, ita & illæsi nominis inter vicinos antea semper vixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatem multam sustinent, ut hac ratione gravi simultate & odio divellantur conturbenturque numerosæ familiæ, & celebres viciniæ antea continuò pacatissimæ: discordiæ itaque hujus exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicæ turbatores & falsarios, equidem sentio. Quibus, ut minimum, cum primis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodum in quodam ariolo Joachimo, ab ornatissimo Senatus Cæsarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini.

Levit. 10. §. 2. Enimverò pœnam à Mose, ex Dei voluntate sub lege veteri, ejus farinæ hominibus constitutam, illis non imprecor. Ea ita sonat: Vir & mulier, in quibus Pytho vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, vel capitali pœna digni sunt. Item: Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18. Non inveniatur divinus qui divinando futura prædicit, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis sciscitans. Abominatur enim Dominus quicunque ista facit, & ob istas abominationes excindit eos Deus tuus ante

Pœna divina, magis & veneficis à Mose constituta.

2. Reg. 1. te. Sic interiit Ochosias rex Israël, quia infirmus spreto Deo vero, & legitimis mediis, misit ad consulendum Beelzebub Deum Accaron. Qua propter à populo Israëlitico illos publico

1. Reg. 28 edicto designata pœna exulare voluit rex Saul, qui magos & ariolos abstulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in ventre. Nec pœnas idem ille evasit debitas, quòd hujus familiæ mu-

liæ mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israëlitas, Deus mirè excanduit: graviterque puniti fuère, quòd divinos sustinuerint, 2. Regum 17. & 21. horum etiam meminit Esaias cap. 19. & 44.

Eorum qui in annulo vel vitro dæmonem captivũ circumferunt, pœna.

§ 3. Suus hic locus quoque debetur iis, qui, ut ipsis ipsorumque voluntati obediat, & ad nutum respondeat, miserum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremoniis adactum, & jam annulo ab aurifabro sanè subtili artificiosoque incarceratum: item qui eundem ostentant in duro, nec fragili scilicet crystallo, aut vitro (mirum est, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus evolantis, calore non colliquescere) tam strictè & irremissè concatenatum, ut suis solùm nunc dominis, velut servus captivus & mancipium, suam divinando, aut res abstrusas detegendo, strenuè præstaret operam. Sic ipse naturalis postulat ordo reciprocus, uti dominus servi dominus, ita & servus domini servus. Hi quum animæ suæ consulant malè, & aliis imponant, impietatisque inquinamentum affricent, minimè tolerandi sunt.

Adrianus Marius Nicolai Geldria cancellarius.

§ 4. Præclarum justæ pœnæ, imitationeque dignissimum exemplum ante paucos annos in hujus professionis hominem, Jacobum Jodoci de Rosa nomine, Cortricensem, Arnhemiæ apud Geldros proposuerunt, promulgaruntque Cæsaris authoritate eximii viri Senatorii: ejus ordinis clavum vigilanter gubernante amplissimo doctrina, existimatione & prudentia viro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus observando. Annulum ille circungestabat, in quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem etiam singulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus novis aliisque consulere, ut ipse ait, oportuit: libros quoque maleficas artes conjurationesque impias continentes habuit, qua occasione non modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab aliis discernere, sed & curare voluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum solenniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatum captivi dæmonis carcerem, annulum videlicet, posti impositum, sententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoque modo captum libertate donare: nisi fortè violento mallei impulsu contritum dæmonem credat is, qui annuli solido munimento illum constringi posse

Nnn ratus

ratus fuerit. Accessit quoque, ut libros in ignem idem ille conjiceret: astaretque tantisper, donec flammæ eos absumpsissent. Exilio insuper puniebatur, post exolutas hujus actionis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Julii, Anno 1548. Eadem ratione erunt crystallus, vitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio irrogabitur pœna.

Annulus, crystallus, vitra, & reliqua nefario usui consecrata, solenniter infringenda.

§ 5. Porrò de curiosarum harum artium, vel potius præstigiorum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem vocandum: quum non modò Romanorum exemplo, qui licet Ethnici essent, tamen Mathematicos & incantatores Senatusconsulto ex Italia pelli, & eorum libros concremari voluerunt, aboleri illos oportet. Verùm etiam quòd memorabile & posteris omnibus sine controversia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli Apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Jacobo Apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, volumina combussisse, tradit Athanasius de Humanitate verbi. Imperatores item Honorius & Theodosius constituerunt, ejusmodi libros sub episcoporum oculis consumi flammis debere. Similes quoque congestos tenebrarum libros uti damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, prorsusque corrumpi voluit Ulpianus Jurisconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercisc.

Magorum libri palàm exurendi.

Act. 19.

Abdias lib. 4. hist. Apost.

§ 6. Huc universum illud divinatorum dæmoniacorum theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiam accusatus est L. Apulejus à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam volunt, damnatus: licet plerique secus arbitrentur. Carolus VII. Galliæ rex Egidium regni Marischalcum suspendit ob magiam. De pœna maleficorum apud Persas, & Gyge, Plutarchus in Artaxerxe.

Aug. de Civ. Dei l. 8. c. 19.

Fulgos. lib. 9. c. 3.

Quid

Quid leges & decreta de magis & ariolis, eosdemque consulentibus statuant.

CAP. III.

QUid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluvie proposita statuant, subjiciendum duxi: potissimùm verò, quod ab iis quoque objicitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine provocando aliquid posse contendunt, illud est L. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus usi elementa turbare, vitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decemb. Constantino Aug. IX. & Juliano II. consulibus: quorum ille Constantinus secundus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus. Lamias autem nostras, ut indoctas, vetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere aut vitiare, quemadmodum nec ullum hominem, nec dæmones cogere ut aliis noceant, posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ vitæ hominum insidiantur, eique vim faciunt, veneno id fieri oportet: proinde etiam veneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur.

** Alias manes accitos.*

Vide l. 3. cap. 16.

§ 2. Item lib. 9. Codicis, Imperator Constant. A. ad Maximum: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, vetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed hujusmodi hominum amicitia, quamvis vetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorum, qui eum advocaverit suasionibus vel præmiis. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & vatum prava confessio conticescat, Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò divinandi curiositas. Idem Imper. Constant. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorio: Etsi

Contra divinos, magos, sacrilegos. & veneficos lata Imperatorum leges.

Chaldæi, magi & malefic

excepta tormentis ſunt corpora honoribus præditorum, pręter illa videlicet crimina quę legibus demonſtrantur: etſi homines magi, in quacunque ſint parte terrarum, humani generis inimici credendi ſunt: quoniam tamen qui in comitatu noſtro ſunt, ipſam propemodum pulſant majeſtatem, ſi quis magus, vel magicis certaminibus aſſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatur, aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur vel mathematicus, aut narrandis ſomniis occultans artem aliquam divinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens in comitatu meo vel Cęſaris fuerit deprehenſus: pręſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si vero convictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, ſit eculeo traditus, unguliſque ſulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

§ 3. Nullus debet conſulere divinatorem, & quilibet à divinando debet ceſſare: & contrà faciens punitur, h. d. ſecundum Salicet.

§ 4. Nullus debet conſulere incantatorem de his quæ futura ſunt, nec Chaldęos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnę ſubjacebit. Vivianus.

§ 5. Qui dęmones invocant, vel imagines cereas incantant, puniuntur, h. d. Salicet.

§ 6. Facientes incantationes ad finem mali, ſunt puniendi: de Jure vero Canonico, etiamſi faciant ad finem boni. 26. quæſt. 2. cap. illos. & c. Ex trurum extra de ſortilegis. & c. fin. d. tt. ubi Gloſſa. Bart. Salicet.

§ 7. Ulpianus in l. item apud Labeonem. §. ſi quis. ff. dę Injur. dicit teneri conſtitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam divinationem pollicentur, juxta l. nemo habet. C. de Mathemat.

§ 8. Divinatio divinorumque conſulta in Toletano ſynodo, & in epiſtolis Decretalibus condemnantur. Gregor. 3 cap. 12. ſuorum Decretorum. 26. q. 5. c. ſi quis Si quis ariolos, aruſpices, vel incantatores obſervaverit, aut phylacteriis uſus fuerit, anathema ſit. Gloſſ. Phylacteria dicuntur hic chartę, in quibus continentur incantationes. Idem & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores vel aruſpices atque ſortilegos fraternitatem tuam paſtorali vehementius hortamur invigilari cuſtodio: quòd ſi emendare ſe à talibus nolle repereris, ſi ſervi ſunt, verberibus volumus caſtigari: ſi verò liberi, incluſione digni, diſtrictamque ſunt in pœnam dirigendi.

In Panormia ſeu Decreto D. Ivonis Carnothēſis Epiſcopi, lib 8. tit. de divinationibus & incantationibus, cap. 61. Phylacteria.

§ 9. Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant

neant fideles sacerdotes populos suos ut noverint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii posse conferre, &c. Et siquis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

§ 10. Item ex concilio Ancyritano, can. 34. Qui divinationes expetunt, & morem gentilium subsequuntur, vel in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, sub regula quinquennii jaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur: sed ille in cujus domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur: ut C. de malefic. lib. nullus. In hac Synodo etiam generali decreto damnatur incantandi ars & sortilegium, ut à diabolo inventum & perniciosum, & jubentur Ecclesiarum administri, id genus mali ex Ecclesiis eradicare penitus. Damnari adhæc præcipitur illa maleficarum opinio, qua mulieres dæmonum illusionibus seductæ, putarent sese noctu cum Diana equitare in bestiis quibusdam, & multa terrarum spacia pervolitare: quum tamen nihil earum rerum verè fiat, & tantùm præstigiis diabolorum decipiantur.

26. q. 5. ca. Qui divinationes.

§ 11. Item ex Concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequens, divinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

§ 12. Item ex Concilio Laodicensi, can. 36. Non oportet sacris officiis deditos vel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quę animarum suarum vincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, projici ab Ecclesia jussimus.

Contra nostros incantatores. Ecclesiasticos. 26. q. 5. cap. non oportet.

§ 13. Item ex Concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis Episcopus, aut presbyter, vel diaconus vel quilibet de ordinibus clericorum, haruspices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suę suspensus, monasterii curam excipiat: ibique pœnitentię perpetuę deditus, scelus admissum sacrilegii solvat.

26 q. 5. c. Si quis Episcop.

§ 14. Gregorius Hadriano notario: Pervenit ad nos, quòd quosdam incantatores atque sortilegos fueris insequutus: & omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas.

scas. Studii enim tui sit, solicitè quærere: & quoscunque hujusmo- Christi inimicos inveneris, districta ultione corrigere.

§ 15. Item ex concilio Aurelianensi: Si quis clericus, monachus, vel secularis, divinationes vel auguria crediderit observanda, vel sortes quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscunque putaverint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab Ecclesiæ communione pellantur.

§ 16. Item ex concilio Carthagin. cap. 89. Auguriis & incantationibus servientem, similiter Judaicis superstitionibus vel feriis inhærentem, à conventu Ecclesiæ separandum præcipimus.

§ 17. Ex concilio Acquirensi, p. 2. caus. 26. q. 5. episcopi: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam & à Zabulo inventam, sortilegam & magicam artem ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem virum aut mulierem hujuscemodi sceleris sectatorem inveniunt, turpiter dehonestatum de parochiis suis dejiciant. Ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devita, sciens quòd subversus est, & is etiam qui ejusmodi est. Subversi sunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia.

Tit. 3.

§ 18. Canon 61. de sortilegis damnandis: Qui se vatibus tradiderunt, vel iis qui Centuriones dicuntur, aut iis similibus, ut ab illis discant, si quid sibi revelari velint, secundum ea quæ prius à patribus sunt sancita, Canoni qui est de sexennio subjiciantur. Eidem pœnæ subjicere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatum, genealogiam, aut similium verborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosque qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & vates. In his autem perseverantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & ethnica instituta, omnino dejiciendos ab Ecclesia definimus, sicuti sacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Christi & Belial?

2. Cor. 6.

§ 19. Ex Concilio Agathensi, cap. 3. Perquirendum est, si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum immutare se posse dicat: item, ut de odio in amorem, vel de amore in odium convertat, ut bona hominum aut damnet aut

aut surripiat: & si aliqua est, quæ dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulieris transformatam, certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio annumeratam esse, talis omnimodo scopis correcta, ex parochia ejiciatur.

§ 20. Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis descriptarum, aut attributorum iisdem scelerum fit mentio: quare nec eorundem pœnis subjici illas oportet.

§ 21. Quamcumque item divinatoriam artem condemnat lex Mahumetica, asseritque Deum solum arcana & futura nosse: quare à Mahumetanis Inquisitoribus nonnunquam apprehenduntur, conjiciunturque in vincula illius disciplinæ sequaces.

§ 22. Subjungam hic Isychii sententiam lib.2. comment.in 7. cap. Levit. Quicunque omina & divinationes & purgationes, vel dies & tempora custodiunt, multò autem magis magi & venefici, abominabiles sunt apud Deum. Et lib. 6. comm. in 20. cap. Levit. Non qualecunque peccatum esse, declinare ad magos vel veneficos, prædiximus, in utroque enim à Deo receditur, sive sensibiles Pythonicos & veneficos, sive intelligibiles dicas, id est, eos qui nomine Christi falsa prophetant deceptores & adulatores, qui veneficis sermonibus auditus multorum corrumpunt, ut à veritate quidem auditus avertant, ad fabulas & errorem convertuntur. Item: Pythonicum esse vel divinum sive incantatorem, nimiæ iniquitatis est. Qui enim talis est, & ipse corruptus est, & alios in sua iniquitate corrumpit. Cyprianus lib. de Duplici martyrio: Qui magicis artibus unguntur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.

De magorum infamium & divinorum pœnis edicta Imperialia Germanica.

CAP. IV.

Decreta adhæc contra magos infames & divinos promulgata inter statuta Imperii Germanica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adjungam, paucis meam subjecturus explicationem.

§ 2. Artic. 17. Ex indiciis magi infamis vel cujuscunque alius divinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæstionibus subjicietur: magus autem ille & accusator pœnas propterea dabit. Si quoque

quoque judex ex ejusmodi accusatione magi processerit, is puniti hominis impensas, cruciatus, injuriam & jacturam præstare rependereque tenebitur.

§ 3. Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam voluerit, sive eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum sequatur: vel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit: vel suspectas ejuscemodi res, modos aut verba incantationes spectantia usurpaverit: atque idem ille talis magi nomen sustinuerit, indicia hęc videntur rationi satis consentanea sufficientiaque, ut quęstionibus subdatur.

§ 4. Via autem qua jam proceditur, multò est alia, dum solùm ex maliciosa accusatione, vel falsa aut imperita suspicione ineptę rudisque plebis, vetulę à diabolo delusę & obsessę, quinimò maleficio à dęmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & cacodæmonum antra à pręfectis conjiciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificādę traduntur, excogitatis multifariis ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam velint nolint, sint & innocentissimę, non tamen à cruenta hac carnificina prius desistitur, quàm delictum illę confiteantur. Sic fit, ut temporis momento semel inter sanguinarios ejusmodi homines in innocentia semel Deo suam offerre malint animam inter flammas, quàm tragicorum truciumque tyrannorum phalarides & equuleos continuo sustinere. Si vero torturarum acerbitate victę inter carnificum manus expirent, vel spiritu vitali viribusque eousque fuerint tormentis inter umbras exhaustæ, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamque reddant, eho cum jubilo exclamatur, eas nimirum sibi vim fecisse (quod & ex cruciatuum vehementia & carcerum squallore fieri posset) aut dęmonem iis collum infregisse.

Notantur iniqui judices, nec ullo modo aequus magistratus.

§ 5. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, scrutator cordium & renum, ipsius abstrusissimę etiam veritatis cognitor & judex, vestri actus palàm fient; ô vos præfracti tyranni, ô judices sanguinarii, hominem exuti, & cæcitate ab omni misericordia procul remoti: ad ipsius extremi judicis tribunal justissimum vos provoco, qui inter vos & me decernet, ubi sepulta & conculcata veritas resurget, vobisque in faciem resistet, latrociniorum ultionem exactura. Tum palàm fiet vestra Evangelicæ veritatis cognitio, quam tantopere quidam vestrûm eructant: tum expe-

experiemini quanti apud vos verum Dei verbum fuerit: tum remetietur vobis eadem mensura, qua emensi estis. Exemplis manifestissimis mihi passim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obviis, hæc demonstravero haud difficulter: sed unico jam desinam, reliqua præter ea quæ sparsim in toto hoc Opere leguntur, mundo tempore suo ostensurus, nisi ab ea incredibili & plusquam Turcica tyrannide cessetur.

§ 6. Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficii suspicionem mulierculas duas torturis distractas exussit, quarum altera cruciatuum acerbitate, priusquam in lucem producta esset, expiravit. Ex unius confessione, quæ nobile virum suo maleficio ad insaniam adactum fuisse subsidio cujusdam puellæ nobili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitudine fatebatur, hæc eadem puella in carcerem quoque incunctanter abripitur cum viro quodam, atque ea crudelitate excarnificatur uterque à tortore, ut ipse quæstor à Comite ad me missus, quòd priorum fœminarum exustarum confessionem petiissem, suo ore mihi fassus sit, se nihil æquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuum sævitiam sustinere quiverit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ injecta supernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falsitatem hoc unico argumento ostendi, quòd nobilis nullo maleficio læsus deprehenderetur, sed à dæmone obsessus: quapropter quum sacrificus quidam & monachus in eo abigendo frustra laborassent, nostrum fuit requisitum consilium. Oravi insuper Comitem per ejus quæstorem & literas ea causa scriptas, ut in domus meæ ministerium ob innocentiæ ejus certitudinem destinaretur puella dimissa. Post menses verò multos ea cum viro à tanta carnificina soluta est. Antea tamen etiam in Comitis familiam, & (nisi memoria fallar) in fratrem ejus nothum grassatus fuerat suis ludibriis præstigiisque cacodæmon. Affigitur & jam lecto ipse Comes menses plures mutilus in ætate nondum decrescente.

§ 7. Nunc ad articulum 42. Constitut. Imperial. Si quis maleficii se reum statuat, inquiretur causa & circumstantiæ (ut prædictum est) quibus videlicet organis, quomodo & quando, quibus verbis & quali operatione id perpetratum sit. Si confessioni addat, à se aliquid sepultum esse vel conservatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inveniatur, curandum erit: si au-

tem verbis aut alio opere designatum id intelligatur, similiter attendendum erit, num malefica sint, aut eò spectent: quærendum adhæc, à quo incantamenta edoctus sit, & quomodo huc devenerit: an in aliis quoque ejusmodi maleficio usus fuerit, & in quo, & quod consequutum inde fuerit incommodum.

§ 8. Cum primis hic jubetur, ut prius investigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium sit commissum: an veneficium sit vel ars & ludibrium diabolicum: an etiam in rerum natura existat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut mediis: an hæc etiam rei propositæ conveniant: quapropter ab iis rogandum consilium, qui substantias earundemque vires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope invexêre, vel inferre potuerunt, quum eæ utplurimum res nihili & inefficaces, imò quisquiliæ comperiantur, ut postea Capite septimo & octavo fusius docebitur.

§ 9. Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

§ 10. Qui verò incantamentis citra alicujus jacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atque ea in re consilium inquiret judex, quemadmodum de eo quærendo suprà scriptum est.

§ 11. Hic in dubium venire omnino non debet, quin incantamentorum vi hic aliquis jacturam senserit: quod si factum sit, veneficium fuisse necesse est, alioqui non: quum intuitu, verbis, imprecatione, aut inepta quavis materia sub ostii vestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci possit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demonstratur.

Magis resipiscentibus proponitur Sylvestris secundi papæ historia.

Cap. V.

Sylvest. 2. magi historia, eiusque resipiscentia.

Resipiscentibus autem, pontificis Romani 81. Sylvestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmonstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis Prædicatorum, & aliis, proponere volui. Hic Gilbertus antea vocatus, natione Gallus, malis artibus (ut ajunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacensi cœnobio diœcesis

cesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipaverat, Hispalim civitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum verò hospitem viderat librum necromanticum, quem ille clàm surreptum cupiit. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam, cum qua illi domestica intercesserat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetravit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculum tamen ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem nactus: pontificatum postremo, anno 1000. (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alii vero, anno 997) majore conatu, adjuvante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus ad illud dignitatis fastigium conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularet, caput tamen æneum in abdito conservabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quicquam postularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu victurus esset? respondit humani generis hostis ambiguè, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, gravi statim correptus febre, fato se moriturum cognovit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstrantensi) qui pensum sibi solvendum existimarunt.

§ 2. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesque primo posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sancteque vivendum adhortatus est: deinde unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis vectum foret. Inter ipsas vero mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & providentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem pervenisse basilicam, eoque in loco sepultum ejus fuisse corpus: ut scelerati sciant, apud Deum veniæ locum sibi relictum esse, si in vita ali-

 quando

quando pœnituerint. Cæterum ab hujus funeris tempore circa annum 1001. ſepulchrum hoc colliſione oſſium & ſudore emiſſo, ſemper Pontificum mortem prædixiſſe fertur: teſte Mario Marco Fryſchio Latibano in Catalogo prodigiorum.

Reſipiſcentis & Remiſſionem conſequutæ maleficæ Magdalenæ Cruciæ, vel à Cruce, Hiſpanæ, hiſtoria admirabilis.

Cap. VI.

Accidit circa annum Domini 1545. in urbe Corduba Bethicæ Hiſpaniæ provinciæ, res non minus ſtupore quàm admiratione digna. Puella obſcuris orta parentibus, quum vix quintum ageret annum, à parentibus aut illis qui ejuſdem curam gerebant, monacharum contubernio adjungebatur, pietatis ne, an paupertatis cauſa, incertum. In tantula ætate & peccati adhuc neſcia (quæ abſtruſa ſunt Dei judicia) puellam aggreſſum eſſe dæmonem ſpecie humana teterrimi Æthiopis traditur. Quæ licet primo intuitu non nihil abhorreſceret, tamen blanditiis & pollicitationibus carum, quibus illam ætatem affici noverat veterator ille, eam tandem in familiare colloquium pellexit induxitque, cautione ſemper ſtrictè injuncta, ne hujuſmodi ſocietatem proderet meticuloſa adhuc. Apparuit autem toto hoc tempore præcox in puella ingenium ac Indoles rara, quæ cæteris virginibus atque etiam provectioris ætatis monialibus mirè commendaretur. Hoc etenim cumprimis malo genio fuiſſe ſtudio videtur, ut juvenculam, qua univerſæ Hiſpaniæ illudere voluit, ſuo inſtituto idoneam conſequeretur, quam ad religionis & ſanctimoniæ ſpeciem ita conformaret, ut ea ratione quæ ad fallendos mortales unica ſemper eſt habita, voti demum compos redderetur. Hinc ad annum ætatis duodecimum ferè progreſſa, de conjugio ſollicitatur à dæmonio, ſe facturum promittente, ut per triginta vel neſcio quod annos amplius, ea ſanctitatis exiſtimatione per univerſam frueretur Hiſpaniam, qua omnes facilè vel ſuperaret, vel certè æquaret, qui eo laudis genere unquam fuère celeberrimi. Ab illiuſmodi contractus opinione, ſi quandoque Magdalena voluptariis ludibriis in cellula indulgeret, alter dæmon hujus ſponſi famulus, interea temporis in veræ Magdalenæ forma ejuſdem vices

Magdalena de Cruce malefica.

ces gessisse in choro, claustro, templo, in omnibus demum conventualibus (quos vocant) congressibus magno pietatis studio, scribitur: Magdalenæ item denunciasse, ubi ab Ecclesiastico servitio liber esset, quicquid rerum in orbe terrarum tractaretur: quod quum ipsa iis apud quos in summo erat precio, significaret, eximiæ sanctitatis de se existimationem mirè augebat, vatisque sibi nomen comparabat. Qua ratione præter ætatis morem in Abbatissam tandem communi fraterculorum & monachorum suffragio electa est. Vulgatissimum hoc est, quoties moniales consuetis suis diebus communicabant, sacrificium ex numeratis panis orbiculis, unum semper desideraſſe, qui talium scilicet angelorum ministerio ad Magdalenam inter moniales in choro consistentem, clàm perferebatur, & quem ore acceptum circumstantibus in miraculi testimonium illa ostendebat. Fertur ad hæc, quòd quum inter missæ celebrationem Magdalena non procul abesset, interposito tamen pariete, hic ad hostiæ missalis elevationem dehisceret, conspectaque eadem sacrata cibaretur. Haud minus notum habetur, quoties in aliqua solenni feria sacra, hæc abbatissa à monialibus esset ducenda, ipsam insigni atque prodigioso quopiam miraculo, edito in omnium astantium conspectu, nunc è solo elatam ad tres aut amplius cubitos in altum, nunc ferentem parvuli JESU recens nati idolum nudum, ad lachrymosas suas preces (lachrymis etenim valebat multum) crescente ad imos usque talos capillitio, quod mox ad justam pristinamque formam rursus contraheretur, cum nudo idolo coopertam: atque id genus aliis præstigiis diem festum actionemque ipsam reddidisse sanctiorem. Quanquam verò eam summæ pietatis famam ad tot annos duraturam, in contractus initio Magdalenæ promisisset milleartifex, id tamen inutilibus factum miraculis. Neque enim ulli mortalium ægrotanti contulisse sanitatem, auditum unquam.

§ 2. Interim à pontificibus, Cæsare & Hispaniarum proceribus accipiebat literas, qui se quoque & sua negocia ardua sanctissimis ipsius precibus commendabant, quinimò de rebus etiam gravissimis eam velut divam aut fatidicam quandam Oldam consulebant: quemadmodum & postea detecto iniquitatis mysterio, docuerunt literæ summorum Christiani orbis magnatum, in ipsius *Hujus meminit quoque Hieronymus Benzo Mediolanensis in historia novi orbis.*

ipsius repertæ scrinio. Erant ad hæc fœminæ non ignobiles, quæ prolem recens natam non aliis involvebant fasciis, quàm prius sacris Magdalenæ Cruciæ manibus contrectatis consecratisque. Neque levi hic sibi applausu placebat universus ille monialium ordo, quicquid illud sanctitatis erat, sanctissimæ suæ Regulæ acceptum ferens. Interea in tanto insignium doctorumque hominum coetu, qui eas dæmonum imposturas agnosceret, fuit nemo: tam densæ fuerunt tenebræ, tanta hominum caligo & cæcitas. Tandem tamen pro ineffabili sua bonitate sceleratam hanc hypocrisin & satanicam fraudem manifestatam voluit ipse unicus veritatis Parens. Annis itaque ad minus tringinta in dæmoniaca illa familiaritate exactis (duodecim verò monialibus præfuerat) Magdalenam anteactæ vitæ cœpit pœnitere. Quocirca diabolicas detestata artes & nefandam societatem, Visitatoribus Ordinis quos vocant, qui circa id tempus fortè aderant, præter omnium opinionem, scelus illud insigne ultrò fatetur. Sunt autem Hispani non malæ fidei & insigniter docti, qui mihi narrarunt, Magdalenam animadvertisse conventuales suas fraudem suspicari, & ea causa se accusandam, ac propterea scelus spontè fassam fuisse: cumprimis quòd apud Hispanos moris sit, si quis crimen ultrò confiteatur, ejusdem remissionem consequi reum.

§ 3. Mirari ac stupescere tum omnes rei novitate, visumque negocium exactissima inquisitione dignum. Ea ut commodius & legitimo administraretur ordine, in eodem monasterio in carcerem includi jubetur Magdalena. Inquiritur demum: illa fatetur singula: interim à suis artibus non desistit Æthiopicus ille dæmon. Enimverò quum ipsa detineretur captiva, carceres foris observantibus vigilanter ministris, dum acta illius examinantur, monialibus hora noctis duodecima ad matutinas preces, quas vocant, chorum ex more ingressis, en Magdalenæ spectrum, quo illa assolet loco, in primaria quippe chori sede, conspicitur flexis genibus oranti simile, aliasque moniales ad consuetas preces & conciones expectans, quarum nulla fuit quin ipsam esse Magdalenam crederet. Putabatur verò ea libertate communes observandi preces & conventus, à Visitatoribus donata esse ob insignem quam præ se ferebat resipiscentiam. Sic nocturnis his orationibus solum præfuit spectrum: quibus finitis, ad suam quælibet monacha rediit cellulam, ausa minimè Magdalenam alloqui ob pristinæ existimationis

mationis honorem. Insequenti autem die, quum ipsam adhuc carcere coërceri intellexissent moniales, proxima nocte in choro conspectam, Visitatoribus indicant: qui inquisitione penitius facta, ipsam è carcere non fuisse egressam compererunt. Actio in illam instituta, ac juris processus tandem missus Romam, & ob spontaneam maleficii confessionem, veniam & plenariam absolutionem consequuta fuit Magdalena malefica. De qua tetriora quædam habet historia, à me studio omissa, quòd solùm insigni magistratus tanti exemplo, veniam resipiscentibus deberi, nec diris flammis tam atrociter absumendos, ostendere voluerim.

Figmentum miserabilis finis cujusdam maleficæ mulieris.

CAP. VII.

TRistiorem maleficæ Anglicanæ finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria jocis. Lectorem juvabit fabula, vel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ villam, malefica & divinatrix, cum quodam die convivaretur, cornicula quam in deliciis habebat, vocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & vultus expalluit: eaque diutissimè ingemiscens, in hæc prorumpit tandem verba: Hodie ad ultimum sulcum pervenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, advenit nuncius, eodem die ejus filium & totam familiam subita interiisse morte narrans. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit: jussitque acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam navavi, vitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantùm vestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. Nunc itaque, quandoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna vos rogo viscera, ut mea tentetis levare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irrevocabilis. Corpus ergo meum, in corio cervino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita securè jacuero, quarto die me sepelietis, quan-

In Spec. hist. l. 26. cap. 26.

Malefica & divinatrix quid à morte acciderit.

tis, quanquam terram corpus non admissuram ob mea maleficia verear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris voluntatem exequuntur liberi, at nihil promoverunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmones ostium templi immenso obice clausum, levi negotio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterii fundamenta videbantur succuti. Unus autem cæteris vultu terribilior, & statura celsior, januas majori virtute collisas in frusta dejecit, arrogantiusque funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut surgeret imperavit. Ea mox respondente. Nequeo ob vincula: Solvêris, inquit, & malo tuo. Statimque catenam, quæ reliquorum ferociam eluserat, nullo conamine veluti stupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detrusit, & apprehensa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus imposita misera, ab intuentium oculis cum universo comitatu evanuit. Suppetias tamen orantis clamores miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non esse annumerandas: item de custodiæ & carceris discrimine.

Cap. VIII.

Quomodo Lamiæ delusa dæmonis opera putent esse sua.

Quoniam verò Lamiæ, quas ita nuncupant, sunt sexu muliercula, utplurimùm vetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguæ in Deum fiduciæ, iis velut idoneis organis libentius se diabolus adjungit, ac promptius insinuat, ut earum mentes variis conturbet formis: quarum ludibriis effascinatæ, se fecisse existimant, faterturque id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimverò si perspicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id est, designatum esse comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc

Hæreticus quis.

hoc nomen nemo, nisi semel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, sed voluntatis pertinacia. Quare hæ mente prorsus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium commiserint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ hujus religionis inchoatæ primordiis spoponderint, diabolo renunciantes, atque ejus tamen clandestino fraudulentoque inductu (quod primæ parenti Evæ quoque contigisse scimus) postea declinarint incautæ, id jam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam, omnibus suis viribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit, suasione contraria fidelis JESU Christi minister? qui ovem satanæ suggestione perditam requiret, atque ad ovile Christi reducet. Facilè verò, facto attentè periculo in ipso articulorum Fidei examine, si fortè alicubi aberrarit malè persuasa, elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreseos notam: an conversa, & à seductionis vitiatæque mentis veterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque.

Tit. 3.

Postea cap. 21.

§ 3. Propterea non tam proclives esse decet Christianos, ut fide & mente propter sexum ac ætatem imbecilles vetulas, ex sinistra alicujus malevoli opinione, sugillationeque, intetros illos, squalidos, hominum custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudelissimo cuivis tortori immaniter excruciandas quovis etiam atrocissimo tormentorum genere, velut in Phalaridis tauro conclusas, in carnificinam, humanitatis profecto affectum omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm severè fieri constat.

§ 4. Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animadvertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Jurisperitorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur vita, custodiam neutiquam vult esse pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoque in illum fuère detrusi. Verùm ut æquitatis commiserationisque ratio labefactata negligitur,

Discrimen custodiæ & carceris.

Cod lib. 9. de custodia reorum, l. 1.

 contem-

contemniturque: sic & custodiæ nomen cum usu apud plerosque propemodum evanuit. Ita fit, ut solitudine diutina, carcerum squalore, caligine tetra, variisque dæmonum spectris exhorrescentes misellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli assidua suggestione, fascino & delusione, mentis sensu luxatæ, & jam denuò torturis. Variis excarnificatæ, dum quæstionibus atrociter subjiciuntur, cum morte semel momento acerbissimam ejusmodi vitam commutare malint, quæcunque proposita flagitia libenter confessæ, quàm ferocius in easdem putidissimorum carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

§ 5. Hoc modo factum est, quòd haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut jam Vulcano litanda, fateretur se hyemis proximæ anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, asperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantissimam glaciem genuisse. Nec defuêre viri graves, qui veris veriora hæc crederent, quum in universa rerum natura nihil extet insulsius, quemadmodum ad me scripsit D. Antonius Hovæus, vir doctrina, pietate, atque existimatione amplissimus, abbas Echternacensis.

§ 6. Ad truculentæ hujus tragœdiæ actus egregiè perficiendos, ne quid interim desideretur, utplurimùm accersuntur sanguinarii spiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & sæpe in rerum natura non existentium confessionem potionibus eliciant: quæ profectò non ex aliis possunt apparari substantiis, quàm quæ vel inebrient, vel dementent. Ab iis itaque, quibus mens ejuscemodi potionum vi læsa est, quomodo veritatem, cui in re criminali fidendum, inquisieris?

Experimenta in dignoscendis Lamiis fallacissima.

Cap. IX.

At eheu tanquam ad sacram anchoram in Lamiis citra hæsitationem cognoscendis, & velut digito commonstrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibusque colligatis, vel pollice manus dextræ, magno digito sinistri pedis, & vicissim pollice sinistræ, digito magno dextri pedis transversè vinculo astrictis, lamias maleficii reas, aquæ injectas nunquam submergi, at supernatare, velut certum experimentum, nec fallax indicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisque ditionibus observatur. Næ illud

illud nimis est ridiculum, mirumque, huic insulsæ persuasioni ullum hominem, vel leviter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium si quod est, cumprimis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciasse, creditur.

§ 2. Quid hic causæ comminisceris, quo minus in aquis subsidere, quàm aliæ, debeant? Natationis siquidem causas, uti levitatem, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis vivi habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor: ita asserere audeo, si quid ejusmodi præter naturæ ordinem vidiatur, id fieri suffulciente feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (connivente Deo ob incredulitatem magistratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in sententiam iniquam judicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius leviusve & natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas mala, vel corrupta phantasia. Hic profectò credi magis oportet naturali rationi, quàm ementitæ experientiæ, stultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis basi, & observatæ sæpenumerò falsæ, propterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Christiano profligandæ. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm virum, docet Hippocrates.

Natationis causa.

§ 3. Tradit verò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem assignat: nec eosdem posse mergi, ne quidem veste degravatos. Id si verum est, connatum esse oportet.

Lib. 1. De Morbis mulier. in initio.

Plinius Lib. 7. cap. 2.

§ 4. Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæque falsitatis experimentum est, quod in malleo legitur: Die Dominico sotularia juvenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu maleficæ ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expressè concedant. Nec absimile erit, quod in hanc dignotionem plerisque in locis observatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter spata primùm in sepultura injiciunt pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctificata, calcando templi limini supponitur: nec sagam, si in templo sit, tum posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo

1. Secunda partis, quæst. 2. in initio.

aliquis sit suspensus, vel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturque in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi assulas summo veris.

§ 5. In libello Conjurationum Romæ & Avenjoni impresso sic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram novam, & formulam casealem novam, & stancam novam, & mulge de omnibus vaccis, quas habes, tantum lactis, quòd possis formare vel facere unum caseum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vasa unum caseum: & cum factus est caseus, perfora cum armilla acuta totum caseum: & per hæc denudabitur ipsa malefica in facie, &c. Considera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula post consensum ad delendam sacram unctionem baptismatis, ita ut stigma in fronte gerat: id quod tamen semper, quantum potest, cum peplo velare nititur. An hoc verè ita contingat, vide lib. 3 cap. 3.

§ 6. Præterea regulus apum à Lamiis devoratus, creditur has, ne delictum in tormentis fateantur, confirmare. At eadem hic est ratio, quæ in aliis, superstitiosa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ, meminit Democritus, cujus radice in pastillos digesta, in diemque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia per vanas numinum imaginationes. Experimentis illiusmodi haud absimile, quòd olim in Norvegia & aliis multis in locis, cum quæstio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum suspecto in manum dabatur: quæ si illæsa maneret, absolvebatur suspectus: at si lædebatur, uti reus condemnabatur. Huc pertinet exploratio, quæ alicubi fiebat per ferventem & bullientem aquam. Innocens sine ulla noxa manum in aquam immittere credebatur, nocens verò læsionem sentire. De utraque exploratione, nimirum, per candens ferrum & ferventem aquam, censendum profectò neutram esse approbandam.

§ 7. Duo etenim non levia hic concurrunt peccata, temeraria scilicet Dei tentatio, & ordinis divini perversio. Hinc rectè in Decreto dicitur c. 2. quæst. 4. cap. Consuluisti: Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione præsumendum non est. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione pu-

ne, publicata delicta sunt punienda: occulta verò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.

§ 8. Finiam porrò hoc argumentum pulvere Sufati loco arcani habito, & tanquam infallibili experientia comprobato, communicatoque cuidam, qui assiduè torturis ex officio præerat, qui & me prius consuluit in exploranda ejus virtute, ne in exhibendo læderet, quàm alicui propinaret. Conficitur autem ex seminis hyperici (fugam dæmonum vocant) olibani, & seminis cardibenedicti, uniuscujusque drachma una, quæ est unciæ pars octava. Simul cum aliquo liquore ante torturam offertur. Ad cujusvis flagitii confessionem hoc assumpto incitari impellique reum, putatur, quòd nimirum dæmonem confessionem criminis impedientem, hyperici, ut arbitror, usu fugari credatur. Vide & Caput 11. libri hujus nostri Quinti.

Quæ in maleficii perpetrati inquisitione sunt facienda, & confessioni soli non esse standum.

CAP. X.

REgulam autem hanc minimè fallacem à quæstionibus observare decuit, ut de singulis illis flagitiis jam confessis, accuratè cum judicio inquiratur, quas alios passos dicunt, fatenturque ærumnas & calamitates à se illatas lamiæ, num ita se habeant, vel in rerum sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, vel morbos aut damnum perpessos esse, ut jam ab aliis hæc confessis, designata hujusmodi mala putentur: inde quibus mediis, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius investigetur: & num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celebrium medicorum judicia in consilium accersantur; quemadmodum in aliis quoque casibus eos spectantibus fieri volunt leges.

§ 2. Ut enim non est alicujus melancholici, aut mente vitiati standum confessioni: ita etiam ex illarum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantiis, & demonstrationibus evidentibus, indubitatum constet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito: aut eo *Confessioni mente læsi non est standum.*

 loci,

loci, unde halitu certò ferire potuit, deposito.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

§ 3. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam vocant criminali, quæ Jurisconsultorum laudabilis est sententia. Nam in hoc maleficii negotio, multa turbulente, vel ex sinistra opinione aut suspicione, vel malitiosè ex maligno affectu, vel ob morborum difficultatem, aut rerum jacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei justæ voluntati ex animo se totos quidem tradant, subjiciantque, dicuntur. Multa insuper confusè de aliis sparguntur, confessione item illusarum à dæmone vetularum sanciuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut si quis aurem applicet facilè, accusationem & confessionem ratas existimans, ita se tandem delusum sentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam sit exitum inventurus, si ad legum normam & juris rigorem cuncta ex auditis exequi statuat.

§ 4. Ea satanæ ars est, res usqueadeò tricis subtilissimis implicare, confunderéque, ut nec ulla Thesei sagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino substitisse, & intra metas se continuisse, aut maturè retrogressum esse præstare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falsitateque vitiatam, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, ipsa re & usus observatione comperi. Nec omnem longius grassandi occasionem satanæ præcidendi, compendiosior unquam erit via: alioqui mendaciorum, calumniarum falsarum, veritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accusationum nullus videbitur modus aut finis.

§ 5. Proinde hic suum habere nervum sententiam verè auream Juris pontificii optarim, 30. quæst. 5. cap. Nec illud: & sunt verba Victoris ad Theophilum: Incerta nullatenus judicemus, quousque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

De Variet. lib. 15. c. 80.

§ 6. Huc Cardani sententiam adduxisse juvabit. Constat has sæpe meritò plecti, inquit, quòd sint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunque stultæ solùm sunt, nec confessio integra,

tegra, nec judicium, velut de latronibus ac furibus, reliquisque sceleratis hominibus, ad mortis pœnam trahi posset. Sed omnia plena vanitatibus, mendaciis, repugnantia, inconstantiaque. Nam illud quod dicitur, convenire & contestari absentes, omnino falsum est: nec nisi de die congregationis conveniunt, cùm vulgata sit quænam sit.

§ 7. Id verò argumentum si rectè & diligenter examinetur, ostendit hanc artem esse prorsus falsam, & illas non verè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cùm illarum muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut visu, accusant, quas non ex ludo (sic enim visionem illam vocant) sed ex auditu & colloquiis agnoscunt: utrum verò vigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem vident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemque illius rei: velut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stultitiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac visio mutuis inter se colloquiis multum confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. Quædam enim vix ter in anno accedere sibi videntur, nec quidem volentes: quamvis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficii opinionem exustarum confessiones proponuntur, penitiusque excutiuntur.

CAP. XI.

PORrò ut exemplis lucidior evadat res per se obscura, tenebrisque involuta, duarum muliercularum in civitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumque confessiones, à me requisitas, Consulisque assensu ex codicillis judicialibus communicatas, hic proponere volui, quibus subjunxi tertiam.

§ 2. Primùm una quidem fatetur, se à Deo omnipotente descivisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis vicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cujusdam viri N. filiam, cerevisiæ haustu per maleficium enecasse: iden- *Prima mulierculæ Laniæ confessio.*

ſe: identidem & N. uxorem ita jam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læſiſſe. Propter hanc confeſſionem, tradendam igni miſellam decrevit magiſtratus: & quidem non immeritò, ſi verè compertum fuiſſet, illa ſcelera ab ea fuiſſe deſignata.

Confeſſionis refutatio.

§ 3. Amabo autem tribus excutiatur confeſſio verbis. Quòd à Deo deſciviſſe ſe fateatur, & dæmonio adhæſiſſe, id in foro civili non erit criminale. Quotuſquiſque etenim noſtrûm eſt, qui idipſum non facit? Siquidem omnis qui facit peccatum, ſervus eſt (docente Christo) peccati. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non facit juſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Qui non eſt mecum, ait Chriſtus, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Sed admoniti reſipiſcere poſſumus, & pœnitentiæ locus eſt. Quid ergo vetat, quo minus & illa redarguta, rectiuſque inſtituta, ad ſui cognitionem valuiſſet reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambiiſſe quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum oraſſe, ſe illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & ſanguine conſignato. Poſtea pœnitudine ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Miſſarum plurium turba dæmonio ſchedulam excuſſerunt.

Ioan. 8. 1. Ioan. 3. Ex diabolo eſt, qui peccatum committit. Matt. 12. Luca 11.

Concubitus cum dæmone imaginarius, L. 3. c. 19. & poſtea.

§ 4. Quòd ſe concubitum dæmonis Bernardi paſſam dixerit, phantaſticum & imaginarium prorſus fuiſſe, ex ſuperioribus liquet: ubi ex profeſſo diluitur illud phantaſma, ut minus fidei vel hoc ſaltem nomine confeſſioni ejus fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque cenſenda eſt. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomen indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui vel vi imaginativæ ingerens, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in majorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, ſibique devinciret? nec ob hanc ſatanæ illuſionem, mentiſque mulierculæ læſionem, mortis pœna irrogari debuit.

§ 5. Nec pomo interimi potuit fœtus, niſi acceſſerit venenum, quod ſolertius indagandum erat: quemadmodum quoque, num ea fuiſſet illius veneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud venenum ſemel tãtummodò exhibitum toties diverſis annis fœtum excu-

excuteret: nec solùm invalidæ ejus confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei voluntate & arcano consilio contingit, vel diabolo divinitùs permittitur, id vitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit: cujus tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cerevisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cerevisiæ immissum fuerat, quod interimendi vim deleteriam obtineret, adhibitis in consilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, vigilantius erat investigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut mediis conjugi N. morbum conscivisset. Nec vulgaræ & odiosæ carminis aut maleficii voci pronas adeo offerre decuit aures. Enimvero ubi sola incantatione infortunium quodcunque à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ vetulæ, perverso dæmonis instinctu id fieri, easque falsum contra semet dicere testimonium, & à vera morbi ejuscemodi invectione tam esse liberas, quàm quemvis alium, dejerare non vererer. Unde cujus se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi viderint.

§ 6. Jam alterius quoque eodem in loco igni adjudicatæ confessionem editam audiamus, levique investigatione excutiamus. *Alterius excussa confessio.* Confitetur hæc, quum ante sexennium ferè, hora quadam matutina, præ animi desperatione, de vi sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse virum quendam proceræ staturæ, & formæ non invenustæ, pallio nigro, & reliquo ejusdem coloris vestitu ornatum. Hic ejus dolorem solatus, inter alia jussit eam non abjecto, sed confidenti esse animo, suum pollicitus patrocinium, seque semper illi res necessarias & pecuniam abundè prospecturum, si modo vicissim ipsius consilio & voluntati se devoveret: inde & magnum auri cumulum illi ostentabat hic vir. Ea vero in ipsius assensit consilium, abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrem Jesu Christi, & omnes sanctos. Hinc chrisma ei ex fronte exemit, atque se perpetuum fore concubinum spopondit, nomen sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, concubinum quater domi suæ in lecto opus venereum secum perfecisse: item, se cuidam cerevisiæ coctori N. felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ vulgaris pauxillo, vasi mancipato huic coctioni, subdi-

Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè vivitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enavigassent, & piscium copia onustas reducerent naves Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatum infortunium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri injicitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per vitri foramen (quod ostendebat ejus magnitudinis, ægrè ut digitum transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, transvolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostraribus dicitur) se mari commisisse, illudque trajecisse usque ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subjecisse lapides. Lata hinc potissimùm sententia, flammis illa devoranda traditur. *Tertia confessio ridicula.*

§ 11. In hac confessione expendendum erat, num in rerum natura sit, operante diabolo quomodocunque pro suo arbitrio & viribus, per arctissimam vitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabilive concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, nervis, membranisque præter musculosam carnem, compactum: qui si etiam in flatus resolvi potuisset, eorum tamen simul perrumpente vi illud vitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit vocari, quomodo in mytuli testula provectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum acervo, fretum potuerit sulcare varium turbulentumque. Sed nec trajectu hoc in testula opus fuit ei, quæ mox per vitri angustissimum foramen pernicissimè volarit. Tam verò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc vel delirasse, vel melancholia fuisse agitatam, vel alioqui depravata phantasia ductam, vel à dæmone obsessam, qui vel hujus linguam texerit, vel ex ea vocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse valuerit. *Ejus refutatio.*

§ 12. Glossas comminiscantur quascunque volent ejuscemodi judices, sententiam ita sanguinariam ritè pronunciari posse in re vel incognita, sive extra rationem & rerum naturam posita, nullis unquam convincent rationibus. Quare autem non citius proniusque credam, ex Dei permissu propter hominum incredulitatem, ut ii punirentur, aut etiam probarentur, si adsint, fideles, diabolum qui potuit, eos invexisse lapides ut deciperet, quod illi peculiare est: quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit,

ca perpetrasse? Si cum dæmonis subsidio, illam fecisse occlamatur, & id quidem constanter nego: si etenim diabolus vel millies hoc vellet & conaretur, per exiguam rimam posset neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidisse, illa confessa est. Si hoc merum esse delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conscripti, quæ reliquis ejus farinæ næniis debebitur fides?

§ 13. Eodem modo infinitæ possent recenseri confessionum formulæ ex publicis magistratuum diplomatibus, quas si penitius expenderis, ἀδυνατίαν vel impossibilitatem (si ita loqui liceat,) inconstantiam, vanitatem, mendacia veritate fucata tectaque, varietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confessio explicata: & verbis aut imprecatione neminem posse lædi: item Lamias esse amentes.

CAP. XII.

Haud ita pridem quædam invinculis detenta, se plurimas virgines religiosas in cœnobio variis tetani cruciamentis exercuisse, indita oleribus mixtura ex aspide, bufone & sanguine menstruo simul confusis, fatebatur. Hic omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum venenorum commixtione, ejusmodi resultent effectus, vel morbi, vel symptomata. Tandem illa publico judicio flammis tradenda, in hoc extremè perstitit constanter, illam calamitatem à se atque matre ægrotis illis virginibus irrogatam quidem, mortemque perpeti velle: hoc autem se palàm confiteri, ne tantillum unquam à se illis per os illatum fuisse. Quo igitur modo diram hanc induxisset sortem, rogata: se mente & imprecatione eam invexisse fassa est. Quibus verò mediis tolli possit illatum malum, deinde interrogata, respondit: Matre & me prius è medio sublatis.

Integram historiam lege lib 4. cap. 11.

Mente & imprecatione infortunium aut dæmonem alteri non posse inveh. demonstratum est Lib 4. cap. 18.

§ 2. Unicum hoc dæmonis ab initio homicidæ studium est & machinatio, ut quàm plurimus fundatur sanguis. Utraque enim exusta, nondum desiit horrendum spectaculum: sed à priore sacrifico secundus demum exorcista accessit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam simulantia abegisse putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibusvis convulsio-

convulſionum ſpeciebus excruciatæ: necdum propterea remiſit hæc peſtis, at longius hinc in proxima proſerpſit oppida. Hic poſt mulierculárum exuſtionem, ſe produnt morborum authores: num verò illæ virginum corporibus dæmones cogitatu imprecatione ve immittere valuerint Libro quarto deciſum eſt. Ejuſmodi hominum impotentiam penitius noverat Imperator Fridericus primus, Barbaroſsa nuncupatus, in cujus exercitum contra Mediolanenſes ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum veneno tolleret: qua re cognita, Arabem cepit Imperator, puniitque. Ac licet Arabs magus graviter Friderico minitaretur, ſe illum verbis enecare, niſi dimitteretur, velle: nullo tamen modo commovebatur Imperator, verbis tantam non ineſſe vim ſciens, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaque videtur dicere Ariſtoteles, incantamenta eſſe mulierculárum figmenta.

Lib. 8. de Hiſtor. animal. cap. 24.

§ 3. Cardani verbis & hiſtoriæ ſuus hic erit locus, qui de Lamiis ſic ſcribit: Sunt deformes, pallidæ & ſub obſcuræ, atram bilem ipſo intuitu præ ſe ferentes. Sunt taciturnæ, amenteſque: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in ſuis opinionibus, atque adeò firmæ, ut ſi ſolùm ad illarum verba reſpicias, quàm intrepidè, qua conſtantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque eſſe poſſunt, tamen vera illa eſſe exiſtimes. Unde nil mirum ab his moribus, iis qui philoſophiæ expertes ſunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum victus ratio, tum aëris qualitas, tum forma atque effigies ipſa vultus & corporis, tum verba ipſa ſtulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impoſſibilitatis plena, ipſeque torvus in dicendo aſpectus, tum caſus quidam qui Philippi vicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant.

De Varietate l. 16.

Lamia melancholica, amentes, à dæmoniacis parum differentes, opinionum tenaces.

§ 4. Res vero ita geſta eſt, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ hujus artis villicus quidam nomine Bernardus: alioqui vir ſimplex & frugi, ob idque domino percharus. Sed quia nec minis nec perſuaſionibus adduci poterat, ut pœnitere vellet, ad ignis pœnam poſcebatur à judicibus. Dominus, cujus pigebat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fidejuſſione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud ſe viginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, ſed ut ruſticum nobilis amicus. Quatuor ova recentia manè, totidem

Quinam à judicibus igni devotus ob maleficium, reſipiſcit ab amentia meliori victu.

 veſperi,

vesperi, tum vinum dulce atque jucundum suppetebat, carnes quoque & jura pinguia. Postmodum ubi vidit hominem ex longo veterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atque absurdis periculosisque persuasionibus, Ecclesiæ adhærere vellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usque ad mortem absque aliorum querela perseveravit: quem atrocitas judicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Confessio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt.

Cap. XIII.

HOc loco subjungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse conversos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius objecêre viri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamqne velut ex Tripode prolatam cum summa religione & singulari fiducia, tanquam veracem observant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis videbitur. Ut itaque illis, & quibuscunque aliis, mentis oculi nitidius contra ejusmodi præstigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisque nebulas offundi sinant, neque velut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à præstringente spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram vagamque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimisque ditionibus in Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translatam, atque à me in qualemcunque ordinem breviter ea fide ex Gallico scripto contractam, ut jure nihil quod alicujus est momenti, desiderari debeat: deinde excussam, & velut veritatis lapide Lydio exploratam, proponere volui.

§ 2. Ad quæstiones M. Joannis Bom, doctoris Theologiæ, Prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconensi, confessio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaëlis Verdung, captorum ob maleficii hæresin, variis diebus in Decembre extorta, Anno 1521. sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo ejusdem mensis die.

§ 3. Confessus est Petrus, ante annos circiter novendecim, ipso die

die nundinarum Polignensium tam validam procellosamque defluxisse pluviam, ut non solùm nundinæ disturbarentur, sed & armenta quibus ille custodiendis tunc præerat, ita disjicerent, ut ubi requiri, possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes variè quæsitum collectumque abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos vestitum habuit obvios, quorum postremus rogabat: Amice, quo abis? videris esse turbatior. Verum est, respondit Petrus. Id autem evenit ob pecora ex sævo tempestuosoque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperandi rationem videam, animum equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse jussit eques ille, pollicitus, si modo fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, à quo institueretur, ne in posterum ipsius armentum à lupo vel quavis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhæc se daturum spopondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locum post quatuor aut quinque dies reversurum promittens. Hinc cum villicorum comitatu indagatum pergit, armentumque quærendum investigat, & post quatriduum eòdem ad equitem mox agnitum redit. Quærit ille, num operam suam ipsi locare decrevisset Petrus? quo vicissim interrogante, quisnam esset? respondit: Servus sum magni inferorum diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operam addixit Petrus, si promissis ille in conservando pecore & beneficiis conferendis staret. Inde Deo, D. Virgini Mariç, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & chrismati renunciare jubetur: quo facto, illi exosculandam manum porrigit sinistram, nigram, velut mortuam, frigidamque. Hinc in genua provolutus alter, aperto capite honorem satanę defert, eum appellans dominum. Ne quoque fidei symbolum recitaret, inhibebatur. Perstitit itaque in diaboli ministerio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Missę, vel saltem post aquę lustralis consecrationem, qua illum noluit aspergi: sic quoque mandarat ipsius pręceptor, cujus etiam nomen tum adhuc latuit, sed postea se Moyset appellari significavit.

Spiritus carnem & ossa non habet. Luca 24.

§ 4. 1. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo jumentum tutari posset: sed hoc officium conservandi pecoris solùm præstare videbatur diabolus, si quando conspicerentur lupi, qui tum nihil in-

hil injuriæ inferebant. 2. Pòst verò pascendi pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique confessionem recitans, annos circiter octo vel novem: donec à Michaële Verdung denuo in sui magistri obedientiam dicto in loco excitatus, ea assenserit conditione, si pecuniam ex promisso suppeditaret præceptor.

§ 5. 3. Ita simul in partibus Chastel charlon vespere quodam convenitur in nemore, ubi ab aliis ignotis choreas duci concurrique visum est. Cernebat autem Petrus in cujuslibet manu candelam viridem, flammam cyaneam subobscuram evomentem.

§ 6. Aliàs illi à Michaële proponebatur, si modo fidem adhiberet, effecturum se, ut quantacunque vellet levitate procurreret. Consensit Petrus, modò servarentur promissa, pecuniaque donaretur: alioqui se fraudem vereri ait. Pecuniam se curaturum abundè, pollicetur Michaël. 4. Qui exutum Petrum nudum linimento inungit, quod secum ferebat, unde hic se mox in lupum verè mutatum autumabat, & quatuor suos pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: sed tam celeriter, quàm venti flatus provolat, se concurrisse asseruit: nec id fieri potuisse, nisi vehentis ipsum magistri opera, qui continuo in ejusmodi excursionum volatu aderat: quamvis eum non prius videret, quàm humanæ restitutus formæ. Michaël itidem inunctus, unà tam pernici ferebatur cursu, quàm optaret, celeritate etiam visum prævertens. 5. Ubi eam fuissent passi metamorphosin horam unam aut alteram, rursum à Michaële illiti, opinione citius in pristinam redière figuram. 6. Unguentum utrique donabatur à magistris, Guillemin scilicet Michaëlis magistro, & Moyset Petri.

§ 7. 12. Ubi de sua lassitudine post ejusmodi cursum, ut se difficulter quandoque erigeret apud magistrum quereretur Petrus: nihil id esse, respondit ille, & mox curatum iri.

§ 8. Contigit quoque Petrum ex Michaëlis institutione inungi, & conversum in lupum, sex vel septem annorum puerum masculum dentibus comprehensum occidere: quem tamen ob clamorem & ejulatum relinquere coactus; ad suas vestes confugit, ubi se herbis ex Michaëlis doctrina fricans, in humanam revertebatur faciem. Simile quiddam Michaëlem cum ipso aliàs tentasse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecasse fœminam pisa colligentem: supervenisse autem dominum de Chusnce,

de Chusnee, cui etiam nocere volentes, aliquoties insultabant frustra.

§ 9. 7. Confessus item est uterque, se in ea lycanthropia trucidasse puellam circiter annos quatuor natam, eamque totam devorasse, excepto brachio: ac Michaëlis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem vorantis stomachum ita fecisse. Quandam item puellam se jugulasse, ejusdemque exuxisse sanguinem, & collum vorasse, fassi sunt: similiter tertiam perdidisse, ejusque orificium ventriculi commedisse ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiam se ait in horto puellam interemisse octo vel novem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus. 8. Quòd rogatæ ibi eleëmosynæ repulsam aliquando fuisset passus: & hoc perpetrato facinore, evestigio eleëmosynam in Dei honorem ibidem orasse. 9. Hic insuper confessus est, se capram jugulasse prope agrum magistri Petri Bongre: eam scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro.

§ 10. 10. Michaël in lupum transfigurabatur vestitus, Petrus vero exutus. 13. Qui etiam se ignorare quo pili devenirent, quando desineret esse lupus, retulit.

§ 11. 11. Lupas etiam se iniisse, & cum tanta voluptate quasi cum uxoribus congressi essent, confessioni addidêre.

§ 12. 6. Aliquando transmutationis tempus designatum, opinione & voto brevius erat.

§ 13. 14. Confessioni tandem subjunxerunt, pulverem quoque coloris velut cinere sibi traditum fuisse, quo confricatum brachium sinistrum, & manus, quodcunque animal contingerent, interiret.

§ 14. 15. Hos autem interrogatos, diversè in eodem facto, & controversè nonnunquã respondisse, operæprecium est meminisse.

Confessio sigillatim explicata, & confutata.

CAP. XIV.

IAm convellendæ hujus confessionis usque adeo hactenus celebratæ, periculum pro virium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

§ 2. In hoc rei cardo vertitur, num tota illa confessio sit vera. Spero autem me, suffragante ope divina, ostensurum manifestè, eam in

præcipuis capitibus veritati claræ adversari: & proinde non modo erroneam, sed & falsam prorsus existere, imaginesque rerum per insomnia tantum cognitarum, vel præstigiose oculis objectarum, pro ipsis rebus proponi: sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exibilari potius oportere, ut veternosi vel cataleptici fabulam, libere fatebor.

Confessio erronea.

§ 3. Primum de factæ mutua manu stipulationis vanitate, nihil dicam: nec anxie contendam de promissa toties pecunia, & nunquam soluta: & nec de custodiendi illæsé pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initium illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestiis defendendi artem doceret dæmon. Illam ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut voluit, quum luporum simulachris, quæ pro suo arbitratu offendere quivit. Petrum solummodo territum circumvenire, & in officio continere, sagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, evanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonii studio & industria pecudes servatas esse confideret.

§ 4. Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio hujus Operis libro, ubi sagarum historiam describo, copiosius differuerim: id tamen adhuc leviter hoc loco aspergere placuit, 2. fœderis compedes tam omnino fuisse invalidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pascendi pecoris functione desisteret, contractumque dæmoniacum negligeret, octo aut novem continuis fere annis in veteri religione pie vixerit, unde citius delusi phantasticique hominis stultam fuisse persuasionem dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusque seorsim versaretur, ubi diabolo promptior erat præstigiis illudendi occasio, ejusmodi exercebatur idolis, non adeo renunciationis ratione, quam solitudinis. Proinde & luporum species quandoque evocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: vel si veros demus extitisse lupos, illos eo & egisse & abegisse satanam credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis inductionibus sibi Petrum arctius devinciret. Quod postea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commode.

Cap. III.

§ 5. Sic anno 1542. apparuit Constantinopoli luporum ingens turba, incolis usque adeo infesta noxiaque, ut inviti domos egrederen-

Iob. Fincel. lib. 2. Mirac.

derentur. Turca itaque prius muros civitatis præſidio munitis, poſtridie cum magno comitatu equeſtri pedeſtrique urbem circuivit, tandemque lupos circiter centum quinquaginta ad muri ejus angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum eveſtigio ſimul tranſilire videbantur, nec ullus poſtea in urbe aut vicinia apparuit.

§ 6. 3. Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuiſſe, & ſolum ficte oculis apparuiſſe, vel in ſomno tantum fuiſſe cognitas, ex Auguſtino, Decretis, atque ipſis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi ſatis ſuperque demonſtravi: ubi quoque univerſam illam λυκανθρωπίας fabulam, mera extitiſſe ſomnia oſtenditur. *Lib. 3. c 9 10. lib. 4. c. 22. 23.*

§ 7. Cæterum admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leviter mentis ſenſu tinctum inveniri, qui eo dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei imaginem & ſimilitudinem creatum, conformatumque ex corpore, anima & ſpiritu, Dei & Spiritus ſancti templum, rationis hoſpitium, cupidum ſcientiarum organum, ſublimem, erectum, & ad cœli quaſi cognationis domicilii que priſtini conſpectum, excitatum, imo μικρόκοσμον, cui Deus omnia ſubjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli, & piſces maris, eaque propter ſolum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, beſtiam irrationabilem, peſtilentiſſimum animalium gurgitem voraginemque, ſive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia vel virtute manifeſta, occulta aut ſpecifica, vere tranſmutari credat. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlamant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipſa rerum natura atque ratio minime patiuntur. *Homo Geneſ. 1. 1 Theſſ 5. 1 Cor. 3 6 Lactant. l. 2. c. 12. Inſt. diu. & de opificio Dei vel formatione hominis cap. 28. Seneca ad Lucilium epiſt. 77. Cic. de leg. & 1. Offic. Ariſtot. 1 Metaph. & lib. 2. Phyſic.*

§ 8. Si itaque obtinuero, illam metamorphoſin non revera fuiſſe factam, quod etiam nemo mentis ſanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam eſſe confeſſionem, atque hac in parte falſam: quam fidem quæſo merebuntur reliqua, quæ confeſſi ſunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larva lupina ſolum fuiſſe deſignata, nec aliter eo modo fieri potuiſſe, jam in confeſſum venit. At mera profecto ſunt deliria, & pluſquam nugæ, immo inſania. Dolendum ſane, prudentium virorum oculos hactenus tam denſa caligine fuiſſe obductos, ut ſibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiſerint. Sed ea fuit ſuperioris potiſſimum ſeculi labes & cæcitas, quo pro libi- *Pſal. 8. Chryſoſt. ſuper Matth.*

dine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocentissimè collusit veterator ille.

§ 8. Utinam animo cujuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa vox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, surdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: & linguæ vinculum solvebatur, qua porrò veritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter a diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ veritatis conspectum & cognitionem citra præstigiarum impedimentum recta perveniri possit. Ne vero quis à me eludi objectiones criminetur, paucis reliquum hujus fabulæ commentum excutiam.

Marci 7.

§ 9. 4. Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somniferum erat: quale etiam Libro III. capite XVII. descripsi: quod suam sortiebatur vim, cum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur que à nativo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conversionis eorum in lupos vagabundos, aliis insilientes, puellas jugulantes vorantesque, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea subsequebatur velocitas, qualis imaginatione, cogitatu vel somno haud difficulter perficitur. Ubi deinde post horam, vel longius, unguenti soporiferi virtus elanguesceret, periretque, tunc velut ex gravi veterno expergefacti, se homines esse videbant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantii patre, libro hujus Operis quarto, capite vicesimosecundo & vicesimo tertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

§ 10. 5 Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, vel phantasticum fuit, & in somno usurpari visum, vel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, vel etiam nihil efficere, ut eo tantùm suos clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi valeret.

§ 11. Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat constitutum, id evenit, quòd minus linimenti soporiferi illitum fuisset, vel id ipsum non satis penetrasset: ac propterea celerius vis fatisceret, somniumq; redderetur brevius.

§ 12. 7. Quo-

§ 12. 7. Quomodo insuper hæc cohærent, quòd se horam unam aut alteram, vel eo amplius in lupos conversos, in fine puellam cum ossibus devorasse falsi sunt, & mox hominum conditioni restitutos fuisse? in quo sinu amabo, aut ventre, ipsis tam subito in homines reversis delituêre illa puellæ caro & ossa? Adhæc, si integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confessionis articulo adjungunt? Supervixisse præterea eas adhuc, quas à se jugulatas fatebantur, compertum forsitan fuisset, si vigilanter fuisset inquisitum: vel si quæ mortem oppetiissent, eam citra controversiam quacunque alia occasione naturali accidisse, fuisset deprehensum. 8. Deinde quomodo in Dei honorem eleëmosynam orare potuit diaboli mancipium, suo hero, Dei juratissimo hosti ex fœdere obligatum. Si item verè in lupum conversus erat. 9. Petrus, quarum rogo manuum ope in resecanda capræ gula usus fuit?

§ 13. 10. Licet quoque Michaël vestitus loca veneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire valuerit, non minus quàm Petrus nudus: quomodo in suis vestibus oberrare, homines mordicus apprehendere, morsuque trucidare potuit ut verus lupus?

§ 14. 11. Porro de venerei congressus cum lupa voluptate, hoc tantùm subjiciam, eam imagines somnorinas illa in somni profundioris ex linimento somnifico illusione admodum temerè ciere: quemadmodum etiam quotidie usuvenire in sanis observamus, quibus ex ejusmodi idolis voluptas tanta pro objecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoque effusio. Infinitis partibus citius faciliusque in his hominibus id evenire potest, quorum phantasiam proclivem servilemque, quibuscunque vult imaginibus, imbuit soporis spiritus. *Esaia* 24.

§ 15. 12. Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quam lassitudinem pariat gravis & inquietus somnus, maximè pharmaco violenter cum teterrimis insomniis impressus, qui incubum in solo invadentem somno novit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & velut ingruentis alicujus detentio: vox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaque editur: plerique tam inanibus

 afficiun-

afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lassos certe reddit tanta facultatis animalis exagitatio.

§ 16. 13. Lavarum rursus somnorinarum vanitatem amplius ostendit, quod ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerit ignorare Petrus.

§ 17. 14. Num quoque pulverem illum dæmon vere exhibuerit, vel acceptus ille tantæ etiam fuerit virtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, non posset convinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro jugulasse confessus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde si tantæ erat venenositatis pulvis, ut si vel manus eo confricta, quandocunque animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisque communitum solo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præsentissimi malicia tuti esse potuerunt hi dementati viri, affrictionem pulveris in brachio sinistro, arteria & manu, unde ad cor proxime celerrimeque penetrare valuit, tam innoxie tolerantes?

18. 15. His ad extremum adde, auditam in confessione Gallica fuisse inconstantiam controversiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

§ 19. Si ejusmodi æquilibrio expenderentur singulæ confessiones, tormentis crudelissimis frequenter extortæ, vel etiam, si voles, sponte à captivis éditæ, graviorem profecto indies tyrannidis suæ jacturam sentiret funestissimus ille homicida: Christi autem, qui veritas & vita est, gloria plurimum accresceret: suam item functionem ex Dei voluntate providentius obiret magistratus: in meliorem quoque usum converterentur ligneorum fasciuum acervi, quibus insontes crebro exuruntur, & parceretur sumptibus in carnificum mercede solvenda inique faciendis.

Exempla mulierculcularum innocenter ob maleficii opinionem punitarum.

Cap. XV.

Adde his, celebre apud nostrates existere, prætorem quemdam ex arioli indicio, delusas id genus mulierculas comprehendisse quam plurimas, easque incendio punivisse: tandem ariolum vel Pythium hunc vatem, cui hactenus ille fidem apposuerat, prætori seorsum pollicitum, adhuc unam maleficii ream se indicaturum, nisi iniq; ferret. Prætore haud difficulter annuente, ejus uxo-

Prætoris uxor falso maleficii accusata.

uxorem quoque insimulat index: ac ne quid hac in re hæsitaret, palàm se id demonstraturum addicit: horamque præfigit, qua eam reliquarum sagarum conventui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor, qui statuta hora quosdam amicos & consanguineos in eadem mensa secum & cum conjuge cœnare voluit, suppressa interim convocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mensa surgit, jubetque omnes simul cum uxore permanere: nec prius loco dimoveri, quàm ipse rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is voluit, lamiarum cœtum, choreas, & nescio quas alias voluptatum illecebras, quibus ipsius intererat conjunx, reliquarum delicias sectata, non obscurè videbatur spectare. Mox domum reversus, amicos vocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum sua uxore, lætos mensæ assidere comperit. Et cum studiosè, num stationem deserisset conjunx, percunctaretur: eam iidem affixam fuisse loco in ipsius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaque rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam serò pœnitudine ductus: & si rectè memini, Pythium accusatorem morte mulctabat.

§ 2. Sic in arce Mindensis ditionis Raed nuncupata, de quibusdam fœminis ob maleficium, paucis abhinc annis extremum fuit sumptum supplicium, ex accusatione mulieris Margaritæ Mindensis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in castro Huisberch, circa Visurgim sito. Eadem postea in oram & civitatem Verdensem vocata, quandam denuò accusavit ea lege, ut nisi illa vinculis tradita maleficium confiteretur, se ream fore voverit: nec certè felix defuit successus. Nam altera constanter in carcere flagitium negante, & ex gravissimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in vincula jubetur accusatrix, quæ furibunda tanquam venenum & ignem evomens, tortorem & quoscunque alios exterruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant ejus technæ, manus injiceret, aliosque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæstionibus subjecta, crimen quod alteri confidenter inficianti impegerat, ipsa luit. Hanc etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constanti spargebatur rumore.

Malefica accusatricis falsa pœna.

§ 3. Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine dissipata forent, illæsis proximi horti cujusdam vetulæ plantis, qui

tis, qui sæpius esse solet tempestatum tractus, vetula maleficii accusata in carcerem pertrahitur: deinde maxima tyrannide dirissimis subjecta torturis, ad nullius criminis confessionem impelli potuit: sed penes se non esse, tempestatem ciere vel aërem conturbare, Deique solius id opus esse, valde dixit prudenter. Quapropter per trabem suspensam, & onerosis ponderibus utrinque pensilibus distractam, jamque animam agentem, relicturus in illis cruciamentis præses, carnificem ut secum simul abiret potatum hortatur: vetulam, ubi redirent, alia fassuram inquiens. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur confessionarius, quam ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea autem reversus, eam ita adhuc suspensam offendit mortuam, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo post tempore tyrannus hic in ejusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis vestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, vim sibi faceret.

Iniqui judicis pœna.

§ 4. Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla carnificina ad sceleris alicujus confessionem adigi nequiret capta ob maleficii opinionem muliercula, hanc blandis adoritur verbis sacrificulus, ut se non amplius torturis ita distrahi fineret hortatus: at leviter solummodo confiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficiis expiatam, & velut sartam tectam Deo restituere velle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circumventaque blanditiis, se forte quædam hujusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quemadmodum persuaserat sacrificus, se sperans evasuram. Ob ejusmodi confessionem fallaciter & dolose eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera fœmina.

Confessio fallaciter eblandita.

§ 5. Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Clivensi dissitum, circa viam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium viatores miris variisque exercebat modis; cædens, ab equis dejiciens, vehicula subvertens: nec aliud unquam videbatur, quam manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonii ludibrium exercitiumque dignoscentes, ad Lamiæ maleficium referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllæ Duiscops nomine, servitutis jure Comiti Montensi mancipatæ injicitur: eaque

Eckerken.

Sibylla Duiscops.

eaque tandem exusta, desiit vexatio. Non aut id evenit ea causa, quod illa præstigiosi actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam, vel etiam incredulitatem à dæmonio illusione in facti confessionem induci potuerit: verum ab ejusmodi divexatione à diabolo solum invecta, hic destitit ultro, & quidem libenter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinariæ sententiæ redderet, quam cum primis in insontibus avide appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industrie observatum, inquisitumque solerter fuisset eisdem horis, quibus manus imagine hoc cerneretur ludibrium, Sibylla domi dormiens utplurimum, vel aliud agens fuisset proculdubio deprehensa. Si confessionem urgeas: eam fuisse à lictore extortam, vel à vitiatæ phantasiæ muliercula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

§ 6. Septem viri judices cujusdam civitatis ad Mosellam eodem tempore, quo mulierem glutinosi ductilisque lactis nomine captam, à me examinatam insontemque pronunciatam, & postea à Reverendissimo dimissam, subjicere examini vellent, communi decreto aliam jubent etiam adduci civem maleficii suspectam à multis annis, nulla habita ratione hydropis, qua tantum non agonizaret tantopere, ut paucos ante dies animam, quam Deo reddere cupiebat, consuetis in Ecclesia Romana sacris & ceremoniis expiarit. Quid fit? Asportatur in sedili, & ad aream arcis, en magnitudine morbi evestigio oppressa, expirat. Nihilominus perseverat plebejorum judicum tyrannis: denegatur sepultura in communi cœmiterio, quæ tandem adhuc ex gratia conceditur. Hinc fit, ut justus Deus etiam quandoque magistratus sinistras sententias & inanem plebejorum credulitatem, plerunque & tyrannidem ulcisci velit: quemadmodum circiter idem tempus, nimirum 9 Septemb. anni 1574. non longe ab hoc oppido prope Linsam accidit, ubi ex iis qui holocausti Lamiarum inspectione afficiebantur, mox circiter quadraginta navigio in Rheno submersi sunt in reditu.

Plebejorum judicum sinistra decreta.

In accusatione ob maleficium, singularis quorundam principum prudentia.

Cap. XVI.

Porro ut ejuscemodi Syrtes & perpetua animarum naufragia providentius declinentur, memoria & imitatione dignissimam sententiam, quam haud ita pridem circa quadragesimam anni 1563. pronunciavit illustrissimus Princeps noster D. Guiljelmus dux Cliviæ, Juliæ, &c. cunctorum oculis velut speculum proponere volui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroso locuples, cujus vaccæ solito minus lactis aliquantisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus consilium: qui protinus se Lamiam ejus jacturæ genitricem ostensurum pollicetur. Hinc ad villici hujus ædes comitatus, filiam ex priori ejus conjuge adhuc virginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illusa, male persuasa & inducta, verum esse fatetur: sed se non satis esse maleficii peritam subjungit, simul fœminas sedecim accusans, quas ea in arte absolute doctas esse affirmavit. Illustrissimo principi hæc ilico significantur à satrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere consuluit. Ne tamen alicui hic manus injiceret, graviter inhibuit Princeps: stricte etiam mandans, ut quocunque modo aut insidiis in vincula pertraheretur ariolus ille. Puellam vero ab ecclesiæ ministro acciri voluit ejus Cels. Et in præcipuis fidei Christianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusione doctrina saniori ad mentem reduci: eamque cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fidejussoribus constitutis, si modo eos consequi posset (ut magis in officio contineretur) sin minus, tum propria fide interposita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas, hoc falsæ criminationis cauterio à corruptæ mentis virgine inustas, ulla omnino re gravari minime permissum est. Ac prudentissimo hoc consilio desiit hic fabulę actus, & lac vaccarum qua solet copia fluxit. Utinam hoc salubri exemplo moniti alii, principiis harum tragœdiarum quibuscunque legitimis piisque rationibus irent obviam deliberatiores: non profecto in re, ubi parum certi posset statui, velut

Guiljelmi ducis Cliviæ, etc. prudentia.

In Imperial. constit. de action. criminal. artic. 21.

velut in extricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus videtur evadendi aut finiendi modus. Ejusmodi telæ genus solerter contexere novit, consuevitque veteratorius ille textor.

§ 2. Sed maximopere dolendum est, in iis qui principibus sunt à consiliis, vel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoque maturam deliberationem, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negocio dæmoniaco, tum in causis quibusdam aliis non ita diffinitis. Quanta autem consiliorum maturitate ac providentia contra has dæmoniorum artes, sine innocentium carnificina, cuncta administrentur in amplissimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum volo) sapientiæ insignis, memorandæ pietatis, & modestiæ incomparabilis, præterquam quod res ipsa non obscure docet, & testantur insignia edicta jam promulgata: accedit id quoque in primis, quod D. Christophorus Probus, Ll. Doctor consultissimus, & cancellarius vigilantissimus, nuper in proximo Bingæ designato conventu principum electorum Rheni, ubi hujus mei operis forte incideret mentio, palam diserte ac prudenter suam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdię controversia sententiam explicuerit.

Palatini electoris Friderici prudentia.

Christophorus Probus cancellarius Palatini.

§ 3. Optimo jure in hunc referendus erit catalogum generosus & illustris Comes à Niuwenar D. Hermannus, vir profecto linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ, memorię fidelissimę, & ingenii rari: qui haud ita pridem industrie admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi assueta, sed imaginarie solum nota confessam, exilio puniit, quod hujus muliercule vicinos hoc incredulitatis fascino adhuc detentos, eam minime toleraturos videret. Confessionem mihi ab ejus clementia communicatam ipse legi.

Comes Niuvenarius Hermannus.

§ 4. Suam quoque hic laudem meretur generosus comes Montensis Guiljelmus, qui quum haud ita pridem in vinculis detineret vetulam octogenariam ob incantamentorum suspicionem, ad illam ingressus, studiose singula perquiro, licet mendaciis eam onerari, naribus minime obstructis odorarem. Quum vero objectum esset, filium matri captæ, curruique ut aveheretur, insidenti globum terreum, cujus potentia se à vinculis liberaret, porrexisse:

Guiljelmus comes Montensis.

 eundem

eundem quoque matrem promissi admonuisse: quod sinistré etiam torquebant accusatores, quasi effecturam se, ne ea ratione finem vitæ faceret, pollicita fuisset mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alii, ut nisi validiore rationis nervo, atque adeo ipsa rei veritate serio restitissem, eam flammæ post dies non multos devorassent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoque incidere videbatur: Quare à me ejus os aperiebatur, contrectabantur & manus, & arteriæ motus pensiculabatur: inspiciebam item linguam: donabam postremo pecuniolam, quod vulgo feratur, Lamias virus suum ejaculari posse in eum, à quo beneficium fuerint consequutæ.

§ 5. Cæterum hujusmodi responso objectionem priorem scitissime diluit, à filio scilicet non globum terreum, sed in eam formam involuta lintea matri fuisse suppeditata, quibus exulceratas graviter tibias curaret, easque mihi ostendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum alias ob eandem suspicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe fervidum in tibias, ut extorqueretur falsa confessio, infunderetur. En accusationis impudentiam, qua calamitatis hujus extremæ facies deformatur. Hujus etiam mater ea ratione inter tortoris manus antea interiisse perhibebatur.

§ 6. Alteram partem, quod nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quod filiis suis in assidua illa vulgi sugillatione ob maleficii famam, addixisset, si forte ad supplicium eapropter abriperetur, se mortis suæ authorem ad æquissimum Christi judicis justi tribunal provocaturam, ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret, sententiæ latæ rationem redditurus. Si itaque effectus consequeretur, argumentum fore non obscurum innocentiæ, filiosque matrem extra culpam esse intellecturos, quum insontium preces exaudiat Deus justitiæ vindex unicus, qui ad fictas alioqui orationes obsurdescit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculam causa prius vigilanter discussa dimisit. Nec prętermittendus hic ejus levir insignis, Dominus Adolphus, comes à Nassau, qui studii multum impendit apud Danos in bello contra Suecum anno 1564, ut ab his pręstigiis heroum oculos vindicaret.

Adolphus comes à Nassau.

§ 7. Pia & laudabilis omnibus seculis sententia, suum apud hos principes & amplissimos viros pondus & locum habet; Consultius

Sententia pia.

tius nimirum esse decem nocentes dimittere, quam insontem unum punire.

De seductis errore, & hæreticis non interficiendis, sententiæ, Patrum.

CAP. XVII.

CUm vero horum plurimos mente corruptos esse, erroreque à satana seductos, jam satis demonstratum sit, citius hæreticorum pœnam, quam voraces merentur flammas: qui rectius instituti, si convertantur, corporali punitione minimè afficiendi sunt: quod summorum patrum sententiis probare conabor.

§ 2. Augustinus ad Donatum, pro consulem Africæ: Ex occasione, inquit, terribilium judicum ac legum, ne æterni judicii pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccavisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesiæ causas audis, quamlibet nefariis injuriis appetitam vel afflictam esse cognoveris, potestatem occidendi te habere obliviscaris, & petitionem nostram non obliviscaris. Non tibi vile sit, neque contemptile, fili honorabiliter dilectissime, quòd vos rogamus, ne occidantur, pro quibus Dominum rogamus, ut corrigantur. *Epist. 127 De seductis errore, & hæreticis non enecandis sententia Patrum.*

§ 3. Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem Epist. 159. Imple judex Christiane, pii patris officium: sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti: quando tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flămis, sed virgarum verberibus eruisti. Et contra epistolam Fundamenti cap. 1. Dominus per servos suos regna subvertit erroris: ipsos vero homines, in quantum homines sunt, emendandos esse potius quàm perdendos jubet. Nec est quod de conversione fratris in hæresim pro *Epist. 158*

lapsi desperemus. Nisi enim qui ejusmodi est, per gratiam Domini posset converti, prorsus inanis esset Jacobi admonitio. Sciebat hoc Augustinus, ideoque se totum convertendis hæreticis mancipabat, atque id juxta Apostoli monita cum magna lenitate ac mansuetudine spiritus, nec absque pii laboris fructu.

§ 4. Sic enim in Epist. 48. ad Vincentium scribit: De multorum jam correctione gaudemus, qui tam veraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cùm primis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sævitia & crudelitate abstineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quibus admodum displicet, quod ubi interficiendi sunt errores, interficiuntur homines. Nullis bonis, inquit idem noster Augustinus, in catholica Ecclesia hoc placet, si usque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, sæviatur.

§ 5. Et libro primo contra literas Petiliani, cap. 29. Diligite homines, interficite errores, sine sævitia pro veritate certate. Iterum contra epistolam Fundamenti: illi in vos sæviant, qui nesciunt cum quo labore verum inveniatur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos sæviant, qui nesciunt quam rarum & arduum sit carnalia phantasmata piæ mentis serenitate superare. Illi in vos sæviant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri solem suum: non istum quem colitis cœlesti corpore oculis carneis & hominum & pecorem fulgentem atque radiantem: sed illum de quo scriptum est per prophetam, Ortus est mihi justiciæ sol: & de quo dictum est in Evangelio, Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illi in vos sæviant, qui nesciunt quibus suspiriis & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte possit intelligi Deus. Postremo in vos illi sæviant, qui nullo tali errore decepti sunt, quali vos deceptos vident: & cætera. Ergo sævire in hæreticos, etiam admodum detestabiles, quales erant Manichæi, quibus Augustinus ita scribit, non videtur esse piorum hominum, qui sciunt quanto cum labore verum inveniatur, & quam errores difficulter caveantur, quibusque suspiriis & gemitibus fiat ut ex qualicunque parte possit intelligi Deus.

§ 6. Ex libro Quæstionum Evangelii secundum Matth. cap. 13.

Hinc

Hinc est quod servi dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus Marc 4.
Veritas ipsa respondet: Non ita hominem constitutum esse in hac Luc.13.
vita, ut certus esse possit, qualis quisque futurus sit postea, cujus in præsentia cernit errorem: vel etiam quid error ejus conferat ad profectum bonorum: non esset tales auferendos de hac vita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod forte futuri sunt: aut bonis obsit, quibus & inviti forte utiles sunt: sed tunc opportune fieri, cum jam in fine non restat vel tempus computandæ vitæ, vel proficiendi ad veritatem, ex occasione atque paratione alieni erroris. Ibidem quæst. 11. Nec tamen consequens, ut omnis hæreticus vel schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Multos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sententiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Utamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam adversus eorum insidias asserentes, vigilantiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem revocare non possimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devita, quia subversus est hujusmodi, & peccat in semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

§ 7. Chrysostomus homilia quadragesima septima, in caput Matthæi 13. Vis igitur ab euntes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne forte simul cum zizaniis herbam etiam tritici evellant: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absque fœdere pacis atque induciis bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non evaderent. Quare si puniri eos vultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda vobis est. Quid autem est, quod eradicabitis simul cum ipsis etiam frumenta? Certe aut, quia si arma capietis, inquit, necesse est cum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul

mul interimere: aut quia ab ipsis zizaniis multa commutata, in frumenti conditionem se ipsa converterent. Si ergo prævenientes evellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizaniis provenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi concidere: verum interficere & trucidare.

Hæreticorum conciliabula dissipari possunt.

§ 8. Ex Homilia octava, in caput Geneseos 2. Hæretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi ob oculorum suorum infirmitatem solis luci adversantur, & ob adversam corporis valetudinem etiam optimos saluberrimosque cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen veritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit, dicens: Ut in mansuetudine erudiantur adversarii, si fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem veritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius voluntatem.

2. Tim. 2.

§ 9. Vides quomodo verbis declaravit, quod quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Unde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut possimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & resipiscite paulisper, aspicite lumen justitiæ, &c. Idem in sermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematixare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

§ 10. Athanasius ad Antiochenses tomo XII. Omnes qui vobiscum pacificè agere volunt, in primis autem illos qui in veteris ecclesiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad vos, eosq; ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto nostro Paulino, ejusque sociis: nihilq; amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arrianorum hæresim, confiteanturque sanctorum patrum in Nicæa fidem.

§ 11. Severus Sulpitius quoque D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in ejus vita, Libro III. his verbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporum sententia decreverat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura

pulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum jure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solùm Christianos, qui sub illa occasione erant vexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, sententia Erasmi.

Cap. XVIII.

IN Apologia adversus articulos aliquot per monachos quosdam in Hispaniis, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonsum Mauricum archiepiscopum Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hęreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matth. 13: Servi qui volunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hęresiarchas gladiis ac mortibus existimant è medio tollendos, cum paterfamilias nolit eos extingui, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizaniis vertantur in triticum. Quod si non resipiscant, serventur suo judici, cui pœnas dabunt aliquando. Hęc ille.

§ 2. Ad hunc articulum abundè responsum arbitror in supputationibus ad Bedę propositionem 32. respondi & Latomo, qui nonnullis visus est obliquè me suggillare, ut supervacaneum sit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quàm execranda res sit hęresis & schisma, non possum damnare legis licet durum cauterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantarit, aluerit, provexerit, stabilieritque suam Ecclesiam multis seculis, vix reperio quomodo tuear exemplum quod hodie videmus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: veluti nunc exuri videmus sacerdotes, qui puellam qui cum habent consuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non patrocinari: nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales velim esse impunitos: tantùm illud admiror, quomodo tanta se veritas conveniat cum ecclesiastica mansuetudine.

§ 3. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum lege: habent suum jus, habent sua consilia, habent suum judicem, cui reddituri sunt rationem. Mea paraphrasis Evangelicæ parabolæ sensum explanat: qui si verus est, si Christo dignus, si proba-

si probatis orthodoxis interpretibus placuit, si multis seculis usu ecclesiæ comprobatus est, cur reprehenditur? aut si reprehendendus est, cur non pariter in jus vocentur & illi? Usque ad ætatem Augustini, hoc est plus quàm quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxos implorasse Cæsaris præsidium adversus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis hæreticis. Nunquam tamen hoc exemplum imitari visum est orthodoxis, donec Donatistarum & Circumcellionum huc perpelleret pervicax & insanabilis insania, nimium diu tolerata. Nam præter schisma, quo non aliud exitiabilius si processisset, agitabant, vulnerabant, injecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in se ipsos quàm in alios, ultrò sibi vel gladio: vel si gladiorum non esset copia, præcipitio necem accersentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Christianis, etiamsi nulla fuisset hæresis, aut schismatis crimen. Per hos quum nulli liceret esse quietum, nec ullus esset insaniendi modus aut finis, tandem inter episcopos agitatum de implorando Cæsaris præsidio adversus Donatistarum intolerabilem improbitatem.

§ 4. Mansuetioribus, inter quos fuit D. Augustinus, non placuit imploratio prophanæ potestatis ad negotium Ecclesiasticum, existimantibus non decere episcopos aliis armis uti, quam verbo Dei, precibus: & si malum foret insanabile, anathemate, hoc est, separatione à communione. Hoc erat tum extremum ecclesiæ supplicium: & sicut apud Jurisconsultos, civilis mors dicitur exilium: ita apud Apostolos & horum successores, pœna capitis erat, ab ecclesiæ consortio submovisse. Ad hanc sententiam non solùm invitabant exempla Christi, apostolorum & martyrum: verùm etiam metus propellebat, considerantes fore periculum, ut si ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Christianos, majore Christiani gregis pernicie. Verùm ubi vicisset aliorum sententia, resque bene cessisset multis hac severitate correctis, qui vel inviti manserant in ea factione, vel ambigui, vel errore modo seducti, fortiter probavit Augustinus, quod prius improbaverat.

Anathema.

§ 5. Sed tamen adversus tam furiosos latrones ac sicarios verius

rius quàm hæreticos, lex meo judicio nimium mitis lata est, quæ primùm nec corpus cujusquam attingeret,nec quenquam facultatibus excuteret: sed tantùm ecclesiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum ecclesias transferret:ad quas qui transire vellet, & iis quas prius habuerat,& iis quas inveniebat, uti frui posset, tanta mansuetudine,ut nec clericis & episcopis resipiscentibus suus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum gravi:qui quum essent pauci,nollent resipiscere. Et adeo nihil tentatum est de occidendis tam immanibus belluis,ut quum prius edictum Macedonii(ni fallor) præsidis sic ambiguis verbis esset propositum,ut hæreticis videretur minari necem, ni resipiscerent, Augustinus illum diligenter admonuerit, ne quenquam interficeret, quum hoc jus ex constitutionibus Cæsareis haberet, laudetq; quod edicto posteriore verborum ambiguitatem explicuisset. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat.

§ 6. Ex his satis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiscationum, carcerum, suppliciorum, incendiorum sævitia, quæ nunc quibusdam & nimium & sola placet,præsertim ex eorum numero, qui perfectionem Christianæ pietatis profitentur, quorum omne studium esse decebat mederi potius quàm interimere, & legum sinceritatem sua intercessione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum sævitur ab istis clementiæ magistris. Cæsaris edictum habet, Legitimè convictis: quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non est.Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret,nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid volunt, sanctum est.

§ 7. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam favi, faveo, fauturusve sum hæretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesiæ caulis adjunxi mihi: sed ipse constantissimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem revocavi. Tantùm loquor de quorundam sævitia,quos oportebat esse mitissimos,etiamsi principes terrerent gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborum terrorem exercerent. Nunc contra fit, ut illorum sævitiæ monarcharum ac præsulum autoritas cogatur frenum imponere. Eoque hujus negotii principatus summis ecclesiæ proceribus delegari solet, ne istis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam seditiosis apud populum vociferationibus, sævitiaque

tiaque profectum sit, res ipsa loquitur. Fortassis è longinqua regione nonnunquam scribunt principi quod volunt: ille rescribit, Si sic habet res, sumatur supplicium.

§ 8. Hoc rescripto non liberantur, sed onerantur illorum conscientiæ. Præterea cum judex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione causæ, totum judicii pondus in ipsos recidit. Jam mihi confer episcopos ecclesiæ proceres cum monachis ;, confer sicarios Donatistas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non esse necessarios ecclesiæ, aut in concionibus Christi spiritum invocari decentius, quam virginem matrem, aut se dubitare, an horum temporum confessio sit instituta ab ipso Christo, & an sacerdotum cœlibatus sit juris divini: confer lenitatem Cæsareæ constitutionis vix impetratæ à Theodosio, & confer atrocitatem suppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, desiderabis planè in nonnullis exemplum ecclesiasticæ mansuetudinis. Sed postea, inquiunt, lex non sine causa lata est severior. Non damno cauterium, tantùm doleo tam asperum remedium Christianorum peccata meruisse: & parricidarum suppliciis indolesco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis respectu consolor.

§ 9. Eodem modo sum affectus erga illos, qui quoniam sanari non possunt, necessariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortasse necessaria se veritas, certè sacerdotum & monachorum est studere sanandis potius, quam extinguendis. Principum constitutiones nunqnam improbavi, quanquam & ipsos oportet legum rigorem ad Christianæ moderationis lenitatem, quatenus licet, deflectere.

§ 10. Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursum plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum. Postremo nonnihil interest inter præsulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei verbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc cum orbis celebribus Academiis sit plenus, articulis & fasciculis rem tantùm geri? Quid autem reprehendi potest in Paraphrasi, nisi quod non meminerit de Constitutione monarcharum posterioribus annis inventa? id non licuit, eo quod

Articulis & fasciculis agitur contra eos qui dicuntur hæretici, à monachis.

quod illic Evangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non noverat: nisi debui sic illum inducere loquentem: Usque ad annos octingentos Christus neminem hæreticum vult occidi, sed post illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginantur, sermonem hunc à me dici his temporibus, cum dicatur ab Evangelista priscis ecclesiæ temporibus. Neque Christus illic agit de gladio principum, cum ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cum mansuetudine pertrahendi omnes ad salutem, exemplo summi pastoris, qui venerat non ad perdendas animas, sed ad servandas.

§ 11. Ita fit, ut hæc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet mansuetudinem evangelicam, non adimit principi jus gladii: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullæ principum leges ad terrorem eduntur verius quàm ad exemplum. Atque ut profani judicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu servet multos: ita quoties error, aut casus, aut ætas excusat crimen, & spes est correctionis, debet meminisse Christianæ clementiæ. Quin & illud inspiciendum, an monarchæ jus habeant, ob quodvis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam videndum, an principes voluerint ob quemvis errorem, qui videri potest hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim si certus est error, nihil hic opus est theologis, cum tantùm sit cognitio facti: si dubius est, non est cujusvis theologi, sed Romanæ sedis potissimùm, de Articulis fidei dubiis judicare. Multo durius est ob articulos non solum dubios & controversos, verum etiam leviculos hominem flammis tradere. Sed multo durissimum ob titulos, quos ipsi suo arbitrio confingunt subinde novos, hoc est contra doctores scholasticos, hoc est suspectum, hoc scandalodes, hoc contra laudabilem consuetudinem, hoc malè sonans ut jacet, hoc impertinenter dictum, & hujusmodi innumeros, ut nihil sit, quod non aliqua pateat calumniæ, si malevolus accesserit animus: & interim tamen disputant, an ecclesia possit condere novum articulum fidei, quum isti quoties commodum est, gignant eos in ipsa cognitione, nonnunquàm & post editam sententiam.

Processus in fidei negotio.

§ 12. Res agitur per relatores, deputatos, ac judices monachos, nec sincere, nec legitima juris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus testibus, & apparatur rogus. Hæc nescit princeps, cujus lex prætexitur, privato quorundam odio serviens, cum in publicam utilitatem sit edita. Hæc quoniam fieri compertum est; admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos veros & insanabiles sublevare, nec sinceros inquisitores gravare debet. Constitutio quæ in Cod. libro primo. tit. de Hæreticis Manichæis & Samaritanis, fertur octava, solos libros & chartas jubet exuri: doctores tantum capite plecti, discipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos vero qui non solum audiunt illos, verum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se servant, manifestum hæreseos favorem præseferentes, in exilium deportari jubet. Nec hæc tantum constitutio ferit quoslibet hæreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam.

Quos concernat constitutio Imperat.

§ 13. Hujusmodi fere sunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ jubent inquisitionem etiam usque ad capitis pœnam extendi: sed exprimunt certas hæreses. Similiter eodem libro, titulo de summo Trinitate, &c. Arianos exprimit. At hi spoliabant Dei filium, & multo magis Spiritum Sanctum veritate divinæ naturæ. Quemadmodum Apollinaristæ verum hominem negebant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: Donatiani furiosi latrones erant, non solum pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit instituta à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatim editum ab Apostolis, an Apostoli calluerint linguam Græcam: sed de Majestate Christi, deque summa Christianitatis.

Arriani.

Apollinaristæ.

Donatiani.

§ 14. Jam per Pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, convicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abjuratam relapsi, tantum jubentur tradi curiæ seculari: quanquam hic Glossematographi de suo adjecerunt, Aut comburantur: quando Pelagianus aut Jovinianus ex Cæsarum edictis dicta est mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex jus habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcoporum

rum hæretici citati reddebant suæ doctrinę rationem: convictis libera erat optio, utrum mallent ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an simul cum dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat pœna ecclesię gravissima. Berengario, qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de veritate corporis Christi, ne tum quidem vis est adhibita, cum semel dimissus in eundem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi vanum spargunt rumorem, mox veluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

§ 15. Linum fumigans non extinxit Christus, nec arundinem quassatum confregit. Oviculum ab initio persequutus est lupus, illa autem semper tolerantia vicit. *Esaia 42.*

Censura insignium Iurisconsultorum de Lamiis, quæ pœnitentes, pœnas evitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confessioni.

CAP. XIX.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximii Jurisconsulti pauli Grillandi de Sortileg. 10. volumine Tractatuum, quęst. 7. fol.44. pag.235. Nota, ait, unum valde singulare, quod istorum apostatarum duę sunt species. Una est, quę simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dęmonis: altera est, quę postquam Christi fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde suo, iterum se baptizat expresse in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. Licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum revocat, admittitur ad pœnitentiam, & evitat pœnas corporales: sicut hęretici. ut l. Manichęos. C. de hęreticis. Indentidem theologi authores Mallei, in tertię partis initio, quęstione 35. his verbis docent: Ex corde vero apostatę si nolunt resilire, ut hęretici impœnitentes, tradentur curię seculari. Si autem velint, recipiuntur prout hęretici pœnitentes. Juxta c. ad abolendam. §. pœnitenti. de hęreticis lib.6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apostasiæ *Lamiæ pœnitentes evitant pœnas corporales.*

per-

perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio.

§ 2. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi: Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri hujusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quòd in ultimo Acquirensi ca. Ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Civitate Dei idem videtur asserere, ita dicens: Quæ magorum præstigiis fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Et Isido. c 9. lib 8. Etym 26. q. 5. cap. nec mi. rum.

§ 3. Si urgeatur hic denuò propria earum confessio: cum D. Joanne Francisco Ponzivibio Placentino, Tractat. volum. x. de Lamiis, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictum est, ergo debere dici, earum confessionem etiam esse erroneam, nec admittendam. l: error. & l. cum post. C. de Juris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere verum & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuunt jus & naturam: ergo non sequitur: Istæ mulieres sic confitentur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (vel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principiis, ergo naturaliter est impossibile.

In criminalibus non est standum soli confessioni.

Ex sola confessione non judicatur, nisi in hæresi.

§ 4. Præterea in criminalibus regulariter non statur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia ejus dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur sola mente & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus novit, non potest aliter probari, quàm per confessionem: ideo statur soli confessioni. Sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de jure & natura, ac etiam minus verisimilem: & ideo potest dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, sit standum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & voluntate: non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, vel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quod hic lex Cornelia de sicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ suum paulo

paulo pòst sortietur locum, ubi de veneficorum pœnis agetur.

Præclara eximii jurisconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia.

CAP. XX.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquisitorem in sub alpinis vallibus, adversus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquisivisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu nova holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ videbantur: donec rustici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad episcopi judicium deferrent. Et post: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseverarent eo potissimum tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse.

Lib. 8. Parergon juris, capite 22.

§ 2. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam verò cum marito fuisse, præsumis? Cur verum corpus in ficto lusu, phantasticum in vero lecto comminisceris? Quid hic opus est usque adeo augere miracula, & non tam Theologum quàm πρακτήλογον agere, sæviorem que partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine Jesu appellato, omnem illum apparatum, omnes saltatrices cum amasiis suis repentè evanuisse: qui fieri id potuit, si vera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti vita C. Cassius.

§ 3. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: videnturque hæc esse quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaque herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasque curari

rari posse sit verisimile, nisi quod pauperes & fœmellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit.

§ 4. Ego certè magis juri Pontificio, communique nostratium doctorum interpretationi hac in quæstione, quam Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. cap. 1. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. Et rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore evenire opinatur: quis enim in somniis & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam videtur fuisse Augustini sententia libro 18. de Civitate Dei, cap. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti potest, sed phantasticum: quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur: & cum corpus non sit, corporum tamen formam capit, sopitis aut oppressis corporeis sensibus, ita ut vera corpora alibi jaceant, sensibus obseratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

§ 5. Paulus Grillandus de Sortil. 10. volum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinensis habebat uxorem maleficam sive strigam, ut vulgo dicunt.. De crimine autem solùm erat suspicio, non certa notitia. Nam cum aliquoties à marito rogaretur, num ejus esset professionis, negabat constanter. Crescente porrò rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem insimulantibus, quòd ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam se turpibus miscere sceleribus, & nocturnos agere cœtus videbatur: decrevit maritus ipsam in ejusmodi operibus observare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè invigilare: noctesque circiter duodecim egerat insomnes, attendens studiosè, num illa aliquo ad dæmonum lusum vel aliud maleficium noctu evagaretur, num & penes se in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conscendisset: nihilque unquam fraudis comperit, sed manibus illam semper in lecto contrectavit. Cum vero post dies paucos una cum quibusdam aliis de eodem crimine accusatis in carcerem conjiceretur, subderetur que quæstionibus, confessa est demum, se tali interfuisse lusui una cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die, undecimo mensis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus vero in conjugis patrocinium asserebat præstito juramento gravissimo,

ſimo, eam illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe in eodem lecto: & ſe eam tum ſtudioſè non ſemel tantùm tetigiſſe, ſed pluries, ac cum ea locutum fuiſſe.

Pœna, Qua Lamias afficere ſolent Bononienſes.

CAP. XXI.

SOlent Bononiæ maleficos utriuſque ſexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, vel vitæ beſtiarum minus nocuiſſent (quos muliebri in ſexu lingua vulgari le ſtrige Itali appellant) nudos ad umbilicum uſque veteri ex palatio educere, aſino impoſitos inverſo corpore, ita ut ligatis manibus caudam aſini, quem lento ductu præibat lictoris miniſter, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus ſuis ignes infernales moverent, depicti erant. Interea dum ſolenni hoc progreſſu circumducuntur, à lictore comitante virgis egregiè in pectore & dorſo ceduntur. Cum verò è foro publico perventum eſſet in cœmiterium ædis Dominicanæ celebris ſepulturâ gentis Germanicæ, deponebantur ex aſino, & à carnifice in conclave quoddam ſuperum deducebantur, cujus pergula firmata cancellis ferreis, iiſque raris, cœmiterium verſus ſpectaret: quæ deſtinata pœnæ hæreticorum à monachis monaſterii illius, inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, perhibetur. Hinc capite galeato ſedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impoſiti, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem conſiſtebant. Interim à ſpectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: fruſtra tamen ferè, ob interpoſitos cancellos ferreos. Tandem vinculis ſoluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

§ 2. Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magiſtratus Bononienſis, quæ nonnihil adhuc vetuſtatis Italicæ prudentiam ſapere videtur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocauſtum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quam innocentis ſanguinis effuſi fumo dæmones, videntur:

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Mulieres minus Puniendas esse viris.

Cap. XXII.

Dici solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusque puniendas esse viris, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii. l. sacrilegii pœnam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprum, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Jul. de adul. & c. sicut dignum, in prin. extra de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto gravius viros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Jul. maje. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod voluit Bald. in l. quicunque. col. 3. versic. Sed pone statuto. Et versic. & in summa. C. de ser. fug. In quam sententiam apud Saxonem historiæ Danicę libro 6. Ericus vir quidam multę prudentię contendit, muliebribus erratis sępius ignoscendum esse, nec pœnam infligendam, nisi correctio culpam corrigere non potuisset. Et illud Æneæ apud Virgil. lib. 2. Æneidos:

—— Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est.

§ 2. Plinius libro 8. Natur. hist. scribit, leonem, ubi sęvit, in viros plus quàm in fœminas fremere: veluti natura eum docuerit, mulieres mitius quàm viros, esse tractandas. Aristotel. lib. Problemat. 2. 9. cap. 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius sit, quàm virum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusque proinde injuriam facere potest? etenim eniti adversus id quod longè infirmius est, nihil virile, imò stolidum atque iniquissimum est. Hæc ille, quę tam ad animum quàm ad corpus referri possunt.

§ 3. Tradit Vopiscus, Aurelianum Imperatorem, cùm Zenobia ad pœnam vocaretur à militibus, quod sibi imperium usurpasset, illam vita donasse: quod indignum existimaret, mulierem interimere. In quam sententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀνοικτίσμ φθόνος γυναῖκας: Quam invidiosum interficere fœminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furente scribit, mulieres quodammodo sunt masculis miserabiliores:

τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων.

Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib. 2. Quod mulier miserabilior est viro. Nunc porro filium orationis eo ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere castigando utendum censeam, intelligatur.

Quomodo lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem voluntatem esse puniendam.

CAP. XXIII.

QUæ ergo Lamiæ errore & phantasia delusæ, & satanæ perversa institutione seductæ cognoscantur: nec alicui ab iis malum revera, at solum imaginatione illatum esse, certo sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonii ludibriis, Christo sacramentum rursus præstent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorum Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ovile reduceretur ovis perdita, nemo non novit. *Supra cap. 6.*

§ 2. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodum pie hic D. Iacobus admonet: *Iacob 5.* Fratres, si quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, sciat quæ qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solum in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim seductionemque mentis confessus hæreticus, semper remissionem veniamque ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, pene est innocens. Et apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit viam justiciæ. *In Thyeste.* *Eccl. 7.*

§ 3. Ejusmodi itaque male à dæmonio persuasæ, & resipiscenti fœminæ, rectiusque jam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si ejus res ferant) mulcta in pauperum subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non

tamen vitæ pœna, pro dilicti ratione & magnitudine. Vel ſi injungere voles mulctam ejuſmodi fœminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa ſacræ pœnitentiariæ, ut ipſi vocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricem, poſtquam ſuperſtitiones abjuravit, in quolibet ſupradictorum caſuum taxari, Turon.6. duc.2. Si etiam ex uſu ob reipublicæ tranquillitatem conſervandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere ſe converſam eſſe, & fidelem, perſiſtereque comprobet, ac deinde libertate hoſpitii priſtina rurſus donetur, non contrajerim. Ejuſmodi eſto pœna temeritatis, quod dæmoniacæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis conſtanter reſtiteret, imo etiam conſenſerit fatua.

Non omnis voluntas punienda. Vide & poſt in epiſt. priori ad Brent.

§ 4. Quod ſi quis contentioſe voluntatem ſeverius puniendam defendat, is primum diſtinguat inter voluntatem hominis ſani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: & inter vitiatæ mentis ſenſum, vel (ſi voles) corruptam amentis voluntatem: cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſe volentem ſubſequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia ſe deſignaſſe mala falſo imaginentur fateanturque: qui tamen à Deo renes & corda ſcrutante, non æquæ plecti permittuntur, ac alii mentis compotes: multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit. De iis quid ſentiam, qui elementa commoviſſe, aërem turbaſſe, grandinem acciviſſe calamitoſum in frumenti & vinearum perniciem, & rerum aliarum ſtragem, creduntur, Lib.3 c. 16. explicui: ubi argumentum ea de re proſequi, ut continuum filium, ad certiorem intelligentiam malui, quam eo divulſo Lectorem ſuſpendere.

Apoc.2. Luca 1.

Adverſus caput præcedens objectionum quarundam productarum confutatio.

Cap. XXIV.

Exod.22.

Hic Moſis edictum graviter contra me urgetur, Exod.22. At φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε, alias περιβιώσετε, legis hujus voluntatem explicuerunt ſeptuaginta ſeniores, Veneficos non patieris vivere, aut ſi mavis, veneficas (genere fœminino) ut volunt Hebræorum interpretes, quæ nimirum pharmacis malis, hoc eſt,

est, venenis interimunt. Nec aliæ profecto hic intelligi debent, quam quas Moses & ea novit ætas. Lamias autem vulgo dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi temporibus apparuisse, multo minus Mosis, inde colligi potest, quod nulla earum vel ab ipsis læsorum mentio fiat in Sacris literis, quum tamen Christus eo in mundum venerit, ut diaboli conatus & opera manifestaret ac perderet. Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, magi infames sunt, suis notis antea à nobis depicti. Quapropter illud Mosis decretum ad hujus Libri cap. sequens 23. de veneficarum pœnis referendum putavi. Cum vero inveniantur, quibus ejusmodi explicatione legis nondum satisfactum sit, qui & omnibus contendunt nervis, ut sub ea nostras constringere queant Lamias, illis sic quoque responsum volo, decretum nullum promulgari contra id, quod rerum natura, ut dixi, nondum agnovit.

Exod 7. Levit. 19.20. Deut. 18. Esa. 8. 29. 47. Psal. 57. 2 Paral. 33. Eccl. 12.

§ 2. Adhæc non decet, ut translationis septuaginta interpretum fidem temere mihi sinam eripi elevarique, qui sine dubio peritissimi fuere vernaculi patriique sui idiomatis Hebraici, tum & linguæ Græcæ: quos senos ex singulis tribubus singulari religione delectos, Spiritus Sancti proculdubio inspiratione & ductu, Eleazarus Pontifex Alexandriam Ptolemæo Philadelpho misit, ut Mosis legem extremo studio & indubitata fide in Græcam commutarent linguam. Quod opus pium sanctumque divini numinis auxilio feliciter absolutum, & à patribus tam longo tempore religiose habitum, non oportet insolenter in dubium vocare, erroribusque nota conspurcare, cumprimis ob interpretum numerosam multitudinem & unanimem consensum: Quibus profecto & sanctior debetur fides, quam Eliæ Livitæ, aut quibusdam recentioribus. Hic si in conceptæ semel opinionis defensionem de voce φάρμακὶς contendere quis pergat, nomen φαρμακοῦ, quando in malam accipitur partem, fere apud Dioscoridem, Galenum & totam Græcorum antiquitatem sumi pro veneno, aut medicamento venenoso: & qui ejusmodi medicamentis nocere student, φαρμακεύοντες vel φαρμακὶς vocari meminerit. At hic parenthesin admittat benevolus Lector brevem, qua leviter adversario respondeam, à quo mox Dioscorides, velit nolit cap. de Zhamno obtruditur: Fertur, ramos ejus, si pro foribus aut fenestris ponatur, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. Quod adversarius vertit, Maleficia pharmacorum seu incantamentorum pellere.

70. interpret. — Hieron. præfat. secunda in Paralip. — Philo. Iud. de vita Mosis. — Tertull. adversus gentes apolog. — φάρμακον.

3. Cur

§ 3. Cur huic versioni citius credam, non video, & non potius, Malitiam venenorum aut rerum venenatarum, halitus scilicet malignos expirantium, quemadmodum aër quoque in peste infectus agnoscitur. Alioqui quorsum opus fuit conjungere μαγγανείας, quum per solam vocem φάρμακον potuisset exprimi, si incantamenta sonet? Veneficia interpretantur alii. Vim siccantem & refrigerantem (quæ aëris putredini & infectioni resistit) illi Galenus tribuit. Nec contra nos facit, quod ex sexto lib. Galeni de Simpl. pharmac. facult. adducitur de voce Pharmaco: quemadmodum nec omnino liquet ex Galeni verbis, quod non candide objicitur, ubi lib. 2. κατὰ τόπους, de Archigenis amuletis loquitur, ad capitis dolorem ea se relicturum, ut nullam medicam rationem habentia, ait: Verum quæ ab ipso juxta medicam rationem sunt tradita, selecta tantum relaturum juxta ipsius dictionem, quomodo hactenus de pharmacis facere consuevit. Hæc Galeni verba, ubi prorsus sejungit Pharmaca, hoc est medicamenta naturalia, ab aliis medicam rationem non habentibus, quæ à Galeno Pharmaca illis locis appellari non comperio: sed medicinas naturales prope semper & fere citra numerum in illis libris ipse Pharmaca nuncupat.

Lib. 8. Simplic.

§ 4. Nec profecto satis intelligo, quorsum Galeni sententia ex initio libri 10. de Simplic. adversus me torqueatur, ubi se basiliscorum aut elephantorum & equorum Nileorum, neque alterius cujusquam, cujus ipse periculum non fecerit, mentionem se facere nolle asserit: nec etiam velle meminisse poculorum amatoriorum, ἀγωγίμων, ὀνειροπομπῶν & μισήτρων, etiamsi abunde illa expertus esset, sicuti nec lethalium medicamentorum, aut, ut ipsi vocant, πιθεκιῶν. Nam illa sane ridicula sunt, constringere ac vincire alios, ut in judicio nihil eloqui possint, aut gravidæ abortum afferre, aut ut ne unquam concipiat efficere, & quæcunque ejus sunt generis. Sane horum pleraque, vel antequam facias periculum, scire licet esse impossibilia: quędam vero possibilia, cęterum vitæ hominum noxia. Itaque ego per deos admiror, qua cogitatione, quove consilio ad ea scribenda quidam accesserint. Hactenus Galenus.

§ 5. Hic vox φάρμακον ab interpretibus & medicis affectu minus præ occupatis non secus intelligitur, quam pro medicamento. Quod item Hippocrates libro de Morbo sacro in auxilium accersatur,

ſatur, ſit potius calumniæ exaggerandæ cauſa, quàm veritatis defendendæ, velut & aliis locis. Siquidem φαρμαγμένυς ὑπ' ἀνθρώπων vocare videtur incantatos ſeu incantatione læſos, cum ibi de curationibus magicis agat: ita ſcribit adverſarius. Verius autem à Cornario verti intoxicatos apparet, hoc eſt, veneno ab hominibus læſos. Nec ibi de curationibus magicis ſecus agitur, quàm quod in naturalibus morbis, cujuſmodi eſt epilepſia, magicas adhiberi curationes graviter inculcet. Sed ad noſtrum inſtitutum. φάρμακα Jeſabelis veneficia vertit D. Hieronymus, 11. Reg. 9.

§ 6. Quod in hanc ſententiam libentius inclinem, facit quoq; Flavius Joſephus, ex regio & ſacerdotali ſanguine ortus, Mathathiæ ſacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hieroſolymitanus, genere ſacerdos: qui decimumquartum agens annum, eam conſecutus eſt laudem ob intellectus & eruditionis famam, ut de penitiori legum ſenſu à Pontificibus & Eccleſiæ Hieroſolymitanæ primoribus conſuleretur. Nec modo patriarum linguarum nemini ſuæ gentis ſecundus, ſed & externæ literaturæ, nimirum Græcæ ſtudio vel cum Philone conferendus. Proinde & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joſeph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Eccleſiaſticorum ſcriptorum digna cum laude recenſuit. Hic cum animadvertiſſet ſolos quinque libros Moyſi apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti tranſlatos, ut dixi, decrevit Epaphroditi viri doctiſſimi adhortationibus incitatus, univerſam veteris Teſtamenti hiſtoriam Græcis auribus tradere: quod & effecit, conſcriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus ſervatis ſimul & ſanctarum Scripturarum veritate, & hiſtoriæ legibus, quandam veluti paraphraſim in omnes fermè veteris Teſtamenti libros accommodavit.

Ioſephus.

In vita Ioſephi.

§ 7. Hic cum ſeptuaginta ſenioribus quoque convenit, nudè & ſimpliciter Moſis mentem, & presbyterorum φαρμακὺς his explicans, Antiquit. Judaic. lib. 4. cap. 8. φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένων ἰσραηλιτῶν, ἐχέτω μηδεὶς. ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθείη τεθνάτω, τοῦτο πάσχων ὃ δράσειν ἐκείνους καθ' οὓς τὸ φάρμακον ἦν παρεσκευασμένον: id eſt, venenum neque letale, neque in alios noxios uſus præparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, adverſus

Lex Cornel ff. lib. 46. tit. 8.

Xxx quos

Lex Cornel. ff. lib. 46. tit. 8. quos venenum paraverat. Idem fere sonat lex Cornelia de sicariis & veneficis: Qui venenum malum necandi hominis causa fecerit, vel vendiderit vel habuerit, plectitur. Nec ullam legem de veneno prohibito, aut veneficis puniendis inter reliqua Mosis edicta comperies, quam eo loco apud Josephum, qui cum aliis decretis Mosis Exodi 21. & 22. promulgatis conformis est. Adhæc voces illas, magos infames, ariolos & divinos spectantes, quæ Exodi 7. 8. 9. Levit. 19. Deuter. 18. atque aliis locis leguntur, distinctæque à nobis sunt cap. 1. lib. 2. ab iis qui crudelius citra ullam commiserationis notam, Lamias excarnificari volunt, minimè confundi oporteret.

§ 8. Urgetur præterea sub homicidii lege comprehendenda esse veneficia, ut & alias occisionis species. Hîc affectus seponi optarim, inspicique Exodi caput, 21. Ubi Moses primum de feriendo qui hominem occiderit, sententiam pronunciat generalem: inde ad species progreditur, ut qui servum interemerit virga, mortis supplicio mulctetur, sic & qui mulierem uterum gerentem inter lites internecioni dederit: & post capite sequenti, qui veneno vel exhibito, vel artibus maleficis, aut quomodocunque apparato occidit sive occidere statuit, aut aliter nocumentum dare vel morbum invehere conatus fuit, puniatur. Proinde etiam hos qui venena usurpant, non semper homicidæ nomen mereri constat. Sunt & aliæ homicidii species explicatæ Deuter. 19. Nec locum hic habet, quod de talionis lege opponitur. Prolixius tamen ad hoc argumentum respondetur in libello nostro peculiari de Lamiis.

§ 9. Si insuper vetus Testamentum ad novum applicare velimus, comperiemus in Apocalypseos Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis prius ponitur, mox φαρμακεία subjungi, hoc est, maleficia quæ per venena fiunt: idem inde vocabulum usurpatur & cap. 18. 21. 22. Item D. Paulus veneficia & cædes separat cap. 5. ad Galatas, ubi inter carnis opera recensentur φαρμακεία & φόνοι. Hic φαρμακεία traduxerunt nostrates Zeuberey, in quo ab Italis vincuntur, qui auvelena mento converterunt rectius. Si Paulus aliud maleficii genus intellexisset, alia voce potuisset uti, aut repetere verbum βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν, quod fascinari & fascinare designat: quo significato Theocritus, Dioscorides & veteres utuntur, quinimò & ipse Paulus in eadem epist. cap. 3. O amentes Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε, quis vos fascinavit, ut non obediatis

(Margin notes: φαρμακεία. — βασκαίνειν.)

obediatis veritati? ubi Germani rectè transtulerunt, wer hatt euch bezaubert?

§ 10. Non interim ignoro, mechassepha, & mechassephim, *Mechassepha. Mechassephim.* uti & φάρμακον & φαρμακείαν quandoque liberius usurpari, & ad magicas extendi artes, quemadmodum ex cap. 1. libri hujus nostri secundi liquet: at non ad alias, quam eo novêre secula. Lamiarum autem à me descriptarum conatus ab actibus illorum magorum, quorum Moses & sacrosancta meminit Scriptura, penitus sunt diversi. Nihil hîc firmi ex historiis veris illo ævo conscriptis, ad rem attuleris. Quæ postea de illis poëtæ scripserunt, vanissima utplurimum sunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia.

——Pictoribus atque Poëtis
Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas. *Horat. de arte Poëticà.*

Testimonio sunt Virgilius 4. Æneid. & in Pharmaceutria, Ovid. 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. libro 1. Eleg. 2. item & alii, quos videre licet supra lib. III. c. 1. quemadmodum & legem duodecim tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16. Per mechastephim Exodi 7. v. 13. designari præstigiatores, ipsa res docet, quæ carminibus vel nefariis artibus apud *Vide l. II. cap. 8.* Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter objiciebant, quæ revera non erant. Id vero nequaquam nostræ possent Lamiæ, cum etiam maximè velint: ad experimentum provoco. Reliquis locis (legitur enim ea verbi positio in sacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. vers. 17. in Deuter. c. 18. v. 10. in 1. Reg. c. 9. v. 22. in Paralipom. c. 33. v. 6. in Isaia c. 47. v. 9. & v. 12. in Jeremia c. 27. v. 8. in Daniele c. 2. v. 2. in Michea c. 5. v. 12. in Nahum. c. 3. v. 4. bis, denique in Malachia c. 3. v. 5. à D. Hieronymo conversa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione scilicet: magos infames eorumque actus intelligo. De loco Exodi cap. 22. controversia est. Veneficia Jesabelis reddidit ille secundo Regum, Male- *2. Reg. 9. Maleficia Iesabelis.* ficia alii: cum tamen magicas artes nusquam legatur illa exercuisse, sed cædibus in prophetas sævisse, Nabothum insontem *1. Reg. 18. 22.* ob denegatam sui agri venditionem obrui lapidibus jussisse, A- *Apoc. 2.* chabum maritum Israëlitarum regem ad idolorum, cultum perduxisse, quæ simulachris immolabantur comedisse, artibusque fuisse usam fornicariis.

§ 11. Hinc dilucidè vides, mechasſephim ad diverſa in Bibliis uſurpari flagitia. Adhæc cæteris locis ſupra citatis utplurimum cum conjectoribus & ſomniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum vetitarum modos ignorant noſtræ Lamiæ. Quocirca ſi vocem illam ſpectare nolles veneficos, ad magos quos dixi inauſpicatos, & quidem ſecundum leges puniendos, ſi hoc malis, referre per me licet. Similiter in diſtinctius licentiuſque Germanis nomen Zeuberer torquetur, ad quod exhorreſcit, faſceſque apparat fere quilibet, citra exactam circumſtantiarum totius cauſæ inquiſitionem, multo minus notionem.

Magicæ artes capitales. § 12. Atqui eo adhuc confugitur, quod ſcilicet Magicæ artes ſint capitales: & quia ſub illarum complexu contineantur Lamiarum conatus, eas pari ſupplicio afficiendas. Antecedens à me non negatur, quinimò in libris meis conſtantiſſimè defenditur: verum applicatam conſequutionem nequaquam admitto: magnum ſiquidem diſcrimen eſt inter Magos & Lamias, uti ſupra explicui. *Diſcrimẽ inter magos & Lamias.* Adhæc Magi à ſeipſis initium diſcendi artem vetitam habent, conquiſitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curioſa inclinatione: Lamiæ vero extrinſecus: ſiquidem non petunt inſtrui, nec præceptorem habent aut quærunt: ſed quomodo illis diabolus ſe inſinuet, uti organis ſuæ deluſioni aptis, ſupra ſatis monſtratum eſt.

§ 13. Tandem, quod adverſarii adferunt, ſcelera ad mores pertinentia, quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio hodie à magiſtratu puniri debere: quanquam iſthæc quæſtio non verſetur circa punctum noſtræ controverſiæ, tamen non tam *Deut. 19. 22.* facilè mihi, ut credam, perſuaderi poteſt. Nam apud Moſen falſum *Exod. 22.* teſtimonium mortis vindicta eluitur: ſponſa, ſi non comperiatur virgo, lapidatur: is qui furem interdiu in ædes irrumpentem occiderit, morte punitur: & multa inveniuntur ejuſdem ſeve- *Ioan. 8.* ritatis exempla, quæ tamen nunc temporis mitigantur. Quare etiam cum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam juxta Moſis edictum, lapidibus obruere vellent, quodnam ex Chriſti ſervatoris noſtri ore decretum audiebatur? Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam jaciat lapidem. Ita eam non ſolum in foro Moſaico defendit, ſed ſua etiam beavit

beavit misericordia, commiserationis documentum relinquens. Alias de his fusius.

§ 14. Alterum adversæ partis argumentum, cui cumprimis nititur, est, quod fœdus Lamiæ cum satana ineant, verumque Deum abjurent. Hoc licet supra lib, 3. cap. 3. & 4. satis sit confutatum: ut tamen nonnihil præterea addam, quæro unde hoc, quod pactum cum dæmone conflarint, tibi constet? Profecto hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria stupidarum delusarumque anicularum confessione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel sponte: si coactæ, confessio est mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expressa. Quid autem periculosius, quam in diabolicis negotiis sine maleficii patrati testibus, pendere saltem ex confessione anus dementatæ, per vim extorta? Sileres haud dubie, si vidisses oleum illarum tibiis infundi fervens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita summæ barbariei & immanitatis tormenta in decrepitas exerceri vetulas, sicuti nos in insontibus, partim etiam dimissis ob innocentiam ex nostro patrocinio, spectavimus.

Fœdus cum satana initum est imaginarium.

Confessio Lamiarum erronea.

§ 15. Si sponte, aut impossibilia sunt, quæ fatentur, uti grandines provocasse, per aërem volasse, in bestias se fuisse transmutatas, cum dæmonibus venereos explevisse actus, & id genus similia: aut fatentur quæ factu sunt possibilia, ut venenum exhibuisse alicui, sed tamen non est factum: aut fatentur quę facta sunt, & vere acciderunt, sicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiisse, segetes aut vineas tempestatibus damnum perpessas.

§ 16. Confessio primi generis non potest puniri, quia versatur circa ἀδύνατον, & propterea omnino est erronea: legitima enim debet continere verum & possibile. Secunda multo minus: quia caret effectu, tertia manca est: quoniam diabolus ex eventu rei statim inculcat miserarum mulierculaium phantasiæ, ipsas fecisse, quod naturaliter factum, aut ipsemet fecit. Et hęc est rupes, ad quam sua offendunt capita plerique nimis præcipites & sanguinarii judices, ut animadvertere nequeant dæmonis Dialecticum sophisma, non causæ pro causa, ut cum barbaris balbutiam. Profecto hoc satis evincit illarum phantasiam vana persuasione imbutam, quod sponte & voluntarie agnoscant sæpe fœdus &

Supra l. 6 c. 8. 12. 27.

mirabilia quæ faciunt: si etenim saperent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur. Neque etiam verum est quod objicitur, Lamias summo studio scelera sua tegere semper, tantaque constantia negare facta, ut ne quæstionibus quidem subditæ confiteantur, quantisper tormenta ferre possunt.

§ 17. Contrarium ego sæpius deprehendi, quum citra quæstionum rigorem ultro fateantur à se facta, quæ nec facta fuere, imo ne quidem natura rerum passa fuisset, propterea & impossibilia. Vnde mihi non inanis suspicio movetur, adversarios vel res ignotas proponere, vel quorum admodum tenuem habent experientiam. Si nanque ipsarum sensus non forent effascinati, certè talis non consequeretur confessio: At multo magis ipsum supprimerent facinus, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrocia sæpius sustinent fortiter tormenta, fit quod ejusmodi flagitiorum confessio expostuletur, quæ in illarum phantasiam nunquam pervenere. Sed antequam hinc abeamus, proprio adversarium gladio confodere conabor, ut agnoscat fœdus esse imaginarium & præstigiosum. Fatentur se per aërem volare, in bruta transformari, tempestates excitare, morbos immisisse imprecatione. Et hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum sensuum integritate, ut vix possis de iis dubitare.

§ 18. Attamen & ego demonstravi, & tu mecum fateris, omnia illa esse vana & commentitia, diabolicisque tincta figmentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent esse vera, nempe apostasia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus scelera, tum & deliria? Posteriora enim si fatentur sensibus integris, cur in fatendis prioribus sensus erunt corrupti? aut si in prioribus confitendis vitiata erràvit phantasia, quid est quod minus in posterioribus etiam aberraverit? Cuncta siquidem hæc dicunt agnoscuntque in una hora conjunctim, separatim eadem constantia, iisdem moribus. Quid hic philosophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non posse, & propterea mecum falsa & inania pronunciat: hæc autem quia fieri possunt, & ipsæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta: annon animadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex possibili concludere velit impossibile? Ast non opus est multis ad refellendum, nosti à posse ad esse non procedere argumentum: decebat in defensionibus posteriora cohærere cum antecedentibus.

§ 19. Ad

§ 19. Ad aliud procedamus argumentum. Cum ad supplicium pertrahantur Lamiæ, aut in fœdere diabolico perseverant, non implorata Dei misericordia: tunc diserte dico, non esse mox occidendas, alioquin non solum corporis, sed etiam animæ interfectores erunt judices. Aut à Deo veniam poscunt, nec alicujus vitæ nocuerunt: tum multo magis dignæ commiseratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere Striges, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipsiusque implorant misericordiam, & sæpe numero etiam testem suæ innocentiæ appellant, sanguinariis præsidibus ad cœleste tribunal citatis.

§ 20. Jam rogo, cum se juxta vestrum decretum satanæ mancíparint, unde ulla resipiscentia: non à diabolo: astutior enim est, quam ut secum pugnet: ergo à Deo. Si itaque Deus agnoscit & recipit animam, cur tu Prætor usque adeo inclementer agis, cum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime cum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino judicio relinquatur tribunal? quin ex me audi sapientissimum Theologi recentioris consilium, cujus nomen ob quorundam morositatem, prætereo. Is studiosum quendam, qui variis desperationis ex paupertate insidiis adactus, animam suam scienter tradidisset satanæ ad præscriptum diem ab eo possidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipso Deum oravit, sanavitque afflicti hominis animam. Ita etiam, si nostræ vetulæ à vera fide defecissent, non oportuit eas in illa defectione enecari, sed sanis admonitionibus; ut dixi, in viam reduci: at in carceribus Deum æternum profitentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu est, quod quædam animam suam Deo commendabat justo judici & misericordi, quia se putabat submersum iri, cum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falsumque experimentum, num Lamia esset. Si enim supernatet, nec subsidat, illam criminis ream, περίεργον creditur esse. Verum supra cap. 9. experientiæ vanitatem demonstravi.

§ 21. Præterea, nec est ad hoc connivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim sistere, donec paulo limatius expendamus D. Petri exemplum, non solum abnegantis, sed etiam licet mox præmoniti, Christum Dominum suum præsentem abjurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapsum dicere sufficit. Ecquæ illa est

Matt. 26. Marc. 14 Luc 22. Ioan 18. Petri abnegatio.

est infirmitas? non carnis (ut sic opinari liceat) imo ex ejus nimia vastitate & potentia peccamus: ergo spiritus. Sic & Lamias nostras excusabo. At ut Petri transgressionem non prorsus fuisse leviorem intelligas, elargieris mihi peccata esse inæqualia, unum altero majus. Supposita jam una eademque specie, primum rogo, annon illud gravius, quod homo excelsus & illuminatus committit, quam quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quo altius quis ascendit, eo decliviorem & periculosiorem patitur ex casu ruinam, quam is passurus sit, qui pauciores absolvit gradus. Secundo quæro, annon ille magis suum abneget principem, quo ipsi vicinior est, & ornatus ab eo tum spectabiliori dignitate, tum pluribus beneficiis? Annon abominabilius, si legatus deficiat à suo Imperatore, quam si in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio sciscitor, an reliquis paribus pastor non delinquat inexcusabilius tum ob repræsentationem sublimioris personæ, tum ob scandalum, quam aliquis ex grege? Quarto, annon peccatum eo censebitur indignius, quo plures & vehementiores conspirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, annon turpior sit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen sibi à delinquendo cavet? Postremo, annon ad simplicem ancillarum ac ministrorum interrogationem ter negare cum juramento herum, sit peccatum majus, quam si quis flexuosis satanæ persuasionibus excæcatus, simile committat? Ejusmodi propositionibus te subscripturum arbitror: concludas ergo ipsus. At nemo ista à me adducta existimet ad D. Petri Apostoli exaggerandam abnegationem, sed ad castigandum eos qui propriis viribus tantum ascribunt, & non divinæ soli gratię, quo minus in singulas horas, imo momenta nomen Christi abjuremus: deinde etiam, quod sicuti Petrus suę pœnitentiæ interventu consequutus est gravissimi lapsus sui, abnegationisque veniam & misericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales à Deo remissionem delictorum impetrare queamus, quamvis semel atque iterum defecerimus.

Peccata inæqualia.

Character.

§ 22. Character, de quo non parum clamitatur, difficulter ostendetur à dæmone impressus. Quod si sagæ fateantur, ad mendaciorum è delusa mente ortorum cumulum erit referendum, vel ostendant: nunquam enim in examine confessas scio, quibus equidem adsui. At cedo, quid mali extremo supplicio digni ex characteris

racteris impressione convincere potes? Id quod citra aliorum injuriam impressum est, absque aliorum læsione rursus eximi potest. At abnegationem fidei eo confirmatam dicis. Quæso unde fidei renunciatæ persuasio? Ex diabolinæ instinctu? Proclive consilium adest: saniori rursus, & Christiana institutione adducatur saga, ut repudii libello satanæ misso, veram & orthodoxam amplectatur religionem, ac in matris Ecclesiæ gremium supplicem se insinuet demittatque: hinc & exempto characteris dæmoniaci, si appareat, vestigio, ejusque loco crucis vel Tau signo, aut cruciformi cauterio firmius infixo, si ita videbitur, publicam agere & ostendere jubeatur pœnitentiam, injuncta & arbitraria pro delicti qualitate, ut dixi, mulcta. Hæc eo modo sanitati integræ restituta assumatur, & pro ea continuo oretur, nec usque adeo temere flammis crudeliter objiciatur devoranda, si nullo insigni flagitio, aut damno dato alios læserit, unde illiusmodi exitum sit merita. Nec semper contractus inter Deum & homines sancitus, & postea violatus, si in alterius detrimentum non transierit, mox in foro civili erit criminalis. Omnis etenim qui peccatum committit, ex diabolo est, ut D. Joannes ait, & propterea à pacto cum divina majestate inito deficit. *1. cap. 1.*

§ 23. Cæterum phantasiam in illis corruptam esse, tam multis argumentis, item ex Augustino & Decretis atque aliis, ad nauseam usque demonstratum est lib. III. cap. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 22. 26. 27. 30. 34. Et passim per reliquos libros, ut in media luce cæcutire malit, quam nudam amplecti veritatem, qui contradicit.

§ 24. Ne quid hinc ad Lamiarum carnificinam requiratur, easdem & idololatrarum pœnæ subjiciendas esse, conquisitis hinc inde nescio quibus documentis, objicitur. Tales autem esse, nemo mihi facilè persuaserit. Nullum siquidem idololatram agnosco, quam qui aliud sibi in animo præsumat certa fiducia, unde suam speret confidatque salutem, quam à Deo: quemadmodum infinita idola tum apud Ethnicos, tum Christianos passim sunt obvia, quibus relicto Deo vero fiditur. Item, si quis pecuniæ, aut alicui creaturæ tam firmiter animo agglutinetur, ut Dei omnipotentis patrocinio neglectim habito, aut contempto, inde idolum vel numen suum efficiat. Lamiæ vero ex diabolo nihil salutis quærunt, aut credunt: solum ab il- *Lamiæ non sunt idololatræ.* *Idololatra.*

 lo, phan-

lo, phantastici spiritus organis vitiatis deluduntur, ut admiranda vel mala, vel ludicra efficere ejus operâ se opinentur, quæ vel rerum natura non patitur, sive ad quæ perficienda ipsæ etiam inidoneæ sunt, quamvis constanter fateantur illa se fecisse, ita à diabolo infatuatæ. Si idololatria sit dicenda ejusmodi delusio, non satis equidem intelligo. Sin vero instes, sagas esse idololatras, & tales mortis pœna afficiendos: quomodo eos cedo, qui mente sana ad aurum, argentum, saxa, ligna, & ad nescio quæ simulachra, resque vetitas & abominandas, necessitatis tempore confluunt, salutem & temporalem & æternam quæritantes, credentesque, à tam acerbo vindicaveris supplicio?

Apostata. § 25. Ut insuper criminali actioni hîc pondus accedat, apostasias crimen in subsidium accitur. Ea autem nemini merito impingitur, quàm qui ab agnitæ veritatis mysterio sensu integro descivit, mordicusque assumptam impietatem pro ipsa veritate non modo tutatur, sed & hanc præfracte oppugnat. Nostræ autem insipientes nullique noxiæ Lamiæ, quas mitius clementiusque tractandas ratus sum, tantum abest ut impietatem defendere conentur, quo etiam resipiscere, & publicam agere pœnitentiam velint, admonitæ, rectius institutæ, & ab errore revocatæ. Nec talibus sinum præcludit Ecclesia, quam potissimum etiam spectat defensionis censura.

Huc facit Paris exemplum paulo ante propositum.

Lamiæ non sunt homicidæ. § 26. Homicidii præterea insimulantur nostræ Lamiæ. Fateor, si homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Mosaicam & jus commune. Atqui agnoscis eas exhibere res innoxias: ergo cum illæ ne hilum prorsus noceant, multo minus periment: non igitur criminis reæ sunt. Proinde nec hac ratione de iis capitis supplicium sumi debet. Si dixeris, in eis necandi esse animum & voluntatem, quamvis non respondeat successus: etsi hic responsum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc tibi adhuc objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, nisi in actum cœperit dirigi, à magistratu, cui exteriora saltem commissa sunt: alioquin quotidie eorum qui necem aliorum desiderarunt & voluerunt, ad carnificinam traherentur aliquot myriades.

§ 27. Inde etiam defenditur, dæmones cum Lamiis revera carnalem explere libidinem, & inter fœdos amplexus in familiari colloquio eas interrogare dæmones quæ volunt, & responsa quærere.

quærere. Hoc etsi satis superque sit confutatum supra, ut non tam vanam illarum confessionem, quam stultam adversariorum credulitatem mirer: denuò tamen tribus hîc respondeo verbis, diabolum spiritum, nec carnem, nec ossa habere, quæ ad hoc opus perficiendum desiderantur: organa desunt, nimirum penis testiculique: & materia, semen scilicet, ex sanguine & idoneo spiritu genitum. Scitè hoc ipsum D. Augustinus comprobat, dæmonem nihil posse, quod per instrumenta naturalia effici nequeat. Hunc actum ludibriosum esse demonstravi, qui tamen à quibusdam verè & realiter peractus esse contenditur, quemadmodum & choreæ, comessationes cum dæmonibus, & nescio quæ rerum ludibria, copiosè multis documentis tertio libro confutata: quapropter & ea repetere, quæ in rerum natura non sunt, longioremque disputationis telam contexere, profectò piget. Nihilominus illius quod imaginatione vel in somno contingit, ut scelus exaggeretur, & supplicii crudelitas aggravetur, collatio fit cum enormi flagitio verè perpetrato: nimirum, quòd si is qui cum jumento concubuerit, morte sit plectendus ex Mosis decreto, quanto acerbiori pœna erit tollendus, qui opus illud carnale cum diabolo exercuerit? à minori scilicet ad majus producto argumento. Ego autem illud inverterim justius, videlicet à crimine imaginario, vel per somnum ex dæmonis artificio subdolè impresso, ad fœdissimam spurcitiem indubitatè peractam, æquissimo judicio severiter puniendam. Nec minus absurdum est, quòd inter fœdos amplexus (qui revera nulli sunt) in familiari colloquio dæmones rogent quæ volunt, & responsa quærant lamiæ, id quod adversarius inter cætera urget. At meræ sunt imaginationes, quibus veri nihil inest. Quòd etiam sæpenumero dæmon in specie canis, hirci, aliusve bruti animalis, sive speciem eorum assumpserit tantùm, sive revera invaluerit & obsederit, ad Lamias accedere, à plerisque feratur, inter veras Luciani narrationes recenseatur. Absurdis relationibus actiones criminales exaggerare, decet minimè prudentes, sed potius demonstrationibus sole meridiano clarioribus uti.

Luc. 24.

Imaginarius diabolicus concubitus.

Exod. 22.

§ 28. Cum adhæc in lupos linimenti virtute, vel si voles, diabolica arte momento se revera mutatas, & alia inunctione denuò in homines transformatas constantissimè fateantur edentu-

læ anus, qua fronte aut impudentia quis realem metamorphosin defenderit? Si docuero, profundum somnum unguenti potentia inductum, & à diabolo somnorina ejusmodi simulachra interim impressa, quomodo phantasiam hic illæsam esse quis pertinaciter reclamat? Similia à me confutata passim in his libris obvia, si hoc sit insanire, quid sapere sit non satis capio. Quorsum ea quæ natura non patitur, nunquam fuère, vel esse possunt, temerè admittam?

Alios non seducere Lamias.

§ 29. Nec certè prætermittenda silentio illa oppositio, quod alios seducant Lamiæ. Cum phantasia sint delusæ, quomodo alios seducere queunt? nisi phantasmata sibi falso à dæmone impressa pro veris actionibus, tanquam res gestas narrare, appelles seducere: quod etiamsi fit, esse quam rarissimum, nemo dubitet: secus licet fateantur, quemadmodum & multa alia, quæ per somnia solum ipsis apparuère, & tamen pro veris defendunt. Quotquot vero hoc fascino sunt divexatæ, nullum universæ hujus delusionis agnoscunt alium magistrum quam dæmonem, suis illis technis deludentem. Quantum [illegible] hæc virium in seducendo illis sit tribuendum, attestantur & iners sexus & stupida ætas. Si etiam apud illas quæ seducere & seduci dicuntur, diligenti attendatur animadversione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam insulsa intelliges, varia nec cohærentia, ut utrasque in ea institutione fuisse deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obsessasque, imò ipsum satanam in eisdem locutum, facilè agnoscas, si veritatis æquilibrium spectes solum, sepositis affectibus, perversæ opinionis jamdudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At lamias, in fœderis contractu pollicitas esse, quod in hanc societatem alios quoque traducere satagent, dices. Nimis profectò multis diversisque supra docui testimoniis, pactionem illam esse phantasticam, & varia simul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de transformatione mox dicta, tum de reliquis ad nauseam non repetendis, quæ ipse velis nolis, falsa & imaginaria esse fateberis.

§ 30. Mirum est quoque hic ad actus criminales agglutinari, quòd vetitas monstrosasque ediscant artes Lamiæ: cum nullas certè norint. Sunt etenim indoctæ, vetulæ, deliræ, mentisque nimis quam stupidæ: unde & à satana citius delusæ, quibusdam apparitionibus, umbris, præstigiis & inanibus imaginationibus fisæ, velut

velut bis pueri senes, quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius nostræ Striges possent illaqueari damnarique decreto promulgato, L. multi. C. de maleficis & mathematicis. Verum hoc illas non concernere, ostendi tum alibi tum in epistola priori ad Brentium. Qui vero artes curiosas magicasque exercuere, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant, flammis postea traditos jure, ex Pauli doctrina, Actor.19. Quoscunque hujus factionis homines condemnat Moses, & lex Imperatoria.

Supra l.VI.c.3. In libro Apolog. Supra l.VI.c.2.

§ 31. Huc item pertinet, aliquem occidi posse diris imprecationibus, infandis carminibus, dæmonum invocationibus, & exorcismis, non citra rationes multas me fortiter pernegare: quemadmodum & stupidas nostras Lamias nunquam iis frivole inutiliterque uti, sed magos quos descripsi infames, ipsosque divinatores iisdem esse celebres famososque citra magistratus castigationem, etiamsi alios in perversas ducant opiniones, lites accumulent, & cædes struant, vicissim asseveranter concedo.

§ 32. Præter hæc, qui Lamiarum phalarides diriter construere satagunt, spiritus immundos quoque ab illis in alia corpora immitti contendunt: quod fieri omnino non posse, lib.IV.cap.18. satis convictum arbitror.

§ 33. De rebus incantatis, quod etiam objicitur, libere dictum volo, eas nullum dare damnum, nisi naturali virtute venena sint, nec quicquam operari extra vim in rerum primordiis à Deo inditam.

Res incantata.

§ 34. Ut crimine adhæc magis onerentur sagæ, subnectitur, dæmones sæpe non cogitaturos, quæ incitati & exorati à Lamiis tentant, & Deo permittente perficiunt. Quasi vero illi non propria malitia ineffabili continuo advigilent, nocte diuque nos circumeuntes, velut rugientes leones, quærentesque quibus noceant, & quos devorent. Sed & non modo quæ infatuatæ anus desiderant forte, nequeunt illi: Verum etiam multa quæ ipsi velint, naturali impotentia, vel inhabilitate, non possunt, veluti res novas creare, vel creatas vere immutare, aut cum hominibus concumbere, & id genus reliqua: & quæ quidem possunt, non semper permittuntur. Quinimo ipse subtilissimus spiritus stupidarum muliercularum phantasiæ ingerit, ab ipsis non se excitatum talia effecisse, sed illas ipsas perpetrasse, quæ vel ipse præstitit, vel

Vide supra lib.I. cap.25.

aliunde acciderunt: unde pati eas, & non agere, dicendum esset. Nec sane credendum, justissimum & misericordissimum Deum aliquid ex malesanæ anus phantasia, aut voluntate (si ita voles) concessurum, & non justo suo judicio, & decreto in æternæ consilio trinitatis pronunciato. Quocirca calamitatum satanicarum authores esse striges nostras, vel instrumenta, nondum est convictum. Neque hic locum habet: Non innocens est, qui jubente alio interficit hominem.

Lamias pati, & non agere.

§ 35. Hic ad objectiones quasdam, ut obviæ fuerunt, obiter nonnihil dictum: quid desiderabitur, suis locis passim per hos libros dilutum comperies, veluti & quod in redarguendis hujus argumenti vanis Paracelsi & Joannis Campani opinionibus requiretur.

§ 36. Si quos adhuc immodestius adversus me suas eructare calumnias lubeat, ad æqui Lectoris censuram provoco.

§ 37. Quod maleficas mulieres non magis pœna dignas me existimare dicatur, quam ex melancholico, vel alio quodam morbo desipientes, fit mihi injuria, & à calumnia me liberabit præcedentis capitis initium, ubi de illis loquor, quæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli fuerunt noxiæ, quomodo sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna. De his quæ aliis damnum dedisse comperiuntur, ut pro criminis qualitate & magnitudine ex legum decreto supplicium sumeretur, perpetuo mea fuit sententia. Si quis interim sanguinis insontis sitientior omnes nervos viresque in hoc extendat, quibuscunque conquisitis rationibus, ut citra ullum commiserationis momentum nostras Lamias à dæmone illusas, phantasia vitiatas, nec ulli noxias, æque ex Mosis & Imperatoris edictis non modo puniri debere, sed & diriter torqueri perdique, contentiosius urgere pergat; & magistratui in hoc negotio nimis sæpe inhumano fasces flammasque subministrare mordicus velit, is ut in suo abundet sensu, sitimque expleat, per me sane licet: quorsum multa contentione opus est?

§ 38. Sufficit mihi ingenue sententiam proposuisse meam, qua à consueta punitionis atrocitate, quæ citra justam veritatis inquisitionem, & exactam circumstantiarum trutinam, hactenus indiscriminatim exercita nimis, aliquam commonstrare viam conatus fui: testis ille quem nihil latet. Si operæpretium fuerit præstitum, cum judicio admittant prudentiores & pii: Sin minus, bene volenti

volenti ignoscant. Medicum me esse agnosco, non causarum forensium judicem. Proinde neque hic, quin à me plerique dissentiant, recusare aut possum, aut volo. Verum à disceptationibus & continuis litigiis naturæ ductu abhorreo, quæ illis qui iisdem afficiuntur, relinquo libera. Si qui itaque ejusmodi altercationibus delectati, adversus me quicquam adhuc olim moliéntur, responsi nihil se posthac à me expectaturos sciant, ne ex meo silentio victoriæ trophæa sibi polliceantur.

Diluitur sententia Georgii Pictorii, qua Lamias ille crudeli morte puniendas esse, defendit.

CAP. XXV.

Argumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunaribus dæmonibus, defendit, Lamias inclementer vel igne vel alio quovis tormento esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solide confutata esse arbitror, ut supervacaneum certe judicem, illi vel paucis respondere, vel plura his adjicere. Enimvero earum phantasiam à dæmone vitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superque demonstratum est. Quemadmodum etiam manifeste ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus, carne & halituoso humore, quæ in actum venereum requiruntur, carentem, cum fœmina congredi neutiquam posse.

Organa actus venerei ubi desunt, desiderantur effectus.

§ 2. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Conciliatoris sententiæ præferre ait cujusdam Marci testimonium, qui insignis satanæ cultor, in Chersonneso vitam egit solitariam Michaëli Psello familiaris: atque dæmones genitalia habere, & fœcundos esse semine, docuerit: Quod hi salaces istis deformossissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locellos infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos ferme simias referentes. Unde hæc Marcus novisse potuit, nisi quod, dum familiariter dæmonum consortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & præstigiis umbram pro re objecerint, aut ejus phantasiam, ut & Lamiarum, hujusmodi suggestione vitiarint? Debuit adhæc, ut philosophus, considerasse, omne semen generare suum simile. Quorsum ergo nani ex dæmonum,

num, qui ſpiritus ſunt, ſemine gignentur? quæ eorum ſimilitudo? in quibus conveniunt? in quantitate ne, aut in ſubſtantia? ſimiaſne itidem referunt in generando dæmones, in formam norunt mentiri quamcunque, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potentiam tribuere voles, malos gignent genios vel ſpiritus. Analogiam etenim rerum hic ſtatuere oportet. Accedit quoque immortalitas, qua ratione à creationis primordiis in tam numeroſam excreverint ſobolem ad hoc uſque ſeculum, ut nihil præter has larvas noſtris ſedulo obverſari oculis, nec uſquam hominem ab harum infinitis myriadibus ſecurum fore, non mirum ſit. Hanc ſententiam qui convellere volet, rationes adducat; quibus, ut nugis his, imo apertiſſimis mendaciis credam compellar. Demiror ſane, doctum virum hic ſibi illudi, ſenſuſque perſtringi ſincre.

§ 3. Aliam inſuper punitionis occaſionem nimis frivolam adjungit, quod harum Erynnarum numerus in tam immenſum excreſceret pelagus, ut ab earum incantationibus tutus degeret nemo, niſi comburerentur. Imo nuſquam ab harum læſione ſecurius vivitur, quam ubi hæc victima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & præſtigiæ, quibus nocte diuque in ſuam illicere naſſam homines incredulos, vel modicæ fidei ſatagit, innotuere: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, juſtus & miſericors cognoſcitur imploraturque: ubi ad Chriſtum unicum diaboli ſupplantatorem, ejuſdemque regni ſtrenuum everſorum confugitur: ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod ſolius divinæ majeſtatis eſt, ſatanæ aut malevolæ animi non attribuitur.

§ 4. Ad Ludovici Milichii cenſuram de Lamiarum pœnis, uti quoque ad Jacobi domini in Lichtenburch judicium, abunde toto hoc Libro reſponſum eſſe exiſtimavi, ut frequentiori repetitione minime opus eſſe ſentiam.

Veneficarum pœnæ.

Cap. XXVI.

Veneficarum pœna.

NOn alio torquenda erit lex Cornelia; quam in veneficas. Quæcunque enim fœminæ morbos, ſive mortem, aut jacturam, alicujus veneni potentia cuiquam induxerunt, Vene-

Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his pro criminis qualitate pœnam vel aggravant, vel moderantur leges. Quemadmodum si quæ philtro vel amatorio poculo apud præcos, amasios, aut alios, amorem extorquere contendunt, eosque interim vel dementant, vel morbis excruciant, non tamen vita orbant: iis noxæ magnitudinem & voluntatis studium, pœnæ gravitatem vel moderationem præscribere justum est. Quod de quocunque illato rerum dispendio dictum semel volo.

§ 2. Lex Cornelia de sicariis & veneficis sic habet: Qui venenum malum necandi hominis causa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Ejusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit, vel hominis necandi causa habuerit. Et ex Senatusconsulto relegari ea est jussa, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decessit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarii temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur ejusdem legis. Ante Q. Fabium Maximum ædilem Curulem in nullam de veneficio fuisse inquisitum, supra ostendi libro. III. cap. III. ubi & veneficarum pœnæ exemplum.

Lex Cornelia. ff. lib. 48. tit. 8.

§ 3. Porro fœminas ab initio ad veneficium fuisse procliviores viris, gravissimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis, Hecatem fœminam omnium primùm aconitum invenisse, & ad venena mortifera conficienda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos fœminæ veneficiis primùm usæ sunt, ut testantur Livius libro 8. & Valerius lib. 2. tit. de Institutis antiquis: & nonnihil D. Augustinus libro de Civitate Dei 3.cap.17. Plinius autem lib. 25.cap.2. scribit, scientiam fœminarum in veneficiis prævalere. Quid enim (ut subdit) non replevère fabulis Colchis Medea, aliæque? in primisque Italica Circe, diis etiam asscripta, quemadmodum & Thracia apud Thraces, quorum regioni & nomen dedit?

Fœminæ ab initio ad veneficium procliviores.

Valer. l. 2. cap. 16.

§ 4. Sed & præter istas, apud Horatium nunquam non videbis magas & veneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamque & Vejam Neapolitanas, Foliam Ariminensem, & alias: viros autem neutiquam. Quin & apud alios scriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen scilicet,

cet,

Ovid in epist. Sappho.

cet, Erichthonen, Dypsadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Parysatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam lib. 2. Annalium, & Locustam apud eundem, ad finem propemodum lib. 12. & alias ferè infinitas. Vetus est proverbium de mulierum veneficiis, θετταλικὴ γυνὴ, id est, Thessala mulier, Suidæ memoratum, quo scilicet utimur in veneficas mulieres: quoniam ea gens, & præsertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine sunt notatæ. Quintilianus libro 5. Orator. instit. tit. de Argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in viro, veneficium in fœmina credam.

§ 5. In Perside veneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusque alio superinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic statui debeat de iis, qui venena in hominum vel pecorum perniciem apparârint, sive mares sive fœminæ sint, prudentis Magistratus æquitati & judicio relinquendum censui: ne sibi extra professionis meæ limites quicquam præjudicari queratur ille, cujus ordinationem à Deo esse testantur literæ Sacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Atheniensium Areopagitarum raram, consilioque certè maturo pronunciatam adversus veneficam, tanquam judicii deliberati discretique exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio subjungere volui: cujus hæc sunt verba.

Lib. 12. cap. 7. Val. Publium.

§ 6. Ad Cn. Dolabellam, pro consulari imperio provinciam Asiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa est. Eadem mulier virum & filium, eodem tempore, venenis clam datis, vita interfecerat. Atque id fecisse confitebatur: dicebatque se habuisse faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filium mulieris ex viro priore genitum, adolescentem optimum & innocentissimum, insidiis exceptum occidissent. Idque ita factum esse, controversia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & confessum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum videbatur: & digna tamen pœna in homines sceleratos vindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad judices graviores exercitatioresque rejecit. Areopagitæ cognita causa, accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse jusserunt. Sic neque absolutum mulieris veneficium est, quod per leges non licuit: ne-

que

que nocens damnata punitaque est, quæ digna venia fuit. Ex Valer. Max. libro VIII. cap. 23. scripta hæc historia.

Iuridica anacephalæosis de Lamiis.

CAP. XXVII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis asscribuntur passim, nec naturali ratione, nec in facto causas esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid ejusmodi hæ efficiunt, utique possunt etiam. Actus enim præsupponit potentiam. Si vero posse concludere volumus, definiendum omnino prius est quo modo, quaque ratione possint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dæmones per ipsas ea præstare queunt.

Lamiæ non possunt, quod creduntur facere.

§ 2. Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstravimus. Quæ enim ad omnem actionem, sive simplex illa sit, sive certo fine fiat, requiruntur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & subjecti, conveniens & possibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cum ex analogia consonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & velle: illo verò tantum possunt, quantum terrenorum sensuum termini patiuntur. Itaque nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari, quod sensibus non respondeat.

Per se non possunt.

Agentis facultas.

§ 3. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, vel ad effectum producendum in aliquid, necessaria prorsus est virtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potest ut terram concutiant, nubes dissolvant, grandines provocent, ventos cieant, imbres inducant, fulmina evocent, tonitrua eliciant. Nullus enim vel noster esse potest actus vel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque disposito. Non est autem ea aut universitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea vel agere possint, vel ea ratione possint qua lamiæ creduntur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc consequentur. Nec

Subjecti ineptitudo.

L. si adrogator. D. de adopt. l. jurisperitos. §. cum oriundus. D. de excus. tut. l. pupill. D. de tut. & cur. Alex. Cons. 128. vol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig. et. act. l. 1. C. de har. instit. l. si ego 1. D. si cert. petat c. 2. §. hoc autem qui feud. dare poss.

 vero

vero causato, ut loquimur, plus virtutis inesse potest, quam ab influxu beneficioque suæ causæ proficiscitur.

§ 4. Incantationum carminumque causæ sunt lamiæ, & ii qui iis utuntur, quemadmodum verborum omnium, quorum quis sit effectus, Aristoteles in secundo de Anima subtilissimè docet. Lamias autem hæc augendi nullam habere vim, nullam facultatem, jam ostendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum sunt causa, nec Lamiarum potentiæ suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est ejus causa quod causatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deessent, tertium tamen hic deficere videmus. Incantationes enim non esse medium aptum inter homines & corpora cœlestia, aliis in locis docuimus. Itaque vel hoc ipso totum negotium non solùm impediretur, sed nec institui posset. Medium enim inhabile & inconveniens, impedit ut extrema vel conjungantur, vel in agendo quid consentiant. Nisi fortè cum Platonicis constituamus, mundum hunc esse quoddam animal quod etiam sentiat, & aures oculosque habeat: cumque Pythagora, cantibus eum delectari & moveri.

L. etsi amicis. D. ad l. Iul de adult. Doct.

L. fin D. de statu l. aut fella. §. fin. D. de sent. rust. Macrob. in Som. Scip.

§ 5. Sed nec per diabolum eas hæc præstare ostendimus. Nam ut concedam etiam, quod aut diabolum incantationibus suis possint cogere, aut diabolus hæc sponte faciat, cum invocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipsum possunt efficere, quod in ejus potestate non est. Licet enim ipse & omnia quæ commemoravimus, & multa alia possit, quæ nobis miracula modo sunt, modo videntur esse: non tamen ea præstare potest, quæ vel ipse, vel homo vellet: nec eo momento, quo vel ipse cuperet, vel clientes optarent & juberent: sed ea quæ vult summus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, si quando post incantationes id quod volunt consequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, sed ex voluntate jubentis aut permittentis Dei, quæ nullius aut spiritus aut hominis non solum in potestate, sed etiam in scientia est: fortuitum (si ita voles) id & hominibus & dæmonibus esse oportet. Quare nec magis eorum causa sunt, quam omnium rerum quæ non à nobis fiunt, sed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec denique diabolicæ naturæ vis objectionem illam nobis subministrat, idem esse sive per se, sive per

per dæmonem ea quæ ipſis attribuuntur, faciant Lamiæ: nec differre, utrum effectum producant, aut cauſam immediate præbeant.

§ 6. Poſtremum eſt, quod dici poſſet, dæmonem per anus haſce quæcunque ſupra diximus operari, ut miſeræ Lamiæ cauſæ ſint inſtrumentales. Quaſi vero milleartifex earum egeat opera? Sed ut hoc non ſit, quis non videt inepta prorſus ad cœlum, aërem, nubes ac ventos commovendos edentulas anus eſſe organa? Ne igitur illos nequam ſpiritus tantæ putemus & inſipientiæ & inertiæ eſſe, ut has adeant: & naturam eo recidiſſe, ut per eas moveatur. Ad agendum enim aliquid, inſtrumenti convenientia requiritur, & habilitas. Quanquam etiam, ſi Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus Opt. Max. iis permittit efficienda, neceſſaria eſſent, aptaque organa, quam inde pœnam mererentur miſeræ? Primum enim hoc eas pati videremus: Ergo minime facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum eſt, ex cauſa inſtrumentali actiones non cenſeri, nec finem eorum quæ fiunt, ab organo dependere. Argumento l. qui mihi donatum. D. de donat. Finis autem in maleficiis tantummodo punitur. l. divus. D. ad l. Cornel. de ſicar. Atque his propemodum rationibus fuſius explicatis, firmiſſimiſque argumentis ſtabilitis, per naturam rerum, teſtem veritatis optimam, fieri non poſſe declaravimus, ut quicquam eorum quæ dicta ſunt, Lamiæ vere poſſint. Quod primum eſt argumentum, eas quoque nihil ejuſmodi facere.

l. is damnum. D de reg. jur. l. §. dejeciſſe. D. de vi & vi arm. l. nihil intereſt. D. ad l. Cornel. de ſicar.

Inſtrumenti habilitas.

l. §. ceterum. D. de Acq. poſſ. l. Vranius. D. de fidejuſſ. l. teſtium. C. de teſt. Bald. 7. col.

§ 7. Secundum erat ex facto petitum, quod optimum veritatis fundamentum eſt: quia veritas eſt certæ rei notitia, habita maxime per viſum. Uſu autem ipſo deprehendimus, hos effectus falſiſſime Lamiis tribui. Non ſolum enim illæ calamitates, quarum cauſæ dicuntur eſſe, durant, atque adeo redeunt, poſtquam jam è medio ſublatæ, in cineres redactæ ſunt: ſed ibi quoque tam crebræ tamque vehementes quandoque ſunt, ubi lamiarum nec potentia nec nomen cognita ſunt. Effectus autem non debet aſcribi cauſæ, qua remota, idem nihilominus contingit. l. conditionibus pupillus, in pr. D. de condict. & dem. argumento l. antep. D. ex quibus cauſis major. Ceſſante enim cauſa, neceſſario quoque ceſſat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per ſe neque per alium hæc efficere: ſed alium abſque illis, hoc eſt vel Deum ἀμέσως, vel diabolum, ſummi & omnipotentis Dei permiſſu: profecto nec æquum eſt, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi

Experientia docet, lamias id non facere, quod iis imponitur. gl. in Auth. de miſtr. cautel. in prin. l. adigere. § quamvis. D. de jur. patron. c. cum ceſſante. ext. de appell. l. in cauſa. D de procur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

l. multum. C si quis alteri vel sibi.

Nil nisi possibile punitur.

pœna sit, ubi noxa non est. l. sancimus. C. de pœn. Satis est ut unusquisque ex suo admisso sorti subjiciatur. Cum vero natura sit impossibile, ut non modo lamiæ, sed & reliqui homines ejusmodi rerum causæ sint efficientes: nostrum sane non est, in præjudicium alterius id esse possibile defendere. Neq; vero de jure quid est possibile, quod natura sit impossibile. l. 1. gl. l. filius D. de condit. instit.

§ 8. Et nihil est certius, quam defectum potentiæ non solum actum, sed etiam actus præsumptionem impedire. Quam etiam ob rem non quæ quis aut voluisse dicitur, aut potuisse probatur, attendunt judices: sed ea quæ quis commisisse & fecisse demonstratur, quæque per naturam rerum tam in potestatem quæ voluntatem hominis cadunt. Quod adeo verum est, ut etsi quis vel sponte vel aliter confiteretur delictum, quod aut simpliciter committere non potuit, aut certis de causis naturaliter commisisse non videtur: tamen ex eo puniri nequeat. Confessionem enim & verum possibile continere debere, supra docuimus. l. inde Neratius, D. ad l. Aquil. c. fin. de confess. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confess. ibi Bal. Et Angelus cons. 116. vol. 4. refert, mulierem quandam confessam, se marito venenum propinasse, ex eoque illum interiisse, ex tali confessione condemnari non debere: quia judicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ se dedisse confitebatur.

§ 9. Anno quoque 1563, viderunt filii mei Patavii puerum rapientem in foro poma ab invita muliere, leviter virga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen verisimile erat, ex eo mortuum. Difficillimum namque medicis videbatur. Impossibilium autem & valde difficilium idem propemodum est in jure judicium. l. apud Julianum. § constat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum spectat patrocinium. Ut enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen iis ipsis homini esse posset difficilius? Vix igitur etiam vero sunt similia. At quod verisimile non est, attendi non debet. c. quia verisimile. De Præsumpt. l. fin. in prin. D. quod metus causa.

Causæ finales calamitatum quæ Lamiis imputantur. c. cætero. de homicid. gl. 1. & Panor.

§ 10. Adhæc cum de causa calamitatum earum, quas lamiis impingimus, certo non constet, hoc unum miseras etiam excusaret, quod multiplices ac variæ earum possint esse occasiones & causæ. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, justiori semper ascribitur. c. estote, de reg. Jur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præsumitur. l. 1. C. ad l. Cornel. de sicar. Jam vero

vero cum & de remota constet, & de propinqua, quæ proprié causæ appellatione continetur, non solum innocentes affligerentur respectu nocentis, quo nihil est periculosius (l. fin. infr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) sed ipsi quoque Deo summam injuriam inferremus, si manum ejus non agnosceremus: hoc est, si quæ nobis vel ad pœnam, vel ad probationem, vel admonitionem immittit, ea vel ab alio quam ipso, vel ob alias causas quæ legitimas, vel per alia media quam quibus à mundi primordiis usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus. *Injuria Deo quomodo fit.*

§ 11. Non obstat igitur l. eorum, nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. Nec earum auctoribus Divo Constantino Constantioque fit injuria, licet alioquin legum emendationem summè vitandam esse non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam cessante ratione legis, cessat lex. l. quod dictum. D. de pact. l. adigere. §. quamvis. D. de Jur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulcissimis. D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, multos artibus magicis elementa turbare, vitam insontium labefactare, manes accire posse. In l. eorum, dicitur, maleficos, morbos, imbres, grandines, ventos & removere posse, & avertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finem mali. Bart. & Salyc. in sum. Atqui jam & ratione, & experientia, & auctoritate probatum est, nihil istorum vere per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi videtur lex. gl. ord. in l. 1. in verb. Providentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. verb. Directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autem non leves, quod tempestates & aërem commovere non possint Lamiæ, Libro 3. cap. 16. adduximus. *Bart. Consf. 6.* *Ratio anima legis.* *Leges de maleficis an locum habeant.*

§ 12. Experientiam supra attigimus, nec certiorem habere possumus, quam è Libro quarto, quem ex meris prope composuimus exemplis eorum qui cum vel dæmoniacis, vel naturalibus morbis ac vitiis laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clarissima est, quod quæ posse videntur inducere & accire, nulla vi removere possint, atque abigere: quemadmodum etiam nec magi infames quidem valuere, id quod supra in Pharaonis magis notavimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cavere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum *Lib. 1. c. 8. Exod. 9.*

artium

artium vanitatem detegerent. Ut enim facere videtur, qui cum possit, non prohibet, l. adigere, in prin. D. de Jur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum velit, non potest. Per spiritum Dei non poterant. Quod si per ipsos stetisset quo minus abigerent, potuisse non inficiaremur. Idem hoc est, aliquem posse, vel stare per ipsum quo minus possit.

l. si bona fidei. D. de nox.

§ 13. Restat autoritas, quam habemus maximam ex concilio Ancyrensi, 26. q. 2. c. Episcopi. Nec minorem à sanctis Patribus eorumque canonibus. 26. quæst. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expresse testantur, hæreticum esse, qui credat hujusmodi per magos ac sortilegos fieri posse. 26. quæst. 4. c. igitur. & c. accusatur. §. plane. de hæritic. in. 6. quia tribuit creaturæ, quod uni solique Deo convenit. 26. quæst. 2. c. qui sine Salvatore. Joan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in cons. 55. Oldr. in cons. 210. Quæ cum ita sint, legum illarum verba non eo sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, vel ipse crediderit, vel alios credere voluerit, ejusmodi sive miracula sive calamitates ab hominibus per malas magicasve artes edi ac perfici: sed ita potius accipienda, quasi desumpta & scripta ex opinione vulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem observant & retinent plerumque legum latores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. aliisque ll. optime patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de in off. dot. Quanquam si authoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negotio juri divino summam tribuendam & fidem & reverentiam? In causis enim definiendis, iis præsertim quæ spectant ad animum, ejusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt præferenda. Panor. in. c. super illa. de secundis nuptiis. neque leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud proprium episc. in fine.

Leges ha ex opinione vulgi scripta.

§ 14. Cæterum adversus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortassis & Molitor & alii, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & velle afficere: Eadem autem severitate voluntatem sceleris, qua exitum, esse puniendum. l. quisquis, in prin. D. ad l. Jul. majest. l. si quis non dicam. C. de episc. & cleric. Illud vero primum exceptione clarissima possem elidere, quod nullam aliam ob causam miseras & insontes anus vel capi vel plecti fateantur

Voluntas Lamiarum.

tur

tur oportet, quam quod ejusmodi quid vel fecisse vel procurasse credantur: alioquin proprio se jugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modo condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundo respondeo, illam juris regulam, In maleficiis voluntatem spectari, non eventum, l. divus. D. ad l. Corn. de sicar. præterquam quod varias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim voluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere potest: & id facit demum, quod fieri per ipsum potest. Unde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria esse, delinquere, vel delictum attentare. Dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicariis.

§ 15. Lamias vero nostras hæc non posse, sæpe multumque demonstravimus. Itaque nec facere quid ejuscemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec velle censendum est. Neque vero quis id velle videtur, quod non potest. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cum à nobis. de sentent. excom. Quæ igitur horum facinorum voluntas in Lamias cadit, si modo voluntas judicanda sit, non nisi vana esse potest & debet. Inanis enim est voluntas, nisi facultas adsit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. hær. & ibi notat. Alex. l. pater Severinam, in prin. D. de cond. & demonst. Nihilque est aliud quam vel puerilis animi persuasio, vel fallax opinio, vel simplex destinatio, quæ in viventium actionibus sola nihil efficit. l. si nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantum, qua cum nihil sit liberius, ejus nemo pœnam patitur. l. cogitationis, D. de pœnis. c. cogitationis. distin. 1. de pœnit. l. si fugitivus. l. sæpe, in fin. de verb. sig. d. l. inficiando, in prin. de furt. Propositum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in privatum alicujus detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quæ quis & aggredi & perficere potest. Bald. in l. non ideo minus. C. de accusat. cum suis terminis contenta est. c. cogitatio non meretur, distin. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impossibiles sunt, & in nullius hominis potestatem cadere possunt?

d. l. multum. C. si quis alt. versib.

Voluntas. destinatio. cogitatio malefica.

§ 16. Enimvero hujusmodi cogitationes ac desideria non hominis sani, sed amentis revera sunt. Sanæ mentis voluntas, rei possibilis est voluntas. In ea paria sunt, nolle, & non posse. lib. III.

C. de hær. instit. l. 1. §. usus. D. de procur. Amens autem & ratione caret, & voluntate. Itaque nec dolus in eo præsumi, nec culpa quidem ei qui suæ mentis non est, imputari potest. l. sed etsi. §. 1. D. ad l. Aqu. Lamiis autem nostris tum ætatem decrepitam, tum ex miseria desperationem, tum phantasiæ vitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, fecisse tamen se confiteantur, seque ipsas in apertam præcipitent sua sponte mortem. Quod nemo sanus, quantumvis fortis, unquam fecerit: quia voluntas ejus talis est, qualis esse debet. Est autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furiosorum illud est, amentium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de sic. Non si committant quod perduellionis & majestatis rei. l. famosi. D. ad l. Jul. majestatis. Cur ita? quia judicio carent: hoc est, ea voluntate quæ in maleficiis spectatur & punitur. l. qui injuriæ. l. fin. l. verum est. D. de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamiæ nostræ possint quæ facere creduntur, & faciant quæ posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quam illi: quia non minus illa voluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficiis tantùm, dictis ll. l. si servus, §. etsi puerum. D. ad l. Aquil. l. si quis testamentum, in fin. D. de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Lamiæ confitentes ea quæ sibi imponuntur, amentes sunt.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de sacr. eccles. Aristot. in Ethic.

§ 17. Veruntamen, quoniam initium cujusque rei spectandum est, l. Pomponius. D. de neg. gest. & causa: nodus hic alter injicietur, originem scilicet & causam hujus sive vitiatæ voluntatis, sive amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse videatur, tamen ab initio voluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumque secutæ sunt lamiæ, deviantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solùm hæreticum est, l. 2. in fin. C. de hæret. & Manich. sed apostaticum etiam, l. 3. in princ. C. de apostat. Denique delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito consensu delinquentis: quia delinquendo, ipso facto sequenti pœnæ consentire, ad eamque se obligare videtur. gl. in l. 1. §. fin. D. de postul. & in l. si servus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de jure fis. vers. Tu huic pœnæ te subdidisti. Et sanè nulla potest misellis alia imputari culpa, nullaque justior earum puniendarum causa vel à Grillando vel à Molitore vel ab aliis Jureconsultis assignatur.

§ 18. At-

§ 18. Atqui rationibus innumeris ostendere possem, contractum ac foedus hoc nullum esse: itaque nihil in alterutram partem operari posse, nihilque huc facere regulam, uniuscujusque contractus initium spectandum esse, & causam. l. si procuratorem, in prin. ff. mandati. l. 1. §. non solum. depos. l. si tamen. ad Maced. Ac primo quidem ratione personarum: quia inter quos nulla est communio, inter eos quoque nullum potest esse jus, nullus naturaliter contractus. Ratione rerum: quia quæ dari fierive nec de jure nec naturaliter possunt, eorum nulla penitus est obligatio. Ratione conditionis adjectæ stipulationi, pactove: quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis. Ratione formæ: quia non ea fit quæ dat esse rei, cujusque omissio vitiat actum. Ratione dissensus: quia semper & de alio & aliter sentit dæmon, quam homo. Postremo non nisi imaginarium est universum negotium. Quæ autem in spiritu tantum fiunt, eorum per testes veros ac certos, hoc est oculatos, non potest haberi veritas. Itaque fœderis hujusmodi notitiam per experientiam, & ex facto consequi nequimus. Eorum enim quæ non apparent, quæve non sunt, nulla qualitas est. l. ejus qui in provincia, j. D. si cert. pet. l. fin. D. pro soc. Cæterum quoniam non id solum Libro tertio satis declaratum est: sed etiam ipsas aniculas, quæ plerunque lamiæ dicuntur, dolo circumventas, vi coactas, metu compulsas, errore inductas, ignorantia deceptas in hanc credulitatis temeritatem incidisse: profecto nec hoc objici miseris poterit, quod in contractibus attenditur, quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto fiunt necessitatis. l. sicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola voluntate, & in mente committi. c excommunicamus. §. credentes. de hæret. Bald. in l. si quis non dicam. C. de episcop. & cler. & alii doctores. Nam ubi nullus est contractus, ibi nec contractus initium: ubi vero dolus, vis, metus, error, ignorantia, ibi neque voluntas, ut dixi supra, neque consensus esse potest: quare nec hæreseos, nec alterius delicti, quod à solo animo pendet, suspicio, aut pœna.

Fœdus inter dæmonem & lamias nullum.

L. non solum. de act. & oblig.

L. cum hi. §. si præter D. de transf.

L. 1. de her. instit. l. 4. § fi. de act. empt. l. fin de coll. bon.

L. in commodato. §. sicut. D. commodati. l. si quis argentum. §. cum empt. C. de don.

§ 19. Sunt enim ea omnia voluntati consensuique contraria: in primis dolus ac vis. l. & eleganter. D. de dolo. l. in causæ. §. 1. de minor. l. 4. de reg. Iur. l. 1. quod metus causa. ibi: Propter necessitatem contrariam voluntati. Labeo enim dolum esse definit, calliditatem,

Lamia nihil voluntate, sed omnia coacte & decepta faciunt.

tem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum. l. 1. §. 1. D. de dolo. Quid autem ad hæc tria gravius efficaciusque lamiis simplicibus accidere potest, quam dæmonis tentatio? cui lib. Primo docuimus nec voluntatem deesse, ut totum orbem terrarum seducat: neque diligentiam, quia alium actum non habet: neque technas artesque quibus circumvenire, fallere, decipere non modo fœminam, sed constantissimum prudentissimumque quemque hominum potest. 3. Sent. distin. 19. quæst. 3. num. 22. 23. verba S. Bonaventuræ. His illum nostris mulierculis imponere, mentemque earum capere, tum Canones docent, tum liber tertius: partim intrinsecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetque miris & invisibilibus (ut D. Augustinus ait) modis, per illam substantiam suorum corporum, miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seque cogitationibus earum miscendo: partim vero extrinsecus, cum per imaginum simulandarum callidam operationem, ut idem inquit, se coram illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid instituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirum non est, inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonum tentationibus ad eam quam alioquin odit, delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus suggerunt, & foris ostentant, ut in Libro primo demonstravimus.

Apoc. 12. 1. Pet. 5. Chrysost. super Matth. lib. 1.

Genes. 3.

26. q. 5. episc. De lamiis

Lib. de divin. dæm. 3 & 5. De Spirit. & anima c. 28. 35. q. 4. c. secundum. Ad Simplic. lib. 2. q. 3. d. c. episcopi. 2. Cor. 11. Tract. de sortileg. q. 5. n. 5.

§ 20. Veniamus ad vim, quæ majoris rei impetus est, qui repelli non potest. lib. 11. D. quod metus causa. Quid autem dæmonis impetu violentius? quo cum repentinos & extraordinarios animæ infligat excessus, ut inquit Tertullianus, primum mentem harum muliercularum ita subjugat, captivamque ducit, teste concilio Ancyrano, & D. Augustino, ut credant ei quod nec est, nec esse potest. Deinde corpus universum ita obsidet, ut contra corporis naturam moveatur: denique linguam earum sic occupat, ut non nisi quando vult ipse, nec aliud quam quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus viribus, quas vel eo magis attendere debemus in hac quæstione, quod & invisibiles & insensibiles in effectu potius quam in actu appareant, eodem teste in Apologet. cont. gent. cap. 22. Proinde neque culpa sua, neque volentibus hæc accidunt,

d. q. 26. De civit. Dei lib. 11 cap. 10.

dunt, quæ vel in mente, vel ope corporis, vel in lingua committuntur. Primum enim, cui volenti fit vis ac injuria? deinde quis vi resistere potest? l. ex conducto. §. 1. V. Servius. D. lati. Deninique qua custodia consequi posset hominum quisquam, ne damnum injuria dari possit? l. sed de damno. d. tit. l. si ea de act. empti. *l. 1. §. filii. de injuriis. l. cum donationis. C. de transact.*

§ 21. Tertium erat metus: qui quid aliud est, quam instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio? l. 1. D. quod metus. At supra docuimus, ea omnia quorum metus merito & in homine constantissimo cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & violentam & naturalem, l. interpositam. de transact. Partim revera miseris aniculis dæmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circumscriptis earum mentibus, ut ait Tertullianus, tanto errore objicere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facile quidvis videri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quibus premuntur ac exercentur, paupertatem, odea hominum, calamitates, vel se mentitur immisisse, vel etiam Deo permittente immittit, vel ita delusis earum sensibus imprimit, ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostenttans, aut successuum meliorum spem injiciens, fidem ac obsequium misellis extorqueat. Hic est certe illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimvero quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat., teste Chrysostomo lib. 3. de Provident. Timor autem, & tristitia quædam est. Omnes enim ex malo æque timemus, si immineat, ut affuturum: & dolemus, si præsens jam sit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac voluntati est. Quicquid autem fit occasione alicujus involuntarii, involuntarium & est & dicitur l. qui levandæ. D. ad. l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis temeritatem in lamiis perfectæ voluntati nequimus imputare. *Metus.* *7. Ethic. Aristot.*

§ 22. Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse voluntatem, & ignorantis nullum consensum. l. si per errorem. de jurisd. omnium jud. l. sed hoc. D. de publ. & rect. Quin & hunc invito similem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. jur. & furioso, l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum est supra. In lamiis autem nostris, error mentis ac cæcitas voluntatis primum à morbo pendet naturæ, cujus factum æquo animo ferendum est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melan- *Error.*

cholicis enim morbis tam graviter omnes plerunque vexari, nos Libro tertio, & Alciatus supra singulari capite, docuimus, ut nec apprehendere, nec dijudicare quicquam recte possint, multo minus eligere, quodque electionem consequitur velle, quod omnino liberum denotat arbitrium. l. fideicommissa. §. quanquam. de leg. 3. Tanto majus mentis vitium est quod patiuntur, quam amoris furor: quo tamen nihil esse vehementius, dicitur in Aut. quibus mod. eff. leg. §. illud quoque: minusque puniendum.

Cap. 5. 6. Lib. 6. cap. 18.

Ignorantia facti proprii in lamiis.

§ 23. Secundo, in tantam mentis alienationem incidunt diaboli ludibriis, quibus diximus & mentem earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet videant credantque quod non est. Adeo facti quoque non alieni modo, verum etiam sui, quod mirum est, probabili certaque laborant ignorantia, quo magis divini juris ignorantiam in iis præsumendam excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnibus animantibus communem habent, si depravatam phantasiam & apprehensionem, si diaboli tum internis tum exteris fit ludificationibus, ut idipsum quod & agunt, & velle videntur, nesciant: qui vel intelligent, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: vel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhæc ut nec morbus vitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quantas adhibet dæmon interveniant: fit quandoque per neglectam divini juris ac sermonis tum promulgationem, tum interpretationem, eorumque culpam ad quos eæ pertinent, ut in hanc credulitatis temeritatem incidant: nonnunquam ætatis infirmitate: semper autem sexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui propter eas causas quas Libro tertio retuli, specialiter indulgeri & faveri, supra singulari capite docuimus, præterquam quod generaliter deceptis subveniatur, l. & primo. § verba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. major.

Cap. 5. 6. Lib. 6. cap. 20.

§ 24. Nunc igitur satis arbitror constare, in animum harum mulierculamm delictum omnino, quod in sola mente consistit, ac voluntate, nulla ratione cadere posse: Nec eandem earum in fide rationem esse, quam aut hæreticorum, aut apostatarum. Hæreticum enim schisma facere, & pertinaciam voluntatis, supra docuimus: apostatam vero spontanea ac voluntaria animi malitia reddit.

§ 25. Quæcunque vero jam summatim diximus, eo recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo committere, & voluntate facere volunt, potius in mente pati, quam facere, videa-

videamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestivum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter se, quam agens & patiens. l. Uranius. D. de fidejuss. argumento l. prætor. de tur. & cur. Quare commiseratione potius quam pœna enormi dignæ sunt, omnique potius auxilio, quod dolum, vim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantibus, impotentibus aut ipso jure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neque vero pœna pœnæ potest esse, nec afflictionem afflicto addere debemus. l. navis onustæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod si vis fluminis. Instit. de rer. divis. & 7. q. 1. c. cum percussio. *Lamiæ commiseratione dignæ, non pœna.* *Eccles. 4.*

§ 26. Atque hæc sane naturalis est ratio, cur neque furiosi, neque phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quod satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. divus. D. de offic. præf. l. pœna. §. sane. D. ad l. Pomp. de parric. Itaque fati ut illos, sic & nostras, infœlicitas excusat. Animo enim illi ac rationis vi destituti sunt, nec fere ullum habent aut sanæ mentis aut perfectæ voluntatis consensum, ut satis est superque dictum. l. 2. C. de contrah. empt. Atqui neque delictum sine consensu potest committi, ac proposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neque injuria inferri sine animo injuriandi. l. illud. §. sane. D. de injur. Ergo nullo modo ex delicto vel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neque leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. Nullo modo ob parricidium commissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. Nullo modo inferunt injuriam, sed etiam patiuntur. d. §. sane. Nullo modo tenentur Aquilia, ob damnum datum. l. sed etsi quemcunque. §. igitur injuriam. ff. ad l. Aquil. Nullo modo eorum factis leges vel præmium vel pœnam proponunt: sed pro talibus habent, ac si fortuita sint, in quibus nullius spectari possit hominis vel deliberatio, vel actio, vel conscientia, l. fin. in fin. ff. de adminiſt. tutor. At & nostras, de quibus agimus, animo (sine quo delinqui, usucapi, possideri nequit) item mente, voluntate, ratione, consensu, deliberatione, βουλήσει, consilio carere, jam ad nauseam ostendimus.

§ 27. Quid igitur gravius delinquunt, quam furiosi, quam phrenetici, quam dormientes, qui illis æquiparantur? c. majores. §. si. ext. de bap. Neque profecto absimiles sunt nostrarum muliercularum actiones, seu potius passiones, illis dormientium, quas

Bart.

Bart. in l. ut vim. ff. de just. & jur. recenset, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de iis qui de nocte surg. hom. commis. Et tamen ille legum Coryphæus, talia commissa recte excusat, tanquam ea hominis peracta operatione, quæ sensu, quæ voluntate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pomp. de parr. non secus atque à furiosis ac insipidis patrata. l. fluminum. §. vitium. ff. de dam, infect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo nostræ, quarum similis est ratio, magis peccent illis qui dicuntur non peccare? gl. in c. testamentum. 6. dist. Quid magis illarum urgetur confessio, quam furiosorum, quibus calamitate non pares, sed superiores sunt? cum tamen illorum confessio nulla sit: uti probavimus ex l. in negotiis. D. de reg. jur. l. 2. §. furiosus. D. de jur. codicil. c. fin. ext. de successionibus ab intestato.

Augustinus lib. 11 de Pecc. mort. & remiss. c. 33. Iob 23.

§ 28. Nisi forte replicent, eas pro meritis voluntatum divino judicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas prævaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 11. de Doct. Christ. c. 23. Atqui fateor, divinam justitiam generaliter hominis meritum præsupponere, diverso tamen effectu: Quia sanctis afflictiones, post peccatorum remissionem, certamina sunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæque iniquitatis. Itaque non solum improbi & in corpore & in anima affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex virga Dei flagellantis aliquem, præsumendum statim est facinus aliquod ejus, quod etiam ab hominibus puniri debeat.

Magistratus in qua animadvertat.

§ 29. Nam ea ratione dæmoniacos quosque majori pœna esse aggravandos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, vel uno hoc innuit Deus, quod ipse puniat, ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri vult, id ipse vicissim illi detegit & relinquit, cujus opera sunt misericordia & judicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare possimus, quorum Primus complectitur omnem interiorem motum ac conceptum in intelligentia vel affectibus, etiamsi voluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties voluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & volumus: magistratus non ulterius procedit ad animum aut voluntatem puniendam, quam si emerserit & constet.

Qua Deus sibi reservarit punienda.

§ 30. Deus autem in illa secretiora, inque animum ipsum ac cogitationem hominis animadvertit. Ea enim solus Deus cognoscit.

ſcit. In Clement. cxivi. §. quamvis. de verb. ſignif. Scrutator enim cordium ac renum eſt: & tota intelligentia, tota anima, toto corde vult à nobis diligi. Nos vero animum probamus verbi factive præſumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. divus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de ſup. leg. l. reprehendenda. C. de inſtitutionibus & ſubſtitutionibus. Neque judex vel voluntatem vel maleficium punire poteſt, niſi conſideret prius, & habeat factum quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, verſ. qualitate. de pœn. Breviter, non niſi externa inter homines puniuntur: Per ea interna probantur. l. fin. infra. C. de ſicar. & paſſim Dd.

§ 31. Sed illud etiam omittendum non eſt, etiamſi vim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere poſſe quod pati miſeras videmus: nec ex eo quod non voluntate faciunt, & animi judicio, ſed ex ipſo præcedenti delicto puniendas eſſe. l. nec timorem. D. quod metus cauſa. Quin cum dæmon etiam nihil ejuſmodi recte poſſit inferre ſicut magiſtratus, l. 1 1 1. d. titul. verſ. ſuccurrendum illis eſſe potius, ex eo videtur. Nam & contra dæmonis dolos officium ſacerdotum ſancti Patres in Concilio Ancyrano requiſivère, ut probent ea omnia eſſe falſa, quæ miſeris perſuadet: tum etiam ſingulorum Chriſtianorum, ut commonefaciant ſe invicem de tanti hoſtis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut vocantur in Apoc. cap. 2. Contra vim autem habemus in primis panopliam Chriſtianam, quam ſupra deſcripſimus Lib. v. cap. 1. 28. dein vero preces & obſecrationes tum publicas, quibus Deus moveri ſe confirmat, tum privatas. Multum enim valet oratio juſti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorum opera adhibetur, qui postquam unxerunt afflictas, hoc eſt, poſtquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, ſicut præcipit D. Auguſtinus. Oratio fidei ſalvabit infirmum, hoc eſt S. Jacobi conſilium. Contra metum diligens ad tolerantiam & conſtantiam admonitio, ut reſiſtamus diabolo juvabit: quemadmodum Libro v. cap. 20. præſcripſimus. Contra errorem prædicandus ſermo, inſtandum tempeſtive, intempeſtive, arguendum cum omni lenitate & doctrina. Semper autem orandus eſt Deus, ut ipſe intellectum earum mulierculartum aperiat, cum proficiſcuntur in Emaus: hoc eſt, cum in hos errores animi judiciique delabuntur. Contra ignoran-

Quomodo lamia ſint reſtituenda: 26. q. 5. cap. epiſcopi.

Coloſſ. 3. Epheſ. 6.

1. Tim. 2. Matt. 18. Iacobi 5. Eccleſ. 35

Vide ſupra lib. 5. cap. 32.

De Nat. & grat. cap. 26.

Iacobi 5. Iacobi 4. 1. Tim. 5.

Auguſtinus in Ioan.

tiam autem, magistratus officium postulandum, ut pastorum somnolentiam excutiat: ut quo tales oves & debiliores sunt, & incautæ magis propter ætatem deliram, & sexum fœmineum: hoc diligentius ac melius iis caveant à lupis, easque instruant de insidiis eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt.

Iacob. 1.

§ 32. Etsi quoque nec assidua spiritualium astutiarum tentatio, nec tanti adversarii inevitabilis impetus, nec tam justus metus, nec tantum corporis mentisque vitium miseras omni voluntatis culpa liberaret, licet vel hæresi vel apostasia laborare concederem: unica tamen aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, vel id ipsum præstaret illis, vel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadam, imperitia, vel simplicitate, an vero dolo, malitia, pertinaciaque delinquat: ut iis perspectis, officio judicis pœnæ temperentur. l. respiciendum. l. aut facta. D. de poen. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. divus. l. in lege Cornelia, D. ad legem Corneliam de sicariis. l. penult. D. ad legem Pompejam de parr. Quarum autem fœminarum causam agimus, secundum plerunque senectutis gradum, & eam attigêre partem, quæ decrepita dicitur & est. l. 111. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. distin. 80. &c.

Ephes. 6. Sexus, & ætas lamiarum.

§ 33. Quæ & ipsa morbus est, ut Menander ait, & fere semper cum animi delirio & judicii lapsu naturaliter conjuncta est. Itaque removetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui se ætat. excus. l. majores. l. semper, in princ. de jur. immun. l. non tamen, in princ. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationem & veniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæst. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. vers. quæro quæ Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autem nostræ non modo tum delirant, cum viri, hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiam quia mulieres sunt, magis repuerascunt: vel certe non minus in primo, quàm viri in secundo & ultimo. Primum igitur vix est, ut crimen in mente ac voluntate magis committant, quam pueri, quique judicio animi destituti sunt. Deinde verò, ut tantum favoris ac excusationis, ætatis lapsus non præstet: propter eum tamen nec torqueri debent, ut nunc fit; nec ea pœna affici, qua pessimus quilibet mulctatur.

§ 34. Quod

§ 34. Quod etiam ad sexum pertinet, cujus, ut Libro III. dicimus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodem gravius peccet vir quàm mulier. l. in multis. de stat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. seq. c. forus. de verb. sig. Itaque leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulteriis, vir ut sacrilegus punitur. l. quamvis adulterii. C. ad l. Jul. de adult. Fœmina castigata vel mulieribus incarceranda datur, vel in monasterium condemnatur ad biennium. ext. de testam. c. Rainutius. & Auth. sed hodie. quæ est C. de offic. civil. jud. & Nov. ut nulli judic. §. adulteram vero. §. necessarium. Aut. sed novo jure. quæ est l. quamvis. C. ad l. Jul. de adulter. sed & in crimine majestatis: subvenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l. 3. de jur. & fact. ignor. l. juris ignorantia. C. qui admitti. Dd. & Bartolus in l. si quos id quod de jurisdict. omnium judic. latissimè docent, quomodo propter ætatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset, etiamsi in jure civili errent. Alex. cons. 103. vol. 1. Cepol. cons. 21. col. 6. & cons. 24. Bald. in l. error. C. de jur. fact. ignor. Sexus cap. 2.

§ 35. Nec obstat hisce favoribus ætatis ac sexus, primum quod longè gravius sit æternam quam temporalem offendere majestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. gazaros. c. ubicunque. de pœn. Secundo, quod eam ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hæresi. Dd. in l. quisquis. C. ad l. Jul. majest. Canonistæ in c. vergentis. de hær. in antiq. & in c. tum secundum leges. eod. tit. lib. 6. Tertio, quod in crimine maleficiorum ac sortilegiorum specialiter excipiantur. l. etsi excepta. C. de malef. & math. quia in iis omnes sine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst.

§ 36. Nam ut à posteriori incipiam, magis ac veneficis hic advocatus non sum: sed delusis lamiis, quas multum tum à magis infamibus, tum à veneficis distare declaravi Libro III. Ad alterum primo respondeo, quod illi textus specialem prærogativam sexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læsæ majestatis, l. quisquis. C. ad l. Jul. majest. non etiam causam criminum. Semper enim hoc manet, qui judicio animi caret, eum male facere non posse. Secundo respondeo, satis magnum inter. lamias & hæreticas esse discrimen, quod singulari capite demonstravimus.

§ 37. Demum cum Oldrado dico, quod etiam in his quæ for- Lib 6. c. 8 Consil. 110.

 maliter,

maliter, ac secundum leges canonesque non sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatem. l. 1. C. de jur. & fact. ignor. l. ult. §. fin. de jur. delib. l. pen. de his quæ sibi ascrib. Et hoc, etiamsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim iis, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaque quadam errorem suum defendant. Bald. in l. error. C. de jur. & fact. ign. Atque hac etiam ratione prima cadit objectio. Quanquam ut gravius esse non inficior, in majestatem divinam delinquere: sic illud quoque sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere.

§ 38. Incomprehensibilis est enim, & longe à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis majestas ac voluntas. Quare qui in terrenis negociis lyncei sumus, in spiritualibus & iis quæ ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ii qui cum summa se putent oculorum acie præditos, quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrime contuentur: si solem aspicere velint, omnem illam aciem, extremam esse præ tanto fulgore sentiunt caliginem. Duabus igitur de causis facilior hominum in spiritualibus est lapsus: primum, ob divinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum voluntatis depravationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac justior venia: & id quidem eo magis, si mulier, magisque, si decrepita muliercula cadat.

Determinatio Parisiis facta per almam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. *super quibusdam superstitionibus noviter exortis.*

UNiversis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma universitate Parisiensi, matre nostra, cum integro divini cultus honore spem habere in Domino, ac in vanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergēs noviter errorum fœda colluvio, recogitare commonuit: quod plerunq; veritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima est, quæ cæteros latet: nimirum

rum cum hoc proprium habeat omnis ars, manifestam esse exercitatis in ea, sic ut ex eis consurgat illa maxima, Cuilibet in sua arte perito credendum est. Hinc est Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinum scribens assumit: Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

§ 2. Accedit adhæc in Sacris literis aliud speciale, quod nec experientia & sensu constant ut aliæ artes, nec possunt ab oculis circumvolutis nube vitiorum facile deprehendi. Excæcavit enim eos malicia eorum. Ait siquidem Apostolus, quod propter avaritiam multi erraverunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum servitus ab eodem nominatur: Alii propter ingratitudinem, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, in omnem idololatriæ impietatem (sicut idem commemorat) corruerunt. Porro Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios postremo misera timiditas tota ex crastino pendens in observationes superstitiosissimas impiasque depulit: Quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeii Magni, & apud historicos de plurimis notum est.

§ 3. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in vanitates & insanias falsas, & ad eum qui pater est mendacii, tandem impudenter palamque apostatando, se convertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythonissam, cui prius adversabatur, consuluit. Sic Ochozias Deo Israël spreto misit ad consulendum deum Accaron. Sic denique eos omnes qui fide vel opere absque Deo vero sunt, ut à deo falso ludificentur, necesse est. Hanc igitur nefariam, pestiferam, mortiferamque insaniarum falsarum cum suis hæresibus abominationem plus solito nostra ætate cernentes invaluisse, ne forsan Christianissimum regnum, quod olim monstro caruit, & Deo protegente carebit, inficere valeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrum, cupientes totis conatibus obviare, memores insuper nostræ professionis, proque legis zelo succensi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decrevimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de Superstitiosis observationibus: Quod qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant se fidem Christia-

nam & babtismum prævaricasse: & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei graviter incurrisse, nisi eccles. pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille.

§ 4. Neque tamen intentio nostra est, in aliquo derogare quibuscunque licitis & veris traditionibus, scientiis, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Christianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitus, quantum fas nobis est, extirpare satagimus, & honorem suum sincerum relinquere veritati.

§ 5. Est autem primus Articulus, quod per artes magicas & maleficia, & invocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria: Error. Quoniam demon adversarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis judicatur: nec est honoris vel dominii cujuscunque divini vere seu participative vel aptitudinaliter susceptivus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

2. Quod dare vel offerre vel promittere dæmonibus qualemcunque rem, ut adimpleant desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari vel portare, non sit idololatria: Error.

3. Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expressum, non sit idololatria, vel species idololatriæ, vel apostasiæ: Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni observatione superstitiosa: cujus effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

4. Quod conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorum consecratis, vel potius execratis, cogere & arctare, vel eas velle vivificare, non sit idololatria: Error.

5. Quod licitum est uti magicis artibus vel aliis quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine: Error. Quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

6. Quod licitum sit aut etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere: Error.

7. Quod aliquis cum aliquo possit depensare in quocunque casu, ut talibus licite utatur: Error.

8. Quod artes magicæ & similes superstitiones, & earum observa-

ſervationes ſint ab Eccleſia irrationabiliter prohibitæ: Error.

9. Quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones ſuis invocationibus obedire: Error.

10. Quod thurificationes & ſuffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, ſint ad honorem Dei, & ei placeant: Error & blaſphemia, quoniam Deus alias non puniret vel prohiberet.

11. Quod talibus & taliter uti non eſt ſacrificare ſeu immolare dæmonibus, & ex conſequenti damnabiliter idololatrare: Error.

12. Quod verba ſancta & orationes quædam devotæ & jejunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & aliis, & miſſarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiant pro exercendo hujuſmodi artes, excuſent eas à malo, & non potius accuſent: Error. Nam per talia ſacræ res, imo ipſe Deus in Euchariſtia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon, vel quia vult in hoc honorari ſimilis Altiſſimo, vel ad fraudes ſuas occultandas, vel ut ſimplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

13. Quod ſancti Prophetæ & alii ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt: Error & blaſphemia.

14. Quod Deus per ſe immediate vel per bonos angelos talia maleficia ſanctis hominibus revelaverit: Error & blaſphemia.

15. Quod poſſibile eſt per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem ſeu deſiderium alterius: Error. Et hoc conari facere, eſt impium & nefarium.

16. Quod ideo artes præfatæ bonæ ſunt, & à Deo, & quod eas licet obſervare: quia eas quandoque vel ſæpe evenit, ſicut utentes eis quærunt vel prædicunt, vel quia bonum quandoque provenit ex eis: Error.

17. Quod per tales artes dæmones veraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita ſe cogi fingunt ad ſeducendos homines: Error.

18. Quod per tales artes & ritus impios, per ſortilegia, per carminationes & invocationes dæmonum, per quaſdam inſultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus miniſterio dæmonum ſubſequatur: Error. Nam talia quandoque permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries; vel quia utentes ſeu conſulentes propter malam fidem & alia

peccata

peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

19. Quod boni angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines vel vestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur: Error & blasphemia.

20. Quod sanguis upupæ vel hœdi vel alterius animalis, vel pergamenum virgineum vel corium leonis & similia habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos dæmones ministerio hujusmodi artium: Error.

21. Quod imagines de ære, plumbo vel auro vel de cera alba vel rubea vel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundum prædictas artes & sub certis diebus habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur: Error in fide & philosophia naturali, & astronomia vera.

22. Quod uti talibus, & fidem dare, non sit idololatria & infidelitas: Error.

23. Quod aliqui dæmones boni sunt, alii benigni, alii omnia scientes, alii nec salvati, nec damnati: Error.

24. Quod suffumigationes, quæ fiunt in hujusmodi operationibus, convertuntur in spiritus, aut quod sint debitæ eis: Error.

25. Quod unus dæmon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei: Error.

26. Quod intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, sicut corpus cœli influit in corpus humanum: Error.

27. Quod cogitationes nostræ intellectuales & volitiones nostræ interiores immediate causentur à cœlo, & quod per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quod per illam de eis certitudinaliter judicare sit licitum: Error.

28. Quod per quascunque artes magicas possimus devenire ad visionem divinæ essentiæ, vel sanctorum spirituum: Error.

§ 6. Acta sunt hæc & post maturam crebramque inter nos & deputatos nostros examinationem, conclusa in nostra congregatione generali Parisiis apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata, Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX mensis Septemb. In cujus rei testimonium, sigillum dictæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale hujus determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisiis. Ego inveni subjectam in fine Magistri sententiarum.

Epi-

Epilogus operis.

NOn dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunque præstita reposituros: quorum plerique, quod iniquorum est judicium, id quod non intelligunt, criminabuntur: alii, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & velut jure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari volent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem avidius quærent. Ad causas naturales quarumcunque rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisque rationes præscribere, vehementi pertinacia contendunt. *Epilogus.*

§ 2. Hic Petri Pomponatii Mantuani, summi & clarissimi suo tempore philosophi, de Naturalium effectuum causis, sive de incantamentis Opus, abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiusque evolvetur, ut oppugner, pessumque eam: nisi in invictis Christianæ philosophiæ fundamentis constabilitus, sermonis probabilitatem contemnam, ex D. Pauli, vasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, videndum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem deceptionem, juxta constitutionem hominum, juxta elementa mundi, & non juxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatium quoque ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari Dei miseratione, nec permansisse ἄθεον, sperare volo. Talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliviensi, ejus olim discipulo, non semel auditum est. *Coloss. 2.*

§ 3. At sibi injuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ vocationis metas transiliente, acclamabunt morosiores plerique Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud responsum volo, quàm, D. Lucam Evangelistam medicum Antiochensem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tandem ex immensa Dei misericordia atque ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotium pertingere queant, cujus D. Petrus apostolus, *Regale sacerdotium* *1. Pet. 2.*

Apocal. 1. 5. 20. lus, beatus, Joannes Theologus, & propheta Esaias meminerunt.

Esaia 62. § 4. Quod maleficii quosdam Ecclesiastici collegii homines impuros insimularim, si quoque ægre ferant: id certè non debui non facere, argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorum expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei eversores ac reipublicæ sedatæ turbatores, ut adhuc desistant, statuissem præmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controversia est, non cum viris piis, quos unice veneror & colo, ut si quis alius. Si injuste se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palam mecum prodeant, suamque tueantur causam, non detrecto.

§ 5. Doctioribus quibusdam nostri ordinis viris, vel etiam delicatioribus, si à me non sit factum satis (quod equidem libenter fateor: quam sit mihi curta supellex, non ignarus) iis tamen rem exactius perpendendi, altiusque perscrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, verbis aptioribus, & veritatis argumentis validioribus describendi, qualemcunque subministrasse occasionem pro ingenii tenuitate (quam certè magnam agnosco) videor. A quibus si alicujus lapsus etiam admonear convincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodem me prosequuti studio: nec me errata retractasse pudebit unquam. Non mihi usque adeo Suffenus sum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Est aliqua prodire tenus, si non datur ultra.

§ 6. Quod contra legum duodecim Tabularum autoritatem, de iis qui messes excantarunt, à vulgari opinione & Poëtarum figmentis dissentiam, si graviter tolerant Jurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quod veritatis in hoc argumenti genere ab aliis inquirendæ, & criminalis sententiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana seculi, verum ex ipsis veritatis mysteriis, debito ordine eruendæ pronunciandæque ansam porrigere qualemcunque voluerim. Enimvero si alicui in legitima sua vocatione præjudicandi animus mihi fuerit, temerarii hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterum si hac mea purgatione non contentis mordacibus invidisque ingeniis, me conviciis proscindere, imperitiæ redarguere, flagitii inique insimulare, & calamum petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem confirmaturum tolerantia confido, ut quoscunque adversa-

adversariorum dentes & insultus, patiendo sim exuperaturus.

§ 7. Irritas præterea suas apud me vident machinationes impii sacrilegique magi, quorum nec præstigiis, nec terriculamentis culmum quidem latum moveor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant: aut εἰς κόρακας, vel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere nitantur monstrifici malefici. Delphica in me divinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythii templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ pœnæ subjiciendo, vaticinabuntur homines perditi, prorsus contemno. Incassum me nocturnis lemuribus, aut defunctorum manibus vel larvis terrebit tenebricosus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis aspergineṁ, vel tædarum ignem juxta sepulchra arcesso: suis hi spectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum vocum barbarie aut murmurum ludibriis si me lacessat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas, quibus prodigiosos accersere morbos, congressum impedire naturalem, imò ejus organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse creduntur, ne pili quidem facio, rideoque. Si quid maligna imprecatione aut vitiatæ voluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. Breviter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Thessala risu
Excipio.——

§ 8. Unicam solummodo veneficarum pertimesco artem, quæ suis venenis vel propinatis, vel admotis, vel spiritus attractione ferientibus plurima vere, non phantastice inferre nocumenta valent: harum causam defendendam hic cepi minime, sed justa magistratus censura discutiendam decidendamque relinquo.

§ 9. At ex labyrintho præstigiarum dæmoniacarum incantamentorumque nonnihil extricatus, finem dicendo faciam de monstrosis his ludibriis, excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriusque, sacræ & physicæ, veritatem obscurent, atque maleficas diaboli artes occultent vestiantque, quæ Domino Deo βδελύγματα sive abominationes sunt: has aversemur, fugiamus & execremur, quacumque etiam artificiosa proponantur specie. Repugnemus & earum illecebris & occasionibus objectis, quæ prima fronte blandiri & allubescere videntur. Nec solum corpora nostra, non sponte man-

tè mancipia & domicilia satanæ faciamus: verum etiam illi, licet astutissimo καὶ πανούργῳ, vera fide & vitæ sanctimonia omnes adoriundi nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio assiduè ardentibus votis implorantes, nosque vivo Dei verbo & Spiritus sancti ope vigilanter, veluti in excubiis sedulo constituti, ita munientes, quo etiam si hujusmodi munimento tanquam firmissimo vallo undiquaque obseptos audacius insultet juratus ille hostis, non tamen valida hæc septa perfringat, expugnetque.

§ 10. Qualescunque etiam afflictiones nobis impositas, æquo
Iob. 1. 2. animo cum Jobo fortiter toleremus, adversus Deum neutiquam
Psalm. 2. cum gentibus frementes, nec vetitam opem cum Saule inquirentes.
1. Reg. 28 Neque etiam curiosi, cum Ephesiis, vel lascivi, quæ novisse nos
Actor. 19 aut non interest, aut non licet, sive minus expedit, anxiè indagemus: vel ex iis, à quibus exquiri severe inhibuit Deus, sciscitemur: sed illis quas Evangelii veritas commonstrat, semitis insistamus, inhæreamusque, furiosas diaboli præstigias & lubrica trivia declinantes, ne quemadmodum Jannes & Mambres resistebant veritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à sinistris e-
Matt. 25. runt, horrendam olim Christi sententiam audiamus: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

§ 11. Nihil autem hic ita assertum volo, quod æquiori judicio catholicæ Christi Ecclesiæ non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi convincar. Proinde si adversus hos meos libros prius à quoquam pronuncietur, quam error evidenti demonstratione appareat, contra hunc, mihi summam fieri injuriam, jure optimo palam & libere protestor.

FINIS.

JOAN-